Sc.19.Pl.6.

Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
37
29 B
6
FONDO ... ROLLENSE
MAG 2186
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis

THEOLOGICA DOGMATA

R.P. CLAUDII

FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS NONUS.

De Divinæ Gratiæ Beneficio.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

VENETIIS,
Apud Nicolaum Pezzana.

MDCCXLIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

I N D E X

Diſputationum, Articulorum, Sectionum, & Quæſtionum.

Quæ in hoc Nono Tomo continentur.

TRACTATUS TERTIUS.

De Divinæ Gratiæ beneficio. pag. 1
Præludia Theologica: in quibus omnia, quæ de Divina Gratia dicenda ſunt, prævio lumine ſequentibus in Paragraphis illuſtrantur. 2
§.I. *Quæ ſit propria, ac genuina nominis Gratiæ ſignificatio.* ibid.
§.II. *Quotuplex ſit Gratiæ diviſio, ac diſtinctio.* 4
§.III. *Quanti præ cæteris facienda ſit S. Auguſtini doctrina in ſolvendis ac reſolvendis de gratia ſupernaturali controverſiis.* 8
§.IV. *In quibus S. Auguſtini doctrina de gratia, ita ab Eccleſia probata ſit, ut ne tantillum ab ea recedere liceat.* 13
§.V. *Quàm avidè omnes quotquot poſt S. Auguſtinum extiterunt hæretici, ipſius doctrina ſuos errores tueri ambierint.* 14
§.VI. *Decreta, ſeu Canones Concilii Carthaginenſis celebrati anno Chriſti* 418. *quibus proſcribitur, ac damnatur hæreſis Pelagiana.* 16
§.VII. *Canones Concilii Arauſicani* II. *celebrati anno* 529. *quibus maximè, quæ de gratia fide tenenda ſint, ſtatuuntur.* 21
Bulla Summorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. qua plurimæ Baji propoſitiones damnantur. 25
Cenſura ſacræ Facultatis Pariſienſis contra quaſdam ex illis propoſitionibus. 30

DISPUTATIO PRIMA.

De Exiſtentia, & Neceſſitate Gratiæ. 32

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate Gratiæ ad verum cognoſcendum. 33
Quæſtio I. *An poſſit homo in ſtatu naturæ lapſæ, abſque ſpeciali divinæ gratiæ auxilio, omnes veritates naturales ſpeculativas cognoſcere.* 34
Quæſtio II. *An & qualiter gratia ſit neceſſaria ad verum Morale detegendum.* 42
Quæſtio III. *An, & quæ gratia neceſſaria ſit ad cognoſcendas veritates ſupernaturales, ſeu ad aſſentiendum myſteriis fidei.* 45

ARTICULUS SECUNDUS.

De neceſſitate Gratiæ ad bonum faciendum. 49
Quæſtio I. *Utrùm homo poſſit ſine ulla gratia velle & operari bonum ſupernaturalis ordinis.* 51
Quæſtio II. *An gratia ſanctificans neceſſaria ſit, & ſufficiens ad quodlibet opus bonum eliciendum.* 57
Quæſtio III. *An gratia fidei ita ſit neceſſaria ad bonum faciendum, ut omnia infidelium opera cenſeri debeant eſſe peccata.* 61
Quæſtio IV. *An, & quomodo Gratia neceſſaria ſit ad diligendum Deum, ut Auctorem naturæ.* 86
Quæſtio VI. *Quomodo gratia neceſſaria ſit ad ſervanda præcepta.* 95

ARTICULUS TERTIUS.

De neceſſitate gratiæ ad malum vincendum, & vitandum. 102
Quæſt. I. *Qualiter opus ſit divinæ gratiæ auxilio ad tentationes ſuperandas.* 103
Quæſt. II. *An, & qualiter gratia ſit neceſſaria homini lapſo, ut reſurgat, & abſtineat à peccato.* 109
Quæſtio III. *An, & quali homo indigeat gratia ad perſeverandum in fuga mali, & boni proſecutione.* 116

DISPUTATIO SECUNDA.

De Eſſentia, Cauſis, & variis Gratiæ Diviſionibus. 122

ARTICULUS PRIMUS.

De Eſſentia gratiæ. ibid.
Quæſtio I. *An gratia ſit quid increatum, vel creatum, intrinſecum, vel extrinſecum, ſubſtantia, vel accidens.* 123
Quæſtio II. *Utrùm, & qualiter gratia habitualis diſtinguatur à charitate.* 130
Quæſtio III. *An, & qualiter gratia habitualis augeri poſſit, & minui, corrumpi, & deperdi.* 135

ARTICULUS SECUNDUS.

De Cauſis Gratiæ. 142

Digitized by Google

Quæſtio I. *An, & qualiter Deus ſit cauſa efficiens Gratiæ.* ibid.
Quæſtio II. *An Gratia creetur, vel educatur de potentia animæ.* 145
Quæſtio III. *An Gratia immediatè ſubjectetur in ſubſtantia, an verò in facultatibus animæ.* 148

ARTICULUS TERTIUS.

De diviſione, & multiplici ſpecie Gratiæ. 151
Sectio I. *De diviſione Gratiæ in gratiam gratis datam, & gratum facientem.* ibid.
§.I. *Quotuplex ſit Gratia gratis data.* 153
§.II. *De ſermone ſapientiæ, & ſcientiæ.* pag. 155
§.III. *De fide, quæ eſt gratia gratis data.* 156
§.IV. *Quid ſint Gratia ſanitatum, & operationis virtutum.* 157
§.V. *De Prophetia.* ibid.
§.VI. *Quid ſit diſcretio ſpirituum.* 158
§.VII. *Quid ſit Gratia generum linguarum.* 159
§.VIII. *Quid ſit interpretatio ſermonum.* ibid.
Sectio II. *De diviſione gratiæ gratum facientis, in gratiam ſanitatis, & medicinæ.* 161
§.I. *An gratia Medicinalis in hoc à ſanitatis gratia differat, quòd huic diſſentiri poſſit: illi verò neceſſe ſit aſſentiri.* 165
§.II. *In ſtatu naturæ integræ non ſufficiebat ad primam voluntatem bonam auxilium habituale cum illuſtratione intellectus: ſed præterea opus erat auxilio quo moveretur voluntas ad eliciendum illum actum amoris caſti, per quem homines adhærerent Deo.* 176
§.III. *In quo tandem conſiſtat diſcrimen Gratiæ ſanitatis à medicinali.* 177
Sectio III. *De diviſione Gratiæ actualis in operantem, & cooperantem; prævenientem, & ſubſequentem; excitantem, & adjuvantem.* 181
§.I. *De Gratia operante, & cooperante.* ib.
§.II. *De diviſione Gratiæ in prævenientem, & ſubſequentem.* 183
§.III. *De diviſione Gratiæ in excitantem, & adjuvantem.* 184
Sectio IV. *De diviſione Gratiæ operantis in ſufficientem, & efficacem.* 187
§.I. *Quid ſit Gratia ſufficiens, quidque hoc nomine ſignificetur.* ibid.
§.II. *Datur gratia ſufficiens cui humana voluntas interdum reluctatur.* 189
§.III. *An omnibus omnino hominibus Gratia ſufficiens concedatur.* 206

DISPUTATIO TERTIA.

De Effectibus, & Præcellentiis Gratiæ ſanctificantis. 225

ARTICULUS PRIMUS.

De diſpoſitionibus ad gratiam ſanctificantem deſideratis. 226
Quæſtio I. *An homo ſeſe diſponere debeat ad gratiam juſtificationis.* ibid.
Quæſtio II. *An, & qualiter actus fidei concurrat ad juſtificationem.* 229
Quæſtio III. *Quot, & quæ ſint diſpoſitiones requiſitæ ex parte voluntatis ad juſtificationem.* 236

ARTICULUS SECUNDUS.

De ipſa juſtificatione formali. 212
Quæſtio I. *An uſtificatio impii fiat per juſtitiam inhærentem, & intrinſecam, an autem per imputativam, & externam.* 243
Quæſtio II. *Utrum in juſtificatione impii fiat verè remiſſio peccatorum.* 248
Quæſtio III. *Qualiter Gratia juſtificans opponatur peccato, illudque expellat.* 253
Quæſtio IV. *An, quot, & quæ interveniant mutationes in juſtificatione peccatoris.* 258

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſa formali, & fœcunditate noſtræ juſtificationis in bonis, ac meritoriis operibus. 262
Quæſtio I. *An Gratia ſanctificans ſit actus, vel habitus.* ibid.
Quæſtio II. *An Juſtitia ſemel habita poſſit per peccatum amitti.* 270
Quæſtio III. *An, & qualiter homo poſſit eſſe certus de ſtatu ſuæ juſtificationis.* 274
Quæſtio IV. *Quale, & quantum ſit Juſtificationis beneficium.* 280

APPENDIX.

De merito bonorum operum. 283
Quæſtio I. *An, & quid ſit meritum bonorum operum.* ibid.
Quæſtio II. *Quotuplex ſit meritum.* 288
Quæſtio III. *Quot, & quæ ſint conditiones ad meritum.* 293
Quæſtio IV. *De præmio, & objecto meriti.* 302

TRA-

TRACTATUS TERTIUS.

DE

DIVINO GRATIÆ BENEFICIO.

DIVINUM, *& inexhauſtum Gratiæ cæleſtis theſaurum, ac effluvium inveſtigare, & reſerare auſpicor eò lubentiùs, quòd nulla Theologica materies ad docendum uberior, vel ad diſcendum utilior, vel jucundior ſit ad audiendum.* Quid enim debet eſſe jucundius, vel infirmis gratia qua ſanantur, vel pigris gratia qua excitantur, vel volentibus gratia qua adjuvantur? *Ait acerrimus gratiæ aſſertor, & vindex S. Auguſtinus* Epiſt. 106. *Quænam captu, conceptuque facilior, & utilior doctrina;* Quàm gratiæ Dei, quæ (*inquit S. Fulgentius lib. 1 de Prædeſtinatione cap. 16.*) priùs donatur homini non cognoſcenti, non diligenti, non deſideranti; ipſaque ſe faciat cognoſci, diligi, poſtulari? *Nullum etiam eſt apud Theologos argumentum, cujus diſceptatio ſit laborioſior, quàm gratiæ Dei; pleraque enim tam ardua, & recondita complectitur, ut meritò dubium ſit, an ulla parte Theologiæ difficiliora poſſint inveniri. Unde nulla prorſus occurrit, in qua Doctiſſimorum ingenia magis huc uſque deſudaverint; ſi enim gratiæ nimium tribuas, ſtatim liberum læditur arbitrium: ſi libero quid nimis concedatur arbitrio, confeſtim gratiæ neceſſitas, atque præſentia convelli videtur, & imminui. Hinc fit, ut difficilimum ſit hoc in ſtadio decurrendo, via regia ſemper incedere, non declinando ad dextram, neque ad ſiniſtram. Hæc tamen ita juſtè, & æquè libranda ſunt, ut quæ libero arbitrio propria eſt cooperandi vis, non perimatur: atque viciſſim ita liberi arbitrii cooperatio eſt aſſerenda, ut gratiæ efficacitati, ac neceſſitati nihil detrahatur. Nam, ut perbellè ait S. Bernardus lib. de gratia, & libero arbitrio:* Tolle liberum arbitrium, non eſt quod ſalvetur: tolle gratiam, non eſt unde ſalvetur.

Nulla tandem uberior eſt, ac ſublimior docendi, dicendique ſeges, quàm geminus iſte divini in homines amoris fœtus, & partus, quo terrena licèt labe concreti in Deum ipſum aſſurgimus, & depoſita peccati colluvie divinam illius pulchritudinem induimus. Gratia namque, ait S. Auguſtinus Epiſt. 85. eſt pictura Dei, *vel, ut inquit S. Gre-*

gorius Magnus Homil. 27. *in Evangelia*, interioris hominis pulchritudo, & humanæ mentis candor. *Quapropter S. Ambroſius lib. 6. Hexameron cap.* 8. *eam præclarè appellat*, veſtem cœleſtis pulchritudinis: *& S. Hieronymus lib.* 3. *contra Pelagianos*, inſcriptionem Dei. *Hæc enim videtur divinæ pulchritudinis particula quædam, animæ cœlitùs infuſa, eamque tam amabili luce perfundens, ut non ſolùm Deum in ſui amorem rapiat, ſed & ſupra omnes naturæ limites evecta, nec jam ampliùs humi repens, & gentilitii luti vernacula, fiat divinæ conſors, & particeps naturæ.* Maxima namque, *ait S. Petrus*, & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini conſortes divinæ naturæ. *Maxima, inquam, cùm naturam omnem, eſto immortalem, antecellant; pretioſa verò, quæ non corruptibilibus auro, vel argento, ſed comparata ſunt proprio ſanguine Agni immaculati Chriſti Domini.*

Poſtremò, Per hæc divinæ ſimus conſortes naturæ; *nobis enim in ordinem, ſtatumque divinum gratiæ beneficio ſublatis, vita ipſa Dei, divinæque illius dotes tanta præcellentia conferuntur, ut quod in argumentum Divinitatis Deus ipſe Exodi* 3. *aſſumpſit;* Ego ſum qui ſum; *hoc idem homo per gratiam in Deum transformatus, quantum Divinitatis lineamenta fragile lutum capit, efferre audeat*, Gratia Dei ſum id quod ſum.

Tanti igitur, tamque divini beneficii dignitas, & fœcunditas, ut nobis aliquatenus innoteſcat, præſentem Tractatum tribus Diſputationibus abſolvemus: quarum Prima *gratiæ exiſtentiam, ac neceſſitatem ad verum cognoſcendum, bonum ſectandum, & malum declinandum aperiet.* Secunda, *ejuſdem gratiæ eſſentiam, cauſas, & nobiliores illius diviſiones, ac ſpecies explicabit.* Tertia *tandem diſpoſitiones ad gratiam ſanctificantem excipiendam, nec-non & illius ſanctificationis rationem, ac fœcunditatem in bonis, ſeu meritoriis operibus eliciendis, declarabit. Sed priùs prælibanda, ac præmittenda ſunt quædam præludia, quò ſecuriori pede profundiſſimum gratiæ abyſſum, variosque & abditiſſimos illius receſſus ſcrutari, ac perluſtrare liceat.*

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆLUDIA THEOLOGICA.

In quibus omnia, quæ de Divina Gratia dicenda ſunt, prævio lumine ſequentibus in paragraphis illuſtrantur.

§. I.

Quæ ſit propria, ac genuina nominis Gratiæ ſignificatio.

CUM varia ſit, & multiplex nominis gratiæ, cum à ſacris, tum à profanis Auctoribus uſurpatio, ne quis ob vocis ambiguitatem ſtatim in limine hæreat, non ingratum fore arbitror illius variam ſignificationem prima fronte detegere.

Primò itaque, gratiæ nomen ſignificat quandam venuſtatem, ſeu pulchritudinem corporis, juxta illud Proverb. ult. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo, &c.*

Uſurpatur itidem pro elegantia, & concinnitate ſermonis. Sic Eccleſ. *6. Verbum dulce multiplicat amicos, & lingua Eucharis*. i. e. *gratioſa, in bono homine abundat*. Unde quotquot Chriſtum Dominum oracula fundentem audiebant: *Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus*: Hinc pronuntiaverat Vates Regius: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.*

Sumitur interdum gratiæ nomen pro effectu benevolentiæ, dicitur enim quis redire cum alio in gratiam, dum illius affectum promeretur, unde nihil in Scriptura frequentius, quàm *ſi inveni gratiam in oculis tuis, &c.*

Significat etiam gratitudinem, ſeu gratiarum actionem, ſic 2. Reg. 2. David ait: *Ego reddam gratiam*; unde illud Sophoclis, *gratia gratiam parit*; ideſt, beneficium omne gratis collatum gratitudinem poſtulat. Verùm omnes hæ, & aliæ ſimiles gratiæ acceptiones impropriæ ſunt, & ab inſtituto noſtro alienæ.

Itaque gratia magis propriè ſignificat donum omne gratuitum ex mero Dei beneplacito, & liberalitate proficiſcens; ſic enim rectè intelligitur, quomodo non reddatur meritis, ſed gratis omnino tribuatur; quæ ratio eſt cur gratia nominetur. Namque nomen gratiæ ſuam originem habet, non ex eo, quòd gratum faciat ſuum ſubjectum, ſicuti partim accuratè aliqui dixerunt, ſed ex eo, quòd gratis detur; quemadmodum conſtat, tum ex Scriptura, Roman. 4. *Ei qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.*

Quo loco Apoſtolus gratiam opponit debito: & clariùs adhuc c. 11. ejuſdem epiſtolæ: *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non eſt gratia.* Tum ex S. Auguſtino pluribus locis paſſim, maximè lib. de natura, & gratia c. 4. *Hæc*, inquit, *gratia ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalvi fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur, propter quod gratia nuncupatur.* Et in Pſ. 43. *Gratia*, inquit, *meritò nominatur, quia gratis datur.* Similia habet infinitis propè locis, maximè ubi diſputat adversùs Pelagianos.

Ipſi concinit S. Bernard. ſer. 2. de Reſurrectione, his verbis: *Gratia gratis datur; etiam cùm emitur, gratis emitur*, juxta illud Iſaiæ 55. *Venite, emite abſque argento vinum, & lac.* Hinc S. Iſidorus Hiſpalenſis in lib. I. Reg. cap. 10. præclarè obſervat gratiam rectè aſſimilari lacti; quia, inquit, *lac eſt in carne gratuitum, ubi mater non quærit accipere, ſed ſatagit dare: hoc mater gratis dat, & contriſtatur, ſi deſit qui accipiat.* Ex quibus omnibus conſtat, gratiæ nomen, quatenus à Theologis uſurpatur, ſignificare bonum omnino gratuitum, quod citra debitum, atque obligationem dantis, & citra jus recipientis tribuitur.

Quæ ut clariùs innoteſcant, ſciendum eſt duplex (quantum ad præſens attinet) intelligi, & diſtingui debitum: unum quidem ex parte meriti, quod refertur ad perſonam cujus eſt exercere opera meritoria, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 4. *Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Alterum verò eſt ex parte conditionis naturæ: ſic dicimus debitum eſſe homini, quòd habeat rationem, liberum arbitrium, & omnia alia, quæ ſpectant ad integritatem, & conditionem humanæ naturæ. Particula autem *(gratis)* in definitione gratiæ propriè ſumptæ, excludit utrumque debitum,

videlicet meriti, ſive operis, & conditionis, ſive integritatis naturalis. Hinc eſt, quòd dona ſupernaturalia ſpecialiùs rationem gratiæ propriè dictæ ſibi vindicent, quàm dona naturalia: hæc enim carent equidem priore debito, quippe cùm ſint indebita ratione meriti, & operis, quia non cadunt ſub meritum; non carent autem debito ex parte conditionis, quia ſpectant ad naturæ integritatem. Supernaturalia verò ſpecialiùs ſibi gratiæ rationem, & dignitatem vindicant, utpote cùm ſint indebita utroque titulo, non tantùm ratione meriti, ſed etiam ratione conditionis, & integritatis naturalis.

Ut autem facilior, ac perſpicacior rerum dicendarum habeatur ratio, congruum judicavi, hoc in præludio attexere delineationem, ac diſtributionem communem ipſius divinæ gratiæ, quatenus, dum ſermo fiet de aliquo ex illius membris dividentibus, aliqua illius effulgeat notitia, donec in ſecunda diſputatione fuſiùs de eis diſſeratur.

§. II.

Quotuplex ſit gratiæ diviſio, ac diſtinctio.

GRatia generatim triplex diſtingui poteſt: nimirum naturalis, ſupernaturalis, & divina: *Naturalis* eſt ipſa hominis creatio, nec-non & id omne quod ipſius naturam conſequitur: hominis enim formatio donum eſt omnino gratuitum, & ſine illius præcedentibus meritis, ſed ex ſola Dei libertate, ac liberalitate conceſſum, ut pluribus in locis præclarè docet S. Auguſtinus, maximè verò Epiſtol. 95. ad Innocentium, ubi cùm improbaſſet ſententiam Pelagii, quòd gratiam aliam non agnoſceret præter creationem, ſubdit: *Etſi*, inquit, *quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati ſumus, ut nonnihil eſſemus, nec ita eſſemus aliquid, ut cadaver, quod non vivit, & arbor quæ non ſentit, aut pecus quod non intelligit: ſed homines, qui & eſſemus, & viveremus, & ſentiremus, & intelligeremus: & de hoc tanto beneficio Creatori noſtro gratias agere debeamus: unde meritò & iſta gratia dici poteſt, quia non præcedentium aliquorum bonorum meritis; ſed gratuita Dei bonitate donata eſt.* Et paulò poſt: *Illam verò gratiam, qua creati ſumus homines, etiamſi ita appellandam non immeritò intelligimus, mirum eſt tamen ſi ita appellatam in ullis legitimis, Propheticis, Evangelicis, Apoſtolicisque litteris legimus.*

Ei ſubſcribit S. Bernard. lib. de gratia, & liber. arbitr. cap.14. *Qui rectè ſapiunt*, inquit, *triplicem confitentur operationem, non quidem liberi arbitrii, ſed divinæ gratiæ in ipſo, ſive de ipſo. Prima creatio: Secunda reformatio: Tertia conſummatio. Primò namque in Chriſto creati ſumus in libertatem voluntatis: Secundò reformamur per Chriſtum in ſpiritu libertatis, cum Chriſto deinde conſummandi in ſtatum æternitatis.*

Gratia divina dicitur, quoniam vel amorem ipſum divinum, fontem, & originem omnium protſus chariſmatum, quæ divinitùs in nos derivantur; vel divinas illas perſonas ad noſtram ſalutem à Deo emiſſas deſignat: qua ratione Verbi divini Incarnatio gratia dicitur: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret.* Sic etiam Spiritus Sancti communicatio, & infuſio; *Gratia quippe Dei donum eſt*, inquit, S. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Domini c.1. *Donum autem maximum ipſe Sp. Sanctus eſt, & ideò gratia dicitur.*

Gratia ſupernaturalis eſt eximia quædam qualitas, ſeu donum gratuitum naturæ captum, & ſtatum ſuperans, propter merita Chriſti Redemptoris, nobis à Deo conceſſum, in ordine ad ſalutem conſequendam: quo ſenſu maximè gratia uſurpatur in Scriptura ſacra, ſic Actorum 15. *Per gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari.* Et Epheſ.2. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex nobis, Dei enim donum eſt, ut ne quis glorietur.* Et ad Titum 3. *Ut juſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Unde S. Auguſtinus Epiſt. 19. culpans Pelagium, quòd ſolam gratiam naturalem admitteret, ait: *Omnino non iſtam gratiam commendat Apoſtolus, qua creati ſumus, ut homines eſſemus: ſed qua juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus: iſta eſt enim gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.*

Hæc autem gratia ſupernaturalis rurſus duplex diſtinguitur, externa videlicet, & interna. Externa dicitur extrinſecum Dei gratuitum donum conducens ad ſalutem, quod æquè ad omnes ſpectat, qualis eſt gratia legis, & doctrinæ, ſeu prædicationis Evangelicæ. Quam utique gratiam admittebat Pelagius, ut plurimis locis meminit S. Aug. præſertim verò lib. de gratia Chriſti c. 10. ubi pro-

probat adverſùs Pelagianos præter ejuſmodi gratias externas, aliam adhuc, videlicet interiorem eſſe admittendam: *Quid manifeſtius*, inquit, *nihil aliud eum*, videlicet Pelagium, *dicere gratiam qua Deus in nobis operatur velle, quod bonum eſt, quàm legem, atque doctrinam? &c. Sed nos eam gratiam volumus, iſti aliquando fateantur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolùm promittitur, verùm etiam & amatur; nec ſuadetur ſolùm omne, quod bonum eſt, verùm etiam perſuadetur.*

Interna dicitur, omne donum gratis à Deo conceſſum, & conducens ad ſalutem æternam, quod proprium eſt uniuſcujuſq; cui conceditur, & interitis eam afficit. Talis eſt gratia, de qua loquitur Apoſtolus Rom. 5. cùm ait: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis* 5. Et 2. Cor. 3. *epiſtola eſtis Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta, non atramento, ſed Spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.*

Iterum, gratia interna dividitur in gratiam gratis datam, & gratum facientem. *Gratia gratis data* ea dicitur, quæ primariò, & per ſe ad ſalutem ejus, in quo eſt, non conducit; ſed per eam unus alteri cooperatur, ut reducatur ad Deum; ſeu eſt donum gratis, & abſque debito homini collatum per ſe, ac primariò conferens ad procurandam ſalutem alterius, quæ utique definitio fundamentum habere videtur in iſtis verbis Apoſtoli 1. ad Cor. 12. *Unicuique datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem*, videlicet aliorum.

Quamquam autem omnis gratia ſit gratis data, ut diximus, *n.* 2. attamen gratiæ gratis datæ vocabulum ad hanc gratiæ ſpeciem ſignificandam reſtringitur: *Primò*, quia Chriſtus D. ejuſmodi gratias conferens Apoſtolis ſignanter admonet, eas ipſis gratuitò fuiſſe collatas, & ut ipſas gratis adminiſtrarent. Cùm enim dixiſſet Matth. 10. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite:* ſubjungit; *Gratis accepiſtis, gratis date.* Secundò, quia vulgò receptum eſt, ut generis nomen minùs nobili ſpeciei accommodatur: ſic brutum deſignamus, cùm dicimus, *animal*: gratia autem gratis data minùs eſt nobilis, quàm gratia gratum faciens, quia gratia gratum faciens conjungit hominem Deo immediatè; non ſic autem gratia gratis data; Unde Chriſtus D. Lucæ 10. cùm audiſſet Diſcipulos referentes: *Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo:* poſt pauca ſubjungit: *Verumtamen de hoc nolite gaudere, quia Spiritus vobis ſubjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Porrò gratiæ gratis datæ novem ſpecies conſtituuntur ab Apoſtolo 1. ad Corinth. c. 12. nimirum fides, ſermo ſapientiæ, ſermo ſcientiæ, gratia ſanitatum, operatio virtutum, Prophetia, diſcretio ſpirituum, genera linguarum, interpretatio ſermonum: cujus quidem diſtributionis rationem ſubjiciemus diſp. 2. dum ejuſmodi ſingulas gratias expendemus.

Gratia gratum faciens, ea eſt per quam creatura rationalis efficitur Deo grata, & accepta, vel certè diſponitur ad hoc, ut talis evadat; quia eſt donum ſupernaturale ad propriam uniuſcujuſque ſalutem primariò, & per ſe conceſſum.

Rurſus gratia gratum faciens ſubdividitur in habitualem, & actualem. Gratia habitualis ea eſt, quæ confertur per modum habitus, ſeu qualitatis jugiter in nobis permanentis, cujus duplex eſt effectus: unus quidem formalis, nempe reddere hominem Deo gratum, & acceptum, quia per eam formaliter juſtificamur, & ſumus Deo grati: alius verò productus, quatenus ipſa gratia concurrit cum libero arbitrio tanquam principium effectivum ad eliciendos actus meritorios; quemadmodum calor duos habet effectus, primus eſt reddere ſubjectum calidum, cui adhæret: ſecundus verò eſt exterior calefactio. Hæc autem habitualis gratia ſignificari videtur à Chriſto D. his verbis Jo: 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Donum enim, quod poſterioribus verbis ſignificatur, quo Deus manſionem facit in nobis, eſt permanens, & ſtabile. Eamdem quoque gratiam deſignat S. Aug. epiſt. 15. ad Dardanum, ubi docet in parvulis baptizatis, quantumvis id neſciant, habitare Spiritum ſanctum. Et Concilium Viennenſe, ſicuti refertur in Clementina *de ſumma Trinitate, & fide Catholica cap. unico*, ubi ejuſmodi gratiam parvulis conferri ait, juxta probabiliorem Theologorum tàm veterum, quàm recentiorum ſententiam.

Gratia actualis illa eſt, quæ per modum actus conceditur, eſtque motio quædam Dei, per quam creatura rationalis movetur, & adjuvatur ad exercendas operationes ſu-

Digitized by Google

ſupra naturæ vires, qualis eſt, v. g. ſancta quædam inſpiratio, ſive cogitatio in mente, & pia affectio in voluntate divinitùs excitata, atque immiſſa. De hac autem potiſſimùm agit S. Auguſtinus contra Pelagianos, maximè verò in lib. de gratia Chriſti cap. 12. ubi ait: *Hæc gratia agitur, non ſolùm ut facienda noverimus, verùm etiam ut credita diligamus*. Ejuſdem quoque meminit Concilium Arauſicanum ſecundum Can. 9. ubi ait: *Divini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate, & injuſtitia continemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur*.

Obſervandum eſt nos ſcienter dixiſſe, auxilium iſtud eſſe neceſſarium ad operationem naturæ vires excedentem, poteſt autem tribus modis operatio aliqua naturæ vires ſuperare: *Primò*, ſimpliciter, & abſolutè, ut ſi ex genere ſuo, & ſecundùm ſuam ſubſtantiam operatio illa ſit altioris ordinis, nempè ſupernaturalis, quales ſunt actus virturum Theologicarum, fidei, ſpei, & charitatis. *Secundò*, ratione dumtaxat ſtatus corrupti per peccatum, non verò ſimpliciter, & abſolutè; quemadmodum enim homo ægrotus non poteſt ſeſe ad actus ſolidos flectere, niſi adjuvetur ab aliquo, id verò facilè poſſet exequi, ſi ſanus eſſet abſque illius adjutorio: ſic etiam homo per peccatum fractus viribus, ac debilitatus, plura non poteſt efficere ſine ſpeciali auxilio, quæ in ſtatu innocentiæ, nullo ſuffragante auxilio præſtitiſſet. *Tertiò*, denique ratione vel modi, vel loci, vel temporis, vel perſonæ, aliarumve circumſtantiarum; ſæpè enim contingit, ut id quod nec ex ſe, nec ratione ſtatus vires excedit, eaſdem tamen ſuperet ratione alicujus circumſtantiæ: quemadmodum enim homo ſanus, qui ex ſe ſufficiens, ac validus eſſet, ad movendum aliquod pondus, illud tamen movere non poſſet ſine alterius auxilio, vel propter nimiam ipſius ponderis molem, vel quia eſſet in loco parum commodo conſtitutus: ſic poſſet aliquis homo juſtus aliquod ex Decalogi præceptis facilè implere, ſi nulla neceſſitas urgeret; secùs verò ſi gravi tentatione jactatur, niſi aliquo juvetur auxilio ſpeciali.

Iterum gratia actualis ſubdividitur in operantem, & cooperantem. Gratia *operans*, quæ etiam *excitans* dicitur, definitur à S. Aug. lib. de gratia, & libero arbitrio c. 17. Per quam Deus in nobis operatur, in nobis ſine nobis incipiens. Dicitur verò Deus illam ſine nobis operari, non quòd ad illam nullo modo concurramus activè; non poteſt enim ulla inſpiratio, quantumvis ſubita excitari in mente; vel ulla motio voluntatis tam promptè fieri, quin intellectus, & voluntas operentur. Sunt enim actus vitales, qui proindè neceſſariò, & eſſentialiter dependent à concurſu potentiæ vitalis. Deus ergo gratiam operantem dicitur operari in nobis ſine nobis, eò quòd ad illam non concurramus liberè, ipſorum enim dumtaxat actuum operatores cenſeri debemus, qui ſunt in noſtra poteſtate libera, & quorum Domini ſumus.

Gratia cooperans, quæ etiam *concomitans*, & *adjuvans* appellatur, ab eodem S. Aug. ibidem, definitur; Per quam Deus volentibus cooperatur perficiens: ſive per quam Deus cùm volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur. Gratia, inquam, operans dicitur etiam *excitans*; quia fungitur quaſi munere illius, qui aliquem excitat à ſomno, nam voluntas torpens ſomno, & deſidia peccati, veluti clamore, ac voce vocationis per ſanctam inſpirationem excitatur. Sicut autem excitatio fit ſine conſenſu dormientis, ſic etiam illa gratia excitatur in nobis ſine noſtro conſenſu, omnemque prævenit noſtræ voluntatis operationem, & uſum: quod utique gratiæ munus deſignatur Apoc. 3. per hæc verba: *Ego ſto ad oſtium, & pulſo*; ſtare enim ad oſtium cordis humani, & pulſare per ſanctam inſpirationem, ſolius eſt Dei.

Gratia etiam cooperans meritò dicitur *adjuvans*, quia eo ipſo momento, quo aliquis excitatus à ſomno, & torpore peccati, vocanti Deo liberè reſpondet, atque per conſenſum aperit oſtium cordis ſui, Deus ipſi manus auxiliatrices porrigit, quo poſſit in actum bonum erumpere: quod utique etiam ſignificatur eodem cap. Apoc. cùm poſt præfata verba ſubjungitur: *Si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum, & cænabo* non ſolus, ſed *cum illo*. Idem etiam denotatur Epheſ. 5. *Surge, qui dormis, & exſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus*: Ad hoc enim nos vocat, & excitat gratia, ut à ſomno ſurgamus.

Iterum gratia operans, ſive excitans vulgò ſubdividitur à Theologis in ſufficientem, & efficacem. *Sufficiens* conſiderari poteſt duobus modis, vel generatim, vel ſpe-

Digitized by Google

ſpeciatim. Generatim conſiderata dicitur, quæ dat potentiam agendi, vel declinabiliter, vel indeclinabiliter, hoc eſt, vel ita, ut non ſemper conſequatur effectum ſuum; vel ita ut cum eo ſemper conjungatur certò, & infallibiliter, quo ſenſu etiam gratia efficax reducitur ad ſufficientem. Speciatim verò conſiderata, & prout opponitur efficaci, deſcribi poteſt, quæ non ſemper obtinet effectum, vel quæ reipſa caret, atque privatur effectu, ad quem ordinatur, quamvis eum habere poſſit.

Efficax eſt illa, quæ ſemper obtinet effectum, per quam ſcilicet Deus indeclinabiliter, & inſuperabiliter movet voluntatem, nihilque aliud eſt, quàm auxilium quo; cujus toties meminit S. Aug. lib. de corrept. & gratia. Dicitur autem *indeclinabiliter*, & *inſuperabiliter movere voluntatem*, non quòd ſuperari, & declinari non poſſit, ſed quòd nunquam de facto ſuperetur, & declinetur; non ſecus, ac aliquis Imperator dicitur invincibilis, non quòd vinci non poſſit omninò, & ſuperari, ſed quia nunquam victus eſt, nec vinci ſolet.

Tandem gratia actualis ſubdividitur in *prævenientem*, & *ſubſequentem*, quæ ſubdiviſio propter conformitatem, quam habet cum præcedenti, à pleriſque Theologis cum ea confunditur: ab ea tamen nonnihil differre exiſtimo, quod ut percipiatur, ſciendum eſt gratiam prævenientem, & ſubſequentem poſſe comparari tribus modis, nimirum vel ad liberum voluntatis conſenſum, vel in ordine ad ſe invicem, vel per reſpectum ad juſtificationem. *Primo modo* gratia præveniens ea dicitur, quæ liberam hominis voluntatem ita præcedit, ut eandem quoque comitetur, & includat: ſubſequens verò, quæ voluntatem iſtam conſequitur. Cujus quidem explicationis meminit S. Aug. pluribi, maximè verò in Enchyridio c. 32. his verbis: *Præcedit bona voluntas hominis multa dona Dei: ſed non omnia: nam utrumque legitur in ſacris Eloquiis, & miſericordia ejus præveniet, & miſericordia ejus ſubſequetur me: nolentem prævenit, ut velit, volentem ſubſequitur, ne fruſtra velit*: Vel præveniens dicitur, quia præcurrit omnem voluntatis conſenſum, ſubſequens verò, quæ ſupponit, & ſequitur ejuſmodi conſenſum, movendo hominem ad implendum, quod facere propoſuerat, data opportunitate illud implendi, eumque juvando, cùm de facto illud implet, & exequitur. Qua ratione gratia præveniens, & ſubſequens coincidit cum excitante, & adjuvante.

Secundo modo gratia præveniens, & ſubſequens relativè, & in ordine ad ſe invicem ita dicuntur, quòd præveniens ſit ea gratia, per quam ad bonum excitamur: ſubſequens verò, quæ primam illam gratiam ſequitur, & in hoc ſenſu omnis gratia prior, dici poteſt præveniens in ordine ad poſteriorem. Sic utramque gratiam uſurpaſſe videtur S. Aug. lib. de natura, & gratia c. 31. *Miſericordia*, inquit, *ejus prævenit nos; prævenit autem, ut ſanemur, & ſequitur, ut ſanati vegetemur: Prævenit, ut vocemur, ſubſequitur, ut glorificemur: prævenit, ut piè vivamus, ſubſequitur, ut cum illo ſemper vivamus*. Tertiò tandem, ſunt aliqui Theologi, qui gratiam prævenientem, & ſubſequentem explicant reſpectivè ad juſtificationem, itaut præveniens ea dicatur quæcumque præcedit juſtificationem, ut à peccato ſanemur: ſubſequens verò cenſeatur quælibet alia, quæ confertur homini juſtificato, ut in accepta ſanctitate perſeveret, & promoveatur ad vitam æternam. Ita docet Vaſquez in primam partem diſp. 88. c. 10. Quod utique probat mox laudato teſtimonio S. Auguſtini, nec non & authoritate S. Fulgentii lib. 1. ad Monimum c. 11. ubi ait: „Prævenit impium, ut fiat juſtus; ſubſequitur juſtum, ne fiat impius: prævenit eliſum, ut ſurgat; ſubſequitur elevatum, ne cadat."

Sunt etiam aliqui Theologi, qui generatim gratiam diſtinguunt in gratiam Dei, & gratiam Chriſti. *Gratiam Dei* appellant, non quòd ab eo donetur, ſic enim omnis gratia eſſet gratia Dei; nulla namque eſt, quæ à Deo non conferatur: ſed ita volunt appellari, quòd ex pura Dei liberalitate donetur; non verò intuitu meritorum Chriſti, qualem exiſtimant fuiſſe gratiam collatam tum Angelis, tum homini innocenti. Verùm hæc à nobis probari non poſſunt, maximè cùm docuerimus, & infra aſſerturi ſimus omnem omninò gratiam, nonniſi propter præviſa Chriſti merita tàm Angelis, quàm hominibus fuiſſe collatam. Unde cenſerem rectiùs dicendum, gratiam diſtribui poſſe in gratiam Chriſti, ut *Capitis*, & ut *Redemptoris*. Prima eſt gratia, quæ deſtinata, & collata fuit tàm Angelis, quàm hominibus ante peccatum, propter præviſam Incarnationem Chriſti venturi, etiamſi Adamus non peccaſſet. Secunda verò, quæ homi-

minibus lapſis confertur beneficio Paſſionis, & Mortis Chriſti, quæ plurimis nominibus appellatur à S. Aug. nempe *gratia liberationis*, lib. de corrept. & gratia c. 11. *Gratia liberatrix* epiſt. 105. *medicinale Salvatoris auxilium*, *medici gratia*, *adjutorium medici potentiſſimum*, &c. lib. de natura, & gratia, cap. 34. 39. 48. &c.

Denique gratiam Chriſti dividunt in *gratiam ſimpliciter*, & *gratiam pro gratia*; Cujus diviſionis meminit S. Aug. lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 8. ubi ait. *Si vita noſtra bona, nil aliud eſt, quàm gratia Dei, ſine dubio, & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt: ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illa, cui datur: ſed illa, cui datur tantummodò gratia eſt, hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium ejus eſt, gratia eſt pro gratia.*

Juvaret hic attexere omnium ſeriem hæreticorum, qui divinum gratiæ lumen ſuorum errorum fuligine conati ſunt infuſcare; nec non & referre eos omnes zelantiſſimos Catholicæ veritatis Aſſertores, qui pro aſſerenda gratiæ genuina doctrina ſuis dictis, & ſcriptis adverſus eos omnes Errores acerrimè, & glorioſiſſimè decertarunt. Verùm quoniam de his jam copioſiſſimè actum eſt in primo volumine, ubi ſermo fuit de erroribus circa prædeſtinationem divinam; ne trita jam ſtadia iterum ad nauſeam remetiamur, ab his ſuperſedendum judicio; ſicut & à relatione, & declaratione quinq; ſtatuum hominis, videlicet naturæ puræ, integræ, innocentis, lapſæ, & reparatæ: de quibus ſufficienter egimus in ſecundo volumine diſp. de homine. Solùm igitur his in præludiis adſcribenda cenſeo nonnulla, quæ enodandis de divina gratia controverſiis facem, ac lucem præferre poſſunt: qualis eſt præ cæteris S. Aug. doctrina, nec-non & ſanctio quorumdam Conciliorum, quorum canones, & decreta facilè in omnium manus non veniunt. Sit itaque

§. III.

Quanti præ cæteris facienda ſit S. Auguſtini doctrina in ſolvendis, ac reſolvendis de gratia ſupernaturali controverſiis.

NEminem Theologorum latere arbitror *S. Aug.*, præ cæteris Eccleſiæ Parribus, ac Doctoribus, verum eſſe divinæ gratiæ achillem, ſtrenuiſſimumque aſſertorem, cujus authoritas in ſolvendis fidei controverſiis (maximè, quæ ad divinam gratiam ſpectant) ſummi ſemper fuit ponderis apud omnes quovis poſt eum ſæculo Catholicæ veritatis propugnatores. Quod utique manifeſtum fit ex illuſtribus encomiis, quibus ſtupendum ejus ingenium, doctrinam cæleſtem, & ſuavem eloquentiam celebrant, nedum ſummi Pontifices, ſed & quotquot coævos habuit, aut ſucceſſores Eccleſiæ Patres, ac Doctores: vix enim unum invenies, qui totus in ſancti Auguſtini laudes non efferveſcat.

Prodit imprimis *Innocentius primus* ſanctiſſimus Pontifex, qui Auguſtini doctrinam non levi calculo commendat, dum utramque Synodum Carthaginenſem, atque Milevitanam, & Synodicas utriuſque ad ipſum datas epiſtolas (quarum omnium Auguſtinus dux, & calamus fuit) nec non & librum ejus *de natura, & gratia*; ſuis Apoſtolicis litteris, & ſanctionibus commendavit, ac approbavit. Additque ſe à ſcribendo temperare, eo quòd *conſtet, eos cuncta dixiſſe, nihil ab eis eſſe prætermiſſum, nihil ſuppreſſum.* Et peculiaribus Auguſtini litteris reſpondens, magnificè laudat Epiſtolas à Conciliis miſſas, & ab Auguſtino ſcriptas, tanquam lineas *plenas fide, totoque religionis Catholicæ vigore firmatas, earumque contentionem eſſe in conſideratione quotidianæ gratiæ Dei, & in eorum correctione, qui contra ſentiunt integra ratione conſiſtere; ita ut integrum poſſint præbere Doctorem.*

Hæc etiam cauſa eſt cur *Zozimus* Pontifex omnes doctrinales Canones Carthaginenſis Synodi, quos ex Auguſtini libris Antiſtites Afri ad Pelagianam hæreſim jugulandam depromſerant, ſuo calculo probaverit, & authoritate roboraverit, ut teſtatur Sanctus Proſper libro *contra Collatorem*, ſcribens S. Auguſtini obtrectatores, & æmulos authoritate Apoſtolica proſtratos: *Tunc*, inquit, *iſtorum machinæ fractæ ſunt, tunc in ſuperbiæ ſociis, ac principibus corruerunt: quando beatæ memoriæ Innocentius nefandi erroris capita Apoſtolico mucrone percuſſit, quando Africanorum Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zozimus ſententiæ ſuæ robur annexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteras omnium armavit Antiſtitum.*

Hæc pariter ratio eſt, cur *Cæleſtinus* Pontifex omnium præcedentium Synodorum

ca-

Digitized by Google

canones ex Auguſtini ſcriptis excerptos, & authoritate conditos, approbaverit Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ *Cap.* 2. in qua pariter Auguſtini ſcripta *de gratia Dei* magnifico hoc laudavit encomio: *Auguſtinum*, inquit, *ſanctæ recordationis virum, pro vita ſua, atque meritis in noſtra ſemper communione habuimus; nec unquam hunc ſi niſtræ ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit: Quem tantæ ſcientiæ olim fuiſſe ſemper meminimus, ut inter Magiſtros optimos etiam è meis Prædeceſſoribus haberetur: Benè ergo de eo omnes in commune ſenſerunt, utpote qui ubique cunctis, & amori fuerit, & honori.*

Hoc ipſum probavit *Horſmida* Pontifex Epiſtola ad Poſſeſſorem Epiſcopum Africanum, in qua docens eum, quid Catholica Eccleſia Dei gratia, & arbitrii libertate ſentiret, ita ſcribit: *De arbitrio libero, & gratia Dei, quid Romana, hoc eſt, Catholica Eccleſia ſequatur, & aſſeveret, licèt in variis libris beati Auguſtini, & maximè ad Hilarium, & Proſperum poſſit cognoſci, tamen in ſcriniis Eccleſiaſticis expreſſa capitula continentur.* Hæc autem capitula non alia videntur, quàm quæ ex libris Sancti Auguſtini excerpta fuerunt, & Synodorum Africanorum, ac Apoſtolicæ Sedis authoritate ſtabilita.

Miſſos facio alios ſummos Pontifices Sixtum III. Leonem I. Felicem IV. Bonifacium II. Gregorium I. Adrianum I. Urbanum V. Martinum V. Pium II. Gregorium XIII. Sixtum V. Clementem VIII. Paulum V. & alios ſummos Pontifices S. Auguſtini laudatores, & probatores. Unus inſtar omnium ſit Joannes II. qui in Epiſtola ad Avicenum, alioſque Senatores hoc de Auguſtino protulit elogium; *S. Auguſtinus*, inquit, *cujus doctrinam ſecundùm Prædeceſſorum meorum ſtatuta Romana ſequitur, & ſervat Eccleſia.* Unde Clemens VIII. non ſine magna cauſa ait *doctrinam Auguſtini Eccleſiæ quaſi dotem relictam eſſe.*

Eandem veritatem comprobant clariſſimi Eccleſiæ Doctores, qui ab Auguſtino ad nos uſque tredecim ſæculorum decurſu vixerunt: primòque quintum ſæculum, cujus initia ipſemet S. Auguſtinus illuſtravit, tot laudum ejus præcones, quot viros pietate, & doctrina claros tulit. Imprimis verò S. Hieronymus ſic eum magnificè prædicat Epiſtola, quæ eſt apud Auguſtinum 25. *Macte virtute, in orbe celebraris, Catholici te authorem antiquæ rurſum fidei venerantur, atque ſuſpiciunt, & quod ſignum majoris gloriæ eſt, omnes hæretici deteſtantur.* Et Epiſt. 30. *Quidquid dici poteſt de ſublimi ingenio de Scripturarum ſanctarum hauriri fontibus, à te poſitum, atque deſcriptum eſt .... Mihi autem decretum eſt te amare, & ſuſpicere, colere, mirari: tuaque dicta quaſi mea defendere.* Quæ utique præclara encomia, & amicitiæ fœdera morti jam proximus obſignavit. Narrat enim Euſebius Cremonenſis ejus diſcipulus, epiſtola ad Aportunenſem Epiſcopum Damaſum. *S. Hieronymus in obitu ſuo multa dicens narratione digna, de beato Auguſtino memoriam fecit in hunc modum: Gaudium, & conſolationem habeo, quòd virum mirabilem, & multæ ſcientiæ, ac bonitatis Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopum, omni veritate, & perfectione redimitum poſt me relinquo: propter quem multam fiduciam habeo in Chriſto Jeſu ſuſtentandi fidem noſtram; cui de me ſcribens rogato, ut tanquam fidelis miles pugnet, ne veniant (quod abſit) mala genti noſtræ.*

His pariter laudibus eum cumulat *Sanctus Paulinus* Epiſtola apud Auguſtinum, ſic eum inter cætera alloquens: *O verè ſal terræ, quo præcordia noſtra, ne poſſint ſæculi vaneſcere errore, condiuntur: O lucerna dignè ſupra candelabrum Eccleſiæ poſita, quæ latè Catholicis urbibus de ſeptiformi lichno partum oleo lætitiæ lumen effundens, denſas licèt hæreticorum caligines diſcutis, & lucem veritatis à confuſione tenebrarum ſplendore clarifici ſermonis enubilas .... Os enim tuum fiſtulam operire, & venam fontis æterni meritò dixerim.*

Voluſianus in eadem elogia conſpirat Epiſtola ſecunda apud Auguſtinum ſcribens: *Utcumque abſque detrimento cultus divini in aliis Sacerdotibus toleratur inſcitia: at cùm ad Antiſtitem Auguſtinum venitur, legi Dei deeſt, quidquid contigerit ignorari.*

Nebridius Epiſt. 71. apud eumdem Auguſtinum prioribus concinit; ſcribens: *Epiſtolas tuas* (Auguſtine) *placet ita ſervare, ut oculos meos: ſunt enim magnæ, non quantitate, ſed rebus, & magnarum rerum continent probationes: illæ mihi Chriſtum, illæ Platonem, illæ Plotinum ſonabunt. Erunt igitur mihi, & ad audiendum propter eloquentiam dulces, & ad legendum propter brevitatem faciles, & ad intelligendum propter ſapientiam ſalubres.*

Conſentius Epiſtola 221. ad Auguſtinum ſic

ſic eum eleganter his elogiis interpellat. *Tu vir admirabilis, cui Pater noſter ille ſolus conſcius ſecretorum, quia habet clavem David, ſereniſſimo cordis obtutu cœlorum machinam penetrare conceſſit, & revelata (ut ſcriptum eſt) facie gloriam Domini ſpeculari: in quantum tibi ille, qui hujuſmodi cogitationem dedit, promendi dederit facultatem, enuntia nobis aliquam ineffabilis ſubſtantiæ portionem, & imaginem, ac ſimilitudinem, cujus ipſo adjuvante exprimere, in quantum poteſt verbis enitere: quoniam niſi tu tantæ rei dux, ac magiſter affulſeris: velut lippientibus oculis proſpicere in eam tanto luminis repercuſſa fulgore cogitatio noſtra formidat.* Intra *ergo in illam (quæ noſtros arcet intuitus) myſteriorum Dei obſcuriſſimam nubem: quæſtiunculas, in quibus abſolvendis me errare cognoſco, qui authoritatem ſanctitatis tuæ fide magis ſequi volo, quàm rationis corde conceptæ falſa imagine depravari.*

Audax Epiſtola 130. de eo egregiè affatur: *Auguſtinus ſectator juſtitiæ, inſtaurator ſpiritualis gloriæ, diſpenſator ſalutis æternæ, tàm tibi mundanus orbis notus eſt, quàm notatus: tàm tu ei cognitus, quàm probatus. Opto itaque tuæ ſapientiæ floribus paſci, & vivi fontis hauſtibus irrigari.*

Poſſidius Epiſcopus Celamenſis ad Maudonem, compendioſam, ſed accuratam ſancti Auguſtini laudem celebrat, ſcribens: *Auguſtinus Pater Patrum, Doctor Doctorum: par Angelis in fervore, par Prophetis in abſconditorum myſteriorum revelatione, par Apoſtolis in prædicatione, imago Divinitatis, abyſſus ſapientiæ.*

Sanctus Proſper, zelantiſſimus Auguſtini diſcipulus, in texendis illius elogiis omnem eloquentiæ ſuæ vim expromit, nunc illum appellans Epiſtola ad Ruffinum, præcipuam *portionem Domini ſacerdotum, & præſtantiſſimum miniſtrum gratiæ*, quandoque ejus laudes copioſiùs celebrat, ſic lib. 3. de vita contemplativa cap. 31. ſcribens: *S. Auguſtinus Epiſcopus acer ingenio, ſuavis eloquio, ſæcularis litteraturæ peritus; in Eccleſiaſticis laboribus operoſus, in quotidianis diſputationibus clarus, in omni ſua actione compoſitus, in expoſitione fidei noſtræ Catholicus, in quæſtionibus abſolvendis acutus; & in revincendis hæreticis circumſpectus; & in explicandis Scripturis canonicis cautus.*

Victor Uticenſis lib. 1. de perſecutione Vvandalorum, non minori facundia eundem Sanctum commendat; *Qua tempeſtate*, ait, *Hippone Regiorum obſeſſa eſt civitas, quam omni laude dignus beatus Auguſtinus librorum multorum confector Pontifex gubernabat: tunc illud eloquentiæ flumen, quod uberiùs per omnes campos Eccleſiæ decurrebat, propinata in amaritudinem abſinthii verſa eſt.*

Sanctus Fulgentius Auguſtino præ cæteris addictiſſimus, ipſius libros magnificè prædicat lib. 2. de veritate prædeſtinationis cap. 18. ita ſcribens: *Hos legat omnis, qui ſalutem æternam adipiſci deſiderat.* Ipſi concinit

Caſſiodorus libro de divinis lectionibus cap. 22. ubi ſic Auguſtini laudes mirum in modum effert; *Ipſe etiam Doctor eximius beatiſſimus Auguſtinus*, inquit, *debellator hæreticorum, defenſor fidelium, & famoſorum palma certaminum.* Et in Prologo ſuper Pſalterium addidit: *Auguſtinus litterarum omnium egregius magiſter, & quod in ubertate rarum eſt, cautiſſimus diſputator; decurrit quippe tanquam fons puriſſimus, nulla ſorde pollutus, ſed in integritate fidei perſeverans, neſcit hæreticis locum dare, unde ſeſe poſſint aliqua colluctatione defendere: totus catholicus, totus orthodoxus invenitur, & in Eccleſia Domini ſuaviſſimo nitore reſplendens ſuperni luminis claritate radiat.*

Sanctus Gregorius in regiſtro lib. 8. Epiſt. 37. ad Innocentium Epiſcopum, ita ſcribit: *Si delicioſiori cupitis pabulo ſaginari, beati Auguſtini opuſcula legite, & ad comparationem ſiliginis illius noſtrum furfurem non quæratis.*

Iſidorus Hiſpalenſis lib. 6. ethimolog. ait: *De noſtris apud Græcos Origenes, in Scripturarum labore, tàm Græcos, quàm Latinos operum ſuorum numero ſuperavit. Denique Hieronymus ſex millia librorum ejus legiſſe fatur. Horum tamen omnium ſtudio Auguſtinus ingenio, & ſcientia ſua vicit. Nam tanta ſcripſit, ut diebus, ac noctibus non ſolùm ſcribere quiſquam valeat libros ejus, ſed nec legere quidem poſſit.*

Longum eſſet ire per ſingulos ejuſdem S. Aug. quovis ſæculo Præcones ardentiſſimos: Ex quibus liquet ſanctiſſimum Doctorem (ut etiam aliquid ex noſtro penu ad illius gloriam promamus) apicem eſſe ingeniorum, humanæ intelligentiæ metam, naturæ miraculum, prædeſtinationis interpretem, veritatis linguam, hæreticorum fulmen, errorum clavam, nodorum gladium, ve-

te-

Digitized by Google

terum Doctorum compendium, poſteriorum ſeminarium, linguam, ac lucernam. Cujus tanta gratia fuerit, ut etiam ſcientia gratia fuerit; unde mirum nemini debet eſſe, quòd ſuam ſapientiam ad gratiæ defenſionem comparaverit, gratiæ namque gratia erat referenda.

Ex iis omnibus liquet S. Auguſtinum præ cæteris Eccleſiæ Patribus, ac Doctoribus audiendum eſſe, maximè in controverſiis de divina gratia; quæ tamen non ita dicta velim exiſtimes, quaſi omnia ipſius ſanctiſſimi Doctoris dogmata, in iis maximè libris, quos de divina gratia conſcripſit, tanta certitudine, ac veritate librata ſint, ut veluti fidei oracula ſint excipienda. Certum enim, quòd nec S. Auguſtini, nec cujuſvis alterius Patris, & Eccleſiæ Doctoris peculiari aſſertioni, ac privatæ doctrinæ ea tribuenda ſit auctoritas, quæ ad Catholicam fidem ſtabiliendam ſacris Scripturis, Conciliorum, ac ſummorum Pontificum oraculis, nec-non & conſpiranti Patrum conſenſui deferri ſolet. Quod utique probatur ex ipſomet S. Auguſtino lib. *de dono perſeveran. cap.* 21. ubi eam ipſe auctoritatem liquidò reſpuit, ſcribens. *Neminem velim ſic amplecti omnia mea, ut me ſequatur, niſi in iis, in quibus me non errare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus Opuſcula mea retractanda ſuſcepi, ut nec me ipſum in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem.* Ne quis autem obtrudat, hæc eum reverà dixiſſe de prioribus à ſe editis Opuſculis, cùm junior eſſet, & in dirimendis fidei controverſis adhuc rudis, ſubdit: *Proficienter me exiſtimo, Deo miſerante ſcripſiſſe; non tamen à perfectione incepiſſe; Quandoquidem arogantiùs loquor, quàm veriùs, ſi vel nunc dico me ad perfectionem ſine ullo errore ſcribendi jam in iſta ætate veniſſe.* Non igitur eam ſuis ſcriptis etiam in confecta ætate editis vindicare cupit auctoritatem, ut omnis prorſus erroris vacua eſſe ſuſpicari liceat.

Hoc ipſum liquidò demonſtrat epiſt. 10. ad S. Hieronymum: *Solis*, inquit, *eis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum horum Auctorum ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam, &c. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt; ſed quia mihi vel per illos Auctores canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. Nec te, mi Frater, ſentire aliud exiſtimo: Prorſus (inquam) non te arbitror ſic legi tuos libros velle, tanquam Prophetarum, vel Apoſtolorum; de quorum ſcriptis, quòd omni errore careant, dubitare nefarium*; (& pluribus interjectis) *quanquam tantummodò Scripturis Canonicis hanc ingentem debeam ſervitutem, qua eas ſolas ita ſequar, ut Conſcriptores earum nihil in eis omnino erraſſe, nihil fallaciter poſuiſſe non dubitem.*

Quæ in aliis paſſim operibus inculcat, ac præſertim lib. de natura, & gratia c. 60. l. 2. contra Creſconium c. 32. Ep. 48. lib. 2. contra Fauſtinum c. 5. Fateri igitur debet quiſque ex ipſomet S. Auguſtino tantam illi auctoritatem non eſſe tribuendam, ut ea unica ejus doctrina ſufficiat ad fidei dogmata ſtabilienda; *Neque enim*, ait, Ep. 3. *quorumlibet diſputationes, quantumvis Catholicorum, & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat ſalva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquod in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere; ſi fortè invenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum; tales volo eſſe intellectores meorum.* Videant ergo quantum ab ejus ſententia exorbitent, qui volunt illius libros legi, tanquam Prophetarum, vel Apoſtolorum, de quorum ſcriptis, quòd omni errore careant, dubitare nefarium ſit.

Confirmatur hæc eadem veritas. *Primò* quidem, ex ipſomet S. Auguſtino, qui ſanctiſſimos Eccleſiæ Doctores, non in omnibus ſequendos eſſe, ſuo exemplo comprobavit. Nam *lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas c.* 2. loquens de S. Cypr. ait: *Quapropter reddens debitam reverentiam, dignumque honorem quantum valeo perſolvens pacifico Epiſcopo, & glorioſo martyri Cypriano; audeo tamen dicere, eum aliter ſenſiſſe de Schiſmaticis, vel Hæreticis baptizandis, quàm poſteà veritas prodidit.* Et lib. 2. contra Fauſtum c. 5. de quorumcumque aliorum ſcriptis non Canonicis dicit, liberum eſſe Lectoris judicium, *quo vel approbet, quod placuerit; vel improbet, quod offenderit.* Non ergo cenſet S. Auguſtinus parem eſſe faciendam auctoritatem ſanctorum Eccleſiæ Doctorum ipſis Scripturarum, & Conciliorum oraculis; ac ſubinde ſufficienter indicat non omnia ab ipſo tradita dogmata, omnimodam fidem promereri.

Dices

Digitized by Google

Dices, S. Auguſtini ſcripta, maximè *de gratia*, *& liber. arb.* adversùs Pelagianos ſpeciali ſummorum Pontificum, & Eccleſiæ decreto eſſe probata; quod utique probatur. *Primò*, ex Epiſt. Hormiſdæ ad Poſſeſſorem, ubi ait: *De arbitrio tamen libero, & gratia Dei, quod Romana, hoc eſt, Apoſtolica ſequatur, & aſſeveret Eccleſia, licèt in variis libris S. Auguſtini, & maximè ad Hilarium, & Proſperum poſſit agnoſci: tamen in ſcriniis Eccleſiaſticis expreſſa capitula continentur; quæ ſi deſunt, & neceſſaria creditis, deſtinabimus*. *Secundò*, ex epiſt. Joan. II. ſuperiori Paragrapho laudata, in qua ſcribit S. Auguſtinus, *cujus doctrinam ſecundùm prædeceſſorum meorum ſtatuta Romana ſequitur, & ſervat Eccleſia*. Quibus ſignificat, quòd quidquid S. Auſtuſtinus in libris contra Pelagianos affirmavit, ab Apoſtolica Sede probatum credi debet.

Verùm, nihil quidquam ex utroque præfato teſtimonio contra noſtram aſſertionem evincitur; nam Pontifex Hormiſdas nihil aliud ſignificat, quàm quòd ex S. Auguſtini operibus cognoſci poſſit, quid de gratia, & libero arbitrio Eccleſia ſentiat: quia nimirum in iis acerrimè defenduntur hæc ipſa capitula, quæ in ſcriniis Eccleſiaſticis continentur, quæque epiſtolæ ſuæ Cœleſtinus Pontifex intexuit, de quibus erit ſermo in §. ſequenti.

Similiter Joannes Pontifex præfatis verbis nullatenus intendit probare S. Auguſtini ſcripta contra Pelagianos; (ſiquidem in ea epiſtola de Pelagianis non agitur) ſed potiùs de Neſtorii ſectatoribus, contra quos Catholicam de Chriſti divinitate, & Incarnatione fidem, S. Scripturæ, Patrumque teſtimoniis confirmat: Ac in ipſa quidem fronte S. Auguſtinum ponit cum hoc elogio. *S. Auguſtinus, cujus doctrinam ſecundùm prædeceſſorum meorum ſtatuta Romana ſequitur, & ſervat Eccleſiæ, in lib. 11. de civit. Dei ſic dicit: Credimus, & tenemus, & fideliter prædicamus, quòd Pater genuerit Verbum*. Alia quoque ejuſdem teſtimonia ſubjungit ex *lib. 2. contra Maximinum*, & ex *lib. 15. de Trinit.* Cùm igitur in hac epiſtola, nec de S. Auguſtini doctrina contra Pelagianos agatur, nec ullus ex libris appelletur, quibus eos impugnavit, non eſt cur inde aliqui ſpeciatim colligant ita probari ab Apoſtolica Sede quæcumque in Auguſtini contra Pelagianos operibus continentur, ut ab iis, vel tantillum diſcedere ſit nefas. Probabiliùs certè ex hoc loco ſuprema illa auctoritas libris *de civit. Dei*, *de Trinitate*, *& contra Maximinum*, qui hic laudantur, ſpeciatim vindicari poſſet: quod tamen ab eorum mente alieniſſimum eſt.

Meritò igitur Toſtatus in *defenſorio p. 2. c. 83.* admonet ex Eccleſiæ generali approbatione tum S. Auguſt. tum aliorum Patrum operibus auctoritatem, & robur accedere, maximè tantum quantum ad quatuor capita. *Primum* eſt, quòd Eccleſia concedit expreſſè omnibus Chriſti Fidelibus, quòd legant ea, atque hac peronorifica mentione non mediocrem eorum Auctoribus ſplendorem impertitur. *Secundum* eſt, quòd dijudicat illa utilia ad doctrinam fidei, & morum, & ob hoc laudat ea: qua commendatione lectores quodammodo pelliciuntur, & ad ea diligenter evolvenda invitantur. *Tertium*, ac præcipuum eſt, quòd Eccleſia tollit Opuſculis approbatis ſuſpectionem de hæreſi voluntaria, quæ eſt verè hæreſis: nam illa opera, quæ approbantur, licèt non ſint omnino diſcuſſa ab Eccleſia, ſicut ſi deberent ſingulæ partes approbari, tamen quadam generali diſcuſſione cognoſcuntur, & apparet ex eis, quomodo Auctor eorum in omnibus Catholicè ſentiat, nolens dogmatizare expreſsè, & ſcienter aliquem errorem, &c. Et iſta fuit cauſa potiſſima, quare Eccleſia approbavit quorundam Doctorum opera: quia nimirum ea ſecernere voluit à peſtilentibus libris, quos ad corrumpendam fidem, vel mores depravandos hæretici ſpargere conſueverant. *Quartum* eſt, quòd dat eis quandam auctoritatem, quam aliàs non habebant: non eam quidem, quam adverſarii S. Auguſtino tribuunt, ſed aliam inferioris notæ, in eo poſitam, quòd quando aliquis allegaverit dictum alicujus libri approbati per Eccleſiam, facit probationem, etiamſi ipſe auctor nullam cauſam dicti ſui oſtendat. Hinc S. Thomas aſſerit: Sacram doctrinam, uti auctoritatibus Doctorum Eccleſiæ, quaſi argumentando ex propriis, ſed probabiliter tantùm.

Concludere ergo licet cum Vincentio Lirinenſi contra hæreſes c. 39. *Quòd Patribus hac lege credendum eſt, ut quidquid vel omnes, vel plures uno, eodemque ſenſu manifeſtè, frequenter, perſeveranter, vel ut quodam* con-

conſentienti ſibi Magiſtrorum conſilio accipiendo, tenendo, tradendo firmaverit, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Quidquid verò, quamvis ille ſanctus, & doctus, quamvis Epiſcopus, quamvis Confeſſor, & Martyr præter omnes, aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias, & occultas, & privatas opiniunculas à communi, publicæ, ac generalis ſententiæ auctoritate ſecretum ſit.

§. IV.

In quibus maximè Sancti Auguſtini doctrina de Gratia, *ita ab Eccleſia probata ſit, ut ne tantillum ab ea recedere liceat.*

IN eis maximè capitulis, quæ Cœleſtinus Pontifex famoſa illa epiſtola ad Epiſcopos Galliæ digeſſit, & probavit, ut ipſum S. Auguſtinum ab erroris ſuſpicione hac in parte vendicaret. Cùm enim tumultuarentur in Gallis Maſſilienſes Preſbyteri, & poſt Auguſtini obitum, ejus *de gratia, & libero arbitrio* doctrinam carperent acriter: illud imprimis invidioſiſſimè criminantes, quòd docuerat non bona tantùm opera, ſed & bonæ voluntatis initia divinæ gratiæ eſſe tribuenda: hinc illi, *tamquam neceſſarium modum exceſſiſſet, obloquebantur*. Non tulerunt Hilarius, & Proſper Doctoris gratiæ libros ab Semi-Catholicis hominibus impunè vellicari: ſed eorum propulſare calumnias omni ope conati ſunt; ac primò quidem libellos aliquot Proſper edidit, quibus *ad Capitula Gallorum, & ad objectiones Vincentianas*, reſpondens ſancti Auguſtini doctrinam ab æmulorum criminationibus accuratè vindicavit.

At cùm latiùs ſerperet malum, nec his remediis ſedaretur, cum Hilario Romam venit, atque unà apud Cœleſtinum ſupremum Pontificem egerunt, ut & Maſſilienſium frænaret audaciam, & S. Auguſtini doctrinam, quam hactenus Romani Pontifices amplexi fuerant, Apoſtolica authoritate comprobaret. Scripſit Cœleſtinus ad Galliarum Epiſcopos, & ita ſcripſit, ut illis, ac toti adeò Catholicæ Eccleſiæ ſignificet quid in Auguſtini de gratia, & libero arbitrio doctrina Sedes Apoſtolica ſanciverit: nam ubi Maſſilienſes breviter perſtrinxit, quòd S. Auguſtino obſtreperent, ſingula ejus doctrinæ capita, quæ ſibi, Romanæque Eccleſiæ probarentur, ſigillatim recenſet, eaque ſuperiorum Pontificum teſtimoniis confirmat.

Porrò ea Capitula ſunt; Primum, *in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdidiſſe, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium poſſe conſurgere, niſi eum gratia Dei miſerentis erexerit.*

Secundum, *neminem eſſe per ſemetipſum bonum, niſi participationem ſui ille det, qui ſolus eſt bonus.*

Tertium, *neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.*

Quartum, *quòd nemo niſi per Chriſtum libero benè utatur arbitrio.*

Quintum, *quòd omnia ſtudia, & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemque referenda ſint, quia nemo aliunde ei placeat, niſi ex eo, quod ipſe donaverit.*

Sextum, *quòd ita Deus in cordibus hominum, atque in ipſo libero operetur arbitrio, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſque motus bonæ voluntatis, & ex Deo ſit, quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil boni poſſumus.*

Septimum, anathematizandum eſſe eum, *qui dixerit gratiam Dei, qua juſtificatur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ commiſſa ſunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur.*

Octavum, anathematizandum eum, *qui dixerit gratiam Dei per Jeſum Chriſtum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, aut quid vitare debeamus; non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.*

Nonum, anathematizandum eum, *qui dixerit ideo nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs poſſimus implere per gratiam: tamquam ſi gratia non daretur; non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa divina implere mandata.*

Ex his Auguſtini ſententiis ſummorum Pontificum Innocentii, & Zozimi authoritate firmatis, ſequentem canonem Cœleſtinus,

Digitized by Google

nus, ita concinnat: *His ergo Eccleſiaſticis regulis, & ex divina ſumptis authoritate documentis, ita adjuvante Domino confirmati ſumus, ut omnium bonorum affectum, atque operum, & omnium ſtudiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei attenditur Deum profiteamur autorem: & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem fit ut aliquid boni, & velle incipiamus, & facere: quo utique auxilio, & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, ut de tenebroſo lucidum, de pravo rectum, de languido ſanum, de improvidente fiat providum.*

Ac tandem ita concludit paulò poſt: *Profundiores verò, difficilioreſque partes intercurrentium quæſtionum quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis* (Pelagianis ſcilicet, & Semi-Pelagianis) *reſtiterunt* (præcipuèque S. Auguſtinus) *ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere, quia ad confitendam gratiam Dei, cujus operi, ac dignationi, nihil pariter ſubtrahendum eſt, ſatis ſufficere credimus quidquid ſecundùm prædictas Regulas, Apoſtolicæ ſedis nos ſcripta docuerunt: ut prorſus non opinemur Catholicum, quod apparuerit præfixis ſententiis eſſe contrarium.*

§. V.

Quàm avidè omnes quotquot poſt S. Auguſtinum extiterunt hæretici, ipſius doctrina ſuos errores tueri ambierint.

„ HAbet illud error omnis, inquit *Deſchamps* lib. 3. diſput. 1. cap. 1. ut cùm infirmus ſit ipſe per ſeſe, & nativum colorem erubeſcat, non ante obrepat in lucem, quàm ſibi, & ſacrarum litterarum præſidium aſciverit, & ſanctiſſimi, juxtà, ac eruditiſſimi viri nomen, ſic tamquam larvam, induerit. Hinc certatim hæretici in *S. Auguſtini* nomen involant, quòd ex omnibus, qui naſcente, vel adulta Eccleſia, pietatis, & doctrinæ laude floruerunt, nemo ſit, qui apud poſteros plus authoritatis habeat, ac fidei.

Pridem illud notavit *Hieronymus Torrenſis* in præfatione confeſſionis Auguſtinianæ. Sectarii, *inquit*, cùm honorem nullum, aut certè perexiguum Patribus deferant, eoſdemque uno nomine omnes nihil niſi homines, fallaceſque ſæpè homines videri velint; unum ferè ſemper *Auguſtinum* excipiunt, & honorant maximè, hunc tamquam piæ doctrinæ fidelem magiſtrum colunt, obſervantque: eumdem Apoſtolo Paulo vel proximum faciunt, & numquam non ſuis partibus conantur adjungere. Ubi de *Juſtificatione* diſputatio incidit, nullum quàm *Auguſtinum*, in ſuæ partis patrocinium frequentiùs adducunt. Similiter ubi de Euchariſtia, & ſacro-ſancto Chriſti corpore à Sacramentariis quæſtio movetur, *Auguſtinus* ſemper primus, atque ultimus in ore eſt. *Item* Claudius Sanctesius *repetitione 9. de Euchariſtia*: Obſervare licet adverſarios, inquit, ſive noſtra deſtruendo, ſive ſua aſſerendo, ſolidis, & certis ſcripturis cavere, atque in omni controverſia ad unum Auguſtinum, tamquam ad ſacram Anchoram refugere: non quòd ab eorum partibus ſtet, ſed quoniam tam multa, ac tam variè ſcripſit pro re nata, ut facilè ſit omnibus poſt illum hæreticis aliquid de ipſo contorquere, atque alíorsùm, quàm ipſe dixerit, avertere. „

Hoc utique probari facilè poteſt calculo omnium prorſus hæreticorum, qui quovis poſt S. Auguſtinum ſæculo extiterunt.

Primò namque, *Prædeſtinatiani* tanti Doctoris auctoritate ſuos errores tegere conati ſunt, ut teſtatur S. Proſper in Chronico: *Prædeſtinatorum hæreſis*, inquit, *quæ ab Auguſtini libris malè intellectis accepiſſe dicitur initium, his temporibus ſerpere exorſa.* Baronius verò ad annum Chriſti 490. num. 17. *Poſt S. Auguſtini obitum*, inquit, *prodierunt quidam, qui ex ejus ſcriptis malè perceptis complures invexerunt errores, quos ſancti Auguſtini nomine, & auctoritate defendere conabantur.*

Vix compreſſa fuerat Prædeſtinatianorum hæreſis, quùm altera octavo ſæculo ſe ſe extulit, quæ ſacris imaginibus bellum indixit, cujus præcipuus in Gallia inſtaurator fuit *Claudius Taurinenſis* Præſul, de quo ita ſcribit *Dungalus* in reſponſione adversùs eum edita: *Auguſtinum aſſumit, à cujus ſubtilitate ingenii, Chriſtianique ſenſus rectitudine longiſſimè diſtat, alios quidem præter eum ſolum penè omnes abjecit.* Et pluribus interpoſitis, *S. autem Auguſtino laſcivè blanditur, & adulatur ſingulari eum præferens laude, quaſi ſuæ fautorem vecordiæ.* Item: *Claudius ſuam Auguſtini auctoritate ſe-*

ctam

Digitized by Google

ſtam exiſtimat poſſe eſſe ſufflatam. Quibus conſentanea ſunt, quæ in eumdem hæreticum ſcribit *Jonas Aurelianenſis* Epiſcopus lib.1. de cultu imaginum; *Auguſtinum*, inquit, *inter cæteros magnarum laudum præconiis efferre ſolitus erat*.

Eamdem fraudem texuit *Berengarius*, ut contra divinum Euchariſtiæ Sacramentum pugnaret; de eo namque ſcribit Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis libro *de Euchariſtiæ Sacramento*, ubi cum ſic interpellat: *In beati Auguſtini verbis exultas, hìc viciſſe te, & ſuperiorem eſſe gloriaris; hìc firmamentum tuæ defenſionis te inveniſſe gratularis*. Algerus quoque lib.1. de Sacramento cap. 10. ſæpè iſtud inculcat, ac præſertim eo capite, quod ita exorditur: *Sed ex hac beati Auguſtini ſententia: non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis: nata eſt hæreſis, &c.*

Decimo quarto ſæculo novus error proſiliit ex inferis, duce, ac parente *Joanne Vviclefo*, qui quanta protervia S. Auguſtini nomen, atque auctoritatem aſciſceret, cognoſci facilè poteſt ex his Vviclefi verbis: *A multis extraneis, & modernis diſſentio, ſed cum multis ſanctis antiquis, & ſpecialiter Auguſtino convenio*. Quæ ubi recitavit Thomas Vvaldenſis tom.1. lib.1. art.2. cap.34. addit: *Hac audaci pompa confiſi ejus diſcipuli vocabant eum famoſo, & elato nomine*, Joannem Auguſtini.

Pari ſtudio, ſimilique artificio Lutherus, ac Calvinus, eorumque ſequaces ſanctum Auguſtinum in ſuas partes deducere, ac in ejus authoritate latebram quærere niſi ſunt: Lutherus enim in libro *de ſervo arbitrio* petulanter ſcribebat: *Auguſtinus totus meus eſt*. Multò verò ambitioſiùs Auguſtinum ſibi vindicat Calvinus pluribi; maximè verò lib.3. contra Pighium: *Gloriatus ſum*, inquit, *de Auguſtino, illum prorſus noſtrum eſſe*. Et poſt multa, *nos nihil quàm Auguſtinum loquimur*: & tandem quaſi re apertè demonſtrata ſic concludit; *Ergo etiamſi crepat Pighius, nobis hoc extorquere non poteſt, quin Auguſtinus ſit noſter*: Et lib. de æterna Dei Prædeſt. *Auguſtinus ipſe*, inquit, *adeo totus noſter eſt, ut ſi mihi confeſſio ſcribenda ſit, ex ejus ſcriptis contextam proferre abunde mihi ſufficiat*.

Pari imprudentia *Melanchton* in Apologia pro Luthero contra Sorbonicos, ait: *An non Lutheri de libero arbitrio, & gratia (ſi rectè rem æſtimes) ſententia tota Auguſtini eſt?* Eodem loci idem nebulo loquitur: *Quòd ſi unquam dubitatum eſt, in quo genere litterarum, aut artium verſaretur Lutetia, id nunc declarat hic locus, in quo palàm apparet, in tota iſta Sorbonica Facultate neminem eſſe, qui Auguſtinum attigerit. In ipſa Scriptura qui poſſint, facilè æſtimari poteſt quando ne Auguſtinum quidem vulgarem alioqui inter Theologos Scriptorem viderint: O Theologos! ò Sorbonam!* Et paucis interjectis: *Sinite impetrari à vobis, ut Auguſtinum non dico relegatis, ſed inſpiciatis tantùm; nam errorem veſtrum nulla pagina eſt, quæ non coarguat*. Et univerſim de Lutheranis, & Calviniſtis affirmat *Bartholomæus Camerarius* lib.1. de libero arbitrio cap. 3. *Hanc ſæpè magnam eſſe illorum verſutiam, ut palam coram miſeranda plebe, Auguſtinum tamquam pallium errorum ſuorum præferant*.

Quocirca doctiſſimus Vvaldenſis lib. 2. cap.31. meritò ſcribit, *Anxius Auguſtinus de librorum ſuorum calumniatione hæretica, dicit illud Eccleſiaſtis: Odivi omnem* laborem meum, quo ego laboravi ſub ſole, *quia ejus libri in manus ſtultorum pervenerunt, qui frequenter ſecundùm perverſitatem cordis ſui ſeminant inde hæreſes*. Quamquam & illud ſolari ſanctiſſimum Doctorem debet, quod Facundus Hermianenſis Epiſcopus, qui altero poſt ipſum ſæculo vixit, eleganter, & ad rem noſtram appoſitè obſervavit: *Quid autem*, inquit, *in hoc miremur? neque enim meliùs potuit loqui Auguſtinus quàm Prophetæ, quàm Apoſtoli, quàm Evangeliſtæ, quorum verbis ſimiliter malè intellectis, tam multi hæretici ſuos defendere conantur errores*.

Quamquam autem de ſola ſancti Auguſtini authoritate hìc actum ſit, nihilominus ſolus ipſe in enodandis de divina gratia controverſiis, non eſt arbiter audiendus; ad eas namque difficultates enodandas, & ſolvendas non modicum juvant celebres tractatus eorum omnium SS. Patrum, qui S. Auguſtini ævo adverſùs naſcentem, vel renaſcentem Pelagianorum hæreſim ſtrenuiſſimè decertarunt; maximè verò SS. Hieronymi, Proſperi, Hilarii, & eorum omnium, quos in priori volumine, agendo de expugnatoribus hæreſis Pelagianæ indicavimus, & laudavimus.

Porrò, ut facilior, & perſpicacior rerum dicendarum habeatur ratio lectoribus, (maximè noſtri Seraphici Ordinis junioribus Theologis, in quorum potiſſimùm

mùm gratiam hunc laborem ſuſcepimus) conſultum judicavimus hic adſcribere eorum Conciliorum decreta, in quibus diſtinctè, & ex profeſſo determinata, & aſſerta Catholica doctrina de divina gratia, quorum maximè canones facilè in omnium manus non veniunt. Ut autem miſſa faciam decreta Concilii Dioſpolitani, de quibus actum eſt in priori volumine, auſpicabor hoc præludium à decretis Concilii Carthaginenſis, quæ vulgò circumferuntur ſub nomine Concilii Milevitani.

§. VI.

Decreta, ſeu canones Concilii Carthaginenſis celebrati anno Chriſti 418. *quibus proſcribitur, ac damnatur hæreſis Pelagiana.*

Concilium iſtud Carthaginenſe, in quo convenerunt 217. Epiſcopi, ut narrat S. Proſper in Chronico, vel 214. ut ait in reſponſione 8. ad capitula Gallorum, nec-non & cap.10. libri contra Collatorem, videtur idem eſſe cum illo Concilio totius Africæ plenario, cujus meminit S. Auguſt. Epiſt.47. ad Valentinum; & ad quod forſitan alludit lib.3. contra „ Julianum cap.7. his verbis: Veſtra verò „ apud competens judicium communium „ Epiſcoporum, modò cauſa finita eſt, „ nec ampliùs nobiſcum agendum eſt, „ quantum ad jus examinis pertinet, niſi „ ut prolatam de hac re ſententiam cum „ pace ſequamini; quod ſi nolueritis, à „ turbulenta, vel inſidioſa inquietudine „ cohibeamini. In hoc Concilio edita ſunt decreta quædam adversùs hæreſim Pelagianam, quæ decreta, ſive capitula pluribus viris doctis videntur eſſe eadem cum illis octo canonibus, qui vulgò circumferuntur ſub nomine Concilii Milevitani, contra Pelagium. Verùm iſta decreta non à Milevitano, ſed à præfato Carthaginenſi Concilio edita fuiſſe probabimus, ubi hæc decreta recenſuerimus.

CAPUT I.

Contra Pelagianos, qui dicunt etiam ſine peccato mori potuiſſe Adam.

Primò, placuit omnibus Epiſcopis, qui fuerunt in hac ſancta Synodo conſtituere, quæ in præſenti Concilio definita ſunt, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum; ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati meritò, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.

CAPUT II.

Quòd omnes in peccatorum remiſſionem veraciter baptizentur.

Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat; aut dicit, in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur; unde fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera, ſed falſa intelligatur, anathema ſit. Quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus; *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt;* niſi quemadmodum Eccleſia Catholica ubique diffuſa ſemper intellexit: propter hanc enim regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in ſemetipſo adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

CAPUT III.

Quòd gratia Dei non ſolùm peccata dimittit, ſed etiam adjuvat ne committantur.

Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua juſtificamur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ jamjam commiſſa ſunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema ſit.

CAPUT IV.

Quòd per gratiam Dei ſciamus quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.

Item quiſquis dixerit, eamdem gratiam Dei, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur,

tur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit. Cùm enim dicat Apoſtolus: *Scientia inflat, charitas verò ædificat*: valde impium eſt, ut credamus, ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Chriſti, ad eam quæ ædificat non habere; cùm ſit donum Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus; ut ædificante charitate, ſcientia non poſſit inflare: ſicut autem de Deo ſcriptum eſt, Pſal. 63. *Qui docet hominem ſcientiam*: ita etiam ſcriptum eſt, Joan. 4. *Charitas ex Deo eſt*.

CAPUT V.

Quòd gratia Dei præſtet, ut lex impleatur, non gratia (ſicut ait Pelagius) faciliùs, quaſi ſine gratia Dei difficiliùs poſſit impleri.

Item placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs poſſimus implere per gratiam, tamquam etſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit: de fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait: Sine me difficiliùs poteſtis facere: ſed ait: Joan. 13. *Sine me nihil poteſtis facere*.

CAPUT VI.

Quòd juxta ſententiam Joannis Evangeliſtæ nemo ſit, qui eſſe poſſit ſine peccato.

Item placuit, quod ait S. Joan. Apoſtolus 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia veritas eſt, anathema ſit. Sequitur enim Apoſtolus, & adjungit ibidem: *Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus: qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate*. Ubi ſatis apparet hoc non tantùm humiliter, ſed etiam veraciter dici: poterat enim Apoſtolus dicere: Si dixerimus, quia non habemus peccatum, nos ipſos extollimus, & humilitas in nobis non eſt: ſed cùm ait: *Nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt*: ſatis oſtendit, eum qui ſe dixerit non habere peccatum, non verum loqui, ſed falſum.

CAPUT VII.

Quòd unicuique etiam Juſto dicere oporteat, Dimitte nobis debita noſtra.

Item placuit, ut quicumque dixerit, in Oratione Dominica ideò dicere Sanctos, *Dimitte nobis debita noſtra*, ut non pro ſeipſis hoc dicant: quia non eſt eis jam neceſſaria iſta petitio, ſed pro aliis, qui ſunt in ſuo populo peccatores: & ideò non dicere unumquemque Sanctorum; *Dimitte mihi debita mea*; ſed, *Dimitte nobis debita noſtra*, ut hoc pro aliis potiùs, quàm pro ſe Juſtus petere intelligatur, anathema ſit. Sanctus enim, & Juſtus erat Apoſtolus Jacobus, cùm dicebat: *In multis enim offendimus omnes*. Nam quare additum eſt, *omnes*, niſi ut iſta ſententia conveniret & Pſalmo, ubi legitur: *Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens?* Et in oratione ſapientiſſimi Salomonis: *Non eſt homo, qui non peccet*. Et in libro Job. 37. *In manu omnis hominis ſignat, ut ſciat omnis homo infirmitatem ſuam?* Unde etiam Daniel, Sanctus, & Juſtus cùm in oratione pluraliter diceret, *peccavimus, iniquitatem fecimus, &c.* quæ ibi veraciter, & humiliter confitetur, ne putaretur, quemadmodum quidam ſentiunt, hæc non de ſuis, ſed de populi ſui potiùs dixiſſe peccatis, poſtea dixit: *Cùm orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo noſtro*. Noluit dicere peccata noſtra, ſed populi ſui dixit, & ſua, quia futuros iſtos, qui tam malè intelligunt, tamquam Propheta prævidit.

CAPUT VIII.

Quòd à Sanctis veraciter dicitur, Dimitte nobis debita noſtra.

Item placuit, ut quicumque verba ipſa Dominicæ Orationis, ubi dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra*, ita volunt à Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, ana-

anathema ſit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi Domino mentientem, qui labiis ſibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittantur, debita non habere?

Sunt inſuper alii Canones 14. editi pro conſtituenda Eccleſiaſtica diſciplina, de quibus omnibus non levis eſt controverſia apud Authores.

Petes: à quonam Africano Concilio emanarint.

Reſpondeo; Baronium ad *Ann.*416. exiſtimare tantùm priores ſuprà recenſitos octo Canones eſſe Concilii Milevitani ſecundi; reliquos verò diverſorum eſſe Conciliorum Africanorum; adeò ut unum videas corpus ex diverſis membris eſſe compactum; cujus caput, pedes, & reliqua membra ſunt ex diverſis membris compaginata.

Verùm probabiliùs dicendum arbitror præfatos Canones editos fuiſſe à Concilio Carthaginenſi plenario, quæ controverſia ut pro modulo noſtro dirimatur,

Sciendum eſt, quatuor habitas fuiſſe in Africa Synodos circa Pelagii, & Cœleſtii errores: duas ſcilicet ſub Innocentio primo Romano Pontifice, *Milevitanam*, & *Carthaginenſem*, Provinciales ambas: & alteras totidem ſub illius ſucceſſore Zozimo, primam quidem Carthaginenſem *Anno* 417. cui aderant Epiſcopi Provinciæ Zugitanæ, cujus metropolis erat Carthago, alteram deinde pleniorem ducentorum, & ſeptemdecim Epiſcoporum *Anno* 418. inchoata, nec abſoluta, niſi poſtquam à Zozimo Pelagius, Cœleſtiuſque damnati ſunt, quarum Synodorum meminit Auguſtinus Epiſt. 47. his verbis: *Quod ſcriptum eſt ad Papam Romanæ urbis Innocentium de Concilio Carthaginenſis Provinciæ, & de Concilio Numidiæ; & aliquantò diligentiùs à quinque Epiſcopis, & quæ ipſe ad Africanos reſcripſit. Item quod Papæ Zozimo de Africano Concilio ſcriptum eſt, ejuſque reſcriptum ad univerſos totius orbis Epiſcopos miſſum; & quod poſteriori plenario totius Africæ Concilio contra ipſum errorem breviter conſtituimus.*

Obſervandum inſuper duo celebrata fuiſſe Concilia *Milevi* in Numidia. Unum quidem, *Anno* 402. initio Pontificatus Innocentii, Arcadio, & Honorio Auguſtis V. Conſulibus: Alterum *Anno* 419. ultimo Innocentii vitæ anno, Conſulibus Theodoſio, & Honorio Arcadii filiis, quo pariter tempore celebrabatur Synodus Carthaginenſis Provincialis, ad quam ſoli convenerant Proconſulares Provinciæ, aut pauci etiam vicinarum Provinciarum Epiſcopi. Cenſet autem Baronius præfatam Canonum collectionem dividendam in tres partes, & primam, hoc eſt, præfationem dedit primo Milevitano Concilio, ſecundam, quæ continet octo anathematiſmos in hæreſim Pelagii, Milevitano ſecundo: tertiam, quæ reliqua omnia complectitur variis Conciliis Africanis tribuit. In antiqua autem collectione Conciliorum adſcripti fuere præfati Canones Concilio Milevitano primo.

Verùm quiſquis huic collectioni nomen impoſuit Concilii Milevitani, neque rerum, neque perſonarum, neque aliarum circumſtantiarum, aut rationem, aut notitiam habuit. *Tum quia* Concilium Milevitanum primum celebratum fuit *Anno Chriſti* 402. initio Pontificatus Innocentii; quo tempore nedum oborta erat hæreſis Pelagii, quæ ſolùm evulgari, ac propagari cœpit circa *Annum* 413. ut obſervat S. Proſper in Chronico ad illum annum: *Hac tempeſtate* (inquit) *Pelagius Brito dogma nominis ſui contra gratiam Chriſti Cœleſtio, & Juliano adjutoribus exerit, multoſque in ſuum trahit errorem.* Et benè dixit *hoc anno*, quia anno ſuperiori, ut optima ratione probat Baronius ad annum Chriſti 412. Cœleſtius diſcipulus Pelagii, à Paulino Diacono de capitibus hæreſis Pelagianæ poſtulatus, Carthagine Synodali ſententia damnatus fuerat. Non potuit ergo Pelagiana hæreſis damnari in Concilio primo Milevitano, quæ nonniſi poſt integrum decennium cœpit publicari. Et ex conſequenti, alterius Concilii eſſe neceſſum eſt, octo priores Canones hujus collectionis, quibus capita hæreſis Pelagianæ articulatim damnantur.

Inſuper. Concilium Milevitanum, ex quo ad Romanum Pontificem Innocentium de hæreſi Pelagiana, tunc oriente, Patres ſcripſere, fuit Provinciale Numidiæ, eique præſedit Silvanus illius Provinciæ Primas. Hunc enim Concilii Præſidem Epiſtola Patrum Milevitanorum ad Innocentium in fronte gerit, his verbis; Domino beatiſſimo, meritoque venerabili, & in Chriſto honorando Papæ Innocentio, Silvanus, Valentinus, &c. & reſponſio Innocentii ad Concilium. Innocentius Silvano ſeni, Valentino, & cæteris, qui in Milevitana Synodo interfuerunt. Fuiſſe Provinciale Numidiæ, & non plenarium Africæ, ſcribunt

Patres

Patres ipſi ad calcem Epiſtolæ ſuæ. Hæc ad ſanctitatem tuam de Concilio Numidiæ ſcripta direximus, imitantes Carthaginenſis Eccleſiæ, Carthaginienſis Provinciæ Coepiſcopos noſtros, quos ad Sedem Apoſtolicam, quam beatus illuſtras, de hac cauſa ſcripſiſſe comperimus. At Milevitanum primum non fuit Provinciale, ſed univerſale Africæ, & præſidem habuit non Silvanum, ſed Aurelium, ut habet præfatio, quare primum Milevitanum non eſt illud Concilium, in quo de hæreſi Pelagiana tractatum fuit.

Deinde. Capite XXVII. illius collationis Milevitanæ, decernuntur quidem Epiſcopi, qui cum Aurelio Epiſcopo ſeniore cuncta agant nomine omnium, & ſunt: *De Provincia Carthaginis*, Vincentius, Fortunatianus, Clarus; *De Provincia Numidiæ*, Alipius, Auguſtinus, Reſtitutus. *De Provincia Bizancena*, Donatianus Primas, Creſconius, Jocundus, Æmilianus. *De Provincia Mauritaniæ Sitifenſis*, Severianus, Aſiatius, Donatus. *De Provincia Tripolitana*, Plautius. Nomina vero Patrum Milevitanorum, qui ſcripſerunt ad Innocentium, ex eorum Epiſtola ſunt hæc, Silvanus, Valentinus, Aurelius, Donatus, Reſtitutus, Lucianus, Alipius, Auguſtinus, Placentius, Severus, Fortunatus, Poſſidius, Novanus, Secundus, Maxentius, Leo, Fauſtinianus, Creſconius, Malcus, Littorius, Fortunatus, Donatus, Ponticanus, Saturninus, Chriſtonius, Honorius, Lucius, Adeodatus, Proceſſius, Creſconius ſecundus, Felix, Aſiaticus, Rufinianus, Fauſtinianus, Servus, Tarentius, Lucillius, Sabinius, Fauſtinus, Creſconius, Victor, Genantius, Poſſidonius, Antoninus, Innocentius, Præſidius, Creſcentius, Felix, Antonius, Victor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præſidius, Creſconius, Lampadius, Delphinus.

Quare Patres Milevitani, qui ſcripſerunt ad Innocentium, non ſunt illi, quibus Arcadio V. & Honorio V. Conſulibus commiſſæ fuerunt (ſi tamen commiſſæ fuerunt) res Concilii: non enim inter eos ſunt Aurelius, Primas, non Vincentius, Fortunatius, & Clarus, non Jocundus, & Æmilianus, non Severianus, & Plautius: quomodo igitur illud, & iſtud unum itidem Concilium eſſe poſſunt? Fateor equidem, quòd hæc collectio habet ſaltem præfationem, & aliquot capita ſaltem eorum Canonum, quæ diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectant primæ Synodi Milevitanæ; ut ad illud non pertinent Canones ſuprà ſcripti contra hæreſim pelagianam, quæ nonniſi diu poſt diſſeminari cœpit.

Nec veritatem penitùs, & oculatiùs detexiſſe videntur, qui præfatos viginti ſeptem Canones, aut ſaltem octo priores, in Milevitanam ſecundam Synodum refundunt. Quod utique conſtat *primò* ex Canone nono, cujus verba ſunt. *Item placuit ne diutiùs univerſi Epiſcopi, qui ad Concilium congregati ſunt, tenerentur, ternos judices de ſingulis Provinciis eligi, & electi ſunt de Provincia Carthaginenſi, Vincentius, Fortunatianus, & Clarus; de Provincia Numidiæ Alipius, Auguſtinus, & Reſtitutus. De Provincia Bizancena cum ſancto ſene Donatiano Primate Creſconius, Jocundus, & Æmilianus. De Mauritania Sitifenſi, Severianus, Aſiaticus, & Donatus. De Provincia Tripolitana, Plautius, qui ex more legatus unus miſſus eſt, qui unà cum ſancto ſene Aurelio univerſa cognoſcant, à quo petiit univerſum Concilium, ut cunctis ſive geſtis, quæ confecta jam ſunt, ſeu Epiſtolis ipſe ſubſcribat, & ſubſcripſerunt. Aurelius Epiſcopus Eccleſia Carthaginenſis huic decreto conſentit, & prælecto ſubſcripſit, ſimiliter & cæteri ſubſcripſerunt*. Conſtat, inquam, hunc Canonem non poſſe à ſecunda Milevitana Synodo cenſeri conditum; hæc enim Synodus fuit Provincialis Numidiæ, hic autem Canon (ut conſtat) eſt Concilii Nationalis plenarii, ex quinque Provinciis Africæ collecti.

Inſuper, Concilio Milevitano ſecundo non interfuit Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis, qui tunc Carthagine Synodum Provincialem celebrabat, ex qua ſcripſit ad Innocentium Romanum Pontificem, huic autem Synodo, in qua conditus eſt præfatus Canon, interfuit, & præfuit.

Denique, Concilio Milevitano ſecundo præſedit Silvanus, qui litteras cum cæteris Epiſcopis Numidiæ ſcripſit ad Innocentium; Silvanus quidem in hoc Canone, ne nominatur quidem; ſed Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi ſcribendarum, & ſubſcribendarum Epiſtolarum datur facultas, quid ergo Concilium iſtud habet commune cum ſecundo Milevitano?

Sed neque octo priores ab eodem Concilio conſtitutos eſſe veriſimile eſt. *Tum quia* habemus litteras hujus Concilii ad Pontificem Innocentium, in quibus de Canonibus à ſe conſtitutis nulla fit mentio, nulla

Digitized by Google

approbatio poſtulatur, res ſilentio non prætereunda, ſi facta fuiſſet; *Tum quia* Patres ejus Synodi communibus Epiſtolis, necnon & quatuor Epiſcopi ſuis peculiaribus litteris ad Innocentium ſummum Pontificem directis poſtulant, ut Pelagianiſmum publicè damnet; nondum ergo publicè erat damnatus, nondum ejus aſſertores univerſim ab Eccleſiæ corpore erant ſeparati, ſed ut fieret à Romano Pontifice Milevitani Patres poſtulant; *Tum quia* S. Proſper in *Reſponſione ad Capitula Gallorum Cap.*8. de iis Canonibus loquens, ait; *Cum ducentis quatuordecim Sacerdotibus, quorum conſtitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus eſt veraci profeſſione; quemadmodum eorum habet ſermo*: Dicamus gratiam Dei, *&c.* Et contra Collatorem: *Erraverunt* 214. *Sacerdotes, qui in Epiſtola, quam ſuis Conſtitutionibus prætulerunt, ita Apoſtolicæ Sedis B. Antiſtitem Zozimum ſunt alloquuti*: Conſtituimus, *&c.* Si Canones contra Pelagium, quos *Conſtitutiones* appellat, decreti ſunt tempore Zozimi, & à 214. Epiſcopis, certè in ſecundo Milevitano decreti non fuere. Milevitanum ſcilicet ſecundum habitum eſt ſub Innocentio, non ſub Zozimo, eique interfuerunt Epiſcopi non 214. ſed ſexaginta tantùm, ut ipſi in Epiſtola ſua ad Innocentium, editis ſingulorum nominibus profitentur.

Rurſum carmine de ingratis idem Author de his Canonibus loquens, qui, ut ante dixerat, Romæ probati erant, ſubjicit;

Condita ſunt, & ſcripta manent, quæ de cataractis
Æterni fontis fluxere, undante metallo,
Et tercentenis Procerum ſunt edita linguis.

Ducentos, & quatuordecim Patres per Synecdochen tercentenos dicere potuit; at ſexaginta nequaquam.

Si hæreſis Pelagiana conſtitutis Canonibus, priùs Milevi, quàm Romæ damnata fuiſſet, falsò de illa Proſper eodem libro dixiſſet.

Peſtem ſubeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ Paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non poſſidet armis
Religione tenet.

Cœleſtinus primus R. P. Epiſtola ad Epiſcopos Galliarum, ſcribens contra Pelagianos cap.10. ait: *Illud etiam, quod intra Carthaginienſis Synodi decreta conſtitutum eſt, quaſi proprium Apoſtolicæ Sedis amplectimur, quod ſcilicet tertio capitulo definitum eſt. Ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua juſtificamur, &c.* Refertque ad verbum Canonem 3. collectionis Milevitanæ, & ſubdit: *Et iterum 4. Capitulo, ut ſi quis dixerit gratiam Dei per Jeſum Chriſtum propter hoc tantùm nos adjuvare, &c.* Et refert quartum Canonem illius collectionis, & tandem quintum, ſemperque Carthaginenſis nomine, nunquam Milevitani: cùm verò Cœleſtinus Pontificatum inierit Anno Chriſti 423. veriſimile non eſt, quòd ignoraverit verum Authorem Canonum, quos citabat, ſive conſtituti fuiſſent ſub Zozimo, ſive ſub Innocentio, maximè, quod habebat geſta utriuſque pontificis, & utriuſque Concilii in hac cauſa, eaque in eadem hac Epiſtola, ex eorum authenticis propriis illorum verbis, referebat.

Concludamus hunc locum omnium antiquorum Codicum teſtimonio. In Epitome Eccleſiæ Africanæ, quam Adrianus primus dedit Carolo Magno, octo Canones contra Pelagium habentur hac nota. Octo „ capita, quæ ſequuntur, in Carthaginenſi „ Concilio ſub anathemate ſtatuta ſunt. „ In corpore Canonum Eccleſiæ Africanæ, quod lectum eſt Carthagine in Concilio Africæ plenario, poſt conſulatum Honorii XII. & Theodoſii XIII. habentur ad verbum in Concilio Carthaginenſi anni præcedentis, non in aliquo Milevitano; ibi tamen referuntur cum decretis ſuis omnia Concilia, quæ in Africa habita fuerunt, tempore Aurelii Epiſcopi Carthaginenſis. In collectione vulgata totidem verbis leguntur in Concilio Africæ plenario, Honorio VII. & Theodoſio VIII. Coſs. Photius in Bibliotheca hanc Synodum Carthaginenſem legiſſe ſe dicit cum his Canonibus, contra Pelagium, & Cœleſtium. Binius *Tomo ſecundo Conciliorum*, aſſerit illos ad idem Concilium referri, in vetuſto quodam Codice Monaſterii ſancti Bavonis Gandavi, & in Codice impreſſo Moguntiæ ann. 1652. juxta exemplar vetuſtiſſimum Monaſterii Vintonienſis. Si quis ergo his conſideratis, propter illam unam collectionem, Canones contra Pelagium, Milevitanos, & non Carthaginenſes appellare pergat, hunc ego dixerim humanam fidem penſi non habere.

§. VIII.

§. VIII.

Canones Concilii Arauſicani II. celebrati anno 529. quibus maximè, quæ de Gratia Fide tenenda ſint, ſtatuuntur.

PRÆFATIO.

CUm ad dedicationem Baſilicæ, quam illuſtriſſimus Præfectus, & Patricius Filius noſter Liberius in Arauſicana fideliſſima devotione conſtruxit, Deo propitiante, & ipſo invitante conveniſſemus, & de rebus, quæ ad Eccleſiaſticam regulam pertinent, inter nos fuiſſet ſpiritualis oborta collatio: pervenit ad nos, eſſe aliquos, qui de gratia, & libero arbitrio minùs cautè, & non ſecundùm fidei Catholicæ regulam, ſentire velint. Unde id nobis ſecundùm auctoritatem, & admonitionem Sedis Apoſtolicæ, juſtum, & rationabile viſum eſt, ut pauca capitula ab Apoſtolica nobis Sede tranſmiſſa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus collecta ſunt; ac docendos eos, qui aliter, quàm oporteat, ſentiunt, ab omnibus obſervanda proferre, & manibus noſtris ſubſcribere deberemus: quibus lectis, qui huc uſque non ſicut oportebat, de gratia, & libero arbitrio credidit, ad ea, quæ fidei Catholicæ conveniunt, animum ſuum inclinare non differat.

1 Si quis per offenſam prævaricationis Adæ non totum, id eſt, ſecundùm corpus, & animam, in deterius dicit hominem commutatum, ſed animi libertate illæſa durante, corpus tantummodo corruprioni credit obnoxium; Pelagii errore deceptus, adverſatur Scripturæ dicenti: *Anima, quæ peccaverit ipſa morietur*. Et: *Neſcitis quoniam cui exhibetis vos ſervos ad obediendum ſervi eſtis ejus, cui ſubditi obeditis, & à quo quis ſuperatur, ejus, & ſervus addicitur?*

2 Si quis ſoli Adæ prævaricationem ſuam, & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe, aut certè mortem tantùm corporis (quæ pœna peccati eſt) non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, per unum hominem in omne genus humanum tranſiſſe teſtatur, injuſtitiam Deo dabit, contradicens Apoſtolo dicenti; *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.*

3 Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit poſſe conferri, non autem ipſam gratiam facere, ut invocetur à nobis: contradicit Iſaiæ Prophetæ, vel Apoſtolo idem dicenti: *Inventus ſum à non quærentibus me: palam apparui his, qui me non interrogabant.*

4 Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare contendit: non autem ut etiam purgari velimus, per S. Spiritus infuſionem, & operationem in nobis fieri confitetur: reſiſtit ipſi Spiritui ſancto per Salomonem dicenti: *Præparatur voluntas*: &c. & Apoſtolo prædicanti. *Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.*

5 Si quis, ſicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui juſtificat impium, & ad generationem baptiſmatis pervenimus, non per gratiæ donum, id eſt, per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentem voluntatem noſtram, ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, ſed naturaliter nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius approbatur. S. Paulo dicente: *Confidimus quia qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet uſque in diem Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Et illud: *Vobis datum eſt pro Chriſto, non ſolùm, ut in eum credatis, ſed etiam ut pro illo patiamini*: Et, *Gratia ſalvi facti eſtis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum eſt*. Qui enim fidem, qua in Deum credimus, dicunt eſſe naturalem, omnes eos, qui ab Eccleſia Chriſti alieni ſunt, quodammodo fideles eſſe definiunt.

6 Si quis ſine gratia Dei, credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, pulſantibus nobis miſericordiam, dicit conferri divinitùs, non autem, ut credamus, velimus, vel hæc omnia ſicut oportet agere valeamus per infuſionem, & inſpirationem S. Spiritus in nobis fieri confitetur, & aut humilitati, aut obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, & humiles ſimus, ipſius gratiæ donum eſſe conſentit; reſiſtit Apoſtolo dicenti: *Quid habes, quod non accepiſti?* Et: *Gratia Dei ſum id, quod ſum.*

7 Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, ſive ſalutari, id eſt, Evangelicæ prædicationi conſentire poſſe confirmat abſque illumi-

natio-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

natione, & inſpiratione Spiritus S. qui dat omnibus ſuavitatem conſentiendo, & credendo veritati; hæretico fallitur ſpiritu; non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: *Sine me nihil poteſtis facere*. Et illud Apoſtoli; *Non quod idonei ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*.

8 Si quis alios miſericordia; alios verò per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de prævaricatione primi hominis nati ſunt, conſtat eſſe vitiatum, ad gratiam baptiſmi poſſe venire contendit, à recta fide probatur alienus. His enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis aſſerit infirmatum, aut certè ita illæſum putat, ut tamen quidam valeant ſine revelatione Dei myſterium ſalutis æternæ per ſemetipſos conquirere. Quod quàm ſit contrarium, ipſe Dominus probat, qui non aliquos, ſed neminem ad ſe venire poſſe teſtatur, niſi quem Pater attraxerit, ſicut & Petro dicit; *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt*: Et Apoſtolus: *Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto*.

9 Divini eſt muneris cùm, & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate, & injuſtitia continemus: quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur.

10 Adjutorium Dei etiam renatis, ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare.

11 Nemo quidquam Domino rectè vovetit, niſi ab illo acceperit, ſicut legitur, *Quæ de manu tua accepimus, damus tibi*.

12 Tales nos amat Deus, quales futuri ſumus ipſius dono, non quales ſumus noſtro merito.

13 Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi, non poteſt reparari: quod amiſſum, niſi à quo potuit dari, non poteſt reddi, unde ipſa veritas dicit: *Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis*.

14 Nullus miſer de quacumque miſeria liberatur, niſi qui Dei miſericordia prævenitur, ſicut dicit Pſalmiſta: *Citò anticipet nos miſericordia tua Domine*. Et illud: *Deus meus, miſericordia ejus præveniet me*.

15 Ab eo, quod formavit Deus mutatus eſt Adam, ſed in pejus per iniquitatem ſuam: ab eo, quod operata eſt iniquitas, mutatur fidelis, ſed in melius per gratiam Dei: illa ergo mutatio fuit prævaricatoris primi: *hæc* (ſecundùm Pſal.) *mutatio dexteræ excelſi*.

16 Nemo ex eo, quod videtur habere, glorietur tamquam non acceperit, aut ideo ſe putet accepiſſe, quia littera extrinſecus, vel ut legeretur apparuit, vel ut audiretur inſonuit. Nam ſicut Apoſtolus dicit: *Si per legem juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Porrò autem ſi non gratis mortuus eſt, aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus*. Inde habet quicumque habet: quiſquis autem inde ſe habere negat, aut verè non habet, aut id quod habet, auferetur ab eo.

17 Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Chriſtianorum Dei charitas facit, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per voluntatis arbitrium, quod eſt à nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, nullis meritis gratiam prævenientibus.

18 Debetur merces bonis operibus ſi fiant, ſed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.

19 Natura humana etiamſi in illa integritate, in qua eſt, condita permaneret, nullo modo ſeipſam, Creatore ſuo non adjuvante ſervaret. Unde cùm ſine gratia Dei, ſalutem non poſſit cuſtodire, quam accepit, quomodo ſine gratia Dei poterit reparare, quam perdidit?

20 Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona; quæ non Deus præſtet, & faciat homo.

21 Sicut eis, qui volentes in lege juſtificati, à gratia exciderunt, veriſſimè dicit Apoſtolus: *Si ex lege juſtitia eſt, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt*: Sic & his, qui gratiam, quam commendat, & percipit fides Chriſti, putant eſſe naturam, veriſſimè dicitur: Si ex natura juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Jam hic enim erat lex, & non juſtificabit; Jam hic erat natura, & non juſtificabat: ideo Chriſtus non gratis mortuus eſt, ut & lex per ipſum impleretur, qui dixit: *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere*: & natura per Adam perdita, per illum repararetur, qui dixit, *veniſſe ſe quærere, & ſalvare, quod perierat*.

22 Nemo habet de ſuo, niſi mendacium, & peccatum: Si quid autem habet homo veri-

veritatis, atque juſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, ut ex eo, quaſi guttis quibuſdam irrorati, non deficiamus in via.

23 Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo diſplicet, quando autem ita faciunt, quod volunt, ut divinæ ſerviant voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas eſt, à quo præparatur, & jubetur, quod volunt.

24 Ita ſunt in vite palmites, ut viti nihil conferant, ſed inde accipiant, unde vivant: ſic quippe vitis eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis: ac per hoc, & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto diſcipulis prodeſt, & non Chriſto. Nam præciſo palmite, poteſt de viva radice alius pullulare, qui autem præciſus eſt, non poteſt ſine radice vivere.

25 Prorſus donum Dei eſt, diligere Deum, ipſe ut diligeretur dedit, qui non dilectus diligit diſplicentes, amati ſumus, ut fieret in nobis unde placeremus. Diffundit enim charitatem in cordibus noſtris Spiritus Patris, & Filii, quem cum Patre amamus, & Filio.

At ſi ſecundùm ſuprà ſcriptas ſanctarum Scripturarum ſententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc, Deo propitiante, & prædicare debemus, & credere, quòd per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus poſteà, aut diligere Deum ſicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum eſt, poſſit, niſi gratia eum, & miſericordia divina prævenerit. Unde Abel juſto, & Noe, & Abraham, & Iſaac, & Jacob, omnique antiquorum Sanctorum multitudini, illam præclaram fidem, quam in ipſorum laudem prædicat Apoſtolus Paulus, non per bonum naturæ, quod priùs in Adam datum fuerat: ſed per gratiam Dei credimus fuiſſe collatam. Quam gratiam etiam poſt adventum Domini, omnibus, qui baptizari deſiderant, non in libero arbitrio habere, ſed in Chriſti novimus ſimul, & credimus largitate conferri, ſecundùm illud quod jam ſuprà dictum eſt, & prædicat Apoſtolus Paulus: *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, ſed ut pro illo patiamini*. Et illud: *Gratia ſalvi facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt*. Et quod de ſeipſo ait Apoſt. *Miſericordiam conſecutus ſum, ut fidelis eſſem*. Non dixit quia eram, *Sed ut eſſem*. Et illud: *Quid habes, quod non accepiſti?* Et illud: *Omne datum bonum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum*. Et illud: *Nemo habet quidquam boni, niſi illud illi datum fuerit deſuper*. Innumerabilia ſunt ſanctarum Scripturarum teſtimonia, quæ poſſint ad probandam gratiam proferri, ſed brevitatis ſtudio prætermiſſa ſunt, quia & reverà uti pauca non ſufficiunt, plura non proderunt. Hoc etiam ſecundùm fidem Catholicam credidimus, quòd accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante, & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint, & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.

Aliquos verò ad malum divina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolùm non credimus, ſed etiam ſi ſunt, qui tantùm malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus. Hoc etiam ſalubriter profitemur, & credimus; & poſteà per Dei miſericordiam adjuvamur: ſed ipſe nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem ſui priùs inſpirat, ut & baptiſmi Sacramenta fideliter requiramus, & poſt baptiſmum, cum ipſius adjutorio, ea quæ ſibi ſunt placita implere poſſimus. Unde manifeſtiſſimè credendum eſt, quòd & illius latronis, quem Dominus ad Paradiſi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini miſſus eſt, & Zachæi, qui ipſum Dominum ſuſcipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, ſed divinæ largitatis donum, &c. *ita Concilium*.

Advertendum autem hic, controverſiam non levem moveri apud Doctores, & Eccleſiaſticos Annaliſtas, à quo ſummo Pontifice ſelecti fuerint ſupradicti Canones, & ad Synodum Arauſicanam directi. Plerique enim exiſtimant cum Suarez Prolog. 6. de Gratia cap. 1. eos fuiſſe concinnatos, & miſſos à Leone, cujus vigore, & diligentia contritam fuiſſe Pelagianam hæreſim, & penè extinctam affirmat S. Proſper in dimidio temp. cap. 6. Baronius ad *Ann. Chriſti* 462. cenſuit Synodum illam, non ſub Leone Papa, ſed ſub Hilario ejus ſucceſſore fuiſſe celebraram. Verùm in *Appendice tom.* 10. revocata priori ſententia contendit eam Synodum celebratam

tam

tam fuiſſe ſub Romano Pontifice Felice IV. *Ann. Chriſti* 526. Quam utique ſententiam plurimi recentiores ſequuntur.

Advertendum inſuper, pleroſque exiſtimare præfatos Canones ex doctrina S. Auguſtini paſſim decerptos, & conceptos à S. Proſpero, cujus opera ſummi Pontifices maximè adversùs Semi-Pelagianos plurimùm uſi ſunt. Certum tamen eſt Canones, non ex unius S. Aug. doctrina fuiſſe concinnatos, ſed & collectos *ab antiquis Patribus de ſanctarum Scripturarum voluminibus*, ut legitur in præfatione, vel ut fert concluſio, *ſunt definitiones antiquorum Patrum*. Quibus convincitur Patres non cenſuiſſe hanc eſſe peculiarem S. Aug. ſententiam, ſed & illi cum cæteris antiquis Patribus communem; quod utique confirmat Bonifacius II. Epiſtola ad Cæſarium Arelatenſem, qua Synodum Arauſicanam confirmat, ea potiſſimùm parte, qua fidem nos non habere definierat, niſi ex præcedenti gratia per Chriſtum, ſicut doctrinam *à multis Patribus traditam, & conſentaneam Catholicis Patrum regulis*.

Selecta ex Decretis Concilii Senonenſis.

Vix graſſari latiùs, ac propagari Lutherana peſtis cœperat, cùm Cardinalis *à Prato* Archiep. Senonenſis, & Galliæ Cancellarius, Pariſiis Concilium convocavit, quod habetur tom. ultimo Conciliorum hoc titulo: *Concilium Senonenſe celebratum ann. D.* 1528. cujus tanta eſt auctoritas, ut meritò ſcripſerit noſter Faventinus diſp. 60. in 1. cap. 4. *Licèt hoc Concilium Senonenſe ſit Provinciale, eſt tamen magnæ auctoritatis, & tota ejus doctrina videtur eſſe confirmata in Concilio Trident.* Quod utique confirmat Suarez *prolog. 6.* ſcribens: *Concilium Trident. quod poſt* 20. *annos celebratum eſt, virtute approbas totam doctrinam de gratia, quam Concilium Senonenſe tradiderat; quia eandem ferè magis explicatam, ac locupletatam docet, ac definit.* Quamobrem quod univerſim Bellarminus lib. 2. de Conciliis cap. 10. ex Catholicorum omnium ſenſu præſcribit, *Concilium particulare non expreſſè confirmatum, facere argumentum adeo probabile, ut temerarium ſit ei non acquieſcere*, ad hanc maximè Synodum accommodari debet.

Inter cætera autem illius Concilii decreta, quæ ſunt numero 18. placet hic tantùm duo exſcribere, quæ maximè doctrinam de *libero arbitrio*, necnon & *de fide*, ac *operibus bonis*, *merito*, & *gratia* ſtatuunt, ac definiunt.

Decretum 16. *De libero Arbitrio.*

Etſi nulla penè ſit tam aperta Catholica veritas, nullus tam manifeſtus ſacræ Scripturæ locus, quem hæretici ſuis cavillis, & tergiverſationibus non eludant: in nulla tamen tam impudenter, tantaque rei Chriſtianæ jactura debacchati ſunt, quàm in exterminando, profligandoque libero arbitrio. Nam quid Chriſti fidelibus perniciosius excogitare potuit hoſtis ille veritatis, quàm ſi vel à Pelagio ſeducti, omnia ſine præſidio gratiæ ſibi tumidius arrogent; vel fatiſcenti, puſilloque animo, cum Vvicleffo, neceſſitati, fatiſque committant omnia? Nihil profectò reliquum erit, tum divinis legibus, tum humanis, nullus conſiliis, aut electioni, nullus precibus, aut objurgationi, cæteriſque id genus, locus: nulla denique juſtitia futura eſt, qua quibuſdam pœnæ, quibuſdam conſtituta ſint præmia, ſi pro Vvicleffi, & Lutheranorum ſententia, omnia de neceſſitate eveniant. Prodierat hic error primùm apud Gentiles, ſed ſummo omnium conſenſu mox exploſus eſt; adeo liberum eſſe arbitrium, veluti evidenti quodam experimento cognitum, omnium mentibus ſeſe inculcat. Cùm igitur reliquerit Deus hominem *in manu conſilii ſui, appoſueritque coram eo ignem, & aquam, bonum, & malum, ut ad quodcumque voluerit, porrigat manum ſuam*: ne abs re, beatus ille dicatur, *qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, & facere mala, & non fecit*; quòd ſub eo ſit appetitus ejus, & dominetur illius, ac denique percurrenti ſacram Scripturam paſſim obvium ſit, quod liberum in utramvis partem hominis arbitrium aſſereret, ſatis eſſe viſum eſt ſacro Provinciali Concilio, libertatis hujuſmodi vires, & metas exponere.

Neque enim liberum arbitrium aſſerentes divinam excludimus propterea gratiam, quod ei falsò toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perſtringere: Sed juxta ſacram Scripturam eò extendimus, ut voluntas humana miſericordiæ prævenientis auxilio ſuffulta, & interiori quodam, & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta, ſeſe convertat in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam

illam gratiam ſe præparet, qua tandem accepta, ſit apta ad vitam æternam. Neque tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præjudicat arbitrio, cùm illa ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet, cui ſi quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo. Nec denique tale ſit hujuſmodi trahentis Dei auxilium, cui reſiſti non poſſit. Quoties enim Dominus voluit congregare filios Jeruſalem, ſicut gallina congregar pullos ſuos ſub alas, & noluerunt? Fruſtra certè Stephanus Judæos, duræ cervicis, & incircumciſi cordis argueret, qui ſemper Spiritui ſancto reſiſterent: fruſtrà Paulus Theſſalonicenſes admoneret, ſpiritum ne extinguerent, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur. Trahit quidem Deus, ſed in ejus odorem currimus, non vi, non unco raptamur; prædeſtinat, eligit, vocat, ſed eos demum adultos glorificat, qui in fide, & charitate radicati, per bona opera, certam ſuam vocationem, electionemque fecerint. Et licèt attingat à fine uſque ad finem fortiter, diſponit tamen omnia ſuaviter. Hanc igitur hæreſim, arbitrii libertatem prorſus auferentem, non tam damnamus (quippe quæ jam olim) quàm communi hominum conceptioni, & apertis Scripturæ teſtimoniis declaramus eſſe contrariam.

Decretum 17. *De Fide, & Operibus, Merito, & Gratia.*

FRequens illud eſt apud imprudentes, & qui non tam animi moderatione, quàm impetu feruntur, ut dum ab altero vitiorum incautè diffugiunt, in altero prolabantur. Cujus rei Lutherus fidem facit, qui dum operum fiduciam nimis inſectatur, nihil tandem operibus reliquum facit, atque ita unius fidei patrocinium ſuſcipit, ut ſolam agnoſcat, opera rejiciat, & condemnet. Verùm ſi rectè pependantur, quæ pro fide producit è Scripturis teſtimonia, reliquas virtutes non excludunt. Quæ verò contra opera citat, ea omnia, vel ad nimiam in operibus fiduciam, vel ad legales cæremonias pertinent. Fide quidem vivimus, & ſine hac impoſſibile eſt placere Deo. Si quis nihilominus habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, charitatem autem non habuerit, nihil eſt; fide juſtificamur, ſed & ſpe ſalvi facti ſumus. Et dimiſſa ſunt Mariæ Magdalenæ peccata multa, quoniam dilexit multum: *Si quis enim*, dicit Dominus, *dilexerit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Nunc igitur manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum eſt Charitas.* Et in vivificando, juſtificandoque potior, quandoquidem, *fides ſine operibus mortua eſt*. Tum quia fides utilis eſt ad ſalutem, cùm per dilectionem operatur; at charitas non eſt otioſa, ſed per bona opera ſatagit, ut certam vocationem noſtram, electionemque faciat.

BULLA SUMMORUM PONTIFICUM

Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. qua plurimæ Baji propoſitiones damnantur.

Urbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

IN eminenti Eccleſiæ militantis ſede, meritis licèt imparibus, conſtituti, ſedulò meditamur, ut quæ ad fidei Catholicæ conſervationem, à prædeceſſoribus noſtris providè ſtatuta, & ordinata ſunt, firmiter perpetuò obſerventur, & cùm opus ſit noſtræ auctoritatis munimine firmentur. Dudum ſiquidem à fel. record. Pio Papa V. prædeceſſore noſtro emanavit conſtitutio tenoris conſequentis. Videlicet. Pius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino conſtituti, tam luctuoſo tempore ſuſtinemus, ille animum noſtrum præcipuè excruciat dolor, quod Eccleſia Chriſtiana tantis jampridem turbinibus agitata, novis quotidie opinionibus propoſitis conflictetur. Chriſtique populus antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus, in alios, atque alios errores paſſim, & promiſcuè deferatur: quantum verò ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illa, ſimul atque proſiliunt, penitùs opprimantur: magno enim mœrore afficimur, quòd plerique, ſpectatæ alioqui probitatis, & doctrinæ, in varias ſententias offenſionis, & periculi plenas, tum verbo, tum ſcriptis, prorumpunt; deque eis etiam in ſcholis, invicem controvertantur: cujuſmodi ſunt ſequentes.

1 Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

2 Sicut opus malum ex ſua natura eſt mortis

tis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex ſua natura eſt vitæ æternæ meritorium.

3 Et bonis Angelis, & primo homini, ſi in ſtatu illo permanſiſſent uſque ad ultimum vitæ, fœlicitas eſſet merces, & non gratia.

4 Vita æterna homini integro, & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.

5 In promiſſione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus ſine alio reſpectu vita æterna juſtis promittitur.

6 Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet.

7 Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, ſed juxta modum loquendi Scripturæ ſacræ, non rectè vocantur gratiæ; quo fit ut tantùm merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari.

8 In redemptis per gratiam Chriſti nullum inveniri poteſt bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum.

9 Dona conceſſa homini integro, & Angelo, forſitan non improbanda ratione poſſunt dici gratia, ſed quia ſecundùm uſum Scripturæ nomine gratiæ tantùm ea munera intelliguntur, quæ per Jeſum malè merentibus, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10 Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo ſæpè manet, & corporis reſurrectionem, propriè nonniſi meritis Chriſti adſcribendam eſſe.

11 Quòd piè, & juſtè in hac vita mortali uſque in finem converſati vitam conſequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ, juſto Dei judicio deputandum eſt; nec in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantùm ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12 Pelagii ſententia eſt, opus bonum citra gratiam adoptionis factum non eſſe regni cœleſtis meritorium.

13 Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti, ex eo quòd fiunt per ſpiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantùm ex eo, quòd ſunt conformia legi, quòdque per ea præſtatur obedientia legi.

14 Opera bona juſtorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quàm juſto Dei judicio mererentur accipere.

15 Dicit rationem meriti non conſiſtere in eo, quòd qui bene operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum ſanctum, ſed in eo ſolùm, quòd obedit divinæ legi: quam ſententiam ſæpiùs reperit, & multis rationibus probat ferè tot libro.

16 In eodem libro ſæpiùs repetit, quòd non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

17 Dicit ſentire cum Pelagio, qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum deificum.

18 Dicit opera Catechumenorum ut fidem, & pœnitentiam ante remiſſionem peccatorum factam eſſe vitæ æternæ merita, quam vitam non conſequentur Catechumeni, niſi priùs præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19 Videtur inſinuare, quòd opera juſtitiæ, & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis non traxerint majorem valorem.

20 Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21 Humanæ naturæ ſublimatio, & exaltatio in conſortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis; & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.

22 Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.

23 Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam ſupernaturali, & gratuito ſupra conditionem naturæ fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpe, charitate Deum ſupernaturaliter coleret.

24 A vanis, & otioſis hominibus, ſecundùm inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt illa ſententia, quæ ad Pelagianiſmum rejicienda eſt hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita, fuerit largitate conditoris ſublimatus, & in Dei Filium adoptatus.

25 Cum-

Digitized by Google

25 Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

26 Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio: quam ſententiam repetit, & probat per plura capitula.

27 Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio nonniſi ad peccandum valet.

28 Pelagianus eſt error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29 Non ſolùm fures ii ſunt, & latrones, qui Chriſtum viam, & oſtium veritatis, & vitæ negant, ſed etiam quicumque aliunde, quàm per Chriſtum in viam juſtitiæ, hoc eſt ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe dicunt.

30 Aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea ſuperetur.

31 Charitas perfecta, & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.

32 Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.

33 Catechumenus juſtè, rectè, & ſanctè vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in baptiſmi lavacro demum percipitur.

34 Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitiâ, & ad illudendum ſacris litteris, & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.

35 Omne quod agit peccator, vel ſervus peccati, vel peccatum eſt.

36 Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria crucis Chriſti defenditur à nonnullis doctoribus.

37 Cum Pelagio ſentit, qui bonum aliquod naturale, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

38 Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum ſanctum in corde diffuſa Deus amatur.

39 Quod voluntariè fit, etiamſi neceſſitate fiat, liberè tamen fit.

40 In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.

41 Is libertatis modus, qui eſt à neceſſitate, ſed libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolùm nomen libertatis à peccato.

42 Juſtitia qua juſtificatur per fidem impius, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum juſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in Filium Dei, ſecundùm interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ conſors efficitur, ut ſic per Spiritum ſanctum renovatus, deinceps benè vivere, & Dei mandatis obedire poſſit.

43 In omnibus pœnitentibus ante Sacramentum abſolutionis, & in Catechumenis ante baptiſmum, eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen à remiſſione peccatorum.

44 Operibus pleriſque, quæ à fidelibus fiunt, ut mandatis Dei pareant, cujuſmodi ſunt obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, à furto, & à fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientiæ, & veræ legis juſtitiæ, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45 Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt ſacrificium, quàm generali illa, qua omne opus, quod fit, ut ſancta ſocietate Deo homo inhæreat.

56 Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ, & originis, utrùm omne peccatum debeat eſſe volunrarium?

47 Unde peccatum originis verè habet rationem peccati ſine ulla relatione, ac reſpectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48 Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, in eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49 Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens ſine regenerationis Sacramento quando uſum rationis conſequutus erat actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet.

50 Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto, non concupiſces.

51 Concupiſcentia ſive lex membrorum, & pra-

& prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia.

52 Omne ſcelus ejus eſt conditionis, ut ſuum auctorem, & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima tranſgreſſio.

53 Quantum ex vi tranſgreſſionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quàm qui cum majoribus.

54 Definitiva hæc ſententia, Deum homini nihil præcepiſſe, falsò tribuitur Auguſtino, cùm Pelagii ſit.

55 Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur.

56 In peccato duo ſunt, actus, & reatus, tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.

57 Unde in Sacramento baptiſmi, aut Sacerdotis abſolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & miniſterium Sacerdotum ſolùm liberat à reatu.

58 Peccator pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed à ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens, & inſpirans vivificat eum, & reſuſcitat; miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur.

59 Quando per eleemoſynas, aliaque pietatis opera Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant: nam alioquin eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores; ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60 Per paſſiones Sanctorum in indulgentia communicatas, non propriè redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61 Celebris illa doctorum diſtinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantùm, alterum quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundùm quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc eſt, ad modum meritorum, commentitia eſt, & explodenda.

62 Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumſtantiis rectum eſt, & bonum, quod moraliter bonum appellari conſuevit; vel quia eſt meritorium regni æterni, eo quòd fit à vivo Chriſti membro per ſpiritum charitatis, rejicienda putatur.

63 Similiter, & illa diſtinctio duplicis juſtitiæ: alterius, quæ fit per ſpiritum charitatis inhabitantem: alterius quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus ſancti cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua divina legis juſtificatio impleatur, odioſiſſima, & pertinaciſſima rejicitur.

64 Denique, & illa diſtinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei penitentia, & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur: alterius qua vivificatur, qui verè juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minimè congruens.

65 Nonniſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus, ſive non malus: & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit, & docet.

66 Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67 Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſariò facit.

68 Infidelitas purè negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

69 Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos facit implere legem.

70 Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis poteſt habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

71 Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi ſacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis, aut martyrii, ſine actuali ſuſceptione ſacramenti.

72 Omnes omnino juſtorum afflictiones ſunt ultiones peccatorum ipſorum, unde Job, & martyres, quæ paſſi ſunt, propter peccata ſua paſſi ſunt.

73 Nemo præter Chriſtum eſſe ſine peccato originali, hinc B. Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque ejus afflictiones in hac vita ſicut

& alio-

Digitized by Google

& aliorum juſtorum fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74 Concupiſcentia in renatis, relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi.

75 Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto, non concupiſces: unde homo ſentiens, & non conſentiens tranſgreditur præceptum, non concupiſces, quamvis tranſgreſſio peccatum non deputetur.

76 Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

77 Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent de condigno expiare pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.

78 Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

79 Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.

Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, licèt nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpectivè, ac quocumque ſuper iis verbo, ſcriptoque emiſſas, præſentium auctoritate damnamus, circumſcribimus, & abolemus, deque eiſdem, & ſimilibus poſthac, quoquo pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcumque interdicimus. Qui ſecus fecerint ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, à quo nullus, Romano Pontifice inferior, valeat ipſos, excepto mortis articulo, liberare &c.

Obſervandum eſt autem *primò* harum propoſitionum condemnationem editam fuiſſe primùm à ſummis Pontificibus, abſque illo ordine, & propoſitionum numero præfixo, quem ſuprà deſignavimus, ut conſtat ex exemplaribus impreſſis Romæ 1579. quarto Februarii. *Deinde* tamen majoris claritatis gratia à Theologis tranſcripta fuit adjectis numeris, ut poſſent commodius citari propoſitiones, quas in diſputationem adducerent. *Inſuper*, plures ſunt propoſitiones numeris disjunctæ, quæ eamdem prorſus doctrinam, eumdemque errorem videntur continere; cæterùm diſtinctæ numerantur, quia non uno, & eodem modo, ſed multiplici, ac diverſo, & interdum cum aliqua additione ſententiam proponunt. *Denique* ſciendum eſt aliquas propoſitiones ex ſuprà memoratis non reperiri in opuſculis editis à Michaele Bajo; quia Pontifici non ſolùm exhibitæ fuerunt ſententiæ, quæ ex Baji libellis impreſſis excerptæ, ſed etiam, quæ viva tantùm voce aſſertæ, aut diſcipulis in ſcholis dictatæ fuerant.

Notandum ſecundò, quòd etſi cenſura Pontificia harum propoſitionum, quoad ſingulas aſſertiones, indeterminata ſit, & ambigua (ſex enim in genere cenſuras contra has propoſitiones ferunt ſummi Pontifices, pronuntiando Baii aſſertiones eſſe *hæreticas*, *erroneas*, *ſuſpectas*, *temerarias*, *ſcandaloſas*, & *in pias aures offenſiones immittentes*, quæ ſingulæ cenſuræ non cadunt in ſingulas propoſitiones, ſed cum propoſitione accommoda, quocirca additur (*reſpectivè*:) nulla tamen harum propoſitionum eſt, quæ Pontificiam cenſuram fugiat; ſiquidem Pontificum decreta diſertè pronuntiant illas ſententias in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, *hæreticas*, *erroneas*, &c. eſſe damnandas circumſcribendas, & abolendas, & de eiſdem, & ſimilibus poſthac quocumque pacto, loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcumque interdicunt; ſubindeque nulla earum propoſitionum propugnari poteſt ab Eccleſiæ Romanæ filio.

Notandum tertiò, quòd cùm ipſe Michael Baius compertum habuiſſet has ſuas propoſitiones damnatas eſſe auctoritate Apoſtolica, ut pius erat, & Eccleſiæ filius obſequentiſſimus, eaſdem revocavit, ac damnavit actu publico, cujus damnationis exemplar propria munitum ſyngrapha, & ſigillo miſit Romam anno 1580. Maji 24. cujus tenor ſequitur: *Ego Michael de Baii Cancellarius univerſitatis Lovanienſis agnoſco, & profiteor me ex variis colloquiis, & communicationibus habitis cum Reverendo Patre D. Franciſco Toleto concionatore ſuæ Sanctitatis, & ad hanc rem ſpecialiter miſſo, ſuper diverſis ſententiis, & propoſitionibus jam olim*

olim à ſanctiſſimo D. N. Pio V. fœlicis recordationis, ſub data Kalendis Octobris anno 1567. *& nuper à Gregorio XIII. moderno Pontifice maximo ſub data* 4. *Kalend. Februarii anno* 1579. *iteratò damnatis, & prohibitis, ita motum, & eo perductum eſſe, ut planè mihi habeam perſuaſum, earum omnium ſententiarum damnationem, atque prohibitionem jure, meritoque, ac nonniſi maturo judicio, & diligentiſſima diſcuſſione præmiſſis factam, atque decretam eſſe fateor: inſuper plurimas ex iiſdem ſententiis, in nonnullis libellis à me olim, & ante emanatam ſedis Apoſtolicæ ſuper iis cenſuram, conſcriptis, & in lucem editis, contineri, & defendi, etiam in eo ſenſu, in quo reprobantur. Denique declaro me impræſentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi à ſancta ſede factæ acquieſcere; neque poſthac, illas docere, aſſerere, aut defendere velle. Datum Lovanii, die* 24. *Martii, anno* 1580.

Optandum eſſet nihilominus ad omnes ſolvendas, ac ſedandas controverſias circa cenſuram ſingularum ejuſmodi propoſitionum, ut Eccleſia deſignaret, quæ unicuique propoſitioni particulari damnationis nota conveniat; quod utique donec præſtetur, non ingratum erit arbitror hic adſcribere cenſuram ſacræ Facultatis Pariſienſis ſuper quibuſdam ex eis propoſitionibus ad eam delatis per duos ex noſtro Ordine ſuperiores Belgas, ut conſtabit ex ejuſdem cenſuræ præfatione.

CENSURA SACR. FACULTATIS *Pariſienſis contra quaſdam propoſitiones.*

ANno Domini milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo, die jovis vigeſima ſeptima menſis Junii, ſacratiſſima Facultas Theologicæ Pariſienſis, poſt Miſſam apud Collegium Sorbonæ ex more celebratam, in eodem Collegio per juramentum congregata eſt in materia fidei, ſuper propoſitionibus infra ſcriptis per eamdem Facultatem cum matura deliberatione Magiſtrorum Cenſura notatis, quas frater *Petrus de Quercu* Guardianus Conventus Nivellenſis, & frater *Ægidius de Querceto*, Guardianus Athienſis, prædictæ Facultati Theologiæ miſerunt, ſigillis prædictorum Conventuum ſignatas; rogantes obnixè, ut ſuper iis dicta Fatas cenſuram ferret, quarum propoſitionum tenor ſequitur cum cenſura ad eaſdem.

I. *Propoſitio.*

Liberum Arbitrium hominis non habet poteſtatem ad oppoſita, nec illi conveni t ea poteſtas ex ipſius naturali, & intrinſeca ratione.

Cenſura.

Prima pars hujus propoſitionis eſt hæretica: ſecunda eſt falſa, & erronea, & Morali Philoſophiæ adverſa.

II. *Propoſitio.*

Libertas, & neceſſitas eidem conveniunt reſpectu ejuſdem, & ſola violentia repugnat libertati naturali hominis.

Cenſura.

Hujus propoſitionis prima pars includit contradictionem, & eſt hæretica, ſecunda eſt falſa.

III. *Propoſitio.*

Liberum Arbitrium ex ſua ratione intrinſeca non habet ut ex ſe, & per ſe efficiat actum liberum.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt falſa, erronea, & pernicioſa.

IV. *Propoſitio.*

Liberum Arbitrium ex ſe non poteſt niſi peccare, & omne opus Liberi Arbitrii ſibi dimiſſi eſt peccatum mortale, aut veniale.

Cenſura.

Hæc propoſitio pro utraque parte eſt hæretica.

V. *Propoſitio.*

Homo faciendo, quod in ſe eſt, peccat: & non poteſt non peccare faciendo, quod in ſe eſt.

Cenſura.

Tota hæc propoſitio eſt hæretica.

VI. *Propoſitio.*

Poſſe peccare non eſt de ratione Liberi Arbitrii hominis, nec ejuſmodi potentia peccandi homini data eſt à Deo.

Cenſura.

Hujus propoſitionis prima pars eſt falſa: ſecunda hæretica.

VII. *Propoſitio.*

Liberum Arbitrium hominis non poteſt abſque ſpeciali gratia Dei vitare peccatum; unde fit ut omne opus hominis purè infidelis ſit peccatum.

Cenſura.

Hujus propoſitionis ſecunda pars eſt falſa; & ex præcedenti malè infertur.

VIII. *Propoſitio.*

Liberum Arbitrium liberè vult quidquid ſpon-

ſponte ſeu voluntariè fit: itaut quod neceſſariò vult; idem liberè velit.

Cenſura.

Hujus propoſitionis ſecunda pars implicat contradictionem, & eſt hæretica.

IX. *Propoſitio.*

Hæreticus, Schiſmaticus, & homo purè infidelis meretur quandoque de congruo vitam æternam.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt planè hæretica.

X. *Propoſitio.*

Homo exiſtens in peccato mortali, ſive ejus reatu ad æternam mortem, habet in ſe charitatem.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt hæretica.

XI. *Propoſitio.*

Per Contritionem, non adhibito realiter ſacramento Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, non dimittitur crimen extra caſum Martyrii, & neceſſitatis.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt hæretica.

XII. *Propoſitio.*

Peccator ſi facit, quod mandatur per Contritionem, & Confeſſionem factam Sacerdoti, non remittitur illi peccatum niſi Sacerdos abſolvat; etiamſi per malitiam Sacerdos abſque ratione illi neget abſolutionem.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt hæretica.

XIII. *Propoſitio.*

Nonniſi Pelagiano errore admitti poteſt ante primam juſtificationem in homine liberi arbitrii uſus bonus; & qui ſe præparat ad eam, peccat, ut is qui peſſimè abutitur ſuis bonis naturalibus; nam ante eam, omnia opera hominis ſunt peccata damnatione digna.

Cenſura.

Hæc propoſitio pro omnibus partibus eſt hæretica.

XIV. *Propoſitio.*

Non datur gratia niſi reluctanti, perinde nec prima juſtificatio, quæ juſtificatio eſt ipſa fides: fides enim eſt, qua ex impio quis fit pius.

Cenſura.

Hujus propoſitionis duæ primæ partes ſunt hæreticæ, & tertia eſt falſa.

XV. *Propoſitio.*

Homo neceſſariò peccat etiam damnabiliter, in aliqua ſpecie peccati, & actus, ad quem neceſſariò fertur, eſt illi peccatum, quare ut liberè feratur in actum, non eſt conditio neceſſaria ad peccandum.

Cenſura.

Hæc propoſitio eſt hæretica pro omnibus partibus.

XVI. *Propoſitio.*

Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali: hinc B. Virgo mortua eſt propter peccatum, quod contraxerat ex Adam: omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum, ſunt ultiones peccati originalis, vel actualis, unde & Job paſſus eſt, & martyres propter peccata ſua.

Cenſura.

Hæc propoſitio pro omnibus partibus eſt hæretica, & beatæ Virgini Mariæ, & Sanctis injurioſa.

XVII. *Propoſitio.*

Omnia in Dei gloriam facite: & dico vobis non reſiſtere malo: ſunt ſimpliciter, ut præcepta accipienda.

Cenſura.

Hujus propoſitionis poſterior pars, ut jacet, eſt hæretica.

XVIII. *Propoſitio.*

Omne opus bonum eſt meritorium vitæ æternæ; quòd ſi aliquod remuneraretur temporaliter tantùm, non dignum vita æterna, illud malum eſt, quia nullum eſt opus bonum meritorium niſi vitæ æternæ.

Cenſura.

Hæc tota propoſitio repugnat ſacræ Scripturæ.

Aliæ ſunt etiam hoc ſæculo celebres editæ Cenſuræ, tum à ſummis Pontificibus, tum à ſacra Facultate Pariſienſi ſuper aliis propoſitionibus ad divinam gratiam ſpectantibus: quæ quoniam omnium manibus feruntur, ac candidatorum etiam Theologorum præcordiis, & memoriæ tenaciter inhærent, idcirco eas hìc attexendas eſſe non cenſui.

Digitized by Google

DISPUTATIO PRIMA.

De Exiſtentia, & Neceſſitate Gratiæ.

GRatiæ exiſtentiam innumera prædicant Scripturarum oracula, quæ paſſim teſtantur exiſtere beneficium divinitùs homini conceſſum, in ordine ad elicienda opera meritoria, quibus gloriam æternam poſſit promereri. Sic Pſal.83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*, Joan.1. *De plenitudine ejus* (Chriſti) *nos omnes accepimus; & gratiam pro gratia, &c.* hoc eſt, gloriam æternam nobis repromiſſam habemus pro bono uſu gratiæ à Chriſto illius fonte in nos ſcaturientis, & exundantis. Epheſ. 2. *Gratia ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* Et cap.4. *Unicuique autem veſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti*, 1. ad Tim.4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum mearum.* Ex quibus, aliiſque ſimilibus locis propè innumeris, patet gratiam reverà eſſe aliquid reale, veramque habere exiſtentiam in rerum natura, eamque diſtingui ab ipſa hominis ſubſtantia, omnibuſque illius bonis naturalibus, cujuſmodi ſunt potentiæ, ſive facultates, accidentia, & operationes naturales.

Eamdem veritatem comprobant Oecumenica Concilia, atque unanimis SS. Patrum conſenſus, apud quos nihil frequentius occurrit, quàm crebra mentio, & aſſertio gratiæ cæleſtis, ſeu auxilii divinitùs inditi, quo mortalis homo fretus, erumpere poſſit in operationes, & actus imbecillis, ac infirmantis naturæ ſuæ vires longè excedentes, ut conſtat non ſolùm ex dictis in præludiis: ſed etiam fuſiùs conſtabit in hujus Tractatus decurſu.

Id ipſum ſatis apertè comprobat etiam ratio Theologica, petenda tum ex parte Dei, tum ex parte ipſius hominis. *Ex parte quidem Dei*, maximè verò ex ejus immutabilitate, cùm enim certum ſit Deum hominem interdum diligere, interdum verò odio habere, quod utique accidere non poteſt, niſi aliqua mutatio contingat, aut in ipſo homine, qui diligitur, aut in voluntate Dei ipſum hominem diligentis; atcertiſſimum eſt nullam apud Deum eſſe transmutationem, nec viciſſitudinis obumbrationem, ſicut dicitur Jacobi 3. Neceſſe eſt igitur mutationem illam repetendam eſſe ex parte ipſius hominis; ita nimirum, ut cùm ſingulari dilectione Dei prævenitur, peculiare quoddam bonum in ſe haberet, per quod formaliter evadat objectum, & ſcopus iſtius amoris divini, & quo ſpolietur, dum iſtius amoris ampliùs non eſt objectum, ſed potiùs odii. Porrò ejuſmodi donum ſingulare Dei benevolentiam, & dilectionem terminans, illud ipſum eſt, quod gratiam appellamus.

Ex parte verò hominis; cùm enim Deus ex ſapienti, & ſuavi rerum adminiſtratione, & ordinatione hominem Divinitatis capacem ad ſui ipſius fruitionem æternam deſtinaverit; quæ cùm longè naturalem illius ſpiritum, ac ingenitas vires excedat, neceſſum fuit, ut divinum aliquod, ac naturam omnino ſuperans inderetur auxilium, quo opitulante ea præſtare poſſet, quæ ad ejuſmodi finis aſſecutionem conducerent. Enimverò ſi Deus titulo creationis omnibus rebus à ſe conditis media neceſſaria ſubminiſtrat, quibus pertingant finem, ad quem ex ſapienti ſua diſpoſitione deſtinantur: hoc enim ipſo, quo Deus illas creavit, tenetur eis, ut par eſt, providere; nam, ut optimè docet S. Ambroſius lib. 1. Offic. cap. 19. *Quis operator negligit operis ſui curam, aut quis deſerit, quod ipſe condendum putavit? Non fecisſe nulla eſt injuria, non curare, quod feceris, ſumma eſt inclementia.* Non minori certè liberalitate, ac congruitate debet Deus ea homini præbere ſubſidia, quibus finem ſupernaturalem, ad quem deſtinatur, comparare valeat; quamquam illius auxilii ſubminiſtratio ex ſumma illius liberalitate, ac pura munificentia, & miſericordia pendeat; unde efficaciori argumento non poteſt probari gratiæ exiſtentia, quàm ex ſumma illius neceſſitate, quæ maximè illam exiſtere declarat, & confirmat.

Porrò hoc in limine obſervandum eſt duobus modis, generatim loquendo, poſſe aliquid dici neceſſarium, nimirum per ſe, & abſolutè, vel relativè, & in ordine ad aliquem finem. Priori ſenſu ſolus Deus eſt ens neceſſarium, ac ſubinde ſic gratia

non

Digitized by Google

non eſt dicenda neceſſaria; poſteriori verò multa ſunt, & dicuntur neceſſaria per ordinem ad aliquos fines, qui ſine illis non poſſunt omnino, vel certè non ita commodè poſſunt obtineri. *Rurſus*, ejuſmodi neceſſitas relativa, quæ repetitur ex ordine ad finem, poteſt duplex diſtingui; Alia quidem *ſimplex*, ſine qua ſimpliciter finis obtineri non poteſt: quo ſenſu navis neceſſaria eſt ex Gallia trajecturo in Angliam. Alia verò *ſecundùm quid*, & ad melius eſſe, quæ magis propriè dicitur utilitas; quo ſenſu equus dicitur neceſſarius profecturo Romam, ei nimirum, qui poſſet ire pedes.

Certum eſt autem gratiam eſſe neceſſariam ſecundùm quid, ſive utilem homini ad conſecutionem finis ultimi; nam ad minus aliquam facilitatem confert, ſi Deus eam largiri voluerit ad conſequendum finem ultimum: idque adeo certum eſt, ut ejuſmodi neceſſitatem admiſerit Pelagius, ſicuti conſtat ex dictis in primo volumine, ubi actum eſt de hæreſi Pelagiana. Controverſia igitur ſupereſt de neceſſitate ſimplici reſpectu finis, utrùm nempe ad aſſequendum finem ultimum ſaluris æternæ, ſimpliciter neceſſaria ſit homini gratia, quo tantùm ſenſu præſens controverſia diſceptatur à Theologis.

Cùm autem homo dumtaxat per operationes morales ejuſmodi finem ſupernaturalem poſſit aſſequi, inde fit, ut neceſſitas gratiæ in ordine ad ejuſmodi finis ultimi conſecutionem eadem ſit cum ejuſdem gratiæ neceſſitate ad exercenda bona opera, quibus illum finem poſſit promereri, & cavenda mala, quibus eum in æternum deperderet. Hinc fit, quòd cùm omnis operatio hominis per intellectum, & voluntatem ordinetur, & dirigatur, vel in verum cognoſcendum, vel in bonum proſequendum, vel tandem in malum fugiendum, & averſandum; inde movetur difficultas, an & qualiter ad triplicem hanc hominis operationem gratia videatur eſſe neceſſaria: quocirca triplicem in Articulum præſens Diſputatio diſtribuetur. Quorum *primus* gratiæ neceſſitatem ad verum cognoſcendum: *Secundus*, ad bonum faciendum: *Tertius*, ad malum fugiendum explicabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate Gratiæ ad Verum cognoſcendum.

TRitum, & vulgare eſt apud Theologos quintuplicem diſtingui poſſe hominis ſtatum; de quibus dubium eſſet, an gratia foret ei neceſſaria ad verum quodlibet inſequendum, & aſſequendum. Primus dicitur *naturæ puræ*, in quo homo, nec per gratiam ad finem naturæ vires excedentem promovetur, nec per aliquod peccatum, aut vitium à convenienti naturali fine revocatur, ſed ſub his viribus, & dotibus ingenitis relinquitur; nulliſque aliis defectibus ſubjacet, quàm iis, qui ex corporis, & animæ conſtitutione naturaliter oriuntur, quales ſunt mortalitas, infirmitas, ignorantia, & partis inferioris adversùs ſuperiorem rebellio.

Status *naturæ integræ* dicitur ille, qui præter naturales omnes perfectiones, includit ſpecialem pacem internam, ſuperiorem inter hominis partem, & inferiorem; videlicet perfectam ſubjectionem appetitus ſenſitivi ſub rationali; itaut appetitus ſenſitivus, nec præveniat imperium voluntatis, nec ei repugnet, ſed ad ejus nutum ſuos motus, ſuaſque paſſiones comprimat, aut exerat, quo fit ut caro non concupiſcat adversùs ſpiritum, nec ſpiritus adversùs carnem; quod utique cùm fit, homo patitur quamdam ægritudinem, & diminutionem in viribus ſuis, hoc modo diſtractis, atque in contraria tendentibus: idcirco dum utraque pars concordat, dicitur habere quamdam moralem integritatem, per illam potentiarum ſuarum concordiam, viribus nempe unitis, & in idem conſpirantibus: quo fit, ut pars rationalis vegetior ſit ad bene operandum, conformiterque rectæ rationi vivendum.

Tertius ſtatus eſt *naturæ innocentis*, ſeu juſtitiæ originalis, qui præter naturalem hominis perfectionem, & integritatem, plura complectitur beneficia gratuita ad corpus, & animam ſpectantia; nempe mortis, & morbi carentiam, gratiæ ſanctificantis, & ſupernaturalem virtutum infuſionem, necnon & collationem eorum omnium cæleſtium chariſmatum, quibus Protoparentes in ipſa ſua formatione donati fuerunt.

Quartus eſt *naturæ lapſæ*, ab illa ſcilicet in-

integritate, & juſtitia originali, quam acceperat in Adamo ad omnes ipſius poſteros, ſi ille non peccaſſet, continua propagatione tranſmittendam. Quamquam autem teterrimus hic ſtatus omnino lugendus ſit, & execrandus, utpotè cùm omnium malorum, quæ in univerſum genus humanum derivantur, ſit profluvium, & lerna; nihilominus præcellentem hominis dotem demonſtrat, libertatem nempe, qua ſuæ ipſius fortunę arbitrarius, honorariuſque pſaltes, & fictor, in quam maluerit partem, & ſortem manus dederit.

Quintus tandem ſtatus eſt naturæ, per Chriſti Domini gratiam reſtitutæ, ac reparatæ. Hic autem dumtaxat movetur quæſtio de ſtatu naturæ lapſæ: num videlicet gratia nobis ſit neceſſaria ad verum detegendum. Cùm autem verum ſit triplex, aliud quidem *naturale*, & ſpeculativum; aliud verò *morale*, & practicum; aliud denique *ſupernaturale*, & divinum, reſolvendum erit tribus in ſequentibus quæſtionibus, an & qualiter gratia deſideretur ad illius veri notitiam.

QUÆSTIO PRIMA.

An poſſit homo in ſtatu naturæ lapſæ, abſque ſpeciali divinæ gratiæ auxilio, omnes veritates naturales ſpeculativas cognoſcere.

Notandum primò, nomine *gratiæ*, nos hic ſolùm intelligere gratiam actualem, & auxiliantem, non verò habitualem, & ſanctificantem; quippe certum eſt gratiam habitualem ad veritates naturales cognoſcendas non eſſe neceſſariam; plurimi namque infideles, & Gentiles Philoſophi ea gratia deſtituti, ut Plato, Socrates, Ariſtoteles, multas veritates etiam ad Deum ſpectantes, putà ejus exiſtentiam, veritatem, aliaque illius attributa ex creaturis agnoverunt. Quapropter S. Auguſtinus cùm libro primo Soliloquiorum cap. 2. dixiſſet, *Deus qui nonniſi mundos verum ſcire voluiſti*, hanc aſſertionem revocavit libro primo Retractationum his verbis, *Reſponderi enim poteſt*, inquit, *multos etiam non mundos multa ſcire*: ſolùm igitur movetur difficultas de gratia actuali, ſeu operativa, quæ hominem reddit ab intrinſeco potentem ad aliquos actus exercendos, quos ſolius naturæ viribus elicere non poſſet.

Notandum ſecundò, veritatem aliquam dici naturalem triplici ex capite: nimirum vel ex parte luminis, & medii, quo cognoſcitur tantùm: vel dumtaxat ex parte objecti, & rei quæ cognoſcitur, vel ex parte rei, & luminis ſimul. Ex parte quidem *luminis* tantùm: ſic Dei exiſtentia, & illius divina attributa, licèt ſint ordinis divini, ac proinde præternaturalis, tamen cognoſcuntur per lumen naturale: Nam, inquit Apoſtolus ad Roman. 1. *Inviſibilia ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas*. Ex parte *objecti* tantùm, quod nimirum ex ſe eſt ordinis, & entitatis naturalis, ſed per medium aliquod naturale, & ſenſibile non poteſt cognoſci, neque ex rebus ſenſibilibus ſufficienter deduci. Tales ſunt liberæ cordium cogitationes, quamdiu non manifeſtantur exteriùs per voces, aut nutus, aut alia ſigna. Tertiò denique ex parte objecti, & medii ſimul qualia ſunt ea omnia, quæ non ſolùm ſunt ordinis, & entitatis naturalis, ſed præterea ſui ſpeciem ſenſibus ingerunt; ſicque mediante cognitione ſenſitiva percipi poſſunt ab intellectu, cujuſmodi ſunt omnia elementa, necnon & corpora multa, quæ noſtris oculis obſervantur. De hujuſmodi autem triplici veritate præſens movetur quæſtio, utrùm abſque ſpeciali gratiæ actualis beneficio nobis poſſit innoteſcere.

Notandum tertiò, omnem veritatem naturalem diſtribui, vel in ſpeculativam, vel practicam. Speculativa eſt, in cujus ſola cognitione conquieſcit intellectus, putà cęlum eſſe incorruptibile, terram eſſe immobilem &c. Practica verò ea eſt, quæ præter intellectus cognitionem, etiam ordinatur, & connotat aliquid faciendum, vel omittendum reſpectivè ad aſſecutionem finis. Porrò hac in præſenti quæſtione dumtaxat futurus eſt ſermo de veritate ſpeculativa: in ſequenti verò movebitur controverſia de veritate practica, utrùm videlicet ad illius notitiam aſſequendam, opus ſit aliquo ſpeciali gratiæ auxilio. Hæc autem utraque veritas ſumi poteſt vel diſtributivè, vel collectivè. *Collectivè* ſumitur, cùm accipitur tota collectio omnium prorſus veritatum naturalium, ſive cùm omnes veritates ſimul accipiuntur: *Diſtributivè* autem, quando una, aut plures earum ſumuntur ſeorſim, & ſine aliis: quemadmodum enim aliquis habens unicum denarium, poteſt

il-

illum omnibus pauperibus diſtributivè erogare, quia nullus eſt, cui non poſſit illum tribuere; non poteſt autem eum dare omnibus ſimul collectivè, itaut ſinguli denarium integrum accipiant: Sic quæri poteſt, an poſſimus pro hac mortali vita omnes veritates naturales abſque gratiæ beneficio cognoſcere diſtributivè; ita quòd ex eis nulla ſit, quæ naturaliter non poſſit innoteſcere; an verò omnes etiam collectivè ſic detegere poſſimus.

Circa quod triplex potiſſimùm eſt Auctorum ſententia: *Prima* eſt Henrici, quam refert, & refellit Doctor in 1. diſt. qu.4. n.2. docentis nos nullatenus aſſequi poſſe notitiam certam ullius veritatis naturalis abſque ſpeciali illuſtratione gratiæ. Quam utique ſententiam ex parte videtur inſtauraſſe Vaſquez diſp. 188. cap. 2. ubi docet, notitiam cujuſque veritatis naturalis moventis affectum ad rectè vivendum non poſſe haberi ſine auxilio gratiæ per Chriſtum: quæ verò ad virtutem non movet, poſſe quidem haberi ſine ulla gratia Chriſti, non tamen ſine aliquo auxilio gratiæ Dei. *Secunda ſententia* eorum eſt, qui docent intellectum homini lapſi poſſe cum ſolo concurſu generali Dei omne verum naturale ſpeculabile deprehendere, non ſolùm diviſim, ſed & conjunctim. Sic ſentire videtur Durandus in 2. diſt. 28. qu. 1. *Tertia ſententia* eſt Theologorum utriuſque ſcholæ, Angelicæ, & Subtilis, affirmantium hominem lapſum poſſe quidem cognoſcere virtutes naturales diviſim, abſque ſpeciali gratiæ beneficio, & ſubſidio, non verò conjunctim. Quapropter ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Poteſt homo etiam in ſtatu naturæ lapſæ cum ſolo generali Dei concurſu, & abſque ſpeciali gratiæ ſubſidio, & illuſtratione aliquas veritates ſpeculativas naturalis ordinis certò cognoſcere. Hæc eſt communior, & certior ſententia apud Theologos; probaturque plurimis Scripturæ textibus, quibus conſtat homines poſſe non ſolùm rerum creatarum, ſed etiam Dei, ut auctoris, & adminiſtratoris naturæ certam notitiam habere: Sic Sapientiæ 13. *A magnitudine ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit Creator eorum videri.* Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Similiter S. Paulus ad *Rom.* 1. perſpicuè docet poſſe de Deo cognoſci multa naturaliter, cùm ait: *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis, Deus enim illis manifeſtavit: inviſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas; itaut ſint inexcuſabiles* (nempe Gentiles Philoſophi, de quibus ibi ſermo eſt) *quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt.*

Quibus Apoſtolus duo maximè ſignificat, primum quidem aliquid eſſe in Deo ita conſpicuum, ut vel ipſo ſolo lumine naturali agnoſci poſſit, quod idcirco appellat *notum Dei*; alioquin enim certum eſt in Deo nihil eſſe tam abſtruſum, tamque humanis mentibus impervium, quod per gratiam, & ſpecialem revelationem non poſſit apprehendi: Sic enim perſonarum Trinitas, & æqualitas in unitate eſſentiæ, quæ naturaliter latet, per revelationem, & gratiam patet, & innoteſcit. Significat præterea, his verbis: *Per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*, Gentiles Philoſophos per naturalem diſcurſum ex creaturis, tamquam ex divinis effectibus aliquam Dei notitiam fuiſſe aſſecutos, & quidem tantam, ut idcirco fuerint inexcuſabiles, quòd cùm Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt.

Nec obeſt, quòd ibidem dicat Apoſtolus *Deus enim illis manifeſtavit*; intelligit enim, manifeſtaſſe non ſpeciali revelationis, aut gratiæ ſubſidio, ſed per creaturas à ſe conditas, ut ſignificant ſequentia verba, *per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*. Hic revocanda ſunt, quæ diximus in priori volumine ad demonſtrandum Dei notitiam naturali lumine nobis eſſe inſitam.

Probatur inſuper hæc aſſertio auctoritate SS. Patrum, Auguſtini, libro de ſpiritu, & littera cap. 12. ubi eos, de quibus loquitur Apoſtolus Roman. 1. *Qui veritatem Dei in injuſtitia detinent*, dicit, *per inviſibilia creaturæ perveniſſe ad intelligentiam inviſibilis Creatoris*. Et paulò poſt eos appellat *cognitores Creatoris per creaturam*. Plures ejuſdem Auctoritates ex Doctore ſubjiciemus infrà.

Ipſi ſubſcribit fideliſſimus ejus diſcipulus S. Proſper lib. contra Collatorem, *Cap.* 22. ubi Caſſianum affirmantem poſſe nos per naturalem notitiam ad ſalutem reparari, ſic carpit. *Quid ad renovationem miſeræ vetuſtatis idoneam definit, prævaricatricis ſcientiæ*

nuditatem? Quaſi iſta ſcientia, vel ex naturæ opibus reſidua, vel ex legalis doctrinæ eruditione quæſita, poſſit ſui perceptione præſtare, ut quod faciendum noverimus, etiam facere diligamus. Quibus verbis fatetur in nobis ſupereſſe quamdam ſcientiam, & certam veritatis deprehenſionem ex reliquiis naturæ à Deo conditæ.

Probat etiam hanc veritatem ſubtilis Doctor in 1. diſt. 3. qu. 4. contra Academicos, & Henricum, qui contendebant, nullam à nobis comparari poſſe naturæ viribus certam cognitionem: Primò quidem ex Ariſtotele 2. Metaph. *Prima principia ſunt omnibus nota, ſicut janua in domo*, quia janua neminem latet, licèt interiora domus lateant, inquit Doctor; unde ſic arguit: Quod convenit omnibus alicujus ſpeciei, ſequitur naturam ſpecificam: igitur cùm quiſque habeat certitudinem infallibilem de principiis primis, & inſuper, cuilibet ſit naturaliter evidens forma ſyllogiſmi perfecti, ſicut patet ex ejus definitione; cùmque ſcientia concluſionis non dependeat niſi ex evidentia principiorum, & ex evidentia ſyllogiſticæ illationis; conſequens eſt, quòd cuilibet naturaliter ſcita poteſt eſſe quæcumque concluſio demonſtrabilis ex præmiſſis per ſe notis.

Secundò cùm Henricus maximè ſuam tueatur ſententiam auctoritate ſancti Auguſtini; probat Doctor eumdem ſanctum Doctorem concedere nos poſſe naturaliter aſſequi certam cognitionem per experientiam ſenſuum; quod utique demonſtrat primò, ex lib. 15. de Trinitat. cap. 12. ubi ait: *Abſit à nobis, ut ea, quæ didicimus per ſenſus corporis vera eſſe dubitemus; per eos quippe didicimus cælum, terram, & ea quæ in eis nota ſunt nobis, quantum ille, qui nos, & ipſa condidit innoteſcere nobis voluit*. Ex quibus ſic infert Doctor: Si igitur non dubitamus de veri-
„ tate eorum, & non fallimur: Ergo certi
„ ſumus de cognitis per viam ſenſus; nam
„ certitudo habetur, quando excluditur
„ dubitatio, & deceptio.

Inſuper S. Auguſtinus concedit ibidem certitudinem de actibus noſtris: *Sive quis dormiat*, inquit, *ſive vigilet*, vivit; *quia etiam dormire, & in ſomniis videre, viventis eſt*. Nec valet dicere, inquit Doctor, vivere non eſſe actum ſecundum, ſed primum; quia ſubdit ibidem Auguſtinus. *Si aliquis dicat, Scio me vivere; falli non poteſt, etiam quotieſcumque reflectendo ſupra primum ſcitum*. Et ibidem: *Si quiſpiam dicat, Volo eſſe beatus, quomodo non impudenter reſpondetur, Fortè falleris? Et ſi dicat, Scio me hoc velle, & hoc me ſcire ſcio, jam his duobus & tertium poteſt addere, quòd hæc duo ſciat; & quartum, quòd hæc duo ſe ſcire ſciat; & ſimiliter in infinitum numerum pergere*: Et ibidem: *Sed quiſpiam dicat, errare nolo, nonne ſive erret, ſive non erret, eum errare nolle verum erit?* Et alia, inquit, reperiuntur, quæ contra Academicos valent, qui nihil ſciri poſſe ab homine contendunt: Et ſequitur ibidem: *Sunt inde libri tres noſtri, primo noſtræ converſionis tempore ſcripti, quos qui poterit, & voluerit legere, lectoſque intellexerit, nihil eum profectò ab eis, quæ contra perceptionem veritatis argumenta multa inventa ſunt, permovebunt*. Item eodem 15. c. 15. *Illa quæ ſciuntur, ut numquam etiam excidere poſſint, quoniam præſentia ſunt, & ad naturam ipſius animæ pertinent, cujuſmodi eſt illud, quòd nos vivere ſcimus*. Conſtat igitur ex ſancto Auguſtino haberi poſſe certam rerum naturalium notitiam, idque ſolis vel ingeniti, vel comparati luminis viribus, quo quiſque experitur dum agit, ſe actum habere, & dum vivit ſe vita eſſe donatum.

Probatur inſuper concluſio ratione: Homo ex natura ſua habet principia ſufficientia ad comparandam notitiam ſpeculativam rerum naturalium: Ergo ad id non eſt opus gratiæ ſubſidio. Sequela manifeſta eſt; non enim alia ratione gratia cenſetur eſſe neceſſaria ad rerum fide divina credibilium notitiam aſſequendam, quàm quia ad id naturæ vires deficiunt. Antecedens verò probatur; conſtat enim hominem per ſenſus internos, & externos naturaliter percipere objecta ſenſibilia, ex quibus veritates naturales deducuntur: Deinde, per intellectum agentem fabricare poteſt ſpecies intelligibiles, quæ talem ſenſuum apprehenſionem exprimant; ac demum eamdem formatam ab intellectu agente rerum per ſenſus perceptarum excuſſam imaginem in intellectu poſſibili percipere, ſicque perfectam habere formalem illarum rerum notitiam: habet igitur homo ex natura ſua ſufficientem virtutem ad cognoſcendam quamlibet veritatem naturalem; neque ad id ei opus eſt gratiæ auxilio.

Secundò, ſi gratia foret homini neceſſaria ad cognoſcendas veritates naturales, maximè ut principium phyſicum, vel ut

prin-

Digitized by Google

principium morale talis cognitionis: at neutrum rectè poteſt aſſeri. *Non quidem primum*, quia intellectus eſt ſufficiens principium activum, ad eliciendam cognitionem, dummodo ſit informatus ſpecie intelligibili; quam (ut mox diximus) aſſequi poteſt naturæ viribus. *Non etiam ut principium morale*; nam hujuſmodi principium dupliciter cenſeri poteſt eſſe neceſſarium ad cognitionem formandam, putà vel intrinſecè lumen ingerendo, aut phantaſmata dirigendo: vel extrinſecè objecta videlicet convenientia applicando, aut impedimenta auferendo: ſed neutro modo gratia videtur eſſe neceſſaria ad cognitionem veritatum naturalium disjunctivè, & in ſpeciali ſumptarum; interna enim illuminatio, quæ ab objectis fieri nequit, quæque idcirco ſupernaturalis eſſe debet, non ſpectat ad modum cognoſcendi veritates naturales, qui homini debet eſſe connaturalis: objecta verò ſufficienter proponuntur ſenſibus ex vi ordinis naturalis, quem Deus inter cauſas Univerſi conſtituit, modò ipſe ſuum concurſum generalem eis non deneget: neque ad tollenda impedimenta opus eſt ſpeciali providentia Dei: quia quæ reperiuntur in rei alicujus indagatione, ea facilè humana induſtria, & labore ſuperari poſſunt. Nulla igitur ratione neceſſarium videtur gratiæ ſubſidium, ad veritatum naturalium diviſim ſumptarum notitiam aſſequendam.

Confirmatur. Non potuiſſet abſque aliqua imperfectionis nota, & naturaliter debitæ Providentiæ defectu, talis rerum ordo inſtitui, ut nullus hominum veritatem aliquam naturaliter cognoſceret: igitur ita factum eſſe non eſt judicandum; Deus ſiquidem ſagaci providentia, ac ſapientia ordinatiſſimè cuncta conſtituit, ac diſpoſuit. Patet antecedens. Quemadmodum enim manca eſſet providentia, ſi talem inſtituiſſet ordinem, ut omnes homines vel cœci, vel ſurdi, vel elingues naſcerentur: Ita, & multò magis ſi omnes eſſent amentes, & uſu rationis perpetuo deſtituti: poſito autem uſu rationis, & objectis naturaliter occurrentibus, cum generali Dei concurſu, non poſſunt non cognoſci veritates multæ, maximè illæ, quæ adeò manifeſtæ ſunt, ut nullus ſit rationis compos, qui non ſtatim eas ſine ulla difficultate percipiat; cujuſmodi ſunt ignem eſſe calidum, hominem eſſe riſibilem, totum eſſe majus ſua parte: Igitur ad id non videtur gratia eſſe neceſſaria.

Objicies primò nonnullos Scripturæ textus, quibus probari videtur gratiam eſſe neceſſariam ad veritatem detegendam: maximè verò illud Geneſ. 6. *Cuncta cogitatio cordis intenta eſt ad malum*. Item illud 2. ad Cor. 3. *Non quòd ſimus ſufficientes cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*. Ergo S. Paulus cenſet nos nullam certam cogitationem formare poſſe abſque divino auxilio.

Nego conſequentiam, & *ad primum textum* dico: Cuncta cogitatio intenta eſt ad malum, utplurimùm, concedo: ſemper, nego: ſic enim ibidem dicitur, quòd *omnis caro corruperat viam ſuam*, & tamen ibidem legimus *Noe invenit gratiam coram Domino*: *Ad ſecundum* dico, ex textu ſufficienter apparere S. Apoſtolum loqui non de qualibet cogitatione, & cognitione veritatis, ſed de cognitione ſancta, id eſt, ad veram ſanctitatem, & juſtitiam conferente; necnon valente ad ſalutem, & ad fiduciam illam excitandam, de qua immediatè dixerat: *Fiduciam talem habemus per Chriſtum ad Deum*: ut etiam interpretatur S. Auguſtinus, lib. de bono perſeverantiæ cap. 13. ubi ait: *Quod attinet ad pietatis viam*, & *verum Dei cultum, non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis*: tales autem cogitationes fatemur haberi non poſſe abſque ſpeciali gratiæ beneficio.

Vel aliter *diſtinguo antecedens*: Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, quod proficiat ad ſalutem, & conferat ad fidem perſuadendam, concedo: ſimpliciter, & abſolutè, nego. Poſſumus enim aſſerere eam eſſe mentem Apoſtoli, ut patet ex textu; ſiquidem gratulatus fuerat Corinthiis, quòd eſſet *epiſtola Chriſti ſcripta, non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi*: gratulatus etiam fuerat ſibi, quòd hæc epiſtola miniſterio ſuo fuiſſet ſcripta. Ne ergo tantæ rei miniſterium videretur ſibi arrogantiùs adſcripſiſſe, illud totum ad gratiam ſui Domini refert, & in doni Authorem refundit. Unde ſubdit: *Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui* & *idoneos nos fecit miniſtros Novi Teſtamenti*. Ex quibus apparet Apoſtoli mentem dumtaxat eſſe, ut profiteatur ſe non eſſe ſufficientem cogitare aliquid ex ſe, quod pertineat ad fidem perſuadendam.

Obji-

Objicies ſecundò Concilium Milevitanum, ſeu Carthaginenſe decernens Canone 4. *Utrumque Dei donum eſt, & ſcire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus*. Item illud Arauſicani Canone 9. *Divini eſt muneris cùm rectè cogitamus*.

Nego conſequentiam: Loquuntur enim dumtaxat Concilia de cogitationibus, & veritatibus ad aſſecutionem æternæ vitæ ſpectantibus, ut colligere licet, tum ex eo, quòd eadem Concilia apertè profitentur ſe contra Pelagianorum, & Semipelagianorum errorem, Catholicum dogma in ſuis Canonibus ſtatuere; ſubindeque agere de cognitione veritatis ad ſalutem ſpectantis: Tum ex eo, quòd Concilium Arauſicanum præfatam limitationem explicet Canone 7. dicens: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, aut eligere poſſe confirmat, abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritus ſancti, hæreticè fallitur*.

Inſtabis: Idem Concilium Can. 22. affirmat, quòd *nemo habet de ſuo, niſi mendacium, & peccatum*: Ergo non poteſt quis de ſe, & propriis viribus verum cognoſcere.

Diſtinguo antecedens: Si *de ſuo*, accipiatur de ignorantia, & concupiſcentia, quarum homo eſt author, quibus hominis facultates peſſundantur, & in deterius ruunt, concedo: Si, *de ſuo*, interpreteris, de natura, & facultatibus hominis, quibus poteſt verum deprehendere, & bonum ſectari, nego. Nam omnia, quæ ſunt in homine, duplicis ſunt generis; quædam namque bona ſunt, & à Deo bonorum omnium conditore, ac largitore conceduntur: quædam verò mala, & hominem authorem habent, ut docet S. Auguſtinus, lib. de natura, & gratia cap. 3. dicens. *Omnia bona, quæ habet homo in formatione, vita, ſenſibus, mente, à ſummo Deo habet Creatore, & artifice ſuo: vitium verò, quod iſta naturalia contenebrat, & infirmat, ut illuminatione, & curatione opus habeat, non ab inculpabili Artifice contractum eſt, ſed ex originali peccato, quod commiſſum eſt libero arbitrio*. Et lib. 1. de gratia Chriſti. Cap. 20. *Cupiditas hominum, quæ vitium eſt, hominem habet authorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem*.

Vel dico, Concilium dumtaxat loqui de cogitatione ſupernaturali, & ad ſalutem conferente; nam ait; *Si quid autem habet homo veritatis, atque juſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac Eremo, ut ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati non deficiamus in via*: Hanc autem ſalutarem notitiam ultrò fatemur haberi non poſſe abſque ſpeciali divinæ gratiæ ſubſidio.

Urgebis: Eadem Concilia conſtanter edocent hominem ex ſe habere non poſſe aliquod initium ſuæ juſtificationis: ſed ſi poſſit naturæ viribus veritatem aſſequi, & errorem detegere, aliquatenus poſſet ſeſe ad converſionem, & juſtificationem præparare; cognoſcendo ſiquidem virtutis præcellentiam, & vitii fœditatem, abſque negotio poſſet virtutem ſectari, & vitium abhorrere: Ergo, &c.

Nego majorem, cùm enim bona naturalia non ſint proportionata gratiæ, & juſtificationi, quæ ſupernaturale beneficium eſt, etiam ad eam diſponere, vel eam comparare, aut promereri nequeunt: ſed dumtaxat valent ad impetrandum, aut promerendum aliqua bona naturalia, ſibi proportionata, & convenientia.

Objicies tertiò varias S. Auguſtini ſententias, quibus inſinuare videtur nos nullam certò veritatem cognoſcere poſſe, niſi in regulis æternis, quæ cùm in luce increata exiſtant, humanæ mentis captum tranſcendunt. Sic lib. 9. de Trinitate cap. 6. *Sed intueamur*, inquit, *inviolabilem veritatem, ex qua perfectè quantum poſſumus, definiamus, non qualis ſit uniuſcujuſque mens hominis, ſed qualis eſſe ſempiternis rationibus debeat*. Et ibidem: *Aliis omnino regulis ſupra mentem noſtram incommutabiliter manentibus, vel approbare apud noſmetipſos, vel improbare convincemur, cùm aliquid rectè approbamus, vel improbamus*. Et ibidem: *Artem ineffabiliter pulchram talium figurarum ſuper aciem mentis ſimplici intelligentia capientes*. Et ibidem Cap. 7. *In illa igitur æterna veritate, ex qua temporalia omnia facta ſunt, formam, ſecundùm quam ſumus .... aſpicimus, atque inde conceptam rerum veracem notitiam tanquam verbum apud nos habemus*. Item lib. 12. Cap. 2. & 3. *Sed ſublimioris rationis eſt judicare de iſtis corporalibus ſecundùm rationes incorporales, & ſempiternas*: Item eodem lib. cap. 14. *Non autem ſolùm rerum ſenſibilium in locis poſitarum, ſine ſpatiis localibus, manent intelligibiles, incorporaleſque rationes*. Item lib. 14. cap. 15. loquens de injuſto, qui rectè multa laudat, & vituperat in moribus hominum, ait: *Quibus ea tandem regulis judicant*: circa

ea finem ſubdit, *Ubi ergo ſcriptæ ſunt, niſi in libro illo lucis illius, quæ veritas, dicitur?* Tandem lib. 12. Confeſſionum, cap. 25. ait: *Si ambo videmus verum, nec tu in me, nec ego in te: ſed ambo in ea, quæ ſupra mentem eſt incommutabili veritate*. Ergo cenſet S. Auguſtinus nullius veritatis haberi poſſe notitiam, abſque ſpeciali lucis increatæ illuſtratione, ſubindeque abſque divinæ gratiæ ſubſidio.

Negat conſequentiam Doctor, in *diſt.* 3. *quæſt.* 4. *num.* 18. ubi explicat præfatas authoritates, reſolvitque veritates neceſſarias videri in regulis æternis alterutro ex his quatuor modis: *Primò* quidem, ut in objecto proximo, quia Divinus intellectus dat eſſe intelligibile creaturis ab æterno, in quo veritates neceſſariæ relucent immutabiliter; ſicque intellectus omnis, qui eas veritates deprehendit, dici poteſt eas videre in luce æterna, hoc eſt in objecto ſecundario intellectus divini, quod eſt veritas, vel lux æterna. *Secundò*, ut in continente objectum proximum; quia intellectus divinus continet illas veritates, quaſi liber. *Tertiò*, ſicut in aliquo, virtute cujus movet objectum; quia ſicut intellectus divinus producit alia à ſe in eſſe intelligibili; ita dat rationem directè, quia movet, & circa hoc Doctor profert quædam ſubtilia. *Quartò*, ut in objecto remoto cognito, quia Eſſentia divina eſt primum principium ſpeculabilium, & ultimus finis practicabilium, & ſic cognitio per principia deſumpta ab ea eſt purior, & eminentior.

Crediderim igitur cum ſubtili Doctore, S. Auguſtinum per *regulas æternas rerum neceſſariarum*, intelligere ideas quas dicit exiſtere in luce increata, tum quia Deus continet in ſe hujuſmodi ideas; tum quia produxit illas ab æterno, producendo nimirum Creaturas in eſſe intelligibili: tum quia denique Deus eſt menſura omnium ſpeculabilium, & partium inter ſpeculabilia: Philoſophi ergo cognoſcunt veritates neceſſarias in regulis æternis, hoc eſt, in ſuis ideis, non quas vident in Verbo, ſed quas participant ex Verbo; omnes enim ideæ, quas habemus de veritatibus neceſſariis, ſunt participationes idearum divinarum.

Et hæc reſponſio confirmari poteſt ex eodem S. Auguſtino lib. de Trinitate c. 16. ubi contendit Philoſophos non cognoſcere contingentia in regulis æternis; ſi enim per *regulas æternas* intelligeret ſpeciale auxilium gratiæ, non negaret contingentia poſſe cognoſci in regulis æternis, quia non minori auxilio opus eſt ad cognoſcenda contingentia, quàm neceſſaria: ergo ex eo, quòd neget contingentia cognoſci in regulis æternis, oportet per illas intelligamus ideas immutabiles, & æternas, in quibus repreſentari non poſſint contingentia.

Inſtabis; Idem S. Auguſtinus, *lib.* 83. *qu.* 146. requirit maximam puritatem in illis, qui veritatem capeſcere cupiunt: *Nonniſi puræ animæ*, inquit, *ad eam pertingunt*: ſed illa puritas haberi nequit abſque gratia: ergo hæc neceſſaria eſt ad veritatis notitiam comparandam.

Diſtinguit majorem Doctor ibidem *nu.* 22. S. Auguſtinus requirit puritatem phyſicam, ſeu Platonicam, quæ eſt depuratio, & ſeceſſus à ſenſibilibus, tum externis, tum internis, ſeu à phantaſmatibus, concedit: requirit puritatem moralem, ſeu depurationem, & ſeparationem à vitiis, quæ dumtaxat per gratiam poteſt obtineri, negat. Nam idem Auguſtinus ſupra laudatus lib. 15. de Trinit. cap. 15. concedit, quòd injuſtus videt in regulis æternis.

Objicies quartò: Deus eſt exorandus, ut ſcientiam, & notitiam concedat, qua veritas deprehendatur: ergo hæc notitia comparari nequit naturæ viribus. Patet antecedens ex illo S. Jacobi, cap. 1. *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*. Conſequentia ſimiliter eſt evidens; nam inquit S. Auguſtinus epiſt. 95. *Oratio eſt clariſſima gratiæ teſtificatio*. Et Epiſtola 107. dicit, *Gratiarum actio eſt certiſſimum ſignum beneficii gratuiti*.

Reſpondeo conceſſo antecedente, negando conſequentiam; poſſumus enim pro auxilio generali Deum orare, & de eo obtento ipſi gratias agere, quando habet aliquid contingentiæ, & fallibilitatis; nam ob talem contingentiam habet rationem beneficii, non ſpecialis, quia debitum eſt, ſed generalis quia contingens eſt, & ex parte eventus fallibilitatem habet: quapropter oramus Deum pro pluvia, ſerenitate, frugibus terræ, & illis obtentis, gratias agimus illi, quia licèt pertineant ad providentiam generalem, tamen contingentiam, & fallibilitatem habent ex parte eventus.

Obji-

Digitized by Google

Objicies quartò; Non poteſt homo notitiam alicujus veritatis aſſequi, quin illi objecta ſenſibilia ita convenienter proponantur, ut eum in veram cognitionem, non in errorem, inducant: ſed id non eſt in hominis poteſtate, ut taliter ab objectis excitetur, & ad cognitionem diſponatur, ſiquidem pendet ex peculiari providentia Dei rerum ordinem ita ſtatuentis: Ergo ſpeciale Dei beneficium eſt, quòd homo verum aliquod cognoſcere poſſit. Major conſtat. Minor probatur, Potuit Deus res creatas ita diſponere, ut ex earum curſu, & operatione, homo, qui aliquando verum aſſequitur, ſemper in errorem impingeret: unde quòd reipſa res ita diſponantur, ut hominem in veri cognitionem aliquando deducant, non provenit ex generali Dei providentia, qua potuit res aliter diſponere: ſed ad ſpecialem ejus providentiam, & ordinationem ſpectat, ſubindeque ad gratiam peculiarem à creationis beneficio diſtinctam: ergo potuit homo ſalva Dei creatione, & providentia generali cujuſque veritatis cognitione carere.

Nego minorem: Licèt enim Deus de potentia abſoluta ſic potuiſſet univerſum inſtituere, ut objecta hinc inde occurrentia hominem in errorem inducerent; quòd tamen aliter res diſpoſuerit, non eſt propriè beneficium gratiæ, de qua hic eſt ſermo: ſed beneficium ipſiuſmet creationis, licèt priori (quæ inſtitui poterat) diſpoſitione favorabilius. Unde quidquid via ordinaria per communem cauſarum fluxum, & concurſum generalem Dei ex tali ordinatione ſequitur, ad idem creationis beneficium ſpectat: alioqui certè, quòd homo ſit ſanus corpore, membris integer, & cum apta ſenſuum diſpoſitione naſcatur, peculiari gratiæ, & non beneficio creationis adſcribendum eſſet, quia ſecus potuiſſet contingere, ſi nimirum Deus alium in rebus ordinem ſtatuiſſet, quod tamen nemo ſanæ mentis dixerit.

Objicies primò cum Henrico: Objecta ſenſibilia perpetuò mutantur; ergo non poſſunt ſpecies ab ipſis deſumptæ ſufficere ad cognitionem certam. *Deinde*, Non poteſt quis habere certam, & infallibilem veritatis notitiam, niſi habeat aliquid per quod poſſit verum à veriſimili diſcernere: ſed illud aliud eſſe non poteſt, quàm gratiæ beneficium: ergo illud ad veritatem detegendam requiritur. Probatur minor: Si quid aliud ſufficeret, maximè ſpecies accepta ab objectis: ſed illa ad id eſt inſufficiens, quia quandoque ſeipſum repræſentat, quandoque verò ſe repræſentat tanquam objectum quod exprimit: ubi verò ſeipſum dumtaxat repræſentat, cognitio eſt vera: ubi verò repræſentat ſe tanquam objectum, eſt falſa: ergo illa ſpecies non ſufficit, ut quis diſcernere poſſit, an ſua cognitio ſit falſa, aut veriſimilis, aut vera. *Denique*, Anima eſt de ſe mutabilis, & ſubjecta errori: ergo non poteſt ab errore liberari per aliquid, quod ſit ipſa mutabilius: ſed ſpecies creatę ſunt mutabiliores ipſa anima: ergo per ipſas non poteſt anima ab errore liberari.

Negat conſequentiam Doctor in 1. *diſt.* 3. *qu.*4. *nu.*13. & ad *primum* quidem reſpondet de re mutabili comparari poſſe immutabilem notitiam, ſicut & de contingenti neceſſariam, quia quamvis objectum eſſet mutabile, tamen poſſet cauſare ſpeciem, quæ repræſentaret ipſum ſub ratione immutabili; nam mutabilitas non eſt ratio gignendi ſpeciem, ſed ipſa natura objecti, quæ ſecundùm ſe, & prædicata ſua intrinſeca non eſt mutabilis, ſed eodem modo ſemper ſe habet. Addit inſuper, quòd quamvis ſpecies à re mutabili accepta eſſet mutabilis, poſſet tamen repræſentare rem ſub ratione immutabili: ſicut Deus licèt ſit immutabilis, repræſentatur tamen per aliquid in ſe mutabile, putà per ſpeciem infuſam, aut acquiſitam.

Ad ſecundum dicit Doctor, rationem dumtaxat valere contra negantes ſpecies intelligibiles, ut diſtinctas à phantaſmatibus, & affirmantes ſola phantaſmata deſervire ad determinandum intellectum: nam qui admittunt ſpecies intelligibiles, negare poſſunt, quòd illæ aliquando repræſentent ſe, ut ſeipſas, aliquando verò, ut objectum: nam ſemper ſe repræſentant, ut ſeipſas, nec unquam quis eis utitur, dum dormit.

Ad tertium reſpondet: Reverà anima eſt mutabilis ab ignorantia ad ſcientiam, & à negatione intellectionis ad intellectionem, concedit: eſt mutabilis à recta cognitione ad cognitionem erroneam, maximè circa objecta, quæ nata ſunt cauſare evidentiam, quando debitè applicantur, qualia ſunt, v. gr. prima principia, & concluſiones ex eis deductæ, negat.

Objicies ſextò. Plurimæ ſunt veritates naturales hactenus ignotæ Philoſophis, putà cauſa acceſſus, & receſſus maris, aliaque multa: igitur non poteſt homo eas omnes

ſo-

cognoſcere diſtributivè. *Deinde*, ſi ſingulæ ejuſmodi veritates naturalis ordinis, & diſtributivè ſumptæ cognoſci poſſent ſine gratia, cum ſolo concurſu generali, quem Deus confert intra naturæ ordinem, poſſent à quolibet homine cognoſci; cujus tamen rei contrarium experimur. *Denique*, ad habendam cognitionem veritatum purè naturalium, Deum oramus; inde Salomon Sapientiæ 9. ita Deum ſupplex affatur: *Da mihi Domine ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, &c.* igitur ad cognitionem ejuſmodi veritatum, opus eſt divina liberalitate, ac ſubinde gratiæ beneficio.

Nego conſequentiam, & ad primum dico, iſtas veritates eſſe naturales ratione objecti tantùm; non verò ratione objecti, & medii ſimul: Vel ſi ſint naturales etiam ratione medii, earum ignorantia non provenit ex defectu virtutis in intellectu, ſed vel ex defectu ſtudii, applicationis, & experientiæ, vel ex alio aliquo defectu; unde factum eſt, ut plurimæ veritates prioribus ſæculis incognitæ, tandem poſterioribus innotuerint.

Ad ſecundum, *nego ſequelam* antecedentis, cujus ratio eſt, quòd intellectus cujuslibet hominis conſiderari poſſit duobus modis; Primò quidem ſecundùm ea, quæ ipſi conveniunt per ſe, eſſentialiter, & ex natura ſua ſpecifica: *Secundò*, penes particulares quaſdam rationes, & conditiones accidentales, quas habet ex diverſitate temperamenti, & qualitatum corporis. Priori modo intellectus hominis, quantum eſt de ſe, habet ſufficientem virtutem Phyſicam ad cognoſcendam quamlibet veritatem purè naturalem, ratione objecti, & medii ſimul: ſed quia intellectus in ſua operatione pendet à corpore, & ejus temperamento, inde fit, quòd ratione complexionis ejuſmodi, illa virtus, & ſufficientia phyſica non poſſit reduci ad actum in aliquibus, quos conſtat hoc poſteriori modo eſſe minùs aptos ad ſcientiam comparandam. Concluſio autem noſtra intelligitur de virtute naturali priori modo ſpectata, non verò poſteriori.

Ad tertium *diſtinguo antecedens*: Deum oramus, ad ejuſmodi cognitionem faciliùs obtinendam, vel ut ipſa utamur, quemadmodum expedit ad ſalutem, concedo; ad eam habendam ſimpliciter, quaſi hunc in finem neceſſaria ſit abſolutè quædam gratia, nego: nec enim aliter intelligenda eſt Salomonis deprecatio, ſi ad ſolas veritates naturalis ordinis reſtringatur; illa enim etiam ad veritates ſupernaturalis ordinis extendi poteſt.

CONCLUSIO SECUNDA.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ non poteſt omnes, & ſingulas veritates naturales tam disjunctivè, quàm collectivè deprehendere, abſque ſpeciali divinæ gratiæ auxilio. Probatur primò. Licèt ad eas omnes veritates naturales collectivè percipiendas, habeat homo potentiam phyſicam, quia illæ continentur intra lineam entis ſenſibilis, ſeu cognoſcibilis per ſpecies à ſenſibus acceptas, quod eſt objectum proportionatum noſtro intellectui: non tamen ad id habet potentiam moralem abſque ſpeciali gratiæ ſubſidio: Ergo eo opus habet. Conſequentia patet. Antecedens pariter, ſiquidem ad agendum requiritur non ſolùm potentia phyſica, ſed etiam moralis, & expedita, ſeu ab omnibus impedimentis libera. In hoc autem ſtatu naturæ lapſæ intellectiva facultas hominis plurimis impedimentis irretitur, & ligatur, ne poſſit in totum ſuum objectum collectivè ſumptum ſine errore, & defectu prorumpere: *Primò* namque ab eo revocat vitæ brevitas, longiſſimo enim, ac diuturno tempore opus eſt ad veritates omnes cognoſcendas, utpotè quæ ſint innumeræ, & inter eas quædam intellectu difficillimæ, adeo ut maxima vitæ pars inſumenda ſit in alicujus ex illis veritatibus deprehenſione.

Secundò. Longè imperfectum eſt ſenſuum miniſterium, quorum beneficio veritas deprehendi debet; magna ſiquidem eorum gravitas, & operationis tarditas; magna pariter organorum, in quibus reſident, debilitas, & in dies ingraveſcens infirmitas, propter nimiam in iteratis ſæpiùs eorum actionibus ſpirituum animalium conſumptionem. *Tertiò*, obſtaculum eſt ipſa corporis mortalis hebetudo, & corruptibilitas; Unde Galenus Aphoriſ. 2. *Ars longa, vita brevis, occaſio præceps, experimentum periculoſum, judicium difficile.*

His adde paſſionum inſultus, ſenſuumque ludibria, & exiguos limites, cùm circa ſenſibilia tantùm verſentur, ex quibus alia per analogiam, & diſcurſum ſunt eruenda non ſine magno, & frequenti periculo falſitatis. *Adde* pariter frequentem ſollicitu-

di-

dinem, & occupationem circa temporalia, & neceſſaria ad victum, veſtitum, incolatum &c. Quæ omnia tempus ad veritatem deprehendendam aliunde aſſumunt.

Hæc omnia impedimenta luculenter annotavit, & exaravit Sapiens, *cap.9.* dicens: ***Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.*** Nam vitæ brevitas, & infirmitas corporis ſenſuumque hebetudo ſignificantur per corpus, quod corrumpitur; tarditas, & pigritia addiſcendi, judiciique difficultas per animam aggravatam: occupatio verò in rebus externis, & ad victum neceſſariis, per habitationem terrenam: diverſi tandem paſſionum motus animum conturbantes, & hinc inde pertrahentes, per ſenſum multa cogitantem.

Confirmatur præfata probatio. Quod hactenus factum non eſt, meritò judicatur fieri non poſſe naturæ viribus: at nullus hominum hactenus inventus eſt, qui omnes veritates ſpeculativas comparaverit: quinimò quotquot extitere inter Philoſophos veteres, in his erraverunt; unde Ariſtoteles, 1. *Phyſicorum* multos veterum errores notavit circa naturæ principia: & ipſemet æternitatem mundi aſſeruit, atque de immortalitate animæ valde anceps fuit; vixque veterum Sapientum unus fuit, qui Deum unicum mundi rectorem aſſeruerit, & coluerit, adeoque nullus hactenus inventus eſt, qui veritates omnes naturales ſive diviſim, ſive conjunctim fuerit aſſecutus.

Dices primò: Appetitus naturalis non debet eſſe fruſtraneus; ſed in aliquo ſaltem individuo aſſequitur id, in quod tendit: at nobis inſitus eſt naturalis appetitus ad cognoſcendam quamlibet veritatem naturalem; igitur appetitus ille in aliquo ſaltem individuo humanæ naturæ expleri debet per aſſecutionem cognitionis omnium veritatum.

Diſtinguo majorem: Appetitus aſſequitur in aliquo ſaltem individuo id, in quod tendit, tam intenſivè, quàm extenſivè, nego; intenſivè ſaltem, concedo: Ad minorem dico appetitum ad cognoſcendas veritates non expleri quidem extenſivè, quantum videlicet ad cognitionem ſingularum earum; quia non omnes ſub ſenſum cadunt, nec ad intellectum perveniunt: ſed expletur ſaltem intenſivè; quia videlicet agnoſcit omnium rerum principia generalia, ex quibus peculiares concluſiones, & veritates deduci poſſunt.

Dices ſecundò: Intellectus noſter capax eſt omnium prorſus veritatum naturalium: ergo poteſt quaslibet cognoſcere.

Diſtinguo antecedens: Si debitè ſenſibus applicentur, concedo: ſecus, nego. Non poſſumus autem omnes ejuſmodi veritates noſtris ſenſibus applicare; tum propter quarumdam exilitatem: ſunt enim res aliquæ exiliores, quàm ut poſſint noſtris ſenſibus patere, qualia ſunt inviſibilia: tum propter ingentem earum numerum, quis enim ſtellas cœli, arenam maris, arborum folia, &c. numero tenere poteſt?

Petes, an ſaltem ejuſmodi cognitio rerum omnium naturalium haberi poſſit per adjutorium, & beneficium Dei extraordinarium.

Affirmo, tum quia nulla afferri poteſt repugnantiæ ratio: tum quia de facto ad poſſe valet conſequentia; fatentur autem Theologi, ſicut & Philoſophi Chriſtiani, Deum ejuſmodi rerum omnium notitiam Adamo, necnon & Salomoni conceſſiſſe; quidni igitur idem beneficium alteri largiri poſſet?

Petes iterum, an iſtud beneficium foret ordinis naturalis, vel ſupernaturalis.

Reſpondeo fore ſupernaturale per accidens, & ratione modi, quia ſcilicet naturæ viribus comparari non poſſet; foret autem naturale ratione objecti, quia nempe cognitio ejuſmodi objectorum eſſet ejuſdem ſpeciei cum noſtra notitia, ſicut oculi, quos Chriſtus Dominus dedit cœco nato, fuerunt ejuſdem ſpeciei cum oculis, quos natura produxiſſet.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter gratia ſit neceſſaria ad verum Morale detegendum.

NOtandum primò, veritates practicas eſſe in duplici differentia: nam aliæ ſunt de operibus artis, & vocantur *mechanicæ*, de quibus eadem eſt ratio, ac de ſpeculativis: aliæ verò dicuntur *morales*, quæ videlicet hominum mores probè, juſtèque inſtituendos ſpectant. *Rurſus* veritates morales, vel ſpectantur *ut univerſales*, qualia ſunt principia generalia morum, putà, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; *Deus eſt colendus; parentes ſunt honorandi, &c.* Vel *particulares*, ut quòd hic, & nunc ſit honorandus parens, eleemoſyna huic, vel illi pau-

peri

peri eroganda eſt. Hic autem non eſt ſermo de veritatibus univerſalibus, quia earum notitia eadem eſt cum cognitione veritatum ſpeculativarum: ſed tota difficultas verſatur maximè circa veritates particulares, quatenus videlicet ſpectantur cum omnibus circumſtantiis requiſitis ad benè agendum moraliter.

Notandum ſecundò, veritatem practicam dupliciter poſſe cognoſci naturaliter: videlicet, vel per *lumen* ſingulis hominibus *ingenitum*, quo quiſque natura duce, ac docente, & abſque ullo ratiocinio, vel emendicato aliunde lumine, novit hoc, & illud eſſe bonum, aut malum, ſequendum, vel fugiendum: Vel per *lumen comparatum*, & acquiſitum beneficio ratiocinii, aut ſtudii, quo quiſque poteſt deprehendere, quid rectæ rationi conveniat, aut diſconveniat, nedum in genere, ſed etiam in particulari. Hic autem non eſt ſermo de notitia ingenita; certum eſt enim illam naturæ ſortem ſequi, ita quòd ubi vegetior eſt intellectus, etiam præſtantius affulget ingenitum lumen, quo clariùs appareat, quid ſequendum ſit, quidve fugiendum ſecundùm internum conſcientiæ dictamen: proindeque ſola difficultas ſolvenda reſtat, an quiſque per comparatum naturale lumen poſſit quaslibet veritates practicas in ſpeciali detegere, abſque ullo gratiæ actualis ſubſidio.

Notandum tertiò, veritates practicas quaſdam eſſe tantæ perfectionis, ac ſublimitatis, ut nonniſi Deo revelante poſſint agnoſci, quales ſunt illæ omnes, quæ hominem Chriſtianum, & Evangelicum informant, ac illuſtrant; dicunturque veritates, & virtutes Evangelicæ, ut abnegatio ſui-ipſius, voluntaria paupertas. *Aliæ* verò ſunt inferioris gradus, & ordinis, quæ ad hominem ſpectant intra ſolam naturæ, & rationis lineam conſiſtentem, quæque, ut diximus, innoteſcere poſſunt per lumen ingenitum, vel comparatum. Hic non eſt difficultas de veritatibus primi ordinis, ſed dumtaxat de veritatibus practicis poſterioris ordinis, de quibus quæritur, an abſque ſpeciali gratiæ excitantis, & adjuvantis beneficio poſſint deprehendi.

CONCLUSIO PRIMA.

P*Oteſt homo in ſtatu naturæ lapſæ cognoſcere veritates aliquas morales, abſque ſpeciali gratiæ ſubſidio*. Probatur primò ex Apoſtolo ad Roman. 1. dicente, Gentiles Philoſophos fuiſſe inexcuſabiles in ſua idololatria, & morum depravatione, quia *cùm Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt*: cenſet ergo Philoſophos naturali lumine noviſſe Deum eſſe glorificandum, aliàs non peccaſſent, ipſi gloriam, & debitum honorem non rependendo; ſicut enim peccatum quodlibet voluntarium eſt, ita ſupponit judicium, & notitiam de re facienda. *Inſuper* idem Apoſtolus, cap. 2. ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt; ejuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*, id eſt oſtendunt ſe naturæ viribus, & per ingenitum lumen cognoſcere quid agendum, quidque fugiendum ſit dictante naturali lumine: Igitur quemadmodum lumen naturale intellectus ſpeculativi adhuc etiam in ſtatu naturæ lapſæ viget, & ſufficit ad deprehendendas veritates ſpeculativas; ſic etiam viget, & adhuc ſubſiſtit lumen naturale ſyndereſis, ſive intellectus practici ad cognoſcendas veritates morum. *Nec refert*, quòd S. Auguſtinus cap. 27. lib. de ſpiritu, & littera referat hunc locum ad Gentiles pertinentes ad gratiam Mediatoris: Non enim ibidem improbat ſententiam eorum, qui illum referunt ad Ethnicos infideles.

Probant eandem veritatem SS. Patres, nam S. Chryſoſtomus, hom. 50. in Geneſ. ait: *In natura noſtra inſita eſt ſcientia boni, & mali, nullus igitur prætexat, quòd ignorans virtutem negligat, &c.* Et homil. 54. *Sufficientem*, inquit, *magiſtrum habemus conſcientiam, & fieri non poteſt, ut quis illo adjumento privetur; nam ſimul cum formatione hominis inſita eſt ſcientia faciendorum, & non faciendorum*. Ipſi concinit ſanctus Auguſtinus lib. 2. Confeſſ. cap. 4. *Lex tua*, inquit, *ſcripta eſt in cordibus hominum, quam nec ipſa quidem delet iniquitas: Quis enim fur æquo animo furem patitur?* Quam utique ſententiam mirum in modum explicat S. Proſper, carmine de providentia Dei, verſùs medium, ita canens.

Ite ipſi in veſtræ penetralia mentis, & intus
Inciſos apices, ac ſcripta volumina cordis
Inſpicite, & genitam vobiſcum agnoſcite legem:

Nam

Nam quis erit, modò, non pecus agri, aut bellua ponti,
Qui vitiis adeo ſtolidè oblectetur apertis,
Aut quod agit velit ipſe pati? Mendacia fallax,
Furta rapax, furioſum atrox, homicida cruentum
Damnat, & in mœchum gladios diſtringit adulter.

Probatur inſuper hæc aſſertio ratione: *Primò* quidem, Moralis, & practica veritas eſt objectum proportionatum lumini naturali intellectus humani: ergo naturaliter poteſt ab eo deprehendi. Sequela patet; omnis namque facultas naturalis propriis viribus percipere poteſt objectum ſibi connaturale, & proportionatum; neque enim oculus indiget ſpeciali gratia, ut objectum coloratum deprehendat. Antecedens etiam conſtat; veritas enim moralis naturalis eſt intra lineam naturalis intellectus; ſubindeque eſt objectum illi proportionatum.

Deinde, poteſt homo per lumen ingenitum, cognoſcere principia univerſalia, quę ſpectant ad mores probè, juſtèque informandos, ut mox dictum eſt, tum ex Scriptura, tum ex ſanctis Patribus: ergo iiſdem viribus abſque ſpeciali gratiæ ſubſidio cognoſcere poteſt concluſiones particulares ex illis principiis deductas: qui enim v.g. novit in genere eleemoſynam eſſe egeno tribuendam, quotieſcumque in particulari ſe offeret occaſio erogandi eleemoſynam, natura ipſa dictante facilè judicabit eleemoſynam tali pauperi eſſe tribuendam.

Denique, ſi non poſſet homo naturæ viribus aliquas veritates morales in particulari cognoſcere, ſequeretur eum non poſſe abſque gratia circa eaſdem veritates peccare; ſed falſum conſequens: ergo & antecedens. Patet ſequela majoris: Nam non eſſet in illius poteſtate habere talem cognitionem, unde ejuſmodi ignorantia veritatum eſſet omnino invincibilis, atque adeò ad culpam ipſi non imputaretur; quidquid contra ipſas præſtaret.

Dices primò: Ex notitia veritatum moralium comparatur habitus prudentiæ, quæ ſuo ſinu virtutes omnes complectitur; ſed virtutes omnes comparari non poſſunt abſque ſpeciali gratiæ beneficio: Ergo nec illarum veritatum notitia.

Diſtinguo majorem, Comparatur habitus prudentiæ imperfectus, & tantùm quoad quoſdam leviſſimos gradus, tranſeat: comparatur habitus prudentiæ perfectus, quo quis dicitur verè prudens, & facilitatem permanentem habet quavis data occaſione, & dum graviſſimæ difficultates occurrunt prudenter ſe gerendi, & ſanum judicium de agendis proferendi, nego. Et ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam; ſiquidem prudentia, quæ ſuo ſinu dicitur omnes virtutes complecti, non ea tantùm eſt imperfecta prudentia, qua quis exercet aliquem actum prudentiæ naturalis, aut ſemel, & iterum rectè judicat de re agenda, vel non agenda: ſed eſt permanens affectus, & ſanum judicium ut plurimum benè judicandi de rebus agendis etiam in arduis: hæc autem abſque gratiæ ſubſidio comparari non poteſt: prior verò ſolis naturæ viribus poteſt obtineri, & exerceri.

Dices ſecundò: Approbare falſa pro veris, eſt vulnus per peccatum originale contractum, ut pluribi docet ſanctus Auguſtinus, maximè verò in iis, quæ ad veritates practicas ſpectant; ergo eas veritates detegere, eſt gratiæ beneficium.

Diſtinguo antecedens: Illa approbare approbatione efficaci, & quæ affectum moveat, & pertrahat, eſt vulnus peccati originalis, concedo: approbatione inefficaci, nego. Conſequentiam ſimiliter diſtinguo: Non approbare omnia falſa pro veris, eſt beneficium gratiæ, concedo: aliqua dumtaxat, nego. Fatemur igitur rationem humanam, plerumque cæcutire; & à vero exorbitare in plurimis veritatibus moralibus detegendis; ſic enim gentiles Philoſophi plurium veritatum practicarum certam notitiam non fuerunt aſſecuti: qualiter enim affecti ſumus, taliter judicium formamus de rebus: ſæpiſſimè autem contingit homines eſſe malè affectos; ſubindequè certum eſt, plerumque eos verum morale certò non apprehendere.

Inſtabis: Ex ſanctis Patribus homo dicitur per originale peccatum nedum vulneratus, ſed etiam excæcatus: ergo in ſtatu naturæ lapſæ nullius veritatis, maximè practicæ, & moralis, poteſt notitiam aſſequi abſque divinæ gratię illuſtratione, & beneficio. Patet antecedens, maximè ex S. Gregorio Magno, homil. 11. in Evangelia, ubi loquens de cæco, quem Chriſtus Lucæ 18. illuminavit, hæc habet: *Quis juxta hiſtoriam cæcus ille fuerit ignoramus; ſed tamen quid per myſterium ſignificet novimus: cæcus quippe eſt genus humanum, quod à parente primo à gaudiis* Pa-

Paradiſi expulſum, claritatem ſupernæ lucis ignorans, damnationis ſuæ tenebras patitur; ſed tamen per Redemptoris ſui præſentiam illuminatur ut internæ lucis gaudia jam per deſiderium videat, atque in via vitæ boni operis greſſus ponat.

Diſtinguo antecedens. Homo per originale peccatum excœcatur, quantum ad notitiam veritatum ſupernaturalium, quam per jacturam fidei, & ſcientiæ infuſæ deperdidit, concedo; quantum ad notitiam veritatum naturalium tam ſpeculativarum, quàm practicarum, nego; ſicut enim rationis lumen per originale peccatum non extinguitur; ita nec deperditur innata illa vis, & capacitas intellectus ad quaslibet veritates percipiendas, quæ ſunt intra latitudinem ſui objecti naturalis. Quòd autem ea fuerit mens SS. Patrum, & maximè S. Gregorii, patet ex eodem ibidem, ait enim: *Dum Redemptor noſter appropinquaret Jericho cæcus ad lumen rediit: quia dum Divinitas defectum noſtræ carnis ſuſcepit, humanum genus lumen, quod amiſerat, recepit; unde enim Deus humana patitur, inde homo ad divina ſublevatur*: quibus apparet eum dumtaxat ſermonem inſtituere de cœcitate ſpiritali quantum ad notitiam veritatum ſupernaturalium, quam Adamo peccante genus humanum unà cum innocentia deperdidit: quamque recuperavit adveniente, & radiante Sole juſtitiæ, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Dices 3. Plerumque homines, ita gravi dæmonis tentatione urgentur, ut à veritatum moralium ſtudio, & contemplatione abducantur; ergo ut eas tentationes evincant, & ſuperent, eis opus eſt gratiæ auxilio.

Diſtinguo conſequens, opus eſt gratiæ auxilio confortante voluntatem, ut eas tentationes ſuperet, nec animum ab earum veritatum ſtudio revocet, & diſtrahat, concedo: confortante, ac roborante intellectum, ut illarum veritatum ſtudio applicatus, earumdem notitiam obtineat, nego: Hic autem non eſt ſermo de difficultate, quam humana voluntas pati poteſt erga voluntatis ſtudium, ſicut patitur interdum erga aliud bonum opus: ſed de virtute, quam habet intellectus ad percipiendas veritates, quæ ſunt intra latitudinem ſui objecti naturalis; quas utique dicimus percipi poſſe abſque ullo gratiæ beneficio.

Dices denique: Si poſſet homo per ſolas naturæ vires aſſequi notitiam rerum agendarum, ſequeretur eum habere aliquid neceſſarium ad bene agendum moraliter, quod ſibi, non autem Deo, referri deberet acceptum, talis ſiquidem cognitio neceſſaria eſt ad bene operandum: ſed iſtud apertè militat in Apoſtolum 1. ad Corinth. 4. dicentem: *Quis enim te deſcernit? quid habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Ergo, &c.

Nego ſequelam majoris: Exinde enim non habet homo anſam ſibi gratulandi, & gloriandi: *Primò*, quia non poteſt certò ſcire, qui ejuſmodi cogitationem habet, utrùm habuerit per ſolas naturæ vires, vel ſolo gratiæ divinæ beneficio: contingit enim aliquando, ut Deus, quaſi divinitus, & miraculosè aliquos informet de illis rebus, quæ per ſolam rationem naturalem cognoſci poſſent. Quamobrem nonniſi temerè, & ſuperbè poteſt quis gloriari de quacumque bona cogitatione, quaſi illam non acceperit à Deo; cùm fortè de facto ex ſpeciali Dei gratia, & beneficio habuerit.

Deinde etiamſi certò ſciret ſe habuiſſe ejuſmodi cogitationem ex propriis viribus, & induſtria ſua, non deberet propterea inde gloriari: quia ſicut rectè monet ſanctus Cyprianus lib. 3. ad Quirinum cap. 4. *In nullo gloriandum eſt, quando nihil noſtrum ſit*; at omnia bona naturalia ſunt à Deo; ſiquidem ab eo accepimus naturæ vires, omnemque agendi facultatem, nec ſine generali ſaltem ejus concurſu poſſumus quidquam facere.

Ad locum Apoſtoli dico, illum propriè debere intelligi de rebus pertinentibus ad pietatem, & finem ſupernaturalem ſalutis æternæ, quo ſenſu illum exponit S. Auguſtinus lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 4. & 5.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quæ gratia neceſſaria ſit ad cognoſcendas veritates ſupernaturales, ſeu ad aſſentiendum myſteriis fidei.

N*Otandum primò*, veritatem aliquam triplici ratione dici poſſe ſupernaturalem; videlicet ex parte objecti, ex parte rationis, ſeu motivi aſſentiendi; & ex parte utriuſque ſimul. Veritas aliqua ſupernaturalis dicitur *ex parte objecti* tantùm, quando ex ſe tranſcendit quidem captum naturalem intellectus, nec percipi poſſet niſi fuiſ-

fuiſſet divinitùs revelata: attamen attingitur ratione, & motivo tantùm naturali, ut contingit in hæreticis, quoties humana fide, vel voluntate propria veritati alicui ſupernaturali, putà myſterio Trinitatis, & Incarnationis Jeſu Chriſti præbent aſſenſum, licèt enim veritates iſtæ ex ſe ſint ſupernaturales, motivum tamen, ſeu ratio, qua hæreticus eis aſſentitur, eſt purè naturalis: non eis aſſenſum præbet propter motivum divinæ revelationis; aliàs pari ratione cætera myſteria revelata crederet: ſed dumtaxat movetur ad illa myſteria credenda propter rationem humanam errori obnoxiam.

Secundò, Veritas aliqua dicitur ſupernaturalis *ex parte motivi* tantùm, quando videlicet intellectus eas percipit, eique aſſenſum præbet per divinam revelationem: v.g. dum quis credit Iſaac genuiſſe Jacob, hoc enim purè naturale eſt ex parte objecti: fit autem ſupernaturale ratione motivi, quando quis illud credit, eò quòd ipſum Deo revelante Scriptura ſacra referat.

Tertiò tandem, veritas aliqua dicitur ſupernaturalis *ex parte objecti*, *& motivi*, quando videlicet objectum cognitum, & motivum quo cognoſcitur, ſupernaturalia ſunt, ut dum credimus Deum eſſe trinum, quia Chriſtus iſtud revelavit.

Notandum ſecundò, veritatem aliquam ſupernaturalem ad ſui cognitionem duo requirere; unum quidem ex parte objecti; nempe quòd proponatur intellectui, & ipſi objiciatur percipiendum: alterum ex parte intellectus; nimirum ut poſſit ſibi propoſitum objectum credere, ipſique aſſenſum præbere. De utroque autem movetur difficultas; num videlicet requiratur gratia ſupernaturalis, tam ut objectum proponatur intellectui, quàm ut intellectus ipſi præbeat aſſenſum. Primum quidem admittebat Pelagius, concedendo requiri ad fidem de myſteriis habendam, quòd illa per Evangelii prædicationem proponerentur; negabat autem ſecundum, nempe gratiam interiorem eſſe neceſſariam ad credendum veritati revelatæ, aut ſaltem volebat eam tantùm deſiderari ad faciliùs credendum, ut dictum eſt in primo volumine, referendo errores Pelagii.

Notandum tertiò, circa præſentem difficultatem in hoc maximè Semipelagianos à Pelagianis diſcrepaſſe, quòd eorum aliqui admitterent quidem gratiam eſſe neceſſariam ad perfectam fidem aſſequendam, & exercendam, volebant tamen in nobis eſſe quædam fidei initia, & ſemina, quibus poſſemus eam fidem perfectam promereri; de quibus S. Proſper Epiſt. ad S. Auguſtinum hæc habet. *Quidam verò horum in tantum à Pelagianis ſemitis non declinant, ut cùm ad confitendum eam Chriſti gratiam, quæ omnia præveniat merita humana cogantur, ne ſi meritis redditur fruſtra gratia nominetur, ad conditionem hanc velint uniuſcujuſque hominis pertinere, in qua cùm nihil priùs merentem, quia nec exiſtentem, liberi arbitrii, & rationalis gratia inſtituat, ut per diſcretionem boni, & mali, & ad cognitionem Dei, & ad obedientiam mandatorum ejus poſſet ſuam dirigere voluntatem, atque ad hanc gratiam, qua in Chriſto renaſcimur, pervenire: per naturalem ſcilicet facultatem petendo, quærendo, pulſando; ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia bono naturæ bene uſus, ut ad iſtam ſalvantem gratiam, initialis gratiæ ope meruerit pervenire*. Pelagiani vero volebant liberum arbitrium per ſe ſufficere ad aſſentiendum veritatibus revelatis, nec ad id ulla opus eſſe gratia. Contra quos ſit

CONCLUSIO UNICA.

Non poteſt homo ullam veritatem ſupernaturalem certò noſſe abſque ſpeciali gratia, quæ illuſtret intellectum, & moveat affectum: nec proinde abſque tali gratia credere ſicut oportet ad ſalutem.

Probatur primò, ex Scriptura ſacra, nam Joannis 6. Chriſtus Dominus teſtatur: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*. Etenim *venire ad Chriſtum*, nihil aliud eſt, quàm in Chriſtum credere, ut ipſemet adorandus Salvator indicat his ſequentibus verbis: *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me*: Et infrà: *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, &c.* Unde ſanctus Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanctorum, c. 8. *Quid eſt*, inquit, *ad me veniet, niſi credit in me?* Et infrà: *Ergo trahi à Patre ad Chriſtum... nihil aliud eſt, quàm donum accipere à Patre, quo credat in Chriſtum*. Inſuper Joan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Iſaias: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, &c.* Nam cùm excæcatio fiat per ſubſtrationem divini luminis, & non poſſint credere, qui eo lumine carent: apertè ſequi-

ſequitur neminem credere poſſe ſine divinæ gratiæ ſpeciali auxilio.

Eandem veritatem pluribi inculcat ſanctus Apoſtolus, maximè verò 1. Cor. cap. 4. *Quid habes, quod non accepiſti?* quo teſtimonio fatetur S. Auguſtinus loco ſuprà laudato Cap. 3. ſe omnino fuiſſe convictum, fidem eſſe donum Dei, cùm antea putaret illam eſſe in nobis à nobis, & nos per illam impetrare Dei dona, quibus temperanter, piè, & juſtè vivamus in hoc ſæculo.

Item cap. 7. *Miſericordiam conſecutus ſum, ut fidelis eſſem*; unde meritò advertit ſanctus Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 7. *Non enim dixit* miſericordiam conſecutus ſum, quia fidelis eram, *ſed* ut fidelis eſſem; hinc *oſtendens eam ipſam fidem haberi, niſi Deo miſerante non poſſe, & eſſe donum Dei*. Item, 2. Cor. cap. 3. *Non quòd ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*; unde S. Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanctorum cap. 2. infert hanc veritatem: *Credere*, inquit, *nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare; & cogitat omnis, qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit*. Item Epheſ. 2. cap. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt*. Quo loco utitur Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 7. & de prædeſt. Sanctor. c. 7. *Eſt*, inquit, *& quod dixi per fidem, non ex vobis, ſed Dei donum eſt*. Phil. 1. *Vobis donatum eſt non ſolùm, ut in eum credatis, ſed etiam ut pro ipſo patiamini*. Unde Auguſtin. lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 14. *Utrumque ergo ad Dei gratiam pertinet, & fides credentium, & tolerantia patientium: quia utrumque dixit eſſe donatum*.

Probatur ſecundò, ex Concilio Carthaginenſi Canone 4. ubi habetur, quòd *Donum Dei eſt, & ſcire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*. Arauſicano Canone 7. definiente eos hæretico falli ſpiritu, qui putant abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritus ſancti homines poſſe per naturæ vires aliquid, quod ad ſalutem pertinet cogitare: Et Can. 9. *Divini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate, & injuſtitia tenemus*, Tridentino Seſſione 6. Canone 3. anathema dicente aſſerentibus ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere poſſe, &c.

Probatur tertiò, ex ſanctis Patribus citatis à ſancto Auguſtino lib. de bono perſeverantiæ cap. 17. & 19. *Cypriano* lib. 3. ad Quirinum cap. 4. ſcribente, *in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit*. Ambroſio, lib. de fuga ſæculi, c. 1. *Non eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum, & noſtræ cogitationes*, &c.

Probatur etiam rationibus; maximè iis quibus utitur S. Auguſtinus: quarum *prima* petitur ex orationibus, & gratiarum actionibus; nemo enim orat niſi poſtulaturus ab eo, quem orat id, quod eſt indebitum, & præter captum; atqui fideles orant Dominum pro infidelibus, ut convertat eos ab infidelitate ad fidem: ergo fides iſta eſt donum indebitum, & ex gratia. Item gratiæ non aguntur Deo, niſi pro dono aliquo, & gratia propriè dicta: aguntur autem pro converſione infidelium, ita S. Auguſtinus Epiſt. 17. *Inaniter*, inquit, *& perfunctoriè potiùs, quàm veraciter pro eis ut doctrinæ cui adverſantur credendo conſentiat, Deo fundimus preces, ſi ad ejus non pertinet gratiam convertere ad fidem ſuam ipſi fidei contrarias hominum voluntates. Inaniter etiam, & perfunctoriè potiùs, quàm veraciter magnas cum exultatione agimus Deo gratias, quando aliqui eorum credunt, ſi hoc in eis ipſe non facit. Non fallamus homines, nam Deum fallere non valemus. Prorſus non oramus Deum, ſed orare nos fingimus, ſi nos ipſos non illum credimus facere, quod oramus; prorſus non Deo gratias agimus, ſed nos agere fingimus, ſi unde illi gratias agimus, ipſum facere non putamus*.

Secunda ratio. Quod convenit quibuſdam ex Dei miſericordia, & aliis non convenit ex juſto Dei judicio, eſt gratia, & donum propriè dictum: atqui fides convenit quibuſdam hominibus ex Dei miſericordia; & aliis non convenit ex juſto judicio. Ergo, &c. Argumentum ex ſancti Auguſtini lib. de Prædeſt. cap. 6. *Multi audiunt verbum veritatis, ſed alii credunt, alii contradicunt. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? ſed cùm aliis præparetur voluntas à Domino, aliis non præparetur voluntas à Domino, diſcernendum eſt utique, quid veniat de miſericordia ejus, quid de judicio*. Et cap. 8. *Cùm Evangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt, ſed qui credunt prædicatori forinſecus inſonanti, à Patre audiunt, atque diſcunt; qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque diſcunt; hoc eſt, illis datur ut credant, illis non datur, quia (inquit)* nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Et poſteà:

ſtea: *Fides igitur, & inchoata, & perfecta donum Dei eſt; & hoc donum quibuſdam non dari omnino non dubitet, qui non vult maniſeſtiſſimis ſacris litteris repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem movere non debet, qui credit ex uno omnes iviſſe in condemnationem juſtiſſimam; itaut nulla eſſet Dei juſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur. Unde conſtat magnam eſſe gratiam, quòd plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur, in iis, qui non liberantur, agnoſcunt, ut qui gloriantur, non in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in Domino glorientur.*

Tertia ratio. Aut fides eſt gratia, vel nulla datur gratia propriè dicta: ſed falſum eſt conſequens: Ergo verum antecedens. Major probatur; Id unde incipiunt omnia bona merita, eſt graria, vel quod illi datur propter ejus merita datur: ſi propter merita datur, gratia non eſt: *Si enim gratia*, inquit Apoſtolus, *jam non ex operibus*: ergo id unde incipiunr bona merita, vel graria eſt, vel nulla eſt gratia propriè dicta. Hæc ratio eſt S. Auguſt. Epiſt. 105. ubi ait: *Reſtat ut ipſam fidem non humano, quo iſti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque ſunt merita; ſed gratuitum donum Dei eſſe fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.*

Objicies 1. Quidquid exigitur ab homine, in illius poteſtate eſt: atqui fides exigitur ab homine: ergo debet eſſe in illius poteſtare; ſed id quod eſt in hominis poteſtate, non eſt gratia propriè dicta, nec donum Dei præter naturæ debitum: ergo, &c. Major patet: fruſtrà namque Deus à nobis aliquid exigeret, niſi in noſtra eſſet poteſtate illud implere poſſe; Minor pariter conſtat ex illo Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Et Rom. 10. *Si credideris ſalvus eris.*

Reſpondeo 1. Hoc argumentum excogitatum fuiſſe à Semipelagianis; ut conſtat ex Epiſt. S. Hilarii ad S. Auguſtinum lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 11. ubi ait, *Si credideris, ſalvus eris, quemadmodum dicitur*, Si ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis: *nam & hic, ex his duobus unum exigitur, alterum offertur. Ut ergo ſpiritu facta carnis mortificemus, exigitur, ut autem vivamus, offertur. Non igitur placet, ut facta carnis mortificare non donum Dei eſſe dicamus, neque id donum Dei eſſe fateamur: quoniam exigi audivimus à nobis, præmio vitæ, ſi hoc fecerimus, oblato*: Unde colligit, quòd cùm Semipelagiani facta carnis mortificare admitterent eſſe opus gratiæ, etiam & concedere debebant aſſenſum fidei formari non poſſe abſque gratiæ ſubſidio.

Reſpondeo 2. Diſtinguendo majorem: Quidquid exigitur ab homine in illius poteſtate eſt, vel per Dei gratiam, vel per naturam, concedo: per naturam ſemper, & ſine gratia, nego: *Utrumque autem Dei eſt*, inquit ibidem Auguſtinus, *& quod jubetur, & quod offertur: rogatur enim, ut det quod jubet, rogant credentes, ut ſibi augeatur fides: rogant pro non credentibus, ut eis donetur fides, ut & in ſuis incrementis, & in ſuis initiis Dei donum ſit fides.*

Objicies 2. Varios Scripturæ textus, quibus apparet in nobis eſſe quoddam initium bonæ voluntatis, per quod fides petatur, deſideretur. Sic Iſaiæ 3. *Ad vocem clamoris tui ſtatim, ut audierit, reſpondebit tibi*. Lucæ 12. *Petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulſate, & aperietur vobis*. Rom. 7. *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio*: Conſtat igitur, quòd volenti, deſideranti, quærenti præmia propoſita ſint, atque præparata.

Diſtinguo conſequens: Præmia præparata ſunt propter opus ſolis naturæ viribus elicitum, nego: elicitum cum gratiæ ſubſidio, concedo. Fateor igitur quòd volenti, deſideranti, quærenti, præmia ſint præparata: ſed ut velit, deſideret, quærat, miſericordiæ Dei eſt. Nam ex ipſa divina Scriptura conſtat, quòd *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*: & quòd *Deus ſit, qui operatur in nobis velle, & perficere: & quid oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus*. Hinc S. Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. conferens illa verba Proverbiorum: *Hominis eſt præparare cor*, cum his verbis 2. Cor. 3. *Non quòd ſimus ſufficientes cogitare, &c.* ait, *Homo præparat cor, non tamen ſine adjutorio Dei, qui ſi tangit cor, homo præparat cor*. Et rurſus: *Si enim ſine illo nihil poſſumus facere, profectò nec incipere, nec perficere: quia ut incipiamus dictum eſt*, Miſericordia ejus præveniet me, *ut perficiamus dictum eſt*, Miſericordia ejus ſubſequetur me.

Objicies 3. Hæretici, quibuſdam fidei myſteriis putà Trinitatis, Incarnationis, & Reſurrectionis credunt: atqui hæreticis non confertur Dei donum, ſive gratia,

qua

qua credant: ergo ſine fidei dono, & gratiæ ſubſidio poteſt aliquis aſſentiri veritatibus ſupernaturalibus.

Diſtinguo majorem: Credunt, vel propter quaſdam naturales conjecturas, vel propter revelationem divinam, concedo: propter rationem naturalem certam, ac demonſtrativam, nego. Similiter diſtinguo minorem: Non confertur hæreticis gratia Dei, quando credunt veritatibus ſupernaturalibus propter humanam tantùm conjecturam, vel per habitum fidei acquiſitum, concedo: quando credunt propter auctoritatem, & revelationem divinam, & ob motivum purè ſupernaturale, non datur eis gratia ſaltem inchoata, & imperfecta fidei, nego: eſt enim in illis fides iſta *quoddam Dei donum, ſed exhæredatorum*, ut loquitur S. Auguſtinus lib. de Patientia cap. 28. & ut fuſiùs declaravimus in Tractatu de Fide. *Vel* breviùs, & clariùs diſtinguo majorem: Credunt fide humana, & acquiſita, concedo: divina, & infuſa, nego; neque enim credunt propter auctoritatem Dei revelantis; alioqui non aliquibus tantùm, ſed omnibus omninò veritatibus revelantis aſſentirentur.

Objicies 4. Veritates ſupernaturales ſunt intra lineam objecti ſpecificativi noſtri intellectus: ergo naturæ viribus ab illo poſſunt attingi. Antecedens patet: enim verò ſi tales veritates non eſſent intra lineam objecti ſpecificativi intellectus, non poſſet ille etiam quovis auxilio adjutus illas deprehendere: ſicut oculus non poteſt percipere ſonum, eo quòd ſit extra lineam ſui objecti. Conſequentia verò probatur: Quæcumque potentia poteſt viribus propriis attingere, quidquid eſt intra ſuum objectum ſpecificativum: ergo ſi veritates ſupernaturales, & noſtræ fidei myſteria, intra objectum ſpecificativum noſtri intellectus contineantur, viribus naturæ poterunt ab eo attingi.

Diſtinguo antecedens: Veritates illæ ſunt intra lineam objecti ſpecificativi proportionati, nego, improportionati, concedo, & ſimiliter diſtinguo conſequens; & ad ejus probationem dico, quamcumque potentiam poſſe viribus propriis attingere quidquid eſt intra ſuum objectum ſpecificativum, quod eſt ipſi proportionatum, non verò, quod eſt improportionatum; ut conſtat de viſu cujus objectum eſt omne corpus lucidum, vel coloratum, quando, tamen nimio ſplendore fulget, apprehendi nequit ab oculo, niſi virtute aliqua ſpeciali vegetetur, ac roboretur. Igitur à pari quamvis veritates ſupernaturales ſint intra lineam objecti adæquati, & ſpecificativi noſtri intellectus, quod eſt omne ens intelligibile abſtrahens à naturali, & ſupernaturali, creato, & increato, ſpirituali, & corporeo; quia tamen illa non continentur intra ipſius objectum proportionatum, & connaturale, quod pro hoc ſtatu eſt ens intelligibile per converſionem ad phantaſmata, & per ſpecies à ſenſibus acceptas; idcirco non poſſunt veritates illæ ſupernaturales naturæ viribus percipi, niſi beneficio luminis vegetantis, & elevantis intellectum ad ordinem, & ſtatum ſupernaturalem.

Objicies 5. Actus fidei Chriſtianæ poteſt imperari à voluntate propter malum finem, v. gr. propter mundanam gloriam, ſicuti docet S. Auguſtinus lib. de catechizandis Rudibus cap. 17. ſed ad talem actum fidei, vel etiam ad voluntatem imperantem ejuſmodi actum non requiritur gratia: ergo, &c.

Reſpondeo, negando majorem: Fides enim illa non eſt Chriſtiana, ſed merè naturalis: unde idem S. Auguſtinus ait, homines, qui mala voluntate moventur ad credendum, ſimulato corde Eccleſiam intrare, & Chriſtiano nomini illudere.

ARTICULUS SECUNDUS.

De neceſſitate Gratiæ ad Bonum faciendum.

Cum omnis gratiæ efficacitas, & operatio conſiſtat non ſolùm ad illuſtrandum intellectum in detegendo vero, ſed & ad voluntatem regulandam in efficaci proſecutione boni, & mali averſione; inde recto ordine procedimus ab operatione illius gratiæ circa veri cognitionem, ad inveſtigandam illius neceſſitatem, & efficaciam circa voluntatem in boni proſecutione. Cùm autem bonum, quod eſt objectum voluntatis, aliud ſit ordinis ſupernaturalis, & conducens ad vitam æternam aſſequendam, aliud verò naturalis ordinis, quod ad finem purè naturalem comparandum confert: & inſuper bonum naturalis ordinis aliud ſit *ſimpliciter*, quod per naturam congruit appetenti, quod ſolitò ſtatuitur triplex, nimirum purè *naturale*, ut videre, manducare, dormire, &c. aliud *artificioſum*, ut ædificare,

ficare, pingere, &c. aliud denique *civile*, ſeu *politicum*, ut mutua civium cohabitatio, coadunatio, &c. Aliud verò *morale*, quod rectæ rationi, & morum honeſtati conſentaneum eſt: Hic non eſt futurus ſermo de bono ſimpliciter naturali, certum eſt enim, omnes operationes, quibus bonum phyſicum, artificioſum, & civile comparatur, fieri poſſe abſque ullo ſpeciali gratiæ auxilio.

Solùm igitur præſens movetur controverſia de bono morali, eoque tum ſupernaturalis, tum etiam naturalis ordinis, circa cujus reſolutionem, maximè variatum eſt, & diverſimodè pugnatum ab hæreticis. *Primò* quidem à *Pelagio*; licèt enim illius error deſultorius fuerit, & idcirco propter ſinuoſos illius flexus eum, *Colubrum Britannicum* meritò appellaverit S. Proſper, quòd in certa quadam ſententia conſtringi non poſſet; quamquam plurimis verborum involucris ſuam hæreſim obtegere, ac diſſimulare fuerit conatus; tamen in hoc unum omnia illius diverticula collineabant, ut aſſereret liberum arbitrium per ſe ſufficiens eſſe ad bonum omne præſtandum, quod ad ſalutem inſtituendam conferret: quanquam gratiæ beneficium tandem non recuſaverit, quo faciliùs quiſque probè, rectèque viveret, & bonum ſectaretur, ut pluribi refert S. Auguſtinus: maximè verò ſerm. 13. de verbis Apoſtoli cap. 12. ubi ait; *Jamverò* (Pelagiani) *dicunt adjutricem eſſe gratiam Dei ad faciliùs facienda: iſta ſunt enim verba eorum: ad hoc dedit, inquiunt, Deus gratiam ſuam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum arbitrium, faciliùs poſſint implere per gratiam. Velo faciliùs, remo difficiliùs, tamen & remo itur: jumento faciliùs, ſed tamen pedibus pervenitur.*

Julianus verò Pelagii diſcipulus, ut Magiſtri damnationem declinaret, nec illius tamen hæreticam ſententiam deſereret, aſſerebat per naturæ vires nobis adeſſe voluntatem boni ſalutaris: illius faciendi vim, ac poteſtatem ſolùm ineſſe per Dei gratiam, & auxilium. Hinc S. Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium c. 8. loquens de Juliano, & ejus aſſeclis, ait: *Iſti volunt in homine ab ipſo homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi gratia conſequatur*. Et lib. 4. contra Julianum c. 3. ait: *Studium ſanctitatis ſine adjutorio vultis in hominis voluntate procedere, quòd meritò Deus adjuvare debeat non gratis.*

Maſſilienſes verò, quos S. Proſper epiſt. ad S. Auguſtinum appellat *Pelagianorum reliquias*; Theologi autem nominant Semipelagianos, quòd Pelagianorum hæreſim aliqua ex parte linierint, in hoc potiſſimùm errore verſabantur, quòd aſſererent, poſſe hominem abſque præveniente gratia velle credere; non tamen credere poſſe, aut quodlibet aliud bonum velle, vel facere; atque hoc naturali credendi affectu gratiæ ſanantis auxilium promereri.

Huic autem triplici hæreticæ, & ab Eccleſia proſcriptæ ſententiæ triplex alia ſimiliter ab Eccleſia damnata extremè repugnat: *Prima* eſt *Lutheri*, in aſſertione articuli 6. & 36. *Calvini* lib. 2. Inſtitutionum cap. 3. & aliorum, quos refert Bellarminus lib. 5. de gratia, & libero arbitrio c. 4. affirmantium hominem in ſtatu naturæ lapſæ, nequidem cum Dei gratia, & auxilio ſpeciali poſſe aliquid boni agere, & quantùmvis ſanctum, & juſtum, poſſe qui ſquam operari, quod peccatum non ſit; quod tamen, inquiunt, non imputatur fidelibus in Chriſtum credentibus. *Secunda* eſt *Joannis Hus*, cujus ex variis erroribus in Concilio Conſtantienſi relatis, & damnatis, unus hic erat, quòd aſſereret nullum bonum opus fieri poſſe abſque gratia ſanctificante, ac proinde omnia peccatoris opera eſſe peccata. *Tertia* tandem fuit *Michaelis Baji*, qui inter varias propoſitiones, quas in præludiis à tribus ſummis Pontificibus damnatas expreſſimus, hanc habet num. 25. *Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia*: ac ſubinde cenſet fidei gratiam ita eſſe neceſſariam, ut nullum prorſus morale bonum fieri poſſit ab infidelibus.

Ut igitur his omnibus erroneis ſententiis extremè pugnantibus Catholica veritate, & doctrina occurramus, quoniam maximè de triplici gratia, actuali, habituali, & fidei movetur diſceptatio: Hinc quinque ſunt hoc in articulo ſtatuenda, *Primò*, utrùm gratia actualis abſolutè ſit neceſſaria ad bonum ſupernaturale conducens ad ſalutem promerendam. *Secundò*, utrùm gratia ſanctificans ſit neceſſaria ad quodlibet opus moraliter bonum. *Tertiò*, utrùm gratia fidei ſit ad idem opus prærequiſita. *Quartò*, quænam gratia deſideretur ad amorem Dei, ut Auctoris naturæ. *Quintò* denique, quæ ſit gratia neceſſaria ad ſervanda Dei præcepta.

QUÆ-

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm homo poſſit ſine ulla gratia velle, & operari bonum ſupernaturalis ordinis.

NOtandum primò, nomine gratiæ nihil aliud hic ſignificari, quàm gratiam actualem, ſeu illud actuale ſubſidium, & auxilium, quo excitatur, juvatur, ac promovetur homo ad elicienda aliqua opera conducentia ad vitam æternam aſſequendam. Nec enim præſens movetur difficultas de gratia ſanctificante: certum enim eſt eam non eſſe neceſſariam ad omne opus ſupernaturale conducens ad ſalutem; ſiquidem abſque ea poſſumus velle, & operari multa opera ſupernaturalis ordinis, & ad ſalutem conducentia; talia quippe ſunt omnia opera, quibus peccatores diſponuntur ad ipſammet gratiam ſanctificantem, de quibus agit Conc. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. ut ſunt maximè actus fidei, ſpei, timoris divini, *dum peccatores ſeſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod, & deteſtationem, &c.* Qui profectò omnes actus conducunt ad juſtificationem, & proinde ad ſalutem æternam, nec conſequenter ad eos prærequiritur gratia juſtificans, ad quam ſunt diſpoſitiones, & præparationes.

Notandum ſecundò, quòd etſi fœlicitas æterna ſit bonis operibus promerenda, ut conſtat innumeris Scripturæ textibus, quibus illa repromittitur concedenda, vel per modum *mercedis* debitæ operariis probè, ac fideliter laborantibus: vel titulo *coronæ* pugnantibus, ac viventibus repoſitæ, vel denique per modum *hæreditatis* Dei filiis adoptivis præparatæ; nam, inquit Apoſtolus Rom. 8. *Si filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti;* Nihilominus, ut rectè docet S. Auguſtinus, illa æterna fœlicitas ab eodem Apoſtolo appellatur *gratia*; quia inquit idem lib. 3. de gratia libero arbitrio cap. 8. *Si vita noſtra nihil aliud eſt, quàm Dei gratia, ſine dubio, & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt: & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illi, cui datur. Sed illa, cui datur tantummodò gratia eſt, hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium ejus eſt, gratia eſt pro gratia tamquam merces pro juſtitia.* Quam utique veritatem retexens, ait: *Utrùm autem legerimus in Scripturis ſanctis* gratia pro gratia *forſitan quæritis: ſed habetis Evangelium ſecundùm Joannem tanta luce clariſſimum, ubi Joannes Baptiſta de Domino Chriſto dicit;* Nos omnes ex plenitudine ejus accipimus, & gratiam pro gratia. *Ex ejus itaque plenitudine accepimus pro modulo noſtro tamquam particulas noſtras, ut benè vivamus; ſicut Deus partitus eſt menſuram fidei, quia unuſquiſque proprium donum habet à Deo; alius ſic, alius autem ſic, & ipſa eſt gratia: ſed inſuper accipimus & gratiam pro gratia, quando nobis vita æterna reddetur, de qua dixit Apoſtolus*: gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro: *cùm priùs dixiſſet*, Stipendium peccati mors. *Meritò enim ſtipendium, quia militiæ diabolicæ mortis æternæ debitum redditur. Ubi cùm poſſet dicere, & rectè dicere: ſtipendium autem juſtitiæ vita æterna, maluit dicere*, gratia autem Dei vita æterna. *ut hinc intelligeremus non pro meritis noſtris Deum nos ad æternam vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere*. Ex quibus facilè erit colligere, eam fœlicitatem nonniſi auxilio, ac beneficio gratiæ eſſe promerendam.

Notandum tertiò, quòd, etſi nobis ingenitus ſit ad fœlicitatem appetitus; proindeque certum ſit illam poſſe obtineri; *Neque enim* (inquit S. Auguſtinus lib. 4. contra Julianum cap. 3.) *naturali inſtinctu immortales, & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſſemus*: Non tamen ad æternam beatitudinem nos provocat, nec ſtimulat ille naturalis appetitus ſaltem elicitus, quo ferimur in bonum propoſitum, niſi illa reveletur; utpotè cùm nec ingenito, nec propriis viribus comparato lumine talis felicitas appareat: Etenim, inquit Apoſtolus, *nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis aſcendit, quod præparavit Deus diligentibus ſe*. Subindeque neceſſum eſt, ut per aliquod ſupernaturale lumen revelationis, aut illuſtrationis hæc beata fœlicitas innoteſcat. Quòd autem hæc externa, & nuda revelatio non ſufficiat, ſed ultra deſideretur auxilium aliquod ſupernaturale, & divinum, quo poſſit comparari, hic eſt determinandum adversùs tam Pelagianos, quàm Semipelagianos.

Digitized by Google

CONCLUSIO PRIMA.

NOn poteſt homo propriis viribus, & ſine auxilio ſupernaturali velle, aut perficere ullum bonum opus, quod ad æternam ſalutem conferat. Hæc eſt de fide contra Pelagianos.

Probatur primò ex Scriptura ſacra iis videlicet omnibus locis, quibus utitur S. Auguſtinus ad convellendum erroneum Pelagianorum dogma. *Primò* quidem ex veteri Teſtamento, maximè verò ex Pſal.24. *Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe evellet de laqueo pedes meos.* Et Pſal.29. *In voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem.* Et Pſalm.36. *A Domino greſſus hominis dirigentur.* Et Pſal. 126. *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Et Sap.8. *Scivi, quoniam non poſſum eſſe continens, niſi Deus det, &c.*

Apertiùs autem, & clariùs hæc veritas innoteſcit ex novo Teſtamento innumeris propemodum oraculis, præſertim verò ex his verbis Joan.6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Et, *Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.* Quem utrumque textum ſic expendit S. Auguſtinus lib.1. ad Bonifacium cap.19. *Utrùm jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur, an potiùs ut credat ipſa voluntas, ſicut Sauli deſuper excitatur, etiamſi tam averſus ſit à fide, ut credentes etiam perſequatur .... ut quid enim nobis Dominus præcepit, ut oremus pro eis, qui nos perſequuntur? Numquid hoc oramus, ut eis pro bona eorum voluntate gratia Dei retribuatur, ac non potiùs, ut mala in bonum eorum voluntas mutetur?*

Item Joan.15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Quam utique ſententiam ſic ponderat S. Auguſtinus ſerm.13. de verbis Apoſt. cap.12. *Magiſter verus, qui neminem palpat, neminem fallit, verax Doctor, idemque ſalvator, ad quem nos duxit moleſtiſſimus Pedagogus cùm de bonis operibus, id eſt, de ſarmentorum, & palmitum fructibus loqueretur; non ait, ſine me facere quidem poteſtis quid, ſed faciliùs per me: non ait fructum veſtrum ſine me poteſtis quidem facere, ſed uberiorem per me: non hoc dixit, legite, quid dixerit .... ſine me nihil poteſtis facere.*

Item ad Philip.13. *Deus enim eſt, qui operatur in vobis velle, & perficere.* Addit S. Auguſtinus lib. de gratia Chriſti cap.5. *Vel ſicut in aliis, & maximè Græcis Codicibus legitur,* & velle, & operari. *Videte ſi non Apoſtolus gratiæ Dei futuros adverſarios ſancto Spiritu tantò ante prævidit, & hæc duo,* & velle, & operari, *quæ iſte* (Pelagius) *ita noſtra eſſe voluit, tamquam ipſa divinæ gratiæ non adjuvetur auxilio, Deum in nobis dicit operari.* Miſſos facio innumeros alios ſacræ Scripturæ textus, quos uberrimè paſſim colligit ſanctus Auguſtinus, quibuſve Pelagianum errorem reſcindit.

Probatur ſecundò, auctoritate, aut decretis Conciliorum omnium, in quibus proſcripta, ac damnata fuit Pelagiana hæreſis. Primum quidem ex Concilio Dioſpolitano, in quo, ut dictum eſt in primo volumine, damnati ſunt duodecim articuli à Pelagio, ejuſque aſſeclis diſſeminati, quorum hic ſeptimus erat, *gratiam Dei abſque adjutorio non ad ſingulos actus dari, ſed de libero arbitrio eſſe, vel in lege, atque doctrina.* Similiter in Concilio Milevitano, ſeu Carthaginenſi cap.4. ſtatuitur, *utrumque Dei donum eſt, & ſcire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Inſuper ex Concilio Arauſicano 2. Can.7. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, aut eligere poſſe ſine ſalutari prædicatione, conſentiri poſſe confirmat abſque illuminatione Spiritus ſancti, qui dat omnibus ſuavitatem in conſentiendo, & credendo veritati; fallitur hæretico ſpiritu.* Et Can.9. *Divini eſt muneris cùm rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate, & injuſtitia abſtinemus; quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur.* Demum ex Concilio Tridentino Seſſ.6. Can.3. ſtatuitur. *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti operatione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.*

Probatur tertiò, Ex SS. Patribus, præſertim ex ſancto Auguſtino omnibus illis libris, quos adverſus Pelagianos edidit; ex quibus unam, aut alteram ſententiam hic adſcribendam cenſeo. Prima petitur ex lib.2. de nuptiis, & concupiſcentia cap.3. *Si quis,* inquit, *ad colendum rectè Deum ſine ipſius adjutorio dicit eſſe in omnibus hominibus liberum arbitrium, Celeſtianus, & Pelagianus eſſe videtur.* Secunda depromitur ex libro de natura, & gratia cap.4. *Si,* inquit, *poſſibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoſcendum quomodo vivere de-*

Digitized by Google

debeat, & ad benè vivendum ſibi ſufficit, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Ergo evacuatum eſt ſcandalum crucis, &c. Quam utique Catholicam, & orthodoxam S. Auguſtini doctrinam amplexa eſt univerſa Eccleſia, quæ Pelagianorum dogma tamquam hæreticum ſub anathemate proſcripſit.

Probatur denique ratione. Nulla facultas poteſt tendere ultra proprias vires, niſi per formam aliquam ſuperadditam vegetetur, ac corroboretur; atqui omnis actus tendens in vitam æternam, eſt ultra vires, & proprietatem naturalem intellectus, & voluntatis creatæ; eſt enim motus in finem ſupernaturalem: Ergo non poteſt actus ullus alterutrius facultatis tendens in vitam æternam fieri ab homine, niſi per formam ſuperadditam, quæ ſit ordinis ſupernaturalis, quæque hominem ad eumdem ſtatum ſupernaturalem ſublevet, & evehat.

Deinde, eadem ratione, proportione ſervata, formari, & operari debet Chriſtianus in ordine ad vitam æternam, qua formatus, & operatus eſt Chriſtus; ſed Chriſtus Dominus formatus eſt per Spiritum ſanctum: quod enim in Virgine natum eſt de Spiritu ſancto eſt; omneſque ſuos actus nonniſi ex principio ſupernaturali, & divino edidit; putà ex perſonalitate Verbi, & intellectu divina ſapientia informato, voluntate omnibus gratiæ chariſmatibus illuſtrata: debet igitur itidem operari homo Chriſtianus (in iis maximè, quæ ad ſalutem ſpectant) ex principio ſupernaturali. Quam utique rationem ſic eleganter confirmat, & expendit S. Fulgentius libro de Incarnatione, & gratia Chriſti, cap. 20. *Forma enim, quæ præceſſit in carne Chriſti, quam in noſtra, fide ſpiritualiter agnoſcamus: nam Chriſtus Filius Dei ſecundùm carnem de Spiritu ſancto factus, ac natus eſt ... Sic ergo in hominis corde, nec concipi fides poterit, nec augeri, niſi eam Spiritus ſanctus infundat, & nutriat; ex eodem namque Spiritu renati ſumus, ex quo natus eſt Chriſtus, &c.*

Denique, debet eſſe proportio quædam inter principium, medium, & finem conſequendum: ſed æterna fœlicitas longè naturæ vires excedit; cùm nec veniat in mentem niſi divinitùs reveletur; nec comparari poſſit, niſi mens cœlitùs ſublimetur: ergo ad eam obtinendam neceſſum eſt, ut ſit aliqua proportio inter animam, & ipſam beatitudinem: Sed nulla prorſus poteſt eſſe niſi per gratiæ beneficium, quo videlicet humana mens ad ſtatum ſupernaturalem ſublimatur: ergo hæc abſolutè neceſſaria eſt ad ſalutem conſequendam.

Objiciebant primò Pelagiani, exemplum Centurionis Cornelii, qui Act. 10. dicitur fuiſſe *religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper;* quocirca meruit in viſu, & raptu videre Angelum Dei introeuntem, & dicentem; *Orationes tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Domini, &c.* Unde hinc argumentabantur, Religio, timor Dei, eleemoſynæ, & orationes Cornelii acceptæ fuerunt Deo, proindeque ad illius ſalutem contulerunt aliquid: atqui tunc nondum Cornelius fidelis erat; proindeque divina gratia nondum adjutus: didicit enim Cornelius fidem à Petro, ut teſtatur ſanctus Auguſtinus lib. 1. de baptiſmo cap. 8. Sed cùm locutus eſt ei Angelus nondum à Petro fide, ac myſteriis imbutus fuerat, ut conſtat ex illa hiſtoria: ergo abſque fide gratus erat Deo; igitur poteſt aliquis bonum opus aliquod facere ad vitam æternam conducens abſque ſpeciali gratiæ Dei beneficio, cujus primarius effectus eſt fides.

Nego minorem: nam etſi Cornelius nondum explicitè crediſſet Chriſto D. nec myſteriis fidei imbutus fuiſſet à S. Petro, non tamen omni fide carebat, ut teſtatur S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanctorum c. 7. ubi ait: *Quod de Cornelio dici poteſt, cujus acceptæ ſunt eleemoſynæ, & exauditæ orationes antequam crediſſet in Chriſtum: nec tamen ſine aliqua fide donabat, & orabat; nam quomodo invocabat, in quem non crediderat? Sed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus.* Unde concludit: *Quicquid igitur, & antequam in Chriſtum crederet, & cùm crediſſet, benè operatus eſt Cornelius, totum Deo dandum eſt, ne fortè quis extollatur.*

Unde quando S. Auguſtinus loco in objectione laudato, dicit Centurionem à Petro fidem Chriſti didiciſſe, intelligendus eſt de fide explicita, & perfecta per Chriſtum: quando verò verbis mox laudatis, ait illum non ſine aliqua fide donaſſe, & oraſſe, loquitur de fide inchoata, quæ tendit in Deum, qualis fuiſſe videtur in primis Gentilibus; Porrò hæc fides implicita dicitur, quia qui credunt in Deum, parati ſunt etiam credere in Chriſtum, quando ipſis revelabitur.

Objiciebant ſecundò: Opus quo præparamur

mur ad gratiam ſanctificantem, & vitam æternam conſequendam, eſt opus ſupernaturale: ſed ejuſmodi opus eſt à nobis, non autem à ſolo Deo ſpecialiter concurrente per gratiam.

Probatur ex variis Scripturæ textibus, nam Proverb. 16. legimus: *Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam*. Zachariæ 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Igitur opus iſtud, quibus præparamur ad ſalutem æternam conſequendam, & ad intimam unionem cum Deo, quæ fit per gratiam ſanctificantem, eſt à nobis, ac propriis viribus elicitum.

Nego minorem, & ad ſingulas partes illius probationis reſpondeo: *Ad primam* quidem, hominis reverà eſſe, ut animam ſuam præparet, quia Deus neminem ad ſe vocat, niſi volentem: at hæc præparatio fieri nequit ſine ſpeciali adjutorio Dei; enimverò non poteſt homo animam ſuam præparare ſine bona cogitatione, quæ nonniſi à Deo donatur; non enim ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 3.

Ad ſecundam dico, hominis quidem eſſe, ut ſe convertat ad Dominum, ſed id ſine auxilio Dei prævenientis, & ad converſionem ſtimulantis fieri non poteſt; unde quemadmodum Zachariæ 1. dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: Ita etiam Threnorum 5. legitur: *Converte nos Domine ad te, & convertemur*. Unde, inquit Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. *In ſacris litteris cùm dicitur, convertimini ad me, & ego convertar ad vos, libertatis noſtræ admonemur. Cùm reſpondemus, Converte nos Domine ad te, & convertemur, Dei nos præveniri gratia confitemur*.

Ad tertiam authoritatem dico, mandatorum obſervationem, pendere quidem à noſtra voluntate, ſed non ſine præſidio gratiæ divinæ; quippe *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere*, inquit Apoſtolus ad Philipp. 2.

Objiciebant tertiò: Si bonum opus conducens ad ſalutem, penderet à gratia Dei, Deus diceretur perſonarum acceptor, quia daret uni gratiam potiùs, quàm alteri. *Deinde* gratia illa eſſet quid fortuitum, & caſuale, quia conferretur nihil rale merenti; imò etiam ſæpè repugnanti, ac reluctanti: ſed conſequentiæ illæ protſus abſurdæ ſunt: ergo, &c.

Nego ſequelam majoris: tunc enim ſolùm committitur perſonarum acceptio, cùm debitum intercedit; ita quòd uni conferatur, quod alteri debetur; vel uni detur id, quod debetur, alteri verò denegatur; non autem, quando ille, qui nihil debet, liberaliter, & gratuitò aliquid erogat uni, quod alteri ſimiliter non largitur.

Ad ſecundum dico, quòd etſi gratia conferatur nihil merenti, & ſæpè reluctanti, non tamen dici debet eſſe quid fortuitum, aut caſuale, ſed donum gratuitum omnino collatum à ſapienti rerum Adminiſtratore, qui ſumma cum prudentia ſua dona diſtribuit ſingulis, prout vult.

Objiciebant quartò, Non eſt liberum arbitrium ſi Dei indigeat auxilio: ſed eſt liberum arbitrium: ergo Dei non eget auxilio ad ea præſtanda, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem.

Nego majorem: gratia enim quantumvis efficax, liberum arbitrium non deſtruit, ſed aſtruit, ut conſtabit infra, ubi humanæ libertatis cum divina gratia ſummam concordiam demonſtrabimus: Unde ſanctus Auguſtinus lib. 2. de Nuptiis, & concupiſcentia cap. 3. ut amoveret à ſe ſannam, & injuriam qua afficiebat eum Julianus, ipſum Manichæum appellans, quòd dixiſſe crederet, *Si quis, aut in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit Celeſtianus, & Pelagianus vocatur*; poſtque ſubdit Julianus: *Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi; & dum falſam verentur infamiam, verum crimen incurrunt; inſtar ferarum, quæ circumdantur pennis, ut cogantur in retia*. Ut inquam hanc à ſe injuriam amoveret, ait: *Non itaque ſicut te ubique alios fallens loqueris, Si quis in hominibus, aut liberum arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit Celeſtianus, & Pelagianus vocatur*. Iſta quippe Catholica fides non dicit, ſed dicit: *Si quis ad colendum rectè Deum, ſine ipſius adjutorio dicit eſſe in hominibus liberum arbitrium; & quiſquis ita dicit Deum naſcentium Conditorem, ut parvulorum neget à poteſtate diaboli Redemptorem; ipſe Celeſtianus, & Pelagianus vocatur. Liberum itaque eſſe in hominibus arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem utique dicimus, non hinc eſtis Celeſtiani, & Pelagiani: liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine* adju-

adjutorio Dei , & non erui parvulos à poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis : hinc eſtis Celeſtiani , & Pelagiani . Alias ſimiles Pelagiani objectiones obtrudebant quas omnes fusè diluit S. Auguſtinus , & earum aliquas referet, & refellet

CONCLUSIO SECUNDA.

NOn *poteſt homo habere ullum affectum bonum ſupernaturalem , ſeu fidei initium, abſque divinæ gratiæ beneficio.* Hæc eſt contra Semipelagianos , & probatur illis omnibus Scripturæ textibus , quibus in priori quæſtione declaravimus fidem eſſe donum Dei , & gratiam propriè dictam . Illis quippe utitur S. Auguſtinus in libris de Prædeſtinatione Sanctorum ad probandum, quòd ipſum fidei initium ſit gratiæ beneficium, maximè verò cap. 8. ubi ait : *Cùm Evangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt; Sed qui credunt prædicatore forinſecus intonante, intus à Patre audiunt, atque diſcunt; qui autem non credunt, foris audiunt , intus non audiunt , neque diſcunt : hoc eſt, illis datur , ut credant , illis non datur; quia nemo, inquit, venit ad me, niſi Pater , qui miſit me , traxerit eum ... Ergo trahi à Patre ad Chriſtum , & audire , ac diſcere à Patre, ut veniat ad Chriſtum, nihil aliud eſt, quàm donum accipere à Patre, quo credat in Chriſtum ; neque enim audientes Evangelium à non audientibus, ſed credentes à non credentibus diſcernebat , qui dicebat : Nemo venit ad me , niſi fuerit ei datum à Patre meo ; Fides igitur , & inchoata , & perfecta donum Dei eſt ; & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari omnino non dubitet , qui non vult manifeſtiſſimis ſacris Scripturis repugnare.*

Unde *capite* 2. dicit , quòd ſententia , quæ aſſerit initium fidei non eſſe à Deo , hominem cum Deo componit , ut partem fidei ſibi vendicet , partem verò Deo relinquat: & quod eſt elatius , primam tollit ipſe, ſequentem Deo cedit . *Si non pertinet*, inquit, *ad Dei gratiam*, quod credere *cœpimus , ſed illud potiùs , quod propter hoc probis additur , ut pleniùs , perfectiùſque credamus: ac per hoc, initium fidei noſtræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis, & ſupplementum ejus ... Quiſquis igitur hanc damnabilem vult ex omni parte vitare ſententiam, veraciter intelligat dictum, quod Apoſtolus ait: Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum ut credatis in eum, verùm etiam ut patiamini pro eo . Utrumque enim oſtendit Dei donum , quia utrumque dixit eſſe donatum . Nec ait ut pleniùs, & perfectius credatis in eum, ſed ut credatis in eum: nec ſeipſum miſericordiam conſecutum dixit, ut fidelior , ſed ut fidelis eſſet , quia ſciebat non ſe initium fidei ſuæ priorem dediſſe Deo , & retributum ſibi ab illo ejus augmentum , ſed ab eo ſe factum fidelem à quo & Apoſtolus factus eſt.*

Probatur ſecundò, ex Concilio Arauſicano Canone 5. *Si quis ut augmentum , ita etiam initium fidei, ipſumque credulitatis affectum , quo in eum credimus , qui juſtificat impium, & ad generationem baptiſmatis pervenimus, non per gratiæ donum , id eſt per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentis voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem , ab impietate ad pietatem : ſed naturaliter nobis ineſſe dicit , Apoſtolicis dogmatibus adverſarius approbatur beato Apoſtolo Petro dicente : Quia qui cœpit in vobis opus bonum , ipſe perficiet in diem Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Suadet , & idipſum etiam ratio ; nam actus, quo voluntas movet efficaciter intellectum ad aſſentiendum rebus fidei, eſt ſupernaturalis : ergo non poteſt haberi naturaliter . Conſequentia patet , antecedens verò probatur : Actus credendi eſt effectus à voluntate imperatus ; illa enim movet intellectum efficaciter ad aſſentiendum veritati revelatæ : Similiter objectum illius eſt : ſiquidem voluntas amat honeſtatem , & bonitatem , quæ reperitur in tali actu : atqui ex ſupernaturalitate effectus, & objecti colligitur ſupernaturalitas actus , qui debet circa illa verſari : neceſſaria eſt enim proportio inter actum , & objectum : ergo actus voluntatis , quo homo inducitur ad credendum, eſt ſupernaturalis, atque adeo elici non poteſt abſque auxilio gratiæ.

Objicit I. Caſſianus pro Semipelagianis . Zachæus , & Latro ſuis deſideriis , ac votis Dei gratiam prævenerunt , & impetrarunt . Zachæus enim Luc. 19. cùm quæreret videre Jeſum , quis eſſet , meruit ab eo audire : *Zachæe feſtinans deſcende , quia hodie in domo tua oportet me manere* : Latro verò Lucæ 25. cùm Chriſto dixiſſet : *Domine memento mei cùm veneris in regnum tuum* , audire meruit: *Hodie mecum eris in Paradiſo* . Ergo poteſt quis naturaliter deſiderare gratiam Chriſti , eam-

Digitized by Google

eamque impetrare, ac proinde bonum aliquod facere, aut ſaltem velle, quod pertineat ad ſalutem.

Nego antecedens. Zachæus enim, & Latro gratia Dei præventi ſunt, ait S. Proſper adversùs Collatorem cap.15. qui enim illuxit in corde Publicani, Matthæi, & Pauli tunc Eccleſiam perſequentis, ipſe & in corde Zachæi, & in corde crucifixi Latronis cum Domino illuxit: niſi Domini vox fortè otioſa fuit cùm Zachæum, qui quærebat videre eum quis eſſet, compellere dignatus eſt Dominus: *Zachæe feſtinans deſcende quoniam hodie in domo tua oportet me manere*, & non præparavit ſibi animum cujus elegit hoſpitium. In Latronis quoque juſtificatione, etiamſi nulla operantis gratiæ intelligerentur indicia, nonne cum omnibus credentibus etiam ipſum acciperemus attractum dicente Domino: Cùm exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipſum? Ita S. Proſper.

Objicit 2. Caſſianus apud S. Proſperum cap.8. Apoſtolus apertè teſtatur Romanorum 7. nonnumquam per naturæ bonum bonarum voluntatum prodire principia, quæ tamen niſi à Deo dirigantur, ad conſummationem virtutum pervenire non poſſunt; ait enim *Velle adjacet mihi; perficere autem bonum non invenio*: Ergo reverà cenſet nobis inditum initium fidei à natura inſitum.

Nego conſequentiam: nam, inquit ibidem ſanctus Proſper, dixit quidem beatus Apoſtolus, velle enim adjacet mihi, perficere autem non invenio. Sed idem dixit 2.Cor.3. *Non quòd idonei ſimus cogitare aliquid ex nobis ipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*; Et ad Philipp.2. idem dixit: *Deus eſt enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*. Non ergo Apoſtolus ſibi contrarius eſt, ſed cùm donatum nobis fuerit bonum velle, non ſtatim inve-„ nimus & facere, niſi quærentibus, pe-„ tentibus, atque pulſantibus, qui dedit „ deſiderium præbet effectum; vox namque „ iſta dicentis; Velle enim adjacet mihi, „ perficere autem bonum non invenio; „ vocati eſt, ſub gratia conſtitui, qui con-„ delectatur quidem legi Dei ſecundùm in-„ teriorem hominem, ſed videt aliam legem „ in membris ſuis captivantem ſe in lege „ peccati: & quamvis acceperit ſcientiam „ rectè volendi; virtutem tamen in ſe non „ invenit eorum, quæ obſtant operandi: donec pro bona voluntate, quam ſumpſit, mereatur invenire, quid faciat. „

Objicit 3. Deus cùm viderit nos ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat. *Ad vocem enim clamoris tui* (inquit Iſaias cap.30. *ſtatim ut audierit reſpondebit tibi*: Et Pſal.29. *Invoca me*, inquit, *in die tribulationis, & eripiam te, & glorificabis me*. Ergo reverà homo ex ſe poteſt habere affectum boni, quod gratiam præveniat, & alliciat.

Nego conſequentiam, & ad antecedens reſpondet ſanctus Proſper cap.7. illam propoſitionem ſapere Pelagianiſmum. Quis „ enim, inquit, non videat quòd hæc do-„ ctrina meritum libero aſſignet arbitrio, „ quo præveniatur gratia, quæ ei famule-„ tur, reddens debitum conferens donum? „ quæ definitio in Epiſcoporum Palæſti-„ næ Synodo etiam à Pelagio anathemate „ damnata. In eo enim, qui bonum in-„ cipit velle, & cupit ab iniquitate, atque „ errore diſcedere, gratiam Dei hoc ipſum „ profitemur operari, quoniam à Domi-„ no greſſus hominis diriguntur, & viam „ ejus volet. „

Objicit 4. Chriſtus Dominus increpans Phariſæos, dixit Lucæ 12. *Quid autem ex vobis ipſis*, inquit, *etiam non judicatis, quod bonum eſt*? At hoc non dixiſſet eis, niſi eos judicio naturali ſciviſſet, quod æquum eſt poſſe diſcernere. Ergo reverà cenſet homines poſſe naturali virtute, quod æquum eſt noſſe, vel facere.

Diſtinguo minorem. Poſſunt homines naturali judicio diſcernere, quod æquum eſt æquitate naturali, & morali, concedo: æquitate ſupernaturali, & conducente ad ſalutem, nec-non ad inſtituendam juſtitiam Chriſtianam, nego. Unde ſanctus Proſper cap.23. huic objectioni reſpondens ait, Collatorem non ſolùm in præfata objectione, *boni voluntatem; ſed etiam poſſibilitatem libero adſcribere arbitrio: tamquam ideo ab eis exigatur intelligentia, ideo juſtitia repoſcatur, quia poſſint hæc ſine Dei donis de naturæ proferre bonis*. Quibus ſignificat non poſſe homines judicare naturaliter, quæ ſpectant ad ſalutem inſtituendam, ac Evangelicam juſtitiam formandam.

Objicit tandem Caſſianus illa verba 3.Reg. cap.6. quibus Salomon declarat Deo qualiter David volens ædificare domum nomini Domini Dei Iſrael, ab eo tamen ne votum, & deſiderium impleret, prohibitus fuit, Unde

Unde ſic ratiocinatur. Hæc cogitatio, atque iſte tractatus regis David, utrùmne bonus ex Deo, an malus, & ab homine fuiſſe dicendus eſt? Si enim bona, & ex Deo fuit illa cogitatio, cur ab eo, à quo inſpirata eſt eidem, negatur effectus? Si autem mala, & ex homine fuit, cur laudatur à Domino? Reſtat ergo ut bona, & ex homine fuiſſe credatur: in quem modum etiam noſtras quotidie cogitationes poſſumus judicare. Neque enim, aut ſoli David bonum ex ſemetipſo cogitare conceſſum eſt, aut nobis ne quid boni umquam ſapere, aut cogitare poſſemus, naturaliter denegatur; Ita Caſſianus.

Reſpondet ſanctus Proſper cap.25. hoc teſtimonio, atque argumento non probari, quòd piæ cogitationes ex ſolo libero arbitrio, & non ex Dei inſpiratione naſcantur. „ Non enim ideò voluntas David, quæ utique bona erat, non ex Deo fuiſſe credenda eſt, quia templum ſibi Dominus non ab eo ædificari, ſed à filio ipſius voluit. *Solet enim interdum Dominus nolle fieri, quæ tamen hominibus inſpiraverat*; licèt enim Dominus Apoſtolis præceperit, ut docerent, & baptizarent omnes Gentes, tamen Actor. 16. *Vetiti ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia*. Et rurſus, *cùm tentarent ire in Bythiniam, prohibiti ſint à Spiritu Jeſu*. Unde ſubdit ſanctus Proſper: Numquid non ex Deo hanc voluntatem habebant, quòd etiam iſtorum optabant ad fidem corda convertere, quos occulto judicio Deus Evangelium tunc nolebat audire? Aut quod Eccleſia quotidie pro inimicis ſuis orat: id eſt, pro his, qui nondum crediderunt, nunquid non ex Spiritu Dei facit? Quis hoc dixerit, niſi qui hoc non facit, aut qui putat fidem non eſſe donum Dei? Et tamen quod pro omnibus petitur, non pro omnibus obtinetur: Nec eſt iniquitas apud Deum, qui ſæpè poſtulata non tribuit, quæ poſtulare donavit.

QUÆSTIO SECUNDA.

An gratia ſanctificans neceſſaria ſit, & ſufficiens ad quodlibet opus bonum eliciendum.

Notandum primò, circa præſentem quæſtionem, duas, ut diximus, eſſe pugnantes ſententias, *Prima* quidem Lutheri, Calvini, & aliorum hæreticorum noſtri temporis, qui docent hominem quantumviſſanctum, & juſtum nihil boni in hoc naturæ lapſæ, ac reparatæ ſtatu poſſe operari, etiam cum ipſo auxilio gratiæ: imò omnia illius opera eſſe inquinata, ac vera cenſeri peccata; ipſi tamen non nocere, nec ad damnationem imputari, ſi firmiter credat ea ſibi à Deo relaxari, nec ad pœnam deputari. *Secunda* verò eſt *Joannis Hus*: cui ſubſcripſiſſe videtur Michael Bajus docens gratiam ſanctificantem, adeò neceſſariam eſſe ad bonum aliquod exercendum, ut ea abſente omnia hominis opera eſſent peccata: Nam inter erroneas propoſitiones ab ejus ſcriptis, aut dictis aſſertas, & à ſummis Pontificibus Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. proſcriptas, & damnatas hæc eſt num. 27. *Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio nonniſi ad peccandum valet*. Ibidem quoque damnatur illa propoſitio num. 37. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum ſanctum in corde diffuſa, Deus amatur*. Item hæc num. 39. *In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati*. Ex quibus apparet eum voluiſſe, non modò neminem poſſe vitare peccatum abſque gratia ſanctificante, & omnia opera, quæ ea abſente fieri poſſunt eſſe peccata: ſed etiam quòd quidquid ex principio, & motivo charitatis non fit, reverà inter peccata deputari: Unde propoſitio, quæ eſt nu. 25. fert. *Omnia infidelium opera ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia*.

Notandum ſecundò, præſentem difficultatem non moveri de actionibus hominis, ſed de actionibus humanis, hoc eſt de iis, quæ ex rationis judicio, & deliberata voluntate procedunt: quæ actiones (ut probavimus in noſtra morali Philoſophia) ſunt bonæ, aut indifferentes, aut vitioſæ, *Bonæ* quidem eſſe poſſunt alterutra bonitate, morali videlicet, & naturali, aut meritoria, & ſupernaturali. Quæ in hoc potiſſimùm invicem diſtinguuntur, quòd *prima* conſtituatur per ſolam conformitatem, quam habet actus cum recta ratione, & prudentia: *Secunda* verò procedit ex influxu gratiæ, & charitatis referentis actus noſtros in finem ſupernaturalem. Ex præcedenti quæſtione liquet non poſſe hominem ullum opus ſupernaturalis ordinis, & meritorium vitæ æternæ elicere abſque

abſque gratia ſanctificante: An verò ea abſente non poſſit exercere quoſdam actus naturaliter, & moraliter bonos, hic erit determinandum.

Notandum tertiò, actuum bonitatem moralem ex triplici potiſſimùm capite repeti; videlicet objecto, fine, & circumſtantiis. *Ex objecto* quidem, non prout ſpectatur in ſe, & ſecundùm ſuam entitatem; ſed prout eſt rectæ rationi conforme; hoc enim eſt diſcrimen inter virtutes intellectuales, & Morales, quòd intellectuales intendant objectum, quatenus in ſe eſt; morales autem verſentur circa objectum quatenus rectæ rationi concordat. *Ex fine* verò dum videlicet actus tendit in finem congruum, & recto conſcientiæ, ac rationis dictamini conforme; idque per media licita, & ordinata; fieri namque poteſt ut actus tendat in finem optimum, qui nihilominus erit vitioſus, putà ſi proponatur per vitiata, ac perverſa media obtinendus: ſic ſanitas comparanda propter actus charitatis exercendos, & Deo liberiùs, ac faciliùs inſerviendum, actus eſt bonus ex fine; tamen peſſimus eſſe poteſt, ſi nempe illa ſanitatis reſtitutio procuraretur per ſortilegia, & dæmonum opem; unde ut actus aliquis cenſeatur bonus ex fine, neceſſum eſt, quòd in eum tendat per media congrua. Tandem ex *circumſtantiis* actus cenſetur bonus, quando eis afficitur circumſtantiis, & conditionibus, quas recta ratio videtur poſtulare ex parte perſonæ, loci, temporis, &c. His ita præmiſſis duo ſunt hac in quæſtione ſtatuenda. *Primum*, quòd opera fidelium in gratia ſanctificante exiſtentium non ſint peccata. *Secundum*, quòd fideles mortali peccato inquinati poſſint interdum elicere opera moraliter bona.

CONCLUSIO PRIMA.

HÆreticum eſt aſſerere omnia hominis juſti, & in gratia ſanctificante exiſtentis opera eſſe peccata. Patet hujus concluſionis veritas ex Concilio Tridentino ſeſſ.6. can. 25. decernente; *Si quis in quolibet bono opere juſtum ſaltem venialiter peccare, dixerit; aut quod intolerabilius eſt, mortaliter, &c. anathema ſit.*

Probaturque primò. Scriptura ſacra ſæpiſſimè ad bona opera ſectanda nos cohortatur, & hominum juſtorum opera commendat: at impium eſt aſſerere illam ad patranda opera vitioſa nos inducere, & peccata hominum laudibus efferre: Ergo, &c. Major patet ex variis ejus ſacræ Scripturæ textibus. Sic Matth. 5. Chriſtus Dominus ſuos diſcipulos, ac ſectatores, alloquens ait: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona*. Et ad Titum 2. *Apparuit gratia Dei omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo, &c.* Similiter juſtorum opera commendat. Nam Job 2. *In omnibus his non peccavit Job labiis ſuis*. Quæ verba expendens ſanctus Gregorius ait: *Beato Job & oris teſtimonium perhibetur, & cordis, quia & culpam à lingua compeſcuit, & à corde reſtrinxit*. Sic etiam 3. Reg. cap. 15. Deus impietatem Jeroboam increpans per Angelum, ait: *Non feciſti ſicut ſervus meus David, qui cuſtodivit mandata mea, & ſequutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum erat in conſpectu meo*. Et Matth. 26. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? bonum opus operata eſt in me*. Unde Matth. 25. Juſtus judex Electos ad regnum cœleſte evocat, *Eſurivi enim*, inquit, *& dediſtis mihi manducare, &c.* quibus ſignificat idcirco eos æterna mercede donari, quòd miſericordiæ opera exercuerint. Unde ſanctus Petrus fideles monebat 1. cap. 1. *Satagite ut per opera veſtra bona certam veſtram vocationem faciatis, hoc enim facientes non peccabitis aliquando.*

Patet etiam ratione. Homo juſtus tenetur divina præcepta ſibi præſcripta ſervare; & ad id præſtandum habet vires divino ſibi affulgente auxilio neceſſarias: *Deus enim impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis; & adjuvat ut poſſis*, ſicut docet Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap.11. ſed homo divina implens mandata non poteſt cenſeri quidpiam mali agere: alioqui Deus, quod malum eſt, præciperet, cenſereturque author peccati; quòd utique aſſerere impium eſt: ergo fatendum eſt hominem juſtum bona opera exercere.

Objiciunt hæretici illud Pſal.13. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. Ergo nullus eſt quovis in ſtatu, qui bonum aliquod opus exequatur. *Inſuper* Pſalm. 142. regius Vates orat, *Non intres in judicium cum ſervo tuo, Domine, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*: Nullus igitur eſt peccati, & culpæ expers, ut ex operibus non habeat, quòd damnetur. *Deni-*

que

que opponunt illud Iſaiæ 64. *Facti ſumus ut immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ*. Ergo reverà nullus eſt hominum culpa vacuus, & omnia juſtorum opera quantumvis appareant ſancta, vera ſunt peccata.

Nego conſequentiam: Longè enim alius eſt præfatorum ſacræ Scripturæ textuum ſenſus, quàm qui ab hæreticis intenditur. *Ad primum* enim dico, ſermonem ibi fieri de Atheis, de quibus dictum fuerat verſu præcedenti: *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus*. Vel ſi latiùs extendatur, dici poteſt Pſalmiſtam locutum fuiſſe, non in rigore ſermonis, ſed per methonomiam, qua plerique pro omnibus uſurpari ſolent: quod utique non eſt infrequens, nec inſolitum in Scriptura: Sic enim Geneſis 6. legimus, quòd *Omnis caro corruperat viam ſuam*: cùm tamen ibidem dicatur Noë fuiſſe juſtus, atque perfectus in generationibus ſuis, & cum Deo ambulaſſe, & inveniſſe gratiam coram Domino.

Ad ſecundum dico, per ea verba ſignificari non poſſe hominem omni ex parte juſtum apparere in conſpectu Dei, id eſt, ſi ad Deum comparetur: non quòd reverà in ſe juſtus non ſit: ſed quòd juſtitia illius, ſi cum divina conferatur, vix mereatur juſtitiæ nomen: eo videlicet modo, quo ſtellæ, etſi in ſe lucidiſſimæ ſint, tamen ubi cum ſole conferuntur, omni lumine videntur deſtitui: quo ſenſu dixit Job cap. 4. *Nunquid homo Dei comparatione juſtificabitur?*

Ad tertium verò dico, illud eſſe dictum de Judæis tunc temporis ſceleratiſſimis, quorum juſtitiæ legales non ſolùm erant gratiæ, ac meritis vacuæ, ſed & pluribus peccatis inquinatæ. Nec obſtat, quòd Iſaias voce communi loquatur, quaſi ſuam cum cæterorum Judæorum depravatam juſtitiam cenſeret: id enim fecit more Prophetarum, qui etſi juſti, dum ſcelera hominum deplorant, ſibi ipſis ob humilitatis ſtudium, aut charitatis affectum ſolent accenſere, ut ſic Deum faciliùs, & efficaciùs ad clementiam flectant.

CONCLUSIO SECUNDA.

Poteſt peccator gratia ſanctificante deſtitutus, aliquod bonum opus morale, ſeu honeſtum exercere; ſubindeque omnia ejus opera ante juſtificationem, non ſunt peccata: Ita Doctor ſubtilis in 2. diſt. 28. & Seraphicus, ibidem. Probatur primò authoritate Conciliorum, maximè verò Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 15. in qua referuntur, & damnantur errores *Joannis Hus*, qui art. 10. cenſuit: *Sine gratia ſanctificante nullum bonum opus fieri poſſe*, ac proinde omnia peccatoris opera eſſe peccata. *Similiter* Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Can. 7. decernit: *Siquis dixerit opera omnia, quæ ante juſtificationem fiunt... vera eſſe peccata, anathema ſit*. Et Canone 8. damnatur ille, *qui dixerit metum gehennæ eſſe malum*: Sed hic metus reperitur in peccatoribus ante adeptam gratiam juſtificationis: Cenſet ergo Concilium, quòd quæcumque fiunt à peccatoribus ante adeptam juſtificationem non ſint peccata.

Probatur etiam ex definitione ſummorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. damnantium propoſitiones Michaelis Baii ut dictum eſt in 1. *Notabili*.

Tertiò patet hujus aſſertionis veritas ex Scriptura ſacra: Nam Lucæ 11. Chriſtus hortatur peccatores ad erogandam eleemoſynam, & miſericordiam erga pauperes exercendam, dicens: *Date eleemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis*: Hortaretur autem ad aliquid impium, ſi eleemoſyna ab homine peccatore fieri non poſſet abſque peccato: Cenſet igitur Chriſtus Dominus peccatorem ante adeptam juſtificationis gratiam, poſſe aliquod bonum opus morale elicere. *Similiter* Daniel Regi Nabuchodonoſori ſuadebat, ut peccata ſua eleemoſynis redimeret: Sed pravis operibus, & peccaminoſis nullatenus poſſunt peccata redimi. Ergo eleemoſyna à peccatore facta, cum intentione ſublevandi miſeriam alienam, non eſt opus peccaminoſum, ſed moraliter bonum, & honeſtum.

Confirmatur hæc eadem veritas illis omnibus SS. Patrum oraculis quibus quæſtione ſequenti patebit, eos docere naturam ad bonum valere, & infideles morale bonum interdum exercere, nec-non & veras habere virtutes: ſi enim id poſſint infideles, multò magis peccatores, qui fide illuſtrantur.

Suadetur inſuper hæc veritas ratione. Jure naturali, & divino virtutum juſtitiæ, religionis, miſericordiæ, &c. opera præcipiuntur hominibus etiam injuſtis: ſed illa non præciperentur, niſi ea poſſent exequi abſque admixtione peccati, & niſi eſſent ex omni parte honeſta: Ergo oportet,

tet , quòd illa opera à peccatore elicita ſint honeſta.

Addit ſubtilis Doctor in 2. *diſt.*28.*num*.4. quòd qui aſſerit peccatorem nullum bonum facere poſſe , dicere non videtur aliud, quàm pervertere omnes, qui ſemel commiſerunt peccatum mortale, ut nullum bonum opus ex genere poſtea faciant; ad quod tamen aliàs ſunt adſtricti: cùm tamen ſuadendi ſint, & movendi ad oppoſitum, ut ſcilicet faciant bona opera ex genere, quia eos diſponunt ad gratiam citiùs, & faciliùs obtinendam.

Dices 1. Deus averſatur laudes, orationes & ſacrificia , quæ fiunt à peccatoribus. Ergo omnia peccatorum opera fiunt mala . Antecedens patet ex illo Pſalm.4. *Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras juſtitias meas , & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Et ex illo Iſaiæ 1. *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? dicit Dominus, &c. Ne offeratis ſacrificium fruſtra , incenſum abominatio eſt mihi . . . . Cùm multiplicaveritis orationes veſtras non exaudiam , manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

Diſtinguo antecedens. Deus illa averſatur, & execratur, eò quòd irreligiosè fiant, & contra legis præſcriptum, & Dei placitum, concedo: præcisè, quia offeruntur à peccatoribus, nego. *Vel aliter*: Quæ à peccatoribus offeruntur timore pœnæ cum intentione perſeverandi in peccatis , Deo ſunt ingrata, concedo: ſimpliciter & præcisè, quia offeruntur ab hominibus in peccato exiſtentibus, nego . *His adde* quòd Propheta maximè loquatur de Judæis hæc omnia non ex affectu religionis & honeſti, ſed animo ſimulatorio & profano exequentibus, omnemque ſuam juſtitiam in illo cultu externo conſtituentibus; unde cap.20. de eis conqueritur dicens, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.*

Dices 2. Ex S. Matth. cap.7. *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere* : Sed illa mala arbor peccatorem deſignat: ergo ille non poteſt bonorum operum fructus facere.

Diſtinguo minorem. Deſignatur peccator ex mala intentione, & perverſa voluntate agens, concedo. Simpliciter & abſolutè, quia peccator eſt , nego : Sic enim præfatum contextum interpretatur S. Auguſtinus lib.4. contra Julianum cap.3. *Non itaque*, inquit , *in quantum homo eſt , quod eſt opus Dei ; ſed in quantum malæ voluntatis eſt quiſque, arbor mala eſt, & bonos fructus facere non poteſt.*

Inſtabis : Si per arborem malam intelligatur peccator mala voluntate agens, non poterit peccator per opera diſcerni , ac cognoſci, quia bonum ratione officii poteſt malo fine , & mala voluntate fieri : Conſequens autem adverſatur intentioni Chriſti dicentis *à fructibus eorum cognoſcetis eos* : igitur per malam arborem peccator ſimpliciter intelligitur.

Nego ſequelam majoris. Nam etſi peccator quædam opera bona ratione objecti poſſit interdum mala voluntate facere; nihilominus tamen raró illud efficit , & ab ordinariis illius operibus non ſolùm intentione & fine, ſed etiam objecto mali facilè cognoſci poterit qualis ille ſit . Hoc autem ſignificare tantùm intendit Chriſtus Dominus, nempe quòd ex converſatione quotidiana cujuſque mores facilè detegi poſſint & agnoſci.

Urgebis , Sicut opera mala contaminant voluntatem à qua procedunt , etſi illa in ſe ſubſtantialiter bona ſint; ita vice verſa voluntas prava inquinat omnia opera quæ ex ea ortum habent , licèt aliunde in ſe bona ſint : Atqui voluntas peccatoris eſt prava. Ergo , &c.

Nego paritatem: & ratio diſparitatis eſt, quòd idcirco voluntas inquinatur omnibus actibus malis, quia per ſe eſt eorum cauſa: licèt autem opera voluntatis malæ ſint effectus illius, non tamen ab ea inquinantur, quia ſunt ejus effectus, ut bona eſt per ſe; licèt per accidens ſit mala . Sic dum homo ſuperbus eleemoſynam largitur, actus ille per ſe eſt hominis miſericordis, & per accidens hominis ſuperbi.

Dices tertiò : Omnes actus hominis in peccato mortali exiſtentis referuntur ad malum finem ex parte operantis : Ergo ſunt moraliter mali . Conſequentia patet, finis enim perverſus actum vitiat, & deordinat : Probatur antecedens . Peccator omnia quæ appetit ordinat ad bonum privatum ; ultimus enim finis peccatoris , eſt vel ipſe peccator , vel bonum ipſius peccatoris ; at finis ille perverſus eſt, & vitioſus : Ergo, &c.

Diſtinguo antecedens. Omnes actus mali, qui ſunt reverà peccata mortalia, concedo: qui ſunt, vel peccata dumtaxat venialia , vel honeſta opera, nego. Per illa enim dumtaxat opera cenſetur peccator ſeipſum aut

ſuum

Digitized by Google

ſuum bonum privatum tanquam finem ultimum conſtituere, & appetere, per quæ deſtruitur, & eliminatur gratia, ac charitas, quæ omnia hominis opera ad eum finem debent dirigere: at hæc privativè deſtruuntur tantùm per peccata mortalia: nam peccata venialia, aut opera honeſta à peccatore elicita, non pugnant privativè cum charitate, & gratia, ſed dumtaxat ab ea præſcindunt, in quantum videlicet non referuntur ad Deum tanquam ad finem ultimum: ergo per hæc peccator poſitivè non ſe ſpectat ut finem ultimum.

Dices quartò, Quidquid fit ab homine, aut charitate fit, aut cupiditate, ut pluribus docet S. Auguſtinus, maximè lib.9. de Trinit. cap.7. & 8. Sed charitas à gratia ſanctificante non diſtinguitur: Ergo quod gratia ſanctificante non fit, neceſſum eſt fiat cupiditate, quam omnium malorum radicem appellat S. Paulus.

Diſtinguo minorem. Charitas perfecta à gratia ſanctificante non diſtinguitur, concedo: Charitas inchoata, nego: Charitas enim duplex eſt ex S. Auguſtino libro de natura, & gratia cap.70. *Charitas*, inquit *inchoata, inchoata juſtitia eſt; Charitas provecta, provecta juſtitia eſt: Charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt*. Inſuper Charitas inchoata eſt duplex. *Una* quidem ratione motivi, quando Deus diligitur quidem, ſed magis propter noſtram utilitatem, quàm propter ſuam gloriam: *Altera* ratione gradus, quando ſcilicet Deus propter ſe diligitur, ſed remiſſiùs, & minori æſtu: Charitas autem imperfecta priori modo non eſt gratia ſanctificans: ſed tantùm Charitas perfecta ſaltem ratione motivi, quando videlicet Deus propter ſe diligitur.

Urgebis. Ergo ſaltem ſine hac inchoata Charitate nullum opus bonum fieri poteſt: at illa non eſt in peccatoribus: Ergo illi nullum bonum opus poſſunt exercere. *Diſtinguo minorem*, peccatores non habent Charitatem inchoatam ratione ſtatus, & quæ ſit ſupernaturalis, concedo: Ratione motivi, & quæ ſit purè naturalis ac moralis, nego; nam ut probabitur infrà, poſſunt homines abſque ullo gratiæ ſupernaturalis ordinis auxilio Deum diligere ſuper omnia, ut naturæ Authorem, & ſuum liberaliſſimum benefactorem, ac conſervatorem, qui amor videtur initialis quædam Charitas naturalis. Cætera quæ ſolent contra noſtram aſſertionem objici, ſolvet

QUÆSTIO TERTIA.

An gratia fidei ita ſit neceſſaria ad bonum faciendum, ut omnia Infidelium opera cenſeri debeant eſſe peccata.

NOtandum primò, circa præſentis quæſtionis reſolutionem, graviſſimam aliquando inter S. Auguſtinum & Julianum, extitiſſe controverſiam, ut conſtat ex *c.3. lib.4.* quem adversùs eundem Julianum S. ille Doctor ſcripſit. Julianus enim tria contendebat. *Primum* quidem quòd in Infidelibus veræ fuerint virtutes quibus rectè cenſerentur vivere. Quod S. Auguſtinus negabat. *Soletis enim* (inquit S. Aug. initio capitis) *negantes Dei dona, virtutes quibus rectè vivitur, & eas naturæ voluntatique humanæ, non gratiæ Dei tribuentes, hoc uti argumento, quòd eas nonnumquam habeant Infideles: ita conantes evacuare, quod dicimus, neminem rectè vivere niſi ex fide per Jeſum Chriſtum*. *Secundò* Julianus volebat actus earum virtutum naturalium ſufficere ad juſtificandos Infideles. Quod utique falſum eſſe pluribus argumentis ibidem demonſtrat S. Auguſtinus: maximè verò argumento ad hominem; nam Julianus alibi docuerat initium quidem juſtitiæ eſſe in homine, ſed conſummationem eſſe à Deo: at verò loquens de infidelium operibus, à ſua ſententia diſcedens, non tantùm affectum virtutis, ſed etiam effectum homini tribuit. *Hæc dicens*, ait S. Auguſtinus, *ecce jam & illud quod gratiæ Dei tribuerat, abſtuliſti: ipſum ſcilicet voluntatis effectum: non enim auſi eos velle eſſe miſericordes, modeſtos & caſtos & ſobrios, & ideo non eſſe quod nondum per gratiam fuerint conſecuti bonæ hujus voluntatis effectum; ſed & ſi eſſe voluerunt & ſunt, jam in eis voluntatem, effectum abundare virtutibus*. Unde concludit. *Sed abſit ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit Juſtus: Abſit autem ut ſit juſtus verè, niſi vivat ex fide, juſtus enim ex fide vivit. Quis porrò eorum, qui ſe Chriſtianos haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam fortè tu ſolus, juſtum dixerit infidelem, juſtum dixerit impium, juſtum dixerit diabolo mancipatum? Tertiò* tandem Julianus volebat, eam eſſe veram virtutem ex qua opus aliquod prodiret, ſive interim finis eſſet vitioſus, ſive honeſtus; cum hoc tamen diſcrimine, quòd ubi finis erat honeſtus, & virtus

tendebat ad æterna, tunc opus fructuoſum erat & meritorium; ubi autem ſpectabat temporalia, & finis vitioſus erat, tunc opus erat ſterile, & ad ſalutem inutile. Quam abſurdam ſententiam ſic carpit S. Auguſtinus. *Ergo virtutes iſtæ, tali fine turpes atque deformes, & ideò nullo modo germanæ, veræque virtutes, tamen ita veræ videntur & pulchræ.* Ut nec nominis ſui, *inquit* poſſint, nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiverint præmii exilitate fruſtrentur, *id eſt terrenorum commodorum fructu, non cœleſtium præmiorum, &c.* quibus patet S. Auguſtinum non aliter negare veras virtutes in infidelibus, quàm aſſerebat Julianus, nempe eas ſufficere ad hominis juſtificationem, & beatitudinem.

Notandum ſecundò, ex eodem S. Auguſtino *ibidem*, veram virtutem, ſeu bonum opus morale, poſſe dici duobus modis, nempe vel ratione officii, vel ratione finis. *Officium*, inquit, *eſt id quod faciendum eſt; finis verò eſt id propter quod faciendum.* Unde opus bonum ratione officii dicitur id, quod bonum eſt ex objecto; ſic dare eleemoſynam pauperi, bonum eſt ratione officii; eam verò largiri propter Deum, vel Chriſtum moraliter in paupere exiſtentem, bonum eſt non ſolùm ratione officii, ſed etiam ratione finis. Inſuper idem S. Doctor ibidem obſervat, quòd ut opus aliquod ſit ſimpliciter bonum, non ſufficiat, quòd ſit tale ratione officii; ſed etiam requiri, ut tale ſit ratione finis: nam ſi bonum ſit dumtaxat ratione officii, reverà malum erit propter defectum circumſtantiæ mali finis; unde Julianum alloquens ait: *Noveris non officiis, ſed finibus diſcernendas eſſe virtutes .... Quidquid boni fit ab homine, propter quod fieri debere Sapientia vera præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo tamen non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri non benefacientibus à quibus fiunt; bonum eſt enim, ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti; ſed ille qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum, magis quàm Dei, facit, non benè facit, quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit.* Quod utique dictum quadrat vulgari huic Philoſophorum placito, *bonum ex integra cauſa, malum ex minimo defectu.*

Notandum tertiò, circa præſentem quęſtionem maximam eſſe controverſiam: conveniunt enim omnes, poſſe fieri abſque fide aliquod bonum opus ratione officii tantùm; diſſentiunt verò circa opus bonum ratione officii, & finis ſimul: negativam autem partem propugnant non modò Lutherus, Melancthon, Calvinus, Petrus Martyr, & plures alii hæretici; ſed etiam nonnulli ex Catholicis, ut *Gregorius Ariminenſis* in 2. diſt. 28. *Capreolus* ibidem, *Marſilius* in 2. qu. 20. quibus ſubſcribunt aliqui Recentiores, aſſerentes Philoſophorum Gentilium virtutes eſſe vitia, ſolamque fidei abſentiam ſufficere, ut omnia infidelium opera vera ſint peccata. Quoniam autem hæc quæſtio affinitatem habet cum ea qua quæritur utrùm homo in ſtatu naturæ lapſæ propriis viribus, & ſine auxilio gratiæ actualis poſſit producere aliquod bonum opus morale; ideo utramque ſimul enodabit

CONCLUSIO UNICA.

G*Ratia fidei non adeò neceſſaria eſt ad rectè operandum, ut ſine ea non poſſit fieri aliquod bonum opus morale; ſubindeque omnia infidelium opera non ſunt abſolutè cenſenda peccata.* Hæc eſt communior, & tutior aſſertio apud Doctores Catholicos. Cujus probationes ut fiant evidentiores, & efficaciores appareant, claritatis gratia, placet eas ſub diverſis titulis, unà cum Adverſariorum reſponſionibus proponere & expendere.

PROBATUR PRIMO'.

Ex Scriptura ſacra.

DIvina Scriptura ſæpiùs peccatores, etiam infideles, hortatur ad jejunium, orationem, & eleemoſynam: ergo ſupponit illa opera poſſe ab illis rectè fieri. Patet conſequentia, impium namque eſſet aſſerere eam ad aliquod pravum opus exhortari. Probatur antecedens ex illo Danielis, 4. ubi Propheta Regem Nabuchodonoſor alloquens, ait: *Conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime:* Sed peccata non rediemuntur pravis operibus, & aliis peccatis: Ergo eleemoſynæ Regis, licèt infidelis, non erant peccata; imò poterant eſſe gratæ Deo, & aptæ ad impetrandam illius miſericordiam, & imminentem ultionem avertendam.

Item Ezechiel, 29. Nabuchodonoſor dicitur mercedem accepturus pro ſervitute qua ſer-

ſervivit Deo in expugnatione Tyri. *Ecce ego*, inquit Deus, *dabo Nabuchodonoſor Regem Babylonis in terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet ſpolia ejus: & erit merces exercitui illius, & ſervitii, quo ſervivit adversùs eam, dedi enim ei terram Ægypti pro eo quòd laboraverit mihi: ait Dominus Deus*. Ex quibus licet argumentari. Nulla peccata remuneratur Deus mercede: Sed aliqua opera infidelium mercede remuneratur, ut conſtat ex præfato textu nec non aliis; nam præſtitum Iſraelitis beneficium ab obſtetricibus Ægyptiis Deus remuneratus eſt ædificando eis domos, quia timuerunt Deum, ut legimus *Exodi* 21. Et gratia à Rahab facta exploratoribus Iſraelitarum, compenſata fuit à Joſue juxta Dei voluntatem ſine dubio: ergo aliqua opera infidelium non ſunt peccata. Ideoque meritò S. Hieronymus in cap. 29. Ezechielis verſu 18. ſic ratiocinatur. *Ex eo*, inquit, *quòd Nabuchodonoſor mercedem accipit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, ſi quid boni fecerint, non abſque mercede Dei judicio præteriri*.

Reponunt adverſarii, infideles illos mercedem accepiſſe propter opera quæ erant bona, ratione quidem officii, non autem ratione finis, & conſequenter inde non eſſe inferendum, quòd ea opera non fuerint peccaminoſa.

Contrà, Semper recurrit, & urget eadem vis argumenti, nempe quòd non ſit credibile Deum illos propter peccata laudaſſe, & remuneraſſe: ſi autem ejuſmodi opera dumtaxat ex officio bona fuerunt, mala verò ex perverſo fine, ſequeretur illos propter peccata laudatos fuiſſe, & remuneratos à Deo.

Urgent: Ex cap.1. Exodi, obſtetrices Ægyptiæ, quæ contra præceptum Regis ſervabant maſculos infantes Hebræorum, mercedem accipiunt propter mendacium, dixerunt enim Regi: *Non ſunt Hebrææ, ſicut Ægyptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquàm veniamus ad eas, pariunt;* quod utique falſum eſt, & tamen ſubditur: *Benè ergo fecit Deus obſtetricibus*. Igitur Deus poteſt aliquo temporali præmio donare actionem peccaminoſam, quæ habet quandam ſpeciem virtutis ratione officii.

Nego conſequentiam: Duplex quippe diſtingui debet actio in obſtetricibus iſtis Ægyptiis, una qua ex compaſſione, & humanitatis ſenſu, ac timoris Dei ſervaverunt pueros Hebræorum; alia verò, qua mentitæ ſunt Regi crudeliter imperanti: Prior fuit bona non ſolùm ex objecto, ſed etiam ex fine. Dicitur enim ibidem v. 7. *Timuerunt autem obſtetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum Regis Ægypti, ſed conſervabant mares*. Poſterior verò actio, nempe mendacium, fuit intrinſecè mala: Priorem autem actionem laudavit Deus, & remuneravit, non autem poſteriorem; unde ibidem v.21. ſcribitur: *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificavit eis domos*.

Reponunt ſecundò: Iſta opera infidelium fuiſſe ex gratia actuali, & ſupernaturali, & idcirco fuiſſe bona, & à Deo laudata.

Contrà: Iſtud gratis, & abſque fundamento fingitur, cùm ſit ſufficiens proportio inter naturales vires hominis, & opera naturalis ordinis; maximè quando eſt propenſio, & inclinatio naturalis ad ejuſmodi; nec ulla ſunt, niſi levia impedimenta, quæ facilè poſſint ſuperari. *Adde quòd*, ſi valeret hæc reſponſio, fides non eſſet ampliùs prima gratia, ſicut volunt adverſarii: quippe Gentiles, in quibus non erat fides, habuiſſent gratiam ad ejuſmodi opera bona elicienda.

Probatur inſuper ex Apoſtolo ad Romanos 2. verſu 14. ubi dicit Apoſtolus *Gentes, quæ legem non habent, facere naturaliter ea, quæ legis ſunt*, id eſt facere naturali inſtinctu, & ductu, aliqua contenta in lege ſcripta, & vi legis ipſius naturalis neceſſaria, rationiſque lumine ſatis nota, hunc enim ſenſum præſeferunt, ut ſonant Pauli verba, junctis præſertim ſequentibus: *Ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, &c.* Quæ quidem interpretatio, & expoſitio probatur à Patribus: nam Origenes libro 2. in Epiſtolam ad Romanos ſic habet: *Sed & Græcus, id eſt, gentilis, qui cùm legem non habeat, ipſe ſibi eſt lex, oſtendens opus legis in corde ſuo, & ratione naturali motus (ſicut videmus nonnullos in gentibus) vel juſtitiam teneat, vel caſtitatem, vel prudentiam, temperantiam, modeſtiamque cuſtodiat: iſte licèt à vita alienus videatur æterna, quia non credit Chriſto, & intrare non poſſit in regnum cælorum; quia renatus non eſt ex aqua, & Spiritu ſancto, videtur, quòd per ea, quæ dicuntur ab Apoſtolo, bonorum operum glo-*

E 2 *riam*,

riam, *& honorem*, *& pacem perdere penitus non poſſet*. Et à Tertulliano libro de Corona militis capite 6. ubi ſic ait: *Apoſtolus ad Romanos dicens*, *natura facere nationes ea*, *quæ legis ſunt*, *& legem naturalem ſuggerit*, *& naturam legalem*. Et Hieronymus loco ſupra citato. *Perſpicuum eſt*, inquit, *condemnari nos comparatione Gentilium*, *ſi illi lege faciant naturali*, *quæ nos etiam ſcripta negligimus*, *de quo pleniſſimè ad Romanos Paulus Apoſtolus diſputat*.

Reponunt Adverſarii S. Auguſtinum libro de Spiritu, & Littera cap. 27. & 28. præfatum textum Apoſtoli interpretari de gentibus, *quæ ex naturali exciſæ oleaſtro inſertæ erant in bonam olivam*; hoc eſt, quæ ex gentilitate ad fidem Chriſti translatæ erant. Iſtam interpretationem ſecuti ſunt illius diſcipuli, putà S. Proſper contra Collatorem cap. 22. & S. Fulgentius libro de gratia Chriſti cap. 25. & 26. ergo expoſitio favens aſſertioni noſtræ ſubſiſtere non poteſt.

Nego conſequentiam: quia ejuſmodi textus poſſunt eſſe plures ſenſus Catholici etiam litterales, ut docent Theologi in præludiis Theologiæ: idcircò ipſemet S. Auguſtinus, qui præfatorum Patrum interpretationem refert eodem libro capite 27. illam non improbat; imò videtur approbare: ait enim: *Si autem hi*, *qui naturaliter*, *quæ legis ſunt*, *faciunt*, *nondum ſunt habendi in numero eorum*, *quos Chriſti juſtificat gratia*, *ſed in eorum potiùs quorum etiam impiorum*, *nec Deum verum veraciter*, *juſtèque colentium*, *quædam tamen facta*, *vel legimus*, *vel novimus*, *vel audimus*, *quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus*, *verùm etiam meritò*, *rectèque laudamus*: *quamquam ſi diſcutiatur*, *quo fine fiant*, *vix inveniuntur*, *quæ juſtitiæ debitam laudem*, *defenſionemve mereant*. Cenſet ergo S. Auguſtinus etiam Gentiles in infidelitate perſiſtentes interdum quædam bona elicere opera, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam vituperari non poſſunt: imò quæ meritò laudantur.

Urgent: S. Fulgentius lib. *de Incarnatione*, *& gratia Chriſti cap.* 25. ait eos Dei gratiæ contradicere, qui præfatum Apoſtoli textum gentibus incredulis aſſignant: ergo Apoſtolus dumtaxat loquitur de gentibus ad fidem converſis.

Diſtinguo antecedens: S. Fulgentius putat eos gratiæ contradicere, qui locum hunc Apoſtoli gentibus incredulis aſſignant, juxta ſenſum Pelagianorum adhibentium hunc Apoſtoli locum, tum ut oſtenderent ex naturæ viribus gentes implere poſſe totam legem; tum ut probarent gentes juſtificari poſſe ſine fide Chriſti, concedo: juxta ſenſum orthodoxorum Patrum utentium eo loco, ut ſuaderent poſſe aliqua opera moraliter bona eſſe in infidelibus, nego; idem enim S. Fulgentius ſequenti capite ejuſdem libri ait: *Hominibus illis*, *quorum mentio facta eſt ab Apoſtolo*, *aliqua quidem bona opera*, *quæ ad ſocietatis humanæ pertinent æquitatem*, *ineſſe poſſe*: *ſed quia non charitate Dei fiunt*, *prodeſſe non poſſe*, ad ſalutem videlicet, & vitam æternam.

His adde quòd damnata fuerit à ſummis Pontificibus hæc propoſitio 21. Baji. *Cum Pelagio ſentiunt*, *qui textum Apoſtoli ad Romanos 2. Gentes*, *quæ legem non habent*, *naturaliter ea*, *quæ legis ſunt*, *faciunt*: *intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*.

Confirmari etiam poteſt hæc eadem noſtra aſſertio iis Chriſti verbis, quibus ſupponit bonum aliquod opus morale fieri poſſe ab Ethnicis, & infidelibus, putà cùm ait Matthæi 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt*, *quam mercedem habebitis? nonne*, *& publicani hoc faciunt? & ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?* ubi loquitur Chriſtus de dilectione, & ſalutatione moraliter bona; nemo enim adeo ſtultus eſt, ut mercedem ſperet à Deo pro mala: & Lucæ 1. *Si vos cùm ſitis mali*, *noſtis bona data dare filiis veſtris*, ex bono ſcilicet affectu; nam alioquin non eſſet mirum, quòd donatio mala prodiret à malis hominibus.

PROBATUR SECUNDO'.

Ex decretis ſummorum Pontificum.

NAm Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. in Bulla contra Michaelem Bajum edita damnant hanc propoſitionem num. 25. *Omnia opera infidelium ſunt peccata*, *& Philoſophorum virtutes ſunt vitia*.

Reponunt Adverſarii propoſitionem illam non fuiſſe damnatam eo ſenſu, quo aſſeritur; ſiquidem prædictæ propoſitionis deprehendi poſſunt quinque alii ſenſus, propter quos illa meritò damnari debuit: *Primus* eſt, quòd Bajus diceret omnia infidelium ope-

opera eſſe peccata, etiam illa, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, quales ſunt omnes motus primò primi concupiſcentiæ. *Secundus* eſt, quòd aſſereret omnia infidelium opera, etiam illorum, qui non habent fidem in Chriſtum diſtinctam, & explicitam, quantumvis habeant aliquam fidem Dei, ac proinde implicitam de Chriſto, eſſe peccata. *Tertius* eſt, quòd ex mente Baji omnia opera infidelium non habentium fidem charitate perfecta formatam, ſint peccata. *Quartus* eſt, quòd omnia opera infidelium, qui non habent infuſum habitum fidei Theologicæ, ſint peccata. *Quintus* eſt, quòd in ſententia Baji omnia infidelium opera ſint peccata, non tantùm ratione finis, ſed etiam ratione objecti, & officii. Igitur non fuit damnata illa propoſitio 25. quòd aſſereret, omnia infidelium opera eſſe peccata propter abſentiam fidei, ex cujus defectu fit, ut illa opera fiant ſemper mala intentione, & ex perverſo fine operantis.

Contrà: Quamquam meritò præfata propoſitio damnari potuerit, juxta quinque ſenſus propoſitos, id tamen non impedit quominus etiam fuerit damnata in eo ſenſu, quem intendimus. *Primò*, quia conſtat illam Baji propoſitionem univerſim, & ſine ulla explicatione ab ipſo prolatam, generaliter quoque, & ſine ulla explicatione, aut limitatione fuiſſe damnatam à ſummis Pontificibus, ac proinde ſenſu à nobis intento. *Secundò*, quia certum eſt prædictam propoſitionem aſſertam fuiſſe à Bajo in ſenſu à nobis intento. *Tertiò*, quia ſenſus ille, quem intendimus, eſt naturalis, & genuinus propoſitionis prædictæ ſenſus. Alii verò, licèt ei forſitan accommodari poſſint, ſunt tamen minùs naturales. Certum eſt autem propoſitionem aliquam, quando damnatur, ſemper exponendam eſſe in ſenſu magis naturali, & genuino: igitur, &c.

PROBATUR TERTIO.

Ex ſanctis Patribus.

IN primis prodit *S. Clemens* lib. 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 34. ubi ait, *Abraham progenitorem noſtrum viam veritatis ex ipſa naturæ facultate capeſcentem cùm ei appareres, tanquam Dux deduxiſti, eumque, quid tandem eſſet hoc ſæculum docuiſti, ac fidem ejus antegreſſa eſt cognitio, cognitioni verò conſequens fuit fides, fidem autem inſecuta pactio*. Igitur Abraham ex ipſa naturæ facultate, & ante fidem ſupernaturalem infuſam à Deo authore naturæ, viam veritatis capeſſivit, & ſæculum ſprevit; bonum ergo operatus eſt propriis naturæ viribus ante ſuſceptum fidei ſupernaturalis donum.

Irenæus libro 4. adversùs hæreſes cap. 72. *Omnes homines ejuſdem ſunt naturæ potentes retinere, & operari bonum, & potentes rurſus amittere id, & non facere*. Quibus verbis affirmat in hominis natura poteſtatem operandi bonum, & ideo omnibus hominibus etiam infidelibus eam eſſe communem pronuntiat; quam utique poteſtatem homini naturalem toto capite confirmat: adverſarii autem non concedunt gratiam ſingulis hominibus communem: ſubindeque etiam in eorum ſententia Irenæus non loquitur de poteſtate faciendi bonum, quæ proveniat ex gratia; quippe cùm illam hominibus communem pronuntiet.

Tertullianus libro contra Judæos, *Ante legem Moyſis ſcriptam in Tabulis lapideis*, inquit, *legem contendo fuiſſe non ſcriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à Patribus cuſtodiebatur. Nam unde Noë juſtus inventus, niſi naturalis illum legis juſtitia præcedebat?* Itaque ante legem ſcriptam, lex naturalis ſicut ab omnibus intelligebatur ſolo ingenito lumine, ita à Patribus cuſtodiebatur affectu naturali, qui naturalem juſtitiam faciebat.

Athanaſius Oratione contra Idola; *Vires ſuas occupat mens*, inquit, *iiſque ad eas, quas commenta eſt, voluptates, abutitur, ideo quòd libera ſit, & ſui arbitrii; poteſt enim, ut ad bona ſe inclinare, ita bona quoque averſari*: Igitur menti humanæ, titulo libertatis naturalis, vires proprias adſcribit, quibus bona æquè ſectetur, ac averſetur, ſubindeque negat naturales arbitrii humani vires ſolùm ad peccandum valere.

Baſilius homilia 9. in Hexameron; *Sunt apud nos*, inquit, *ipſæ virtutes ſecundùm naturam; ad quas habendas affinitas animæ, non ex humana doctrina, ſed ex ipſa natura nobis ineſſe videtur*.

Nazianzenus Oratione 19. in laudem Patris demortui, ipſum egregiè commendat, quòd ante fidem ex ſola inſtitutione naturę virtutes morales naturales, prudentiam, tem-

temperantiam præclarè fuerit ſectatus; maximè verò juſtitiam uſque adeo incorruptam; *ut quamvis*, inquit, *in magnis Reipublicæ muneribus, adminiſtrationibuſque verſaretur, ne teruncio quidem facultates ſuas auxerit*. Quod etiam de aliis permultis à fidei illuſtratione remotis præmiſerat: *Quemadmodum*, inquit, *ex noſtris plerique nobiſcum non ſunt, quos ſcilicet à communi corpore flagitioſa vitæ ratio ſeparat: Sic contra permulti cæterorum à nobis ſtant, quia cùm ii nimirum fidem moribus antevertunt, ac ſolo nomine Chriſtiani carent, cùm rem ipſam habeant, quo in numero meus quoque pater erat: ramus quidem alienus, cæterum morum honeſtate ad nos propendens*. Admittit igitur veras virtutes in infidelibus.

Nyſſenus libro in beatitudinem 5. ait: *Qui juxta ſui imaginem hominem fecit, omnium bonorum materias, atque ſubſidia in natura ſui operis depoſuit, ut nulla res bona, atque honeſta extrinſecùs in nos ſe ingerat, & inſinuet, ſed in poteſtate noſtra ſit, ut habeamus, quod velimus tanquam ex illa quadam penuaria, ex natura bonum promentes*: Concedit igitur ipſi naturæ inſertam eſſe omnis virtutis, & honeſtatis facultatem, ut ex ipſa natura tanquam ex noſtra pena bonum promeremus.

Hieronymus explicans illud ad Galatas 1. *Ut revelaret Filium ſuum in me*, ait, *Perſpicuum ſit natura omnibus Dei ineſſe notitiam, & habere in ſe ſemina juſtitiæ, reliquarumque virtutum; unde multi abſque fide, & Evangelio Chriſti, vel ſapienter faciunt aliqua, vel ſanctè, ut parentibus obſequantur*. Unde de his infidelibus colligit, *Magis judicio obnoxios fieri eo, quòd habentes in ſe principia virtutum, & Dei ſemina, non credunt in eo ſine quo eſſe non poſſunt*. Si autem naturæ vires ſolùm valerent ad peccandum, quomodo perſpicuum eſſet ſemina juſtitiæ, omniumque virtutum natura omnibus ineſſe? quomodo infideles habentes ſemina virtutum, non forent innoxii earum fructus non edendo, ſi ad id vires non haberent?

Chryſoſtomus homilia 22. in 1. ad Corinthios: *Qui vult bonus fieri*, inquit, *ei nihil eſt impedimento, etſi ex peſſimorum numero antea fuerit: atque id nobis etiam opportunius accidit, quòd ſecundùm naturam eſt nobis virtus, præter naturam malitia, non aliter quàm bona, & adverſa valetudo*. Quomodo autem ſecundùm naturam eſt virtus, ſi naturalis non eſt? quomodo præter naturam malitia, ſi ejus inclinatio, & facultas ſolùm ad peccandum valet? quomodo tandem peſſimis, & infidelibus nihil eſt impedimento, ut boni fiant, ſi gratia eis deſit, nec adſint naturæ vires, ut bonitatem aſſequantur?

Damaſcenus lib. 3. de Fide cap. 14. *Naturales ſunt virtutes*, inquit, *& naturaliter, & æquè in omnibus inſunt, etſi non omnes æquè operemur ea, quæ ſunt naturæ: nam ex eo, quòd ſecundùm naturam in id, quod præter naturam, per tranſgreſſionem lapſi ſumus*. Quibus apertè fatetur nobis ineſſe facultatem naturalem ad virtutes ſectandas, atque aſſequendas. Igitur concors eſt SS. Patrum ſententia, & nobis naturales vires ineſſe ad bonum morale, & eas in infidelibus non eſſe ita detritas, & diſſipatas, ut in actum, & fructum erumpere non poſſint.

PROBATUR QUARTO'

Ex S. Auguſtino, ejuſque Diſcipulis.

INnumera ſunt, quæ ex S. Auguſtino congeri poſſunt ad demonſtrandum Deum ita hominibus conceſſiſſe facultatem naturalem ad bonum ſectandum & virtutes morales capeſſendas, ut etiam in infidelibus vigeant: ſed ex iſtis ſelectiora profero.

Primò quidem libro 8. de libero arbitrio capite 23. ſic habet *Profectum in ſtudiis optimis, atque pietate, quorum ei facultas non negata eſt, ſi propria voluntate neglexerit, juſtè in graviorem, quæ in aliis eſt, ignorantiam, difficultatemque præcipitatur*. Facultatem autem naturæ conceſſam ad proficiendum in ſtudiis optimis virtutis naturalem eſſe hac ratione ibi demonſtrat: *Non enim, quod naturaliter neſcit, & naturaliter non poteſt, hoc animæ deputatur ad reatum; ſed quod ſcire non ſtuduit, & quod dignam facilitati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit*. Cenſet igitur non poſſe neglectum ſtudium virtutis deputari in reatum animæ, ſi naturaliter ea, aut ſcientia, aut amore proſequi non poteſt, atque naturalem habet facultatem, quod utique hoc exemplo probat: *Loqui enim*, inquit, *non noſſe, atque non poſſe, infanti naturale eſt, quæ difficultas, ignorantiaque ſermonis, non modò inculpabilis, ſed etiam humanis affectibus blanda, & grata eſt*. Igitur cùm deſertio virtutis non ſit inculpabilis homini, conſequens eſt, quòd ad eam ſectandam potentiam naturalem

ha-

habeat. Hinc toties contra Manichæos demonſtrat naturam eſſe bonum ex eo, quòd vitia ſint contra naturam. *Ipſa quoque vitia*, inquit, lib. 1. contra adverſarium legis, & Prophetarum cap. 5. *teſtimonium perhibent bonitati naturarum, quod enim malum eſt per vitium, profectò bonum eſt per naturam: vitium quippe contra naturam eſt, quia naturæ nocet, nec noceret, niſi bonum ejus minueret: non eſt ergo malum niſi privatio boni*; bona autem, quibus animos vitia privant, ſunt perfectiones morales virtutum: Ergo virtutes ſunt animis naturales. Similia habet in Enchyridio cap. 11. & lib. 4. contra Julianum capite 8. & libro de duabus animabus capite 14.

Apertiùs hanc veritatem declarat lib. de *ſpiritu, & littera c.* 27. ubi agens de operibus infidelium ſic habet: *Si autem, ſi qui naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt, nondum tamen habendi ſunt in numero eorum, quos Chriſti juſtificat gratia, ſed in eorùm potiùs, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, juſtèque colentium, quædam tamen facta, vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò, rectèque laudamus. Quamquam ſi diſcutiatur, quo fine fiant, vix invenientur, qui juſtitiam debitam, defenſionemque mereantur*, quo loco particula (*vix*) evidenter probat in mente S. Doctoris, tametſi raró, attamen interdum infideles facere poſſe opera bona, tum ex officio, tum ex fine. Quamobrem cap. 28. ſubjungit. *Non uſque adeò in anima hominis imaginem Dei terrenorum affectuum labe detritam eſſe, ut nulla in ea, veluti lineamenta extrema remanſerint, unde meritò dici poteſt in ipſa etiam impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, & ſapere*. Quamobrem rurſus eodem cap. ait, *quòd ſicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur, ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio opera quædam bona, ſine quibus difficillimè vita cujuslibet hominis etiam peſſimi invenitur*.

His maximè ſuffragatur id, quod habet *Epiſtola* 150. ubi ait: Xenocrates Polemo-
,, nem, ut ſcribitis, & nos ex illius litte-
,, ris recordamur, de fruge temperantiæ
,, diſputando, non ſolum Ebrioſum, ve-
,, rùm etiam tunc Ebrium, ad mores alios
,, repente convertit. Quamquam ergo ille
,, ſicut prudenter, & veraciter intellexiſtis,
non Deo fuerit acquiſitus, ſed tantùm ,,
à dominatu luxuriæ liberatus: tamen ne ,,
idipſum, quòd melius in eo factum eſt ,,
humano operi tribuerim, ſed divino. ,,
Ipſius namque corporis, quod eſt in fi- ,,
nem noſtrum, ſi quæ bona ſunt, ſicut ,,
forma, & vires, & ſalus, & ſi quid ,,
ejuſmodi eſt, non ſunt niſi ex Deo crea- ,,
tore, & perfectore naturæ. Quantò ma- ,,
gis animi dona donare, nullus alius po- ,,
teſt? Quid enim ſuperbius, vel ingra- ,,
tius cogitare poteſt humana vecordia ſi ,,
putaverit, cùm carne pulchrum faciat ,,
Deus hominem, animo caſtum ab homi- ,,
ne fieri? Hoc in libro Sapientiæ ſic ſcri- ,,
ptum eſt. *Cùm ſcirent*, inquit, *quia ne-* ,,
mo poteſt eſſe continens, niſi Deus det. Po- ,,
lemo ergo ſi ex luxurioſo continens fa- ,,
ctus ita ſciret, cujus eſſet hoc donum, ,,
& cum abjectis ſuperſtitionibus Gentium ,,
piè coleret, non ſolùm continens, ſed ,,
etiam veraciter ſapiens, & ſalubriter ,,
Religioſus exiſteret, quod ei non tan- ,,
tùm ad præſentis vitæ honeſtatem: ve- ,,
rùm & ad futuræ immortalitatem va- ,,
leret. Hæc S. Auguſtinus. ,,

Ex quo teſtimonio duo præſentem noſtram aſſertionem maximè confirmant. *Primum*, quòd S. Auguſtinus opera Polemonis, non ſolùm materialiter, & ex objecto, ſed etiam formaliter, & ex fine, bona apellet. *Tum quia* ſimpliciter nominat *animi bona, & Dei dona*, qualia non ſunt opera dumtaxat materialiter bona, & ex fine intrinſeco mala. *Tum quia* ea refert in Deum, in quem opera formaliter mala referri non debent: *Tum quia* ait illa valere ad vitæ honeſtatem, ad quam nil prorſus conferre poſſunt ea, quæ ex pravo fine fiunt: *Tum denique quia* docet, quòd ſi Polemo integrè converteretur in Deum, eumque piè coleret, valerent ad immortalitatem vitæ futuræ, ad quam ſola opera formaliter bona prodeſſe poſſunt.

Secundum eſt, quòd illa opera Polemonis non fuerint ſupernaturalia, & elicita auxilio gratiæ, ſed naturalia, edita cum ſolo concurſu generali Dei: Tum quia S. Auguſtinus refert illam continentiam Polemonis in Deum, ut Creatorem, & perfectorem naturæ, in quem vires, fortitudo, & cætera corporis dona referuntur; opera autem ſupernaturalia, & concepta auxilio gratiæ, non referuntur ad Deum, ut naturæ authorem, ſed in ipſius gratiæ largito-

rem: Tum quia Adverſarii nonnulli negant auxilia gratiæ concedi his, qui extra fidem ſunt, qualis erat Polemo.

Reponunt Adverſarii, bona quidem fieri ab infidelibus ſolis viribus naturæ, ſed ratione objecti non ratione circumſtantiarum, & finis.

Contra S. Auguſtinus libro de ſpiritu, & littera c.27. concedit ab infidelibus aliquando fieri bona opera etiam ratione finis, quamquam hoc fiat rariſſimè, ut obſervandum eſt n.9. *Inſuper* opera, quæ malo fine fiunt, non poſſunt dici bona ſimpliciter; ſed ea opera, quæ interdum exercent infideles, dicuntur ibidem c.28. à S. Auguſtino bona ſimpliciter: *Sicut enim*, inquit, *non impediunt à vita æterna juſtum, quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua bona opera, ſine quibus difficillimè vita cujuslibet peſſimi invenitur.* Sed hæc oppoſitio peccatorum venialium in juſtis, & bonorum operum in infidelibus, non eſſet bona, ſi hæc opera ratione finis pravi, vel defectu finis debiti, eſſent peccata venialia, vel quod pejus eſt, mortalia. Nec rectè diceret Auguſtinus, ea non prodeſſe impio ad vitam æternam: nam ſi illa eſſent mala, & vera peccata, non ſolùm non prodeſſent ad vitam æternam, ſed etiam obeſſent, ut patet: ergo ſentit opera illa infidelium non fuiſſe mala ex fine operantis, ſed abſolutè eſſe moraliter bona.

Sanctiſſimo Doctori ſubſcribunt ejusfideliſſimi diſcipuli, imprimis S. Fulgentius libro de Incarnatione cap.25. ubi docet ante fidem eſſe opera moraliter bona, quæ æternam gloriam non merentur: *Quod etiam illi*, inquit, *qui fidei gratiam non recipiunt, illa, quæ ad honeſtatem morum, & vitæ ſocietatem pertinent, naturali quadam lege ſervant*: Admittit ergo in infidelibus opera moraliter bona ad vitæ ſocietatem ſpectantia, quod utique confirmat c. 26. ubi loquens de iis, qui ſine gratia fidei Deum cognoverunt, ait: *In ipſis aliqua quidem bona, quæ ad ſocietatis humanæ pertinent æquitatem, inveniri poſſunt: ſed quia ſine Charitate Dei fiunt, prodeſſe non poſſunt.*

Concinit ipſi ſanctus Proſper libro contra Collatorem cap.26. ubi docet, quòd quamvis infideles plures actus moraliter bonos, quippe legibus, rationique conſentaneos, exerceant, tamen quia ſupernaturalia non ſunt, nec ex gratia prodeunt, idcirco ad veram nequeunt perducere vitam: *Naturæ quippe humanæ*, inquiunt, *cujus Creator Deus etiam poſt prævaricationem manet ſubſtantia, forma, vita, ſenſus, & ratio, cæteraque corporis, atque animi bona, quæ etiam malis, vitioſiſque non deſunt, ſed non illis veri boni perceptio eſt, quæ mortalem vitam honeſtare poſſunt, æternam autem conferre non poſſunt.* Idipſum eleganter cecinit Epigrammate 81.

Quamvis multa hominis poſt vulnera prima ſuperſint,
Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus;
Si tamen ingenio claro, & probitatis amori
Fons deſit fidei .....
Cunctarum frugum marceſcit inutile germen.

PROBATUR QUINTO',

Ratione Theologica.

SI infidelis non poſſet elicere aliquem actum moraliter bonum, id repeteretur, vel ex parte perſonæ, quia eſt infidelis, vel ex conditione objecti, vel ex circumſtantia finis: ſed ex nullo horum id obſtat. Non quidem ex *primo capite*: quia infidelitas tantùm materialiter, & concomitanter ſe habet ad operationem: infidelis enim non tenetur, nec neceſſitatur ad agendum ut infidelis.

Non etiam ex *ſecundo capite*, nil enim vetat cur infidelis non poſſit ferri circa rem ex objecto ſuo bonam: nam colere Parentes, dare eleemoſynam pauperibus, & alia id genus, ſunt bona ex objecto, & ratione officii, quæ reverà ab infidelibus exerceri poſſunt, & ab eorum plurimis præſtita referunt hiſtoriæ Nationum.

Non denique *ex tertio*; poteſt enim homo deſtitutus cognitione fidei exercere aliquod bonum opus ratione officii, putà colere Parentes, dare eleemoſynam: quod quidem opus ex natura ſua ordinabitur ad Deum virtualiter, & implicitè; ſiquidem actus bonus per ſe, & ex natura ſua, niſi ex malo fine vitietur ab operante, eſſentialem habet ordinem ad rectam rationem: quæ recta ratio eſſentialem ordinem dicit ad Deum, divinamque rationem, cujus eſt participatio quædam. Sicut enim lapis ex natura ſua tendit

dit ad centrum, niſi violenter detineatur; ità quodlibet opus ex objecto, & ex natura ſua bonum, & honeſtum, tendit in Deum, ut in luminis rationis, ac totius boni honeſti fontem, niſi violenter ab homine in pravum finem referatur: at infidelis poteſt ejuſmodi actum elicere, qui ad malum finem non referatur, putà dare eleemoſynam ex affectu miſericordiæ, non autem ex affectu inanis gloriæ.

Quòd autem hæc implicita, & virtualis relatio operis ad Deum tamquam ad finem ultimum, ſufficiat ad illius honeſtatem, inde apparet, nam alioqui ſi id non ſufficeret, ſequeretur aliquod bonum opus exercitum ab homine etiam fideli, & juſto eſſe peccatum, quod abſurdum eſt. Sequela declaratur: nam contingere poteſt fidelem, & juſtum hominem, nihil de Deo cogitantem, dare eleemoſynam pauperi ex ſolo motivo naturali ſublevandi ejus miſeriam; quo in caſu, cùm de Deo non cogitet, non poterit eleemoſynam in ipſum referre formaliter, & expreſsè; ac proinde in ipſum peccabit, ſi non ſufficiat relatio implicita.

Dices, tunc hominem iſtum fidelem, & juſtum ejuſmodi eleemoſynam referre habitualiter ad Deum per habitum Charitatis, quo inſtructus eſt.

Verùm contra. Habitus nihil ponit in actu, niſi cùm ad eum operandum concurrit; aliàs enim, qui habet habitum juſtitiæ, ſi poſteà peccet per intemperantiam, peccaret etiam peccato injuſtitiæ, propter ejuſmodi habitum juſtitiæ, quem contraxit.

Secundò, natura humana per peccatum non eſt totaliter corrupta: ergo ſupereſt illi vis quædam licèt exigua, reſpectu boni ſibi connaturalis. Antecedens patet auctoritate Concilii Tridentini ſeſſ.6. cap.1. aſſerentis, *Liberum arbitrium in hominibus minimè extinctum eſſe; viribus licèt attenuatum, & infirmatum*. Conſequentia eſt S. Auguſt. libro de perfectione juſtitiæ, cap.2. ubi ad quæſtionem, an peccatum naturale ſit, vel accidens, reſpondet *naturale non eſſe peccatum, ſed accidens naturæ præſertim vitiatæ: unde facti ſumus natura filii iræ, parumque eſſe ad non peccandum voluntatis arbitrium niſi adjutum ſanetur gratia Dei*. Ubi concedit liberum arbitrium habere quidem poteſtatem, licèt modicam, ad non peccandum: quod utique declaratur ſimilitudine hominis infirmi, qui per ſe ipſum aliquem motum habere, non tamen perfectè moveri poteſt motu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio, & beneficio medicinæ.

Tertiò, lumen naturalis rationis poteſt dirigere intentionem reſpectu alicujus boni connaturalis; ergo poteſt appetitus rationalis hominis ejuſmodi ductum rationis ſequi, maximè ubi nulla, aut ſaltem levis tantùm tentatio officit. Antecedens confirmari poteſt auctoritate S. Proſperi adversùs Collatorem cap. 22. ubi ait: *Quis ambigat hanc ſapientiam humano generi ad temporalis vitæ utilitatem ex natura à Deo condita ſupereſſe reliquiis? Si enim, nec ad iſta terrena ordinanda rationis animi vigeret ingenium, non vitiata eſſet, ſed extincta natura*. Conſequentia etiam patet: appetitus enim tendere poteſt in bonum ſibi proportionatum ſi cognitum fuerit, & impedimentum non offendat.

Addo ex S. Bonaventura in 2. diſt.28. art.3. qu.3. ubi hanc veritatem declarat, & probat luculenter. Poſtquam enim præmiſit, quòd opus aliquod tripliciter dici poteſt bonum: Primò *meritoriè* reſpectu beatitudinis æternæ. 2. *Diſpoſitivè* quatenus nempè de congruo diſponit ad bonum gratiæ, & gloriæ conſequendum. 3. *Honeſtè*, quatenus nempè actus ordinabilis eſt ad finem honeſtum: Tandem concludit bonum hoc ultimo modo fieri poſſe abſque ullo gratiæ auxilio. Liberum arbitrium, inquit, ſola „ Dei operatione abſque aliquo munere gra- „ tiæ, licèt difficulter, poteſt exire in ali- „ quod bonum morale; per illud tamen nec „ diſponitur ad gratiam, nec ad gloriam, „ quia non eſt in finem ultimum ordina- „ tum, ſed tantùm ordinabile: Illud bonum „ autem, quod ducit ad bonum perfectum, „ ſive merito congrui, ſive merito condi- „ gni, non poteſt abſque auxilio Dei, ſicut „ expreſsè dicunt auctoritates Sanctorum. „ Et quòd iſto modo debeant intelligi, „ planum eſt. Nam ſi liberum arbitrium „ in ſolis naturalibus ſuis relinquatur; ad- „ huc remanebit ei rationis judicium, per „ quod cognoſcit parentes eſſe honoran- „ dos: Et conſtat, quòd ſi habet hoc na- „ turale judicatorium, per illud, per quod „ poteſt noſſe parentes eſſe honorandos, „ per illud poteſt cogitare; & cùm ha- „ beat naturalem inſtinctum, poteſt etiam „ id velle: & cùm habeat exteriora organa „ ſubſervientia, poteſt opere implere: ſed „ prout

„ prout illud facit judicium rationis re-
„ ctæ, abſque munere gratiæ, non diri-
„ git ad obtinendum finem, qui Deus
„ eſt, & mercedem æternæ beatitudinis,
„ quam noſſe non poteſt, niſi Deus re-
„ velet. Et propterea dicunt Sancti, quòd
„ nec cogitare, nec velle, nec facere po-
„ teſt bonum abſque juvamine divinæ gra-
„ tiæ, quia loquuntur de bono ſecundùm
„ quod eſt ordinatum ad eſſe quamdam
„ beatitudinem.

Confirmabuntur præfatæ rationes, & ſimul noſtra aſſertio ſolidabitur ex ſolutione eorum omnium, quæ objiciunt Adverſarii, quorum argumenta, & fundamenta, ſub certis quibuſdam capitibus diſtribuemus, ſigillatimque expendemus.

Primum Argumentum capitale Adverſariorum petitum ex infirmitate Liberi Arbitrii, & legis inutilitate ad bonum, niſi affulgeat gratiæ ſubſidium.

OBjiciunt igitur. Si infideles quidquam boni operari poſſent, maximè viribus Liberi Arbitrii: at id nequeunt; enimverò liberum hominis arbitrium in ſtatu naturæ lapſæ ſub terrenarum cupiditatum vinculis ita captivum tenetur, ut niſi divina fulciatur gratia, ad bonum ſectandum prorſus infirmum ſit, & invalidum: Igitur naturæ viribus nullum fieri poteſt opus moraliter bonum. Probatur antecedens: *Primò* quidem ex illis verbis Chriſti Domini Joannis 8. *Si vos Filius liberaverit, verè liberi eritis*: Ergo ſine gratia liberatrice Chriſti, nulla poteſt eſſe ad bonum libertas. *Secundò*, ex Concilio Arauſicano Canone 13. *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam baptiſmi, non poteſt reparari: quod amiſſum, niſi à quo potuit dari, non poteſt reddi.* *Tertiò* ex S. Auguſtino hoc ipſum affirmante pluribus in locis; maximè verò libro 2. ad Bonifacium cap. 5. ubi ait: *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo; ad benè autem, pieque vivendum non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermonis, cogitationis adjuta.*

Diſtinguo antecedens, Liberum Arbitrium in ſtatu naturæ lapſæ nullis viribus poteſt ad bonum ſupernaturale, ſalutare, & beatificum, concedo: Ad bonum naturale, morale, & ad ſocietatis humanæ honeſtatem pertinens, prorſus eſt invalidum, & infirmum, nego. Nam diximus ſuprà ex Concilio Tridentino, & S. Auguſtino, liberum arbitrium in hominibus non omnino extinctum eſſe; licèt attenuatum ſit, & infirmatum. Dico igitur equidem liberum arbitrium peccato Adæ extinctum fuiſſe reſpectu boni pertinentis ad ſalutem, niſi cupiditatum vinculis, quibus irretitur, & premitur vegetante, ac liberante gratia liberetur: Unde S. Auguſtinus lib. 1. ad Bonifacium: *Quis noſtrum*, inquit, *dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa, quæ in Paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate juſtitiam; propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, ſi vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Reſpectu autem bonorum naturalium, etiamſi liberum arbitrium infirmum ſit, ac vulneratum, non tamen propterea cenſetur extinctum, & ad illud bonum ſectandum omnino impotens, ut ſuprà probatum eſt.

Inſtant. S. Auguſtinus apertè fatetur liberum arbitrium nihil niſi ad peccandum valere: nam libro de ſpiritu, & littera capite 8. ait: *Neque liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via*: Ergo omne opus liberi arbitrii ſibi dimiſſi eſt peccatum.

Diſtinguo: Nil quidquam niſi ad peccandum valet, quòd parum valeat ad bonum ſectandum propriis viribus, concedo: quòd nihil omnino valeat, nego; nam idem S. Auguſtinus eodem libro capite 27. agnoſcit liberum arbitrium in infidelibus poſſe aliquod bonum operari.

Aliter diſtinguo: Liberum arbitrium nihil quidquam, niſi ad peccandum valet quatenus peccatum dicitur id omne, quod non conducit ad vitam æternam obtinendam, concedo; quod rectæ rationis dictamini opponitur, nego: Hanc autem eſſe mentem S. Auguſtini patet ibidem, ſubdit enim: *Et cùm id quod agendum, & quo nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet, & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non benè vivitur; ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per liberum arbitrium, quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

Objiciunt ſecundò, varios Scripturæ textus, quibus inſinuari videtur homines non poſſe

poſſe quidquam boni operari, niſi juvante gratiæ auxilio: Sic Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*. 2. ad Corinthios 3. *Non quòd ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tamquam ex nobis*. Ad Philipp. 2. *Deus eſt, qui operatur velle, & perficere*. Item 1. ad Corinthios 6. *Quid habes, quod non accepiſti?* Igitur ſine Dei auxilio non poſſumus quidquam boni facere, nec ullum bonum opus velle, & perficere.

Diſtinguo: Niſi divinum nobis affulgeat auxilium non poſſumus quidquam boni præſtare, quod ad ſalutem æternam pertineat, concedo: quod ſit bonum honeſtum moraliter, nego. Nihil autem aliud voluit ſignificare Chriſtùs Dominus, & Apoſtolus. Nam Chriſtus Dominus paulò ante dixerat: *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis*: Quibus verbis oſtendit diſcipulos non poſſe fructum ullum facere, quod proſit ad ſalutem, ſine illius auxilio: qualiter etiam Concilium Arauſicanum Canone ſeptimo præfatum Oraculum uſurpat, ad inſinuandum per naturæ vigorem, non poſſe fieri ullum bonum, quod ſufficiat ad ſalutem. Apoſtolus pariter ſignificat nos non poſſe quidquam boni facere, & perficere, quod pertineat ad ſalutem, niſi juvante Deo auctore gratiæ: non autem negat Apoſtolus nos poſſe aliquid velle, & perficere, quod ſit bonum morale, & naturale juvante Deo auctore, & moderatore naturæ.

Objiciunt 3. Reverà liberi arbitrii, ac naturæ vires nihil prorſus juvant ad bonum ſectandum, ſi lex ipſa, & ſcientia boni faciendi, ubi non adeſt gratia, nihil proſit ad vitanda peccata, ſed potiùs ad graviùs delinquendum: at ita eſt: ergo &c. Major patet. Minor probatur ex Apoſtolo paſſim, maximè in Epiſtola ad Romanos, ait enim cap. 4. *Lex iram operatur: Et ubi non eſt lex, nec prævaricatio*. Et cap. 5. *Lex ſubintravit ut abundaret delictum*. Et cap. 7. *Sine lege peccatum mortuum erat*. Et primæ Corinthiorum 15. lex dicitur *virtus peccati*. Et ſecundæ Corinthiorum 3. lex appellatur *littera occidens, miniſtratio mortis, & miniſtratio damnationis*: atqui non alia ratione lex dicitur iram operari, augere delictum, ſuſcitare peccatum, miniſtrare mortem &c. quàm quia ſine gratia nullatenus dirigi poteſt ad bonum, ſed potiùs ad delinquendum excitat: ergo homo ſolis arbitrii liberi viribus non poteſt ullatenus bonum ſectari.

Diſtinguo minorem: Lex abſque gratia iram operatur, auget delictum &c. per ſe, & ex ſua inſtitutione, nego: per accidens, & occaſione accepta ab eo cui imponitur, nempe ratione concupiſcentiæ reluctantis, qua fit, ut plurimùm, non autem ſemper, legis mandato homo non obtemperet, concedo: *Dico* igitur omnes iſtos effectus malos, qui ab Apoſtolo legi adſcribuntur, per ſe, & ex inſtitutione legis non effici: *Primò*, quia idem Apoſtolus cap. 7. ait: *Lex quidem ſancta eſt, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum*: *Secundò*, quia idem Apoſtolus eodem capite cavendum monet ne bonum factum dicatur, mors ſeu cauſa mortis. *Tertiò*, quia finis legis bonus eſt, nempe cognitio peccati; *per legem enim cognitio peccati*, ait ibidem cap. 3. Unde S. Auguſtinus libro de ſpiritu, & Littera, ait: *Lex oſtendit homini infirmitatem ſuam, ut ad Dei miſericordiam per fidem confugiens, per fidem ſanetur*. Et ſer. 13. de verbis Apoſtoli cap. 3. ait: *Bona*, inquit, *eſt lex, ſi quis ea legitimè utatur. Quid eſt ergo legitimè uti lege? per legem agnoſcere morbum ſuum, & quærere ſanitatem, & currere ad divinum adjutorium*.

Dico ſecundò, legem dici cauſam eſſe iræ, mortis, peccati &c. per accidens, & occaſione ſumpta, eo ſenſu, quo Chriſtus Dominus Lucæ 2. dicitur, *Poſitus in ruinam, & reſurrectionem multorum*. Et 2. ad Corinthios 6. Apoſtoli dicuntur eſſe, *Auctores mortis in mortem, videlicet per occaſionem*: Tribus autem de cauſis lex dicitur cauſa mortis, iræ, & peccati: ex occaſione, & per accidens. *Primò*, quia ſi non eſſet lex, non eſſet prævaricatio, cùm ſcientia notificans obligationem, majorem ingerat pœnam: unde S. Auguſtinus libro de Spiritu, & Littera capite 14. *Littera*, inquit, *prohibens peccatum non juſtificat hominem, ſed potiùs occidit augendo concupiſcentiam, & iniquitatem prævaricatione cumulando*. *Secundò*, quia ut docet idem S. Auguſtinus ibidem cap. 4. *Lex quamvis bona, auget deſiderium prohibendo mala: ſicut aquæ impetus ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cujus molem cùm evicerit majore cumulo præcipitatus, violentiùs per plana provolvitur: neſcio quo enim modo hoc ipſum, quod concupiſcitur, fit jucundius, dum vetatur*. *Tertiò* denique, lex dicitur eſſe cauſa peccati occaſio-

caſionaliter, quia plerumque lege, homines quibus datur, ſuperbiæ occaſionem aſſumunt, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. 3. ad Bonifacium cap. 7. *Littera*, inquit, *occidit aut apertè ſibi reos non faciendo, quod præcipit, aut putando ſe facere, quod ſpiritali, quæ ex Deo eſt, non faciunt charitate: ita remanent, aut apertè iniqui, aut fallaciter juſti; in aperta iniquitate evidenter eliſi, in fallaci inſipienter elati.*

Secundum argumentum capitale, quo probare nituntur Adverſarii, illud omne peccatum eſſe, quod ex charitate non procedit.

OBjiciunt primò. Nullus datur actus medius inter culpabilem cupiditatem, & ſanctam charitatem: ergo nullum datur opus bonum moraliter ex omnibus ſuis circumſtantiis ſine gratia; ac proinde ſine fide, quæ eſt prima gratia: etenim ſi talis actus daretur, medius foret inter charitatem, & culpabilem cupiditatem. Probant antecedens ex S. Auguſtino pluribi, maximè lib. 9. de Trinit. cap. 8. ubi ait verbum quodlibet aut cupiditate, aut charitate concipi: *Nemo volens*, inquit, *aliquid facit, quod non in corde ſuo priùs dixerit: quod verbum amore concipitur, ſive creaturæ, ſive Creatoris; ideſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis*. Et in Pſal. 18. *Qui noluerit ſervire charitati, neceſſe eſt, ut ſerviat iniquitati*: Et in Enchiridio ad Laurentium capite 17. *Regnat*, inquit, *carnalis cupiditas, ubi non eſt Dei charitas.*

Reſpondeo primò, diſtinguendo antecedens: Nullus eſt actus medius inter ſanctam charitatem, & culpabilem cupiditatem concomitanter, & ratione ſubjecti, concedo: quia nullus ut plurimum fit ab homine, niſi in quo dominetur aut cupiditas, aut charitas: formaliter, & ſpectata ſola ratione actus ipſius, nego; nam reverà poteſt aliquis eſſe actus indifferens, imò & moraliter bonus, ubi charitas non adeſt, ſeu affectus ille, qui omnia per ſe in Deum ordinat, & dirigit.

Reſpondeo ſecundò, negari poſſe antecedens; nam ipſemet S. Auguſtinus agnoſcit actum aliquem medium inter charitatem, & vitioſam cupiditatem, qui non ſit malus: ait enim libro de Patientia cap. 26. *Si quis non habens charitatem, & in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem &c. nullo modo culpanda iſta ſunt; imò verò & hæc laudanda patientia eſt*. Et libro de Spiritu, & Littera dicit impios aliqua facere, quæ non ſolùm vituperari nequeunt, verùm etiam quæ meritò laudantur. Non ergo cenſet omnes actus, qui non procedunt ex charitate, à vitioſa cupiditate derivari. *Vel* ne ſibi contrarius appareat, dicendum eſt eum cupiditatis nomen hìc uſurpare in latiori ſignificatione, pro eo affectu, qui non eſt perfecta charitas, nec ad Deum per ſe ordinatur.

Inſtant; Idem S. Auguſtinus primò affirmat ſine charitate, & Dei dilectione nil per ſe fieri poſſe, niſi peccatum, ait enim libro de Spiritu, & Littera cap. 14. *Non eſt fructus bonus, qui de charitatis radice non ſurgit*.

Diſtinguo: Non eſt fructus bonus ſine charitate, qui ſufficiens ſit ad ſalutem conſequendam, concedo: qui ſit moraliter bonus, & conferat ad honeſtatem ſocietatis humanæ, nego: quoties enim S. Auguſtinus ait charitatem deſiderari ad actum bonum, toties loquitur de bono opere ad vitam æternam conducente: ſic intelligendum eſt, quod ait lib. 1. de Gratia Chriſti cap. 26. *Quid boni faceremus niſi diligeremus?* Et paulò poſt: *Ubi non eſt dilectio, nullum opus imputatur*. Scilicet ad meritum vitæ æternæ.

Urgent denique ex eodem S. Auguſtino libro de Spiritu, & Littera cap. 4. *Mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſerviliter, & non liberaliter fit, & ideo non fit*: Sed ex eodem S. Auguſtino cap. 8. *Quicumque* (ex Judæis) *faciebant, quod lex jubebat, non adjuvante ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant non amore juſtitiæ; ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiùſque ex illo renitebantur, quòd eos noverat Deus malle, ſi fieri poſſet, impunè committere*. Ergo non poteſt aliquod præceptum impleri nec bonum fieri ſine gratia, & charitate.

Diſtinguo minorem: Id fit, ut plurimùm, concedo: ſemper & omni data occaſione, nego: non enim ea eſt S. Auguſtini ſententia: quòd quidquid fit timore pœnæ, vitioſum ſit; nam ipſemet pluribi timorem Dei etiam ſervilem commendat, maximè verò lib. 1. contra Adverſarium legis, & Prophetarum capit. 16. *Salubriter*, inquit, *non ſolùm bonitatem, verùm etiam ſeveritatem Dei ſacra Scriptura commendat: quoniam & ama-*

& amatur Deus utiliter, & timetur. Et in Pſalmum 127. explicans illa verba: *Beatus vir, qui timet Dominum*, ait, *Ille timor nondum caſtus præſentiam Domini, & pœnas timet. Timore facit quidquid boni facit. Non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi: ſed timet ne mittatur in gehennam: bonus eſt & iſte timor, utilis eſt*. Et libro de gratia, & libero arbitrio cap. 18. Spiritum iſtum timoris, magnum donum Dei appellat; non quòd timore Petrus Chriſtum negarit, ſed de quo dixit Dominus Chriſtus: *Timete eum, qui habet poteſtatem, & animam, & corpus mittere in gehennam*. Et Tractatu 9. in Epiſt. Joannis dicit, timorem Domini priùs mentem occupare, ut poſteà ingrediatur charitas: & timorem eſſe medicamentum animæ; charitatem verò eſſe illius ſanitatem.

Ipſi adſtipulantur cæteri SS. Patres; nam S. Cyprianus libro de Laude Martyrii, ait: *Nos ad hunc gloriæ titulum* (Martyrii ſcilicet) *metus excitat futurorum; etenim quibus magna promiſſa ſunt, magis magna ſunt, quæ metuenda eſſe illis videantur*. Et S. Baſilius in Pſalmum 3. exponens illa verba: *Divites eguerunt*, ait: *Si quando ſenſeris ad unum aliquod cieri, ac proſilire peccatum; ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Chriſti judicium*. Ibidemque affirmat timorem illum ſalutarem eſſe, & ſanctitatis operatorium, animamque velut frænum quoddam à peccando compeſcere. Et S. Chryſoſtomus hom. 15. ad populum Antiochenum, ait: *Quid? gehenna gravius, ſed hujus metu nihil utilius; gehennæ namque timor regni nobis affert coronam: niſi bonus eſſet timor, non multos impendiſſet Chriſtus ſermones, & longos de illa pœna, & ſupplicio loquens*. Similia habent S. Ambroſius in Pſalmum 118. & Hieronymus in cap. 1. Malachiæ.

Tertium Argumentum capitale petitum ex eo, quòd omnia infidelium opera dicantur peccata, & eorum virtutes falſæ, ac ementitæ.

OBjiciunt primò, Apoſtolum 14. ad Rom. dicentem: *Quod non eſt ex fide peccatum eſt*: ſed infidelium opera nequeunt ex fide derivari: ergo ſunt peccata.

Diſtinguo minorem: Quod non eſt ex fide, & regula agendi, peccatum eſt, concedo: quod non eſt ex fide, & ex principio, ſeu regula credendi, nego: Duobus enim modis (quantum ad præſens attinet) uſurpari poteſt fidei nomen: *Primò* quidem pro perſuaſione, qua quis exiſtimat aliquid ſibi licitum eſſe, hoc eſt, pro dictamine conſcientiæ; quo ſenſu vulgò dicimus nos id bona fide agere, quod ex conſcientia, & rationis dictamine operamur; ſic fidei nomen uſurparunt Patres Concilii Lateranenſis Canone 41. ubi legimus: *quoniam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, Synodali judicio definimus; ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio*. Ideſt abſque bona conſcientia. *Secundò* fidei nomen ſignificat habitum, & actum quo credimus alicui veritati, propter auctoritatem dicentis. Apoſtolus autem hic fidem uſurpat priori modo, loquitur enim de Judæis ad fidem converſis, qui per conſcientiam erroneam judicarunt non eſſe licitum veſci cibis lege Moſaica prohibitis, qui cùm diſcernant cibum à cibo, & nihilominus eo veſcantur, quem illicitum putant, reverà peccant, quia non ex fide, ideſt ex dictamine conſcientiæ judicantis licere, eo utuntur. Omne autem, quod ex tali fide non procedit, hoc eſt, id quod ſecundùm illam regulam non fit, peccatum eſt. Ita interpretatur S. Chryſoſtomus homil. 26. in Epiſtolam ad Rom. dicens: *Hìc fidem non dogmatum, ſed propoſiti argumenti intelligi*, hoc eſt perſuaſionem de re, quæ proponitur, agenda; cui concinunt Oecumenius, Theophylactus, & nonnulli alii Recentiores interpretes cum Eſtio.

Urgent. Plerique SS. Patres fidem hic uſurpant pro fide credendi, ita enim ſentit Auguſtinus pluribi, maximè *lib. 4. contra Julianum cap. 3.* ergo præfata ſolutio eſt nulla. Subindeque, quod fit à non habente habitum fidei infuſæ, peccatum eſt.

Diſtinguo conſequens: Quod non eſt ex fide contrariè, & poſitivè, hoc eſt, quod fit infideliter, & contra id, quod fides ſuadet eſſe faciendum, eſt peccatum, concedo: quod fit negativè, ideſt abſente fide, peccatum eſt per ſe, & præcisè quia fit à non habente fidem, nego: Priori autem modo (ſi loquatur de fide divina) eam uſurpat: eam enim propoſitionem format de Judæo, qui exiſtimat abſtinendum eſſe à quibuſdam cibis, & nihilominus contra fidem, quam habet, cibos manducat; cujus actio haud dubiè peccatum eſt, utpote quæ fiat contra lumen, ac dictamen fidei, hunc autem

tem

tem eſſe genuinum Apoſtoli ſenſum, patet ex antecedentibus verbis; ait enim, *Qui autem diſcernit* (hoc eſt diſcretionem quamdam ciborum facit, alios mundos, alios immundos judicando) *ſi manducaverit, damnatus eſt; quia non ex fide: omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*

Inſtant: Atqui Apoſtolus nedum ait opera, quæ non ſunt fide contrariè, ſed etiam negativè, eſſe peccata: Ergo ſolutio nulla. Probant antecedens ex illo ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: Ergo nullum opus infidelium poteſt eſſe bonum, & Deo gratum.

Nego antecedens; & primum Apoſtoli textum diſtinguo, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo ratione operantis, concedo: Ratione operis, nego: Fateor equidem infidelem quamdiu in infidelitate permanet, non poſſe Deo placere ratione ſui, etſi placet interdum ratione operis; non quidem illa complacentia, de qua ibidem agit Apoſtolus, quæque provenit ex juſtitia, & ſanctitate ſupernaturali, per quam Deo placuerunt Sancti, de quibus deinceps agit toto capite, conſequenter ad id, quod dixerat in fine capitis præcedentis, *Juſtus meus ex fide vivit.*

Urgent denique. Non ſolùm ratione operantis, ſed etiam ratione operis omnia infidelium opera peccata ſunt, & ingrata Deo: Ergo &c. Probatur antecedens ex eodem Apoſtolo ad Titum 1. *Coinquinatis, & infidelibus nihil eſt mundum.*

Diſtinguo antecedens: Coinquinatis, & infidelibus nihil eſt mundum munditia perfecta, & ſupernaturali, concedo: Imperfecta, & morali, nego. Duplex enim poteſt eſſe operis munditia: perfecta videlicet, & ordinis ſupernaturalis, quæ proveniat à gratia ſanctificante, qua fit ut omnia juſti opera reverà munda ſint, Deo grata, & acceptata ad beatitudinem ſupernaturalem; alia verò eſt mundities moralis, & ordinis naturalis, qua fit ut opus elicitum circa bonum honeſtum, & debitis circumſtantiis moralibus illuſtratum cenſeatur mundum, & objectum divinæ complacentiæ naturalis, qua videlicet Deus approbat omnes naturæ partus, & fructus, qui fiunt ſecundùm ordinem à Providentia naturali præſcriptum. Etenim ſi fructus arborum, & plantarum germina Deo placeant, ut colligitur ex his verbis Geneſis 1. *Protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen juxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam: Et vidit Deus, quòd eſſet bonum*: Multò magis actus, & fructus voluntatis, in qua remanent quædam, licèt extrema, divinæ imaginis lineamenta, nobiliori modo Deo placere poſſunt.

Vel aliter diſtinguo: Coinquinatis, & infidelibus, qui per immunditiam cordis, aut per infidelitatem, vel abutuntur Dei creaturis, vel quaſi illæ eſſent impuræ, eis non utuntur, nihil eſt mundum, concedo: Infidelibus ſimpliciter, & ratione dumtaxat eorum infidelitatis, nego. Aliàs pari conſequentia concludendum eſſet, omnia etiam mundorum opera eſſe munda; ait enim Apoſtolus: *Omnia munda mundis*. Quod tamen abſolutè falſum eſt, alioqui nuſquam quis peccare poſſet, ubi ſemel juſtitiam fuiſſet adeptus: Sic S. Auguſtinus lib. 21. *contra Fauſtum Manichæum*, hunc Apoſtoli textum explicat tùm de fidelibus, tùm de infidelibus, qui creaturis Dei, v.g. cibis, per immunditiam abutuntur, non ſervato ſcilicet tempore, modo & ratione; idque uſurpat tum contra Judæos, qui poſt abrogatam legem cibos adhuc immundos exiſtimabant: tum contra Manichæos, qui omnes prorſus cibos cenſebant immundos, & à malo principio productos.

Vel denique dico, Apoſtolum loqui de iis immundis, qui perverſam, & depravatam habent conſcientiam, quorum omnia opera ideo prorſus immunda ſunt, quia ſcilicet malam ſuis in operibus habent intentionem. Quæ utique genuina videtur Apoſtoli mens, ait enim: *Coinquinatis, & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum, & mens, & conſcientia: confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: Cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne bonum opus reprobi.*

Objiciunt ſecundò S. Auguſtinum, qui pluribi declarat, & probat opera infidelium eſſe peccata, & in eis nullas eſſe veras virtutes, maximè verò lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia cap. 3. *Abſit ergo*, inquit, *pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem connubii ſervat uxori.* Et capite ſequenti: *Qui non hac intentione, hac voluntate, hoc fine generant filios, ut eos ex membris hominis primi, in membra transferant Chriſti; ſed infideles Parentes de infideli prole glorientur, etiamſi tanta ſit obſervantia, ut ſe-*

cun-

Digitized by Google

cundùm matrimoniales tabulas nonniſi procreandorum liberorum cauſa concubant, non eſt in eis vera pudicitia conjugalis. Cùm enim virtus ſit pudicitia, cui vitium contrarium eſt impudentia, omneſque virtutes etiam, quæ per corpus operantur, in animo habitent, quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur, quando à vero Deo ipſe animus fornicatur? Quam fornicationem ſanctus ille Pſalmus accuſat, ubi dicit: Ecce enim, qui longè ſe faciunt à te peribunt; perdidiſti omnem, qui fornicatur abs te. Vera igitur pudicitia ſive conjugalis, ſive vidualis, ſive virginalis dicenda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur. At potiſſimùm rem profundè tractat, & diſcutit cap. 4. contra Julianum cap. 3. ita ſcribens: *Sed acerbiſſimi gratiæ hujus inimici, exempla nobis opponitis impiorum, quos dicitis alienos à fide, abundare virtutibus, in quibus ſine adjutorio gratiæ, ſolum eſt naturæ bonum, licèt ſuperſtitionibus mancipatum, qui ſolis libertatis ingenitæ viribus, & miſericordes crebrò, & modeſti, & caſti inveniuntur, & ſobrii.* Quem utique errorem refellit S. Auguſtinus tribus potiſſimùm argumentis. *Primò* quidem argumento ad hominem, quia Julianus alibi docuerat initium quidem juſtitiæ eſſe in homine, ſed conſummationem eſſe à Deo, videlicet voluntatem, ſeu cupiditatem boni eſſe a nobis; effectum autem eſſe à Deo: at verò loquens de operibus infidelium, non ſolùm voluntatem, ſed etiam bonum voluntatis effectum tribuit arbitrii liberi viribus; unde ſic eum interpellat S. Auguſtinus. *Sed ſi & eſſe voluerunt, & ſunt, jam in eis voluntatem, & effectum voluntatis invenimus, quid remanſit, quòd gratiæ reſervemus in tam evidentibus, quibus dixiſti eos abundare virtutibus?* Secundò cum impugnat argumento petito ex Proverbiorum 24. *Qui dicit impium juſtum eſſe, maledictus erit in populo, & odibilis in Gentibus.* Tertiò ipſum urget auctoritate Apoſtoli ad Rom. 1. *Juſtus ex fide vivit. Abſit autem*, inquit, *ut ſit juſtus verè, niſi vivat ex fide, juſtus enim ex fide vivit.* Ex quibus locis ſic Adverſarii argumentantur. Ibi non poteſt eſſe ullum opus bonum, ubi vera virtus reperiri nequit: ſed S. Auguſtinus apertè fatetur in infidelibus nullam reperiri veram virtutem: Ergo negat pariter in eis eſſe ullum bonum opus.

Diſtinguo minorem; Fatetur S. Auguſtinus infidelibus nullas ineſſe veras virtutes, ideſt nullum habitum, quo homo cenſeatur rectè vivere, & per quem juſtificationis gratiam, & vitam æternam obtineat, ut volebat Julianus, ſicut advertimus in tertio notabili, concedo: Nullus eſt habitus virtutis, quo homo ad aliquod bonum opus morale naturalis ordinis inclinetur, ſaltem ubi gravis non urget tentatio, nego. Fateor igitur in infidelibus non eſſe ullam veram virtutem ſimpliciter, quæ videlicet hominem ordinet ad ſalutem: quo ſenſu veram virtutem dumtaxat uſurpat S. Auguſtinus, ut conſtat eodem *capite tertio*, ait enim. *Si ergo ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt, vera promittit, nihil proſunt homini virtutes; nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes.* Sicque ea ratione negat eſſe virtutes infidelibus, quia nullus infidelis juſtus eſſe poteſt: Quia, ut pluries ibidem repetit, Juſtus ex fide vivit:
Quis porrò, *inquit*, qui ſe Chriſtianos ha- „
beri volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ip- „
ſis etiam fortè tu ſolus, juſtum dixerit in- „
fidelem, juſtum dixerit impium, juſtum „
dixerit diabolo mancipatum? Sit licèt il- „
le Fabricius, ſit licèt Fabius, ſit licèt Sci- „
pio, ſit licèt Regulus, quorum me nomi- „
nibus, tamquam in antiqua Romana Cu- „
ria loqueremur, putaſti eſſe terrendum. „
Verùm in hac cauſa etſi ad Scholam Py- „
thagoræ provoces, vel Platonis, ubi eru- „
ditiſſimi, atque doctiſſimi viri multò ex- „
cellentiore cæteris Philoſophia nobilita- „
ti, veras virtutes non eſſe dicebant, ni- „
ſi quæ menti quodammodo imprimun- „
tur à forma illius æternæ, immutabiliſ- „
que ſubſtantiæ, quod eſt Deus; etiam il- „
lic adverſus te quantum donat, qui nos „
vocavit pietatis libertate, clamabo: Nec „
in iſtis vera eſt juſtitia, quia juſtus ex fi- „
de vivit; fides ex auditu, auditus autem „
per Verbum Chriſti; Finis legis Chriſtus „
ad juſtitiam omni credenti: Quomodo „
ſunt verè juſti, quibus vilis eſt humilitas „
veri juſti? Quò enim propinquaverunt „
intelligentia, inde ſuperbia receſſerunt: „
qua cognoſcentes Deum, non ſicut Deum „
glorificaverunt &c. *unde concludit*: Si per „
naturam, voluntatemque juſtitia: Ergo „
Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi per do- „
ctrinas hominum qualeſcumque juſtitia: „
Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, per „
quod enim vera juſtitia, per hoc etiam „
regnum Dei: Deus namque ipſe, quod „
abſit, erit injuſtus, ſi ad ejus regnum ve- „
rus non admittitur juſtus &c. Hæc S. Au- „

gu-

guſtinus, quibus ſatis, ſuperque conſtat eatenus S. Auguſtinum negare in infidelibus veras eſſe virtutes, quatenus illæ virtutes infidelium nequeunt quidquam ad ſalutem conferre.

Urgent; Si aliquæ infidelibus ineſſent virtutes veræ, & dumtaxat bonæ moraliter, dici poſſent ſteriles per reſpectum ad beatitudinem: Sed S. Auguſtinus negat apertè aliquas virtutes poſſe dici ſteriles; ſic enim circa medium ejuſdem capitis tertii Julianum carpit, *Dici non poteſt quantum te fallat iſta opinio, quia dixiſti omnes virtutes affectus eſſe, per quas aut fructuosè, aut ſteriliter boni ſumus: Fieri enim non poteſt, ut ſteriliter boni ſimus. Sed boni non ſumus quidquid ſteriliter ſumus: Arbor enim bona bonos fructus facit: abſit autem, ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas: Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni; ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs, alii magis mali*. Ergo ex S. Auguſtino nulla poteſt virtus eſſe ſterilis.

Diſtinguo minorem: Nulla poteſt eſſe virtus ſterilis reſpectu boni naturalis, aut ſupernaturalis conſequendi, concedo: Nulla poteſt eſſe fœcunda reſpectu boni naturalis, & ſterilis reſpectu boni ſupernaturalis, nego. Nam ipſemet S. Auguſtinus libro 5. de Civitate Dei cap. 15. affirmat Deum dediſſe Romanis Imperium in tot Gentes, & regna in remunerationem ipſorum virtutum civilium, & moralium. Cenſet ergo virtutes illas morales aliquam temporalem mercedem promereri; ſubindeque etiamſi ſteriles appareant reſpectu fœlicitatis æternæ, poſſunt tamen revera eſſe fœcundæ reſpectu boni temporalis, quod in mercedem Deus ipſis repromittit, & retribuit.

Urgent S. Auguſtinus *ibidem* negat homines poſſe eſſe *ſteriliter bonos*, ibi enim Julianum arguit, quòd dixerit omnes virtutes eſſe quoſdam affectus, per quos aut fructuosè, aut ſteriliter boni ſimus: *Fieri non poteſt* (inquit ſanctus Doctor) *ut ſteriliter boni ſimus, ſed boni non ſumus quidquid ſteriliter ſumus*. Et paulò poſt ibidem: *nullo modo homines ſteriliter boni ſunt*. Et adhuc aliquantò poſt, Julianum ſic increpat: *Quomodo igitur, obſecro, aut jocaris in iis diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas, qui utique, aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt, aut ſi fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt; imò & bonæ ſunt, quoniam fructus boni ſunt, & debent Deo placere, cui bonæ arbores non poſſunt, niſi placere*: Et tandem in fine capitis prædicti declarat, bonum non eſſe id, quod eſt ſterile, his verbis: *Dicantur*, inquit, *ſecundùm te hujuſmodi voluntates arbores bonæ, ſufficit, quòd apud Deum ſteriles ſunt, ac per hoc non bonæ*. Ex quibus omnibus ſic inferre licet: Si aliquod eſſet opus moraliter bonum in infidelibus, illud eſſet ſterile, & non conducens ad finem ſalutis æternæ; at ex ſuprà dictis S. Auguſtini locis, nullum datur bonum ſterile: Ergo nullum datur in infidelibus opus moraliter bonum.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Nullum datur bonum ſterile, à quo dicantur homines boni ſimpliciter, & perfectè: concedo: à quo dicantur boni ſecundùm quid, & minùs perfectè, nego. *Iterum diſtinguo*; Non datur bonum ſterile ad ſenſum Juliani, quem ibi impugnat S. Auguſtinus, concedo: Alio ſenſu, quem vulgò propugnant Theologi, nego. Certum enim eſt dari aliquod bonum ſterile, eo ſenſu, quem vulgò propugnant Theologi: nempe bonum illud, quod ex objecto, fine, & circumſtantiis bonum eſt morale, nihil tamen prodeſt ad ſalutem, quia fit abſque gratia. Ejuſmodi enim bonum ſterile agnoſcunt SS. Patres. Inter cæteros S. Ambroſius in eum Pſal. 1. verſiculum: *Et bonum ejus non defluet*, ubi ejuſmodi bona moralia appellat *moralis ornamenta decoris, non ſubſidia redemptionis*.

Et S. Fulgentius lib. de Incarnatione, & gratia Chriſti cap. 26. ubi ait: *Quibuſdam aliqua quidem bona, quæ ad ſocietatis humanæ pertinent æquitatem, ineſſe poſſe; ſed quia charitate Dei non fiunt, prodeſſe non poſſe*.

Inſtant. Ex S. Auguſtino loco mox citato, ſterilium fructus arborum non ſunt laudandi: at infideles ſunt arbores ſteriles: igitur eorum fructus, ideſt actus, non ſunt laudandi.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; Sterilium arborum ſteriliter, & infideliter operantium, concedo: ſecus, nego.

Urgent ex eodem S. Auguſtino: Si fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt: Ergo ſi bona ſunt opera infidelium, infideles non ſunt dicendi arbores ſteriles, quod eſt contra S. Auguſtinum.

Re-

Reſpondeo, diſtinguendo antecedens: Si fructus ſint boni ſimpliciter, concedo: Si boni ſunt dumtaxat ſecundùm quid, nego.

Inſtant iterum ex eodem Auguſtino: *Voluntas ſterilis non eſt bona*: igitur opus ſterile non eſt bonum.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Non eſt bona omnimodè, concedo: non eſt bona ſecundùm quid, nego, hoc eſt, non eſt bona in ordine ad ſalutem æternam conſequendam, quæ eſt ſupremum hominis bonum: ſed in ordine ad honeſtatem moralem, & ad rectam naturalem hominis inſtitutionem.

Objiciunt 3. Plures alias S. Auguſtini ſententias, quibus videtur apertè fateri omnia infidelium opera eſſe peccata, eo quòd quidquid interdum boni agere videntur, malo fine id exequantur. Idque præſertim aſſerit, libro primo de Nuptiis, & Concupiſcentia capite 3.

Cùm igitur, inquit, *faciunt hæc homines ſine fide, quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, ſive hominibus placere quærentes, vel ſibi, vel aliis, ſive in his rebus, quas vitiosè concupiſcunt, humanas moleſtias devitantes, ſive dæmonibus ſervientes, non peccata coercentur, ſed aliis peccatis alia peccata vincuntur. Abſit ergo pudicum, vel aliter dici, qui non propter Deum veram fidem connubii ſervat uxori*. Similiter lib. 4. contra Julianum cap. 3. Juliano interrogante; *Si gentilis nudum operierit, numquid quia non eſt ex fide, peccatum eſt?* ſic reſpondet, *Prorſus in quantum non eſt ex fide peccatum eſt*. Et iterùm circa ejuſdem capitis finem, eumdem Julianum ſic alloquitur: *Intellige*, inquit, *quod ait Dominus*, Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit: ſi autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: *& hunc* oculum *agnoſce intentionem, qua facit quiſque, quod facit, & diſce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, ejus, quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum. Aut certè, quoniam ſaltem concedis opera infidelium, quæ tibi videntur bona, non tamen eos ad ſalutem ſempiternam, regnumque perducere: ſcito nos illud bonum hominum, dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum, ſine Dei gratia, quæ datur per unum Mediatorem Dei, & hominum, nemini poſſe conferri, per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum, regnumque perduci. Omnia proinde cætera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & ſine ullo facta peccato. Quod ad me pertinet hoc ſcio, quia ea non facit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis, atque impia non eſt bona: dicuntur ſecundùm te hujuſmodi voluntates arbores bonæ, ſufficit, quòd apud Deum ſteriles ſint, ac per hoc non bonæ.*

Reſpondeo 1. S. Auguſtinum, dum infidelium opera appellat peccata, ſumere nomen *peccati* generatim, & pro omni actu, qui ad vitam æternam prodeſſe non poteſt, utpote facto in ſtatu peſſimo; non verò peccati nomen uſurpat in ſtricta, & propria ſignificatione, quatenus nempe ſignificat actum dictamini rectæ rationis, ac præſcriptis legibus difformem, ac contrarium.

Reſpondeo 2. ut plurimum quidem infidelium opera eſſe peccata, quia raró contingit, ut reverà non ſint actus regulis bene vivendi, & rectæ rationi difformes; nam agere ſolent ex infidelitate, quæ cùm ſit regula erronea, haud dubium eſt, quidquid ex ea procedit, vitiatum eſſe, & peccaminoſum.

Reſpondeo 3. Idcirco infidelium opera, ut plurimùm eſſe peccata, quia raró ſibi in ſuis proponunt operibus rectum aliquem finem, ut ad Dei gloriam obedientiam ipſius mandatis præſtent; imò plerumque agunt propter finem peſſimum; quia, ut dicit S. Auguſtinus verbis ſupra laudatis, vel ſibi, vel aliis placere quærunt. Unde capite 3. libri 4. contra Julianum, ubi pronuntiavit, operire nudum in quantum non eſt ex fide, peccatum eſſe, ſtatim ſubjicit: *Non quia per ſeipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt: ſed de tali opere non in Domino gloriari, peccatum eſt; gloriari enim non in Domino, eſt aliquid, quod infideliter fit ſuperbum, ſcilicet ac præſumptionem redolens*: Unde eodem capite rationem reddens, cur infideles bona malè faciant, ait: *Quia ſcilicet ea non fideli, ſed infideli, & noxia faciunt voluntate*. Denique dum eodem capite ait: *Ubi non eſt intentio bonæ fidei, quæ per dilectionem operatur, totum corpus plenum eſt nigredine peccatorum*: ſolùm voluit peccatum in infidelibus regnare, & eſſe concomitanter, propter abſentiam, & defectum fidei, quæ eſt principium juſtificationis.

Urgent: Quidquid infideles ex infidelitate

tate operantur, peccatum eſt formaliter, & non ſolùm concomitanter: Sed S. Auguſtinus teſtatur infideles, omnia etiam, quæ videntur bona opera facere; ſemper agere ex infidelitate, nam lib. 1. de Nuptiis, & Concupiſcentia cap. 4. ait: *Infideles cum pudicitiæ conjugalis bonum habent, quia infideliter utuntur, in malum, peccatumque convertunt*: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Quidquid infideles agunt formaliter ex infidelitate peccatum eſt, concedo: quia nempe ipſa infidelitas eſt mala arbor, quæ non poteſt bonos fructus facere: quidquid agunt in ſtatu infidelitatis, formaliter peccatum eſt, nego: nec aliud voluit S. Auguſtinus; nam eodem loco ſubjicit: *Eo modo ergo, & illam concupiſcentiam carnis, qua caro concupiſcit adversùs ſpiritum in uſum juſtitiæ convertunt fidelium nuptiæ*: Certum eſt autem fidelium nuptias non convertere, niſi dum fideliter, & ex fide operantur: unde ſubjungit: *Habent quippe intentionem generandi regenerandos: ut qui ex iis ſæculis filii naſcuntur, in Dei filios renaſcantur*.

Urgent: Si quòd non eſt ex fide, peccatum eſſet dumtaxat concomitanter, & non formaliter, vana eſſet, & inutilis S. Auguſtini adversùs Julianum ratiocinatio; ſiquidem Julianus abſque negotio admiſiſſet reverà quidquid formaliter ab infidelitate procedit, peccatum eſſe: ſecus autem eſſe de cæteris operibus infidelium, quæ non ſunt formaliter actus infidelitatis, ſed actus virtutis, vel miſericordiæ, vel juſtitiæ, vel temperantiæ: ergo S. Auguſtinus non ſolùm cenſet opera infidelium peccata, quatenus proveniunt ab ipſa infidelitate, ſeu etiam prout fiunt in ipſa infidelitate.

Nego antecedens: Julianus enim non ſolùm exiſtimabat infidelium opera eſſe bona moraliter; ſed etiam ſufficere ad gratiam ſanctificantem, & gloriam æternam promerendam: exiſtimabat etiam poſſe hominem ſtudio ſanctitatis accedente gratia adhærere non poſſe peccatis, ut teſtatur S. Auguſtinus præſato capite 3. lib. 4. *Contra*, inquit, *ſubdtis, atque conceditis dicentes, perfacilè igitur ſtudio ſanctitatis, quòd Deus adjuvat, poteſt carere peccatis*, hunc autem errorem impugnat illis Apoſtoli verbis, *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt*.

Inſuper exiſtimabat Julianus ea opera, quæ bona ſunt ex objecto, etſi fierent ex ſine perverſo, nihilominus eſſe bona; quod ipſi exprobrat ibidem ſanctus Auguſtinus, tamquam dogma peſſimum, & vitis Chriſtianis prorsùs indignum. *Unde*, inquit, *niſi videar calumniari ipſa tua verba, jam ponam*: (Cunctarum, *inquis*, origo virtutum in rationabili anima ſita eſt, & affectus omnes, per quos aut fructuoſè, aut ſteriliter boni ſumus, in ſubjecto ſunt mentis noſtræ: prudentia, juſtitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum vis cùm inſit omnibus naturaliter, *inquis*, non tamen ad unum finem in omnibus properat, ſed pro judicio voluntatis, cujus nutui ſerviunt, aut ad æterna, aut ad temporalia diriguntur. Quod cùm ſit in eo, quod ſunt, non in eo, quod agunt, ſed in eo ſolo variant, quod merentur: Nec nominis igitur ſui, *inquis*, poſſunt, nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius, quod appetiverunt, præmii, aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur. Quam Juliani ſententiam velut inſulſam ſic refellit S. Auguſtinus: *Hæc ubi didiceris neſcio, jam tamen cernis, ut arbitror, conſequens eſſe, ut vera ſit virtus avarorum prudentia, qua excogitant genera lucellorum: & avarorum juſtitia, qua graviorum damnorum metu, faciliùs ſua nonnumquam contemnunt, quàm uſurpant aliquid alienum, & avarorum temperantia, qua luxuriæ, quoniam ſumptuoſa eſt, prohibent appetitum, ſoleque neceſſario victu, tegumentoque contenti ſunt, & avarorum fortitudo, qua, ut ait Horatius* lib. 1. Epiſt. 1. Per mare pauperiem fugiunt per Saxa, per ignes: *quæ denique cognovimus quadam irruptione barbarica ad ea prodenda, quæ habebant nullis hoſtium tormentis potuiſſe compelli*: Unde concludit: *Ergo virtutes iſtæ tali fine turpes, atque deformes, & ideo nullo modo germanæ*, Veræque virtutes; *tibi tamen ita veræ videntur, & pulchræ, ut nec nominis ſui poſſent, nec generis ſuſtinere diſpendium; ſed ſolius, quod appetiverunt, præmii exilitate fruſtrentur, id eſt terrenorum, commodorumque fructu, non cœleſtium præmiorum*. Adversùs autem hunc poſteriorem errorem plurima alia congerit ſanctus Auguſtinus, quibus ſignificat id malum eſſe, quod mala, noxia, & infideli voluntate fit.

Inſtant iterum: Quæ fuerit S. Auguſtini mens de infidelium operibus, evidentiùs patere non poteſt, quàm ex doctrina ejus Diſcipulorum, maximè ſancti Proſperi: ſed S. Proſper apertè fatetur infidelium opera,

qua-

quatenus fiunt in ſtatu infidelitatis, eſſe peccata: ergo, &c. Probatur minor ex libro contra Collatorem cap. 22. *Natura*, inquit, *bonis ſuis malè utitur, in quibus ſine cultu veri Dei, impietatibus, immunditiiſque vincitur, & unde ſe defendi exiſtimat, accuſatur*. Et lib. 1. de vocatione Gentium cap. 7. *Sine cultu veri Dei*, inquit, *etiam quod videtur virtus eſſe, peccatum eſt: nec placere illud Deo ſine Deo poteſt: qui vero Deo non placet, cui niſi ſibi, & diabolo placet?* Denique lib. de ingratis cap. 16.

Omne enim probitatis opus, niſi ſemine veræ
Exoritur fidei, peccatum eſt, inque reatum
Vertitur, & ſterilis cumulat ſibi gloria pœnam.

Nomine autem hujus gloriæ ſterilis, quæ ſibi pœnam accumulat, ſignificat opera infidelium in ſtatu infidelitatis elicita. Igitur, &c.

Reſpondeo S. Proſperum eo modo explicandum eſſe, quo S. Auguſtinum expoſuimus; nimirum de opere moraliter bono, quod fit infideliter, & cum aliqua præſumptione comparandæ per illud gratiæ. Siquidem Semipelagiani, adversùs quos militat S. Proſper, exiſtimabant poſſe hominem naturali ſtudio, ac deſiderio fidei, tum fidem ipſam, tum cætera dona Dei, quibus ad vitam pervenitur æternam, promereri. S. verò Proſper ex adverſo docet hæc opera illo ſuperbiæ typo, ac ſpiritu concepta, peccata eſſe, in reatum verti, pœnamque potiùs cumulare, quàm gratiam promereri, quod evidenter explicat capite 37. ſupra laudata.

Si tamen hæc propria virtute capeſcere quemquam
Poſſe putant, ſitve dignus labor iſte juvari
Ingenium meruiſſe, ajunt, bona vera petentis:
Creſcere concipiunt, minuuntur; proficiendo
Deficiunt; fulgendo cadunt: currendo recedunt.

Eodem prorsùs modo explicandus eſt alter locus ejuſdem S. Proſperi ex libro de vita contemplativa capite 3. ubi ait: *Apoſtolum dicendo* Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, *declaraſſe, quòd omnia bona, aut ex fide geſta virtutes ſint, aut ſi fuerint ſine fide, non ſunt aliqua bona credenda, ſed vitia, quæ non juvant ſuos operarios, ſed condemnant, inflatoſque præcipitant, atque à finibus æternæ ſalutis eliminant*. Loquitur enim ibi S. Proſper de intentionibus infidelium, quas non ſola fidei abſentia, ſed infidelis, & noxia voluntas culpabiles reddit. S. enim Proſper ſatis innuit illa opera ſpiritu ſuperbiæ elici, dum ait, *Illa præcipitare inflatos*: Similiter dum addit, quod de infidelibus dixit; etiam adversùs fideles torqueri poſſet, qui non ſecundùm Deum, ſed ſecundùm hominem vivunt: tandem ejus mens luculentiùs apparet circa finem capitis, ubi inſinuat ſe agere de Dei operibus, quæ mala intentione ab infidelibus fiunt, dum ait: *Itaque ſi utcumque etiam claruit, quòd virtutes veras non videntur habere, qui ſimulant; & illi ſimulant, qui non ex fide, aut non propter Deum, ſed propter homines tantùm boni aliquid operantur, eleemoſynis, ac jejuniis, vel abſtinentiæ, cæteriſque bonis ſerviendo, non ut boni fiant, ſed ut ſe bonos hominibus fingant, nec ad recipiendam ſempiternam mercedem, ſed ad comparandam gloriam popularem*. Dicendum igitur eum nomine illius gloriæ ſterilis, quæ ſibi pœnam accumulat, non aliud intelligere, quàm vanam gloriam, qua infideles undique exundabant; maximè verò Philoſophi, quos idcirco *animalia gloriæ* Tertullianus appellat.

Congerunt adverſarii varias aliorum S. Auguſtini diſcipulorum ſententias, quibus probare nituntur reverà infidelium opera eſſe formaliter peccata. Imprimis namque rem apertè definire videtur S. Fulgentius lib. de veritate prædeſtinationis cap. 18. ubi ait: *Priuſquam accipiat humana voluntas fidem, punitionem per ſe ipſam poteſt mereri, non fidem*; omne *enim* quod non eſt ex fide peccatum eſt, & ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. *Qui autem Deo non placet, ſine dubio Deo diſplicet, non Deum mitigat, ſed potiùs exacerbat*. Et lib. 2. cap. 5. *Deo non placemus, niſi velimus, ſed ab ipſo nobis tribuitur, ut velimus, à quo niſi voluntas hominis mutetur, ut bona ſit, aut ſemper appetit malum, aut numquam bene appetit bonum; ac ſic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero, & bono nullatenus placet*.

Primaſius ad hæc verba 14. capitis ad Romanos; *Quod non eſt ex fide*, ait, *Non ex fide, quæ per charitatem operatur: omne autem, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*

quidquid non ædificat, non eſt ex fide, & ideo peccatum eſt.

Beda ad caput citatum: *Omnis infidelium vita peccatum eſt; & nihil bonum ſine ſummo bono; ubi enim deeſt agnitio æternæ, & incommutabilis veritatis, falſa virtus etiam eſt in optimis moribus.*

Prudentius libro contra Joannem Scotum, cap.4. habet. *Homo poſt illam damnationem habet liberum arbitrium, quo propria voluntate inclinari poteſt, & inclinatur ad malum, habet liberum arbitrium quo poſſit aſſurgere ad bonum. Ut autem aſſurgat ad bonum, non eſt propriæ virtutis, ſed gratiæ Dei miſerentis. Habet liberum arbitrium ut poſſit benè velle, ut poſſit benè vivere, ut poſſit Deo adhærere: ſed ut benè velit, ut benè vivat, ut Deo adhæreat, non eſt ſuæ virtutis, ſed gratiæ Dei miſerentis.*

Sanctus Remigius, & Eccleſia Lugdunenſis lib. de tribus epiſtolis cap. 22. *Verè mortua ſunt opera infidelium, non ſolùm quando apertè vitiis, & peccatis ſerviunt; ſed etiam quando naturali bono in quantum omnipotens Creator tribuit inſtigati, vel naturali lege communiti, quædam bona opera, & velut quaſdam virtutes habere atque exercere videntur; quia fidem Dei, & Chriſti ejus vel ignorantes, vel odio habentes, aut etiam perſequentes, quòd ex illa fide non operantur, omnino nec bonum opus, nec vera virtus eſſe poteſt, quæ non procedit ex radice veritatis, & bonitatis: dum enim illa iſta quæ ſecundùm homines videntur eſſe bona opera, nequaquam vera fide ad Dominum referuntur quem ignorant, nec propter eum agunt, ſed propter quandam honeſtatem, qua inter homines magni videantur, vel propter cupiditatem alicujus commodi temporalis, ipſa impietate infidelitatis, ipſa inflatione elationis, ipſa perverſitate cupiditatis, ita immunda, & inquinata ſunt omnia, ut apud Deum non virtutes, ſed vitia judicentur.*

Sanctus Bernardus ſermone primo de Annunciatione: *Certum eſt*, inquit, *ad ſuam originem univerſa quantum in eis eſt tendere, & in eam ſemper eſſe partem procliviora: Sic & nos qui de nihilo creati ſumus, conſtat quia ſi nobis ipſis relinquimur, in peccatum ſemper, quod nihil eſt, labimur.*

Reſpondeo, illos ſanctos Patres intelligendos eſſe eo modo, quo ſanctus Auguſtinus, nempe in infidelibus nullum eſſe bonum, nullaſque virtutes, veras, & eorum opera eſſe peccata, vel quia cupiditatum pondere gravati, & victi ſæpiſſimè in vitia ruunt: *vel* quia verum Deum non agnoſcentes non ſolùm non operantur propter ejus gloriam, ſed propter cupiditatem alicujus temporalis aut inanis vanitatis, quò fit, ſicut mox loquebatur Eccleſia Lugdunenſis, *ipſa impietate infidelitatis, ipſa inflatione elationis, ipſa perverſitate cupiditatis ita immunda, & inquinata ſunt omnia, ut apud Deum non virtutes, ſed vitia judicentur. Vel* denique, dico infidelium virtutes, & opera moraliter bona, dici peccata comparativè ad virtutes Theologicas, & morales infuſas: virtutes enim morales acquiſitæ mediare videntur inter illas virtutes Theologicas ac morales infuſas, & vitia ſeu peccata. Unde cùm medium comparatum ad extremum perfectius, cenſeatur imperfectum; è contra verò videatur perfectum, dum confertur cum alio extremo minùs perfecto: ſic tepidum comparatum calido videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum; ſimiliter fuſcum comparatum ad nigrum apparet album, videtur autem nigrum, dum juxta album apponitur: hinc eſt quòd virtutes morales acquiſitæ, per ordinem, & comparationem ad Theologicas, & morales infuſas, vel quæ operantur ex principio gratiæ, & charitatis, dicuntur imperfectæ; è contrà verò cenſeri poſſunt perfectæ, ſi comparentur ad vitia quibus opponuntur. Quoniam igitur ſanctus Auguſtinus, & ejus Diſcipuli conſiderant virtutes infidelium per ordinem ad virtutes perfectas Chriſtianorum, illaſque cum iſtis comparant; ideo dicunt eas non eſſe veras virtutes, ſed ementitas; & illas vera peccata, ac virtutum umbras, & ſimilitudines appellant.

Argumentum ultimum petitum ex ratione.

OBjiciunt primò: Nullum dari poteſt bonum opus ſine recta, & perfecta intentione: Sed in infidelibus nulla poteſt eſſe recta intentio: Ergo nec ullum opus moraliter bonum. Major patet ex illo ſancti Ambroſii, lib.1. de officiis, cap.3. *Affectus tuus nomen ponit operi tuo.* Probatur minor. Ibi non poteſt eſſe intentio recta, ubi non eſt fides, quæ eſt mentis oculus, intentionem dirigens. *Nemo enim*, inquit ſanctus Auguſtinus ſuper Pſalmum 31. *computet opera ſua bona ante fidem, ubi enim fides non erat,*

bonum

Digitized by Google

bonum opus non erat ; bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit.

Reſpondeo, conceſſa majore diſtinguendo minorem: Ubi non eſt fides, ibi non poteſt eſſe recta intentio, nec operis directio in finem ultimum ſupernaturalem, concedo: In finem honeſtum ſubalternum naturalem, & moralem, nego: Sicut enim fides dirigit hominis intentionem reſpectu finis ultimi ſupernaturalis: ſic etiam rationis lumen dirigere poteſt intentionem reſpectu alicujus boni honeſti connaturalis homini.

Inſtant: Omne opus quod in finem aliquem creatum refertur, nec in Deum dirigitur, peccatum eſt; ſed ubi non eſt vera Dei fides, & cognitio, opus in Deum dirigi nequit: Ergo cùm in infidelibus non ſit vera Dei fides, & notitia, conſequens eſt eorum opera eſſe peccata. Probant majorem ex ſancto Auguſtino, lib.4. contra Julianum lib.3. *Quidquid boni fit ab homine*, inquit, *& non propter hoc fit propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.*

Diſtinguo majorem: Quod in Deum non refertur vel explicitè, vel implicitè; actualiter aut virtualiter, aut habitualiter, peccatum eſt, concedo: Quod refertur implicitè, habitualiter, & virtualiter, ſcilicet per relationem intrinſecam, quæ identificatur, & velut imbibitur in ipſa entitate actus, peccatum eſt, nego: Poteſt enim actus ad Deum referri tribus modis, ut notat ſanctus Bonaventura in 2. *diſt.*41. ſcilicet actualiter, virtualiter, & habitudinaliter: *Primo modo*, quando quis de Deo cogitans, illum amat, & in ipſius gloriam ſuum opus dirigit. *Secundo modo*, quo quis refert aliquod opus in Deum habens initio operis ejus gloriam pro fine, licèt de eo non cogitet in operis ſucceſſu: *Tertius modus*, eſt quando non præcogitato fine ultimo, ſive Deo, ex ſola boni operis natura fit illius in Deum directio. Infideles autem, qui nullatenus Deum agnoſcunt, non poſſunt equidem explicitè, & actualiter ſuum opus in ejus gloriam dirigere; id verò poſſunt implicitè; nam cùm agant propter finem particularem virtutis, ſicut reverà agere poſſunt; putà cùm eleemoſynas erogant, quia ratio naturalis dictat honeſtum eſſe egenti ſubvenire, implicitè, & virtualiter aut habitualiter opus illud referunt ad Deum; agunt quippe propter finem à Deo inſtitutum.

Urgent: Si liceret agere propter aliquem alium finem, præter Dei gloriam, & actus aliquis creaturæ referri poſſet licitè ad aliquem finem creatum, maximè ad ipſius virtutis honeſtatem; atqui ex ſancto Auguſtino, lib. 19. de civitate Dei, non licet agere propter ſolum finem virtutis: *Licèt enim*, inquit, *à quibuſdam tunc veræ, & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cùm ad ſeipſas referantur, etiam tunc inflatæ aut ſuperbæ ſunt: & ideò non virtutes, ſed vitia judicanda ſunt*: Ergo nullatenus actus poteſt eſſe bonus qui ad alium finem quàm ad Deum refertur.

Diſtinguo minorem: Non licet agere propter honeſtatem virtutis, tamquam propter ultimum finem, concedo: tamquam propter finem ſubalternum, & ordinabilem ad ultimum finem, ſive virtualiter, ſive habitudinaliter, nego; Priori autem ſenſu ſanctus Auguſtinus ait virtutes, cùm ad ſeipſas referuntur, eſſe ſuperbas, & inflatas, quales plurimùm fuere virtutes plurium Gentilium, maximè Philoſophorum, nec-non & virorum fortium, qui ſuis in virtutibus vel præclarè geſtis, nil niſi humanam ac fugacem gloriam ſapiebant: Unde ſanctus Auguſtinus, lib.1. operis imperfecti contra Julianum: *Audite, & intelligite, fortitudinem Gentilium mundana cupiditas: fortitudinem autem Chriſtianorum Dei charitas facit, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per voluntatis arbitrium, quod eſt à nobis; ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: Vel ut lib. de vera religione, c.38. luculentiùs explicat: *Serviunt infideles*, inquit, *cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi; ita neſcientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus, quibus quiſque beatus vult effici, ſerviat neceſſe eſt, velit, nolit: nam quocumque duxerunt ſequitur, & quiſquis eas viſus fuerit auferre, metuitur.*

Objiciunt ſecundò: Si poſſet aliquis actus eſſe bonus abſque gratia, ſequeretur Deum non aliter concurrere ad actum malum, & peccaminoſum, quàm ad actum virtutis, quia ad utrumque concurſu dumtaxat generali, & ut naturæ Author concurreret: Sed conſequens eſt contra doctrinam orthodoxam, & Catholicam, quam acerrimè tuetur ſanctus Auguſtinus, lib.2. de peccatorum meritis, & remiſſione, cap.18. ubi pro-

probat Deum eſſe authorem boni operis in nobis, non verò mali: *Voluntas*, inquit, *aut bona eſt, aut mala; & utique malam non habemus ex Deo: reſtat ergo, ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.... quocirca quòd à Deo nos avertimus, noſtrum eſt, & hæc voluntas mala: quòd vero ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante atque adjuvante non poſſumus, & hæc voluntas bona*: Ergo nullum opus bonum morale fieri poteſt abſque gratia.

Nego ſequelam majoris: Deus enim concurrit ad actum bonum, per ſe, & intendendo illum directè; quia generalem ſuum concurſum creaturis præbet, ea intentione, ut bene eo utantur: Cùm verò actum malum nullatenus intendat, ſed tantùm ejus concurſus generalis determinetur ad malum finem per voluntatem creatam, quæ ipſo ſibi impenſo concurſu generali abutitur, eum detorquendo in pravum finem à Deo non intentum; idcircò tantùm per accidens Deus ad iſtum malum actum concurrere dicendus eſt.

Inſtabis: Si hæc ita eſſent, ſequeretur dæmones poſſe efficere opus moraliter bonum; quia vires naturæ non ſunt minùs perfectæ in dæmonibus, quàm in hominibus; ſed abſurdum eſt conſequens: Ergo & antecedens.

Nego ſequelam majoris, & ad ejus probationem dico, vires naturales non eſſe quidem minùs perfectas in dæmonibus, quàm in hominibus, ſecundùm ſubſtantiam, ac principium phyſicum, tranſeat: ſecundùm ſtatum miſeriæ, in quo ſunt dæmones, nego: Hic enim ſtatus prohibet ne bonum aliquod morale naturalis ordinis, ex omni parte poſſint efficere, quia in eo ſtatu obſtinati ſunt in malo; unde fit, ut nullum actum poſſint elicere, quin fiat ex aliqua mala circumſtantia, & ex affectu pravi finis.

COROLLARIUM I.

Ex tribus præfatis quæſtionibus, *ſequitur primò* hominem lapſum ſine ullo ſpeciali actuali auxilio ſupernaturalis ordinis poſſe aliquod bonum morale exercere; ſubindeque minùs probabilem apparere ſententiam Gregorii Ariminenſis in 2. diſt. 28. quæſt. 1. art. 1. ubi docet ultra omnem cogitationem, & præviam motionem quæ per cauſas naturales fieri poſſit, neceſſarium eſſe aliquod auxilium ſpeciale tranſiens quo phyſicè juvetur voluntas ut actum ſuum ad Deum finem ultimum referat, ſine qua relatione, & habitudine actus ille nequit eſſe moraliter bonus.

Verùm ex dictis abundè liquet neque neceſſariam eſſe actualem illam relationem univerſim ad opus moraliter bonum, ſed interdum virtualem, & habitualem ſufficere; neque opus eſſe ullo ſupernaturali ſubſidio, ut actus ille exeratur.

Primò, quia ad id ſufficiunt quantumvis debilis, & infirmantis humani arbitrii vires. *Quia* (ut docet ſanctus Auguſtinus libro de ſpiritu, & littera c. 28.) *non uſque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta remanſerint, unde meritò dici poſſit etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis vel ſapere*. Et paulò poſt loquens de Gentibus, quæ cùm legem non habeant, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, ait: *Nam & ipſi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis, & ſentit, & facit: Sed pietas quæ in aliam vitam transfert beatam, & æternam, legem habet immaculatam convertentem animas*. Unde Author libri Hypognoſticon, qui totus ex S. Auguſtini ſententiis confectus eſt, ait, cap. 4. *Eſſe fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod ſit idoneum, quæ ad Deum pertinent* (id eſt ad beatitudinem æternam) *ſine Deo inchoare aut certò peragere; ſed tantùm in operibus vitæ præſentis tam bonis quàm etiam malis; bonis dico quæ de bonis naturæ oriuntur*. His adde à ſummis Pontificibus damnatam hanc Baji propoſitionem num. 61. *Nonniſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus, ſive non malus; & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit, & docet*. Unde meritò Leſſius *lib. de auxiliis cap. 10. num. 5.* conſtanter affirmat ſententiam Gregorii Ariminenſis unà cum Michaelis Baji erronea doctrina, ab his Pontificibus eſſe damnatam. *His adde* ea omnia quibus in ſecunda quæſtione probavimus gratia non deſiderari ad bonum opus morale naturalis ordinis.

Inſuper. Si ad quodlibet bonum opus deſideraretur ſpeciale auxilium antecedens præviam motionem quæ per cauſas naturales fieri poſſit; ita quod ſine eo nullus fieri poſſit actus bonus, & eo poſito, non poſſit non fieri, ut idem Gregorius docet, ſequeretur.

tur. *Primò* actum bonum non fieri liberè, quia non fieret cum indifferentia, & poteſtate antecedente ad appetitum; ſiquidem voluntas præventa illo auxilio non poteſt non operari. Sequeretur *ſecundò* eos omnes, qui benè non operantur moraliter, eſſe omnino impotentes ad rectè operandum, quia carent aliquo abſolutè neceſſario, & antecedente; quod neque reipſa habent, neque eſt in eorum libera poteſtate, ut illud obtineant: nam ſi poſſent illud habere, & promereri, maximè mediante aliquo actu moraliter bono: ſed ad illum actum bonum prærequiritur tale auxilium, ut contendit Gregorius. Quapropter vel ante omnem actum bonum deberet præcedere aliquis actus bonus, quod implicat; vel tale auxilium non eſt in poteſtate operantis, nec pendet ab aliquo actu bono ejus qui eo privatur. *Denique* cùm talis actus moraliter bonus, ſit naturalis ordinis, immeritò negatur vis phyſica completa, & ſufficienter potens ſine illo auxilio ſpeciali tranſeunte, ut voluntas poſſit eum actum exercere: Si quid enim illum actum improportionatum voluntati redderet, maximè bonitas moralis: ſed illa non officit; imò actum reddit proportionatum voluntati; quippe cùm ejus objectum proportionatum, ſit bonum morale ſeu rationi conſonum. *Præterea* liberum arbitrium in homine lapſo non eſt prorſus extinctum, ſed dumtaxat infirmum, ut ſuprà dictum eſt ex Concilio Tridentino: Ergo ſicut in infirmo aliquæ ſuperſunt vires ad actum ſufficientes, licèt imperfectum: ita & in voluntate hominis lapſi manent vires ſufficientes ad aliquod opus bonum, & honeſtum moraliter faciendum; v. g. ad colendos parentes, ſubveniendum egenis, &c. Fundamenta Gregorii unà cum fundamentis Vaſqueſii infrà ſolventur.

COROLLARIUM II.

SEquitur *ſecundò*, minùs etiam eſſe probabilem ſententiam Vaſqueſii, qui *diſputatione* 190. docet ad opus bonum moraliter prærequiri aliquod auxilium, non ut det poſſe, ſed actu agere, illudque conſiſtere cenſet in quadam cogitatione honeſta, & congrua, hoc eſt, attemperata genio, complexioni ſeu temperamento hominis, vel à Deo immiſſa in circumſtantiis illis, & occaſionibus, in quibus prævidit ab æterno per ſcientiam mediam liberum arbitrium per illam piam cogitationem excitatum illi conſenſurum. Hoc autem ſpeciale auxilium dicit eſſe gratiam per Chriſtum conceſſam. *Quòd ſit gratia*, ſic probat: Omne donum Dei non debitum vi creationis eſt ſpecialis ſavor, & gratia, ſive donum gratuitum: ſed omnis cogitatio congrua, cum qua moraliter benè agitur, eſt ita indebita; quia homo ex natura ſua non magis unam cogitationem, quàm aliam exigit: nec magis expoſtulat hunc verum ordinem ex quo ſequitur illa cogitatio, alioqui quotieſcumque aliquis malè operatur, fuiſſet privatus congrua cogitatione debita connaturaliter. *Adde quòd* illa cogitatio congrua non omnibus detur; ſubindèque non eſt connaturalis; ſed ultra naturæ ſortem. Quod enim eſt naturæ debitum, omnibus conceditur; ac proinde eſt gratia, quatenus *gratia* ſignificat omne donum naturæ non debitum, ſive interim donum illud ſit ſupra naturæ ordinem, ſive non. *Denique* ſi Deus daret homini cogitationem tantùm ſufficientem, naturæ debito ſatisfaceret; ergo ubi præparat congruam, & efficacem ad bonum moraliter honeſtum exercendum, facit ultra naturæ debitum: & conſequenter donum illud dici debet gratuitum beneficium.

Quòd autem illud ſpeciale beneficium ad honeſtatem juvans, ſit *per Chriſtum*; probat, quia ab Adami lapſu relicti fuimus in eo ſtatu in quo non debebatur ulla cogitatio congrua: & inſuper propter peccatum originale debuimus omnes illa privari; ſubindeque Deus illam non concedit niſi intuitu meritorum Chriſti Domini Reparatoris.

Verùm impugnatur hæc ſententia: *Primò*, quia cogitatio aliqua practica de bono actu moraliter, haberi poteſt ſolis naturæ viribus, ut probatum eſt in ſecunda quæſtione primi articuli: Ergo & bonus aſſectus. Quòd autem affectus ad quem inducit illa pia cogitatio ſequatur vel non ſequatur, illud pendet à voluntate, quæ ſeipſam pro libito determinat ad ſequendum vel non ſequendum dictamen rationis; ac proinde ad eum non opus eſt aliquo ſpeciali divinæ gratiæ ſubſidio; quippe ad id ſufficiunt liberi arbitrii vires.

Secundò, cogitatio illa congrua de aliquo actu honeſto, duo ſolùm dicit, nempe quòd ſit cogitatio boni honeſti, & quòd ſit congrua ſeu efficax: ſed ex neutro capite

neceſſum eſt quòd illa ſit gratia ſpecialis Dei: Ergo, &c. Major conſtat. Minor verò probatur quantum ad utramque partem: Quia illa cogitatio cenſeri non debet gratia, ex eo præcisè quòd ſit de actu, & objecto honeſto; non enim adeo vitiata eſt humana libertas, & natura, ut non poſſit homo propriis viribus aliquam piam, & rectæ rationi conſentaneam cogitationem formare, putà de honorandis parentibus, de fide ſervanda amicis, de colendo Deo, quem natura duce ac docente novit primum rerum omnium principium. Sicut enim ab objectis, & phantaſmatibus poteſt quaſdam abſtrahere ſpecies mali: ita & boni moralis, & honeſti; quia non ſolùm proponuntur objecta delectabilia ſenſibus, ſed etiam honor in parentes, & obſervantia in amicos: ubi enim homo educatur, ſuſtentatur, protegitur, & convivit inter homines ejuſdem naturæ, exinde plures habere poteſt cogitationes inducentes ad cultum parentum, & obſervantiam amicorum. Quòd verò cogitatio illa de bono honeſto conſiderata ut congrua ſive ut efficax, non ſit gratia ſpecialis, etiam patet; tum quia cenſet idem Vaſquez cognitionem ſufficientem de actu, & objecto honeſto non eſſe gratiam ſpecialem: Ergo idem ſentire debet de cogitatione congrua ſive efficaci. *Conſequentia patet*: etenim auxilium efficax, & ſufficiens ſunt intra eumdem ordinem gratiæ: Ergo ſi cogitatio ſufficiens de actu honeſto, non cenſeatur vera gratia, nec pariter cogitatio efficax intra gratiæ ordinem eſt reponenda.

Tertiò, peccatum originale non conſtituit homines obſtinatos in malo, & moraliter ad bonum inflexibiles; neque omnino impedit curſum generalem, & concurſum rerum ac cauſarum ſecundarum tum naturaliter, tum liberè agentium unà cum generali concurſu primæ cauſæ; ergo eo non obſtante poteſt homo habere affectum bonæ cogitationis; quippe qui non tranſcendat illius vires.

Nec obſtat quòd peccatum originale mereri potuerit ut homines bonis naturalibus, & fortè etiam cogitationibus congruis privarentur, nec-non & omni actione honeſta: cùm enim id reipsà non meruerit, exinde non ſequitur omnem noſtram piam cogitationem eſſe donum Dei gratuitum; alioqui etiam vita naturalis, & cæteræ naturales, & ingenitæ dotes dici deberent pariter gratiæ, quia eis propter originale peccatum à Deo privari potuimus: Ergo ſicut illa naturalia beneficia propriè non dicuntur gratiæ, qualiter gratiam hic uſurpat Vaſquez; ita nec gratia cenſenda eſt illa cogitatio honeſta, quamvis ea propter peccatum originale meritò ſicut & vita potuiſſemus privari.

Nec refert etiam quòd cogitatio congrua ſequatur hic, & nunc potiùs quàm alio tempore, & loco; aut in hoc individuo potiùs quàm in illo; hoc enim non ſemper oritur ex aliqua ſpeciali gratia, vel cauſalitate Dei: ſed etiam procedit aliquando ex vi ordinis cauſarum ſecundarum, ſuppoſita naturali earum diſpoſitione, & adjuncto libero uſu voluntatis humanæ cum ſolo generali Dei concurſu cauſis hujuſmodi naturaliter debito: Hoc autem beneficium non tranſcendit donum creationis, nec naturalem rerum diſpoſitionem, & ſtatum. Quia alioqui gratiæ beneficium etiam cenſeretur quòd quilibet hominum non naſceretur cœcus, claudus, &c. erat enim poſſibilis alia cauſarum diſpoſitio ex qua id ſequeretur; ſicut poſſibilis erat alia ſeries ex qua non orirentur ille cógitationes piæ. Quin etiam ipſa cogitatio duntaxat ſufficiens appellanda eſſet gratia, quia potuit eſſe alius rerum ordo in quo illa cogitatio non occurret huic, & illi, cui nunc de facto contingit. Similiter ipſa generatio, & naturalis complexio, & indoles talis vel talis, gratia reputaretur, quia potuit eſſe alia rerum ſeries, in qua vel iſte non naſceretur, vel pejorem haberet complexionem, & indolem: Sicque nihil prorſùs eſſet in homine quod gratia non cenſeretur.

Objiciunt primò illos Scripturæ textus, quibus inſinuari videtur hominem in ſtatu naturæ lapſæ ſine ſpeciali Dei auxilio nullum opus moraliter bonum efficere poſſe, nec ullam congruam cogitationem habere, cujuſmodi eſt illud Joan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*. Et 3. Corinth. 3. *Non quòd ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*; unde ſanctus Auguſtinus tractatu 8. in Joannem ait: *Sive ergo parum, ſive multum, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt*.

Reſpondeo, hos, & ſimiles Scripturæ textus intelligendos eſſe (ut jam ſæpiùs diximus) de operibus ad ſalutem pertinentibus, propter quæ neceſſum eſt, ut Chriſto adhæreamus tamquam palmites viti, juxta illud

illud quod eodem capite Joannis ait: *Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in illo hic fert fructum multum* in vitam æternam; *quia ſine me nihil poteſtis facere*, quod ſcilicet ad illam proficiat.

Objiciunt ſecundò nonnulla Conciliorum, & ſanctorum Patrum oracula: *Primò* namque in Concilio Dioſpolitano Pelagius coactus eſt fateri *gratiam Dei ad ſingulos actus dari*. Similiter in Concilio Arauſicano ſecundo, Canone nono: *Quoties bona agimus Deus in nobis atque nobiſcum ut operemur operatur*; id eſt gratia ſua nos prævenit, & inducit ad bene operandum: Et Canone 18. *Debetur merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia præcedit, ut fiant*: Et Canone 12. *Nemo habet de ſuo niſi mendacium, & peccatum: ſi quis autem homo habet veritatem, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire*. Id ipſum ſancti Patres apertè edocent; imprimis verò ſanctus Ambroſius, lib.1. de vocatione Gentium cap.3. ait: *Si Deus non operatur in nobis, nullius poſſumus participes eſſe virtutis*. Sanctus Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſtoli cap.11. loquens de auxilio Spiritus ſancti quod Pelagiani ſolùm ad faciliùs operandum neceſſarium eſſe volebant, ait: ſi illud non effudit nihil boni omnino agere nos poſſe: *Agis quidem* (inquit) *illo non adjuvante, libera voluntate; ſed malè*. Et infrà: *Cùm dico tibi; ſine auxilio Dei nihil agis, nihil boni dico; nam ad malè agendum habes ſine adjutorio Dei liberam voluntatem*. Ex his itaque ſequitur nos nihil quidquam poſſe operari, abſque Dei ſubſidio.

Diſtinguo conſequens: Nihil quidquam poſſumus abſque Dei ſubſidio, vel *ut* Authoris naturæ, vel ut Authoris gratiæ, concedo: nihil poſſumus abſque auxilio Dei, ut Authoris gratiæ, nego: vel aliter diſtinguo. Nihil poſſumus abſque ſubſidio Dei, ut Authoris gratiæ quod proſit ad vitam ęternam, concedo: quod proſit ad honeſtatem ſocietatis humanę, & morum rectitudinem, nego.

Igitur dum Concilia, & ſancti Patres exigunt divinum auxilium ad rectam, & juſtam hominis operationem, loquuntur de operibus conducentibus ad ſalutem; ſic enim Patres Concilii Carthaginenſis ſuam mentem exprimunt in epiſtola Synodica, quam ſcribunt ad Zozimum ſummum Pontificem, ubi hæc inter cætera habent, *Dicamus gratia Dei, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, non ſolùm ad cognoſcendum verum; ſed etiam ad faciendam juſtitiam nos per actus ſingulos adjuvari; ita ut ſine gratia Dei nihil veræ ſanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, & agere valeamus*. Simili modo Concilii mentem interpretatus eſt ſanctus Proſper in reſponſione octava ad capitula Gallorum; *cum ducentis quatuordecim Sacerdotibus, quorum conſtitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus eſt veraci profeſſione, quemadmodum ipſorum habet ſermo, dicamus gratiam Dei, &c.*

Ad Canonem autem 22. ejuſdem Concilii jam reſpondimus, neminem de ſuo habere niſi mendacium, & peccatum; ut plurimum, eò quòd parùm veritatis poſſit cognoſcere, & boni agere, concedo: quòd nihil omnino, nego.

Objiciunt tertiò: Suadet Eccleſia, ut gratiam Dei expoſtulemus ad ſingulos actus bonos exercendos; Ergo ad id cenſet illam eſſe neceſſariam. Patet antecedens ex variis orationibus Eccleſiæ, in quibus pro omnibus noſtris actionibus gratia Dei poſtulatur. Sic in oratione Dominicæ 6. poſt Epiphaniam dicitur; *Præſta quæſumus omnipotens Deus; ut ſemper rationabilia meditantes, quæ tibi ſunt placita, & dictis exequamur, & factis*. Et in oratione Dominicæ 8. poſt Pentecoſten; *Largire quæſumus nobis Domine, ſemper ſpiritum cogitandi, quæ recta ſunt, &c.* Et in illa celebri Collecta: *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præveni, & adjuvando proſequere*. Idipſum patet in duabus Collectis, quæ recitantur diebus ſingulis ad officium Primæ. Conſequentia verò probatur ex ſanctis Patribus, qui ex utilitate orationis paſſim colligunt gratiæ neceſſitatem, fruſtràque à nobis orari dicunt; ſi id quod poſtulamus in noſtra poteſtate ſitum ſit; hoc enim modo ratiocinantur Patres Concilii Carthaginenſis Epiſt. ad Innocentium, ſeu Zozimum, nam Pelagianos aſſerentes ad operandam, perficiendamque juſtitiam, & Dei mandata complenda, ſolam ſibi humanam ſufficere poſſe naturam; ſic arguebant; *Si enim poſſibilitate naturæ, & arbitrio voluntatis in poteſtate noſtra ſunt conſtituta, quis non ea videat à Domino inaniter peti, & fallaciter orari?*

Reſpondeo primò: Idcirco nos exorare divinum auxilium ad ſingulos noſtros actus, non ſolùm, ut boni fiant moraliter, & honeſti, ſed etiam, ut proficiant ad ſalutem: ita ut ad nullum declinemus peccatum; ſed

ſed ſemper ad Dei juſtitiam faciendam noſtra procedant eloquia, dirigantur cognitiones, & opera.

Reſpondeo ſecundò, quòd licèt fiant aliqua bona opera per naturam, tamen poſſumus Deum exorare, ut adjuvet ad illa exercenda: *Primò* quidem, ut perfectiùs illa fiant intra naturæ ordinem; *Secundò*, quia non eſt infallibile nos honeſtè, & benè moraliter operaturos: *Tertiò*, quia etiam non ſumus diu perſeveraturi ſine peccato ſolis naturæ viribus, & fortè ſumus peccaturi leviter, aut graviter, niſi Deus peccandi occaſiones amoveat. Nec mirum videri debet, quòd Deum exoremus pro opere naturali; nam etiam monet Eccleſia, ut Deum exoremus, & certas præſcribit orationes pro conſequendis terræ fructibus, aeris ſerenitate, & amovendis tempeſtatibus, quæ omnia licèt eveniant ſecundùm curſum providentiæ naturalis, non tamen ita conſtanter, ut non poſſint aliter evenire.

Objiciunt denique: Deo gratiarum actiones rependimus pro ſingulis bonis operibus: ſed gratiarum actio eſt gratiæ acceptæ agnitio: Ergo ſupponit gratiam in omnibus noſtris bonis actibus collaborantem.

Diſtinguo majorem: Deo rependimus gratiarum actiones pro quolibet opere bono, vel communes, quæ rependuntur pro bonis naturalibus, ut pluvia, ſerenitate temporis, &c. vel ſpeciales, quæ Deo debentur pro donis ſupernaturalibus, concedo; ſpeciales tantùm, nego.

COROLLARIUM III.

UT omnes præfatæ, & ſimiles objectiones faciliùs diluantur, ſciendum eſt, quòd etſi fateamur liberum arbitrium interdum ſufficere ad aliquod bonum opus morale exercendum, noſtra tamen mens non eſt, abſque Dei auxilio quodlibet bonum opus morale fieri poſſe ſigillatim, & diſtributivè: plurima namque bona naturalia gravibus obſidentur tentationibus, & ardua videntur, ſed abſque auxilio quodam divino, graves tentationes ſuperari nequeunt, ut ſequenti atticulo probabitur, nec propter liberi arbitrii imbecillitatem, & infirmitatem poſſumus aliquid arduum tentare, & aggredi, niſi juvante, & divinitus auxiliante Deo: ſubindeque etiamſi interdum valeat liberum arbitrium ad aliquod bonum opus morale, & naturale ſectandum, inferendum non eſt illud idem poſſe quodlibet bonum aggredi, & exequi; nec ſimiliter in alicujus boni exercitio diu perſeverare, propter ingentes tentationes, & aſſiduam concupiſcentiæ luctam, ſenſuumque in prava, & perverſa declinantium corruptione.

QUÆSTIO QUARTA.

An, & quomodo gratia neceſſaria ſit ad diligendum Deum, ut Auctorem naturæ.

NOtandum primò, Dei dilectionem eſſe duplicem, nempe *naturalem*, & *voluntariam*. Prior eſt ipſa naturæ in Deum propenſio, ut in finem ultimum, & ſummum bonum: quælibet enim creatura in Deum velut in ſuum auctorem, moderatorem, & finem, quodam amoris pondere propendens, inſenſibilia quidem motu naturali, bruta verò animantia ſenſitivo, creaturæ autem rationales amore intellectuali, qui propriè dicitur dilectio, eò quòd fiat cum advertentia, & electione: poſterior verò eſt ipſius rationalis creaturæ in Deum tanquam in finem ultimum, & ſummum bonum libera, & effectiva propenſio.

Rurſus, dilectio voluntaria duplex eſt: alia nempe *amicitiæ*, alia *concupiſcentiæ*. Prior eſt, qua dicimur amare amicum propter ipſum, volendo ipſi bonum ipſius tantùm gratia: poſterior verò dum id amamus, quod nobis convenit: ſic amore concupiſcentiæ dicimur amare Deum, quando nobis eum adeſſe optamus, vel gaudemus. Atque hic amor concupiſcentiæ duplex iterum conſtituitur: unus *licitus*, quo Deus ut ultimus finis à nobis diligitur: alter *vitioſus*, quo Deus diligitur à nobis inſtar medii cujuſdam, propter bona temporalia, ut nempe cupiditates noſtras expleat.

Rurſus, Uterque amor tam benevolentiæ, quàm concupiſcentiæ adhuc eſt duplex, nimirum *abſolutus*, & *conditionatus*. Prior procedit ex abſoluta voluntate diligendi Deum, dum ſcilicet homo ſic in animo ſuo conſtituit, Volo diligere Deum: conditionatus verò, qui & inefficax appellatur, procedit ex conditionata voluntate tantùm, v. g. dum homo ſic ſtatuit in corde; Vellem Deum diligere toto corde, totiſque viribus, ſi propter id voluptatibus, delitiis, ac divitiis, ut Chriſtus Dominus indicat, non eſſet renuntiandum. *Denique*, abſolutus

tus

tus amor adhuc duplex eſt; *perfectus* unus, *imperfectus* alter. *Perfectus* eſt, quo Deus ſic diligitur, ut omnibus omnino rebus præferatur cum propoſito placendi ei in omnibus, etiam cum omnium aliorum bonorum jactura, qualis erat amor Pauli ſic in animo ſuo conſtituentis, Romanorum 8. *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Domino noſtro Jeſu Chriſto*; *Imperfectus* verò eſt, quo Deus velut naturæ auctor, vel juſtitiæ fons, ac largitor diligitur, non tamen ſuper omnia, nec cæteris præfertur. Prior dicitur amor Dei ſuper omnia, poſterior verò amor Dei cum omnibus.

Hic autem uterque amor Dei iterum eſt duplex: nimirum naturalis & ſupernaturalis. *Naturalis* eſt, qui non ſolùm procedit à principio, & voluntate ſolis viribus agente, ſed etiam fertur in Deum, ut Auctorem naturæ, ac bonorum omnium largitorem: ſic Deum diligimus, quia nobis, eſſe, vivere, & vitæ bona largitus eſt: *Supernaturalis* pariter is eſt, qui non ſolùm cum auxilio gratiæ exercetur, ſed etiam tendit in Deum, ut ipſius gratiæ largitorem, & gloriæ munificum datorem. *Inſuper*, hæc utraque dilectio dividitur in dilectionem Dei ſuper omnia, & eam quæ non eſt ſuper omnia. *Prior* eſt, quæ Deum rebus omnibus anteponit, ita quòd paratus ſit omnium potiùs bonorum jacturam pati, quàm quidquam Deo ingratum facere: *Poſterior* verò nempe dilectio naturalis Dei ſuper omnia, eſt qua afficitur quidem homo erga Deum; magis quàm erga cætera, propter ſummam ejus clementiam, ſed non eſt paratus cætera abjicere propter ſervandam Dei legem, omni data occaſione.

Rurſus, dilectio Dei naturalis ſuper omnia eſt duplex, alia quidem *ſecundùm quid*, alia verò *ſimpliciter*: Prior eſt qua Deus amatur ab homine in ratione boni communis præcisè; quod ut tale debet potiùs amari, quàm quælibet creatura, nam recta ratio præſcribit, ut plus diligatur totum, & bonum commune, quàm pars, & bonum particulare, quæ utique dilectio communis eſt homini cum belluis, & rebus inanimatis; necnon & dæmonibus, ac damnatis, unaquæque enim pars naturali quadam inclinatione operatur propter bonum commune totius, etiam cum periculo, aut detrimento proprio. Manifeſtum eſt autem, quòd Deus eſt bonum commune totius Univerſi, & omnium partium ejus, unde quælibet creatura ſuo modo plus amat Deum, quàm ſeipſam. Dilectio verò Dei naturalis ſuper omnia ſimpliciter, ea eſt, qua amatur ſub omni ratione, & perfectione, quam habet intra ordinem naturæ, ita quòd creatura rationalis propter integritatem omnium perfectionum, quam in Deo deprehendit, eum plus diligat, quàm cætera quæque creata, in quibus minorem perfectionem cognoſcit.

Denique amor Dei tam naturalis, quàm ſupernaturalis iterum duplex eſt, nimirum *affectivus*, & *effectivus*. Affectivus eſt propoſitum voluntatis ſtatuentis Deum ſuper omnia diligere, ei in omnibus placere, & vitare omnia, quæ poſſunt ei diſplicere. Effectivus verò eſt, quo homo Deum ita rebus omnibus anteponit in quibuslibet occaſionibus, ut ejus mandata, & præcepta impleat.

Notandum ſecundò, Deum amari poſſe ſuper omnia tribus modis: nimirum vel intenſivè, vel extenſivè, vel æſtimativè, ſeu appretiativè. *Intenſivè* quidem, quando ſummo voluntatis niſu diligitur, & actu ferventiore, ac intenſiore, quàm ſit quilibet amor, quo diligitur creatura. *Extenſivè* autem, in ordine ad durationem, & perſeverantiam amoris, dum videlicet diutiùs durat dilectio cujuslibet alterius boni. *Appretiativè* tandem, & æſtimativè, quando ita Deus diligitur, ut pluris fiat, quàm cætera bona, & eis anteponatur: ſive interim cum bonis creatis comparetur in particulari, eiſque præferatur, ſive diligatur abſolutè tanquam infinitum bonum, & quibuslibet aliis bonis longè præſtantius. Hic autem amor exerceri poteſt dupliciter, nimirum vel volendo dumtaxat Deo ſuam ineſſe bonitatem, & perfectionem; vel prætereà volendo ei bona creata exhiberi, putà honorem, cultum, & reverentiam ab omnibus creaturis, quanquam ille bonorum noſtrorum non indigeat.

Porrò hìc non eſt quæſtio, utrùm per ſolas naturæ vires Deus diligi poſſit ſuper omnia tam intenſivè, quàm extenſivè: Tum quia neuter ex iſtis modis diligendi Deum ſuper omnia exigitur à nobis: etenim modus intenſionis, aut extenſionis actus non

cadit

cadit ſub præceptum: Tum quia neuter quidquam confert ad præſentis quæſtionis determinationem; ſiquidem diverſa ratio intenſionis, aut extenſionis non inducit diverſitatem ordinis, atque ſpeciei in actu; etenim actus remiſſior, aut levioris durationis ejuſdem eſt naturæ, & ordinis cum intenſiore, aut diuturniore, quando maximè cætera ſunt paria.

Notandum tertiò, amorem Dei naturalem à ſupernaturali in multis diſcrepare. *Primò* quidem ratione connexionis, qua ſupernaturalis amor nectitur cum gratia habituali ſive exiſtenti, ſive futura, poſſibili: cujus connexionis expers eſt amor purè naturalis: *Secundò*, quia ſupernaturalis amor præter activitatem naturalem liberi arbitrii requirit infuſum habitum charitatis; tamquam principium efficiens ipſius cum auxiliis gratiæ in entitate ſupernaturalibus: naturalis verò ultra vires activas naturæ, & principia naturæ debita, non exigit principium aliquod, nec efficiens, nec formale, quod ſuapte natura infuſum ſit, ac ſupernaturale. *Tertiò*, quia ad amorem ſupernaturalem præcurrit neceſſariò cognitio ſupernaturalis: ad naturalem verò naturalis. *Quartò* denique, quia amor ſupernaturalis elicitus à peccatore confert ad ejus juſtificationem, elicitus autem à juſto ad ampliorem beatitudinem: naturalis verò nec ad juſtificationem, nec ad gloriam quidquam poſitivè juvat, ſed ſolùm negativè removendo obſtacula, & occaſiones peccati. Præſens autem controverſia non movetur de dilectione, quæ ſit quædam naturæ in Deum propenſio, cùm enim hæc tam irrationalibus, & inſenſibilibus, quàm ratione utentibus creaturis ſit communis, certiſſimum eſt eam abſque gratia poſſe haberi. *Nec* de dilectione Dei, ut Auctoris gratiæ: nemo namque dubitat ad eam dilectionem, utpote naturæ vires excedentem opus eſſe gratiæ ſubſidio. *Nec* de amore concupiſcentiæ vitioſo, quo Deus diligitur tanquam medium ad obtinenda bona temporalia, & quia eorum eſt largitor; hic enim amor inordinatus eſt, & culpabilis, ut docet S. Auguſtinus in Pſal. 77. ubi ait, *Qui propter beneficia terrena Deum quærunt, non utique Deum, ſed ſe quærunt*. Solùm igitur in diſputationem veniunt cæteri Dei amores, nempe appretiativus, & intenſivus, concupiſcentiæ, & benevolentiæ. Hic itaque tria maximè veniunt ſolvenda: *Primum*, an præceptum de amando Deo naturæ viribus poſſit impleri. *Secundum*, quonam amore perfecto Deus amari poſſit naturaliter. *Tertium*, an æqualiter cætera præcepta legis divinæ ad proximum ſpectantia, abſque ullo gratiæ auxilio impleri poſſint.

CONCLUSIO PRIMA.

Deus diligi poteſt amore benevolentiæ naturali abſque ullo gratiæ auxilio. Probatur *primò* ex illo ad Rom. 1. *Revelatur ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem hominum, eorum qui veritatem Dei in injuſtitia detinent, quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis: Deus enim illis manifeſtavit: inviſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*. Quibus S. Paulus Gentiles, maximè Philoſophos, impietatis, & injuſtitiæ accuſat, ita *ut ſint inexcuſabiles*, quòd verum Deum non colanr, amore videlicet, & obſervantia, cultus enim præcipuè in ejusamore conſiſtit, juxta illud S. Auguſtini Epiſt. 120. *Pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi amando*. Si eisautem eſſet impoſſibilis talis cultus, atque juſtitia, jure poſſent excuſari, & immeritò accuſarentur, quòd deſeruerint amorem injuſtitiæ, & verum Dei cultum; nulla enim major eſt excuſationis ratio, quàm impoſſibilitas; ergo manifeſtè ſupponit S. Paulus Gentiles poſſe Deum diligere: at hæc poteſtas, quam in eis ſupponit Apoſtolus, purè naturalis eſt; ſiquidem oritur ex notione naturali Dei, quam ex viſibilibus creaturis mutuari poſſunt; amor autem ex notione naturali poſſibilis, purè naturalis eſt, notio enim naturalis non poteſt movere ad amorem ſupernaturalem: igitur, &c.

Confirmatur hæc noſtra ratiocinatio teſtimonio S. Ambroſii, qui expendens præfatum contextum, ait: *Ex ipſa cæli fabrica iratus illi videtur Deus; idcirco enim tam pulchra aſtra condidit, ut ex his quantum, & quàm admirabilis eſt Creator eorum poſſit agnoſci, & ſolus adorari; per naturalem ergo legem reum facit genus humanum: potuerunt enim id per legem naturæ apprehendere, fabrica mundi teſtificante, auctorem ſolum Deum diligendum, quod Moyſes litteris tradidit*. Quibus verbis S. Ambroſius ſignificat infidelem, qui Deum non colit, idcirco reum injuſtitiæ accuſari, quia notione naturali hauſta

ex

ex fabrica creaturarum potuit apprehendere auctorem ſolum Deum amandum, & lege naturali obligatur ad ejuſmodi dilectionem, & amorem juſtitiæ.

Ipſi concinit S. Proſper lib. 1. de vocatione Gentium cap. 5. ſcribens: *Secundùm Scripturam credimus, & piiſſimè confitemur, quòd nunquam univerſitati hominum divinæ Providentiæ cura defuerit. Quæ licèt exceptum ſibi populum ſpecialibus ad pietatem direxerit inſtitutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis ſuæ dona ſubſtraxit, ut Propheticas voces, & præcepta legalia convincerentur in elementorum obſequiis, ac teſtimoniis accepiſſe. Unde & inexcuſabiles facti ſunt, qui Deos ſibi dona fecerunt, & quæ creata erant ad utendum, venerati ſunt ad colendum.* Cenſet igitur Sanctus Proſper cum Sancto Paulo inexcuſabiles infideles, qui creaturis deferunt cultum Creatoris, cùm ex creaturarum naturali teſtimonio ſufficientia habeant principia ad verum Dei, atque juſtitiæ cultum, & amorem, ad quem promovent populum fidelem Propheticæ voces, & eloquia Scripturarum.

Eadem veritas denuò inſinuatur ab eodem Apoſtolo Act. 14. ubi ſermonem faciens de Gentibus, ait; *Non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda noſtra.* Ubi per *teſtimonium*, quod Deus Gentibus reliquit interiùs movens corda, & ad obligationem orationis, & dilectionis obſignans, ſignificat rationem, quæ ex creaturis veritatem, & beneficentiam Creatoris colligit, ut exinde ad ejus amorem, & cultum ſtimulet. Quò etiam pertinet illud Act. 17. *Definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum ſi fortè attrectent eum, aut inveniant.* Quibus S. Apoſtolus declarat ex diſpoſitione naturali temporum, & rerum, poſſe Gentiles, non ſolùm Deum quærere, ſed etiam amore, & cultu velut attrectare, atque invenire: *Nam*, inquit S. Proſper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 4. *Cœlum, cunctaque cœleſtia, mare, & terra, omniaque, quæ in eis ſunt, conſono ſpeciei ſuæ, ordinationiſque concentu proteſtantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majeſtatem ſui loquuntur auctoris.*

Probatur ſecundò auctoritate Conciliorum, quæ dum definiunt gratiam neceſſariam ad diligendum Deum, non abſque conſilio, ſed notanter adjungunt has particulas (*prout oportet ad ſalutem*, aut *ad vitam æternam*, aut *ad juſtificationem*) quibus ſignificant poſſibilem eſſe dilectionem Dei, quæ non conferat ad ſalutem, quæque purè ſit naturalis, & fiat abſque ullo gratiæ auxilio. Sic autem loquitur Concilium Arauſicanum ſecundum, maximè Can. 25. *Nullus*, inquit, *diligere Deum ſicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum eſt, poteſt, niſi gratia eum, aut miſericordia divina prævenerit*: Simili modo loquuntur Patres Concilii Africani apud Proſperum in Reſponſione ad cap. 8. Gallorum: Sic pariter Tridentinum Seſſione 6. Can. 3. *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Ex quibus ſic argumentari licet: Phraſes Theologicæ, quæ in definitionibus Conciliorum inveniuntur, eo modo, eoque ſenſu intelligendæ ſunt, quo communiter à Theologis accipiuntur: At hæc phraſis (*prout oportet*) ſic accipitur à Theologis, ut ſignificet poſſibiles actus moraliter bonos naturales, qui non fiunt ſicut oportet, nec gratiam requirunt, & à quibus actus ſalutares, qui gratiam vendicant, diſcernuntur; Ergo Concilia ſupponunt poſſibiles actus dilectionis Dei naturalis.

Probatur tertiò, ex definitione ſummorum Pontificum, qui has propoſitiones Baji damnarunt, nempe hac numero 34. *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus diligitur, ut auctor naturæ, & gratuiti quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitia.* Item propoſitionem 37. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria crucis Chriſti, defenditur à nonnullis auctoribus.* Rurſus propoſitionem 39. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum ſanctum in corde diffuſa Deus amatur.* Conſtat ergo admittendum eſſe aliquem amorem Dei naturalem, & ſolis liberi arbitrii viribus conceptum.

Probatur quartò hæc eadem veritas auctoritate ſanctorum Patrum; nam S. Baſilius homil. 9. *Quòd Deus non ſit Auctor malorum*, ait; *Unde iniquus eſt homo? Ex ipſius libera voluntate. Unde malus diabolus? Ex eadem pœnitus cauſa; habebat enim*

& ipſe

Digitized by Google

& ipſe liberam vitam, & inſitam ſibi poteſtatem; aut Deum ſequendi, aut à bono diſcedendi. Quibus ſignificat nobis inſitam eſſe naturaliter poteſtatem Deum ſequendi: ſequimur autem Deum diligendo, & colendo.

Ipſi concinit S. Gregorius Nyſſenus Cathec. 5. *Oportebat omnino noſtræ naturæ conſtructionem*, inquit, *ut per vim ſibi inſitam cognoſceret id, quod eſt ſupremum, ut teneretur deſiderio divinæ æternitatis*. Quibus refert in ipſam conſtructionem naturæ, & vim ei inſitam Dei notionem, & deſiderium æternitatis.

Huic potiſſimùm veritati adſtipulatur S. Auguſtinus: *Primò* namque docet homini ineſſe naturalem inclinationem, & innatum appetitum in amorem Dei: ſed innatus appetitus non poteſt ferri in amorem ſupernaturalem: ſubindeque verſatur circa amorem, & dilectionem Dei naturalem. Minorem admittunt adverſarii. Major autem probatur ex illo libri 1. Confeſſionum cap. 1. *Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te*. Quæ inquietudo naſcitur ex ipſa creatione, & conditione naturæ rationalis, quæ ſicut ad amandum Deum creata eſt; ita nec poteſt in ullius rei creatæ amore conquieſcere, non magis ac lapis extra ſuum centrum.

Secundò, juxtà S. Auguſtini doctrinam, naturale eſt rationali creaturæ adhærere Deo per dilectionem; ſed ita adhærere non optaret, niſi talis amor ei eſſet naturalis; ergo, &c. Patet major illis omnibus locis, quibus ſignificat vitium idcirco eſſe naturæ malum, quia ipſam ſeparat à Deo, cui adhærere conveniebat. Sic maximè lib. 12. de civitate Dei, cap. 1. *Cùm vitium creaturæ rationalis dicitur, quod non adhæret Deo, hinc apertè declaratur ejus natura, ut Deo adhæreat convenire*. Igitur cùm recedere à Deo ſit vitium naturæ, ipſius naturæ perfectio eſt Deo per dilectionem adhærere.

Denique, mens S. Auguſtini potiſſimùm deprehenditur, quia probat celebre Philoſophorum Platonicorum placitum, qui docebant beatitudinem naturalem hominis in hac vita, conſtitutam eſſe in contemplatione, & amore Dei: ſed illi Philoſophi non alium Dei amorem, quàm naturalem, & ex ſolis naturæ viribus oriundum agnoſcebant: ergo cum eis ſupponit S. Auguſtinus amorem Dei in entitate naturalem, & ex ſolis principiis naturæ poſſibilem. Major patet, illi namque Philoſophi omnis fidei infuſæ, & gratiæ in entitate ſupernaturalis ignorantes fuerunt. Probatur minor ex eodem S. Auguſtino lib. 8. de civitate Dei cap. 5. *Si ergo*, inquit, *Plato Dei hujus imitatorem, cognitorem, amatorem dixit eſſe ſapientem, cujus participatione beatus ſit, quid opus eſt excutere cæteros? quorum nulli nobis quàm iſti propiùs acceſſerunt*; Et lib. 10. cap. 1. de iiſdem Platonicis ſermonem faciens, ait, eos negare *quemquam futurum beatum, qui non illi uni optimo, qui eſt incommutabilis Deus, puritate caſti amoris adhæſerit*: Ergo menti, & doctrinæ ſancti Auguſtini conforme eſt, poſſibilem eſſe amorem Dei in entitate naturalem.

Reponunt adverſarii, illum amorem, in quem beatitudinem hujus vitæ retulerunt Philoſophi, ab eodem Auguſtino ſupernaturalem cenſeri; quippe in ipſam gratiam illum revocat, nam lib. 11. cap. 25. ex Platonis mente Deum prædicat *amoris, quo benè beatèque vivitur, inſpiratorem, & ſuavitatis intimæ largitorem*. Et lib. 22. cap. 22. refert ex Tullio *nullum datum à diis eſſe donum majus, nec potuiſſe dari quàm hunc amorem*.

Contrà Beneficium in quod hunc amorem revocarunt Philoſophi, non eſt ordinis ſupernaturalis, ſed naturalis pertinens ad creationis gratiam, & Deum, ut auctorem, & proviſorem naturæ: Quod utique colligitur *Primò*, quia eodem modo loquuti ſunt Platonici de ſapientia, & cognitione Dei, ac de ejus amore; Sapientia autem, & cognitio Dei, quam habuerunt, fuit in entitate naturalis, utpote vel per ingenitum lumen, vel per diſcurſum naturalem, à creaturis comparata. *Secundò*, hoc ipſum docet S. Auguſtinus eodem c. 25. ubi ait: *Quia natura noſtra, ut eſſet, Deum habet Auctorem: proculdubio, vera ſapiamus, ipſum debemus habere Doctorem; ipſum etiam, ut beati ſimus, ſuavitatis intimæ largitorem*. Quibus ſignificat nos eodem modo accipere à Deo ipſius amorem, & notitiam, quo habuimus naturam: at natura collata fuit à Deo ut Auctore naturæ; ergo ab eodem proficiſcitur ille amor, quem Platonici ad beatitudinem requirebant.

Sanctiſſimo Doctori ſubſcribunt ejus diſcipuli, nam S. Fulgentius lib. de fide c. 3. *Deus*, inquit, *diligendi ac cognoſcendi ſe nonniſi Angelis, & hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrii libertatem, quæ maximè debuit intellectuali creaturæ conferri, ita*

cogno-

cognoſcendi, ac diligendi ſe facultatem, voluntatemque donavit, ut eam unuſquiſque, & habere poſſet, & perdere. Quibus verbis declarat poteſtatem conceſſam à Deo diligendi ſe eodem modo, quo conceſſa fuerat poteſtas ſe cognoſcendi: ſed poteſtas cognoſcendi Deum competit ſolis naturæ viribus: ergo & poteſtas eum diligendi.

Concinit S. Proſper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 4. ubi ait: *Cœlum quippe, ac terra, & mare, omniſque creatura, quæ videri, atque intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot donorum, de perceptione tot munerum, ad cultum, & dilectionem ſui imbueretur auctoris*: Igitur S. Proſper exiſtimat finem præcipuum condendi creaturas corporeas, non eſſe hominis utilitatem temporalem, ſed ſpiritualem, & honeſtam, quæ de cultu, & dilectione auctoris naturæ, quam omnia creata provocant, percipitur.

Subſcribit Sanctus Anſelmus in Monologio cap. 66. *Nil aptius*, inquit, *quàm rationalem creaturam ad hoc eſſe factam, ut ſummam eſſentiam, & ſuper omnia bona amet, ſicut ipſa eſt ſummum bonum, immò ut nil amet, niſi illam, aut propter illam*; Igitur amor Dei, & creaturarum propter Deum, eſt finis naturalis ipſius animæ rationalis, ſubindeque per amorem naturalem, tamquam medium congruum obtinendus.

Probatur denique ratione Theologica: Illud voluntas amare poteſt naturaliter, quod intellectus naturæ viribus poteſt cognoſcere: ſed intellectus poteſt cognoſcere Deum ſolis arbitrii viribus: ergo & voluntas poteſt illum amare. Major conſtat auctoritate ſanctorum Patrum, nam S. Athanaſius tractatu de definitionibus columna 3. *Quidquid intelligit*, inquit, *conſtat quòd etiam voluntate ducatur*. S. Fulgentius ad Monimum cap. 18. *Nec ineſſe poteſt ullatenus ratio, niſi ei poſſet ineſſe creatoris dilectio*. S. Damaſc. de duabus voluntatibus Chriſti: *Homo*, inquit, *qua rationis particeps eſt, rationem ducem in appetendo ſequitur. Eſt igitur voluntas naturalis quædam appetitio rationis, ſenſuque conſentanea, quæ ſolùm naturalibus accommodatur, natura autem voluntates, ſunt primùm, ut Dei legibus pareamus: natura enim homo Dei ſervus eſt*. Conſtat igitur poteſtati intelligendi annecti poteſtatem naturalem volendi bonum, quod intelligitur.

Secundò, Lex naturalis præcipit, & conſulit dilectionem Dei præ omnibus bonis creatis, quia Deus innoteſcit naturali ratione præ illis omnibus amore dignus: ſed nativa lex non poteſt præcipere, nec conſulere amorem impoſſibilem, qualis eſſet amor Dei, ſecluſo gratiæ beneficio, ſi ille non eſſet naturalis; ergo reverà talis Dei amor naturalis concedendus eſt.

Tertiò, Amore benevolentiæ naturali proſequimur parentes, benefactores, & amicos: ergo pari jure poſſumus Deum diligere. Conſequentia patet; ſiquidem ratio purè naturalis motiva poteſt ſuggerere voluntati, quibus efficaciùs excitetur ad diligendum Deum quàm ad amorem parentum, benefactorum, & amicorum: ſive enim naturalia beneficia prætendas, ſive bonorum communionem ſpectes, ſive vincula, quibus aliis hominibus adſtringimur, obſerves altiora multò ſunt, quæ ratio naturalis, in Deo ad provocandum ejus amorem, inveſtigare, & aſſequi poteſt. Ergo ſi motiva humana poſſunt à voluntate creata amorem benevolentiæ adeo efficacem obtinere, ut interdum commoda temporalia, immò etiam & vitam ipſam interdum pro parentibus, & benefactoribus contemnamus, cur negabimus motiva divina ratione naturali propoſita eamdem amorem obtinere poſſe?

Objicies primò. Scriptura ſacra nullius amoris Dei meminit, niſi illius, qui ex charitate eſt, quique ad æternam vitam perducit: ſed ille non eſt naturalis: ergo nullus Dei naturalis amor ex ſacra Scriptura admittendus eſt.

Reſpondeo primò, negando majorem; nam ex prima hujuſce concluſionis probatione conſtat, S. Apoſtolum ſufficienter amorem Dei naturalem deſignaſſe, dum ait Gentes eſſe inexcuſabiles, quòd Deum naturaliter noverint, non autem coluerint adorando, & amando.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo majorem: Scriptura ſacra illius amoris Dei naturalis, non meminit, explicitè, & expreſsè, concedo; implicitè, & virtualiter, nego; *Adde quòd* Scripturæ ſacræ finis, ac ſcopus præcipuus ſit amorem Dei ſupernaturalem hominibus commendare; propterea quòd ille ſolus Deo ſit dignus, ſoluſque ad ejus poſſeſſionem, & fruitionem perducat, unde

de ſolius illius amoris ſupernaturalis expreſsè meminit.

Objicies ſecundò varia S. Auguſtini teſtimonia, quibus quinque præcipuè capita videtur aſtruere. *Primum* quidem eſt, quòd amor benevolentiæ Dei ſit purus, & caſtus, quo Deus gratis, & abſque ſpe ullius lucri diligitur: ſed iſte amor ſolis viribus naturæ impoſſibilis eſt: quia ad eum ſpiritum gratiæ deſiderat S. Auguſtinus, ut conſtat ex Commentario in Pſalmum 118. ſermone 3. & lib. 5. contra Julianum c.3. *Ipſe Deus*, inquit, *adeſt, & menti illuminandæ, & concupiſcentiæ ſuperandæ, & moleſtiæ perferendæ; hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipſum: id eſt, quando gratis amatur ipſe; qualis amor nobis eſſe non poteſt, niſi ab ipſo.*

Secundum eſt, quia qui diligit Deum, diligit veritatem, & rectitudinem: Deus enim eſt omnis virtutis rectitudo, & veritas, ex S. Auguſtino lib. 2. de libero arbitrio; c.10. veritas autem, & rectitudo moralis diligi non poteſt abſque ſpiritu gratiæ, ut idem docet pluribi; maximè lib. de corrept. & gratia cap. 2. *Quando id agunt homines ſicut agendum eſt, id eſt cum dilectione, & delectatione juſtitiæ, ſuavitatem, quam dedit Dominus, ſe accepiſſe gaudeant.*

Tertium eſt, quòd quidquid non fit ex timore pœnæ, fit ex amore juſtitiæ, & veritatis, qui amor charitas eſt ex Deo, ut docet lib. de ſpiritu, & littera cap. 14. ubi poſtquam dixit neceſſarium eſſe homini Spiritum ſanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque ſummi illius, atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, à quo habet, ut ſit, ſubjungit; *Namneque liberum arbitrium quidquam, niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via, & cùm id quod agendum, & quo nitendum eſt cœperit non latere, niſi etiam delectet, & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene vivitur.* Poſteà oſtendit hunc amorem eſſe charitatem, quæ eſt ex Deo: *Ut autem*, inquit, *diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per liberum arbitrium, quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

Quartum eſt, quòd ſecundùm ejus doctrinam omnis voluntas, aut bona ſit; aut mala: & omnis voluntas bona ſit ex gratia. Ita docet lib. 2. de peccatorum meritis cap. 18. *Si ergo*, inquit, *voluntas, aut bona eſt, aut mala, & utique malam non habemus à Deo: reſtat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.*

Quintum, quia una ex capitalibus inter Pelagium, & Eccleſiam Catholicam controverſia fuit, utrùm diligi poſſit Deus ſuper omnia per ſolas naturæ vires; quod utique negabat S. Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 18. *Unde*, inquit, *eſt in hominibus charitas Dei, & proximi, niſi ex ipſo Deo? nam ſi non eſt ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos*: Ergo ex S. Auguſtino nullus eſt amor Dei naturalis.

Nego conſequentiam, & ad omnes illos præfatos contextus dico S. Auguſtinum nihil aliud intendere, quàm omnem Dei amorem conducentem ad ſalutem, nonniſi Deo conferente, & inſpirante haberi poſſe, ibi enim ſolùm agit de amore ſalutari, ut colligere eſt: *Tum quia*, de aliis virtutum actibus, ad quos gratiam auxiliantem deſiderat, ſemper in ea acceptione contra Pelagianos diſſeruit; illi namque non alio ſenſu virtutum actus ſolis naturæ viribus tribuebant, quàm ſalutares, & meritorios vitæ æternæ: ergo multò magis ſermonem faciens de amore benevolentiæ divinæ, qui omnium perfectiſſimus eſt, ſolùm cenſendus eſt loqui de amore ſalutari. *Tum quia* Pelagiani nullum agnoverunt amorem Dei non ſalutarem, & meritorium, quantumvis ſolis naturæ viribus elicitum; ſed omnem etiam naturalem amorem profitebantur ſalutarem, idcirco totus Auguſtini ſcopus fuit ſtabilire neceſſitatem gratiæ ad omnem actum ſalutarem, & meritorium. *Tum denique quia* S. Auguſtinus dumtaxat ſermonem facit de amore, quem Scriptura ſacra commendat; hic autem ſupernaturalis eſt, utpote ducens ad Dei poſſeſſionem: unde idem Auguſtinus ſui ipſius interpres, lib. 4. contra Julianum, cap. 3. ait: Amor, quo pervenitur ad Deum, non eſt niſi à Deo Patre, per Jeſum Chriſtum cum Spiritu ſancto.

Urgebis: Sanctus Auguſtinus charitatem infuſam, & amorem Dei continuò reciprocat, charitatem definiens ſolùm per amorem Dei, ut conſtat ex ſermone 13. & 15. de verbis Apoſtoli; charitas autem amor ſupernaturalis eſt: ergo nullum alium ſanctus Auguſtinus agnovit.

Reſpondeo, ſanctum Auguſtinum idcirco charitatem, per amorem Dei definire, quia nempe cùm ſolùm diſſereret de amore ſalutari, non diſtinguebat amorem Dei in na-

tura-

turalem, & ſupernaturalem; ſed ſolùm ſupernaturalem commendabat, qui reverà à charitate non diſtinguitur, adeoque meritò poſſunt per invicem definiri.

Objicies tertiò; Si bonitas Dei poſſet amari amore naturali, & ſupernaturali, etiam veritas revelans Dei poſſet credi fide naturali, & ſupernaturali, cùm ſit par utriuſque ratio: at veritas Dei revelans non poteſt credi fide naturali: ergo nec bonitas amari amore naturali.

Nego minorem; Primæ namque veritati revelanti poſſumus aſſentiri, non ſolùm aſſenſu ſupernaturali, ſed etiam naturali; & reipſa ita aſſentiuntur hæretici myſteriis fidei non controverſis à ſe creditis; illi namque non habent habitum fidei ſupernaturalem, ut diximus in tractatu de fide.

Objicies quartò: Si poſſibilis amor eſſet Dei naturalis, poſſet ille haberi abſque gratia habituali juſtificante; ſiquidem talis gratia non eſt principium elicitivum amoris naturalis: ſed conſequens eſt falſum, quia ſi poteſt eſſe amor benevolentiæ naturalis hominis ad Deum, etiam poſſet peccator in peccato manens amicus Dei fieri; hoc autem abſurdum eſt: Deus enim peccatores non diligit, ſed odio habet.

Diſtinguo minorem: Homo in peccato manens eſſet amicus Dei, ſecundùm quid, & imperfectè, quatenus nempe Deus diligeret bonum aliquod naturale prout eſt naturæ auctor, concedo: Amicus perfectè, & abſolutè, itaut Deus velit ipſi ſuam fruitionem, & poſſeſſionem, nego. *Adde quòd* abſurdum non ſit hominem Deum diligere amore naturali, qui ſufficiat ad amorem amicitiæ illius cum Deo, quin homo redametur à Deo eodem amore amicitiæ propter maculam, & fœditatem peccati: non enim raró inter homines contingit, ut qui graviter alium offendit, offenſum amore amicitiæ diligat, quin offenſus eum redamare velit.

Objicies quintò: Nullus amor amicitiæ poteſt eſſe inter Deum, & hominem, ut docet Ariſtoteles 8. Ethic. atqui omnis amor benevolentiæ eſt amor amicitiæ: ergo nullus poteſt eſſe amor benevolentiæ, inter Deum, & homines.

Reſpondeo primò, diſtinguendo majorem: Nullus poteſt eſſe amor amicitiæ inter Deum, & homines, ſi amicitia ſumatur ſtrictè, pro benevolentia mutua, & aperta, & inter pares, concedo: ſi ſumatur in latiori ſignificatione pro amore, quo quis alteri bene vult propter ipſum, nego: ſiquidem Deo velle poſſumus omnia bona, quæ ſunt illi interna, & naturalia per complacentiam, necnon externa ei deſiderare, putà gloriam, laudem, & cultum.

Reſpondeo ſecundò, negari poſſe minorem: Etſi enim benevolentia, & amicitia interdum pro uno eodemque uſurpentur: inter illa tamen hoc diſcrimen intercedit, quòd amicitia includit unionem aliquam affectus erga rem amatam; unde amans tendit in amatum, tamquam in aliquid ſui, & ad ſe pertinens, ſive tamquam alterum ad ſe; hinc tritum illud, *Amicus eſt alter ego*: at verò benevolentia dicit tantùm ſimplicem affectum erga alium, quo ei bonum aliquod optamus; quod utique contingere poteſt, etſi inter nos, & illum vetus amor non intercedat, quo eum ſecundùm ſe diligamus; ſic v. gr. dum hiſtrionem meliùs partes ſuas exequentem conſpicimus, amplius ei præmium optamus; quamvis tamen nullo vero amore illum ſecundùm ſe diligamus; imo etiam eum hominem infamem contemptui habeamus.

Objicies ſextò: Natura inclinat tantùm ad bonum, ut ſibi conveniens, & unicuique proprium, ut docet Ariſtoteles ſuprà laudato loco: atqui amor quem haberemus circa Deum, non eſſet circa bonum proprium, ſed commune: ergo iſte amor non eſt naturalis homini.

Diſtinguo majorem: Natura inclinat ad bonum cuique proprium, hoc ſenſu quòd nihil ametur, niſi ſit nobis aliqua ratione conjunctum, & ad nos pertinens, concedo: quaſi nobis eſſet particulare, & in uſum proprium tantummodò cedere deberet, nego: nam & matres filios ſuos honeſta dilectione proſequuntur, etiamſi ab eis nihil utilitatis ſperent vel expectent.

Objicies denique: Si poſſet eſſe amor benevolentiæ naturalis hominis ad Deum, poſſet peccator in peccato remanens eſſe amicus Dei: ſed falſum conſequens: ergo & antecedens.

Diſtinguo majorem: Poterit eſſe amicus Dei ſecundùm quid, & imperfectè, in quantum Deus diliget in eo bonum quoddam naturale, concedo: amicus Dei perfectè, & itaut Deus velit ipſi bonum ſupernaturale, nego: Nam hanc amicitiam Dei perfectam nemo habet, niſi juſtus, & ſanctus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Poteſt homo naturæ viribus diligere Deum ſuper omnia: Non quidem amore efficaci, & effectivo perfectè, & in quibuslibet occaſionibus: ſed affectivo, & per aliquod breve temporis intervallum omni gravium perturbationum motu vacuum.

Probatur prima pars à Doctore *in* 3. *diſt*. 27. *n*.13. Primò quidem, ratio naturalis dictat inter diligibilia eſſe unum ſummè diligibile; & conſequenter diligibile pluſquam cętera omnia: ſed eadem ratio dictat illud ſummè diligibile eſſe Deum: ergo eadem ratio dictat, Deum eſſe diligendum ſuper omnia: atqui voluntas poteſt naturaliter, & abſque ullo habitu ſupernaturali ſuper omnia diligere id quod per rationem naturalem proponitur ſummè diligibile: ergo voluntas poteſt naturaliter Deum diligere ſuper omnia. Major argumenti conſtat. Cùm enim in objectis diligibilibus ſit ordo quidam, & gradus perfectionis; ita quòd unum altero cenſeatur perfectius diligibile; ne fiat progreſſus in infinitum, debet admitti aliquod ſummè diligibile, & omnem in ſe diligibilitatem, & perfectionem continens. Minor etiam eſt evidens: nempe quòd illud objectum, quod ratio naturalis demonſtrat eſſe ſummè diligibile, ſit Deus; quia aliàs ſequeretur quòd charitas inclinaret ad ſummè diligendum illud quod ratio naturalis dictaret non eſſe ſummè diligendum. Probatur autem ſubſumptum: Si voluntas non poſſet diligere quidquid per intellectum proponitur diligendum eo modo quo diligendum exhibetur, ſequeretur quòd non haberet libertatem ad illam dilectionem formandam, & conſequenter, quòd non eſſet malum ſi naturaliter diligeret aliquid aliud pluſquam Deum; non enim peccatum ipſi deputaretur quòd diligat ſe pluſquàm Deum, ſi non poſſet Deum naturæ viribus pluſquàm ſe diligere.

Probatur ſecundò: Si non poſſet quis abſque habitu infuſo Deum ſuper omnia diligere, ſequeretur quòd aliquis ubi experiretur ſe Deum pluſquam cætera diligere, poſſet deprehendere, ſe habere habitum charitatis infuſæ; & conſequenter quòd ſit in ſtatu gratiæ: ſed hoc apertè militat in Scripturam ſacram pluribi ſignificantem; quòd *nemo ſciat utrùm amore vel odio dignus ſit*; adeoque oportet quòd dilectione naturali, & abſque ullo habitu infuſo, creata voluntas poſſit Deum ſuper omnia diligere.

Probatur tertiò: Quia ſecundùm Philoſophum 9. *Ethicorum capit*. 9. fortis politicus debet ſe morti exponere pro ſalute reipublicæ, cujus eſt membrum; & conſequenter debet magis amare rempublicam, quàm ſeipſum, ſed recta ratio non magis dictat, quòd aliquis debeat ſe morti exponere propter ſalutem Reipublicæ, aut quòd debeat illam diligere pluſquam ſe, quàm quòd debeat exponere ſe mortis periculo propter Deum, & eum magis amare, quàm ſeipſum; ergo ratio naturalis dictat Deum eſſe amandum pluſquam ſeipſum. Sequela patet: Neque enim certa ratio poterit dictare voluntati id eſſe faciendum, quod ipſa voluntas nequit facere. Major etiam conſtat: Nam recta ratio ſuadet partem eſſe exponendam periculo pro obtinenda ſalute totius, membrum amputandum pro conſervanda ſanitate aliarum partium corporis: igitur etiam hominem fortem ſtimulat, ut morti ſeſe conſtanter objiciat pro conſervanda republica, & ejus pace, ac incolumitate tuenda.

Probatur quartò: Duobus modis auxilium gratiæ neceſſarium cogitati poteſt ad aliquem actum eliciendum. *Primò*, ut principium illius phyſicum; quando voluntas ex ſe intrinſecè non habet vires ſufficientes ad ejuſmodi actum, ſed eſt illi improportionata. *Secundò*, ut principium morale impedimenta removens: quando voluntas ex ſe quidem habet ſufficientes vires naturales ad effectum illum: quoad uſum tamen, ſive exercitium operis, non poteſt illas veluti explicare propter impedimenta occurrentia, quæ ut tollantur aut vincantur, eget auxilio. Neutrum autem hic dici poteſt: tùm quia ille actus eſt in ſe naturalis, & non ſuperat internam facultatem liberi arbitrii; tùm quia in uſu illius non ſemper occurrunt difficultates, quæ gratiam poſtulent ad eas ſuperandas: ut v. gr. in amore concupiſcentiæ, quo Deus amatur ut bonum noſtrum per modum ſimplicis complacentiæ, aut deſiderii efficacis, aut conditionati, vel ſine conſideratione difficultatum, quæ in illius boni efficaci proſecutione occurrunt; hic enim amor nullam habet difficultatem, quæ gratiam requirat. Idemque dico de amore benevolentiæ ſive amicitiæ, quo Deus amatur, ut in ſe bonus ratione ſui, atque etiam

ut

ut ſummè bonus, & excellens ſuper omnia: complacendo ſibi in bonis divinis, ac ideo volendo ſuam ſummam excellentiam, & omnia bona interna, & externa expectata confusè, & abſtractè à difficultatibus, atque etiam aliquatenus volendo illi placere in omnibus, infirma quadam, & imperfecta taciteque limitata voluntate. His incommodis poteſt veluti obiter amari Deus etiam aliquatenus ſuper omnia confusè, abſque difficultate naturaliter inſuperabili.

Objicies primò: Non poteſt voluntas per vires ſuas naturales efficaciter velle id quod præſtare per eaſdem vires non poteſt: atqui non poteſt voluntas in effectu Deum diligere ſuper omnia, ut authorem naturæ propriis viribus in ſtatu naturæ lapſæ: ergo neque poteſt concipere per naturæ vires propoſitum diligendi Deum ſuper omnia.

Reſpondeo negando majorem: Nam ſicut Rex aliquis poteſt velle efficaciter, ſeu habere propoſitum efficax conſequendi victoriam per ſeipſum, licèt non poſſit reverâ victoriam obtinere, ſine militum ſuorum auxilio, vel alicujus Principis potentioris: ita poteſt homo naturaliter velle ſemper diligere Deum ſuper omnia ſecundùm affectum, etſi nequeat in effectu ſine gratia Dei, diligere Deum ſuper omnia, atque eum rebus omnibus in quibuſvis occaſionibus præferre.

Objicies ſecundò: Actus præſtantiſſimus humanæ voluntatis propriis ejus viribus fieri nequit: atqui dilectio Dei ſuper omnia eſt actus præſtantiſſimus humanæ voluntatis: ergo naturali ejus voluntate fieri non poteſt.

Diſtinguo minorem: Dilectio Dei ut auctoris gratiæ, & gloriæ, eſt actus præſtantiſſimus humanæ voluntatis, concedo: ut auctoris naturæ, nego: *Vel aliter*, eſt præſtantiſſimus inter actus naturales, concedo: inter omnes ejuſdem voluntatis actus cujuſcumque ſint ordinis, nego.

Inſtabis: Plerique actus inferiores dilectione Dei ſine gratia fieri nequeunt: v.g. actus fortitudinis cujuſdam heroicæ, dilectio inimicorum, &c. ergo multò minùs dilectio Dei poteſt abſque gratia elici.

Diſtinguo antecedens: Illi actus fieri nequeunt propter difficultates illis annexas, concedo: ob rationem objecti, nego: ſublatis enim difficultatibus emergentibus ab extrinſeco, naturalius eſt, proindeque facilius Deum diligere, quàm cætera omnia; quia quò plus aliquid habet veritatis, ſi ad nos aliquatenus pertineat, in id naturali, & majori impetu voluntas tendit.

Objicies 3. Si poſſet quis naturæ viribus Deum diligere, poſſet etiam eadem virtute omnia ejus præcepta obſervare: ſiquidem mandatorum obſervantia dilectionis eſt argumentum: ſed nullus poteſt omnia divina præcepta obſervare naturæ viribus: ergo nec ita Deum diligere.

Diſtinguo majorem: Si Deum ſuper omnia diligeret amore tam affectivo, quàm effectivo conſtanter, perfectè, & omni data occaſione, concedo: ſi tantùm Deum diligat amore affectivo, necnon & effectivo dumtaxat imperfecto, nego: Deus autem naturæ viribus diligi non poteſt effectivè, conſtanter, in quibuslibet occaſionibus, ut probabit

Secunda pars concluſionis: Nam ut Deus conſtanter & efficaciter diligatur, oportet ut contra quævis impedimenta, & quaſcumque difficultates amor ille firmiter teneatur; ita quòd voluntas parata ſit abſolutè, & efficaciter quantum eſt de ſe, Deo in omnibus placere, omniaque ei diſplicentia devitare; ſed talis amor haberi nequit naturæ viribus; ſicut enim homo in ſtatu naturæ corruptæ habet moralem impotentiam ad diu ſervanda divina mandata, & tentationes ſupernaturaliter vitandas; ſic & ad diligendum Deum efficaciter, & conſtanter; atque etiam tam perfecto affectu, ut vi illius affectus ſuper omnia illi adhæreat, tanta enim perfectio ſuperat naturæ corruptæ fragilitatem, & propenſionem ad bona ſenſibilia, à quibus non poteſt ſine auxilio gratiæ ſuum affectum removere.

Adde quòd amor ille effectivus ſuper omnia, vincere debeat omnia peccata mortalia, vel in effectu ſi occurrunt, dum ipſe actualis eſt: vel in affectu, quia includit propoſitum de ſe efficax vitandi id omne, quod tali amori eſt contrarium: at verò impoſſibile eſt homini lapſo vincere omnia peccata, etiam quæ legi naturali adverſantur, ſine ſpeciali gratiæ ſubſidio: ergo etiam impoſſibile eſt, ut habeat Dei dilectionem victricem omnium talium peccatorum per propoſitum efficax illa cavendi.

CONCLUSIO TERTIA.

Deus amari nequit, ut auctor gratiæ, & gloriæ, benevolentia perfecta vel imperfe-

 cta,

ſta, ſine ſpeciali gratiæ beneficio. Patet hæc veritas ſufficienter ex iis, quæ diximus, probaturque illis omnibus Scripturæ textibus, quibus Dei perfectus amor divinum reputatur beneficium. Sic Romanorum 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Epheſiorum 6. *Pax Fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre*. 1. Joannis 4. *Charitas ex Deo eſt*, quos textus expendens S. Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio, capite 18. ait: *Magna bona, ſed dicat omnis à Deo*, inquit, *Patre, & Domino Jeſu Chriſto: Ergo magna hæc bona ſunt Dei dona*.

Probatur itidem ex Conciliis, maximè autem Milevitano decernente Canone 4. *Cùm dicat Apoſtolus: Scientia inflat, charitas ædificat, valde impium eſt, ut credamus ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Chriſti, & ad eam quæ ædificat non habere, cùm utrumque ſit Dei donum, & ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus*. Similiter Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Canone 3. ſic ſtatuit: *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus S. inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*.

Suffragatur etiam ratio. Cùm enim amor Dei, ut auctoris gratiæ, habeat objectum formale ordinis ſupernaturalis, neceſſum eſt ut ipſe amor ſit ejuſdem ordinis; actus enim ſpecificantur ab objectis formalibus in quæ tendunt. *Inſuper*, prædictus amor eſt effectus perfectæ pietatis, Deus enim præcipuè amore colitur, ut docet S. Auguſtinus epiſtola 29. *Pietas*, inquit, *eſt cultus Dei, qui præcipuè diligendo exhibetur*. Actus autem pietatis perfectè fieri non poteſt abſque gratia: ergo &c.

Denique, Amor Dei ſuper omnia ut auctoris gratiæ, eſt ultima diſpoſitio ad juſtificationem, ut probabimus infrà: hæreticum autem eſt aſſerere, hominem poſſe viribus propriis ſeſe diſponere proximè ad juſtificationem, ut docet S. Auguſtinus libro 1. ad Bonifacium capite ultimo: ergo pari ratione hæreticum eſt dicere Deum gratiæ largitorem poſſe ſuper omnia ab homine lapſo ſola liberi arbitrii virtute diligi. Quam utique veritatem fuſius explanabimus, & confirmabimus efficaciùs in diſputatione de charitate divina.

QUÆSTIO QUINTA.

Quomodo gratia neceſſaria ſit ad ſervanda præcepta.

NOtandum primò, præcepta divina (quantum ad præſens attinet) duplicis eſſe generis; quædam enim ſunt *naturalia*, quæ lumine naturali cognoſci poſſunt, & duabus Decalogi tabulis continentur; illaque comprehendunt obſervantiam, vel erga Deum, vel proximum: quædam verò ſunt *ſupernaturalia*, quæ, ſuppoſita hominis elevatione, & ordinatione ad finem ſupernaturalem, neceſſaria ipſi præſcribunt media, & ad ea applicanda hominem obligant, quatenus finem illum poſſit aſſequi, qualia ſunt præcepta de tribus virtutibus Theologicis exercendis, necnon & ea, quæ ad Sacramentorum frequentationem, adminiſtrationem, & dignam receptionem ſpectant: ſuppoſito enim quòd homo ſit ordinatus ad finem ſupernaturalem conſequendum, ex Dei præcepto tenetur virtutum ſupernaturalium actus elicere, & ſacramenta frequentare.

Controverſia autem non movetur inter Theologos de præceptis ſupernaturalibus: Certum enim eſt ea non poſſe ſervari ſine gratiæ auxilio: ſed difficultas eſt de præceptis legis naturæ, circa cujus quæſtionem multifariàm variant Auctores. *Quidam* enim contendunt omnia illa præcepta ſervari poſſe ab homine lapſo ſecundùm ſubſtantiam; non verò ſecundùm modum, abſque gratia, idque conſtanter, & omni data occaſione, modò non urgeat graviſſima tentatio. *Aliqui* verò cenſent hominem lapſum poſſe quidem omnia mandata legis naturæ obſervare, pro brevi tempore idque negativè tantùm, quando videlicet intra breve illud tempus nihil occurrit quod nos moveat ad agendum contra præceptum negativum. *Alii* denique putant hominem in ſtatu naturæ lapſæ conſtitutum nullatenus poſſe abſque gratiæ auxilio aliqua mandata legis naturæ ſic ſervare, ut in eorum obſervatione, etiam quoad ſubſtantiam, non peccet non apponendo circumſtantiam finis, quem Legiſlator intendit.

Notandum ſecundò, obſervationem præceptorum duplicem eſſe: alia enim eſt quantum ad ſubſtantiam operis, alia verò quantum ad intentionem, & modum imperantis.

Pia-

Digitized by Google

Præcepta dicuntur obſervari quantum ad ſubſtantiam, dum ſcilicet homo exequitur id quod præceptum eſt propter bonitatem, & honeſtatem actus; dicuntur verò ſervari quantum ad modum imperantis, quatenus fiunt eo modo, quo Deus præſcripſit, ut nempe illa præcepta ſerventur ex charitate, & operantem ordinent ad vitam æternam. Quæ utique diſtinctio adeo certa eſt, ut S. Pius V. ſummus Pontifex cenſuerit damnandam eſſe hanc Baji propoſitionem n. 6. *Illa Doctorum diſtinctio, divina legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantùm: altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundùm quem valeant operantem perducere ad regnum cælorum, hoc eſt ad modum meritorum, commentitia, & explodenda.* Facit autem homo id quod præcipitur, quantum ad ſubſtantiam operis, quando præceptum implet propter finem operis, & illius honeſtatem: facit autem quantum ad modum, quando rem præceptam exequitur propter finem, propter quem Legiſlator intendit illam fieri.

Certum eſt autem nec præcepta ſupernaturalia quoad ſubſtantiam, neque etiam naturalia quoad modum ſervari poſſe ſine gratiæ auxilio, ut conſtat ex Canone 5. Concilii Carthaginenſis; ubi anathema dicitur ei qui aſſeveraverit hominem ſine gratia poſſe implere divina mandata; necnon ex Concilio Arauſicano Canone 23. his verbis: *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo diſplicet: quando autem ita faciunt quod volunt, ut divinæ ſerviant voluntati, quamvis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas eſt à quo præparatur, & jubetur, quod volunt.* Et Canone 25. definitur Deum nobis fidem, & amorem ſui priùs inſpirare, ut cum ipſius adjutorio quæ ſibi ſunt placita implere poſſimus. Quæ utique decreta maximè de obſervantia præceptorum ſupernaturalium quoad ſubſtantiam, necnon & quantum ad modum intelligenda ſunt. Unde ſupereſt tantùm difficultas, an citra gratiæ auxilium illa præcepta ſervari poſſint, quantum ad ſubſtantiam operis.

Notandum tertiò, obſervationem præceptorum, quantum ad ſubſtantiam adhuc ſpectari poſſe bifariam: nempe vel collectivè pro omnibus ſcilicet præceptis generatim ſpectatis, vel tantùm diſtributivè, pro aliquo præceptorum ſigillatim, & ſeorſim ab aliis conſiderato. *Rurſus*, illa præceptorum obſervatio quoad ſubſtantiam, vel ſpectatur præcisè ut apprehenditur tantùm opus ipſum factum cum ſuis circumſtantiis intrinſecis, & ad ejus honeſtatem, & integritatem moralem ſpectantibus: vel quatenus apprehenditur cum carentia circumſtantiæ extrinſecæ finis operantis, quem legiſlator intendit, quemque ipſe operans in illa præceptorum impletione attendere debet.

CONCLUSIO PRIMA.

NON poteſt homo ſolis arbitrii liberi viribus, & abſque gratiæ auxilio omnia legis naturæ præcepta ſervare collectivè, nec ſecundùm ſubſtantiam operis; nec ſecundùm modum imperantis. Hæc eſt communis inter Catholicos contra Pelagianos: eamque tuetur ſubtilis Doctor in 2. diſt. 28. num. 8. ubi reſpondens objectioni, quòd Gentiles ex Apoſtolo ad Romanos dicuntur ſervare legem naturaliter, ait. *Gentiles potuerunt juſtè vivere ſervando legem naturæ, & tum ipſi facti ſunt ſibi ipſis lex: id eſt per legem naturæ ſcriptam in cordibus eorum, interiùs direxerunt ſe rectè vivendo ſicut Judæi per legem ſcriptam: ſed iſti non benè vixerunt ſine gratia, quia gratia potuit eſſe in eis, ſuppoſita hypotheſi abſque obſervatione legis Moſaicæ.*

Hinc apparet quantum hallucinentur quidam recentiores Thomiſtæ, dum aſſerunt ſubtilem Doctorem docuiſſe omnia legis naturæ præcepta ſolis liberi arbitrii viribus ſervari poſſe; eumque idcirco Pelagiani erroris audaciùs inſimulant.

Probatur inſuper concluſio: *primò* quidem, ex ſacra Scriptura, illis omnibus videlicet locis, quibus Apoſtolus ſignificat legem Moſaicam infirmam, imbecillem, impotentem, ac inſufficientem ad juſtificandum; imò concludentem hominem arctiùs ſub peccato: *Quia*, inquit Romanorum 7. *occaſione accepta peccatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam; Sine lege enim peccatum in me mortuum erat: ſed cùm veniſſet mandatum, peccatum revixit.* Quod utique hac eleganti ſimilitudine explicat S. Auguſtinus libro de ſpiritu, & littera cap. 4. *Sicut*, inquit, *aquæ impetus ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice poſito, cujus molem cùm vicerit, majore cumulo præcipitatus vehementiùs per prona provolvitur*;

neſcio quo enim modo hoc ipſum, quod concupiſcitur, fit jucundius cùm vetatur. Unde ibidem Apoſtolus ait: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis*. Et poſtmodum quærens: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Reſpondet: *Gratia Dei per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*. Quibus ſignificat gratiam Dei neceſſariam eſſe, ut præceptum *non concupiſces* impleatur.

Probatur eadem veritas ex Concilio Carthaginenſi, in quo, ut conſtat ex Synodica ad Innocentium, damnati ſunt Pelagiani aſſerentes, *quòd Deus talem hominis inſtituit, creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei poſſit implere, ſive naturaliter in corde conſcriptam, ſive in litteris datam*. Lex enim naturalis ſignificatur per legem *in corde naturaliter conſcriptam*. Similiter ex altero Carthaginenſi Canone 5. anathema dicitur ei, qui aſſeruerit hominem ſine gratia poſſe implere divina mandata: ſuamque doctrinam confirmat ex illo Chriſti Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*. Concordat Arauſicano 2. Canone 25. his verbis. *Suam voluntatem faciunt homines, non Dei, quando id agunt, quod Deo diſplicet; quando autem ita faciunt, quod volunt ut divinæ ſerviant voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas eſt, à quo præparatur, & jubetur, quod volunt*. Si autem poſſent homines legem naturæ ſine gratia ſervare, divinæ ſervirent voluntati abſque gratia, quod ibi damnat. Et Canone 25. definitur Deum nobis fidem, & amorem ſui prius inſpirare, ut cum ipſius adjutorio, quæ ſibi ſunt placita, implere poſſimus.

Probatur tertiò, ex SS. Patribus, maximè verò ex S. Auguſtino, qui paſſim in omnibus operibus contra Pelagianos editis, præſertim libro de ſpiritu, & littera, totus eſt, ut oſtendat legem ſervari non poſſe ſine gratia. Unde *capite* 10. ejuſdem libri, profitetur diſertè juſtum credere nullo modo poſſe infirmitati ſuæ ad implenda, quæ factorum lex jubet, niſi divina gratia ſubveniat. Hinc libro de gratia Chriſti capite 8. *Uſque adeo*, inquit, *aliud eſt lex, aliud eſt gratia, ut lex non ſolùm nihil proſit, verùm etiam plurimum obſit, niſi adjuvet gratia, & hæc oſtendatur legis utilitas, quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit fugere ad gratiam liberandos, & ut concupiſcentias malas ſuperent adjuvandos; jubet enim magis, quàm juvat, docet morbum eſſe, non ſanat: imò ab eo potiùs, quod non ſanatur, augetur, ut attentiùs, & ſollicitiùs gratiæ medicina quæratur*. Et ſermone 13. de verbis Apoſtoli capite 2. *Data eſt lex, ut inveniret ſe homo, ut non morbus ſanaretur, ſed ut prævaricatione morbo creſcente medicus quæreretur*.

Subſcribit S. Proſper libro contra Collatorem capite 7. *Ecce*, inquit, *poteſt, ne quid mali fiat, jubere: à malo autem non poteſt liberare. Notum facit mandatum, ſed obediendi non præſtat affectum, niſi quod eſt occidens per imperium litteræ, fiat vivificans per ſpiritum gratiæ*. Adſtipulatur etiam S. Fulgentius libro de prædeſtinatione capite 20. *Lex*, inquit, *ſine gratia oſtendere poteſt ægritudinem, non ſanare: Vulnera monſtrat, medicamina non miniſtrat, ut autem legis impleatur præceptum; gratia miniſtrat auxilium: ac ſic lex revelat cuncta, gratia confert indulgentiam: legis eſt igitur, quòd peccata cognoſcimus, gratiæ, quod vitamus... naturæ itaque vitiatæ vitium eſt, ut homo peccet, legis auxilium, ut homini præceptum, quod ignorat, demonſtret: gratiæ autem donum eſt, ut hominis vitium ſanet, quod ſibi culpa intulit, & legis agnitio cumulavit*.

Suadetur etiam ratione; Homo namque lapſus, gravibus ut plurimum tentationibus commovetur, dum lex naturalis obligat, & diris concupiſcentiæ motibus, ac ſtimulis ab ejus obſervantia retrahitur: ſed (ut dicemus infrà) non poteſt homo graves tentationes ſuperare abſque gratiæ beneficio; ergo nec omnia legis naturæ præcepta adimplere: *Deinde*, ad omnem legem adimplendam deſideratur ſummum propoſitum nuſquam peccandi; nec illam legem quavis data occaſione tranſgrediendi, alioqui ſæpiſſimè ab illa deflectet: ſed tale propoſitum firmari non poteſt propter ingruentes undique tentationum illecebras ad bonum ſenſibile veritum allicientes, niſi divinæ gratiæ auxilio fulciatur: ergo tale auxilium ad legis obſervantiam requiritur. *Tandem*, ut ſervaretur ex integro lex naturæ, oporteret hominem propriis viribus nuſquam peccare: ſed id inſigne eſt gratiæ beneficium: Nam, inquit Doctor in 2. diſt. 28. n. 7. *Liberum arbitrium non poteſt ex ſe cavere omne peccatum mortale pro ſtatu iſto, quia anima ſine gratia aliquo peccato maculatur vel originali, vel actuali à quo non liberatur, niſi per gratiam*. Subindeque ea ſecluſa non poſſunt omnia præcepta obſervari.

Objicies primò, S. Apoſtolus ad Romanos cap. 2.

Digitized by Google

cap. 2. dicit quòd, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*: ergo poſſunt naturæ viribus legis præcepta obſervari.

Diſtinguo conſequens: Poſſunt aliqua, & pro modico tempore, ubi non adſunt graves occaſiones ab illa obſervatione removentes, concedo; poſſunt omnia voluntate conſtanti, & quavis data occaſione, nego.

Objicies ſecundò, illud Deuteronomii 5. *Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non eſt ſupra te*: Ergo ejus obſervantia vires naturales non excedit.

Reſpondeo, legem non eſſe ſupra hominis captum ratione cognitionis, quia videlicet notitiam illius non oportet petere à regionibus longinquis, concedo: ratione illius obſervantiæ, nego. Favet autem huic diſtinctioni ſequens textus, *neque procul poſitum eſt, nec in cælo ſitum*, &c.

Objicies tertiò, illud Eccleſ. 15. *Si volueris mandata obſervare, conſervabunt te*.

Reſpondet S. Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio, capite 16. *Certum eſt*, inquit, *nos mandata ſervare ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt nos velle cùm volumus; ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt, quod paulò ante poſui*, Præparatur voluntas a Domino, *de quo dictum eſt* a Domino, greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum eſt*, Deus eſt qui operatur in vobis, & velle, & perficere. *Certum eſt nos facere cùm facimus, ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit Ezechiel.* 36. Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis, & judicia mea obſervetis, & faciatis.

Objicies quartò. Plurimi abſque gratiæ ſubſidio leguntur in ſacra Scriptura Dei mandata obſervaſſe: ergo hæc ita ſervari poſſunt. Probatur antecedens. *Primò*, namque Cyrus, à gratia fidei alienus legem naturalem ſervabat; ei ſiquidem dixit Deus Iſaiæ 44. *Omnem voluntatem meam complebis*. Et capite 46. Eum nominat *virum voluntatis ſuæ*. Inſuper Matthæi 19. quidam princeps nondum fide Chriſti, & doctrina imbutus, ab ipſo audiens. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Reſpondit, *Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea*. Denique Apoſtolus ad Philippenſes 6. de ſe loquens, cùm nondum eſſet ad Chriſti fidem converſus, teſtatur quòd ſecundùm juſtitiam, quæ ex lege eſt, converſatus fuerit ſine quærela in lege. Hoc eſt, ex integro, & ſine illa reprehenſione obſervari: Ergo &c.

Reſpondeo primò, Cyrum voluntatem Dei compleviſſe, non quantum ad obſervationem præceptorum legis naturæ, utpote cùm fuerit idololatra, ſanguinarius, & aliorum regnorum deprædator, ac invaſor, ut conſtat ex ejus hiſtoria, & rectè advertit S. Hieronymus in primum caput Zachariæ: ſed idcircò dicitur voluntatem Dei compleviſſe, quia fecit, quod ipſi juſſum fuerat à Deo, nempe ut Iſraeliticum populum à captivitate ſolveret, & templum, ac civitatem Jeruſalem ex integro reſtaurari curaret. Quod quidem genus voluntatis divinæ ſervari poteſt à quolibet impio; ea quippe ratione dæmones hominum damnatorum tortores, dici poſſunt voluntatem Dei implere.

Ad ſecundum reſpondeo, principem illum, vel illuſtratum fuiſſe divina gratia in ſervandis præceptis, cùm aliundè Judæus eſſet, & ex populo Dei, ſicque non eſt dicendus propriis viribus legem impleviſſe. Vel quod probabilius eſt, larvato dumtaxat, ac hypocrito animo videbatur legem ſervare, quod utique verum apparet ex illa nimia ſuis divitiis adhæſione; notat ſiquidem ſacer textus, quòd cùm Chriſtus Dominus ei ſuaſiſſet, ut venderet omnia, quæ habebat in proprietate, & dominio, ac eorum pretium pauperibus erogaret; his ille auditis contriſtatus eſt, quia dives erat valde, ut narrat S. Lucas, cap. 18. illa autem nimia in divitias propenſio, peccatum erat contra legem naturæ, radix enim malorum eſt cupiditas.

Ad tertium, autem dico, idcirco Apoſtolum dixiſſe ſe converſatum fuiſſe ſine querela in Judaiſmo, quòd Judaico more probè vixerit, abſtinens ſe ab actionibus manifeſtam Dei, vel proximi injuriam continentibus; qualia ſunt perjuria, homicidia, adulteria, & cętera aperta crimina, quæ lex prohibet: non autem ſignificare vult Apoſtolus, ſe prorſus innocentem fuiſſe; nam primæ ad Timotheum primo, dicit ſe fuiſſe blaſphemum, & contumelioſum, appellatque ſe primum, hoc eſt præcipuum peccatorum: Et ad Titum 3. *Eramus enim*, inquit, *aliquando, & nos inſipientes, increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis*.

Objicies quintò: Nemo tenetur ad impoſſibile: Nam, inquit Sanctus Auguſtinus, lib. de natura, & gratia, capit. 43. *Deus impoſſibilia non jubet*; ſed hominum quilibet, etiam Gentilis, obligatur ad univerſam legem implendam: ergo ipſam ſervare poteſt.

Diſtinguo majorem: Nemo tenetur ad id, quod eſt impoſſibile, abſolutè, & ſimpliciter, concedo: quod eſt impoſſibile ſecundùm ſolitarias naturæ vires, ſed poſſibile ſit cum divino auxilio, nego: Sic enim S. Auguſtinus ſolvit ſimile argumentum Cæleſtii, lib. de perfectione juſtitiæ, cap. 2. ubi cùm ſibi ex Cæleſtio objeciſſet: *Quodcumque peccatum eſt, vel quod vitari poteſt, vel quod vitari non poteſt; ſi quod vitari non poteſt, peccatum non eſt, ſi quod vitari poteſt, poteſt homo ſine peccato eſſe, quod vitari poteſt; nulla enim ratio, vel juſtitia patitur ſaltem dici peccatum, quod vitari nullo modo poteſt*. Quod argumentum, ut ſolvat S. Auguſtinus, ait: *Reſpondemus vitari poſſe peccatum, ſi natura vitiata ſanetur gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum; in tantum enim ſana non eſt, in quantum, in quod faciendum eſt, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet*. Quam utique ſolutionem explicat hac eleganti ſimilitudine capite ſequenti: *Cùm videmus claudum, qui ſanari poteſt, rectè utique dicimus, debet homo iſte eſſe ſine claudicatione, & ſi debet, poteſt: nec tamen cùm vult continuò poteſt, ſed cùm fuerit adhibita curatione ſanatus, & medicina adjuverit voluntatem*. Et infrà ait: *Conſultiſſimè homini præcipi, ut rectis paſſibus ambulet, ut cùm ſe non poſſe perſpexerit, medicinam requirat ad ſanandam peccati claudicationem*.

Unde cap. 43. lib. de natura, & gratia, & ex eo Concilium Tridentinum, Seſſione 6. cap. 11. *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis*.

CONCLUSIO SECUNDA.

UT *impleantur omnia legis naturæ præcepta, non requiritur abſolutè gratia ſanctificans, ſed tantùm ex ordinaria Dei diſpoſitione*.

Probatur prima pars: Nihil impedit obſervationem præceptorum naturalium, præter ignorantiam, quæ eſt in intellectu, & infirmitatem, quæ eſt in appetitu, ut docet Sanctus Auguſtinus libr. 2. de remiſſione peccatorum cap. 17. ubi ait: *Nolunt homines facere, quod juſtum eſt, ſive quia latet, an juſtum ſit, ſive quia non delectat: tantò enim quidque vehementiùs volumus, quantò certiùs, quàm bonum ſit, novimus, eoque delectamur ardentiùs. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Ut autem innoteſcat, quod latebat, & ſuave fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adjuvat voluntates*: Atqui ut innoteſcat bonum, quod latet, & ſuave fiat, quod non delectat, ſufficit actualis gratia ſanans ab ignorantia, & infirmitate, etiamſi non ſanet à peccato: ergo abſolutè, & ex natura rei non requiritur gratia habitualis, ſed ſufficere poſſet actualis ad ſervanda omnia naturæ legis præcepta.

Secunda pars probatur, nempe quòd gratia habitualis, ſive ſanctificans neceſſaria ſit ex ordinatione Dei ad ſervandam ex integro legem naturalem. Probatur, inquam; Primò ex modo loquendi Scripturæ ſacræ, deſignantis hominum inconſtantiam, & infirmitatem ad quodlibet bonum, niſi divino ſpiritu firmetur, ſublimetur, & roboretur. Hinc Pſalm. 34. de peccatoribus dicitur: *Viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos*. Quibus ſignificatur neceſſum eſſe, ut aliquando homines aberrent, offendant, & præcipites ruant in peccatum; non ſecus, ac qui per lubrica, & in tenebris ambulant, niſi ſolvatur peccatorum caligo, per irradiantem gratiæ ſanctificantis lucem. Huc ſpectat etiam illud Eccleſ. 27. *Qui non in timore Domini continebit ſe; citò corruet domus ejus*. Tren. 1. *Peccatum peccavit Hieruſalem propterea inſtabilis facta eſt*, Iſaiæ 57. *Abſcondi à te faciem meam, & indignatus ſum: & abiit vagus in via cordis ſui*. Et poſteà: *Impii quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt, & redundans fluctus, qui in conculcationem, & lutum*.

Probatur ſecundò, ex SS. Patribus, Chryſoſtomo docente quòd, *Sicut fracto gubernaculo navis, non quò vult vadit, ſed quò tempeſtas impellit: ita homo gratia Dei deſtitutus in præcipitia peccatorum defertur*. Conſentit S. Auguſtinus libro de catechizandis rudibus cap. ultimo, ubi docet *eum non implere legem, niſi qui divinum acceperit Spi-*

ritum

Digitized by Google

ritum ſanctum, *Patri*, *Filioque æqualem*. Et libro de ſpiritu, & littera c.26. ubi ait; *Cùm dictum eſt*, factores legis juſtificabuntur, *quid aliud dictum eſt*, *quàm juſtificabuntur? factores enim legis juſti ſunt*. S. Gregorius 22. Moralium cap.12. *Peccatum*, *quod per pœnitentiam mox non deletur*, *ſuo pondere ad aliud trahit*. Ergo non poteſt diu peccator cum quavis actuali gratia in præceptorum obſervantia permanere: ſubindeque ad perſeverantem, & conſtantem naturæ legis impletionem neceſſum eſt, quòd homo peccatum exuat: ſed non poteſt de via ordinaria peccatum elui, niſi per gratiam habitualem, & ſanctificantem: ergo hæc neceſſaria eſt ad implenda legis naturalis præcepta.

Dices: Habitus non eſt neceſſarius, niſi ad actus ſibi proprios, v.gr. habitus temperantiæ ad actus temperantiæ, & ſic de cæteris: ergo charitas ſive gratia ſanctificans, non requiritur ad actus virtutum naturalium.

Diſtinguo antecedens. Non requiritur per ſe, concedo: per accidens, & ratione impedimentorum removendorum; nego. Temperantia enim requiritur, ut actus juſtitiæ conſtanter exerceatur, impediendo videlicet ne voluptatibus corporeis ad prava homo alliciatur, & à jure cuique reddendo avertatur.

Dices ſecundò: Si peccator non poteſt ſine gratia habituali totam legem naturalem implere, quiſque tenebitur confiteri ſtatim, atque ſe cognoverit mortali peccato infectum; ſed conſequens eſt contra communem Theologorum ſententiam: ergo & antecedens. Probatur ſequela majoris; Tenetur quilibet proximam peccandi occaſionem vitare: at ſi homo exiſtens in peccato, non poſſit totam legem naturalem implere, ſemper erit in proxima occaſione peccandi; ergo, &c.

Nego ſequelam majoris: & ejus probationis nego minorem: Nam qui in peccato eſt, & ſi non poſſit omnino, & per totam vitam abſtinere à peccato; poteſt tamen aliquandiu ab eo removeri cum auxiliis actualibus, etiam quando tentationes ingruunt; qui verò eſt in proxima peccandi occaſione, ordinariè ſuccumbit, ſtatim atque illa occaſio peccandi occurrit.

Dices ſecundò; Si Fides, & gratia habitualis ex lege Dei ordinaria requireretur ad implendam totam legem naturalem, non poſſet ullus infidelis eam implere; quippe cùm fide, & gratia ſanctificante careat; ſed conſequens eſt falſum; alioqui cùm debeat illam legem implere, teneretur ad impoſſibile: ergo, &c.

Reſp. Jam in ſuperiori concluſione factum fuiſſe ſatis huic objectioni. Nihilominus inſuper, *Diſtinguo ſequelam majoris*: Non poterit infidelis totam legem naturalem implere, quamdiu in infidelitate permanebit; concedo: ſi infidelitatem deſeruerit, nego; Nemo enim infidelis eſt, qui non habeat media, per quæ perduci poſſit ad fidem, ut in progreſſu hujus tractatus patebit.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Ræter gratiam habitualem*, *neceſſarium eſt etiam auxilium actuale Dei ad ſervandam totam legem naturalem*. Probatur primò ex Scriptura ſacra; Nam Joan. 17. Chriſtus Dominus pro Apoſtolis ſuis jam juſtis, & mundis auxilium à Patre ſupplex exorat. *Pater ſancte*, inquit, *ſerva eos in nomine tuo*: id eſt, auxilio tuo, ut interpretatur ſanctus Chryſoſtomus homilia 80. in Joann.

Probatur ſimiliter ex Concilio Carthaginenſi, his verbis à Cœleſtino ad Epiſcopos Galliæ cap. 8. relatis: *Præparatur voluntas à Domino*, & *ut boni aliquid agant*, *paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda fidelium*: & Arauſicano Canone 10. *Adjutorium Dei*, & *renatis*, *ac Sanctis eſt ſemper implorandum*, *ut ad finem bonum pervenire*, *vel in bono poſſint opere perdurare*.

Probatur tertiò, ex ſententia ſummorum Pontificum: *Primò* quidem Innocentius primus reſcripto ad Concilium Carthaginenſe ait: *Adjutorio quotidiano nos egere*, *negare non poſſumus*: *hoc enim ſeu bene vivimus*, *precamur ut meliùs ſanctiùſque vivamus*, *ſeu pravè ſentientes à bonis avertimur*; *ut ad certam redeamus viam*, *ejus auxilio plus egemus*. Huic adde *Cœleſtinum* cap.6. & 8. ad Epiſcopos Galliæ, *Zozimum* ad univerſos orbis Epiſcopos. *Fœlicem* ſecundum Arauſicani Concilii Canonum conditorem, & *Bonifacium* ſecundum eorumdem approbatorem.

Probatur quartò ex SS. Patribus; maximè verò S. Auguſtino, qui hanc veritatem pluribi inculcat, præſertim libro de natura, & gra-

Digitized by Google

gratia, cap. 26. *Ipſe Deus*, inquit, *cùm per mediatorem Dei, & hominum hominem Jeſum Chriſtum ſpiritualiter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cùm ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam juſtitiamque perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur: ſicut enim oculus corporis etiam pleniſſimè ſanatus, niſi candore lucis adjutus, non poteſt cernere: ſic homo etiam perfectiſſimè juſtificatus, niſi æterna luce juſtitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non poteſt vivere. Sanat ergo Deus non ſolùm ut deleat quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus.* Et libro de libero arbitrio, capite 6. explicans hæc verba Canticorum. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata incumbens ſuper fratruelem ſuum?* ait, *Quando dealbata eſt, nihil boni merebatur: jam verò alba facta bene ambulat, ſed ſi ſuper eum à quo dealbata eſt perſeveranter incumbat: propter quod & ipſe Jeſus, ſuper quem incumbit dealbata, dixit diſcipulis ſuis, Sine me nihil poteſtis facere.*

Firmatur etiam hæc veritas ratione. *Primò* quidem, licèt gratia habitualis ſanet animam totaliter in ordine ad culpam, non tamen ſanat omnem infirmitatem ex peccato originali oriundam; ita quòd diu perſeverare poſſit in bono, & à malo deflectere, niſi divinitùs adjuvetur; ſubindeque præter illam gratiam habitualem, opus eſt etiam actuali ad illam infirmitatem ſublevandam, & ſanitatem reſtituendam ac corroborandam.

Deinde, Conſtat juſtos ſæpe in peccatum labi, dum Deus illis actuale auxilium denegat; unde David, *Avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus:* ergo gratia habitualis ad vitandum peccatum, & præceptum ſervandum non ſufficit.

Denique, Juſti debent grates Deo rependere, pro quolibet opere bono, & ejus operis Deo gloriam, & honorem adſcribere, ac proinde opus illud Deum præcipuum habet Authorem: talis autem non eſſet cenſendus, ſi ſpecialiter, & per auxilium particulare actuale ad illud opus bonum exercendum non concurreret: ergo Deus præter gratiam habitualem, etiam confert actuales homini juſto ad vitanda peccata, & præcepta adimplenda.

Objicies primò: Canonem 6. Concilii Milevitani ſeu Carthaginenſis, in quo definitur gratiam Dei, qua juſtificamur per Dominum Jeſum Chriſtum, non ad ſolam remiſſionem peccatorum quæ jam commiſſa ſunt, valere: ſed etiam ad adjutorium, ut non admittantur: ergo non eſt opus gratia Dei actuali juſtificato, ut legem Dei impleat.

Diſtinguo antecedens: Quatenus gratia Dei qua juſtificamur, ſumitur pro gratia habituali ſimul cum appendicibus ſuis, id eſt, cum auxiliis actualibus eam concomitantibus, concedo: quatenus præcisè ſumitur pro gratia habituali ſeparata ab auxiliis actualibus, nego.

Objicies ſecundò: Deus ad hoc homini gratiam habitualem concedit, ut poſſit bene agere, & vitare peccata ergo ſupervacaneum eſt aliud auxilium. Probatur antecedens: Si per gratiam habitualem juſtus non foret potens ad benè vivendum, non eſt potior ejus conditio, nec major virtus ad bonum quàm peccatoris; ſiquidem peccator etiam cum gratia actuali poteſt interdum ſervare legem: ſed conſequens eſt abſurdum; ergo & id unde ſequitur.

Nego antecedens; Similiter & majorem illius probationis; juſtificatus enim majori virtute ac diſpoſitione pollet ad ſervandam legem, quàm peccator; tum quia nemo niſi juſtificatus illam ex integro ſervare poteſt, tum quia gratia ſanctificans ſacramentalis habet annexum illi jus ad quædam auxilia actualia, tempore, & data occaſione concedenda, per quæ univerſa lex naturæ facilè poteſt obſervari.

ARTICULUS TERTIUS.

De neceſſitate gratiæ ad malum vincendum, & vitandum.

NOn unus fuit, ſed multiplex Pelagianorum error: qui enim exiſtimabant ſufficientes eſſe, ac validas liberi arbitrii vires ad bonum quodlibet exercendum, cenſebant pariter eas eſſe vi potentes ad quodlibet malum expugnandum, & hinc aſſirmabant non opus eſſe gratia ad vincendas quaſcunque tentationes, & occaſiones peccati, non modò ſigillatim, ſed etiam collectivè ſumptas, ut videre eſt apud ſanctum Auguſtinum Epiſt. 99. ubi ait Pelagianos ſolitò docere *cavendis futuris vincendiſque peccatis, omnibuſque tentationibus virtute ſuperandis ſine ullo deinceps adjutorio gratiæ Dei, naturali poſſibilitate, humanam ſufficere voluntatem*: eaque de cauſa docebant Deum non eſſe orandum; *Ne nos inducat in tentationem*; ſiqui-

ſiquidem hoc eſſe in hominis poteſtate, ut tentationes quantumvis graves abſque ullo Dei auxilio vincere ac ſuperare poſſet; ut teſtatur idem ſanctus Doctor libro 1. operis imperfecti contra Julianum, ubi Pelagianos ſic interpellat: *Nec Donum Dei poſcitis, ne intretis in tentationem, hoc eſt, ne peccetis; in veſtra enim virtute confiditis*. Cùmque illis objiceretur illa particula Dominicę Orationis, quam Chriſtus uſurpare nos docuit: *Et ne nos inducas in tentationem*: reponebant illam ad corporales caſus avertendos pertinere, ut refert idem S. Auguſt. Epiſt. 94. *Illud verò*, inquit, *quod ſequitur*, Ne nos inducas in tentationem, *non ſic accipiunt, tanquam Deus orandus ſit, quò nos ad ſuperandas tentationes adjuvet peccatorum? ſed ne quiſquam irruens corporaliter, nos humanus caſus affligat: quoniam tentationes vincere, ita ſit in noſtra poſitum poteſtate poſſibilitate naturæ, ut hoc inaniter impetrandum orationibus arbitremur*.

Huic autem erroneæ deviantium Hæreticorum ſententiæ, alia plurimorum Catholicorum tum veterum, tum Recentiorum Doctorum extremè repugnat, nempe quòd gratia ita ſit neceſſaria ad ſuperandas quaſcunque tam graves quàm leves peccati occaſiones, & illecebras, ut ne modicæ quidem ac leviſſimę eo abſente divino auxilio vinci, & removeri queant. *Verùm* tutiùs ac ſecuriùs procedit has inter extremas altera medians ſententia, qua utriuſque ſubtilis, & Angelici Doctoris fideliſſimi Diſcipuli, contendunt gratiam deſiderari quidem ad graves quaſque peccati occaſiones removendas, non ita ad leves, quæ plerumque ſolis liberi arbitrii viribus facilè ſuperantur. Quocirca tres proponimus ſequentes quæſtiones ſolvendas: An, & qualiter gratia ſit neceſſaria; *Primò*, ad vincendas peccati tentationes, & illecebras. *Secundò*, ad reſurgendum, & abſtinendum à peccato. *Tertiò*, ad conſtanter perſeverandum in averſione mali, & boni proſecutione.

QUÆSTIO PRIMA.

Qualiter opus ſit divinæ Gratiæ auxilio ad tentationes ſuperandas.

NOtandum primò, nomine *tentationis* intelligi provocationem ad peccatum, quæ eſt duplex; una quidem *ab extrinſeco*; alia *ab intrinſeco*. Prior quidem ea eſt, qua homines perſuaſione vel exemplo pravo ſeu provocatione alliciuntur ad peccandum. Poſterior eſt qua homo per unam ſui partem, ſcilicet inferiorem adversùs ſuperiorem rebellantem, ad id, quod vetitum eſt, ſtimulatur: quæ tentationes ratione principii ſolitò dicuntur carnis, mundi, & dæmonis. Unaquæque autem illarum tentationum levis eſt aut gravis; levis ea dicitur, quæ hominem leviter ad peccandum ſollicitat; gravis verò, qua vehementer ad peccatum impellitur.

Notandum ſecundò, gravitatem aut levitatem tentationis non eſſe metiendam ex gravitate vel levitate peccati, ad quod allicit: ſed ex modo alliciendi vel trahendi voluntatem ad conſenſum: itaut gravis illa ſit, quæ vehementer animam concutit: levis verò quæ leviter allicit. Quod præterea reſpectivè intelligendum eſt: nam eadem res quæ leviter ſollicitat hominem avaritiæ minimè deditum, ea graviter avarum provocat. *Denique*, gravitas illa non ſolùm eſt metienda ex intenſione, ſed etiam diuturnitate, propter quam tentationes alioqui leves, & remiſſæ, ſolent propter frequentiam, & importunitatem eſſe graves: è contrario verò tentationes licèt valdè intenſæ ſi momentaneæ ſunt, non adeo graves, & periculoſæ ſolent eſſe, ut illis reſiſti non poſſit abſque ſumma difficultate.

Notandum tertiò, tribus modis poſſe tentationem aliquam ſuperari: *Primò* quidem per aliam vitioſam tentationem, cujus rei plurima profert exempla ſanctus Auguſtinus, unde libro 1. de Nuptiis c. 3. affirmat modum iſtum ſuperandi tentationes, eſſe frequentem apud infideles: *Et tunc*, inquit, *non peccata coercentur, ſed aliis peccatis alia peccata vincuntur*: Et lib. 21. de Civitate c. 16. *Nonnunquam apertiſſimè vitia aliis vincuntur occultis, quæ putantur eſſe virtutes, in quibus regnat ſuperbia*. Secundò, tentatio ſuperatur *cum victoria*, quando videlicet ex amore Dei, vel inhabitantis, vel ſaltem moventis, ſuperatur. Unde ſanctus Auguſtinus eodem lib. 21. de civitate Dei: *Tunc*, inquit, *victa vitia deputanda ſunt cùm Dei amore vincuntur; nec aliter niſi per mediatorem Dei, & hominum, hominem Jeſum Chriſtum*. Tertiò denique, tentatio ſuperatur *per reſiſtentiam*, quando ſcilicet tentatione impellente ad peccatum, neque tentatus ſuccumbit, neque proficit in ordine ad

ad vitam æternam; ſed ex odio peccati, & amore recti non peccat, vel ſuſpendendo actum ſuum, ſi poſſibilis ſit hujuſmodi actus ſuſpenſio; vel faciendo bonum opus morale, à quo faciendo per tentationem avocabatur.

Conveniunt omnes Theologi, gratiam non deſiderari ad vincendam tentationem priori modo; hæc enim tentationis victoria nonniſi alteri tentationi ſuccumbendo, proindeque peccando reportatur; Deus autem non juvat ad peccandum. Certum etiam eſt ſine gratia non poſſe vinci tentationes ſecundo modo; quia ad id neceſſarius eſt Dei ſincerus, & verus amor charitatis, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum. Igitur tota difficultas eſt de tentatione ſuperanda Tertio modo, an, videlicet quælibet, tam gravis quàm levis, abſque gratiæ ſubſidio poſſit ſuperari.

CONCLUSIO PRIMA.

Gratiæ ſubſidio opus eſt ad vincendas, & eliminandas graves tentationes.

Probatur primò variis Scripturæ ſacræ oraculis, quibus ſignificatur hominem tentationibus impulſum ſtare non poſſe, ſed præcipitem in peccatum ruere, niſi divino fulciatur ac protegatur auxilio. Sic Pſalmo 17. *In te eripiar à tentatione*. Pſal. 28. *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in æternum, avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus*. Pſal. 117. *Impulſus, everſus ſum ut caderem, & Dominus ſuſcepit me*. Et in oratione Dominica Chriſtus inter cætera monuit Patrem cœleſtem orandum, *Ne nos inducas in tentationem*. Quibus omnibus oraculis apertè conſtat divino opus eſſe auxilio, ad ſuperandas ingruentes undique tentationes; maximè ubi ingraveſcunt, & acriter animum ad peccandum ſtimulant, & pertrahunt; ita quòd ſi Deus non opituletur homini per gratiæ auxilium, neceſſum ſit hominem in peccatum labi.

Probatur ſecundò ex Conciliorum decretis: *Primò* namque in Concilio *Dioſpolitano* can. 15. reprobatur, & anathematiſatur quod dictum fuerat à Pelagio, victoriam noſtram non eſſe ex Dei adjutorio, ſed ex libero arbitrio. *Secundò* Patres *Carthaginenſis Concilii* Epiſtola Synodica, quæ eſt 19. inter Auguſtinianas, docent quòd ſi non ſit gratia neceſſaria ad hoc, ut non ſuccumbamus tentationi, inaniter oramus. Conſideret ergo ſanctitas tua (*inquiunt*) *Innocentium ſummum Pontificem alloquentes*, „ & Paſtoralibus nobis compatiatur viſceribus, quàm ſit peſtiferum, & exitiale „ ovibus Chriſti, quod iſtorum (Pelagianorum) diſputationes neceſſariò ſequitur, ut nec orare debeamus, *Ne intremus in tentationem*, quod Dominus, & diſcipulos monuit, & poſuit in oratione quam docuit: aut ne deficiat fides noſtra quod pro Apoſtolo Petro ſe rogaſſe ipſe teſtatus eſt; ſi enim poſſibilitate naturæ, & arbitrio voluntatis in poteſtate ſunt conſtituta, quis non videat à Domino inaniter peti, & fallaciter orari cùm orando poſcuntur quæ naturæ noſtræ jam ita conditæ ſufficientibus viribus obtinentur, nec debuiſſe dicere Dominum Jeſum, *Vigilate, & orate*: ſed tantummodo, *vigilate ne intretis in tentationem*: nec beatiſſimo Petro primo Apoſtolorum *rogavi pro te*; ſed moneo te, vel impero ac præcipio ne deficiat fides tua? „

Eodem argumento utuntur Patres *Milevitani* Epiſtola Synodica ad eundem Innocentium, quæ eſt num. 92. inter Auguſtinianas, ubi ſic poſtquam ita conqueſti ſunt de hæreſi Pelagiana, his verbis: Nova hæreſis, *inquiunt*, & nimiùm pernicioſa tentat ſurgere inimicorum gratiæ Chriſti, qui nobis etiam Dominicam Orationem impiis diſputationibus conantur auferre. (*Subjungunt*: Ne *nos inferas in tentationem*) non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poſcere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: ſed hoc in noſtra eſſe poſitum poteſtate, & ad hoc implendum ſufficere voluntatem hominis.

Idem determinatum fuit in Concilio *Arauſicano*, Canone 9. ubi decernitur, *Divini muneris eſt cùm rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate, & injuſtitia continemus*. Et Canone 14. *Nullus miſer de quantacumque miſeria liberatur, niſi qui Dei miſericordia prævenitur*.

Probatur tertiò, ex decretis ſummorum Pontificum, primò quidem *Innocentii* Epiſtola ad Concilium Carthaginenſe, ubi inter cætera hæc habet: *Niſi magnis precibus gratia in nos implorata deſcendat nequaquam terrenæ labis, & mundani corporis vincere conamur errores, cùm pares nos ad reſiſtendum non liberum arbitrium, ſed Dei ſolum facere poſſit auxilium*. Et infrà: *Quoti-*

diana præſtat ille remedia, quibus niſi freti, confiſique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.

Zozimus Epiſt. ad univerſos orbis Epiſcopos, hæc habet: *Quod tempus intervenit, quo ejus non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, cauſiſque, cogitationibus, motibus, adjutor, & protector orandus eſt: ſuperbum eſt enim, ut ſibi quidquam humana natura præſumat, clamante Apoſtolo,* non eſt nobis colluctatio adversùs carnem, & ſanguinem, &c.

Cœleſtinus Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ, affirmat neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.

Gregorius Magnus, lib. 9. Moralium cap. 7. exponens hæc Jobi verba: *In pulverem reduces me*, ſcribit: *Qui à te reduci in pulvere dicitur, quia dimiſſus ſibi cujuslibet tentationis aura raptatur.* Et in Expoſitione Pſ. 3. Penitentialis, explicans hæc verba. *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, ait: *Illos procul dubio Dominus relinquit, quibus conſtantiam in tribulatione non tribuit; neceſſariò enim ſequitur, ut omni tentationi ſit ſubditus, quicumque à Deo fuerit derelictus.*

Probatur quartò ex doctrina ſanctorum Patrum, qui univerſim affirmant, & docent tentationum noſtrarum victoriam divino tribuendam eſſe auxilio; ſic ſanctus Cyprianus tractatu de oratione Dominica: *Quando oramus*, inquit, *ne in tentationem inducamur, admonemur infirmitatis, & imbecillitatis noſtræ; dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat.*

Ambroſius in Pſalm. 43. *Quis eſt tam fortis*, inquit, *ut nequaquam in tentationem moveatur, niſi Dominus ei adjutor aſſiſtat?*

Chryſoſtomus, homil. 24. in priorem ad Corinth. exponens hæc Apoſtoli verba: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis*, ait: *Sunt ergo tentationes quæ ferri non poſſunt: & quæ hæ ſunt? omnes ut ſemel dicam; poſſe enim ferri ſitum eſt in Dei nutu.*

Hieronymus, lib. 2. contra Pelagianos, quibus cùm oppoſuiſſet iſta Chriſti Domini verba: *Surgite, vigilate, & orate, ne intretis in tentationem*: ſubjungit: *Debuiſſet dicere juxta vos, ſurgite, reſiſtite, liberum enim habetis arbitrium, & ſemel vobis conceſſa à Domino poteſtate, nullius alterius indigetis auxilio.*

Auguſtinus hoc valido argumento utitur, ut gratiæ neceſſitatem adversùs Pelagianos evincat, ſic lib. de perfectione juſtitiæ circa finem, ait: *Quiſquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem (negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non eſſe homini neceſſarium; ſed ſola lege accepta humanam ſufficere voluntatem) ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum eſſe non dubito.* Inſignis eſt etiam iſte locus quem habet lib. 50. hom. 23. ubi ſic ſcribit: *Si adulter non fuiſti, hoc tibi dicit Dominus Deus tuus: regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut non adulterium committeres: ſuaſor defuit, & ut ſuaſor deeſſet ego feci; locus, & tempus defuit; & ut hæc deeſſent ego feci: adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes quod non amiſiſti.*

Sanctus Proſper cap. 35. contra Collatorem: *Quiſquis igitur*, inquit, *in tribulatione non deficit, ab illo ſe non dubitet juvari, ad quem quotidie corda univerſorum fidelium clamant, Ne nos inducas in tentationem.*

Sanctus Fulgentius Epiſt. 4. ad Probam, cap. 4. ait: *Nec eſt aliquod vitæ hujus tempus, in quo non hominibus muſcipulam tendat inimicus, cujus laqueos nemo poteſt propriis viribus evadere.*

Dices: Quacumque poſita tentatione gravi cum advertentia rationis, homo conſentiendo peccat, & quidem mortaliter, quando materia gravis eſt, & magni momenti: Ergo poteſt, & phyſicè, & moraliter ex vi liberi arbitrii non conſentire tentationi, ſaltem non peccando. Conſequentia patet: *Nam*, inquit Richardus à ſancto Victore, lib. de ſtatu primi hominis, cap. 3. *liberum arbitrium Dominum non patitur, nec pati poteſt, quia violentiam inferre ei nec Creatorem decet, nec creatura poteſt: totus infernus, totus mundus, totus denique militia cœleſtis exercitus, in unum concurrat, in hoc unum conjuret, unus ex libero arbitrio conſenſus in qualicumque re invito extorqueri non poteſt.*

Confirmatur, quia tentatio non infert voluntati neceſſitatem quoad ſpeciem, nec quoad exercitium: ergo poteſt vel ſuſpende-

dere actum conſenſus, vel elicere actum contrarium.

Reſpondeo ad antecedens, non requiri quidem auxilium gratiæ, ut homo poſſit phyſicè non peccare: ſed ut de facto non peccet: nemo enim peccat qui non ſit liber ad non peccandum. Et tamen cum illa potentia phyſica poteſt reperiri impotentia moralis ad reſiſtendum, ratione cujus homo vehementi tentationi ſuccumberet, niſi ſpeciali auxilio juvaretur. Unde licèt reſiſtentia tentationi non ſit quid ſupernaturale, quoad ſubſtantiam, nec excedat potentiam phyſicam agentis naturalis; tamen quia ſuperat vires agentis liberi ex peccato, & concupiſcentia fractas, & infirmas, idcirco opus eſt divino fulciatur auxilio, ne ſub tentationis pondere gravatus ſuccumbat.

Ad confirmationem, dico, gravem tentationem inferre voluntati moralem quandam neceſſitatem, modo jam explicato: nimirum propter infirmitatem naturæ lapſæ, & inclinationem ad bona ſenſibilia rectæ rationi repugnantia, magnamque debilitatem intellectus in apprehendendis fortiter rationibus bonum amplexandum ſuadentibus; & voluntatis in iiſdem ſequendis contra ſenſum.

Dices ſecundò: Non majores, nec ampliores requiruntur vires ad reſiſtendum gravi tentationi, quàm ad ſubeunda difficiliora quæque propter honores aſſequendos, divitias comparandas, & concupiſcentias explendas; ſed hęc plerumque ſuſtinent homines cupidi propriis naturæ viribus: ergo pari ratione poſſumus reſiſtere gravi cuique tentationi, abſque ullo gratiæ ſubſidio.

Nego majorem, & ratio diſparitatis eſt, quòd motiva ſenſibilia, & humana, quibus incitantur plerumque homines ad ſuperandas graves difficultates, pro ſuis cupiditatibus explendis, ſenſui, & cupiditati ipſi grata ſint, & jucunda; unde multò fortiùs movent, quàm motiva honeſta, & purè ſpiritalia, quę interdum ſenſuum voluptati adverſantur. Unde S. Auguſtinus lib. de patientia c.17. ſimili objectioni reſpondens, ait: *Qui hæc dicunt, non intelligunt, & quemque iniquorum tantò eſſe ad quæcumque mala perferenda duriorem, quantò in eo major eſt cupiditas mundi, & quemque juſtorum tantò eſſe ad quæcumque mala perferenda fortiorem, quantò in eo eſt major charitas Dei. Sed cupiditas mundi initium habet ex arbitrio voluntatis, progreſſum ex jucunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo conſuetudinis. Charitas autem Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

Dices tertiò: Bonum potentius eſt, quàm quodlibet malum: ſed liberum arbitrium ſecundùm ſe, bonum eſt naturale; ergo potentius eſt concupiſcentia, & omni tentatione ad malum inclinante.

Reſpondet ſeraphicus Doctor in 2. *diſt.*28. *qu.*2. *ad* 3. quòd bonum eſt quidem potentius malo ſecundùm ſe; non verò quando bonum ſubjicit ſe malo: voluntas autem quantumvis libera, & potens ad reſiſtendum, tamen ubi alliciente appetitu ſenſitivo pellicitur in vetitum, tunc urgente tentatione voluntariè cedit, & ſeſe malo ſubjicit, ratione cujus ſubjectionis, dicitur ſerva, & ancilla peccati, nam *qui facit peccatum ſervus eſt peccati*.

Dices quartò: Nulla videtur gravior tentatio, quàm metus mortis; nam, ut inquit Tertullianus libro de anima cap. 52. *Etſi varii ſint exitus vitæ, nullus ita levis eſt, ut non vi agatur*; atqui ex S. Auguſtino libro de patientia capite 27. poteſt quis ab Eccleſia ſeparatus, non pro errore, qui eum ſeparavit, ſed pro veritate ſacramenti, quæ apud Deum remanſit qualecumque ſupplicium perpeti; is autem tunc naturæ viribus ſolummodò, & humanis motivis inductus, mortis ſupplicium ſuſtineret: ergo poteſt naturæ viribus gravis tentatio ſuperari.

Diſtinguo minorem: Poteſt ſeparatus ab Eccleſia pro veritate fidei aliqua, mortem perpeti, per donum Dei, quod S. Auguſtinus ejuſdem libri capite 29. *Donum exhæredatorum* appellat, concedo: Per naturæ vires, diſtinguo rurſus; Si dominetur in illius animo paſſio aliqua vehementior, v. gr. ſtudium conſervandæ apud ſectarios famæ, concedo: Si ſecus, nego: ſic idem S. Doctor fortitudinem Gentilium, qua ad afferendam patriæ libertatem, & incolumitatem mortem appetierunt, appellat *donum Dei*; diverſum tamen à donis filiorum cœleſtis Jeruſalem.

CONCLUSIO SECUNDA.

HOmo lapſus vincere poteſt leves tentationes abſque ullo gratiæ auxilio. Hæc eſt communior apud Theologos, eamque apertè tradit ſeraphicus Doctor ſuprà lauda-

datus; ubi enim in reſponſione ad argumenta præmiſit duas opiniones extremè pugnantes; *primam* quidem Pelagianorum aſſerentium, hominem per naturales liberi arbitrii vires poſſe cuilibet tentationi reſiſtere; *Alteram* verò eorum qui dicunt liberum arbitrium nulli tentationi propriis viribus reſiſtere poſſe, tandem concludit: *Sed quia illud valdè durum videtur dicere, quòd liberum arbitrium in ſtatu tali nulli poſſit tentationi reſiſtere, cùm naturale habeat judicatorium, & quemdam inſtinctum naturalem remurmurantem contra malum, cùm non ſit etiam in malo confirmatum; ideo eſt tertia via medium tenens inter hæc duo extrema, quòd liberum arbitrium omni gratia deſtitutum, nec omni poſſit tentationi reſiſtere, nec neceſſe habeat omni tentationi ſuccumbere*. Ipſi adſtipulantur plurimi è veteribus tùm è recentioribus Theologis, quos laudat Suarez libro 1. capite 23. numer. 13.

Probari primò poteſt concluſio ex illo 1. ad Corinthios 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ultra id, quod poteſtis*; quia nimirum ſuccurrit per gratiam, ubi natura non ſufficit: ergo S. Paulus cenſet ſaltem minores, & leves tentationes arbitrii liberi viribus poſſe ſuperari; ſiuſtrà namque dixiſſet *ultra id, quod poteſtis*, ſi reverà nullas à nobis ad repugnandum haberemus vires.

Hinc meritò Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. inter proſcriptas Baji propoſitiones hanc trigeſimam damnarunt, *Non ſolùm fures hi ſunt, & latrones, qui Chriſtum viam, & oſtium virtutis, & vitæ negant, ſed & quicumque aliunde, quàm per Chriſtum viam juſtitiæ, hoc eſt, ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe dicunt, aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non incidat, aut ab ea ſuperetur*: Cenſent ergo prædicti ſummi Pontifices liberum arbitrium reſiſtere poſſe alicui tentationi, abſque gratiæ auxilio, neque hanc aſſertionem ad Pelagianiſmum pertinere.

Confirmari etiam poteſt ex SS. Patribus; nam Chryſoſtomus homilia 24. in 1. ad Corinthios, ubi interrogans an ad aliquas tentationes neceſſaria ſit gratia: Reſpondet, *ad omnes, ut ita dicam*: quæ correctio aliquas excipit, & exaggerationem aliquam innuit. Et paulò poſt, rem apertiùs declarans, præſuppoſita diſtinctione tentationum in graves, & leves, quas cum Apoſtolo *humanas* appellat, de prioribus aſſerit non poſſe vinci ſine auxilio gratiæ: de poſterioribus verò ſic ait: *Neque humanas licet facilè ferre abſque divino auxilio*; quibus ſignificat non deeſſe poteſtatem libero arbitrio, ad reſiſtendum aliquando tentationibus levibus, atque humanis; licèt non ita facilè, ac eis reſiſtitur cum gratiæ ſubſidio.

Ipſi concinit S. Hieronymus libro 5. contra Pelagianos, qui dicebant poſt peccatum in homine remanſiſſe libertatem, qua poſſet ad bonum, & malum pro libito manum extendere, ſic reſpondet: *Hoc & nos dicimus hominem poſſe peccare pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quamdiu intentus eſt animus, ... humana conditio, ſi paululum ſe remiſerit, dicit fragilitatem ſuam, & multa ſe non cognoſcit*. Non cenſet ergo liberum arbitrium nihil omnino poſſe.

Nam licèt viribus non valeat ad repugnandum ſemper adverſus infenſiſſimum hoſtem; tamen pro tempore, & loco aliquid leve, & fragilitati accommodatum illi concedit; quod iterum ſignificat, infrà dicens: *Sed hoc pro modo, & tempore, & conditione fragilitatis humanæ, nec quia ad breve poſſum cogis me, ut poſſim jugiter*. Quaſi diceret perperam à Pelagianis inferri ex eo, quòd homo poſſit aliquo tempore quibuſdam tentationibus reſiſtere, quòd idipſum poſſit jugiter omnibus tum gravibus, tum levibus repugnare.

Denique S. Auguſt. quem ſibi totum, & devotum clamant adverſarii, hanc veritatem non obſcurè tradit, & explicat libro de perfectione juſtitiæ cap. 2. dicens: *in natura vitiata parum eſſe ad non peccandum voluntatis arbitrium*; Ubi per particulam *parum* limitare videtur id quod alibi dixerat, *liberum arbitrium hominis lapſi, nonniſi ad peccandum valere*: Indicareque illam propoſitionem non eſſe in rigore intelligendam de ſingulis peccandi occaſionibus, tentationibus, & actibus: ſed ideò dicere *parum valere*, quia non in multis actibus poteſt tentationem levem ita vincere, ut non peccet.

Probatur denique ratione: Liberum arbitrium non eſt ita viribus fractum in ſtatu naturæ lapſæ, quin aliquod bonum morale abſque gratiæ ſubſidio poſſit exercere: ſed tentatio levis ſolam addit difficultatem, quę ſine divino ſupernaturali auxilio vinci poteſt: ergo hoc ad illam victoriam non ſem-

per

per deſideratur. Major conſtat ex dictis in præcedenti articulo. Minor probatur; nam ſi alicui proponatur pater honorandus v. gr. propter beneficia ab ipſo recepta, & ſimul occurrat tentatio levis, v. gr. pater paululum iratus Filio, & ipſi minas, & verbera intentans, ratione cujus videretur filius removeri ab impendendo honore debito parenti: licèt filius levem in ipſa obſervantia patiatur tentationem, & difficultatem; nihilominus eam ſolis naturæ viribus vincere poterit: conſiderando nempe quòd ſi parentem offendat, nec debitum rependat obſequium, peccabit in ipſas naturæ leges, ut filius degener infamia notabitur, & diris concupiſcentiæ ſtimulis cruciabitur: quæ omnia, & alia ſimilia motiva naturalia per ſe ſufficere ad illam repugnantiam vincendam, nemo eſt, qui non videat.

Deinde, victoria tentationis præcisè, quantum neceſſarium eſt ad non peccandum, purè eſt naturalis in ſe; maximè verò quando tentatio levis eſt, nec addit difficultatem moraliter inſuperabilem; ſubindeque ſolis etiam naturæ viribus vinci poteſt, præſertim quando tentationes illæ leves aliquid nefarium ſuggerunt, & ipſi naturæ horrendum, putà præcipitium, inceſtum, & alia ad quæ ne bruta quidem, niſi vi maximè ad acta prorumpant: adeò ut potiùs videretur deſiderari quoddam auxilium ad conſentiendum de re tam nefaria, quàm ad diſſentiendum. *Adde quòd* nonnullæ interdum paſſiones aliis paſſionibus, & levibus illis tentationibus repugnent, ita ut ratio, & voluntas in ſua poteſtate habeat eligendi, quod rectum eſt: ſic verbi gratia ubi ſtimulat levis tentatio furti, vel fornicationis, etiam pariter interdum urget metus ſupplicii, & amor unius contra odium alterius, adeo ut affectus unus impellat, alius retrahat, quo in caſu facilè poterit voluntas ſequi dictamen rectæ rationis, ſuadentis non eſſe furandum, nec fornicandum.

Denique, ſi aliquod auxilium videretur neceſſarium ad vincendas leves tentationes, maximè (ut vult Vaſquez) cogitatio congrua, ſed illa cogitatio nec eſt gratia, nec ſemper requiritur eo modo, quo illam Vaſquez cenſet deſiderari: ergo nullum ad id neceſſarium videtur gratiæ auxilium. Minor patet quantum ad primam partem, nam ubi homo negativè reſiſtit tentationi non præbendo ei conſenſum, habet illam cogitationem congruam, quæ tamen non eſt gratia, ut ipſemet Vaſquez concedit; qui cogitationem congruam dumtaxat gratiam appellat, quando voluntatem ad actum excitat, & promovet: ergo neque quando reſiſtit tentationi per actum poſitivum, cogitatio illa cenſenda eſt gratiæ beneficium. Conſequentia patet; Infideles ſiquidem reſiſtere poſſunt levi tentationi ſolo rationis, & naturæ ductu: etenim ſi ut diximus, poſſint abſque ullo gratiæ ſupernaturali auxilio aliquod bonum morale interdum exercere, quidni eiſdem viribus liberi arbitrii poterunt vincere leves concupiſcentias, huic bono exercendo repugnantes?

Objiciunt adverſarii omnia illa, tum ſacræ Scripturæ, tum Conciliorum, tum SS. Patrum oracula, in aſſerenda, & ſtabilienda priori concluſione à nobis laudata, quibus ſignificari videtur divinum auxilium abſolutè neceſſarium ad vincendas etiam quaslibet tentationes, quarum victoria ſoli Deo ſit adſcribenda.

Reſpondeo primò omnibus iſtis teſtimoniis, ideo tentationum victoriam Deo adſcribi, non quòd leviſſima aliqua tentatio viribus naturæ ſuperari nequeat: ſed quia univerſum tentationum agmen ſine ſpeciali Dei illuſtratione, & ſubſidio non poſſit ſuperari.

Reſpondeo ſecundò, Concilium, & SS. Patres, loqui de reſiſtentia, quæ fiat per victoriam provenientem ex affectu divini amoris, & conducentem ad gloriam æternam aſſequendam: non verò de reſiſtentia morali, & naturali ad ſolam honeſtatem conducentem.

Reſpondeo tertiò, eos omnes textus intelligendos eſſe maximè de tentationibus gravibus, ad quas vincendas, & eliminandas neceſſariò deſiderari divinum auxilium ultrò fatemur. *Vel* ſi de levibus tentationibus in eis ſit ſermo, patet equidem ſolis naturæ viribus reſiſti non poſſe omnibus catervatim, & collectivè ſumptis: imò neque alicui diviſim, ac particulatim jugiter reſiſti poſſe abſque levi ſaltem peccato, niſi divinum adſit auxilium.

Inſtabis, Deum orare nos docuit Chriſtus, ne nos inducat in tentationem: ergo Dei beneficium deputanda eſt omnis tentationum victoria; non enim oramus, quod in omni poteſtate noſtra eſt poſitum.

Reſpondeo, nos rectè quidem Deum orare, non ſolùm, ut reſiſtere valeamus tentationibus propter honeſtatem moralem, ſed etiam

etiam tentationes vincere poſſimus cum proventu in ordine ad vitam æternam. Si quis enim tentationum victoriam à Deo peteret excludendo proventum illum, non cenſeretur rectè orare. *Secundò* dico nos idcirco congruè à Deo tentationum victoriam petere, quoniam non poſſumus diu abſque ejus auxilio reſiſtere: quo ſenſu S. Gregorius in Pſalmum 5. Pœnitentialem ſub finem ait: *Quoniam ſancta anima omni tempore intelligit ſibi imminere pericula, etiam momento temporis non poteſt eſſe ſecura: & ideo Deum precatur, ut nec ad boram ab illa recedat.*

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter gratia ſit neceſſaria homini lapſo, ut reſurgat, & abſtineat à peccato.

NOtandum primò ex ſeraphico Doctore in 2. *diſtinct.*28. *art.*10. *q.*1. quòd circa primam quæſtionis partem aliter ſenſerunt Philoſophi, aliter Hæretici, aliter Tractatores Catholici. *Philoſophi* enim ignorantes, qualiter peccato offendatur divina majeſtas, & qualiter per ipſum adimatur potentiarum habilitas, dixerunt, quòd homo per exercitationem juſtus poterat effici, ſicut per inordinationem à recta ratione factus erat injuſtus. Unde & Philoſophus dicit, quòd pravus ad meliores exercitationes deductus ad multum proficiet, aut perfectè in contrarium habitum reſtituitur. *Hæretici* verò aliquod lumen fidei habentes cognoverunt, quòd per peccatum offenditur majeſtas divina, & quodammodo damnificatur voluntas, vel liberum arbitrium. Excœcati tamen non conſideraverunt, qualiter ex culpa natura infirmatur: Et ideo dixerunt, quòd ad hoc, quòd liberum arbitrium à culpa reſurgat, non eſt ſibi neceſſaria aliqua gratia curans, ſed ſufficit ſola gratuita Dei miſericordia, quæ inclinatur ad remittendum peccata noſtra propter ſatisfactionem, quam Chriſtus ſibi facere voluit, dum ſe in cruce pro nobis obtulit; ſed hæc poſitio non tantùm à veritate deficit, ſed etiam dum contraria implicat, ſeipſam deſtruit. Dicit enim: Ad hoc, quòd liberum arbitrium à culpa reſurgat, neceſſe eſt, quòd Deus ſibi remittat culpam, & tamen non eſt neceſſe, quòd aliquid ſibi tribuat; vel circa ipſum faciat. Si enim Deus non mutatur, & iterum ipſe juſtus judex eſt, ut nihil acceptet, niſi tantum, quantum valet ad hoc, quòd culpa remittatur, & peccator Deo reconcilietur, neceſſe eſt, quòd aliquid ipſi peccatori tribuatur, per quod morbus peccati ſanetur. *Catholici* verò Tractatores, luce fidei, & auctoritate Scripturæ cognoverunt, quòd peccatum Dei eſt offenſivum, & quodammodo damnificativum, dum homo ſe transfert de ſervitio Dei ad ſervitutem diaboli, & etiam imaginis deformativum. Et ideo dixerunt, quòd ad hoc, quòd liberum arbitrium reſurgat à culpa, neceſſaria eſt gratia non ſolùm ſecundùm quod gratia dicitur gratuita voluntas Dei, nec etiam ſecundùm quod dicitur liberalis Paſſio Chriſti, ſed etiam ſecundùm quod dicitur habitus animi. Gratuita enim voluntas Dei concurrit ad hoc, quòd fiat offenſæ remiſſio: voluntariè enim nobis condonat offenſam: liberalis autem Paſſio Chriſti concurrit ad hoc, quòd fiat morbi curatio, & gratia, ut fiat imaginis reformatio, & ideo ad hoc, quòd homo reſurgat à culpa, multùm per omnem modum neceſſaria eſt ſibi gratia.

Notandum ſecundò, peccatum generaliter duplex diſtingui, nempe mortale, & veniale. *Mortale* eſt, quod hominem non ſolùm omni gratia ſanctificante, quæ eſt animæ vita, ſed etiam omni jure ad beatitudinem, & vitam æternam, hominem ſpoliat: *Veniale* autem eſt levis, & facili venia à divinis mandatis exhorbitatio. *Certum* eſt autem hominem abſque divino gratiæ auxilio non poſſe peccata mortalia vitare; quippe cùm, ut diximus, ad ſervandam univerſam naturæ legem, neceſſaria ſit gratia; ſubindeque etiam ad vitanda peccata, quæ ex ipſius legis tranſgreſſione oriuntur: *Certum* eſt pariter hominem per totam vitam naturæ viribus non poſſe omnia prorſus vitare peccata, etiam venialia, nam ut rectè cecinit S. Proſper carmine de Ingratis capite 9.

Poſſe hominem ſine peccato decurrere vitam
Si velit . . . . ut potuit nullo delinquere primus
Libertate ſua, nempe hæc damnata fuere
Conciliis undique manu.

Digitized by Google

Controverſia itaque tantùm hic inſtituitur de peccato veniali: *Primùm*, an videlicet homo juſtus per auxilia actualia ordinaria, quæ conferri ſolent hominibus juſtis, vitare poſſit per totam vitam, aut ſaltem per longum, vel breve tempus non mortalia ſolùm, ſed etiam venialia peccata, idque vel collectivè, vel diſtributivè; *Secundùm*, an aliquis præter Chriſtum Dominum ab omni peccato veniali Dei affulgente gratia immunis fuerit.

Notandum tertiò, circa præſentis quæſtionis reſolutionem, triplicem diſtinguendam eſſe gratiam juſtificantem: *Prima* quidem ſpectatur cum actualibus auxiliis, quæ de lege ordinaria omnibus adultis juſtificatis conceduntur: *Secunda* verò conſideratur cum quibuſdam efficacioribus, ac præſtantioribus auxilis, quæ non quidem omnibus juſtis, ſed dumtaxat quibuſdam potiori Dei amoris privilegio præventis tribuuntur. *Tertia* denique dicitur ea, quæ cum aliquibus actualibus auxiliis tam rarò conceditur, ut uni, vel paucis admodum videatur conceſſa: Quapropter ſingulare beneficium appellatur.

CONCLUSIO PRIMA.

Non poteſt homo à peccato mortali reſurgere ſine ſpeciali gratiæ auxilio. Hæc eſt communis inter Catholicos: *Et probatur primò*, ex Scriptura ſacra, Pſalmo 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*. Jeremiæ 30. *Inſanabilis fractura tua*: hoc eſt viribus naturæ. Joannis 8. *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis*. Et Matthæi 6. *Dimitte nobis debita noſtra*. Nemo autem petit ab alio, quod habet in ſua poteſtate, ait S. Bonaventura loco citato. Roman. 5. *Ex operibus legis non juſtificatur omnis caro*. Et ibidem: *Juſtificati gratis per gratiam ejus*: Non juſtificatur autem gratis, qui per ſolas naturæ vires à peccato poteſt reſurgere, & habet in ſe, unde glorietur. Ad Titum 5. *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*. Denique ad Galatas 2. Si per legem juſtitia: Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Nam ſimiliter poſſumus colligere: Si per naturæ vires juſtitia, & peccati remiſſio: Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, quod impium eſt aſſerere, inquit Ser. Doctor.

Probatur ſecundò, ex Conciliis ſupponentibus gratiam eſſe neceſſariam ad peccatorum remiſſionem, quam etiam ipſemet Pelagius non negabat. Unum præ cæteris laudo Concilium Arauſicanum, Canone 14. quod præſentem veritatem his verbis definit: *Nullus miſer de quacumque miſeria liberatur, niſi qui Dei miſericordia prævenitur*: Et canone 19. *Cùm ſine gratia Dei ſalutem non poſſit cuſtodire, quam accepit, quomodo ſine gratia Dei poterit reparare, quam perdidit?* His adſtipulatur Tridentinum ſeſſione 6. Canone 1. *Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam fiunt, abſque divina per Jeſum Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram Deo anathema ſit*.

Suffragantur etiam ſummi Pontifices quotquot Pelagianum dogma proſcripſerunt. Omnium inſtar ſit Innocentius primus, in reſcripto ad Concilium Carthaginenſe, ubi ait; *Liberum arbitrium olim perfectius, dum ſuis inconſultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda, demerſus eſt, & nihil quemadmodum exinde ſurgere poſſet invenit, ſuaque in æternum libertate deceptus ruina jacuiſſet oppreſſus, niſi eum poſt Chriſti ſua gratia relevaſſet adventus*.

Hanc veritatem plurimis tradit, & commendat S. Auguſtinus, maximè libro 1. operis imperfecti contra Julianum: *Quomodo manet libertas in his, qui ut liberentur à ſervitute, quæ victori diabolo addicti divina indigent gratia?* Et eodem iterum libro: *Nunc in ruina ſua liber eſt homo juſtitiæ, ſervuſque peccati, nec poteſt eſſe ſervus juſtitiæ, & liber à dominante peccato, niſi cùm filius liberaverit*.

Probatur denique ratione. Peccatum, ait Seraphicus Doctor, eſt privatio vitæ ſpiritualis, & lucis: ſed vita ſpiritualis non poteſt animæ reſtitui, niſi à fonte vitæ; nec lux, niſi à fonte lucis: ergo impoſſibile eſt, quòd anima reſurgat à culpa, niſi Deus, qui eſt fons vitæ, & lux perennis ſua benignitate eam vivificet, & illuminet. Hoc autem non fit, niſi per donum gratiæ.

Inſuper, ait S. Thomas, homo peccando triplex incurrit detrimentum; ſcilicet maculam, corruptionem naturalis boni, & reatum pœnæ. *Maculam* quidem incurrit, in quantum privatur decore gratiæ ex deformitate peccati: bonum autem naturæ corrumpitur in quantum natura hominis deordinatur voluntate hominis Deo non ſubjecta: hoc enim ordine ſublato, conſequens eſt, ut tota natura hominis peccantis inordinata rema-

remaneat. Reatus verò pœnæ eſt, per quem homo peccando mortaliter meretur damnationem æternam. Manifeſtum autem eſt de ſingulis horum trium, quòd non poſſunt reparari, niſi per Deum. Cùm enim decor gratiæ proveniat ex illuſtratione divini luminis, non poteſt talis decor in anima reparari, niſi Deo denuò illuſtrante: unde requiritur habituale donum, quod eſt gratiæ lumen. Similiter ordo naturæ reparari non poteſt, ut ſcilicet voluntas hominis Deo ſubjiciatur, niſi Deo voluntatem hominis trahente, ſicut dictum eſt. Similiter etiam reatus pœnæ æternæ remitti non poteſt, niſi ab eo, in quem eſt offenſa commiſſa, & qui eſt hominum judex, & ideo requiritur auxilium gratiæ ad hoc, quòd homo à peccato reſurgat, & quantum ad habituale donum, & quantum ad Dei motionem.

Dices primò: Major eſt virtus liberi arbitrii, quàm naturæ, ſed natura cùm infirmatur, ſanari poteſt abſque auxilio medicinæ; ergo multò meliùs dum liberum arbitrium infirmatur per culpam, ſanari poterit abſque auxilio gratiæ.

Reſpondet Seraphicus Doctor, negando paritatem, nam, inquit, ſanitas corporalis eſt in poteſtate naturæ, ſanitas verò ſpiritalis, eſt per aliquid quod eſt ſupra naturam. Cùm autem aliquid infirmatur corporaliter, non omnino naturæ perimitur virtus, quæ eſt principium ſanitatis, & ideo à tali infirmitate ad ſanitatem naturaliter fieri poteſt regreſſus: in peccato verò deperditur ipſa gratia Dei, & juſtitia, qua conſtabat ſpiritalis ſanitas; peccatum enim grave mortale dicitur, quia aufert homini principium vitæ; unde ſicut homo non poteſt à morte ad vitam tranſire, niſi virtute mirabili, & naturæ vires excedente; ſic nec peccator poteſt evadere juſtus naturaliter, vel voluntariè, ſed dumtaxat per gratiæ beneficium, & miraculum.

Dices ſecundò: Facilius eſt unicuique rei moveri ſecundùm naturam, quàm præter naturam: Sed ex S. Damaſceno lib. 21. de Fide cap. 30. peccatum eſt præter naturam, virtus verò ſecundùm naturam: ergo ſi liberum arbitrium propriis viribus moveri poſſit ad peccatum præter naturam, itidem poterit ad virtutem redire, & à peccato reſurgere ſecundùm naturæ inclinationem.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, majorem eſſe veram de illo motu, qui eſt ſecundùm naturam, & per quem non corrumpitur, nec diminuitur naturæ poteſtas, ſicut eſt in motu lapidis ſurſum, idcirco enim facilè deorſum labitur, quia dum ſurſum projicitur, ſuam gravitatem, & pondus non amittit; quo fit, ut facilè deorſum labatur: non ſic autem eſt in propoſito, tum quia movere ad juſtitiam eſt per virtutem ſupra naturam, tum etiam quia motus ad culpam, diminuit habilitatem, & actualitatem liberi arbitrii; per peccatum enim non ſolùm homo ſpoliatur gratuitis; ſed etiam vulneratur in naturalibus.

Dices tertiò: Peccator quivis etiam in peccato mortali exiſtens poteſt deſiderare, & velle juſtitiam; ſed nihil eſt eſſe juſtum, quàm velle juſtitiam, juſtitia enim eſt rectitudo voluntatis, tunc enim voluntas recta eſt, cùm vult juſtitiam: ergo peccator abſque gratia gratum faciente juſtificari poteſt.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, quòd aliquid velle eſt dupliciter, vel exiliter, & ſemiplenè, ſicut dicitur, *Vult, & non vult piger*; vel plenè, & ſufficienter, ſicut dicit Apoſtolus: *Deus operatur in nobis velle, & perficere*. Primo modo poteſt eſſe in peccatore: & talis voluntas non facit aliquem juſtum: Secundo modo non poteſt eſſe ſine gratia præveniente, & adjuvante voluntatem: hoc autem ſecundo modo tantùm poteſt eſſe voluntas juſtitiæ, & reddere animam juſtam.

CONCLUSIO SECUNDA.

Poteſt homo juſtus abſolutè loquendo, cum auxiliis actualibus ordinariis impetrare gratiam, qua peccata omnia tam mortalia, quàm venialia vitentur. Hanc veritatem expreſsè docet S. Auguſtinus pluribi, ſed maximè lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione c. 6. ubi rem ſic accuratè expendit: *Qui dicunt eſſe poſſe in hac vita hominem ſine peccato, non eſt eis continuò incauta temeritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, vel miſericordiæ, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus*. Et poſtea: *Si à me quæratur, utrùm homo ſine peccato poſſit eſſe in hac vita, confitebor poſſe per Dei gratiam, & liberum arbitrium*: Et circa finem capitis: *Dubitare non poſſum, nec Deum aliquid impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deum ad opitulandum, & adjuvandum, quo*

 fiat,

fiat, quod jubet, impoſſibile aliquid eſſe: ac per hoc poteſt homo ſi velit eſſe ſine peccato adjutus à Deo. Et lib. de Spiritu, & Littera c. 1. *Fieri poſſe dixi, ut ſit homo ſine peccato, ſi voluntas ei non deſit ope divina adjuvante: ſed tamen præter unum, in quo omnes vivificabuntur neminem fuiſſe, vel fore, in quo hic vivente eſſet iſta perfectio*.

Cùm verò ea S. Auguſtini doctrina viſa fuiſſet abſurda Marcellino, cui libros tres de peccatorum meritis, & remiſſione direxerat; abſurdum enim putabat id fieri poſſe, cujus nullum apparebat exemplum, S. Auguſtinus, eodem capite mox laudato, oſtendit multa eſſe poſſibilia, quæ tamen nunquam facta ſunt: *Abſurdum enim tibi videtur* (inquit Marcellinum alloquens) *aliquid fieri poſſe, cujus deſit exemplum, cùm ſicut credo non dubites nunquam eſſe factum, ut per foramen acus Camelus tranſiret, & tamen ille hoc quoque dixit, Deo eſſe poſſibile, legas etiam duodecim millia legionum Angelorum pro Chriſto ne pateretur pugnaſſe potuiſſe, nec tamen factum; legas fieri potuiſſe, ut ſemel gentes exterminarentur à terra, quæ dabatur filiis Iſrael, Deum tamen id paulatim fieri voluiſſe: & alia ſexcenta poſſe occurrere, quæ fieri potuiſſe, vel poſſe fateamur, & eorum tamen exempla, quòd facta ſint proferre nequeamus: unde non ideo negare debemus fieri poſſe, ut homo ſine peccato ſit, quia nullus eſt hominum, præter illum, qui non tantùm homo, ſed etiam natura Deus eſt, in quo id perfectum eſſe demonſtrare poſſimus*. Igitur ex mente S. Auguſtini ſtat veritas noſtræ aſſertionis.

CONCLUSIO TERTIA.

De lege ordinaria, & abſque ſingulari Dei privilegio nullus hominum quatenus juſtus immunis eſt ab omnibus peccatis. Hæc eſt omnium Catholicorum cum S. Auguſtino pluribi, maximè verò, libro de Natura, & gratia, & lib. de Spiritu, & Littera, necnon, & libro de peccatorum meritis, & remiſſione, ubi hanc veritatem plurimis probat Scripturæ ſacræ textibus. Primò quidem ex illo 3. Regum capite 8. *Non eſt homo, qui non peccet*. Pſal. 31. *Dixi, Confitebor adverſum me injuſtitiam meam, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno*. Hinc S. Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione capite 5. *Non omnis ergo peccator, ſed omnis Sanctus*. Et Pſalmo 142. *Non intres in judicium cum ſervo tuo, Domine, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*. Unde S. Auguſtinus ibidem: *Ideo miſericordia Dei opus eſt, quæ ſuperexaltat judicium*. Proverbiorum 58. *Juſtus prior eſt accuſator ſui*. Addit S. Auguſtinus ibidem: *Cùm in ſermonis exordio accuſator ſui eſt, non utique mentitur*. Eccleſiaſtici 7. *Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & qui non peccet*. Matthæi 6. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Quod utique juſti etiam non fruſtrà dicunt, inquit S. Auguſtinus libro de Natura, & gratia capite 35. Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*. Joannis 11. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*.

Hinc Concilium Milevitanum aut Carthaginenſe Canone 2. definit: *Quod ait S. Joannes Apoſtolus*, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus, *quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum; non quòd verè eſt, anathema ſit*. Similiter in Concilio Carthaginenſi c. 7. & 8. anathemate feriuntur qui dixerint Sanctos in oratione Dominica dicere, *Dimitte nobis debita noſtra, non pro ſeipſis, quia non eis iſta petitio neceſſaria, ſed pro aliis, qui ſunt in ſuo populo peccatores, non veraciter ſed humiliter*: Item ex Tridentino, ſeſſione 6. Canone 23. *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit in tota vita poſſe etiam peccata venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit*.

Probatur etiam ratione, quam profert S. Auguſtinus libro de peccatorum meritis cap. 10. Si aliqui homines juſti in hac vita ſine peccatis vixiſſent, maximè Noe, Job, Daniel: Nam, inquit ſanctus Auguſtinus, „ non facilè cuiquam Scriptura „ Dei tam magnum perhibet teſtimonium, „ quàm tribus famulis ejus, Noe, Daniel, „ & Job, quos Ezechiel Propheta cap. 14. „ dicit ab imminente quadam iracundia „ Dei ſolos poſſe liberari: in tribus utique „ illis veris tria quædam hominum liberanda „ genera præfigurans. In Noe, quantum „ arbitror, juſtos plebium præpoſitos, „ propter arcæ tanquam Eccleſiæ gubernationem: „ in Daniele juſtos continentes: „ in Job juſtos conjugatos: atqui „ tres iſti viri laudatiſſimi non fuerunt „

ſine

,, ſine peccato: Nam Noe, ſicut legimus,
,, fuit aliquando ebrius quamvis non fue-
,, rit ebrioſus; Daniel verò poſt orationem,
,, quam fudit Deo de ſeipſo, dicit capite
,, 9. Cùm orarem, & confiterer peccata
,, mea, & peccata populi mei Domino
,, Deo meo, ubi ſua ſicut & populi pec-
,, cata commemorat. Job autem pluribus
,, locis, quos ibidem refert, & expendit
,, ſanctus Auguſtinus, ſe peccatorem pro-
,, nuntiat.

Objicies id quod de eodem Jobo capite 1. dicitur: Nullus eſſe ei ſimilis ſuper terram, ſine querela, juſtus, verus Dei cultor, abſtinens ſe ab omni opere malo: ergo reverà immunis erat à peccato.

,, *Reſpondet* S. Auguſtinus ibidem c. 12.
,, Quòd Job primis verbis, ex hominum
,, qui ſunt in terra, comparatione lauda-
,, tur, proinde omnibus, qui tunc in terra
,, juſti eſſe potuerunt, excellebat: Non er-
,, go ipſe propterea nullum peccatum om-
,, nino habebat, quia in profectu juſtitiæ
,, cæteros anteibat. Deinde adjungitur: *Si-*
,, *ne querela*: de cujus vita nemo juſtè que-
,, reretur. *Juſtus* qui tanta morum probi-
,, tate profecerat, ut nullus ei eſſet æquan-
,, dus, *Verus Dei cultor*; quippe etiam ſuo-
,, rum peccatorum verax humiliſque con-
,, feſſor. *Abſtinens ſe ab omni opere malo*,
,, mirum ſi ab omni etiam verbo, & co-
,, gitatu malo. Hæc S. Auguſtinus.

Objicies ſecundò illud 1. Joannis capite 3. *Omnis qui in Deo manet, non peccat, & omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit*: ergo ſunt aliqui juſti ſine peccatis.

Reſpondet S. Auguſtinus Epiſtola 95. illud dictum fuiſſe de ſtatu charitatis, & perfectæ virtutis, ad quem poteſt homo per ſingulare Dei privilegium evehi: Quia, in-
,, quit ibidem, etſi non invenitur homo
,, in hac vita ſine peccato, id tamen di-
,, citur poſſe fieri per adjutorium gratiæ,
,, & Spiritus Dei: quod ut fiat conandum
,, atque poſcendum eſt. . . . nobis autem
,, ſufficit quòd nullus in Eccleſia Dei fi-
,, delium reperitur in quolibet profectu
,, excellentiæ atque juſtitiæ, qui ſibi au-
,, deat dicere non neceſſariam precationem
,, orationis Dominicæ, *Dimitte nobis debi-
ta noſtra*. Hanc autem eſſe mentem S. Evangeliſtæ ſufficienter apparet ex eo quòd capite 1. ejuſdem Epiſtolæ apertè fatetur: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.*

Reſpondet ſecundò libro de gratia Chriſti capite 21. Apoſtolum his verbis præcludere quod aſſerebat Pelagius, nempe habere in ſe principium boni, & mali. Quod ut falſum demonſtret Apoſtolus, docet eum ſolum non peccare qui ex Deo eſt, hoc eſt, qui ejus gratia, & charitate illuſtratur ac
prævenitur. Non enim, inquit S. Au- ,,
guſtinus ibidem cap. 20. una eademque ,,
radix eſt, bonorum, & malorum; aliud ,,
enim eſt charitas radix bonorum, aliud ,,
cupiditas radix malorum, tantumque inter ,,
ſe differunt, quantum virtus, & vitium, ,,
ſed planè illa poſſibilitas utriuſque ra- ,,
dicis eſt capax, quia non ſolùm poteſt ,,
homo habere charitatem, qua ſit arbor ,,
bona, ſed poteſt etiam cupiditatem, ,,
qua ſit arbor mala. Sed cupiditas ho- ,,
minis quæ vitium eſt, hominem habet ,,
auctorem, vel hominis deceptorem, non ,,
hominis creatorem. ,,

Objicies tertiò illud Lucæ 1. ubi de S. Zacharia, & Eliſabeth conjuge legimus: *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela*: ergo illi ſine peccato vixerunt, proindeque alii poſſunt vivere.

Reſpondet 1. Sanctus Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis cap. 13. nihil aliud ſignificari hoc loco, niſi eminenti juſtitia
fuiſſe Zachariam in principibus Sacer- ,,
dotum ad offerenda veteris Teſtamenti ,,
ſacrificia pertinentia; nam Hebræorum ,,
7. legimus ſolum Chriſtum eſſe Princi- ,,
pem Sacerdotum, qui non habet neceſ- ,,
ſitatem ſicut illi qui Sacerdotum prin- ,,
cipes dicebantur, ſacrificium pro ſuis ,,
primùm offerre peccatis quotidie, dein- ,,
de pro populo. Nil autem hoc elogio ,,
contineri docet, quod non in eo com- ,,
prehendatur quod de ſe Apoſtolus ad ,,
Philippenſes 3. ſcribit dicens; *Se ſecundùm juſtitiam quæ in lege eſt fuiſſe ſine querela*, qui tamen eadem Epiſtola ſcribit, ſe juſtitiam iſtam exiſtimare, non ſolum detrimenta, verùm etiam ſtercora in comparatione juſtitiæ.

Reſpondet 2. libro de gratia Chriſti capi-
te 48. Illud dictum eſſe ſecundùm quan- ,,
dam inter homines converſationem pro- ,,
babilem atque laudabilem, quam nul- ,,
lus hominum juſtè poſſet in accuſatio- ,,
nis, & eliminationis querelam voca- ,,
re: quam propterea in Dei conſpe- ,,
ctu Zacharias, & ejus uxor habuiſſe ,,

„ referuntur ; quia in ea homines nulla diſſimulatione fallebant, ſed ut apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei : non autem dictum eſt hoc ſecundùm illam perfectionem juſtitiæ, in qua verè atque omnimodè immaculati perfectique vivemus : Nam, & Apoſtolus Paulus dixit, ſecundùm juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſe fuiſſe ſine querela ; in qua lege etiam Zacharias ſine querela converſabatur : ſed hanc Apoſtolus juſtitiam in ſtercoribus, & detrimentis deputavit, in comparatione juſtitiæ quam ſperamus, & quam nunc eſurire ac ſitire debemus, ut ea quandoque ſaturemur in ſpecie, quæ nunc eſt in fide, quamdiu juſtus ex fide vivit.

„ *Inſtabis*. Sanctus Ambroſius libro 1. in Lucam ex præfato elogio de Zacharia, & Eliſabeth, infert poſſe hominem eſſe ſine peccato: ergo, &c.

Reſpondet idem ſanctus Auguſtinus capite 49. ejuſdem libri de gratia Chriſti, poſſe hominem eſſe ſine peccato ſecundùm quemdam modum probabilem ; itaut ab hominibus non poſſit in accuſationis, & criminis querelam vocari: non autem ſecundùm modum minutiùs excuſſum, id eſt, ut ab omni cujuſcumque leviſſimi peccati macula homo ſit exemptus. Addit ſanctus Auguſtinus, quòd ſi ea tunc fuit ſancti Ambroſii mens, ut exiſtimaverit Zachariam, & Eliſabeth ſummæ atque omnino perfectæ juſtitiæ fuiſſe, eam poſteà ſententiam ab eo fuiſſe correctam.

Objicies quartò: Apoſtolum 2. ad Timoth. 4. ſcribentem: ***Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi; in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ***; hoc autem non diceret, ſi haberet ullum peccatum: ergo reverà erat immunis à peccato.

Reſpondet S. Auguſtinus *lib.* 2. *de peccatorum meritis, & remiſſione cap.* 6. Apoſtolum locutum fuiſſe non ſecundùm ſtatum præſentem, in quo erat, ſed ſecundùm ſtatum futurum, quem prævidebat ex Dei miſericordia, ideo talibus verbis certus ſecuruſque gaudebat, inquit S. Auguſtinus, „ quia de victoria futuri tanti certaminis certum eum, ſecurumque jam fecerat, qui eandem paſſionem jam illi revelaverat imminere: Non re pleniſſima, ſed ſpe firmiſſima hæc dixit, & quod futurum eſſe præſumpſit, tanquam factum fuerit indicavit. . . . qua Domini pollicitatione certiſſimus erat in illo fine, quem adhuc futurum jam fidendo dicebat impletum, nullum ſe habiturum fuiſſe peccatum ; nam ut alia omittam, miror ſi cùm verba ſua dicebat, per quæ iſtis viſus eſt nullum habuiſſe peccatum, jam fuerat ab illo ablatus ille ſtimulus carnis, de quo à ſe auferendo Dominum interrogaverat, reſponſumque acceperat, Sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur. Huic tanto viro perficiendo neceſſarium fuit ut ab illo Angelus ſathanæ non auferretur, à quo propterea colaphizabatur, ne magnitudine revelationum extolleretur: & audet quiſquam, quemquam vel putare, vel dicere poſitum ſub onere hujus vitæ ab omni omnino mundum eſſe peccato? „

Objicies quintò illud Chriſti Domini Matth. 5. ***Eſtote perfecti, ſicut Pater cœleſtis perfectus eſt***; quæ utique perfectio conſiſtit in generali abſtinentia ab omni peccato, ſed hæc Chriſtus non præciperet, niſi ſciret fieri poſſe quod præcipit: ergo, &c.

Reſpondeo primò quidem homines eſſe poſſe ſine peccato non propriis viribus, nec cum ordinario Dei auxilio, ſed ſpeciali Dei beneficio, quod utique non negamus, ut concluſione ſequenti patebit.

Reſpondet 2. S. Auguſtinus ibidem cap. 15. illis verbis nobis præcipit, ut ſimus perfecti in aliquo genere perfectionis, non autem in genere, quo Pater cœleſtis perfectus eſt ; nam idem Apoſtolus ad Philipp. 3. dicit ſe perfectum: ***Quotquot autem perfecti hoc ſapiamus***: Et ibidem cap. 12. fatetur ſe nondum eſſe perfectum: ***Non quòd jam acceperim aut jam perfectus ſim***. Quod utrumque, „ inquit Sanctus Auguſtinus, niſi in aliqua re perfectus eſſet, in alia verò non eſſet ; unde colligit Sanctus Auguſtinus cap. 15. Non ideo quiſque prorſus ſine peccato eſſe intelligitur, quia in aliqua re dicitur eſſe perfectus. Quanquam & in hoc poſſit ita dici, ut non quia jam non eſt, quo proficiat, ſed quia ex parte profecit, hoc nomine dignus habeatur.

Objicies ſextò: Deus non præcepit homini id quod moraliter loquendo impoſſibile eſt ; at non poſſe quiſquam vitare omnia peccata, erit ſaltem homini moraliter impoſſibile vitare omnia peccata: ergo non præcipit Deus ut homo ab omnibus peccatis abſtineat.

Re-

„ *Reſpondet* ſeraphicus Doctor *in* 2. *diſt*.28. „ *dubio* 5. quòd aliquid vitare, vel facere „ dupliciter intelligitur: uno modo poteſt „ aliquis facere aliquid, quia per ſeipſum „ ſine aliquo alieno auxilio poteſt illud „ implere; ſic aliquis poteſt comedere „ quando ſanus eſt, & habet cibum: alio „ modo dicitur aliquis aliquid poſſe, non „ ſolùm quia poteſt illud per ſe, & in ſe, „ ſed quia poteſt cum alio, qui ſibi præſto „ eſt: & hoc modo accipiendo poſſe, omne „ quod Deus præcipit in noſtra poteſtate „ eſt, quia ipſe qui præcipit præſto eſt „ præbere gratiam adjuvantem efficacem, quam quilibet juſtorum impetrare poteſt.

Unde S. Auguſtinus lib.2. de peccatorum meritis cap.17. profitetur culpam eſſe hominum, ſi peccata non vitent. Cùm vo- „ luntate humana, *ait*, gratia adjuvante „ divina ſine peccato in hac vita poſſit homo „ eſſe, cur non ſit, poſſem facillimè ac „ veraciſſimè reſpondere, quia homines no- „ lunt: ſed ſi ex me quæritur quare nolint, „ breviter dicam, nolunt homines facere „ quod juſtum eſt, ſive quia latet an juſtum „ ſit, ſive quia non delectat: tantò enim „ quidque vehementiùs volumus, quantò „ certiùs quòd bonum ſit novimus, eoque „ delectamur ardentiùs.

Reſpondeo ſecundò, rerum moraliter impoſſibilium duo eſſe genera. Quædam ſunt, quæ licèt abſolutè fieri poſſint, numquam tamen fient, etiam adhibitis quibuſcumque viribus voluntatis, ut deſcribere perfectum circulum digito: quædam ſunt quæ adhibitis totis & maximis viribus voluntatis fieri poſſunt, numquam tamen fient, eò quòd illæ magnæ voluntatis vires non adhibentur. Illa quæ ſunt moraliter impoſſibilia prioris generis, nuſquam Deus præcipit: quæ verò ſunt impoſſibilia poſterioris generis, præcipere poteſt, qualis eſt abſtinentia à peccatis etiam venialibus; nam homo cum ordinariis auxiliis, ſi eis conſentiret, & totas voluntatis vires adhiberet, impetraret uberiora auxilia, quibus immunis à quibuſcumque peccatis redderetur: „ Sed quia, inquit ſanctus Auguſtinus lib.2. „ de peccatorum meritis cap.3. ad non- „ nulla ſuperanda, quæ vel malè cupiun- „ tur, vel quæ malè metuuntur, magnis „ aliquando, & totis viribus opus eſt vo- „ luntatis, quas nos non perfectè in omni- „ bus adhibituros prævidit, qui per Pro- „ phetam veridicè dici voluit, *non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*. Ta- „ les itaque nos Dominus futuros prævi- „ dens, quædam ſalubria remedia contra „ reatum, & vincula peccatorum, etiam „ poſt baptiſmum dare ac valere dignatus „ eſt, opera ſcilicet miſericordiæ, cùm ait: „ Dimittite, & dimittetur vobis. „

CONCLUSIO QUARTA.

Per extraordinaria gratiæ auxilia, & ex ſingulari Dei privilegio pura creatura vitare poteſt omnia peccata venialia. Hæc eſt communis inter Catholicos piè exiſtimantes Deiparam Virginem hoc illuſtri, ac ſingulari privilegio fuiſſe donatam, ut tradit Concilium Tridentinum ſeſſ.6. Canone 23. priori concluſione laudato, ubi anathema dixit in eum, qui dixerit *poſſe hominem juſtificatum in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia*. Subſcribit S. Auguſtinus lib. de natura, & gratia cap.36. ubi ait: Excepta „ ſancta Virgine Maria, de qua propter „ honorem Domini, nullam prorſus, cùm „ de peccatis agitur, habere volo quæſtio- „ nem: inde enim ſcimus, quòd ei plus „ gratiæ collatum fuerit ad vincendum „ omni ex parte peccatum, quòd conci- „ pere, ac parere meruit eum, quem nul- „ lum conſtat habuiſſe peccatum. Hac ergo „ Virgine excepta, ſi omnes illos Sanctos, „ & Sanctas cùm hic viverent, congre- „ gare poſſemus, & interrogare utrùm eſ- „ ſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſu- „ ros putamus? utrùm hoc quod iſte Pe- „ lagius dixit, nempe ſine peccato, & „ juſtè vixiſſe, an quod Joannes Apoſto- „ lus? Rogo vos? quantalibet fuerint in „ hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi „ hoc interrogari potuiſſent, nonne una „ voce clamaſſent: *Si dixerimus quoniam* „ *peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt?* „

Ratione etiam firmari poteſt præſens concluſio. Nam Deus talem gratiam humanæ voluntati in quibuslibet occaſionibus conferre poteſt, qualem S. Auguſtinus deſcribit libro de Corrept. & Gratia cap.12. his verbis, *Subventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inſeparabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur*. Atqui ſi talis

gratia conferretur homini in omnibus peccandi occaſionibus, nuſquam peccaret, licèt peccare poſſet, eò quòd ejus voluntas indeclinabiliter, & inſuperabiliter ad bonum ageretur, & averteretur à malo: Ergo fieri poſſet ex ſingulari Dei privilegio, ut homo omnia peccata vitaret.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quali bono indigeat gratia ad perſeverandum in fuga mali, & boni proſecutione.

NOtandum primò, ex S. Auguſtino, lib. de bono perſeverantiæ, cap. 1. perſeverantiam duobus modis poſſe conſiderari: *Primò* quidem *abſolutè*, prout eam ibidem S. Auguſtinus definit: *Aſſerimus*, inquit, *donum Dei eſſe perſeverantiam, qua uſque in finem perſeveratur in Chriſto: finem autem dico, quo vita iſta finitur, in qua tantummodò periculum eſt ne cadatur*. Secundò perſeverantia accipitur *ſecundùm quid*, qua ſcilicet aliquandiu juſtus perſeverat in boni proſecutione, & averſione mali, ſed urgente tentatione in peccatum labitur; hæc autem perſeverantia dicitur tantùm *ſecundùm quid*, quia non ad ipſius vitæ terminum duravit: perſeverantia verò ſimpliciter, omnis ea dicitur, quæ morte coronatur, quantumcumque brevis fuerit tempore: *Nam*, inquit ibidem S. Auguſtinus, *perſeverantiam, qua in Chriſto perſeveratur uſque in finem, nullo modo babuiſſe dicendus eſt, qui non perſeveraverit uſque in finem, potiùſque hanc habuit unius anni fidelis, & quantum infrà cogitari poteſt, ſi donec moreretur fideliter vixit, quàm multorum annorum, ſi exiguum temporis ante mortem à fidei ſtabilitate defecit*.

Notandum ſecundò, duobus iterum modis aliquem perſeverare uſque in finem: *Primò*, quidem, *indeliberatè* cùm poſt acceptam gratiam ſanctificantem, & antequam ullum actum liberum exerceat, moritur; ut dum infantes moriuntur poſt ſuſceptum baptiſmum ante uſum rationis: ſimiliter, dum adulti poſt acceptam iuſtificationis gratiam diem extremum claudunt, antequam ullum liberum actum exerceant. *Secundò*, perſeverantia uſque in finem fit *liberè*, cùm poſt acceptam ſanctificantem gratiam juſtus aliquandiu vivit, & in obſervantia mandatorum Dei, tentationum victoria, ac virturum exercitio ad mortem uſque jugiter perſeverat. Quæritur itaque an hæc utraque perſeverantia ſit ſpeciale Dei donum à gratia habituali, & ſanctificante diſtinctum.

Notandum tertiò, auxilium ſupernaturale hominibus à Deo conceſſum, ut declinent à malo, & faciant bonum, eſſe duplicis generis; aliud enim commune eſt, aliud autem ſpeciale. *Commune* eſt illud quod Deus largiri ſolet omnibus, cùm præceptum aliquod implendum, aut ſuperanda tentatio occurrit; cujus meminit S. Auguſtinus, lib. de Gratia, & libero Arbitrio, cap. 18. *Liberum arbitrium*, inquit, *ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi priùs acciperet aliquid dilectionis, ut addi ſibi quæreret, unde quod jubebatur impleret*: Speciale verò auxilium eſt, per quod, ut idem S. Auguſtinus loquitur lib. de Correptione, & Gratia, cap. 11. *In bono recipiendo, & perſeveranter tenendo datur nobis non ſolùm poſſe quod volumus; verùm etiam velle quod poſſumus*. Tria igitur hic ſunt determinanda: *Primum* quidem quòd non ſufficiat homini gratia juſtificationis ad perſeverandum, ſed præterea requiratur actuale aliquod ſupernaturale auxilium: *Secundum* quòd illud auxilium ſit vel internum, vel externum. *Tertium*, an, & qualiter poſſimus illud auxilium promereri.

CONCLUSIO PRIMA.

PRæter gratiam ſanctificantem, neceſſarium eſt aliquod Dei donum actuale ſupernaturale, quo homo perſeverare poſſit ſimpliciter uſque in finem.

Probatur Primò ex Scriptura ſacra illis omnibus textibus, quibus ſignificatur hominem juſtum divino egere auxilio ad perſeverandum: Sic Pſal. 15. *Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commovear*. Et Pſal. 79. *Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi, & non diſcedimus à te*. Unde S. Auguſtinus de bono perſeverantiæ, cap. 7. Manus „ igitur Dei eſt iſta, non noſtra, ut non „ diſcedamus à Deo; manus, inquam, „ ejus eſt iſta qui dixit Jeremiæ 32. *Timorem meum dabo in cor eorum ut non recedant à me*. Pſal. 126. *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtrà vigilat qui cuſtodit eam*. Joan. 17. *Pater ſerva eos in nomine tuo*. Quibus verbis

Chri-

Digitized by Google

Chriſtus Patrem rogat, ut Apoſtolos jam juſtificatos auxilio ſuo fulciat, ac protegat. Primæ Petri 5. *Deus omnis gratiæ qui vocavit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Jeſu, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.*

Egregiè hanc veritatem colligit, & probat ſanctus Auguſtinus *lib. de dono perſever.*
„ ex oratione Dominica: Si enim alia do-
„ cumenta non eſſent, *inquit*, *c*. 7. hæc
„ Dominica oratio nobis ad cauſam gra-
„ tiæ, quam defendimus, ſola ſufficeret;
„ quia nobis licuit in quo tamquam in no-
„ ſtro gloriemur. *Et cap*.2. An verò quiſ-
„ quam eorum eſt, qui non ſibi poſcat à
„ Deo ut perſeveret in eo cum ipſa ora-
„ tione, quæ Dominica nuncupatur; quia
„ eamdem Dominus docuit, quando ora-
„ tur à Sanctis, nihil penè aliud, quàm
„ perſeverantia poſſit intelligatur?

Quod utique demonſtrat ex expoſitione beati Cypriani ad ſingulas ejuſdem ora-
„ tionis particulas: *Primò* namque orando
„ Deum; *ſanctificetur nomen tuum*, id pe-
„ timus, & rogamus, inquit beatus Cy-
„ prianus, ut qui in baptiſmo ſanctificati
„ ſumus, in eo quod eſſe cæpimus, per-
„ ſeveremus. Quid cùm dicimus, *Veniat*
„ *regnum tuum?* Non aliud poſcimus, in-
„ quit ſanctus Auguſtinus, niſi ut veniat,
„ & nobis, quod eſſe venturum non du-
„ bitamus omnibus Sanctis: Ergo, & hi
„ qui jam Sancti ſunt, quid orant, niſi
„ ut in ea ſanctitate, quæ illis data eſt,
„ perſeverent? neque enim aliter eis ve-
„ niret regnum Dei, quod non aliis, ſed
„ his, qui perſeverant uſque in finem cer-
„ tum eſt eſſe venturum. *Fiat voluntas tua*,
„ cùm jam facta ſit, inquit ſanctus Augu-
„ ſtinus cap.3. in eis (ſcilicet Sanctis) cur
„ ut fiat adhuc petunt, niſi ut perſeverent
„ in eo, quod eſſe cœperunt? *Panem no-*
„ *ſtrum quotidianum da nobis hodie*. Hæc
„ verba, inquit ſanctus Auguſtinus cap.4.
„ poſtquam protulit expoſitionem ſancti
„ Cypriani, perſeverantiam prorsùs à Do-
„ mino Sanctos indicant poſcere, quando
„ hac intentione dicunt, *Panem noſtrum*
„ *quotidianum da nobis hodie*: Ne à Chriſti
„ corpore ſeparentur, ſed in eadem ſancti-
„ tate permaneant, qua nullum quo inde
„ ſeparari mereantur, crimen admittant.
„ Jam verò, *inquit ibidem cap*. 5. cùm di-
„ cunt Sancti, *Ne nos inducas in tentatio-*
„ *nem*, quid aliud, quàm ut in ſanctitate
„ perſeverent precantur? Nam profectò
„ conceſſo ſibi iſto Dei dono .... ne in-
„ ferantur in tentationem; nemo Sancto-
„ rum eſt, qui non teneat uſque in finem
„ perſeverantiam ſanctitatis: neque enim
„ quiſquam in propoſito Chriſtianitatis per-
„ ſeverare deſiſtit, niſi in tentationem pæ-
„ nitus inferatur: Si ergo concedatur ei
„ quod orat, ut non inferatur in tentatio-
„ nem; in ſanctificatione utique, quam
„ Deo donante percepit, Deo donante
„ perſiſtit.

Probatur ſecundò ex Conciliis; Arauſicano canone 10. *Adjutorium Dei etiam renatis ac Sanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare*. Tridentino, pariter ſeſſione 6. cap. 13. ait *Similiter de perſeverantiæ munere, de quo ſcriptum eſt, Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit: quod quidem aliunde haberi non poteſt, niſi ab eo qui potens eſt eum qui ſtat ſtatuere, ut perſeveranter ſtet; & eum qui cadit, reſtituere*. Unde Canone 16. perſeverantiam appellat *Magnum donum*. Et Canone 22. ſic decernit. *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei, in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.*

Probatur tertiò ex ſummis Pontificibus; maximè verò Innocentio primo, in reſcripto ad Concilium Carthaginenſe; in quo hæc habet: *Quamvis hominem redemerit à præteritis peccatis, tamen ſciens iterum illum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, ſic ut poſſet illum, & poſt iſta corrigere multa ſervavit, atque quotidiana præſtat ille remedia, quibus niſi freti confiſique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur*. Item ex Cœleſtini Epiſtola, cap. 6. ubi ex præfatis verbis Innocentii infert, *Neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.*

Dices primò, Homo juſtus vitare poteſt omne malum, quo amicitiam Dei perderet: Ergo ſpeciale donum, quo perſeveret uſque in finem, minimè requiritur. Patet antecedens: Homo namque juſtus habet gratiam ſanctificantem, quæ ipſum in ſtatu, & ordine ſupernaturali conſtituit; ac ſubinde potentem efficit ad omnes tentatio-

nes

nes vincendas, & ſolvenda omnia ſalutis offendicula.

Nego antecedens: ad id namque non ſufficit ſola habitualis gratia, ſed præterea requiruntur etiam actualia auxilia, ut actu perſeveret uſque in finem: Nam, ut verbis ſancti Auguſtini cap. 7. de bono Perſeverantiæ, utar; *De illa perſeverantia loquimur qua perſeveraturus eſt in finem, quæ ſi data eſt, perſeveratum eſt uſque in finem: ſi autem non eſt perſeveratum uſque in finem, non eſt data. Non itaque dicant homines, perſeverantiam cuiquam datam uſque in finem: niſi cùm ipſe venerit finis, & perſeveraſſe, cui data eſt, expertus fuerit uſque in finem*:

Dices ſecundò. Fieri poteſt ut homo juſtus ſtatim poſt acceptam juſtitiam moriatur; ſed in eo caſu non eget aliquo auxilio actuali à gratia habituali diſtincto: ergo præter illam nihil ad perſeverandum deſideratur.

Reſpondeo primò; hìc non eſſe ſermonem, ut diximus, de perſeverantia illa indeliberata, ſed de voluntaria; qua nempe homo paratus eſt ad vincendas omnes tentationes, & ſuperanda omnia offendicula, quæ à ſalute removerent.

Reſpondeo ſecundò, hanc præmaturam mortem non eſſe equidem aliud gratiæ actualis donum, ſed ſaltem eſt aliud donum externæ protectionis, quo unus præ alio ſeligitur, & rapitur, ne malitia mutet intellectum ejus, aut ne fictio decipiat animam ejus: quod ſanè ſingulare divinæ miſericordiæ beneficium eſt, ſi non internum, ſaltem externum.

Dices tertiò: Chriſtus Dominus copioſè reſtituit omnia, quæ per Adami peccatum fuerant dempta; eſt enim apud Deum *copioſa redemptio*, & *ubi abundavit delictum, ſuperabundavit gratia*: at ſi non peccaſſet Adam, perſeverantia conceſſa fuiſſet ejus poſteris per ſolam gratiam habitualem: ergo nunc etiam omnibus juſtis conceditur.

Diſtinguo majorem: Plus reſtitutum fuit homini per Chriſtum, quàm per Adam fuerat amiſſum, in quantum homo nunc habet non ſolùm potentiam ad perſeverandum, quam habebat Adamus; ſed etiam donum quo de facto perſeveret, quod Adam non habebat, ut docet ſanctus Auguſtinus libro de Correptione, & Gratia cap. 11. concedo: plus reſtitutum eſt hoc ſenſu, quòd ſingulis hominibus fuerit conceſſum, ut haberent omnia neceſſaria ex parte Dei ad perſeverandum, nego: hoc enim perſeverantiæ donum quod omnibus hominibus in ſtatu innocentiæ fortè fuiſſet conceſſum, nunc paucioribus tribuitur; multi enim ſunt vocati pauci verò electi.

Dices quartò: Gratia eſt excellens divinæ naturæ participatio, quæ vires ſufficientes confert ad omnes virtutum actus exercendos: Ergo cum gratia habituali, & generali Dei concurſu illi debito poteſt aliquis perſeverare. Confirmatur antecedens his verbis Concilii Milevitani, Canone 8. Si quis dixerit gratiam per quam juſtificamur per Chriſtum, valere ad ſolam remiſſionem peccatorum, quæ commiſſa ſunt, & non in adjutorium, ne iterum committantur, anathema ſit.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Gratia habitualis ſufficiens eſt cum concurſu generali, ex ſe, & ſpectata ſecundùm propriam virtutem, concedo: ſufficiens eſt ex parte ſubjecti, & hominis lapſi, nego: licèt enim gratia habitualis efficacitatem ſufficientem habeat, ut quodlibet peccatum, & ejus occaſiones expellat; tamen ad id in homine lapſo non eſt ſufficiens, niſi ſpeciali auxilio fulciatur ac roboretur: Etenim etſi gratia ſanet animam eluendo culpam, non tamen ejus ſanitatem ex integro reſtituit auferendo infirmitatem, quæ ex parte concupiſcentiæ ſuboritur. Ad Concilium autem dico, gratiam qua juſtificamur, valere in adjutorium, ne peccata committantur, ubi graves non urgent tentationes, & occaſiones peccati, concedo: ubi verò tales ſunt ad peccandum illecebræ, præter gratiam habitualem, neceſſaria ſunt auxilia ſpecialia, quibus animus in averſione mali, & boni proſecutione roboretur.

Dices quintò: Gratia habitualis confert jus ad gloriam, quæ in gratia velut fructus in ſemine virtualitèr continetur, juxta illud Joannis: *Semen Dei eſt in illo*: Ergo continuatio gratiæ cum gloria ex debito, & non ex ſpeciali gratia contingit; ſubindèque perſeverantia faciens conjunctionem gratiæ cum gloria, non eſt ſpeciale donum à gratia habituali diſtinctum.

Nego conſequentiam: Licèt enim homo juſtus habeat jus ad gloriam, quamdiu gratia habituali illuſtratur: non tamen habet jus ut uſque ad mortem in gratia perſeveret; quippe cùm ratione liberi arbitrii ad bonum, & malum quamdiu vivit deflectere poſſit: Unde quando quis à Deo ita libera-

beraliter protegitur, ut non amittat gratiam inſtante morte, maximum eſt, & ſpecialiſſimum beneficium ac præcipuus effectus prædeſtinationis: ſicut è contra quòd aliquis permittatur mori in peccato, ſeu peccatum illius cum morte conjungi, eſt ultimus effectus reprobationis, ut docet ſanctus Auguſt. libro de bono perſeverantiæ, „ cap. 9. Ex duobus piis, inquit, curhuic „ donetur perſeverantia uſque in finem; „ illi autem non donetur, inſcrutabiliora „ ſunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus „ debet eſſe certiſſimum hunc eſſe ex præ- „ deſtinatis, illum non eſſe: nam ſi fuiſ- „ ſent ex nobis, ait unus prædeſtinatorum, „ qui de pectore Domini biberat ſecretum, „ manſiſſent utique nobiſcum.

Dices denique: Deus ſua gratia juſtificatos non deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur, ut docet Concilium Tridentinum ſeſſione 6. cap. 2. his verbis: *Deus ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur*: quæ verba deſumpta ſunt ex S. Auguſtino libro de Natura, & Gratia capite 26. Atqui ſi non daretur omnibus gratia neceſſaria ad perſeverandum uſque in finem vitæ, Deus desereret aliquos juſtificatos priuſquam ab eis deſereretur: ergo gratia perſeverandi neceſſariò debet eſſe connexa cum gratia habituali.

Nego minorem: Deus enim nemini denegat gratiam ad perſeverandum, niſi illi qui priùs ipſum deſeruerit ſive deſertione propria, ſive impropria. Duplex enim diſtingui poteſt deſertio Dei, nempe propria, qua Deus deſerit animam quam per gratiam ſanctificantem inhabitabat, velut ſanctuarium, & templum ſuum, juxta illud Chriſti oraculum, Joannis 14. *Si quis diligit me diligetur à Patre meo ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Quod utique templum dicitur deſerere dum ratione mortalis peccati illam ſanctificantem gratiam ab anima removet: altera autem dicitur impropria, qua Deus equidem non ſolvit amicitiam quam habet cum anima juſta, nec ſanctificantem gratiam ab ea tollit, ſed ob juſtas licèt occultas rationes ſuæ providentiæ, ipſi animæ quam inhabitat non confert gratias quaſdam actuales, quæ videntur eſſe neceſſariæ ad actus virtutum eliciendos: hæc autem auxilii denegatio dicitur deſertio, ſicut amicus amicum deſerere dicitur, dum illi denegat ſubſidia, quibus indiget. Hujuſmodi autem deſertio eſt impropriè dicta, quia Deus animam ſua patientia, amicitia, & gratia ſanctificante non deſtituit, quamdiu in mortale peccatum non labitur.

Poſſunt igitur præfata Concilii verba exponi de hac duplici deſertione; nam verum eſt Deum non removere ab anima gratiam ſanctificantem, quamdiu homo juſtus perſeverat, nec per mortale peccatum Deum deſerit. Similiter Deus numquam denegat auxilia ſpecialia homini, quibus perſeverare poſſit uſque in finem, niſi anteà homo Deum deſeruiſſe videatur, vel ipſum non orando, vel de ſe præſumendo; ordo namque Divinæ providentiæ eſt, ut homo conſequatur perſeverantiam per orationem, & aſſiduam bonorum operum productionem. Unde qui non perſeverat uſque in finem in bono, ideò non perſeverat, quia deficit ab oratione, & humilitate, ratione cujus defectionis homo priùs Deum deſerit ſuperbiendo, & ab oratione ceſſando, quàm Deus hominem deſerat non largiendo auxilia ſpecialia, quibus bonum proſequatur, & averſetur malum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Donum perſeverantiæ duo connotat, & importat: nempe vel collationem interni auxilii actualis efficacis in juſtis, qui diu perſeverant: vel externam Dei protectionem, & ſingularem miſericordiam in iis qui citò moriuntur. Hæc concluſio duas involvit partes, quarum prima definitur à Concilio Tridentino ſeſſione 6. Canone 22. ubi ait. *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine auxilio ſpeciali Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit*. Quibus verbis Concilium non ſolùm denotat gratiam aliquam præter ſanctificantem, & habitualem eſſe neceſſariam ad perſeverandum, ſed etiam ſignificat eſſe aliquod actuale auxilium, quo homo in accepta juſtitia perſeveret,

Eamdem veritatem diſertè tradit ſanctus Auguſtinus libro *de Correptione, & Gratia cap.* 12. Si, *inquit*, in tanta infirmi- „ tate vitæ hujus, in qua tamen infirmi- „ tate propter electionem retinendam per- „ fici virtutem oportebat, ipſis relinque- „ retur voluntas ſua, ut in adjutorium Dei, „ ſine quo perſeverare non poſſent, ma- „ nerent ſi vellent, nec in iis Deus ope- „ raretur ut vellent, inter tot, & tantas „ tentationes in infirmitate ſua voluntas „ ſuc-

„ ſuccumberet, & ideo perſeverare non
„ poſſent, quia deficientes infirmitate nec
„ vellent, aut non ita vellent infirmitate
„ voluntatis, ut poſſent.

Dixerat autem antea, hoc eſſe diſcrimen inter gratiam datam Adamo ad perſeverandum, & nobis conceſſam: quòd *primo Homini*, inquit, *qui à Deo bonum, quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere; datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò ſanctis in regnum Dei, & gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur, ſed tale ut eis ipſa perſeverantia donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam ut per hoc donum nonniſi perſeverantes ſint.* Quibus apertè ſignificat non ſolùm auxilium ſpeciale à gratia habituali diſtinctum, neceſſarium eſſe ad perſeverandum in iis, qui adverſùs tentationes, & peccati illecebras, ad mortem uſque pugnant, verùm etiam illud auxilium eſſe efficax, & effectum ſortiri.

Secunda pars etiam conſtat; nempe quòd adulti qui poſt acceptam gratiam citò moriuntur, habeant perſeverantiæ donum, per modum protectionis à gratia habituali, & auxiliis ei adjunctis diſtinctum. Nam perſeverantia propriè dicta, eſt donum proveniens ex ſpeciali Dei miſericordia, & providentia: ſed illi qui poſt gratiam acceptam citò moriuntur, habent perſeverantiæ donum propriè dictum; ſi non internum, ſaltem externum protectionis Dei eos ex miſericordia in eo ſtatu ex hac vita mortali eripientis: ergo in eis etiam perſeverantia eſt donum à gratia habituali diſtinctum. Major conſtat ex prima concluſione. Minorem verò expreſsè tradit S. Auguſtinus capite 1. de bono perſeverantiæ: *Hanc verò*, inquit, *de qua nunc agimus, perſeverantiam, qua in Chriſto perſeveratur uſque in finem, nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui non perſeveraverit uſque in finem: potiùſque hanc habuit unius anni fidelis, & quantum infrà cogitari poteſt, ſi donec moreretur fideliter vixit, quàm multorum annorum, ſi exiguum temporis ante mortem à fidei ſtabilitate defecit.* Quibus ſignificat illam perſeverantiam, de qua contra Semipelagianos diſputat, negantes eſſe ſpeciale Dei donum; illam, inquam, conſiſtere in hoc, quòd fideliter aliquis moriatur, etiamſi ſit unius anni fidelis, aut unius menſis, diei vel horæ, vel quadrantis, modò ſcilicet in ſtatu gratiæ ſanctificantis mortem obierit.

Unde cap. 17. ejuſdem libri ſcribit; *Videte à veritate, quàm ſit alienum, negare donum Dei eſſe perſeverantiam uſque in finem hujus vitæ, cùm vitæ huic, quando voluerit, ipſe det finem, quem ſi dat ante imminentem lapſum, facit hominem perſeverare uſque in finem: ſed mirabilior, & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei eſt, quòd etiam parvulis, quibus obedientia non eſt illius ætatis, ut detur, datur hæc gratia.* Quibus apertè docet etiam parvulis uſum rationis ante decedentibus concedi donum perſeverantiæ finalis; non quidem internum, & actuale efficax, cujus illi ſunt incapaces, ſed externum, & ex ſingulari protectione, & providentia Dei diſponentis eorum mortem pro tempore, quo ſunt in gratia; & non ſinentis eos diutiùs vivere, ne gravioribus tentationibus, & peccatorum illecebris, ac liberi arbitrii vertibilitati expoſiti, gratiam ante mortem deperdant? Juxta illud Sapientiæ 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus.* Quare licèt illud perſeverantiæ donum non ſit internum aliquid à gratia ſanctificante diſtinctum, ſaltem eſt donum externæ protectionis, & ſingularis miſericordiæ Dei,

Dices: In eo caſu, quo quis poſt acceptam gratiam ſtatim moritur, tempus non habet deliberandi, & actus voluntarios eliciendi; ſed ſolùm requiritur, quòd conſervetur gratia, & ea perſeverante mors adveniat: at mortis eventus naturalis eſt, nec cenſeri poteſt donum Dei; imò potiùs pœna peccati: ſiquidem *per peccatum mors intravit in mundum*, ait Apoſtolus ad Romanos 5. gratiæ autem conſervatio, eſt beneficium generale ordinis ſupernaturalis: ergo utriuſque conjunctio non debet reputari gratia ſingularis.

Reſpondeo, quòd etſi gratiæ infuſio ſecundùm ſe ſpectata, ſit beneficium commune, aut generale; tamen illius infuſio, & conſervatio eo fine, ut cum morte conjungatur, ſpeciale Dei beneficium eſt; quia huic conjunctioni annexa eſt gratia infallibiliter, & ex illius efficaci intentione procedit. Similiter etiam ſi mors conſiderata quatenùs omnibus hominibus communis eſt, non ſit Donum Dei, ſed pœna peccati, prout tamen

eſt

Digitized by Google

eſt conditio quædam requiſita ad habendum ſtatum immobilem in gratia, & ad gloriam æternam obtinendam, ex ſpeciali Dei gratia conceditur, & eſt ſpeciale ejus beneficium, ſicut eſt iſta beatitudo, ad quam perducit. Quod utique egregiè explicat ſanctus Auguſtinus lib.13. de Civitate Dei; *Tantum*, inquit, *Deus gratiam fidei præſtitit, ut mors, quam conſtat vitæ eſſe contrariam fieret inſtrumentum, per quod tranſitur ad vitam.*

CONCLUSIO TERTIA.

D*Onum perſeverantiæ ita gratuitum eſt, ut nullus illud de condigno poſſit promereri, ſed tantùm ex congruo.*

Prima pars concluſionis patet ex dictis, quibus perſeverantiæ donum ſpecialem Dei gratiam eſſe, ac gratis, & non ex meritis concedi ſufficienter probatur; illudque toto libro de bono perſeverantiæ probat S. Auguſtinus, nec-non & libro de Correptione, & Gratia, ubi illius eximii doni uni præ alio collationem, aut fatetur ſe cauſam ignorare, aut illam in ſolam Dei miſericordiam, & bonitatem refundit. Sic enim ait cap.8. *Si hic etiam à me quæratur, cur eis Deus perſeverantiam non dederit, quibus etiam, qua Chriſtianè viverent, dilectionem dedit, me ignorare reſpondeo.* Et infrà: *Mirandum eſt quidem, multumque mirandum, quòd filiis ſuis. Deus quibuſdam, quos regeneravit in Chriſto, quibus fidem, ſpem, dilectionem dedit, non dat perſeverantiam; cùm filiis alienis ſcelera tanta dimittat, atque impertita gratia ſua faciat filios ſuos.* Et poſteà Pelagianos alloquens ait; Reſpondeant, qui nos irrident, quando in rebus talibus excla-
,, mamus: *quamquam inſcrutabilia ſunt Judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* neque
,, enim hoc non donat Deus, quibus vo-
,, luerit, aut verò Scriptura illa mentitur,
,, quæ de morte velut immatura hominis juſti
,, ait: *Raptus eſt ne malitia mutaret intel-*
,, *lectum ejus, aut ne fictio deciperet animam*
,, *illius*. Cur igitur hoc tam magnum be-
,, neficium aliis dat, aliis non dat Deus;
,, *apud quem non eſt iniquitas, nec acceptio*
,, *perſonarum*, & in cujus poteſtate eſt
,, quamdiu quiſque in hac vita maneat,
,, quæ *Tentatio dicta eſt ſuper terram*? Sicut
,, ergo coguntur fateri donum Dei eſſe, ut
,, finiat homo vitam iſtam, antequam ex
,, bono mutetur in malum; cur autem
aliis donetur, aliis non donetur, igno- ,,
rant: ita donum Dei eſſe in bono perſeve- ,,
rantiam ſecundùm Scripturas, de quibus ,,
teſtimonia multa jam poſui, fateantur ,,
nobiſcum; & cur aliis detur, aliis non ,,
detur, ſine murmure adverſus Deum di- ,,
gnetur ignorare nobiſcum. ,,

Dices: Concilium Tridentinum, Canone 22. ſuprà citato anathemate ferit eum, qui dixerit juſtificatum cum auxilio ſpeciali Dei in accepta juſtitia perſeverare non poſſe; at hoc eſſet falſum; ſi juſtificatus non poſſet gratiam perſeverantiæ promereri; ſiquidem illa extra illius captum, & vires eſſet: ergo poteſt illam promereri.

Diſtinguo minorem; Si non poſſet illam promereri, vel de condigno, vel de congruo, concedo: merito de condigno ſolùm, nego. Fateor igitur juſtificatum poſſe, cum ſubminiſtratis ſibi divinitùs auxiliis, ita fidelem ſeſe erga Deum famulum, ac miniſtrum exhibere, ut in dies nova ſuſcipiat auxilia, quibus procedat de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Sion; non tamen ita poteſt agere ſuis meritis, ut Deus ex juſtitia, vel ex fidelitate teneatur ad perſeverandum ipſi gratiam ſubminiſtrare.

Probatur ſecunda pars, nempe quòd poſſimus merito de congruo illam perſeverantiæ gratiam promereri; hanc enim veritatem apertè tradit Concilium Tridentinum ſeſs.6. cap.13. ubi hæc habet, *De perſeverantiæ munere, de quo ſcriptum eſt.* Qui perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit: *Quod quidem aliundè haberi non poteſt, niſi ab eo, qui potens eſt, eum, qui ſtat, ſtatuere, ut perſeveranter ſtet, & eum, qui cadit, reſtituere.* Poſt pauca: *Tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent, Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere: veruntamen qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat, & cum timore ſalutem ſuam operetur in laboribus, in vigiliis, in eleemoſynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & caſtitate.*

Hanc ipſam veritatem etiam commendat S. Auguſtinus libro de bono perſeverantiæ capite 6. ubi affirmat illam poſſe emereri: *Hoc ergo Dei donum*, inquit, *emereri poteſt, ſed cùm datum fuerit, amitti contumaciter non poteſt*. Et cap.7. etiam ſignificat

Deum

Digitized by Google

Deum perſeverantiæ beneficium concedere orantibus. *Poterat*, inquit, *nobis etiam non orantibus dari*, *ſed oratione noſtra nos velut admoneri*, *à quo accipiamus hæc beneficia*. Et cap. 16. *Cùm conſtet Deum alia etiam non orantibus*, *ſicut initium fidei*, *alia nonniſi orantibus præparaſſe*, *ſicut uſque in finem perſeverantiam*: *profectò qui ex ſe ipſo hanc ſe habere putat*, *non orat*, *ut habeat*: Et cap.20. *Quando oratur à Sanctis*, *nihil penè aliud*, *quàm perſeverantia poſci intelligitur*. Igitur tam aſſiduo bonorum operum exercitio, quàm jugi, ac frequenti orationi Deus immenſum illud perſeverantiæ finalis beneficium largiri ſolet: Oportet ergo, ut unuſquiſque noſtrum fidelis ſit uſque ad mortem, & ut repromiſſam nobis coronam vitæ Deus retribuat, teneamus, quod habemus; ut nemo accipiat coronam noſtram.

Denique S. Bernardum monentem audiamus: *Tene quod tenes*, *hoſtiæque caudam junge capiti*, *& tunicam Dei gratia jam polymitam; cura facere*, *& talarem*, *quoniam cœpiſſe nihil proderit*, *ſi quod abſit*, *perſeverare non contigerit*: *ſola enim perſeverantia informat meritum*, *remunerat currentem*, *coronat pugnantem*, *& ad portum ducit navigantem*: *ſola æternitatis quamdam ſpeciem præſefert*; *ſola eſt cui æternitas redditur*, *vel quæ æternitati hominem reddit*.

Petes: An, & qualiter donum perſeverantiæ finalis à confirmatione in gratia diſtinguatur.

Reſpondeo probabilius videri, utrumque donum non eſſentialiter diſcrepare; *Tum quia* donum confirmationis in gratia, ſicut & donum perſeverantiæ finalis, hominem, cui conceditur, ad æternitatis portum deducit: *Tum quia* pro uno, eodemque indiſcriminatim, hoc utrumque donum Scriptura ſacra uſurpat. Sic Pſalmo 36. *Confirmat autem juſtos Dominus*. 2. ad Theſſalonicenſes 3. *Fidelis autem Dominus eſt*, *qui confirmet*, *& cuſtodiat à malo*. Hinc S. Auguſtinus libro de Correptione, & Gratia cap.11. & 12. utrumque donum pro uno, eodemque uſurpat; dum ait Apoſtolos habuiſſe donum perſeverantiæ, quos tamen certum eſt confirmatos fuiſſe in gratia.

Differunt tamen accidentariò, in hoc maximè, quòd perſeverantiæ donum commune ſit omnibus prædeſtinatis: aliud verò ſit ſpecialiſſimum ſolis perſonis eximiis, putà beatæ Virgini, Apoſtolis, & aliis paucis conceſſum. *Inſuper* donum confirmationis addit ſupra perſeverantiam quandam ſingularem excellentiam, & copiam auxiliorum; nam etſi ſint graviores, & difficiliores tentationes, facilior, & ſuavior eſt victoria in confirmatis, quàm in perſeverantibus. *Addunt* aliqui, quòd habens donum perſeverantiæ poteſt tentari, ut de facto tentabitur ad peccandum mortaliter, etiamſi tentationi nuſquam ſuccumbat; confirmatus verò in gratia, talibus tentationibus ſtimulari, ac infeſtari non poſſit; hoc enim videtur fuiſſe Deiparæ Virginis privilegium, ut ad peccandum mortaliter, imò etiam venialiter, tentata non fuerit, nec incitata.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Eſſentia, Cauſis, & variis Gratiæ Diviſionibus.

EXplicata Gratiæ neceſſitate ad verum cognoſcendum, bonum faciendum, & malum fugiendum; jam inveſtiganda eſt ejus eſſentiæ dignitas, cauſæ detegendæ, & variæ illius diviſiones, ac ſpecies declarandæ, quod utique pro modulo noſtro præſtabimus tribus in ſequentibus Articulis: quorum *primus*, Gratiæ eſſentiam: *Secundus*, illius cauſas: *Tertius* verò ejuſdem varias, ac multiplices ſpecies reſerabit, & explicabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Eſſentia gratiæ.

HIc non eſt futurus ſermo de eſſentia gratiæ actualis, quia in tertio articulo, explicando varias ipſius gratiæ actualis diviſiones, explicabimus: ſed ſolùm præſens diſſertatio agit de gratia habituali, quæ nobiliſſima eſt gratiæ ſpecies. Eſt enim, inquit S. Gregorius, *radix bonorum operum*. Quippe, ait S. Chryſoſtomus, *rubiginem peccatorum tollit*, *animum ſplendentem*, *atque ignitum reddit*, *Soliſque radiis pulchriorem facit*, *ex deformi formoſum*, *& ex infirmo ſanum*. Ipſa enim teſte Auguſtino, *interioris hominis pulchritudo eſt*, *& humanæ mentis candor*. Siquidem ait Nazianzenus, *irradiat*

diat animam, ac Deo ſimilem reddit. Etenim, inquit S. Petrus: *maxima, & pretioſa nobis Deus promiſſa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ conſortes naturæ*: Et ut commendabat Chriſtus Dominus, evadimus *perfecti, ſicut Pater noſter cœleſtis perfectus eſt*. Et per eam conſequimur *poteſtatem filios Dei fieri*, ait S. Joannes; etenim addit S. Paulus: *Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filii Dei*. Illa eſt qua cætera in nobis divina chariſmata fulgent, fides radiat, ſpes firmatur, charitas igneſcit, & tota illuſtris virtutum corona bonorum operum fructibus coronatur. Illa tandem eſt, qua ducente, & lucente ſecuri ambulamus, qua protegente vincimus, qua conſervante coronamur.

Hujus itaque præſtantiſſimi, ac verè divini muneris, ut eſſentiam, quantum humanitùs datur, deprehendamus, tria hoc in Articulo determinanda ſunt. *Primum*, An gratia ſit quid increatum, vel creatum, habitus jugiter perſeverans, an actus leviter, & citò tranſiens. *Secundum*, An eadem ſit cum charitate, vel quid ab ea formaliter, aut realiter diſtinctum. *Tertium*, An & quomodo augeri poſſit, & minui, conſervari, & corrumpi.

QUÆSTIO PRIMA.

An gratia ſit quid increatum, vel creatum, intrinſecum, vel extrinſecum, ſubſtantia, vel accidens.

NOtandum primò, circa præſentis quæſtionis reſolutionem tres fuiſſe erroneas ſententias: quarum prima tribuitur Magiſtro ſententiarum in 1. *diſt*. 17. per totam, maximè verò *cap. penultimo*, ubi aſſerere videtur charitatem (quam infrà probabimus eamdem eſſe realiter cum gratia ſanctificante) non eſſe habitum creatum, ſed ipſammet S. Spiritus perſonam nobis ſubſtantialiter communicatam, quæ nullo medio habitu creato ſit immediatum principium dilectionis, qua Deum, & proximum diligimus: idque propter excellentiam charitatis, quæ in recto de Deo prædicatur, juxta illud 1. Joan. 25. *Deus charitas eſt*. Idem enim de cæteris virtutibus non legimus; quippe nuſquam Scriptura dixit; Deus eſt fides, Deus eſt ſpes; ſubindéque licèt hæ virtutes ſint habitus nobis infuſi à Deo diſtincti, atque adeò immediata principia actuum ſupernaturalium: Charitas tamen non videtur habitus infuſus à Deo diſtinctus, ſed Deus ipſe inhabitans animam juſti, qui per ſe ipſum immediatè eſt principium actus charitatis in nobis.

Secundus error fuit Calvini lib. 3. Inſtitutionum cap. 11. ubi negat in homine omnem interiorem juſtitiam: faceturque hominem equidem dici juſtum, ſed per extrinſecam dumtaxat imputationem juſtitiæ Chriſti, aut Dei: quem utique errorem tuetur illo Pauli 2. Corinth. 5. cap. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit; ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo*. Vides, inquit, Calvinus, non in nobis, ſed in Chriſto eſſe juſtitiam noſtram; nobis tantùm eo jure competere, quia Chriſti ſumus participes? *Tertia*, denique ſententia erronea, fuit Oſiandri in ſua Harmonia Evangelica, ubi aſſerit gratiam ſanctificantem eſſe potiùs ſubſtantiam, quàm qualitatem; quia, inquit, gratia nihil aliud eſt, quàm juſtitia, & ſanctitas ipſius Dei conſtituens hominem juſtum, & ſanctum: ſicut lux ſolaris nihil eſt aliud, præter præſentiam ipſius Solis ſuper totum hemiſphærium. Quam utique triplicem erroneam aſſertionem tribus in ſequentibus concluſionibus ſuſcipimus explodendam.

Notandum ſecundò, Omnes Catholicos convenire, quòd homo juſtificatus duplicem habeat gratiam: creatam unam per quam juſtificatur formaliter; increatam alteram per quam efficienter juſtus efficitur; quam utique veritatem luculenter explicuit S. Paulus Roman. 5. dicens, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. His namque verbis ſignificat, juſtis concedi non ſolùm charitatem, quæ quid creatum eſt, ſed etiam Spiritum ſanctum, qui in juſtis velut in ſanctuario habitat: quamquam enim tres ſimul adorandæ Trinitatis perſonæ juſtum ſua divina præſentia illuſtrent, ac conſecrent, juxta illud Chriſti Domini Joan. 14. *Si quis diligit me .... ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*: attamen ſpeciali ratione Spiritus ſanctus dicitur *gratia*; quia, inquit Alenſis noſter *qu*. 61. *membro* 2. *art*. 2. „ dicitur gratia ſecundùm quod dicitur donum, & dicitur donum ſecundùm quod dicitur amor; ipſe enim Spiritus ſanctus ſecundùm ſuam proprietatem amor eſt, & ut amor procedit à Patre, & Filio: & ideo quia donum eſt, ideo amor eſt, quia

nihil

„ nihil eſt donum, niſi ratione amoris; „ nam ſi aliquid ex timore, non eſt do- „ num propriè, imò redemptio; ſimiliter „ ſi detur ex cupiditate, non eſt donum, „ ſed quæſtus: ſed donum propriè eſt ex „ amore, & liberalitate, & ſine coactio- „ ne: ut in omni dono primò donatur „ amor; & ſic Spiritus ſanctus dicitur gra- „ tia, quia donum, & donum, quia amor. Quibus conſtat Spiritum ſanctum peculiari ratione animam juſti inhabitare, ac conſecrare. Sed difficultas eſt num id præſtet ſua divina præſentia immediatè; an verò mediante aliquo dono creato.

Notandum tertiò, ex eodem Alenſi *ibidem art.3.* gratiam comparari poſſe ad animam dupliciter, ſcilicet vel ad primum illius eſſe naturale, vel ad illius eſſe ſecundum, & ſupernaturale. Priori modo ſpectata gratia, proculdubio eſt accidens, quippe animæ advenit poſt illius eſſe omnimodè perfectum, & completum: ſed difficultas eſt an conſiderata per ordinem ad animam in ordine ſupernaturali ſubſiſtentem, dici poſſit modus aliquis ſubſtantialis, an verò purum accidens. Quæ difficultas concluſione ſequenti ſolvetur.

CONCLUSIO PRIMA.

G*Ratia habitualis non eſt quid increatum, ſed creatum*. Hæc eſt communis inter Catholicos. Et probatur primò ex Scriptura ſacra, illis videlicet omnibus locis, quibus ſignificat nos juſtificari formaliter per donum à Deo nobis conceſſum. Sic S. Paulus Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Quæ verba ſic expendit S. Auguſtinus lib. de Spiritu, & littera cap.32. *Charitas Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris: non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut juſtitia Dei, qua juſti ejus munere efficimur*. His concordant illa verba S. Petri 2. cap.1. *Maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ*. His enim Apoſtolorum Princeps declarat, nos divinam ſimilitudinem induere, dum per maxima, ac pretioſa gratiæ munera nobis à Deo conceſſa evadimus divinæ conſortes naturæ; ſubindeque cenſet nos juſtificari per aliquid à Deo diſtinctum: donum enim à datore ſolitò diſtinguitur; quamquam non inficiet verbum divinum, & Spiritum ſanctum ſeipſos dediſſe; dum ille à Patre, hic à Patre unà cum Filio nobis datus eſt. Eamdem veritatem illuſtrant, ac confirmant omnes alii textus ſacri, quibus infrà ſuadebimus gratiam habitualem in nobis jugiter permanere.

Concluſionem probat Doctor *in 1. diſt.17. quæſt.3.* octo rationibus, quas omnes ad tria capita revoco. *Prima* ratio deducitur ex juſtificatione peccatoris, qui ante pœnitentiam *injuſtus* dicitur; poſt pœnitentiam verò *juſtus* appellatur, ex quo ſic argumentatur Doctor *num.18.* Injuſtitia cùm ſit formaliter privatio, non poteſt ab aliquo auferri, niſi per habitum oppoſitum; quia privatio non tollitur, niſi per formam, qua ſubjectum per privationem carebat: ergo ille juſtificatus, qui de injuſto factus eſt juſtus, neceſſariò debuit recipere habitum oppoſitum illi privationi ſignificatæ per nomen injuſtitiæ. Quæ utique ratio urget quidem ſecundùm legem ordinariam, nam de potentia extraordinaria, & abſoluta, tolli poſſet injuſtitia per ſolam condonationem extrinſecam, & abſque ullo habitu poſitivo infuſo, ut cum eodem Doctore docebimus infrà.

Confirmat *num.19.* Si nihil aliud eſt in anima poſt pœnitentiam, quàm ante, non videtur, quòd aliquo alio modo ſe habeat homo juſtus ad Deum, nec Deus ad ipſum, quàm dum erat injuſtus, quia non videtur ibi eſſe diverſitas ex parte Dei, ſi Deus in ipſo nihil infundat, & producat: ſed falſum eſt, quòd homo juſtus non aliter ſe habeat ad Deum, nec Deus ad ipſum, quàm dum erat peccator; ſiquidem Deus juſtum diligit, peccatorem odio habet: ergo neceſſum eſt, quòd illa diverſitas petatur ex parte gratiæ ſanctificantis, & charitatis in homine juſtificato productæ.

Probatur ſecundò, Deus juſtum acceptat, & ordinat ad vitam æternam: ſed illa acceptatio non eſt voluntas ipſum pro tunc beatificandi: hanc enim voluntatem ſi haberet Deus, de facto hominem juſtum ad æternam fœlicitatem ſublimaret: ergo voluntas ipſa nihil aliud eſt, quàm judicium, quo ſcilicet Deus judicat hominem juſtum dignum beatitudine, cujus erat indignus dum erat injuſtus; atqui Deus non poteſt habere talem voluntatem, niſi interveniat aliqua mutatio, vel ex parte Dei, vel ex parte peccatoris: non quidem ex parte Dei, quia voluntas ejus eſt intrinſecè immutabilis: ergo neceſ-

neceſſum eſt, quòd illa mutatio repetatur ex parte peccatoris, ſubindeque oportet, ut homo juſtificatus formam aliquam accipiat, qua carebat, dum erat peccator.

Confirmat iſtam rationem; Quia, inquit, volitio divina, quæ eſt omnino unus actus in ſe, non habet rationem oppoſitorum actuum, ſive diſtinctorum abſque omni diſtinctione objectorum; velle namque, & non velle divinum non accidunt, niſi propter objectorum diverſitatem; alioquin contradictoria eſſent vera abſque omni diſtinctione cauſante iſtam veritatem: ergo cùm Deus velit juſtum ordinare ad beatitudinem, ad quam peccatorem ſimiliter non ordinat, neceſſum eſt, quòd iſta divinæ volitionis mutatio ſupponat aliquam diverſitatem in objecto, aliòqui Deus eodem modo ſe haberet erga peccatorem, ac arga juſtum.

Probatur tertiò, ex ratione actus meritorii, ad quem neceſſariò requiritur charitas inhærens; quia nihil agit formaliter aliqua actione, niſi principium illius actionis ſit formaliter in agente: ſed voluntas agit actione meritoria de condigno: ergo habet in ſe formam, quæ ſit principium iſtius actionis: atqui iſta forma non eſt fides, neque ſpes, quia aliàs peccator habens fidem, & ſpem poſſet mereri de condigno, quod eſt abſurdum: inſuper nulla actio eſt in poteſtate agentis, niſi agens habeat formam ſecundùm quam poſſit agere; ſi enim ageret per aliquid tantùm extrinſecum coaſſiſtens ſibi, in quod poteſtatem non haberet, talis actio non eſſet in ejus poteſtate; ſed actio meritoria debet eſſe in poteſtate merentis, utpote cùm debeat eſſe voluntaria: ergo neceſſum eſt, quòd agens meritoriè habeat in ſe formam, & principium actus meritorii, quo liberè poſſit talem actum exercere; ſubindeque principium talis actus meritorii non poteſt eſſe ipſe Spiritus S. aſſiſtens, & concurrens particulariter cum voluntate ad actum meritorium; quippe divinus ille Spiritus non eſſet in libera diſpoſitione voluntatis. Denique Spiritus ſanctus non movet ſpecialiter voluntatem ad actum meritorium, niſi producendo aliquid in ipſa: ſed illud, quod produceret in ipſa, aut eſſet actus ille meritorius, & ſic voluntas non concurreret ad ipſum producendum, ſed tantùm ad eum recipiendum paſſivè: aut eſſet aliquid aliud diſtinctum ab actu, ac proinde eſſet charitas, aut gratia, nec enim aliud excogitari poteſt.

Hanc pariter veritatem probat Alenſis noſter hac ratione: Sanctitas, & gratia increata, quæ Deus eſt, facit nos eſſe gratos, aut per ipſam, aut per aliud à ſeipſa diſtinctum. Non per ſe ipſam, quia ipſa eſt in peccatore, ſicut & in juſto per eſſentiam, præſentiam, & potentiam; ergo neceſſum eſt, quòd animam gratam efficiat Deo per gratiam à ſeipſa diſtinctam. *Inſuper* dum ſimus Deo grati cùm propter peccatum eſſemus ingrati, aut aliquid de novo accipimus, aut non. Si non: ergo idem in nobis eſt eſſe gratum, aut ingratum Deo: ſi ſic, ergo oportet, quòd in juſtificatione aliquid creatum accipiamus. *Denique* ita Deus ſe habet ad animam juſtificando, ſicut anima animat corpus vivificando: Deus eſt enim vita animæ, ſicut anima eſt vita corporis; ſed anima non vivificat corpus, niſi largiendo vitam; ſi enim anima teneret ſuum vivere in ſe, ita quòd non influeret aliquam diſpoſitionem in corpus, nunquam corpus viveret: ergo quemadmodum eſt aliqua diſpoſitio, & principium vitæ in corpore, quod vivit; ſimiliter neceſſum eſt, quòd ſit aliqua diſpoſitio vitalis in ipſa anima à Deo infuſa ad hoc, ut vita ſpiritali dicatur vivere.

Objicies primò illud 1. ad Corinth. 14. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in illo*. Unde S. Auguſtinus 8. di Trinit. cap. 7. infert quòd *qui diligit proximum, conſequens eſt, ut ipſam præcipuè dilectionem diligat*: nempe Deus, qui eſt dilectio, & charitas.

Reſpondet Doctor, num. 13. S. Auguſtinum loqui de dilectione efficienti, non verò formali, ita quòd Deus equidem dicatur dilectio, quatenus dilectionem, & amorem ſupernaturalem in nobis producit; non verò, quòd ſit ipſemet formaliter noſtra dilectio, ſicque rectè currit ratio S. Auguſtini, quòd qui proximum diligit, debet etiam diligere Deum, qui eſt author illius dilectionis, quia ordinatè diligens minus bonum, magis debet diligere aliud majus bonum, præcipuè quando in minori non eſt ratio diligibilitatis, niſi à majori bono.

Objicies ſecundò. *Nullum bonum* (ſecundùm S. Auguſtinum, lib. 15. de Trin. cap. 18. *eſt Dei dono* (nempe charitate) *excellentius*; ſed nullum donum Dei eſt excellentius Spiritu ſancto: ergo Spiritus ſanctus eſt charitas; ac proinde gratia, qua ſanctificamur.

Digitized by Google

Reſpondet Doctor negando ultimam conſequentiam: Spiritus enim ſanctus poteſt equidem dici charitas, non tantùm effectivè, ſicut Deus dicitur *ſpes*, vel *patientia mea*, quia efficit patientiam, & ſpem in me, quam in ſe non habet formaliter; ſed dicitur etiam charitas formaliter; quia cùm charitas ſit perfectio ſimpliciter ſimplex, ipſi convenit formaliter: non tamen inde ſequitur, quòd ſit formaliter charitas, & gratia, qua juſtificamur; ſicut nec formaliter eſt vita, qua vivimus; licèt aliunde habeat in ſe vitam formaliter, & illam in nobis producat.

Objicies tertiò Omnis creatura poteſt intelligi non bona; ſed charitas nequit intelligi non bona: ergo non eſt aliquid creatum.

Negat minorem Doctor: nam eo ſenſu, quo quævis creatura poteſt intelligi non bona, nempe quatenus eſt defectibilis, & corruptibilis, charitas etiam poteſt dici non bona, quippe minui poteſt, & per peccatum mortale penitus extingui.

Objicies quartò. Perfectioris virtutis eſt producere effectum ſine medio, quàm medio; ſed divina virtus ſanctificans eſt perfectiſſima: ergo ſanctificationem efficit abſque ullo medio.

Diſtinguo majorem. Perfectioris eſt virtutis ex parte agentis, concedo: ex parte recipientis, nego: agens quidem nobilius cenſetur, dum propria, ac ſola ſua virtute effectum ſuum producit; ſecus verò eſt de cooperante, & actum recipiente, ſiquidem nobilius eſt coagere ad productionem actus, quàm eum dumtaxat paſſivè ab alio productum recipere.

Objicies denique; Omne quod agit in aliud, nobilius eſt eo, in quod agit; agens enim dominium quoddam habet in paſſum, & illud ſuæ virtuti, & activitati ſubjicit: ergo cùm gratia agit in ſpiritum creatum, debet eſſe ſpiritu creato nobilior; ſed nihil eſt nobilius ſpiritu creato, niſi Spiritus increatus; ergo gratia ſanctificans eſt quid increatum.

Reſpondet Alenſis noſter, loco ſuprà laudato, gratiam eſſe nobiliorem ſpiritu creato, non quidem ſimpliciter; ſed ſecundùm „ quid; in quantum enim, *inquit*, gratia „ comparatur ad animam, ut agens in „ eam, nobilior eſt: ſed ſecundùm quod „ comparatur ad animam velut diſpoſitio „ ipſius, ſic eſt ignobilior; & habet rationem ignobilioris, quia diſpoſitio non eſt „ nobilior ſubſtantia, quam diſponit, quia „ cedit in ipſam; ſed in quantum eſt movens, nobilior eſt: exemplum patet in „ lumine; ſecundùm quod eſt in aere ab „ ipſo Sole, illud lumen diſpoſitio eſt aeris: ſed ex hypotheſi, quòd aer videret „ Solem, tunc lumen illud compararetur „ aeri in ratione moventis, vel immutantis, quia lux immutat viſum: ſed illa „ ratio immutantis non ſe teneret ex parte aeris in quo eſſet, ſed ex parte Solis à quo eſſet. „

Petes, an revera Magiſter ſententiarum docuerit gratiam ſanctificantem non eſſe aliquid creatum.

Reſpondet Doctor, *nu.*30. non eam fuiſſe illius ſententiam, quippe *diſt.*37. apertè docet charitatem eſſe quid creatum, utpote cùm ſit in puero, quem Deus inhabitat, qui tamen nullum poteſt habere actum elicitum circa Deum. Similiter in 2. *diſt.* 26. admittit gratiam creatam in anima. Unde nihil aliud velle videtur loco ſuprà laudato, quàm quòd peculiari ratione charitas tribuatur Spiritui ſancto; cui non tribuuntur cæteri habitus infuſi, quia per habitum charitatis Spiritus ſanctus inhabitat animam juſti, & ſimul per illum influit in actum dilectionis; quod utique non præſtat per cæteros habitus fidei, & ſpei; ſiquidem per illum habitum, quo inhabitat animam juſti, non influit in actus fidei, & ſpei reliquarumque virtutum, ſed mediantibus habitibus diſtinctis.

CONCLUSIO SECUNDA.

G*Ratia habitualis eſt donum ſupernaturale jugiter ac permanenter in homine perſeverans*.

Probatur. Primò quidem ex Concilio Viennenſi; Clementina de ſancta Trinitate, & fide Catholica, his verbis: *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti, quæ per baptiſmum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem ſecundam quæ dicit tam parvulis quàm adultis conferri in baptiſmo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, & Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem, ſacro approbante Concilio, duximus eligendam*. Item ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. *Veram, & Chriſtianam juſtitiam accipientes, eam ſeu primam ſtolam*

pro

pro illa quam Adam ſua inobedientia ſibi, & nobis perdidit, per Chriſtum Jeſum illis donatam candidam, & immaculatam jubentur ſtatim renati conſervare, ut eam perferant ante tribunal Jeſu Chriſti Domini noſtri; & habeant vitam æternam. Unde ſic diſputo: Gratia quam percipiunt infantes in baptiſmo, quamque conſervare debent ac perferre ante tribunal Chriſti ut habeant vitam æternam, eſt intrinſeca, & permanens: ergo, &c.

Probatur ſecundò authoritate SS. Patrum. Primò quidem *S. Dionyſii* lib. de Hierarchia Eccl. cap.2. ubi ait *per divinam generationem effici in nobis divinum ſtatum*: ſtatus autem eſt quid perſeverans ac ſubſiſtens. *S. Irenæi* lib.5. adverſus hæreſes cap.6. ubi ait *eos eſſe perfectos qui Spiritum Dei perſeverantem habent*. S. Cypriani, Epiſt.2. ad Donatum, ubi gratiam collatam in baptiſmo vocat *ſecundam è cælo nobis infuſam animam*.

Ipſis concinit S. Baſilius lib. de Spiritu S. cap.26. ubi gratiam ſanctificantem comparat virtuti videndi exiſtenti in oculo, & arti habituali exiſtenti in artifice: *Sicut*, inquit, *cernendi vis eſt in oculo ſano, in anima purgata*, &c. *& ſicut ars eſt in eo qui illam nactus eſt; ita gratia Spiritus ſancti eſt in eo qui illam recepit; ſemper quidem præſens, etſi non perpetuò operans.*

Eis adſtipulantur omnes illi ſancti Patres qui per gratiam ſanctificantem in nobis divinam imaginem ac pulchritudinem adumbrari, & delineari docent. Sic S.Ambroſius l.6. Hexam. c.8. poſtquam dixiſſet juſtificationem fieri non in corpore, ſed in anima quæ Dei ſanctitatis imaginem refert, ait: *Pictus es ergo ò homo, & pictus à Domino Deo tuo: bonum habes artificem atque pictorem, noli bonam delere picturam, non fuco, ſed veritate fulgentem; non cera expreſſam, ſed gratia.* Ipſi conſentit ſanctus Auguſtinus pluribi, maximè Epiſt.85. ad Conſentium non longè à fine dicens, *Quid eſt aliud juſtitia, cùm in nobis eſt, vel qualibet virtus, qua rectè ſapienterque vivitur, quàm interioris hominis pulchritudo?* pulchritudo autem eſt quid permanens, ſubindeque & gratia.

Eandem cœleſtem imaginem, divinamque pulchritudinem per ſanctificantem gratiam in nobis mirificè delineatam; ſic eleganter commendat S. Chryſoſtomus homil. 1. in Epiſt. ad Epheſ. ubi exponens illa verba: *Gratificavit nos in dilecto Filio ſuo*, ait: *Gratioſos nos reddidit, hoc eſt, non ſolùm peccatis liberavit, ſed dilectos, & amicos nos effecit: quemadmodum enim ſi quis ſcabioſum quendam peſte, morbo, ſenio, paupertate pariter ac fame corruptum nactus, formoſum mox adoleſcentem reddat, qui quoſvis venuſtate ſuperet, vehementem ſplendorem ex genis emittat, ipſaque fulgura oculorum repercuſſionibus obſcuret, quem deinde, & in ipſo ætatis flore conſtituat, atque inſuper, & purpura, & omnigeno mundo veſtiat atque exornet, non aliter animam noſtram Deus, & elaboratam, & deſiderabilem, & delectabilem reddidit: cupiunt Angeli eam aſpicere; & Deus ipſe, juxta illud, Concupivit Rex ſpeciem tuam.* Quibus verbis manifeſtè ſignificat hominem conſtitui juſtum per formas intrinſecas, & permanentes, quibus renovatur, & ornatur, & mirabiliter illuſtratur ejus anima, Deoque pariter, & Angelis grata, & amabilis redditur.

Hanc concluſionem probare ſolent Thomiſtæ cum Angelico Doctore hac duplici ratione. *Primò*. Non eſt conveniens Deum minùs providere iis, quos ordinat, & dirigit ad ſupernaturale bonum habendum, quàm creaturis quas diligit, & ordinat ad naturale bonum: ſed creaturis naturalibus ſic providet, ut non ſolùm moveat eas ad actus naturales, ſed etiam largiatur eis formas, & virtutes quaſdam, quæ ſunt principia actuum, ut per eas formas inclinentur ad hujuſmodi actuum productionem; igitur multò magis illis quos movet, & ordinat ad conſequendum bonum ſupernaturale æternum, infundit aliquas formas ſeu qualitates ſupernaturales, per quas ſuaviter, & promptè ab ipſo moveantur ad bonum æternum conſequendum.

Secundò. Hominem eſſe in gratia Dei, eſt cum eſſe à Deo dilectum, ut etiam fatentur hæretici; ſed hominem eſſe à Deo dilectum importat aliquid ipſi intrinſecum, & in eo permanens, ratione cujus fiat Deo gratus, & acceptus: ergo reverà admitti debet donum aliquod in homine juſto jugiter perſeverans, quamdiu juſtus eſt, per quod Deo fiat gratus. Probatur minor; Cùm enim amor ſit affectio qua quis tendit in aliquod objectum propter ejus bonitatem, in hoc conveniunt amor divinus, & humanus, quòd uterque objecti bonitatem reſpiciat; differunt verò in eo quod amor humanus cùm ſit ſterilis, & infimus, nec ſit effecti-

Digitized by Google

vus, ſed dumtaxat affectivus, ſupponit in objecto bonitatem à qua attrahitur, & allicitur; amor autem Dei cùm ſit fœcundiſſimus, & potentiſſimus, nec ſolùm ſit affectivus, ſed etiam effectivus, cauſat bonitatem in objecto quod diligit: ergo ſicut Deus diligendo creaturas in ordine naturali, eis tribuit perfectiones naturales, quibus ſunt objectum congruum hujuſmodi dilectionis: ſic creaturam intellectualem diligendo in ordine ad finem ſupernaturalem, confert ipſi bonitatem, & perfectionem ſupernaturalem, ratione cujus eam diligat: ſed illa ſpecialis bonitas non aliunde quàm à gratia ſanctificante emanare poteſt: ergo quandoquidem juſti ſpeciali amore à Deo diliguntur, neceſſariò debet admitti in eis aliquod donum intrinſecum, quod ſit ratio illius dilectionis.

Verùm hæc utraque ratio videtur infirma: *Prima* quidem, quia Deus ſufficienter provideret hominibus juſtis in ordine ad actus ſupernaturales eliciendos per ſolum actuale auxilium, quod eis certis in occaſionibus præberet. *Secunda* pariter deficit: Tum quia, ut infrà dicemus, poteſt Deus condonare peccatum, & hominem ex inimico amicum conſtituere abſque ulla collatione doni intrinſeci; ſubindeque ad eum amorem divinum conciliandum, non opus eſt quòd Deus conferat ipſi creaturæ aliquid intrinſecum: Tum quia odium Dei nihil ponit in homine quem odit, ſed tantùm ad id ſufficit quòd homo habeat peccatum, & malè vivat; & quòd Deus ita afficiatur erga ipſum, ut velit ipſum punire pœna æterna, nec requiritur aliqua forma intrinſeca: igitur ut Deus amet ſpecialiter hominem juſtum, non requiritur etiam aliud quàm quòd homo bene vivat, & Deus velit ipſi vitam æternam conferre: ſubindeque ex eo quòd Deus ſpeciali amore proſequatur juſtum, non eſt abſolutè neceſſarium, quòd ipſi conferat aliquam formam, & bonitatem intrinſecam.

Concludendum eſt igitur cum Doctore ſubtili in 1. *diſt.*17. *quæſt.*3. *num.*21. nulla ratione efficaciter probari poſſe dari in nobis habitum ſupernaturalem jugiter perſeverantem: Id ſiquidem, inquit, colligi non poteſt ex actu quem experimur, nec ex ſubſtantia actus, nec ex intenſione actus, nec ex delectatione ſive facilitate in operando, neque ex bonitate ſive rectitudine morali actus, poſſumus concludere aliquem talem habitum ſupernaturalem ineſſe, quia quocumque iſtorum dato, poſſet aliquis habens charitatem cognoſcere certitudinaliter ſe eſſe in charitate; ex hoc ſcilicet quòd actum illum ſibi experiretur ineſſe, vel actum ſic intenſum ſibi ineſſe, vel ſic delectabiliter vel faciliter ineſſe, vel rectæ rationi conſonum eſſe.

Ratio autem quare non poteſt concludi ex actu, vel aliqua conditione ipſius actus talem habitum ineſſe; eſt quia vel actus poteſt ex ſola potentia habere omnia prædicta concurrente ratione recta: vel ſi concurreret habitus aliquis propter aliquam conditionem prædictarum, poſſet iſte eſſe aliquis habitus acquiſitus; poſſet enim amicitia acquiſita tantam intenſionem actui dare, ſicut cauſa ſecunda cum potentia, poſſet etiam tantam facilitatem, & delectationem tribuere, poſſet etiam habitus ita eſſe conſonus rationi rectæ, quòd actus elicitus nullam conditionem evidenter apparentem haberet, ex qua neceſſariò concluderetur ipſum elici ſecundùm habitum ſupernaturalem.

Quòd ſi dicas: Subitò mutatur voluntas, ut intensè, & faciliter, & delectabiliter operetur, & hoc modo conſono ſupernaturali rationi, hoc eſt, ad dictamen fidei: & non poteſt ita ſubitò acquirere habitum amicitiæ ordinatæ conſonum fidei: igitur habet habitum aliquem non acquiſitum, quo ad ſubitò agendum non inclinatur.

Reſpondeo: Voluntas poteſt ſatis ſubitò movere quantum ad actus naturales, qui ſubſunt totaliter poteſtati ejus, quia ſicut dicit Auguſt. 1. retractationum cap. 22. *Nihil tam eſt in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas*: igitur ex tali ſubitatione non poteſt concedi oppoſitum.

Unde infert Doctor quòd ſi aliqua ratio probet in nobis deſiderari habitum aliquem ſupernaturalem, quo formaliter juſti efficiamur, repetenda ſit maximè ex eo quòd Deus acceptet aliquos actus ad gloriam tamquam meriti condigni ad præmium: Hoc enim modo, inquit, credimus naturam noſtram beatificabilem juſtam eſſe habitualiter acceptam, hoc eſt, quando non actualiter operatur; quia voluntas divina eam ordinat ad vitam æternam, tamquam

quam

„ quam dignam tanto bono ſecundùm di-
„ ſpoſitionem, quam habet habitualiter in
„ ſe, propter hanc acceptationem habitua-
„ lem naturæ beatificabilis. Etiam quando
„ non operatur, & propter acceptationem
„ actualem actus eliciti à tali natura, opor-
„ tet ponere unum habitum ſupernatura-
„ lem, quo habens formaliter acceptetur
„ à Deo, & quo actus elicitus ejus acce-
„ ptetur tanquam meritorius.

Si autem quæras quomodo habitus ille naturam dignificet, necnon & actus ipſo actu mediante elicitos;

Reſpondet Doctor *nu.*23. quòd dignificet naturam, quatenus eſt forma quædam perfecta reddens eam Deo placentem. Ratio
„ enim, inquit, acceptanti naturam, vi-
„ detur eſſe ſicut quidam decor naturæ
„ complacens voluntati divinæ, ita quòd
„ ſive habitus iſte ſit activus, ſive non acti-
„ vus, ex hoc ſolo quòd eſt talis forma de-
„ corans, & ornans animam; poteſt eſſe
„ ratio acceptandi naturam: ſed ad actus
„ acceptationem plus requiritur, quàm
„ quòd agens habeat hunc decorem ſpiri-
„ tualem; alioquin habens talem habitum
„ non poſſet habere actum indifferentem
„ aliquem, nec peccare venialiter: quia
„ neutrum iſtorum tollit iſtum decorem
„ operantis, & ita utrumque eſſet acce-
„ ptum, ſi actus acceptaretur ex ſolo deco-
„ re operantis. Oportet igitur dicere quòd
„ iſte habitus, præter hoc quòd eſt decor
„ ſpiritualis, etiam eſt inclinans ad deter-
„ minatos actus, hoc eſt, ſpeciali modo
„ concurrit effectivè, videlicet ipſos actus
„ cum potentia phyſicè eliciendo, & mo-
„ raliter ſuum eis decorem ingerendo. Ita
Doctor; quæ quoniam eximiam doctrinam continent, & per ſe aperta ſunt, idcirco fuſius licuit ea exſcribere.

Dices primò: Poteſt homo ſine gratia habituali juſtificari, nimirum per dilectionem Dei actualem ſupernaturalem: ergo non requiritur gratia habitualis.

Diſtinguo conſequens: Non requiritur habitualis gratia ſimpliciter, & abſolutè ad juſtificationem, concedo: ſecundùm quid, & ad melius eſſe, nego: nam etſi poſſit aliquis per ſolam gratiam actualem juſtificari, nihilominus gratiæ actualis additur gratia habitualis juſtificans, non ex abſoluta neceſſitate, ſed ad majorem ornatum animæ, & ut opera omnia juſtitiæ connaturaliùs poſſit exercere.

Quæres, *An ſit de fide gratiam illam quà juſtificamur, eſſe quid habituale, & permanens.*

RESPONDEO, quòd etſi valdè temerarium eſſet negare gratiam, qua adulti juſtificantur, eſſe habitualem, & permanentem; nihilominus non videtur apertè id eſſe de fide ab Eccleſia determinatum; quod utique ſic demonſtro: Si facta fuiſſet hujuſce veritatis definitio, tanquam de fide colligeretur, maximè vel ex Innocentio III. c. *Majores* de baptiſmo; vel ex Clemente V. in Concilio Viennenſi loco ſupra citato; vel ex Concilio Tridentino verbis etiam ſuprà laudatis: at ex neutro capite colligi poteſt.

Non quidem ex *Innocentio III.* ait enim illam quæſtionem eſſe controverſam inter Theologos, ejus quippe ſunt verba iſta: *Illud verò quod opponentes inducunt, fidem, aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri; nonnullis dicentibus, dimitti peccatum, & infundi virtutes, habentibus illas quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant ad ætatem adultam.* Ex quibus verbis conſtat, quæſtionem tantùm procedere de pueris, non autem de omnibus hominibus ſimpliciter. Quod etiam patet ex ratione ipſa, quæ ibidem tangitur; ideo enim nonnulli exiſtimabant, pueris in baptiſmo habitus non infundi, quia videbant illos ad virtutum actus omnino inhabiles eſſe, quod præter alios, qui hujus ſententiæ meminerunt, advertit Doctor Angelicus 3. *parte quæſt.*69. *art.*6. qui locus citatur in margine allati capitis, *Majores*. Quis autem non videt, hanc rationem non habere locum in adultis, cùm ipſi virtutum actus exercere valeant?

Non etiam ex *Clemente V.* quia illic ſolùm eorum opinionem, qui dicunt tam parvulis quàm adultis conferri in baptiſmo gratiam informantem, tanquam probabiliorem ex dictis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologiæ conſonam eligendam dicit, non verò abſolutè tanquam de fide decernit. *Nec* ex Concilio Tridentino, quia definit quidem in cordibus eorum qui juſtifi-

ſtificantur, charitatem diffundi atque iis inhærere: *Verùm* an per modum actus, an per modum habitus aut qualitatis permanentis inhæreat, non definit.

Dices primò: Cathechiſmus Romanus S. Pii V. juſſu editus conformiter doctrinæ Concilii Tridentini p. 2. c. 2. de baptiſmo, nu. 50. ubi de altero baptiſmi effectu agitur, ſic ait: ***Eſt autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis propoſita decrevit, non ſolùm per quam peccatorum ſit remiſſio, ſed diverſa qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas pulchriores, & ſplendidiores reddit.*** Atque id Concilii Patres ex ſacris litteris apertè concludunt, cùm gratiam effundi dicant, eamque Spiritus ſancti ſoleant appellare: ergo de fide eſt, gratiam ſanctificantem qualitatem quandam eſſe.

Reſpondeo primò, Concilium Tridentinum, non uſum fuiſſe nomine *qualitatis*, quanquam rem ipſam aliquatenus expreſſerit.

Reſpondeo ſecundò, etſi Concilium uſum fuiſſet nomine *qualitatis*, adhuc dubium aliquod ſuperfuturum, utrùm qualitas ſtrictè pro prædicamento diſtincto à cæteris, an latè pro omni accidente quod prædicatur in quale accidentario, accipi deberet.

Dices ſecundò: Concilium Tridentinum gratiam juſtificationis diſtinguit ab actibus, quibus ad juſtificationem homo diſponitur: nam ſeſſione 6. capite 10. ſic ait, ***Hanc diſpoſitionem juſtificatio ipſa conſequitur***: ergo gratia ſanctificans eſt aliquid præter actus, idque propterea permanens.

Nego conſequentiam: Quia actus illos, quibus, ad juſtificationem diſponimur, conſequi poteſt actus alius perfectior quo juſtificemur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm, & qualiter gratia habitualis diſtinguatur à charitate.

N*Otandum primò*, extra controverſiam eſſe gratiam habitualem à fide, & ſpe realiter diſtingui, utpote cùm ſeorſim exiſtere poſſint; illæ namque duæ virtutes in homine peccato mortali inquinato ſubſiſtunt, modò peccatum illud in eas directè non militet per infidelitatem aut deſperationem, & præſumptionem; habitualis verò gratia cujuſvis mortalis peccati conſortium ita abhorret, ut nullatenus cum eo, niſi fortè per extraordinariam Dei potentiam, ſubſiſtere queat. Unde ſolùm movetur difficultas de diſtinctione vel identitate ejuſdem gratiæ habitualis cum charitate. Circa cujus reſolutionem multiplex eſt Authorum ſententia; quidam enim cum Angelico Doctore, 2. *q.* 110. *art.* 3. & Seraphico in 2. *diſt.* 27. *art.* 1. *qu.* 2. volunt gratiam, & charitatem eſſe habitus realiter diſtinctos: plurimi verò cum ſubtili Doctore in 2. *diſt.* 26. *num.* 3. affirmant utramque realiter eſſe indiſtinctam. *Cæteri* verò cenſent utramque opinionem eſſe probabilem, utpote cùm nullum ſtabile videantur habere fundamentum in ſacris Scripturis, Conciliis, & Patribus, quod tamen falſum eſſe conſtabit infrà.

Notandum ſecundò, omnes pariter Catholicos Doctores convenire quòd gratia ſanctificans, & charitas ſint participationes quædam illuſtres Divinitatis, quarum virtute in Dei conſortium aſſurgimus, & ſublimamur, juxta illud ſancti Petri 2. 1. ***Maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ***. Diſcrepant autem in eo quòd aliqui contendunt gratiam habitualem eſſe quidem participationem Deitatis, ſed ſecundùm rationem naturæ, & quatenus divina natura, & eſſentia fons eſt, & origo omnium Dei perfectionum: charitas verò ſit ejuſdem Deitatis participatio, non quatenus eſt natura, ſed quatenus eſt operans per voluntatem, & amorem; ita quòd illa Deitatem ſubſiſtentem, hæc verò operantem referat, & exprimat. Alii verò contendunt charitatem, & habitualem gratiam ſecundùm entitatem, & rationem formalem conſideratas, eſſe participationes divinæ naturæ: at dicuntur participare divinam virtutem, & operationem, quatenus operativæ ſunt, & effectivæ.

Notandum tertiò denique, invicem etiam Doctores concordare, gratiam habitualem, & charitatem præſtantiſſima eſſe Dei dona, quæ creaturis concedere ſoleat; ita quòd longè præſtent, & antecellant primò ſubſtantiam creaturæ intellectualis, & ſpiritualis, tàm humanæ quàm Angelicæ, utpote cùm præſtantiori modo nos Deo aſſimilent, quàm quævis perfectiones naturalis ordinis: unde meritò Auguſt. lib. 2. ad

ad Bonifacium, cap.6. *Gratia non ſolùm omnia ſidera, & omnes cælos, verùm etiam omnes Angelos ſupergreditur*; ſubindeque etiam longè præſtant cæteris creaturis corporeis quantumvis excellentibus; nam, inquit Sapiens 7. *Melior eſt poſſeſſio ejus auro, & argento electo*. Hinc ibidem Sapiens ait: *Præpoſui illam regnis, & ſedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius*. Imò etiam utrumque hoc præſtantiſſimum Dei donum excedit dignitatem maternitatis Dei; nobilius enim eſt Deum concipere mente, quàm ventre: ſed per gratiam ſanctificantem, & charitatem mente Deum concipimus, imò tota Trinitas habitat in nobis, juxta illud Joann.14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*; ſubindèque gratia ſanctificans, & charitas præſtantiores apparent ipſa maternitate Deiparæ Virginis, ſi hæc ſeorſim ab illis Dei donis conſideretur; nam, ut ait Auguſt. c.4. de Virginitate: *Beatior fuit Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti: materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi fælicius Chriſtum corde quàm carne geſtaſſet*.

His ita prælibatis, duo maximè hic ſtatuenda ſunt: *Primum*, quòd gratia ſanctificans, & charitas realiter invicem non diſtinguantur: *Secundum*, quòd etiam non diſtinguantur formaliter, quatenus formalis diſtinctio diverſas importat formalitates, & conceptus objectivos, ſeorſim ab invicem adæquatè conceptibiles.

CONCLUSIO PRIMA.

C*Haritas, & gratia habitualis ſunt unus, & idem realiter habitus*. Ita Doctor loco laudato.

Probatur 1. Habitus non ſunt diſtinguendi realiter, quorum iidem omnino ſunt effectus; atqui gratiæ, & charitatis iidem prorſus ſunt effectus, ex Scriptura ſacra: ergo, &c. Major apparet; diverſitas enim habituum colligitur dumtaxat ex diverſitate actuum, ad quos deſignantur, & ordinantur. Probatur minor. Sex præcipuè effectus ex divina Scriptura gratiæ ſanctificanti tribuuntur: qui ibidem charitati conveniunt: *Primò* namque gratiæ ſanctificanti tribuitur virtus adoptionis, & divinæ generationis, per quam filii Dei adoptivi conſignamur: at hæc eadem virtus tribuitur charitati 1. Joan.3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur, & ſimus*. Ubi particula (*ut*) quandam emphaſim importans denotat aliquam cauſalitatem charitatis ad conferendum nobis eſſe ſpirituale, & divinum; hinc cap.4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt*. Unde S. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hier. cap. 1. dicit charitatem eſſe, id *quo regeneramur, & conſtituimur in eſſe divino*.

Secundò, Tribuitur gratiæ ſanctificanti, quòd hominem Deo gratum, & dilectum efficiat; at hoc etiam charitati congruit; Nam Joan. 15. Chriſtus Dominus ait: *Si quis diligit me diligetur à Patre meo*. Et cap. 19. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis*.

Tertius effectus gratiæ ſanctificantis eſt, quòd vitam ſpiritualem conferat; at hoc etiam charitati competit, nam 1. Joan. 3. *Qui non diligit manet in morte*. Et infrà: *Nos ſcimus, quia tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*: Unde S.Proſper lib.3. de vita contemplativa c.13. charitatem appellat, *mortem criminum, vitam virtutum, animam ſanctarum mentium*.

Quartus gratiæ ſanctificantis effectus eſt, quòd ſit fons, & origo omnium virtutum, nécnon omnium bonorum operum radix: hoc autem etiam charitati competit, ut apertè docet Apoſtolus 1. ad Cor. c. 13. ubi tribuit omnia aliarum virtutum officia charitati, dicendo: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c.* Hinc etiam charitatem, *legis plenitudinem* nominat. Unde S. Gregorius homil. 27. Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis.

Quintus effectus gratiæ ſanctificantis eſt, quòd nos Deo intimè conjungat: at idipſum charitati competit: nam 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*; Unde S. Bernardus ſermone 8. in Cantica dicit; per charitatem animam noſtram identificari Deo.

Sextus denique effectus eſt, quòd gratia ſanctificans ſit ſemen vitæ æternæ: at eadem eſt charitatis prærogativa: ſiquidem Jac.1. *Coronam vitæ repromiſit Deus diligentibus ſe*: igitur omnes effectus, qui gratiæ ſanctificanti in Scriptura ſacra tribuuntur, etiam charitati conveniunt.

Probatur 2. & ſimul *confirmatur* hæc inductio ex Concilio Tridentino *ſeſſione 6. cap.7.* ubi charitatem indiſcriminatim pro gratia ſanctificante uſurpat, & vim ſanctificandi etiam ipſi charitati tribuit: aſſi-

gnans enim unicam cauſam formalem juſtificationis, dicit eam eſſe charitatem, his verbis; *Quamquam enim nemo poſſit eſſe juſtus, niſi cui merita Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti communicantur, id tamen in hac impii juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ Paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret*. Quibus verbis nemo dubitabit nomine (*charitatis*) gratiam ſanctificantem intelligi; tum quia omnes Catholici Doctores ex verbis *inhæret*, & *diffunditur* hìc poſitis, colligunt gratiam ſanctificantem eſſe formam intrinſecam, ac permanentem: tum quia ibi Concilium agit de cauſa formali juſtificationis, quæ eſt ipſa gratia ſanctificans.

Inſuper: Hoc ipſum confirmat Concilium verbis ſequentibus, ſubjicit enim: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur per fidem, ſpem, & charitatem*; ſi enim aliqua alia forma præter charitatem, fidem, & ſpem ad juſtificationem deſideraretur, haud dubiè eam Concilium non tacuiſſet, maximè cùm propoſitum iſtius capitis non fecerit mentionem de illis tribus virtutibus facere, niſi quatenus, vel omnes tres, vel aliqua ex illis erat forma juſtificans. Quod evidentiùs aperit *cap.* 10. dicens: *Hoc verò juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia cùm orat. Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum*. Ubi procul dubio ſermonem facit de incremento cauſæ formalis juſtificationis; ſubindeque fidem, ſpem, & charitatem pro gratia ſanctificante uſurpat, quatenus videlicet fides, & ſpes per charitatem vivificantur.

Denique, Concilii mens apertè colligitur ex Canone undecimo ejuſdem ſeſſionis, ubi damnans eum, qui dixerit: *Homines juſtificari, vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate* (ne videretur gratiam à charitate diſcernere, ſubjungit numero ſingulari:) *Quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat*, Quibus ſignificat ſe de uno, eodemque habitu loqui; nullus namque Grammaticus diceret, *Petrus, & Joannes ambulat*, *ſed ambulant*, quia ſunt duo realiter diſtincti: ergo cùm Concilium in ſingulari de gratia, & charitate loquatur, ſignum eſt, quòd intendat eas non eſſe realiter diſtinctas.

Reponunt Thomiſtæ, omnia, quæ ſunt propria gratiæ tribui quidem charitati, ſed diverſo modo; gratiæ quidem tanquam cauſæ formali, & radici; charitati verò tanquam fructui ipſius gratiæ, & principio operativo: iſtamque mutuam attributionem proprietatum fieri ob intimam, & inſeparabilem connexionem, quam illi duo habitus ſervant inter ſe.

Verùm contrà: In ſententia Adverſariorum, eodem modo gratia eſt radix aliarum ſupernaturalium virtutum non Theologicarum, ac eſt radix ipſius charitatis: & hæ virtutes intimam habent connexionem cum gratia ſanctificante ſecundùm legem ordinariam Dei: ſed propter illam connexionem omnes illi effectus, qui in ſacris litteris gratiæ ſanctificanti tribuuntur, non dicuntur itidem illis virtutibus convenire, ſicut nec ſpei, & fidei: Ergo ſignum eſt hos effectus non tribui charitati, propter ſolam connexionem, quam haberet cum gratia ſanctificante.

Adde quòd etiamſi interdum effectus unius cauſæ tribueretur alteri ipſi inſeparabiliter conjunctæ, loquendo oratoriè, & per quamdam metonymiam; nunquam tamen id fieri putandum eſt, cùm agitur de tradenda doctrina rerum credendarum: non enim minùs vitio verteretur Eccleſiæ, quàm Philoſophis, ſi dum cauſas, & proprietates rerum aperit, alias aſſignaret, quæ rebus ipſis intimè conjunctis competerent: ſed Concilium Tridentinum locis ſuprà citatis, colligendo ex Scriptura ſacra doctrinam de diſpoſitionibus, cauſis, & effectibus juſtificationis, explicat hanc eſſe charitatem, & de illa ſimul ſumpta cum gratia ſanctificante loquitur in ſingulari tanquam de unico habitu: ergo cenſet Concilium reverà charitatem, & gratiam ſanctificantem eoſdem habere effectus, non propter connexionem earum, & inſeparabilitatem, ſed propter identitatem.

Reponunt ſecundò, quòd effectus gratiæ idcirco charitati tribuuntur, quia charitas eſt forma partialis juſtificationis, cenſent enim formam juſtificationis non eſſe unam ſimplicem qualitatem.

Contra. Hæc propoſitio directè militat in Concilium Tridentinum c.7. ſuprà laudato, ubi ait unicam eſſe formalem cauſam noſtræ juſtificationis: *Unica*, inquit, *formalis cauſa juſtificationis eſt juſtitia Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit*:

facit: ergo Concilium non cenſet duplicem eſſe juſtificationis cauſam formalem diſtinctam: aliàs enim hanc duplicem cauſam formalem aſſignaſſet, ſicut varias ibidem aſſignat cauſas finales ejuſdem juſtificationis, nempe gloriam Dei, & Chriſti, ac vitam æternam. Adde quòd etiam in cauſis formalibus partialibus unius effectus non tribuitur alteri diſtinctæ, quemadmodum effectus gratiæ ſanctificantis charitati aſſignantur; ergo, &c.

Confirmantur hæc omnia authoritate S. Auguſtini lib. de Natura, & Gratia cap. 62. ubi charitatem, rationem formalem juſtificationis eſſe non obſcurè deſignat, his verbis: *Ipſa eſt enim charitas veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimaque juſtitia*. Et Epiſt. 143. *Ad habendam bonam voluntatem, ubi eſt hoc ipſum, quod juſtè vivimus, & ipſa charitas, quæ in omnibus Dei donis ita excellit, ut etiam Deus dicta ſit, qua una adimpletur in nobis, ſi quid divinæ legis, & admonitionis implemus*, &c. Quibus deſignat charitatem eſſe, qua juſtè vivimus, ſubindèque qua juſti ſumus.

Probatur denique aſſertio noſtra ratione: *Primò* quidem quia, inquit ſubtilis Doctor, non ſunt entia multiplicanda abſque urgente neceſſitate: ſed nulla neceſſitas apparet multiplicandi, ac diſtinguendi habitus charitatis, & gratiæ ſanctificantis, quippe cùm omnes effectus, qui huic tribuuntur, etiam & illi ſoleant attribui, ut diximus in prima concluſionis probatione: ergo, &c.

Deinde, Si gratia, & charitas realiter diſtinguerentur, poſſent ab invicem ſeparari, ſaltem de potentia Dei extraordinaria, & abſoluta: ſed hoc dici nequit: ergo nec illud. Major conſtat ex iis, quæ Philoſophi tradunt communiter de ſigno diſtinctionis realis; entia namque abſoluta, quorum unum eſt prius altero, & ab eo independens (quales eſſent gratia ſanctificans, & charitas, ſi reverà diſtinguerentur realiter) poſſunt ſeorſim exiſtere, & conſervari. Minor verò probatur: Si aliquis homo gratiam habere poſſet, ſine charitate eſſet Deo gratus, & acceptus, imò & ejus filius adoptivus, nec tamen foret ejus amicus, quod eſt abſurdum.

Inſuper: Si alicui infunderetur gratia ſanctificans ſine charitate, & in eo ſtatu moreretur, nec damnaretur, cùm nullum haberet peccatum, quia omne peccatum cum charitate impoſſibile eſt; nec ſalvaretur, quia cùm gratia ſanctificante careret, non eſſet Filius Dei adoptivus, ac ſubinde eſſet incapax hæreditatis ſolis Dei filiis repromiſſæ: ſed hoc utrumque conſequens prorſus inconveniens eſt: igitur & illud unde ſequitur. *Denique*, nulla protſus apparet ratio ſufficiens diſtinctionis realis inter gratiam, & charitatem, ut patebit ex ſolutione objectionum.

Objicies primò: Principium eſſendi realiter diſtinguitur à principio operandi; atqui gratia ſanctificans eſt principium eſſendi ſupernaturaliter; charitas verò principium operandi; ergo diſtinguuntur realiter.

Confirmatur. Non minùs ad Deum ſpectat cumulatè, & perfectè complere naturam, eamque perficere in ordine ſupernaturali, quàm in ordine naturali: ſed in ordine naturali ita naturam perficit, ut priùs det ipſi formam ſubſtantialem, & deinde potentias, & formas accidentales, quæ ſunt inſtrumenta agendi: ergo in ordine ſupernaturali debet priùs conferre animæ formam, per quam conſtituatur in eſſe ſupernaturali, quàm formas activas: gratia autem ſanctificans eſt forma conferens eſſe ſupernaturale: charitas autem conferens modum operandi ſupernaturaliter: ergo illa prior eſt, hæc poſterior.

Reſpondeo primò, negari poſſe majorem; Siquidem formæ ſubſtantiales ſunt etiam activæ, ut docuimus in Phyſicis, imò etiam & accidentales; calor enim calorem producit; nec neceſſe eſt, ut conferatur ſemper aliqua forma prævia, quæ det eſſe priuſquam tribuatur altera, quæ det virtutem operandi; nam calor ſine aliqua forma prævia ipſum exigente, producitur ab igne in aqua, & ſic productus alterum calorem in manum aquam tangentem producit; ſimiliter albedo confertur ſubjecto, & habet vim diſgregandi viſum abſque aliqua forma prævia; igitur quando confertur alicui principium agendi ſupernaturaliter, non opus eſt, quòd ipſi conferatur aliqua forma prævia, quæ tale principium exigat.

Adde quòd etiamſi forma, quæ eſt principium operandi, præexigeret alteram, per quam natura conſtitueretur priùs in ratione abſoluti, quàm in ratione principii activi, non inde ſequeretur, quod utraque forma deberet diſtingui realiter: nam in probabiliori ſententia intellectus, & volun-

tas

Digitized by Google

tas non diſtinguuntur realiter ab anima, quæ eſt earum facultatum principium, & radix; ſubindeque licèt charitas gratiam ſanctificantem præexigeret, tamquam radicem, & fontem, à qua promanaret, non eſſet conſequens, quòd ab ea diſtingueretur realiter, ſicut proprietates, quæ ab eſſentia fluunt, eamque præſupponunt, ab illa realiter non diſtinguuntur.

Objicies ſecundò, Charitas ſupponit in anima gratiam habitualem; Ergo realiter ab illa diſtinguitur. Probatur antecedens; De ratione virtutis in communi eſt diſponere ſubjectum ad operandum convenienter ad naturam præexiſtentem; nam virtus dat poſſe bene operari, hoc eſt poſſe exercere operationem naturæ convenientem, & proportionatam; Unde Ariſtoteles 7. Phy. capit. 3. *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum*. Et ſubdit: *Perfectum autem dico, quod eſt diſpoſitum ſecundùm ſuam naturam*; ſed charitas eſt virtus ſupernaturalis; ſubindeque ſupponit naturam in eſſe ſupernaturali perfecto per aliquam etiam formam diſtinctam ab ea: at illa forma non eſt alia, quàm gratia ſanctificans: ergo hæc præſupponitur ad charitatem.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico, eſſe univerſaliter falſam, maximè verò in præſenti difficultate: nam ſi quælibet virtus deberet præſupponere naturam ſibi proportionatam, ſequeretur nec fidem, nec ſpem eſſe veras virtutes in peccatore fideli; ſiquidem in eo nullam ſupponunt gratiam ſanctificantem, per quam conſtituatur in eſſe, & ſtatu ſupernaturali.

Objicies tertiò, Scripturam ſacram, & Concilia, quæ de gratia, & charitate tamquam de duobus diſtinctis loquuntur: Ergo reverà ſunt diſtinctæ. Probatur antecedens ex illo ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*; ubi per Spiritum ſanctum gratia ſanctificans intelligitur, ut explicat S. Auguſtinus lib. de gratia Chriſti capit. 30. *Per gratiam, qua juſtificamur*, inquit, *diffunditur charitas Dei in cordibus noſtris*: proindeque gratia ſanctificans alia eſt à charitate. *Similiter* 1. ad Tim. 1. *Superabundavit gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum fide, & dilectione*: Et 2. Cor. 13. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis*. Quibus verbis gratiam à charitate diſtinguit Apoſtolus, utpote cùm utramque commemoret, quod utique non faceret, ſi unum, idemque habitum realem eſſe exiſtimaret.

Similiter Concilium Viennenſe de charitate, & gratia ſanctificante loquitur, tamquam de diſtinctis. Nam Clementina de ſumma Trinitate ait, gratiam & virtutes infundi in baptiſmo: ubi per virtutes tres Theologicas, nempe fidem, ſpem & charitatem intelligit. Ipſi concordat Tridentinum *ſeſſione 6. capit.* 10. quando ait, ſanctificationem eſſe juſtificationem, & renovationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum. Et *Canone* 11. exprimit charitatem, & gratiam ſeorſim; quibus apertè denotat eas eſſe diſtinctas, alioqui ineptam batologiam committeret, plurima nomina ad eamdem rem ſignificandam aſſumendo, cùm ad id unicum ſufficeret.

Nego conſequentiam, & ad primum Scripturæ textum dico, Spiritum, per quem Apoſtolus dicit charitatem eſſe diffuſam, eſſe ipſam Spiritus ſancti perſonam, cui charitatis diffuſio ſpeciatim attribuitur; quia eſt præcipuus effectus amoris divini erga homines, quique per charitatem dicitur dari, eo quòd divina Trinitas ſpecialiter inhabitet animam charitate flagrantem, juxta illud Chriſti Domini oraculum: *Si quis diligit me ad eum veniemus &c.* Nec refert, quod S. Auguſtinus per (*Spiritum*) gratiam ſanctificantem intelligat. Nam præter quàm, quòd cæteri Patres reverà hoc nomine *ſpiritus* ibidem, S. Spiritus perſonam deſignari ſignificant, exinde non ſequitur, quòd cenſent, charitatem à gratia ſanctificante diſtingui, utpote cùm doceant locis à nobis ſuprà laudatis, charitatem eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis, ſed fortè indicare voluit unam, eamdemque qualitatem eſſe ſimul gratiam, quatenus ad ſtatum ſupernaturalem nos evehit, & charitatem in cordibus diffuſam prout ad Deum, & proximum actu diligendum ordinat, & ſtimulat.

Ad alios ejuſdem Apoſtoli contextus dico, Apoſtolum nomine *dilectionis*, aut *charitatis*, vel intelligere charitatem increatam, qua videlicet Deus Pater ſic nos dilexit, ut Filium ſuum unigenitum daret: vel dilectionem actualem, ſeu actum amoris, quo de facto Deum diligimus, qui reverà non eſt idem realiter cum gratia ſanctificante, ſed actus ab ea velut à ſuo principio diſtinctus.

Ad

Ad Concilium Viennenſe, dico iſtud quidem dicere conjunctim gratiam, & virtutes infundi in baptiſmo, ſed non dicere charitatem eſſe diſtinctam à gratia, unde nomine virtutum ibi ſolùm intelligit alias virtutes per ſe infuſas, quales ſunt fides, & ſpes, quæ non identificantur cum gratia ſanctificante. Eodem modo explicandi ſunt textus Concilii Tridentini: Non enim exprimit nomina gratiæ, & charitatis, ut deſignet eas eſſe invicem diſtinctas; hoc enim falſum apparet ex probatione Concluſionis, ſed dumtaxat, ut ſignificet id, quod appellamus gratiam, & charitatem, reverà eſſe cauſam juſtificationis.

CONCLUSIO SECUNDA.

G*Ratia ſanctificans nequidem formaliter à charitate diſtinguitur, ea ſcilicet diſtinctione, quæ intercedit inter diverſas formalitates ſeorſim conceptibiles: ſed tantùm videntur diſtingui penes diverſa munera.* Hæc videtur genuina Doctoris ſubtilis ſententia in ſecundum diſtinctione 26. n. 3. ubi probat illam ſententiam, quæ dicit, *Quòd gratia formaliter eſt virtus, quæ eſt charitas, & quæcumque excellentiæ tribuuntur gratiæ, & charitati, & è converſo; utraque enim formaliter æqualiter dividit inter filios regni, & perditionis*. Et ſuaderi poteſt concluſio ratione ejuſdem Doctoris, nam ſicut non ſunt multiplicandæ entitates abſque urgente neceſſitate, ita nec diſtinguendæ ſunt formalitates: ſed nulla apparet neceſſitas diſtinguendi gratiam ſanctificantem, & charitatem, tamquam diverſas formalitates; utpote cùm, ut diximus, effectus, qui tribuuntur uni, etiam tribuantur alteri, ſubindeque non videntur eſſe formalitates diſtinctæ.

Dices: Charitas eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, quæ idcirco Deo convenit: Deus enim charitas eſt: quod utique gratiæ non competit; ſiquidem Deum dedecet, nec ipſi tribuitur, ſubindeque non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex; ac proinde gratia à charitate neceſſariò diſtinguitur, ſi non realiter, ſaltem formaliter.

Reſpondet Doctor ibidem *num.* 4. charitatem poſſe conſiderari, vel *tranſcendentaliter*, vel *categoricè*, hoc eſt quatenus, vel ſignificat, & complectitur charitatem tam creatam, quàm increatam, vel quatenus dumtaxat ſolam charitatem creatam deſignat: Priori modo fatetur gratiam ſanctificantem, & charitatem diſtingui formaliter, ſicut ſapientia, ut ſic, diſtinguitur à ſapientia creata, & ſicut animal ut ſic, diſtinguitur formaliter ab hoc rationali: charitas autem creata, & gratia non ita diſtinguuntur, ut charitas creata dicat aliquam formalitatem abſolutam, quam non dicit gratia ſanctificans, aut vice verſa; idcirco dum Doctor num. 4. ſupra laudato dicit, gratiam à charitate eſſe diſtinctam formaliter, loquitur ſolùm de charitate tranſcendentaliter accepta, quam utique ibidem concedit formaliter à gratia diſtingui, non verò comparat charitatem creatam cum gratia ſanctificante, quapropter ibidem ait, quòd omnis gratia eſt charitas, licèt non è converſo.

Quòd autem non ſolo nomine, ut vult Durandus, charitas creata, & gratia ſanctificans diſtinguantur, apparet ex eo, quòd illa, quæ ſolo nomine differunt, habent dumtaxat diverſas appellationes, non verò diverſa munia, ut culter, & gladius: at charitas, & gratia connotant diverſa munia, & res diſtinctas. Nam gratia ſignificat eſſe gratum, & acceptum Deo, acceptatione ſupernaturali in Filium adoptivum, & ut ſic non ſignificat aliquod principium ſupernaturale diligendi Deum connaturaliter, quod tamen charitas ſumpta præciſo conceptu charitatis ſignificat; ergo gratia ſanctificans, & charitas diſtinguuntur pluſquam ſolo nomine.

QUÆSTIO TERTIA.

An & qualiter gratia habitualis augeri poſſit, & minui, corrumpi, & deperdi.

N*Otandum primò*, circa primam hujuſce propoſitæ quæſtionis partem, tres capitales fuiſſe erroneas hæreticorum ſententias. *Primus* error fuit Joviniani, qui docuit olim homines in cepta Dei gratia creſcere non poſſe, ut teſtatur S. Hieronymus lib. 2. adversùs eumdem hæreticum. *Secundus* tribuitur Kemnitio, qui licèt docuerit juſtitiam, & ſanctitatem aliquod accipere poſſe incrementum, negavit tamen id provenire ex bonis operibus; ſed dumtaxat ex fide promiſſionum divinarum, ſubindeque potiùs ex beneplacito Dei, quàm ex merito operantis. *Tertius* denique error fuit Beguardorum, & Beguinarum, qui

exi-

exiſtimabant homines ad talem ſanctitatis, & juſtitiæ gradum poſſe in hac vita pertingere, ut ad ulteriorem perfectionem progredi non liceret. Adversùs quem triplicem errorem in prima concluſione pugnandum erit.

Notandum ſecundò, apud Catholicos extra controverſiam eſſe, quòd gratia habitualis, & ſanctificans poſſit deperdi per mortale peccatum, dicente Domino per Ezechielem cap. 18. *Si autem avertit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundùm omnes abominationes, quas operari ſolet impius, numquid vivet? omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus eſt, & in peccato ſuo, quod peccavit, in ipſis morietur*, ſed difficultas eſt, utrùm gratia ſanctificans, quam eamdem realiter cum charitate eſſe probatum eſt ſuprà, per ſingulos actus peccaminoſos deſtrui poſſit, & corrumpi, an verò dumtaxat per actum odii, & averſionis Dei charitati directè oppoſitum; ſicut fides, ſpes, ac cæteræ virtutes non deperduntur, niſi per actus contrarios, & oppoſitos.

Notandum tertiò, hic difficultatem non moveri, an gratia habitualis augeri poſſit, & minui per extraordinariam Dei virtutem, & diſpoſitionem, penes intenſionem graduum, qui in illa ſunt: idque pro libito, & abſque ullo reſpectu ad opera meritoria, vel demeritoria: ſed quæritur, an de facto, & ex communi lege, gratia ſanctificans augeri poſſit per quoslibet actus meritorios, non ſolùm charitatis, ſed etiam aliarum virtutum, tam ſupernaturalium, quàm moralium; idque non ſolùm per intenſiores, ſed etiam per remiſſiores earum virtutum actus: an etiam minuatur per quodlibet veniale peccatum. Igitur tria maximè veniunt hic reſolvenda: *Primum*, an gratia habitualis augeri poſſit, quamdiu hoc in mortali ſtatu vivimus per quælibet bona opera. *Secundum*, an reverà per quodlibet peccatum mortale habitualis gratia deſtruatur. *Tertium* denique, an per ſingula venialia gratia habitualis minuatur.

CONCLUSIO PRIMA.

G*Ratia habitualis ex natura ſua augeri poteſt: & de facto in hominibus augetur per ſingula eorum bona opera, quamdiu in hoc ſtatu mortali vivunt; itaut nullus adeò ſanctus, & perfectus ſit, qui in ſanctitate ulteriores gradus facere non poſſit, etiam per actus remiſſos, aut minùs intenſos.* Hæc concluſio quatuor continet partes, adversùs totidem errores in primo notabili declaratos.

Probatur primò, quidem ex Scriptura ſacra pluribi adhortante ad progreſſum ex juſtitia, & ſanctitate: Sic Eccl. 28. *Ne vereris uſque ad mortem juſtificari*, ideſt, in juſtitia progreſſus facere. Prov. 4. *Juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem.* Ad Philip. 1. *Hoc oro ut charitas veſtra magis, ac magis abundet.* Et Apocal. 22. *Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc.* Et 2. Corint. 4. *Licèt eis, qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is, qui juſtus eſt, renovatur de die in diem.*

Eadem veritas definita fuit in Concilio Viennenſi in Clementina *ad noſtrum de hereticis*; & Tridentino ſeſſione 6. cap. 10. ubi ait: *Sic ergo juſtificati, & amici Dei, ac domeſtici facti euntes de virtute in virtutem renovantur, ut Apoſtolus*, inquit, *de die in diem; hoc eſt mortificando membra carnis ſuæ, & exhibendo ea arma juſtitiæ in ſanctificationem per obſervationem mandatorum Dei, & Eccleſiæ, in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus creſcunt, atque magis juſtificantur.... quod juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia cùm orat, Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum.* Hinc can. 24. ita ſtatuit: *Si quis dixerit juſtitiam acceptam non conſervari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera, ſed opera ipſa fructus ſolummodò, & ſigna eſſe juſtificationis adeptæ, non autem ipſius augendæ cauſa, anathema ſit.*

Huic veritati adſtipulantur omnes ſancti Patres, maximè *Hieronymus* in cap. 4. ad Epheſ. explicando hæc verba, *Unicuique donata eſt gratia, &c. Auguſtinus* Epiſt. 57. ad Dardanum, *Baſilius* in ſcholiis ad illa verba Pſalmi 83. *Ibunt de virtute in virtutem.* Bernardus ſerm. 9. in Pſal. *Qui habitat, &c.* Suadetur etiam ratione. Gratia eſt qualitas ſupernaturalis, & participatio quædam naturæ divinæ: Ergo non repugnat eam augeri. Probatur conſequentia: Illa repugnantia ſi quæ eſſet, peteretur vel ex eo quòd ſit qualitas, vel quia eſt ſupernaturalis, vel denique quia eſt participatio divinæ naturæ. *Non primum*, proprium enim

enim eſt qualitati poſſe intendi: *Non etiam ſecundum*, nam inde ſequeretur actus charitatis, aut alterius virtutis infuſæ, cùm ſint ſupernaturales, non poſſe augeri, quod abſurdum eſſe conſtat: quippe modò remiſſiùs, modò intenſiùs, Deum ex motivo ſupernaturali diligimus: *Non denique tertium*, cùm enim illa participatio divinæ naturæ ſit inadæquata, & imperfecta, non repugnat eam fieri magis vel minùs perfectam quoad gradus intenſionis.

Probatur etiam ſecunda pars: Nempe quòd gratia ſanctificans augeri poſſit, non ſolùm per actum dilectionis Dei, ſed etiam per opera bona auxilio gratiæ procedentia. Hanc enim veritatem pluribi docet Apoſtolus, maximè verò ad Rom. 6. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem*. Quibus verbis fideles Romanos hortatur, ut quemadmodum ante ſuſceptam baptiſmi gratiam ſervierant iniquitati per mala ipſorum opera, ita poſt acceptum baptiſma ſerviant juſtitiæ in ſanctificationem, ut per bona opera evadant ſanctiores. Sed apertiùs hanc veritatem demonſtrat ad Col. 1. dicens: *Ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei, ut in omni virtute confortati*.

Confirmatur ex aliis Scripturæ locis, quibus bonis juſtorum operibus promittitur augmentum gloriæ, quæ eſt juſtitia conſummata, & conſequenter augmentum gratiæ ſive juſtitiæ inchoatæ. Sic 1. 15. *Abundate in omni opere bono, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino*; quia videlicet potus etiam aquæ frigidæ datus in nomine Chriſti, aut ejus diſcipuli accipiet mercedem æternæ gloriæ, ut ſignificatur Matth. 10. Similiter 2. ad Cor. 2. *Momentaneum hoc, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum, in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. His adde doctrinam, & definitionem ſuprà laudatam Concilii Tridentini, quibus apertè ſignificat, non ſolùm per actus charitatis, ſed etiam per bona quælibet opera, gratiam in nobis augeri.

Probatur tertia pars: Nempe quòd juſti per totam vitam in juſtitia accepta proficere valeant; itaut numquam eò perveniant, quò ulteriùs progredi non poſſint quamdiu ſunt in via, & mortalem vitam agunt, ita namque apertè docet Scriptura ſacra, Eccleſ. 18. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari, quia merces Dei manet in æternum*: Quaſi diceret, Non deſiſtas quamdiù vivis in juſtitia per novos gradus proficere, quia quò ſanctior eris, ampliorem, & abundatiorem gloriam excipies. Sic pariter Pſalm. 83. *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion* ideſt, in virtute creſcent, donec ad beatam viſionem perveniant: & ad Galat. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes*. Quibus verbis Apoſtol. ſignificat totum tempus hujus vitæ datum eſſe ad bene operandum, & ſerendum, quod metamus in altera, ſemen ſcilicet vitæ æternæ.

Eamdem veritatem ſua auctoritate tuentur SS. Patres, præſertim S. Hieronymus ſuper Pſalm. 83. exponens illa verba, *Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit*, ubi ait, *Quicumque ſanctus quotidie in priora extenditur, & præteritorum obliviſcitur*. S. Auguſtinus ſer. 15. de verbis Apoſtoli: *Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice, noli in via remanere*. S. Leo ſer. 2. de Quadrag. *Hæc eſt*, inquit, *perfectorum vera juſtitia, ut numquam præſumant ſe eſſe perfectos, ne ab itineris nondum finiti intentione ceſſantes, incidant in deficiendi periculum, ubi proficiendi depoſuerint appetitum*. S. Proſper in collectione ſententiarum S. Auguſtini, ſententia 102. *In hac vita, quæ tota tentatio eſt, in ſublimiſſimis ſanctis non apprehenditur illa perfectio, cui non ſuperſit aſcenſio*. Hinc lib. Epigr. in 26. eleganter cecinit.

Semper enim ſanctis ſupereſt quò creſcere poſſint,
Et perfectorum gloria principium eſt.
Virtutem virtus pariat, de lumine lumen
Prodeat, atque omnis palma gradum faciat.

Favet etiam ratio: nam quamdiu homo viator eſt, mereri poteſt, unde Chriſtus Dominus hortabatur ſuos diſcipulos, *Ambulate dum lucem habetis ut non vos tenebræ comprehendant*. Joan. 12. Ergo ſemper aſſequi poteſt novum gradum gratiæ qui ſit novi gloriæ gradus ſemen. *Deinde*, quamdiu viator non eſt in termino poteſt ad eum continuis greſſibus tendere: at quamdiu homines ſunt in mundo, non habent permanentem civitatem, ait S. Paulus, ſed futuram

turam inquirunt; ſubindeque aſſiduo bonorum operum incremento poſſunt in patriam ſuam properare. *Denique*, licèt capacitas obedientialis hominis ad gratiam finita ſit, tamen ſecundùm ordinationem divinæ providentiæ numquam omnimodè impletur per media, & auxilia à Deo ſubminiſtrata, nec ullus unquam attinget eum gratiæ gradum quem Chriſtus Dominus habuit; adeoque conveniens eſt, ut quamdiu viator eſt, cùm ejus capacitas omnimodè non poſſit expleri, ſaltem tali modo promoveatur, ac jubetur divinitùs per auxilia gratiæ, ut magis ſemper, ac magis proficiat donec viæ ſuæ terminum aſſequatur.

Probatur denique quarta pars. Nempe quòd habitualis gratia augeri poſſit etiam per actus remiſſos, & minùs intenſos: *Tùm quia* ſacra Scriptura, & Concilium Tridentinum apertè docent noſtram ſanctitatem augeri per quæcumque bona opera: ſed actus remiſſi ſunt bona opera: ergo per eos actus gratia ſanctificans augetur. *Tùm quia*, inquit Doctor in 4. *diſt.* 2. *quæſt.* 1. ſi gratia ſanctificans per actus remiſſos non augeretur, cùm illa ſit ſemen gloriæ, ſequeretur quòd adultus qui plures actus remiſſos exercuit poſt baptiſmum, non foret beatior nec ampliori beatitudine donaretur, quàm parvulus, qui ſtatim poſt baptiſmum moritur: at conſequens pugnat in ipſam Dei remunerantem juſtitiam, quæ etiam minimum opus bonum, putà calicem aquæ frigidæ, ex miſericordia donatum non ſinit eſſe abſque mercede.

Confirmatur, ex eo quòd Deus nulla opera mala quantumvis remiſſa, ſinit eſſe impunita: nam venialia quæque plectentur in Purgatorio niſi hac in vita exſolvantur: Ergo pari ratione non debet ulla bona opera quantumvis minuta irremunerata deſerere; Deus enim non proclivior eſt ad vindictam mali quàm ad præmiationem boni. *Denique*, Concilium Tridentinum *ſeſſion.* 6. *capit.* 16. poſtquam ſtatuit conditiones ad merendum deſideratas, ſcilicet quòd ſit opus honeſtum voluntarium à gratia procedens, ait, *Nihil ipſis juſtificatis amplius deeſſe, ut verè promeruiſſe cenſeantur*; ergo non requiritur actus intenſior, cùm aſſignatæ iſtæ conditiones etiam in remiſſum cadere poſſint.

Objicies contra primam partem. Tota noſtra gratia, ac juſtitia dimanat à Chriſto totius gratiæ fonte, *de cujus plenitudine omnes accipimus*: ſed Chriſtus gratias diſtribuit ſingulis prout vult, & non ſecundùm cujuſque meritum, ut docet S. Paulus 1. ad Cor. 12. Ergo ſi aliquod ſit gratiæ augmentum, non ſit per bona opera.

Diſtinguo minorem. Dividit *ſingulis prout vult* primam gratiam, & aliquando illius augmentum, concedo: dividit ſemper gratiæ augmentum prout vult, hoc eſt ex mera liberalitate, nec attendendo ad bona opera illud augmentum promerentia, nego. Contrarium namque ſuprà probatum eſt ex Scriptura: illa enim fruſtrà, & illuſoriè nos hortaretur ad novum acceſſendum gradum juſtitiæ per bona opera, ſi ille gradus ex ſola Chriſti Domini liberalitate penderet. *Adde quòd* Apoſtolus, cujus auctoritate nititur objectio, ibi duntaxat ſermonem faciat de directione gratiarum gratis datarum.

Inſtabis. Quæcumque gratia datur gratis, & ex pura liberalitate; nam ſi ex meritis, jam non eſt gratia, inquit Apoſtolus: Ergo cùm gratiæ augmentum veram habeat rationem gratiæ, gratis concedi debet, & non ex merito, & intuitu bonorum operum.

Diſtinguo antecedens: Gratia omnis gratis datur, vel ratione ſui, vel ratione ſui principii, concedo: ſemper ratione ſui, nego. Duplex igitur diſtinguenda eſt gratuita collatio gratiæ; una quidem ſimplex, quæ ſit nullo habito reſpectu ad opus meritorium; alia verò ſecundùm quid, videlicet ratione principii, quod gratis datur; ſic gloria æterna licèt ſit corona vincentium, merces laborantium, & hæreditas filiorum, tamen dicitur gratia, quia nempe datur propter opera meritoria, quæ fuerunt elicita per gratiam ſanctificantem gratis conceſſam. Pari ratione augmentum gratiæ dicitur gratia, quia conceditur ſolùm ratione operis meritorii, quod per gratiam actualem, & habitualem ſimpliciter gratis conceſſam fuit elicitum.

Objicies adverſùs ſecundam partem. Habitus non poſſunt augeri niſi per actus ſimiles iis quos eliciunt; ergo gratia ſanctificans, cùm eadem ſit realiter cum charitate, non poteſt augeri per actus aliarum virtutum, ſed duntaxat per actum amoris Dei.

Diſtinguo majorem. Habitus acquiſiti, & comparati per actus augeri nequeunt, niſi per actus ſimiles iis, quos eliciunt, &

per

Digitized by Google

per quos producti fuerunt, concedo: habitus infuſi, & per ſolam Dei liberalitatem conceſſi, qualis eſt gratia ſanctificans, non poſſunt augeri niſi per actus homogeneos, ſeu ſimiles eis quos eliciunt, nego: Cùm enim actus meritorii non phyſicè, ſed dumtaxat moraliter concurrant ad augmentum habitus, nempe movendo Deum per modum meriti ad conferendum illud augmentum, cùmque Deus moveatur ad compenſandum ſervi fidelis obſequium, propter quamlibet ejus obſervantiam, & obedientiam; inde fit quòd augmentum gratiæ ſanctificantis fieri poſſit per quodlibet bonum opus. *Adde quòd* charitas ſit virtus generalis, quæ ſuo veluti ſinu cæteras virtutes complectitur; *plenitudo* namque *legis eſt dilectio*, inquit Apoſtolus, hinc eſt quòd facilè per quoslibet actus cæterarum virtutum moraliter augeri poſſit.

Objicies contra tertiam partem, S. Auguſtinum in Enchiridio cap. 121. dicentem, *Hic veniri ad tantam magnitudinem charitatis, quæ major eſſe non poſſit*: ergo cenſet S. Auguſtinus charitatem hac in mortali vita habere poſſe accreſſionis metam, & terminum.

Nego conſeq. ibi enim non agit de charitate ſecundum intenſionem habitus, ſed ſecundùm exhibitionem operis ex genere ſuo maximi, cujuſmodi eſt omnia propter Deum contemnere, & mortem pro illo ſubire; juxta illud Joan. 19. *Majorem charitatem nemo habet, ut animam ſuam ponat, &c.* Quem utique præſtantiſſimum effectum reverà poteſt homo fidelis hac in mortali vita exercere, uti fecerunt Martyres, & plurimi Reges, & divites; necnon & innumeri Religioſi, qui venditis omnibus quæ poſſidebant, & larga eleemoſynarum largitione pauperibus erogatis, pauperem Chriſtum ſecuti ſunt.

Objicies tandem contra ultimam partem, illud Apocal. 3. ubi Epiſcopus Sardis reprehenditur quia non erant plena ejus opera coram Deo; opera autem non plena alia non ſunt quàm opera remiſſa: Ergo tantum abeſt ut illa promereri poſſint augmentum gratiæ, quinimò Dei iram, & indignationem provocant. *Deinde* ſecundùm S. Gregorium lib. Moral. cap. 16. in via Domini non progredi, regredi eſt: ſed per opera remiſſa non progredimur: ergo retrogredimur. *Denique*, qui negligenter utitur donis acceptis, non meretur accipere augmentum doni: ſed qui remiſsè operatur, negligenter utitur donis; igitur illius doni augmentum non meretur; ergo opera remiſſa nullatenus conferunt ad augmentum gratiæ.

Nego conſequentiam: *& ad primum arg.* nego minorem; nam per opera non plena non intelliguntur opera remiſſa, ſed illa quæ ſunt facta propter inanem gloriam, & vacua ſunt omnino retributionis, & mercedis.

Ad ſecundum nego pariter minorem; ſicut enim ille qui exercuit actum charitatis, quæ eſt omnium virtutum præſtantiſſima; non dicitur regredi, quando poſteà exercet actum alterius virtutis minùs perfectæ: ita nec retrogredi dicendus eſt, qui poſtquàm exercuit actum perfectum, & intenſum alicujus virtutis, poſtmodum ejuſdem, vel alterius virtutis actum minùs perfectum elicit; ſemper enim ambulare dicitur is qui motum facit versùs terminum, licèt nunc celeriùs, nunc tardiùs gradiatur.

Ad tertium diſtinguo majorem: Qui negligenter, ideſt, peccaminosè utitur, ſeu potiùs abutitur bonis, non meretur eorum augmentum, concedo: qui negligenter, ideſt, remiſsè talibus donis utitur, nego: cùm enim nullum ſit præceptum, quo jubeatur ut actus fiat modo intenſo, & perfecto, hinc non eſt dicendus quis peccare, dum remiſsè agit.

Petes quandonam à Deo concedatur tale augmentum gratiæ propter opera remiſſa.

Reſpondeo, hoc in ſolvendo dubio variare Auctores, ſunt enim qui cenſeant illud augmentum ſtatim concedi, ac opus meritorium elicitum fuit. Ita *Gabriel.* in primum diſt. 17. qu. 4. art. 3. *Vaſquez* diſp. 220. *Nonnulli* exiſtimant cum ſancto Thoma 1. 2. qu. 114. artic. 8. tale augmentum non dari ſtatim, ſed dumtaxat quando homo elicit actum intenſiorem: *Cæteri* verò cum ſubtili Doctore in 4. diſt. 21. qu. 1. docent augmentum illud conferri maximè in inſtanti mortis; cùm enim actus remiſſus per ſe, & phyſicè non augeat habitum infuſum, ſed ſolùm diſpoſitivè, & moraliter; conveniens videtur ut Deus, qui ſuavem modum augendi ſervat, non ſtatim augeat, quia non eſt diſpoſitio ſufficiens, ſed dumtaxat in ultimo vitæ inſtanti, ne videlicet actus remiſſos relinquat ſine præmio; & inſuper anima in illo articulo propter perſeve-

ſeverantiam in gratia, diſpoſita eſt ut illi tale augmentum detur.

Dices. Juſtificati per bona opera, ex Concilio Tridentino, eunt de virtute in virtutem, & de die in diem in ipſa juſtitia bonis operibus creſcunt, atque magis juſtificantur: ergo ſuæ juſtitiæ augmentum ſuſcipere debent, non ſolùm in fine vitæ, ſed etiam ſtatim ac opera bona, licèt remiſſa, exercuerunt.

Reſpondeo hoc equidem verum eſſe de operibus intenſis, non verò de remiſſis; nam magis congruit, ut Deus ſuavem modum operandi ſervet, tribuendo videlicet augmentum gratiæ, juxta diſpoſitionem, quæ cùm non videatur aptior quàm in articulo mortis, idcirco congruentiori ordine tunc dumtaxat illorum actuum remiſſorum augmentum gratiæ confert.

Inſtabis. Non videtur major diſpoſitio in fine vitæ, quàm ſtatim ac actus illi fuerunt eliciti; ergo non apparet ratio cur augmentum illud in finem vitæ differatur.

Nego antecedens: Nam ordinariè fit, ut in fine vitæ charitas ſit intenſior: deinde propter perſeverantiam in gratia uſque ad ultimum vitæ terminum videtur major diſpoſitio ad illud augmentum gratiæ ſuſcipiendum, quàm fuerat antea. Denique cùm merita remiſſa ſine præmio remanere non debeant, oportet ut illud augmentum debitum perſolvatur in eo ſtatu, in quo non requiritur diſpoſitio, ſicut in via qui eſt ſtatus diſponendi ſe, & merendi.

CONCLUSIO SECUNDA.

G*Ratia habitualis per quodlibet mortale peccatum deſtrui poteſt, & non dumtaxat per actum odii, & averſionis Dei.*

Probatur hæc aſſertio illis omnibus Scripturæ textibus, quibus declaratur arcendos à regno cælorum; non ſolùm qui Deum actuali odio proſequuntur, ſed etiam eos qui quodlibet peccatum patrant. Sic ad Galat. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia &c. quæ prædico vobis ſicut prædixi, quia qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Ubi abſolutè dicit qui talia agunt regnum Dei non conſecuturos: quod apertiùs declarat 1. Cor. 6. cùm ait, *Sed vos injuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus? An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri &c. regnum Dei poſſidebunt: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis &c.* Ubi manifeſtum eſt eum loqui de quibuslibet peccatis. Similia habet Eph. 5. Hinc ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore ſalutem veſtram operamini*. Quibus concordat, illud Apoc. 3. ubi Epiſcopo juſto dicitur: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*.

Quapropter Concilium Tridentinum ſeſs. 6. cap. 15. *Aſſerendum eſt*, inquit, *non modò infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amitti*: Eo quòd omne peccatum mortale graviter Deum offendit, æternæ damnationi hominem adjudicat, Deoque inviſum, & inimicum reddit; & ſubinde gratiam ſanctificantem expellit, qua ſumus Dei amici, filii & hæredes. Quæ contra hanc veritatem ſolent objici ab hæreticis, ſolventur infrà.

CONCLUSIO TERTIA.

G*Ratia habitualis non deſtruitur, nec minuitur per venialia peccata*. Prima pars hujus concluſionis patet ex Scriptura ſacra, quæ peccantes venialiter, juſtos appellat. Sic Proverbiorum 24. *Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo juſti, neque vaſtes requiem ejus, ſepties enim cadet juſtus, & reſurget*: quaſi diceret, Ne exiſtimes te in illo deprehenſurum impietatem aut gravem aliquam culpam, & iniquitatem: ſi enim cadit aliquando, ut viris juſtis contingit, tamen, nonniſi leviter cadit, & ſtatim reſurgit. Hinc Concilium Tridentinum ſeſs. 6. cap. 11. ait: *Licèt in hac mortali vita, quantumvis ſancti, & juſti in levia ſaltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea, deſinunt eſſe juſti; nam juſtorum illa vox eſt, & humilis, & verax: Dimitte nobis debita noſtra*.

Poſterior pars Concluſionis, nempe quòd *gratia habitualis per peccata venialia non minuatur*, probatur ex eo quòd, ſi peccata venialia gratiæ intenſionem minuerent, maximè quia illi repugnarent phyſicè aut moraliter; *vel* quia ejus diminutionem merentur: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem *primum*, quia illa quæ ſibi invicem repugnant phyſicè aut moraliter, non poſſunt ſimul ſubſiſtere ſecundùm legem ordinariam;

pec-

peccatum autem veniale ſubſiſtere poteſt cum gratia etiam valdè intenſa, putà cùm aliquis habens charitatem ardentiſſimam, idem peccatum veniale committit, cum eo qui charitatem dumtaxat remiſſam habet. *Secundum* etiam dici nequit, nempe quòd veniale peccatum moveat Deum ad auferendos aliquos gradus gratiæ, quia Deus non punit leviora peccata, qualia ſunt venialia tam gravi pœna, quanta eſt amiſſio, & privatio alicujus partis gratiæ, & gloriæ illi correſpondentis. *Deinde*, ſi peccatum veniale gratiam minueret, ſequeretur tandem quòd multiplicatis peccatis venialibus, gratia poſſet omnino deperdi: nam cùm gradus illius gratiæ ſint finiti, ſi quodlibet peccatum veniale unum aliquem gradum, vel partem ejus auferret, tot committi poſſent peccata venialia, ut tandem tota gratia periret, & evaneſceret: abſurdum eſt autem quòd per peccata venialia gratia poſſit deperdi: alioqui homo propter peccatum veniale damnari poſſet; quippe deſtitueretur gratia ſanctificante, quæ ad ſalutem eſt abſolutè neceſſaria.

Dices: Per veniale peccatum contrahitur quidam tepor, & animæ virtus hebetatur, præſertim quando frequentiùs, & deliberatè fiunt: ſed tepor ille, & illa animæ imbecillitas aliundè non proveniunt, quàm ex diminutione gratiæ habitualis: ergo reverà per peccatum veniale diminuitur.

Nego minorem: Illa enim non proveniunt ex remiſſione, & diminutione gratiæ ſanctificantis in ſeipſa; ſed ex ſubſtractione auxiliorum gratiæ, quibus indignus fit, qui liberiùs aut frequentiùs venialiter peccat.

Dices ſecundò: Sanctus Auguſtinus Epiſtola ad Seleuciannm affirmat, quòd ſi venialia collecta fuerint, ita nos opprimcnt, & gravabunt, ſicut unum aliquod grande peccatum: ergo venialia multiplicata eumdem habere poſſunt effectum, quem haberet unum mortale: ſed unum mortale peccatum ſufficit non ſolùm ad minuendam, ſed etiam ad deſtruendam gratiam ſanctificantem: ergo pariter venialia peccata poterunt eamdem gratiam deſtruere, aut ſaltem minuere.

Diſtinguo antecedens: Oppriment, & gravabunt effectivè, & formaliter, ſicut opprimit, & gravat peccatum mortale, nego: diſpoſitivè, & remotè, concedo: venialia enim multiplicata diſponunt ad amiſſionem gratiæ, & commiſſionem peccati mortalis, quatenus ſcilicet frequenter, & ordinariè contingit, ut qui valde negligentes ſunt in vitandis venialibus, labantur in aliquod peccatum mortale, quia deſtituuntur majoribus auxiliis gratiæ, quibus juſti privantur; dum enim homines, inquit S. Auguſtinus *Sermone* 88. *de tempore*, negligentes imprimis deſpiciunt peccata ſua, quia parva ſunt, creſcentibus minutis peccatis adduntur & crimina, & cumulum faciunt, & demergunt.

Quæres *qualiter gratia ſanctificans per peccatum mortale expellatur, an phyſicè, & ratione oppoſitionis naturalis; an verò moraliter tantùm, & ratione diſpoſitionis, & ordinationis divinæ*.

Reſpondeo, id fieri non phyſicè, ſed moraliter, quia ſi peccatum mortale eſſet cauſa phyſica expulſionis gratiæ, id præſtaret vel effectivè, vel formaliter, vel poſitivè.

Primum dici nequit, quia ſi peccatum mortale effectivè gratiam pelleret, deberet in anima efficere formam aliquam phyſicè ipſi gratiæ oppoſitam, & cum ea incompatibilem: ſed hoc non præſtat, etenim ſi ſit peccatum puræ omiſſionis, nihil phyſicè efficit: ſi verò ſit peccatum commiſſionis, non producit aliquam formam, quæ ſit phyſicè oppoſita gratiæ; peccatum enim commiſſionis nihil producit, niſi fortè habitum vitioſum: ſed ille nec phyſicè, nec moraliter pugnat cum gratia ſanctificante, nam habitus vitioſi per aſſiduum peccatum contracti remanent in juſtificatis, & eos ad peccatum inclinant, ut experientia conſtat.

Secundum etiam dici nequit: tum quia id quod pellit aliud tamquam forma phyſicè oppoſita, & incompatibilis, debet habere illam incompatibilitatem ex natura ſua: ſed peccatum mortale ex natura ſua phyſica non habet talem incompatibilitatem: nam idem actus qui eſt peccatum mortale, ſi non fieret liberè, eſſet idem actus phyſicè, nec tamen gratiam pelleret, neque foret peccatum; ſubindeque illam expellendi vim non habet ex natura ſua.

Tertium denique nequit pariter affirmari; forma enim quæ non pendet à phyſicis diſpoſitionibus, neque illas prærequirit in ſub-

ſubjecto, non poteſt phyſicè expelli per contrarias diſpoſitiones, hæ namque non aliter expellunt formam, quàm deſtruendo formaliter diſpoſitiones ad illam formam prærequiſitas: ſed gratia non pendet phyſicè ab ullis diſpoſitionibus, ut patet in infantibus, qui ſine ulla diſpoſitione juſtificantur per baptiſmum; ſi verò in adultis requirantur aliqui actus, quibus diſponantur ad gratiam ſanctificantem, illæ diſpoſitiones ſunt tantùm morales ratione conſtitutionis, & ordinationis divinæ, quæ eas præſcripſit habendas: Reſtat igitur, ut mortale peccatum gratiam deſtruat tantùm moraliter: *vel* quatenus movet Deum ad gratiæ ſubſtractionem ſicut ad alias pœnas inferendas: *vel* quia gratia eſt forma non bene conveniens cum peccato mortali; utpote cùm illa hominem Dei amicum faciat; hoc verò inimicum conſtituat: *vel* denique, quatenus peccatum avertit hominem à Deo, & convertit ad creaturas; gratia verò è contrario hominem à creaturis evocat, ut ad Deum convertat.

Hic etiam quæri ſolet, an ſaltem per extraordinariam Dei diſpoſitionem, & virtutem gratia ſanctificans unà cum mortali peccato ſubſiſtere poſſit: verùm hæc quæſtio convenientiori ordine ſolvetur in diſputatione de charitate.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Cauſis Gratiæ.

EXplicata utcumque gratiæ habitualis natura, conſequenter agendum eſt in hoc Articulo de cauſis illius, quas omnes Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. apertè declarat his verbis: *Hujus juſtificationis cauſæ ſunt*, finalis *quidem*, *gloria Dei*, *& Chriſti*, *ac vita æterna*: Efficiens *verò miſericors Deus*, *qui gratuitò abluit*, *& ſanctificat*, *ſignans*, *& ungens Spiritu ſancto promiſſionis*, *qui eſt pignus hæreditatis noſtræ*: Meritoria *autem dilectiſſimus Unigenitus Filius ſuus Dominus noſter Jeſus Chriſtus*, *qui cùm eſſemus inimici*, *propter nimiam charitatem*, *qua dilexit nos*, *ſua ſanctiſſima paſſione in ligno crucis nobis juſtificationem meruit*, *& pro nobis Deo Patri ſatisfecit*: Inſtrumentalis *item ſacramentum baptiſmi*, *quod eſt ſacramentum fidei*, *ſine qua nulli umquam contigit juſtificatio*. *Demum unica* Formalis *cauſa eſt juſtitia Dei*: *non qua ipſe juſtus eſt*, *ſed qua nos juſtos facit*; *qua videlicet ab ea donati renovamur ſpiritu mentis noſtræ*, *& non modò reputamur*, *ſed verè juſti nominamur*, *& ſumus*. Quamquam autem, ut ex præfatis verbis conſtat, plures ſint cauſæ gratiæ, nihilominus hic dumtaxat nobis ſermo erit de cauſa Efficiente, & Materiali, nec-non & ſubjectiva gratiæ habitualis, quæ præcipuum eſt analogatum ſub hoc nomine *gratia*.

QUÆSTIO PRIMA.

An, *& qualiter Deus ſit cauſa efficiens Gratiæ.*

NOtandum primò, triplicem à Philoſophis diſtingui cauſam productivam, nempe principalem, coagentem, & inſtrumentalem. *Principalis* eſt, quæ prima eſt, & independens à concurſu ſuperioris cauſæ ejuſdem rationis in productione effectus; ita quòd cæteræ cauſæ ab ejus influxu pendeant. *Coagens* ſeu minùs principalis ea dicitur, quæ reverà quidem in effectum efficienter influit, ſed cum dependentia à cauſa principali; ita quòd abſque illius concurſu nullatenus in effectum influeret. *Inſtrumentalis* denique eſt ea, quæ effectus quidem productionem attingit, non tam per propriam virtutem intrinſecè ſibi inexiſtentem, quàm per virtutem principalis agentis, à quo movetur, & ad effectum producendum aſſumitur.

Notandum ſecundò, omnes Theologos cum Concilio Tridentino loco mox laudato, convenire, cauſam efficientem primam, & ſupremam gratiæ eſſe Deum, qui gratuitò abluit, & ſanctificat, ſignans, & ungens ſpiritu promiſſionis, ut loquitur Concilium poſt Apoſtolum 1. Cor. 6. & ad Titum 3. Minùs verò principalem, & meritoriam, eſſe Chriſtum Dominum, qui per principale miniſterium eſt executor gratiæ, & gloriæ, & ſacramentorum inſtitutor, quique ſua paſſione ſanctiſſima nobis juſtificationem meruit, & pro peccatis hominum Deo Patri ſatisfecit. *Denique*, efficiens inſtrumentalis, ſunt ipſa ſacramenta à Chriſto inſtituta, quibus Deus utitur velut inſtrumentis ad gratiam producendam, non phyſicè, ut volunt Thomiſtæ, ſed moraliter, ut ſubtilis Doctor, & ejus Diſcipuli affirmant. Verùm difficultas eſt, an etiam aliqua creatura de

lege

lege ordinaria, vel extraordinaria poſſit habere rationem cauſæ principalis productivæ gratiæ.

Notandum tertiò, maximè controverſiam moveri de humanitate Chriſti, quæ cùm ſit rerum creatarum præſtantiſſima, & potentiſſima, utpote cui donata fuerit omnis poteſtas in cœlo, & in terra, etiam efficaciſſimam præ cæteris creaturis operandi virtutem habet in ordine naturæ, gratiæ, & gloriæ, inde volunt aliqui Theologi eam non ſolùm eſſe cauſam meritoriam, ſed etiam principalem effectivam gratiæ; ita quòd reverà concurſu phyſico ad ejus productionem concurrat. Sic tenent *Medina* in 3. part. qu. 13. dubio ultimo, & *Cabrera* ibidem diſp. 2. ubi docent humanitatem Chriſti, ſeu Chriſtum D. in quantum hominem, eſſe cauſam principalem gratiæ ſanctificantis in omnibus juſtis, ſecundariam tamen, & Deo ſubordinatam. Verùm quàm improbabilis ſit eorum ſententia, aperiet

CONCLUSIO UNICA.

Deus ita ſolus eſt cauſa efficiens principalis gratiæ, ut nullum dari poſſit agens creatum adeò perfectum, quod eamdem cauſæ principalis gratiæ productivam virtutem obtineat. Hæc eſt communis in utraque ſchola Angelica, & ſubtili.

Probatur primò: Ille ſolus producere poteſt, ut cauſa principalis gratiam juſtificantem, qui ſolus poteſt juſtificare: ſed ſolus Deus homines juſtificare poteſt, & à peccato mundare: ergo productio gratiæ juſtificantis ſoli Deo, ut cauſæ principali, competit. Major conſtat. Gratiæ namque ſanctificantis infuſio, eſt peccatorum condonatio, & abſolutio. Minor verò probatur ex Scriptura ſacra. Job. 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* Iſaiæ 45. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas, narra ſi quid habes ut juſtificeris.* Rom. 3. *Quoniam unus eſt Deus, qui juſtificat.* Et 8. *Deus eſt, qui juſtificat? quis eſt, qui condemnet?* Ex quibus verbis clarè colligitur gratiam habitualem, quæ eſt cauſa formalis juſtificationis, & remiſſionis peccatorum, ita à ſolo Deo, ut à cauſa principali pendere, ut nulli alteri, vis illius productiva competere poſſit. Unde meritò S. Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis cap. 14. ait: *Quiſquis ergo auſus fuerit dicere: Juſtifico te* (nempe ut cauſa principalis) *conſequens eſt, ut etiam dicat, Crede in me*: Inde concludir, quòd ſicut non eſt credendum, niſi in ſolum Deum, ita ſentiendum eſt nullam creaturam, ſed ſolum Deum, ut cauſam principalem juſtificare poſſe. Cujus veritatis ratio eſt, quia offenſa Dei ab illius jure abſolutè pendet, de qua nullus alius diſponere poteſt, niſi per delegatam ſibi tamquam miniſtro, & diſpenſatori ab ipſo Deo vicariam poteſtatem.

Nec valet reponere, illa teſtimonia intelligenda eſſe de cauſa principali, quæ ſit prima, & independens à ſuperioris concurſu, non autem de principali ſecundaria. Hæc, inquam, replica nulla prorſus eſt; quia cùm Dei proprium ſit eſſe cauſam primam, & independentem ab omni alia ſuperiori, non tantùm reſpectu divinæ gratiæ; ſed etiam per ordinem ad quemcumque effectum; evidens eſt, quòd illis locis Scriptura nihil aſſereret, quod eſſet ſpeciale productioni gratiæ, & peccatorum juſtificationi, ſi nihil aliud intenderet.

Probatur ſecundò: Ille ſolus poteſt eſſe cauſa principalis gratiæ, qui ſolus poteſt dare Spiritum ſanctum, ut cauſa princeps: ſed nulla creatura, etiam Chriſtus Dominus in quantum homo, habet poteſtatem phyſicam, & principalem dandi Spiritum ſanctum: ergo neque conferendi, & producendi gratiam habitualem. Major patet ex illo ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt, &c.* Minor verò probatur: oportet donum eſſe aliquo modo in poteſtate ipſius dantis, vel per originem, vel per poſſeſſionem: ſed nullo iſtorum modorum Spiritus ſanctus poteſt eſſe Chriſti, ut hominis, aut alicujus puræ creaturæ: ergo nullus Spiritum ſanctum præter Deum dare poteſt; ſubindeque nec gratiam ſanctificantem conferre. Hinc meritò S. Auguſtinus lib. de Trinit. c. 12. diſtinguens ea, quæ conveniunt Chriſto, ut Deo, ab his quæ ipſi competunt ut homini, docet Chriſtum Dominum quatenus Deum, Joan. 16. Apoſtolis dixiſſe, de Spiritu ſancto: *Si autem abiero mittam eum ad vos*: in quantum verò erat homo, dixiſſe, Joan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*, quo ſignificaret ſe, ut hominem non poſſe principaliter, & ex ſua authoritate dare Apoſtolis Spiritum ſanctum, ſed quatenus erat homo debere ipſum precibus à Deo impetrare.

Probatur tertiò: Si aliqua creatura gratiam producere poſſet, maximè id præſtaret, vel

Digitized by Google

eam creando, vel ex potentia obedientiali animæ educendo: ſed neutrum præſtare poteſt creatura: ergo nec gratiam phyſicè, ut cauſa principalis producere. Major conſtat: gratia enim non poteſt produci, niſi *vel* ex nihilo per creationem; *vel* ex potentia ſubjecti per eductionem. Minor verò probatur: primò quoad *creationem*, quia cùm creatio ſit productio entis ex nihilo, oportet ut ille, qui creat, tamquam cauſa principalis, dominium habeat ſupra ens producibile ut ſic, atque adeo, quòd ſit Dominus omnis entitatis producibilis: ſed hoc, ut manifeſtum eſt, alicui creaturæ competere nequit: ergo, &c. Conſtat etiam quoad *eductionem*: tum quia, ut ſequenti quæſtione probabimus, gratia non educitur, ſed creatur: tum quia etiamſi educeretur, illa vis educendi creaturæ competere non poſſet: ſicut enim virtus eductiva naturalis habet dominium ſupra potentiam naturalem ſubjecti, ex quo educit formam: ita qui educit aliquid de potentia obedientiali, debet habere dominium in talem potentiam: ſed nulla creatura poteſt habere tale dominium; ſiquidem potentia obedientialis eſt ea, qua creatura quælibet ſubditur abſoluto Dei dominio ad obediendum in iis omnibus, quæ contradictionem non implicant; abſolutè autem illud Dei dominium nulli creaturæ tribui poteſt: ergo nec illa virtus gratiæ eductiva.

Objicies primò illos Scripturæ textus, quibus ſignificari videtur Chriſtum Dominum, ut hominem eſſe cauſam phyſicam principalem gratiæ, & juſtificationis noſtræ: Sic Joannis 1. *Lex per Moyſem data eſt, gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Et Joannis 10. ipſemet Chriſtus Dominus ait: *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſalvabitur*: ſed per oſtium ſignificatur principalis authoritas: ergo Chriſtus habet principalem authoritatem, & virtutem productivam gratiæ.

Diſtinguo conſequens: Chriſtus habet principalem virtutem productivam gratiæ, vel quatenus Deus, vel quatenus homo, concedo: quatenus homo, nego: Sicut enim in Chriſto duplex eſt natura, divina ſcilicet, & humana; ita pariter in eo duplex eſt virtus circa communicationem, & productionem gratiæ. Etenim quatenus homo habet virtutem meritoriam reſpectu productionis gratiæ, nec-non & poteſtatem excellentiæ, ſeu miniſterii principalis reſpectu communicationis illius, in quantum videlicet ejus humanitas eſt inſtrumentum conjunctum divinitati perſonaliter, ratione cujus unionis eſt caput totius Eccleſiæ, vitam gratiæ influens in ſingulos Fideles illius myſtici capitis membra: quatenus autem Deus, habet poteſtatem principalem producendi gratiam: Unde præfati Scripturæ textus de alterutra hac poteſtate veniunt intelligendi; ſubindeque nihil adverſùs concluſionem urgent.

Objicies ſecundò: Qui producit principaliter ultimam diſpoſitionem ad formam aliquam, ipſam quoque formam producere poteſt; ſed homo producit ultimam diſpoſitionem ad gratiam principaliter: ergo illam, ut cauſa principalis etiam producere poteſt. Major conſtat, etenim qui producit calorem, ut octo, & in proximo gradu ad formam ignis ſuſcipiendam, eamdem ignis formam producit. Minor verò probatur: homo principaliter elicit actus contritionis, & charitatis: ſed illi ſunt ultimæ diſpoſitiones ad gratiam: ergo, &c.

Reſpondeo primò diſtinguendo majorem: Agens quod ultimam diſpoſitionem ad aliquam formam principaliter producit, ipſam quoque formam producere poteſt, quando illa educitur de potentia ſubjecti naturalis, concedo: quando educitur de potentia ejus obedientiali, nego: cùm enim potentia obedientialis ſoli Deo ſubjiciatur, nec ullius creaturæ dominio ſubſit, conſequens eſt, quòd nulla creatura poſſit formam illam producere, ſi illa reverà educatur: multò minùs quando illa creatur, ſicut de facto creatur gratia ſanctificans, ut mox probabimus.

Reſpondeo ſecundò majorem eſſe veram; quando forma productiva ſequitur naturaliter, & neceſſariò ad productionem ultimæ diſpoſitionis; ſecus verò, quando præter poſitionem ultimæ diſpoſitionis requiritur aliqua conditio ex parte agentis extrinſeci, quam cauſare nequit ille, qui ultimam diſpoſitionem introducit: ſed ita eſt in præſenti; nam præter actum charitatis, & contritionis, qui eſt diſpoſitio ad gratiam, adhuc requiritur ex parte Dei ſpecialis benevolentia, & acceptatio, ac condonatio, qua velit peccatum remittere, & hominem priùs inſenſum in ſuam amicitiam acceptare; ſubindeque illa peccati remiſſio, & gratiæ ſanctificantis collatio, non ſequitur naturaliter, & neceſſariò poſitionem ultimæ diſpoſitionis, ſeu actus amoris, & contritionis;

ſicut

ſicut forma ignis ſequitur poſitionem octavi, & ultimi gradus caloris: ſed tantùm gratia ſanctificans ſequitur actum charitatis, & contritionis ex mero Dei beneplacito, & voluntaria ejus acceptatione.

Objicies tertiò: Deus poteſt producere qualitatem tantæ perfectionis, ut ea vim habeat producendi gratiam principaliter: ergo reverà poteſt illa virtus alicui creaturæ competere. Probatur antecedens: ſi quid obſtaret quominus illa qualitas eſſet producibilis, maximè quia gratia, cùm ſit ordinis ſupernaturalis, requirit cauſam, quæ habeat ex ſe, & in ſe activitatem omnino ſupernaturalem: ſed hæc virtus creaturæ non repugnat; nam lumen gloriæ propria virtute, & ſibi intrinſeca hominem elevat ad ſtatum ſupernaturalem, & cum eo efficienter, ut cauſa principalis concurrit ad actum viſionis Dei, ſicut & ipſa gratia habitualis ita concurrit ad actus meritorios ſupernaturales: ergo, &c.

Nego antecedens: Qualitas enim illa, aut eſſet perfectior gratia, aut æquè, aut minùs perfecta: *Si minùs perfecta*, haud dubium eſt, quòd non poſſet gratiam producere; cauſa enim minùs perfecta non poteſt principaliter producere effectum præſtantiorem ſe: quippe nemo dat, quod non habet: ſubindeque illa cauſa minùs perfecta non poſſet illam eminentem perfectionem tribuere effectui, quam ipſa non habet. *Non etiam æquè perfecta*, alioquin etiam gratia ſanctificans poſſet alteram ſanctificantem gratiam producere ejuſdem gradus, & perfectionis, quod nullus admittit. *Non denique perfectior*, nam gratia eſt perfectior qualitas ſupernaturalium, ac nobiliſſima Dei participatio, ſubindeque non eſt excogitabilis aliqua alia qualitas ipſa gratia ſanctificante præſtantior, & perfectior pro hoc ſtatu.

Ad probationem autem antecedentis dico, non eſſe paritatem, nam plura requiruntur ad producendum habitum ſupernaturalem, quàm actum, quia habitus ſupernaturalis magis habet rationem potentiæ, quàm habitus, cùm non ſolùm faciliùs, ſed etiam ſimpliciter det operari: actus autem non poteſt producere potentiam, neque id, quod dat ſimpliciter operari, actus enim viſionis non producit, nec auget facultatem viſivam: ergo illa gratia ſanctificans non poteſt produci per ullum actum creaturæ. *Addè quòd* gratia ſanctificans creari debeat, nulla autem creatura creare poteſt.

Objicies quartò. Ex actibus ſupernaturalibus generari poſſunt habitus ſupernaturales de facto, ut aliqui Scotiſtæ probabiliter cenſent: ergo de potentia Dei abſoluta, tales actus poſſent etiam producere habitum gratiæ. Patet conſequentia, nam actus ſunt perfectiores habitus: ergo ſi actus illi producuntur à creatura, de facto etiam habitus poterunt produci de potentia Dei abſoluta per aliquam creaturam.

Nego conſequentiam: Nam etiamſi illi habitus eſſent ſupernaturales (ut nunc gratis ſuppono) attamen ſunt acquiſiti per actus ſupernaturales, qui cùm ſint vitales, requirunt principium creatum: at verò gratia eſt habitus infuſus, & per creationem producibilis, & ideo nequit ab alio, quàm à Deo produci.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Gratia creetur, vel educatur de potentia animæ.

Notandum primò, cum Doctore in 2. diſt. 1. qu. 2. nu. 3. creationem eſſe productionem totius rei in eſſe, nulla ipſius parte præſuppoſita, ſeu *productionem rei ex nihilo ſubjecti, & termini*: creatio enim fit ex nihilo non ſolùm *termini* producendi, quia hoc pariter generationi congruit, ſed etiam fit ex nihilo *ſubjecti*; ita ut, quemadmodum in generatione fit tranſitus à non eſſe formæ ad eſſe ejuſdem dependenter à ſubjecto, ſic in creatione fit tranſitus à non eſſe formæ, & materiæ ad eſſe earu mdem, ſeu potiùs ad eſſe totius compoſiti, ſi totum compoſitum producatur; vel ad eſſe materiæ, ſi ſola materia fiat; vel ad eſſe formæ independenter à ſubjecto, ſi ſola forma per creationem formetur.

Notandum ſecundò, Eductionem eſſe ſpeciem actionis creationi oppoſitam; ſicut enim ratio formalis creationem conſtituens, eſt fieri independenter à ſubjecto, & ex nihilo: ita ratio formalis conſtituens eductionem eſt fieri ex aliquo tamquam ex præjacente ſubjecto. Unde in eductione tria concipiuntur: Primum eſt illud *à quo* fit eductio. Secundùm illud *cujus* fit eductio: Tertium illud *ex quo* fit eductio. Primum eſt agens, ſecundum eſt forma, tertium eſt ſubjectum. Hinc ad eductionem duæ cauſæ concurrunt, ſcilicet, efficiens, & materialis; ſeu agens, & ſubjectum; illud quidem,

ut principium activum, & productivum; hoc verò, ut principium paſſivum, & receptivum: illud producendo, hoc ſuſtentando, & ita influendo in productionem formæ, ut ſine tali influxu forma nec fieri, nec conſervari poſſit naturaliter.

Notandum tertiò, hic nos agere de productione connaturali gratiæ, ſeu de modo quo illa produci poſtulat ex natura ſua. Etenim extra controverſiam eſt, quòd Deus de abſoluta potentia poſſit gratiam creare, & eam independenter à ſubjecto producere; quia licet illa ſit accidens, & hac ratione videatur fieri cum aliqua dependentia ſubjecti, in quo recipitur, tamen poſſet Deus eam independenter ab omni ſubjecto producere, & conſervare; quemadmodum conſervat accidentia independenter ab omni ſubjecto, ſed difficultas eſt, an gratia ex natura ſua poſtulet potiùs creari ex nihilo, quàm educi de ſubjecto. Circa quam quæſtionem triplex eſt ſententia: *Prima* Thomiſtarum docentium gratiam educi de potentia animæ: *Secunda* verò Paludani Ferrarienſis, & Soti, & aliorum aſſerentium gratiam habitualem non creari abſolutè, ſed concreari ad creationem hominis juſti: *Tertia* verò eſt ſubtilis Doctoris in 1. diſt. 17. qu. 6. num. 5. & in 2. diſt. 7. num. 14. maximè verò in 4. diſt. 1. quæſt. 4. & 5. nec-non & Alenſis 2. part. quæſt. 9. & S. Bonaventuræ in 2. diſt. 26. art. 1. qu. 2. quæ ſententia utpote verior, & tutior, ut evidentiùs appareat, ſit

CONCLUSIO UNICA.

G*Ratia ſanctificans producitur per veram, & propriè dictam creationem*. Probatur 1. ex Scriptura ſacra, quæ quoties gratiæ productionis meminit, toties eam creari declarat. Sic Pſalm. 50. *Cor mundum crea in me Deus*. Et Apoſtolus ad Gal. 6. Hominem juſtum appellat, *novam creaturam*. Et ad Epheſ. 2. Fideles dicuntur *creati in Chriſto Jeſu*; & cap. 4. eos monet *induere novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*, qui omnes textus veram non haberent ſignificationem ſi gratia non crearetur propriè: ergo revera creari dicenda eſt.

Reponunt Thomiſtæ, gratiam dici creari, non quia ſecundùm ſuum eſſe naturale, & phyſicum producitur ex nihilo, quod requiritur ad rationem perfectæ creationis: ſed quia infunditur à Deo nullis noſtris meritis præcedentibus, quod habet quamdam ſimilitudinem cum creatione, poteſtque creatio moralis appellari.

Confirmant ex eo, quòd in Scriptura homo juſtus dicatur per gratiam generari, juxta illud Pauli primæ ad Corinth. 4. *In Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui*. Et iſtud primæ Petri 2. *Sicut modò geniti infantes*: omnis autem generatio, dempta humana, fit per formæ eductionem, non verò per creationem: ſubindeque etiam in Scriptura ſacra gratia dicitur educi.

Contrà. Verba Scripturæ intelligenda ſunt ſecundùm ſenſum litteralem, ut pluribi docet S. Auguſtinus, quando nulla exinde apparet repugnantia, nec aliquid contra pietatem, & veritatem emergit: ſed quòd præfati Scripturæ textus intelligantur de vera creatione, nihil rationi nec veritari, aut pietati repugnans emergit: ſubindeque de vera creatione intelligenda ſunt. *Adde quòd* eorum ratio nulla prorſùs ſit; ſiquidem poteſt homo peccator remotè ſaltem ſeſe diſponere ad gratiam habitualem recipiendam, & illam de congruo mereri, adeoque abſolutè non ſit ex nulla prævia diſpoſitione morali. *Inſuper* concedunt Thomiſtæ gratiæ habitualis nullam eſſe cauſam moralem: ergo multò magis admittere debent nullam ipſius eſſe cauſam phyſicam, materialem, & ſubjectivam; ſiquidem cauſalitas phyſica per modum materiæ, longè major eſt, quàm moralis: ergo ſi hæc gratiæ productioni denegetur, ut illa purum cenſeatur Dei beneficium, potiori jure denegari debet cauſalitas ſubjectiva, ut nempe gratiæ productio, & collatio in ſolam Dei liberalitatem, & fœcunditatem refundatur.

Ad confirmationem dico neutrum à Thomiſtis citatum Scripturæ textum ipſis favere: ſiquidem S. Paulus loquitur de miniſterio Evangelicæ prædicationis, qua fideles Corinthios in Chriſto genuerat, hoc eſt, per gratiam baptiſmalem jam in novos homines formatos Evangelicis veritatibus illuſtraverat; non enim munus ipſius Apoſtoli fuerat eis gratiam ſanctificantem largiri, niſi dumtaxat miniſterialiter; unde eorum genitor non poterat abſolutè nominari. Hinc S. Petrus rem planiùs declarans, non dicit homines baptiſmate renovatos, eſſe abſolutè *genitos*, *ſed quaſi genitos*.

Probatur ſecundò ratione. Gratia eſt omnium crea-

creaturarum præſtantiſſima, & nobiliſſima: igitur per actionem omnium perfectiſſimam exigit produci; ſed creatio omnium actionum eſt præſtantiſſima, & longè nobilior eductione: ergo gratia ſanctificans non educitur, ſed creatur. Major conſtat: Tum quia gratia eſt ordinis ſupernaturalis, ſubindeque univerſam totius naturæ perfectionem traſcendit: Tum quia ordinat, & conducit ad finem longè præſtantiorem, nempe ad eum, ut authorem, & largitorem gloriæ; cætera verò creata Deum dumtaxat ſpectant, ut authorem naturæ: Tum denique quia eſt præſtantiſſima Divinitatis participatio, quæ longè nobiliùs homines, quàm dona quæcumque creata, illuſtrat, utpotè cùm eos Dei Filios adoptivos, & ipſius heredes conſtituat. Sequela etiam majoris patet, nam idcirco anima rationalis producitur per creationem, quia videlicet præſtantiſſima eſt inter creaturas ordinis naturalis; igitur pari ratione gratia ſanctificans, cùm ſit omnium rerum creatarum præſtantiſſima, potiùs per creationem, quàm per eductionem produci poſtulat.

Probatur tertiò. Illud per creationem incipit, quod deſinit per annihilationem: ſed gratia deſinit per annihilationem: igitur incipit per creationem. Major conſtat; illud enim quod annihilatur, corrumpitur per totum ſuum eſſe; ita quòd nihil ipſius remaneat, nec ratione formæ, nec ratione materiæ ex qua, & in qua, hoc eſt, ratione ſubjecti ex quo concipi poſſet formari, ac proinde, quod in nihilum abit, etiam ex nihilo debet procedere; ſi enim reſolveretur in aliquid, maximè in ſubjectum ex quo oriretur, & conſequenter, cùm in ſui annihilatione non reſolvatur in aliquid, etiam in ſui productione non formatur ex aliquo. Minor etiam conſtat tum authoritate ipſius S. Thomæ in 2. diſt.26. quæſt.unica, art. 2. ad 5. ubi expreſsè dicit quòd cùm gratia corrumpitur, ſimul etiam in nihilum redit; tum ratione, quia ſi gratia dum eſſe deſinit, reſolveretur in aliquid, maximè in ſubſtantiam, aut facultates animæ, quibus inhæret: ſed illud videtur improbabile; nam ens ſupernaturale, quale eſt gratia, non videtur poſſe reſolvi in ens purè naturale, qualis eſt facultas animæ & ſubſtantia.

Dices primò. Creatio eſt entium per ſe ſubſiſtentium: ſed gratia cùm ſit accidens à ſubjecto dependens, per ſe non ſubſiſtit: ergo nec producitur per creationem.

Diſtinguo majorem: Creatio eſt entium per ſe ſubſiſtentium & independentium à ſubjecto, ex quo producantur per eductionem, concedo: independentium à ſubjecto in quo recipiantur, dum producta ſunt, nego. Itaque in hominis juſtificatione, ut advertit Doctor in 1. *diſtinct.*17. *quæſt.6. num.*5. duplex intervenit actio: una qua gratia creatur, altera qua unitur ſubjecto, quæ unio formaliter vocatur juſtificatio ſeu regeneratio hominis, ſicut anima rationalis una actione creatur, altera unitur materiæ; quæ unio eſt hominis generatio. Unde *prima actio* eſt propriè dicta creatio; nam eſt actio à non eſſe gratiæ ad eſſe ejuſdem; *ſecunda* verò non eſt propriè dicta creatio, ſed dici poſſet tranſmutatio quia per eam mutatur anima à non eſſe grato, ad eſſe Deo gratum; vel, ut loquitur Doctor, *duplex eſt ibi mutatio, una à non eſſe charitatis vel gratiæ, ad eſſe gratiæ, & hæc eſt verè mutatio, quæ eſt creatio, & non eſt mutatio propriè dicta: quia nihil præſupponit, nec naturam, nec ſubiectum ejus ſuſceptivum. Alia eſt mutatio à ſubjecto non charo ad eſſe charum, & ſic mutatur anima à non eſſe charo, ad eſſe charum: & iſta mutatio non eſt ſimpliciter creatio; quia præſupponit ſuſceptivum, & ideo hæc mutatio ſecundùm quid poteſt dici generatio, & totum compoſitum ſecundùm quid generatur tale, & non ſimpliciter; quia ſubſtantia quæ eſt terminus generationis, & præfuit vel præſupponitur in infuſione gratiæ, generatur ſecundùm eſſe gratum, & accidentale.*

Inſtabis. In illo primo inſtanti, quo formatur gratia, *vel* producitur extra ſubjectum, *vel* in ſubjecto. Non primum, alioqui naturaliter accidens eſſet ſine ſubjecto, quod eſt abſurdum, cùm inhærentia ſit ipſi naturalis. Si ſecundum: ergo gratia non creatur, ſed educitur, quia ſubjectum concurrit ad ejus productionem in genere cauſæ materialis.

Reſpondeo, gratiam in inſtanti temporis *in quo*, creari in ſubjecto: at verò in inſtanti naturæ neque eſt in ſubjecto, neque extra ſubjectum; quia ut ſic conſideratur dumtaxat ſecundùm ſuum eſſe gratiæ ſimpliciter, non verò ſecundùm rationem inhærentiæ, vel non inhærentiæ: ſicut eſſentia hominis conſideratur dumtaxat ut eſſentia hominis, non verò ut viſibilis, nec ut inviſibilis.

Urgebis: Ideo colliguntur formæ ſubſtantiales præter animam rationalem nec non & accidentales educi de potentia materiæ, & non creari; quia in fieri, & conſervari dependent à ſubjecto: & ideo colliguntur ſic dependere, quia naturaliter non producuntur, nec conſervantur abſque ſubjecto, niſi miraculum interveniat: ergo cùm gratia nec producatur, nec conſervetur, niſi in ſubjecto, citra miraculum, rectè infertur quòd dependeat à ſubjecto in eſſe, & conſervari, & conſequenter quòd non creetur, ſed educatur, de potentia ſubjecti.

Nego antecedens: Nam ideo præcisè colligitur formas illas pendere à ſubjecto, non quia in eo producuntur; ſed vel quia ſunt illius perfectiones connaturales, ſubindeque ordinatæ ad ejus complementum naturale; vel quia ſunt productæ à cauſa effectiva ſecunda agente dependenter à concurſu, & influxu ſubjecti: quia cùm cauſa ſecunda creare non poſſit, neceſſariò requirit ſubjectum cum quo, & in quo agat; ſubindeque formæ illæ tum ſubſtantiales, tum accidentales neceſſariò educuntur de potentia ſubjecti, quia ſubjectum ad earum productionem concurrit, & influit. Secus autem eſt de gratia, quæ cùm producatur immediatè à Deo, neceſſariò non requirit influxum ſubjecti: non producitur tamen, nec conſervatur extra ſubjectum, quia cùm non habeat operationes particulares, quas poſſet extra ſubjectum exercere, inutiliter, & fruſtra extra ſubjectum produceretur, & conſervaretur.

Dices 2. Anima dicit inclinationem naturalem ad gratiam: ſed non alia ratione, quàm quia gratia ex ipſa educitur: Ergo, &c. *Nego minorem*; ſiquidem corpus habet etiam inclinationem ad animam rationalem; nec tamen illa ex ipſo educitur, ſed creatur.

Dices 3. Quod creatur non poteſt corrumpi per ullam cauſam ſecundam; nam anima rationalis quæ creatur, eſt naturaliter incorruptibilis: ſed gratia corrumpitur per actionem peccaminoſam cauſæ ſecundæ: Ergo non creatur, ſed educitur.

Reſpondeo 1. *negando majorem*: Nam forma accidentalis, quæ crearetur, poſſet corrumpi phyſicè à cauſa ſecunda, ſi illa produceret formam incompatibilem cum forma creata, & exigentem connaturaliter remotionem ejus à ſubjecto; cùm enim forma quæcumque ſubſtantialis, aut accidentalis, non poſſit naturaliter conſervari extra ſubjectum, eo ipſo quò cauſa ſecunda induceret in ſubjectum formam incompoſſibilem cum forma creata, neceſſariò hæc deſtrui deberet. *Reſpondeo* 2. diſtinguendo minorem. Aliqua cauſa ſecunda deſtruit gratiam phyſicè, & per veram actionem illius corruptivam, nego; moraliter, & ratione ordinationis Dei, qui ſtatuit gratiam non conſervare in anima peccato mortali inquinata.

Dices denique: Creatio eſt productio totius entis: ſed in juſtificatione hominis non producitur totum ens, cùm præſupponatur ſubjectum, ſcilicet homo: ergo gratia non creatur.

Reſpondeo diſtinguendo minorem. In juſtificatione hominis, quæ fit per unionem gratiæ cum ſubjecto, non producitur totum ens; quia nempe præſupponitur ſubjectum cui gratia unitur, concedo: non producitur totum eſſe gratiæ per illam priorem actionem, qua gratia concipitur produci in inſtanti antecedente ad ejus unionem, nego: nam, ut ſuprà diximus ex Doctore, in juſtificatione hominis duæ concurrunt actiones realiter diſtinctæ; una quæ terminatur ad ipſum eſſe gratiæ quod producitur: altera quæ terminatur ad unionem ipſius cum ſubjecto, nempe anima vel voluntate: prior eſt omnino independens à ſubjecto, & ſic eſt propriè dicta creatio: poſterior verò neceſſarium ſubjectum connotat, ſicut & gratiam, quæ cum ipſo ſubjecto cenſetur uniri.

QUÆSTIO TERTIA.

An gratia immediatè ſubjectetur in ſubſtantia, an verò in facultatibus animæ.

NOtandum primò, animam triplici potiſſimùm pollere facultate, nempe intellectiva, volitiva, & memorativa, quæ ut docet Doctor in 2. d.15. ab ea diſtinguuntur, non realiter, ut contendunt Thomiſtæ; ſed formaliter, ut docent ſancti Patres, maximè ſanctus Auguſtinus lib.1. de Trinitate cap.11. *Hæc tria*, inquit, *memoria, intelligentia, voluntas, quoniam non ſunt tres vitæ, ſed una vita, nec tres mentes, ſed una mens; conſequenter utique nec tres ſubſtantiæ, ſed una ſubſtantia*. Cui concinit S. Bernardus ſerm.11. in Cantica, ubi ait: *Quædam*

dam in anima intueor, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & hæc tria ipſam animam eſſe. Sed hanc veritatem luculentiùs declarat S. Iſidorus lib. 11. Ethimologiarum cap. 1. & ex eo, Hugo Victorinus lib. de ſpiritu, & anima, ubi ait: *Anima ſecundùm ſua opera variis nominibus nuncupantur: dicitur namque* anima *dum vegetat*, ſenſus *dum ſentit*, animus *dum ſapit*, mens *dum intelligit, iſta verò non differunt in ſubſtantia, quemadmodum in nominibus, quoniam una eſſentia, proprietates quidem diverſæ*. Hinc oritur difficultas an gratia immediatiùs animæ facultati, quàm ipſius ſubſtantiæ inſit.

Notandum ſecundò, in gratia Nonnullos duo diſtinguere, nempe entitatem, & activitatem ſeu virtutem: quælibet enim gratia, inquiunt, etiam habitualis non ſolùm ad animæ decus, & ornatum, ſed etiam ad operationem, & actum ordinatur; nec ornare ac illuſtrare cenſetur animam, niſi quatenus eam à naturali ſtatu ad ſupernaturalem promovet, ita ut quæ propriis viribus dumtaxat pollens ſolùm edere poteſt actus purè naturales, gratiæ beneficio & virtute altiùs ſublimata, & fœcundata majori, ac nobiliori activitate, poſſit etiam actus ſuperioris ordinis elicere, quibus finem ſupernaturalem poſſit aſſequi: hæc autem duo, nempe gratiæ entitas, & activitas ſolo nomine diſcrepant, quippe tota gratia ſecundùm ſe activa eſt, & ad vegetandam, ac ſublimandam animæ virtutem ordinata.

Notandum tertiò, gratiam habitualem, de qua maximè hic movetur quæſtio, non tam animæ conferre facilitatem ad actus ſuos promptiùs, & expeditiùs exercendos; quàm virtutem, & activitatem, ſine qua tales actus anima promere non poſſet. Nam, ut ſæpiùs jam diximus, hoc diſcrimen intercedit inter habitus ſupernaturales, & naturales, quòd hi facilitatem dumtaxat conferant facultatibus ad actus ſuos exercendos per quandam aſſuetudinem, qua renoventur obſtacula, quæ priores actiones remorabantur; illi verò etiam facultatem quandam conferant animam ſublimando, & ad nobiliorem ſtatum promovendo, in quo edere poſſit actus vires ſuas naturales omnimodè excedentes. Quibus prælibatis ſit

CONCLUSIO UNICA.

Gratia immediatè ineſt voluntati, & ea mediante in animæ ſubſtantia ſubjectatur. Ita Doctor in 2. diſt. 26. quæſt. unica, necnon & ſanctus Bonaventura eadem diſt. art. 1. q. 5. contra Thomiſtas.

Probatur primò, auctoritate ſancti Augnſtini ſermone 12. de verbis Apoſtoli cap. 12. ubi ait quòd, *Gratia ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum*: ſed liberum arbitrium immediatè voluntati ineſt: ergo & gratia.

Probatur ſecundò: Diſpoſitio ad aliquam formam ſubjectatur in ſubjecto ipſius formæ: ſed gratia eſt diſpoſitio ad gloriam: ergo eidem ſubjecto ineſt, cui ineſſe debet gloria, & fœlicitas; ſed beatitudo, & fœlicitas immediatè ineſt voluntati, non verò ipſi ſubſtantiæ animæ: ergo idem dicendum de gratia: Probat majorem ſubſumpti Doctor *num.* 4. Beatitudo ſatiat beatum, ſed impoſſibile eſt concipere quomodo ſatiaretur, niſi objecto beatifico conjungeretur per actum vitalem: non poſſet autem ita conjungi, niſi talem actum exercendo, ſubindeque objecto beatifico anima non conjungitur per ſuam ſubſtantiam, ſed per operationes ſuarum facultatum; maximè verò per operationes voluntatis.

Deinde. Si anima immediatè per ſuam ſubſtantiam conjungeretur objecto beatifico, ſequeretur quòd ſi per poſſibile, vel impoſſibile circumſcriberentur potentiæ animæ ab ipſa anima quòd poſſet beatificari, & ſic foret beata, abſque ullo actu ſecundo, quo attingeretur objectum: ſed hoc eſt abſurdum: igitur, &c.

Denique. Si beatitudo immediatè eſſet in eſſentia animæ, non verò actus ſecundus, illa nihil aliud cenſeri poſſet, quàm gratia habitualis: ſed hoc dici nequit, alioquin juſti in via eſſent beati, quia gratia, & charitas habitualis viæ & patriæ ſunt ejuſdem ſpeciei, juxta illud ſancti Pauli; Charitas nunquam excidit: hoc autem conſequens prorſus eſt abſurdum.

Probat tertiò Doctor. Gratia perficit animam, quatenus eſt operativa actus meritorii: ergo debet ineſſe animæ, quatenus ſic eſt operativa: ſed anima non eſt operativa actus meritorii, niſi quatenus habet voluntatem; quippe actus meritorius neceſſariò debet eſſe liber: igitur, &c. Confirmat. Sapientia

tia non debet poni in anima, quatenus eſſentia eſt, ſed quatenus habet intellectum, quia eſt determinativa ad actus intellectus: ergo pari ratione gratia, quæ ordinatur ad eliciendos actus meritorios, debet ineſſe animæ, quatenus habet voluntatem; ſeu ipſi voluntati immediatè inhærere.

Probat denique Doctor. Gratia, & charitas non diſtinguuntur realiter; imò nec formaliter adæquatè, ut probatum eſt ſuprà: ergo idem ſubjectum immediatum habere debent: ſed fatentur omnes charitatem immediatè ineſſe voluntati: ergo idem de gratia debent concedere. *Confirmat* auctoritate S. Anſelmi lib. de conceptu virginali cap. 3. ubi ait: Omnis juſtitia, & injuſtitia eſt formaliter in voluntate: ſed gratia eſt juſtitia; per eam enim formaliter efficimur juſti: igitur immediatè in voluntate debet reſidere. *Confirmat* 2. Gratia, & peccatum ſunt formaliter oppoſita; ſi non ex natura rei, & phyſicè, ſaltem moraliter, & ex ordinatione divina: ergo ſpectant ad idem ſubjectum; oppoſita enim ſunt circa idem: ſed peccatum eſt in voluntate immediatè: ergo & gratia.

Objicies primò: Eſſentia eſt magis indeterminata, quàm potentia: ergo magis indiget determinativo, & conſequenter gratia, quæ eſt determinativa, potiùs ſubjectari debet in eſſentia animæ, quàm in ejus potentia.

Diſtinguit antecedens Doctor *num.* 9. Eſſentia magis eſt indeterminata in ratione operativi proximè, negat: quia ſic eſſentia non eſt operativa: in ratione operativi remotè, concedit antecedens, & negat conſequentiam; gratia enim eſt determinativa illius, quod eſt proximè operativum, qualis eſt potentia, non verò ipſa animæ eſſentia.

Objicies ſecundò: Gratia ſemper eſt in actu ſuo, ſubindeque debet ei ineſſe quod ſemper eſt in actu: ſed potentia non ſemper eſt in actu: ergo ipſi immediatè gratia non debet ineſſe. Major patet: actus enim gratiæ eſt gratum efficere; ſed gratia habitualis, quamdiu eſt in anima, eam ſemper actu reddit Deo gratam: igitur illa ſemper eſt in actu. Minor etiam conſtat: potentia enim non ſemper elicit actum, nec eſt in actu, ſed ordinatur ad actum: igitur quod ipſi ineſt, non poteſt eſſe ſemper in actu; non enim poſſet eſſe in actu, niſi potentia pariter eſſet in actu.

Diſtinguit majorem Doctor. Gratia ſemper eſt in actu ſuo, quem effectivè producit, negat: in actu formali, concedit. Et ſimiliter diſtincta ejus probatione, negat conſequentiam; actus enim gratiæ, qui eſt gratificare, non eſt actus quem effectivè gratia producit, ſed actus formalis proveniens ex unione ipſius cum anima.

Objicies tertiò: Forma quæ determinat ad agendum, magis debet poni in principali agente, quàm in inſtrumento: ſed eſſentia eſt principale agens: potentia verò ejus inſtrumentum: ergo gratia magis ineſſe debet eſſentiæ, quàm potentiæ.

Diſtinguit majorem Doctor: debet magis eſſe in eſſentia, quàm in inſtrumento ſeparato, extrinſeco, & realiter ſeparato, concedit: quàm in inſtrumento conjuncto, intrinſeco, & ſolùm ab eſſentia formaliter diſtincto, negat: aliàs habitus fidei, potiùs ineſſe deberet eſſentiæ animæ, quàm ipſius intellectui, nec ullus habitus virtutum in voluntate aut appetitu, ſed in ipſa animæ eſſentia eſſet reponendus, quod certè nullus admiſerit.

Objicies quartò, Habitus qui immediatè recipiuntur in potentiis, ſolùm ordinantur ad actus hujuſmodi potentiarum: atqui gratia ordinatur non ſolùm ad actus voluntatis: ſed etiam ad actus omnium potentiarum: ergo non recipitur immediatè in aliqua potentia.

Diſtinguo majorem: Ordinantur tantùm ad actus ejuſmodi potentiarum eliciendos, & producendos, concedo; imperandos, & ordinandos, nego: charitas enim, & gratia ſolùm ordinantur ad eliciendos actus, qui à voluntate proficiſci ſolent, non verò ab aliis facultatibus: ſiquidem non concurrunt effectivè, & formaliter ad actum fidei, ſpei, &c. ſed tantùm imperativè, movendo nempe voluntatem, ut tanquam domina cæteris facultatibus imperet, quatenus ſuos actus producant.

COROLLARIUM

Ex his collige gratiam ſanctificantem ſic definiri poſſe: *Gratia habitualis ſanctificans, eſt qualitas ſupernaturalis animæ divinitùs infuſa, per quam efficimur divinæ conſortes naturæ; & movemur à Deo ad volendum, & agendum id quod ad vitam æternam conducit*. Quam utique definitionem egregiè illuſtrat inſignis ille locus S. Chryſoſto-

ſoſtomi homilia de baptiſmo, quem refert ſanctus Auguſtinus lib. 1. contra Julianum cap. 6. ubi ait: *Quòd per gratiam iſtam homines fiunt non tantùm liberi, ſed & juſti: non ſolùm juſti ſed & ſancti; non ſolùm ſancti, ſed & filii: non ſolùm filii, ſed & hæredes, non ſolùm hæredes, ſed & fratres: non tantum fratres, ſed & cohæredes: non ſolùm cohæredes, ſed & membra: non tantùm membra, ſed & templum; non tantùm templum, ſed & organa Spiritus ſancti.*

ARTICULUS TERTIUS.

De diviſione, & multiplici ſpecie Gratiæ.

DIvinum Spiritum gratiarum largitorem eleganti ſimilitudine fonti comparat Eccleſia, dum ab ea dicitur *fons vivus*, qui nempe fœcundiſſimos gratiæ latices in univerſos homines longè latèque derivat, & exundat; ſed paradiſi fontis inſtar in quatuor veluti fluvios uberrimè effluit, videlicet in quatuor capitales divinæ gratiæ effluxus: quorum primus eſt in *gratis datam, & gratum facientem*: Secundus in gratiam *ſanitatis*, & *Medicinæ*: Tertius in *excitantem*, & *aſſiſtentem*; quæ rurſus diſtribuitur, in excitantem, & adjuvantem, hæc verò in operantem, & adjuvantem: Quartus denique in *ſufficientem*, & *efficacem*: de quibus maximè hoc in articulo futurus eſt ſermo ſub totidem ſectionibus diverſis, quò res diſtinctiùs, & clariùs innoteſcat. Hic enim non ſumus acturi de capitali ac primaria gratiæ diviſione in *creatam*, & *increatam*, quam ex hujuſce tractatus præludiis ſupponimus, apertè ſatis ac ſufficienter delineatam; diximus enim in primo paragrapho gratiam aliam eſſe naturalem, aliam ſupernaturalem; inſuper ſupernaturalem, aliam eſſe creatam, aliam increatam; increatam verò gratiam appellari maximè Verbum divinum, & Spiritum ſanctum, ſiquidem propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus, Filium ſuum nobis dedit in redemptionem, Spiritum verò in ſanctificationem. Hinc S. Auguſt. ſerm. 61. de verbis Domini, cap. 1. *Gratia Dei*, inquit, *donum Dei eſt, donum autem maximum ipſe Spiritus eſt, & ideo gratia dicitur.*

Sunt etiam, qui docent cum S. Thoma, inter gratias increatas nuncupandum eſſe Dei amorem, ac prædeſtinationem, quibus nobis Deus bene voluit; quia Dei amor quo nos prædeſtinat, eſt præcipuum, & maximum Dei beneficium gratis conceſſum ſaltem ſecundùm intentionem. Verùm ſanctus Auguſtinus huic ſententiæ videtur refragari; nam lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 10. gratiam à prædeſtinatione diſtinguit, dicens: *Inter gratiam porrò, & prædeſtinationem hoc tantum intereſt, quòd prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio; gratia verò jam ipſa donatio*: Niſi fortè dixeris S. Auguſtinum his verbis de gratia in ſtrictiori ſignificatione fuiſſe locutum, videlicet de illo divino beneficio nobis ad opus meritorium, & ſalutiferum abſolutè neceſſario, de quo maximè erat ipſi cum hæreticis controverſia in libris de Prædeſtinatione: igitur dumtaxat nobis erit ſermo de cæteris gratiæ diviſionibus in quinque ſequentibus Sectionibus.

SECTIO PRIMA.

De diviſione Gratiæ in Gratiam gratis datam, & gratum facientem.

QUamquam, ut notavimus in præludiis, omnis gratia gratis detur; quia, inquit Apoſtolus Rom. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia non eſt gratia*; unde ſanctus Auguſtinus lib. de geſtis Pelagii ait: *Ipſum gratiæ nomen, & ejus nominis intellectus aufertur, ſi non gratis datur; ſed eam, qui dignus eſt, accipit*: Nihilominus Theologi vulgò gratiam creatam primaria diviſione partiuntur in eam, quæ dicitur *gratis data*, & illam quæ *gratum faciens* appellatur. Prior eſt ea, quæ ad utilitatem, & ſalutem ſpiritualem aliorum primariò confertur à Deo, juxta illud 1. Cor. 12. *Manifeſtatio Spiritus datur ad utilitatem*, videlicet Eccleſiæ, & ad ædificationem corporis Chriſti, & conſummationem Sanctorum. Dixi (*primariò*) qui enim gratias gratis datas obtinent, poſſunt eas ad ſuam propriam ædificationem, & ſalutem impendere, juxta illud Danielis 12. *Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti; & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.*

Gratia verò gratum faciens ea eſt quæ ad utilitatem, & ſalutem ſpiritualem ipſis accipientis primariò confertur à Deo, juxta illud Epheſ. 1. *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali, ut eſſemus ſancti, & immacu-*

maculati in conſpectu ejus. Dixi (*primariò*) quia gratia ſanctificans, & hominem gratum faciens etiam conferre poteſt ad ſalutem aliorum, tum per bonum exemplum hominis eas poſſidentis, juxta illud Matth. 5. *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum*: Tum per charitatem fraternam, qua unuſquiſque tenetur fratris ſalutem procurare; *Unicuique enim Deus mandavit de proximo ſuo*: Tum denique propter unitatem Eccleſiæ, & Sanctorum communionem, juxta illud Pſalmi 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te*.

Prædicta autem diviſio gratiæ in gratum facientem, & gratis datam eſt legitima. *Probatur*, quia ea diviſio eſt legitima, cujus membra dividentia tres ſequentes habent conditiones. *Primò*, quòd participent rationem generis. *Secundò*, quod invicem diſtinguantur. *Tertiò*, quòd adæquatè genus diviſum partiantur: Sed præfata diviſio ſic ſe habet: 1. Utrumque enim illius membrum ordinatur ad bonum ſupernaturale, vel ſibi vel aliis procurandum. 2. Gratia gratis data à gratum faciente diſtinguitur; nam hæc ad propriam recipientis ſalutem refertur, illa verò ad utilitatem aliorum. 3. Denique hæc utraque gratia generalem gratiæ rationem adæquatè partitur; quia omnis gratia propriè dicta, per ſe primò ad propriam, vel ad aliorum ſalutem ordinatur.

Dices: Dona naturalia non poſſunt ad alterutrum hujus diviſionis membrum referri; non enim per ſe ſpectant ad propriam, vel alienam ſalutem: ergo hæc diviſio non eſt adæquata.

Diſtinguo antecedens: Dona naturalia ſunt quædam ſpecies gratiæ latè ſumptæ, & quatenus gratia ſignificat quodcumque donum divinum, præter merita conceſſum, concedo: gratiæ verò ſtrictè ſumptæ, & quatenus gratia ſignificat donum gratis conceſſum, in ordine ad ſalutem, nego.

Dices 2. Præfata oppoſitio non petitur ex natura rei, ſed ex effectu: igitur non eſt legitima.

Nego conſequentiam, quia cùm gratiæ omnes natura ſua ordinentur ad aliquem effectum, quamvis inter eas aliquæ ſint qualitates abſolutæ, nihilominus quantum ad noſtram cognitionem pro hoc mortali ſtatu ſpectat, ſufficit quòd earum rationes conſtituentes, & diſtinguentes deſumantur à fine ad quem ordinantur.

Dices 3. Character Sacerdotalis, & virtus adminiſtrandi ſacramenta eſt gratia quædam creata ſupernaturalis ordinis: ſed hæc ad neutrum illorum ſpectat: ergo præfata diviſio non eſt adæquata. Minor conſtat. Non enim reduci poteſt ad gratiam gratum facientem, quia ex primaria intentione non ordinatur ad privatam ſanctificationem uniuſcujuſque miniſtrorum: non eſt etiam gratis data, quia non videtur ſpectare ad aliquod membrum gratiarum gratis datarum numeratarum ab Apoſtolo.

Nego minorem; Nam ut conſtabit infrà, virtus hæc miniſtrandi ſacramenta reducitur ad virtutem patrandi miracula, quæ eſt gratia gratis data; majus enim miraculum reputari non poteſt, quàm animæ vivificatio, & ſanctificatio, quæ per ſacramentorum adminiſtrationem efficitur.

Quæres; *Per quid præcisè gratia gratis data à gratum faciente diſtinguatur*.

RESpondeo: Hanc utramque gratiam in tribus maximè invicem diſcrepare: *Primò*, differunt *ratione ſui*, in eo quòd gratiæ datæ gratis ſint omnino inter ſe diverſæ, nec ullam habitudinem, & connexionem habeant ad invicem, tametſi ad fidem conſervandam, & ad bonum publicum Eccleſiæ ordinentur: gratiæ verò gratum facientes, ſeſe mutuò reſpiciunt; nam omnia auxilia gratiæ actualis reſpiciunt gratiam habitualem, vel tanquam diſpoſitiones ad illam, vel tanquam effectus ab ea procedentes, vel tanquam concurſus illi debitus.

Secundò differunt *ratione finis*; Quia, ut diximus, gratia gratum faciens primaria intentione confertur propter bonum proprium; gratis autem data propter utilitatem publicam totius Eccleſiæ: non quòd gratum faciens ad utilitatem publicam interdum non redundet, ſed finis iſte extrinſecus eſt, & potiùs pendet ab operante, quàm ab ipſius gratia.

Tertiò denique differunt *ratione ſubjecti*; quia gratum faciens reperitur dumtaxat in juſtis: gratis autem data etiam reperiri poteſt in peccatoribus; Nam Numerorum 23. 24. Balaam dicitur prophetaſſe, qui tamen perverſus erat. Joannis 13. Caiphas prophetavit, quòd *Chriſtus moriturus erat* pro

pro gente, ut Filios Dei, qui erant diſperſi congregarentur in unum. Et Matthæi 7. *Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos.* Ratio verò hujus rei eſt, quia quamvis homo reſpectu ſui ſit malus, non repugnat tamen illum aliis utilem eſſe: Unde ſequitur, quòd ex ſolis miraculis in hac mortali vita non poteſt certò concludi operantis ſanctitas; quamvis non ſit dubium gratiam miraculorum, atque cætera id genus ſæpiùs concedi juſtis, quàm peccatoribus.

Quæres 2. Quænam harum gratiarum ſit dignior altera.

Reſpondeo abſque dubio gratiam gratis facientem longè præſtantiorem eſſe gratiis gratis datis; quod utique colligitur ex Apoſtolo 1. ad Cor. 12. ubi poſtquam Apoſtolus enumeravit varia gratiarum gratis datarum genera, volens loqui de gratia gratum faciente, ſeu de charitate ſubdit. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* Hinc Fideles adhortatur: *æmulamini chariſmata meliora*: quæ verò ſint illa chariſmata meliora capite ſequenti declarat: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.* Eamdem veritatem ſignificaverat Chriſtus Lucæ 12. dicens Apoſtolis, *In hoc nolite gaudere quoniam ſpiritus ſubjiciuntur vobis, ſed in hoc gaudete, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Hinc S. Auguſtinus libro 83. quæſtionum, Quæſtione 69. ait, gratias gratis datas non omnibus juſtis, ac fidelibus concedi, ne in errorem pernicioſiſſimum inducantur exiſtimandi in talibus factis majora bona eſſe, quàm in operibus juſtitiæ, quibus æterna vita comparatur.

Suffragatur etiam ratio, quia habitus, qui immediatè refertur ad ultimum finem, & ipſi nos nullo medio conjungit, præſtantior eſt eo, qui tantùm id mediatè præſtat: atqui gratia ſanctificans immediatè refertur ad ultimum finem, & immediatè nos Deo conjungit; gratia verò gratis data ad utilitatem proximi directè ſpectat, & nonniſi mediante gratia gratum faciente ad ultimum finem nos ordinat, ſubindeque illa hac eſt præſtantior.

Porrò de gratiis gratis datis tantùm futurus eſt ſermo in præſenti Sectione, quam majoris claritatis gratia diſtribuemus in ſequentes §§.

§. I.

Quotuplex ſit Gratia gratis data.

Reſpondeo eam dividi vulgò in novem ſpecies, quas enumerat Apoſt. 1. ad Corinth. 12. ubi cùm dixiſſet: *Diviſiones gratiarum ſunt, unus autem ſpiritus.* Subdit; *Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu, alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum.*

Cujus utique diviſionis rationem infert Alenſis noſter *quæſt.63. membro* 3. ex parte veritatis docendæ, 2. confirmandæ, 3. explicandæ ab eo, qui tales gratias eſt aſſecutus. Veritas enim, *inquit*, aut eſt de credendis, ac de operandis, aut de fine operandorum, & credendorum: ſive manifeſtiis; aut eſt de fine, aut de his, quæ ſunt ad finem. *Inſuper* ea, quæ ſunt ad finem, aut ſunt operanda, aut ſunt credenda, & ſecundùm hoc triplex requiritur gratia, ut *ſapientia* ſit de fine nempe de æternis: *ſcientia* de operandis: *fides* de credendis.

Quantum ad confirmationem ſermonis, quæ neceſſaria eſt ad doctrinam veritatis, ſecundùm quod dicitur Marci ultimo: *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*: quia duplex requiritur gratia; nam confirmatio ſermonis fit dupliciter: uno modo per mirabilia operationis, alio modo per mirabilia cognitionis. *Inſuper* mirabilia operationis fiunt duobus modis: uno modo quatenus excedunt actum naturæ, non tamen potentiam: alio modo quatenus excedunt actum, & potentiam, dicunturque naturæ impoſſibilia: *Similiter* mirabilia cognitionis fiunt duobus modis, uno modo per cognitionem veri, altero autem per cognitionem boni, vel aliter, uno modo per cognitionem rerum, alio modo per diſcretionem intentionum. Ad confirmationem doctrinæ veritatis in opere, quod excedit actum naturæ, eſt *gratia ſanitatum*.

Eſt

„ Eſt iterum gratia in opere, quod excedit
„ potentiam naturæ, videlicet *gratia opera-*
„ *tionis virtutum*, id eſt, miraculorum,
„ quæ ſunt ſupra naturam, ut interpreta-
„ tur gloſſa: ſimiliter eſt gratia in mira-
„ bili cognitione veritatis, ſive rerum fu-
„ turarum, ut *gratia prophetiæ*. Deinde eſt
„ gratia in mirabili diſcretione boni ſive
„ intentionis, ut gratia *diſcretionis ſpiri-*
„ *tuum*, ut nempe diſcernat, quod audit;
„ quo ſpiritu, bono, an malo, dicatur, quia
„ diabolus ſeductione dicit bona, ut ex-
„ plicat gloſſa.
„ Denique quantum ad *explicationem*,
„ *ſive expoſitionem veritatis*, duo requirun-
„ tur, unum ut fiat explicatio veritatis
„ omnibus: aliud ut fiat de omnibus, quæ
„ pertinent ad eorum ſalutem. Gratia igi-
„ tur explicationis veritatis duplex eſt.
„ Gratia *generum linguarum*, per quam om-
„ nibus fiebat explicatio veritatis, & gra-
„ tia *interpretationis ſermonum*, per quam
fieret de omnibus explicatio veritatis gratia generum linguarum neceſſaria eſt ad explicationem veritatis ſermonibus propriis: juxta proprietatem uniuſcujuſque idiomatis: interpretatio verò ſermonum ad explicationem veritatis ſermonibus manifeſtatis. *Hæc Alenſis*.

Eamdem diſtributionem hac ratione colligit Angelicus Doctor 1. 2. quæſt. 3. art. 4. ex eo, quòd gratia gratis data ordinetur ad hoc, ut homo alteri cooperetur, ut reducatur ad Deum; homo autem ad hoc operari non poteſt interiùs movendo, ſed ſolùm exteriùs docendo, vel perſuadendo: Et idcirco gratia gratis data ſub ſe continet ea omnia, quibus homo indiget, ut alterum erudiat, & informet de rebus divinis, quæ ſunt ſupra rationem.

Porrò ad id tria requiruntur: *Primum*, ut homo habeat plenam rerum divinarum cognitionem, quantum pati poteſt humana conditio, ut erudire, & informare poſſit alios: *Secundùm*, ut poſſit probare, & confirmare ea, quæ dicit; aliàs enim non eſſet efficax ejus doctrina: *Tertium*, ut ea, quæ concipit, convenienter poſſit proferre, & Auditoribus exponere.

Ad primum autem, ut ſcilicet homo habeat rerum divinarum notitiam, tria ſunt neceſſaria. *Primò*, ut principia cognitionis rerum divinarum certiſſimè teneat, id verò fit per *fidem*, quæ numeratur inter gratias gratis datas, non quatenus eſt quædam virtus pertinens ad ſanctificationem hominis in ſeipſo, ſed prout importat aliquam eminentem certitudinem, & convictionem fidei, ex qua homo fit idoneus ad informandum alios de rebus divinis. *Secundò*, ut principales concluſiones, quæ ex altiſſimis illis principiis deducuntur, perfectè calleat; id verò fit per *ſapientiam*. *Tertiò*, ut abundet exemplis, & cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifeſtare cauſas, & quantum ad hoc proponitur *ſcientia*, quæ eſt cognitio rerum humanarum; quia inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. In quantum ergo ſapientia, & ſcientia plenitudinem, & abundantiam important, ut homo non ſolùm in ſeipſo poſſit rectè ſapere de divinis, ſed etiam alios inſtruere, & contradicentes arguere, hoc modo inter gratias gratis datas numerantur. Aliæ verò ſecundùm aliam acceptationem enumerantur inter dona Spiritus ſancti, prout nempe mens hominis eſt planè mobilis per Spiritum ſanctum, ad ea, quæ ſunt ſapientiæ, & ſcientiæ.

Ad ſecundum, nempe ad confirmationem eorum, quæ ſunt ſupra rationem divinitus rectè lata, requiritur ut Evangelicus Doctor interdum ea faciat, quæ ſunt divinæ poteſtati propria, & quæ naturali virtute fieri non poſſunt. Ipſorum autem quatuor ſunt genera, quorum duo priora pertinent ad operationem eorum, quæ ſolus Deus facere poteſt in operibus miraculoſis, ſive illa ſint ad ſalutem corporum, & quantum ad hoc ponitur *gratia ſanitatum*, ſive referantur ad ſolam divinæ poteſtatis manifeſtationem: ſicuti quòd ſtet ſol, quòd mare dividatur, & quantum ad hoc ponitur *operatio virtutum*. Duo poſteriora pertinent ad manifeſtationem eorum, quæ Domini ſolius eſt ſcire. Hæc duo ſunt vel contingentia; ſic futura pro quibus dignoſcendis ponitur Prophetia; vel occulta cordium, pro quibus ponitur *diſcretio ſpirituum*.

Ad tertium denique, nimirum ad facultatem proferendi ea, quæ meritò percipiuntur, neceſſarium eſt, ut ſacræ doctrinæ Prædicator eo loquatur idiomate, quo poſſit intelligi, & ſecundùm hoc ponitur *gratia linguarum*. Poſtremò requiritur, ut ea, quæ revelata ſunt, eo ſenſu exponat, quo dictata ſunt à Spiritu ſancto, atque debent intelligi, & propter hoc ponitur *interpretatio ſermonum*.

Ex

Digitized by Google

Ex his patet eam gratiæ gratis datæ diviſionem traditam ab Apoſtolo, non eſſe in membra proxima, & immediata.

Objicies primò. Fides eſt gratia gratum faciens: ergo numerari non debet inter gratias gratis datas.

Diſtinguo antecedens. Eſt gratia gratum faciens, quatenus eſt donum, quo quis firmiter adhæret rebus revelatis propter authoritatem Dei revelantis, concedo: quatenus fides eſt ſingularis quædam illuſtratio Dei in concipiendis fidei myſteriis, necnon & ſupereminens certitudo rerum credendarum, per quam homo fit idoneus ad inſtruendos alios, & myſteria fidei aliis explicanda, & perſuadenda, nego.

Objicies 2. Dona Spiritus ſancti non debent numerari inter chariſmata gratis data, per ſe enim referuntur ad ſalutem eorum, quibus conferuntur: atqui ſapientia, & ſcientia ſunt dona Spiritus ſancti: ergo non debent recenſeri inter gratias gratis datas.

Diſtinguo minorem: Sunt dona Spiritus ſancti, quatenus per ſapientiam, & ſcientiam homo facilè redditur mobilis à Spiritu ſancto, concedo: quatenus per utramque homo redditur idoneus ad inſtruendos alios, nego.

Objicies denique. Gratia ſanitatum, operatio virtutum, prophetia, diſcretio ſpirituum ad idem caput, putà ad donum miraculorum, revocari poſſunt: ergo præfata diviſio deficit.

Diſtinguo conſequens. Si examinetur hæc diviſio ad rigorem Logicæ, cujus legibus diviſio fieri debet in immediata membra, concedo: ſi moraliter, nego; vulgò enim à præterito, & immediato membro ad mediata fit tranſitus.

Hæc autem etſi vera appareant, nihilominus probabiliùs dicendum arbitror plures eſſe, quàm novem, gratias gratis datas; nam idem Apoſtolus enumerat quoque *opitulationes*, & *gubernationes*, quæ ad nullas è novem aſſignatis revocari poſſunt. Addi poteſt *clavis ſcientiæ* in ſummo Pontifice unà cum Concilio ad res fidei definiendas. Addi quoque poteſt *character Ordinis*, qui tametſi ad operationem virtutum revocari poſſit, tamen ab ea plus videtur diſtingui, quàm ſermo ſcientiæ à ſermone ſapientiæ.

COROLLARIUM.

EX his collige definitionem gratiæ gratis datæ rectè à noſtro Alenſi 3. *part. qu.* 73. *memb.* 2. aſſignari his verbis. *Gratia gratis data eſt donum hominibus divinitùs infuſum, ſine meritis, ad ædificationem alterius.* Dicitur *donum divinitùs infuſum*, quia à Deo bonorum omnium largitore procedit; omne enim datum optimum, & donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum. Additur *hominibus*, quia cùm detur gratia gratis data ad reducendos homines ad Deum, congruum fuit, ut media ordinata ad hanc reductionem conferrentur etiam hominibus, quatenus iſta reductio fiat modo convenienti eorum naturæ. Sequitur *non ex meritis*, tum quia non habetur ex debito naturæ, nec ad ejus naturale complementum ſpectat: Tum quia gratia gratis data etiam reperitur in peccatoribus, ſubindeque non propter eorum bona opera tribuitur. Dicitur ultimò *ad ædificationem alterius*, quia ubicumque Apoſtolus commemorat gratias gratis datas, ſubjungit eas concedi propter utilitatem aliorum. Sic 1. Corinth. 3. dicit ſe accepiſſe gratiam ad evangelizandum Gentibus. Et cap. 4. poſt aſſignatas gratias gratis datas, affirmat eas eſſe collatas *ad conſummationem Sanctorum* (id eſt *fidelium*) *in opus miniſterii*, *in ædificationem corporis Chriſti*, quod eſt Eccleſia. Et 1. Petri 4. dicitur; *Unuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei*. Quibus omnibus textibus ſatis apparet gratias omnes gratis datas, eſſe conceſſas à Deo ad ædificationem, & utilitatem proximi. Quod ut evidentiùs conſtet, paucula hìc de ſingulis gratiis gratis datis ſpeciatim ſunt diſſerenda.

§. II.

De ſermone Sapientiæ, *&* Scientiæ.

CEnſent aliqui hanc utramque gratiam ad cognitionem dumtaxat pertinere; ita tamen ut exiſtiment ſermonem ſapientiæ eſſe cognitionem altiorum, ac ſublimiorum fidei myſteriorum, putà Trinitatis, Prædeſtinationis, & Incarnationis: Sermonem verò ſcientiæ eſſe cognitionem

nem

num eorum, quæ ad mores pertinent, putà præceptorum Decalogi. Ita ſentire videtur S. Auguſtinus lib. 13. Confeſſ. cap. 18. ubi priorem gratiam appellat *luminare majus*, poſteriorem verò *luminare minus*. Aliqui autem exiſtimant cum S. Chryſoſtomo, Theophilacto, & Theodoreto cap. 12. 1. ad Cor. ſermonem ſcientiæ eſſe nudam cognitionem fidei myſteriorum, abſque peritia erudiendi alios: ſermonem verò ſapientiæ eſſe eamdem cognitionem cum peritia erudiendi alios. *Verùm* neutra ſententia apparet vera, nam inde ſequeretur ſermonem ſapientiæ, & ſcientiæ, quatenus ſunt gratiæ gratis datæ, non diſtingui à ſapientia, & ſcientia, prout ſunt dona Spiritus ſancti. Sequeretur pariter, quòd ſermo ſcientiæ non eſſet gratia gratis data, quia non conduceret ad aliorum ſalutem.

Igitur veriùs dicendum arbitror, ſermonem ſapientiæ, & ſcientiæ eſſe gratias gratis datas ordinatas non ſolùm ad cognitionem myſteriorum fidei, & præcepta moralia; ſed etiam ad illa explicanda, & prædicanda cæteris.

Sermones Sapientiæ, *&* Scientiæ, *ſunt gratiæ gratis datæ ordinatæ, non ſolùm ad cognoſcendum, ſed etiam ad prædicandum & explicandum aliis myſteria fidei*. Hæc veritas patet ex ipſamet Scriptura ſacra, quæ has gratias gratis datas appellat ſermonem ſapientiæ, & ſcientiæ: ſermo autem non eſt nuda cognitio, ſed alteri notificata per externam interni conceptus manifeſtationem. Hinc S. Hieronymus præfatum explicans Apoſtoli locum, ubi has gratias gratis datas commemorat, ait: *Sermo ſapientiæ eſt ſapienter, aptè, & rationabiliter loqui*. Suffragatur etiam ratio; nam prædicatio, & explicatio manifeſta myſteriorum fidei, eſt aptiſſimum medium ad reducendos homines ad Deum: ergo in hac potiſſimùm prædicatione, & expoſitione conſtituenda eſt ratio ſapientiæ, & ſcientiæ, quatenus ſunt gratiæ gratis datæ.

Differunt autem invicem ſermo *ſapientiæ*, & *ſcientiæ*, ut docet S. Auguſtinus lib. 12. de Trinitate cap. 14. his verbis: *Ubi Paulus dixit: Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ ſecundùm eumdem ſpiritum, hæc utique duo ſine dubio diſtinguit, licèt non ibi explicet quid interſit, & unde poſſit utrumque dignoſci*. Differunt autem (meo judicio) eo modo, quo ſapientia, & ſcientia, prout ſunt dona Spiritus ſancti proportione ſervata; unde quemadmodum *ſapientia* eſt donum Spiritus, quo cognoſcuntur altiſſima fidei myſteria, & *ſcientia* aliud donum, quo cognoſcuntur ea, quæ ad mores pertinent; ita ſermo ſapientiæ eſt gratia explicandi altiſſima fidei myſteria: ſermo autem ſcientiæ eſt gratia explicandi ea, quæ ad mores ſpectant, ut docet S. Auguſtinus loco ſuprà citato. Vel, ut aliis placet, ſermo ſapientiæ eſt gratia explicandi fidei myſteria, per æternas, ac divinas cauſas, & per propria ejuſdem fidei principia; ſermo autem ſcientiæ eſt gratia explicandi eadem myſteria, per effectus, exempla, & alia ſenſibilia.

§. III.

De Fide, quæ eſt gratia gratis data.

Fides, prout eſt gratia gratis data, dicitur à quibuſdam, *conſtans fiducia in Deum ad quidvis impetrandum, & ad miracula præſertim facienda*. Et probatur à S. Paulo 1. Corinthiorum cap. 13. *Si habuero omnem fidem, itaut montes transferam, &c.* Quibus verbis ſignificatur montium translationem, & alia miracula fieri potuiſſe per fidem aliquam, quæ fides cùm talem habeat finem, videlicet utilitatem reſpiciat publicam, rationabiliter erit gratia gratis data. Ita cenſent S. Chryſoſtomus, & alii Patres.

Petes; Qua ratione hoc pacto diſtinguatur fides ab operatione virtutum.

Reſpondeo diſtingui tanquam aliquam cauſam totalem ab aliquo effectu partiali, quia imprimis operatio virtutum juxta hanc ſententiam eſt effectus aliquis externus dependens ab hac fide tanquam a ſua cauſa.

Præterea, fides hujuſmodi habet alios effectus ab operatione virtutum, quæ, ut diximus, eſt conſtans fiducia in Deum, non modò ad operandum miracula, ſed etiam ad quidvis impetrandum, ſive ad corpus, ſive ad animam, ſive ad bona fortunæ ſpectans. Ita cenſent aliqui Doctores.

Verùm rectiùs fides, prout hic explicatur, dicitur *certiſſimus, & firmiſſimus aſſenſus, ſeu eximia quædam intelligentia myſteriorum Dei, qualis requiritur in Doctore, non modò ad illa concipienda, ſed etiam ad ea aliis explicanda, necnon & ad intrepidè, & firmiter illa defendenda*. Sic docet Lyranus noſter in 1. ad Cor. cap. 12. quæ utique expli-

explicatio congruit menti S. Pauli; nam Romanorum 12. dicit Prophetam, & Doctorem debere docere *ſecundùm rationem fidei*, hoc eſt ſecundùm menſuram illius eximiæ intelligentiæ, & cognitionis myſteriorum, quam Spiritu ſancto largiente accepit. Qua præ cæteris præclarè imbutus erat S. Stephanus, quem, ut legimus Act. 6. *Apoſtoli elegerunt plenum fide*, hoc eſt, plenum intelligentia myſteriorum Dei. Quare Judæi *non poterant reſiſtere Spiritui, & ſapientiæ, qui loquebatur*. Hinc ibidem dicitur, *plenus gratia, & fortitudine* propter firmitatem, & intrepidam conſtantiam, qua pollebat ad fidem defendendam, & ejus explicanda myſteria etiam cum proprio vitæ diſpendio.

§. IV.

Quid ſint gratia ſanitatum, & operatio virtutum.

Hic non eſt ſermo de operatione virtutum, qualis in medico, vel etiam dæmone reperiri poteſt, qui infirmitatem ſolvere poſſunt virtute medicamentorum, & applicando activa paſſivis, modo ſenſibili, ut faciunt medici, vel inſenſibili, ut interdum fieri contingit ope dæmonum; ſed agimus de ea tantùm virtute, quæ procedit ex ſpeciali concurſu Spiritus ſancti, qualis fuit aliquando in Prophetis, & Apoſtolis, & eſt etiam nunc in quibuſdam Eccleſiæ filiis, licèt non ita frequenter.

Eſt autem gratia ſanitatum *virtus ſupernaturalis ſanandi corpora*; Operatio autem virtutum eſt *virtus quædam altior operandi miracula, & inſigniora prodigia, ſive ad utilitatem, ſive ad terrorem, ſive ad punitionem incredulorum*. Sic in ſancto Petro illa mirabilis ſanitatum virtus extitit, quando juſſit claudo ut ambularet; extitit pariter in eo virtus operandi miracula, dum ad ejus verbum mortui ceciderunt Ananias, & Saphira, &c.

Verùm difficultas eſt an illi, qui hac virtute donantur, concurrant moraliter aut phyſicè ad mirabiles illas operationes. Quam quidem difficultatem ſolvit Doctor in 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. & 4. dicendo eos dumtaxat ad id concurrere, ut cauſas inſtrumentales, & diſpoſitivè, non quidem naturaliter, ſed ex beneplacito Dei, qui eſt agens principale in hujus mirandi effectus productione: quemadmodum enim, poſita debita organizatione corporis humani, Deus ex pacto infundit animam rationalem; ita poſita applicatione verborum, vel aliorum ſignorum ſenſibilium, ex pacto producit hunc vel alium effectum mirabilem.

§. V.

De Prophetia.

Prophetiæ nomen variam habet ſignificationem in Scriptura ſacra. *Primò* namque interdum ſignificat laudes æternas canere. Sic Reg. 10. Saul dicitur inter Prophetas, & cum eis prophetaſſe legimus, cùm *inſiluit ſuper eum Spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum*, nempe prophetarum, quorum cuneum obvium habuerat, hoc eſt, cum eis laudes divinas canebat. Significat etiam interdum agitationem à ſpiritu malo. Sic 1. Reg. cap. 18. de eodem Saule legimus; *Poſt diem autem alterum invaſit ſpiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ*. 3. Significat miracula facere. Sic Eccleſ. cap. 48. Eliſæi corpus mortuum dicitur prophetaſſe; *Et mortuum prophetavit corpus ejus*; quia nempe, ut legimus 4. Reg. c. 13. *quidam ſepelientes hominem viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulchro Eliſæi, quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſæi revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos*. 4. Non rarò denotat prophetiæ nomen fidei myſteria interpretari. Sic 1. ad Cor. 14. *Prophetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent: quòd ſi alii revelatum fuerit ſedenti, prior taceat: poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare; ut omnes diſcant, & omnes exhortentur: & Spiritus Prophetarum prophetis ſubjecti ſunt.*

Verùm *Prophetiæ* nomen quatenus hic uſurpatur, propriè ſignificat cognitionem eorum, quæ à ſenſibus remota ſunt, & ordinariæ hominum apprehenſioni impervia, qualia ſunt futura contingentia, ſecreta cordium, divinæ voluntatis decreta; necnon & ea quæ loco, & tempore ita diſſita ſunt, ut nonniſi Deo revelante poſſint innoteſcere.

Ad hanc autem prophetiam duo maximè videntur neceſſariò requiri; nimirum apprehenſionem, & conceptionem veritatis revelandæ; & aſſenſum quo intellectus Prophetæ certiſſimè judicat hanc rem eſſe veram: Primum cauſatur à revelatione: Secundum à lumine quodam ſuper-

naturali; cùm enim aſſenſus ille ſit ſupernaturalis, oportet ut per aliquod lumen ſupernaturale cauſetur: non quidem per lumen fidei; quia lumen Prophetiæ evidentius eſt lumine fidei, maximè quando Propheta cognoſcit, & diſtinctè percipit id quod aliis revelat: ſed per quoddam aliud lumen ad hoc ſpecialiter ordinatum, quod proinde dici poteſt lumen propheticum.

Ex his ſequitur quòd prophetia, quatenus hic uſurpatur, nempe pro gratia gratis data, nihil aliud ſit quàm *cognitio, & prædictio eorum omnium, quæ naturaliter cognoſci non poſſunt, & valde ſunt à ſenſibus remota.*

Petes: Qualiter Prophetia diſtinguatur à gratia prædicationis, & ſermonis; & quænam earum gratiarum ſit altera præſtantior.

Reſpondet Alenſis noſter; *quæſt. 67. membro* 3. quòd Prophetia eſt divina revela„tio rerum eventus immobili veritate de„nuntians: In prophetia ergo, inquit, „ſunt duo, revelatio, & denuntiatio. „Quantum ad revelationem quæ eſt in „cognitione, dignior eſt gratia prophetiæ; „& actus prophetizandi eminentior; & „majus eſt prophetizare quàm prædicare: „quantum ad denuntiationem, gratia præ„cationis eſt dignior, quia prædicare eſt „ad ſalutem animarum, prophetare verò „ad veritatis denuntiationem, quod ani„marum ſalute minus eſt.

§. VI.

Quid ſit diſcretio ſpirituum.

NOn conveniunt ſacri Doctores in hujus gratiæ gratis datæ explicatione; ſunt enim, qui cum S. Thoma affirmant diſcretionem ſpirituum nihil aliud eſſe quàm judicium quoddam ſupernaturale de internis cogitationibus mentis. Cenſent verò cæteri cum S. Chryſoſtomo in explicatione gratiarum gratis datarum diſcretionem ſpirituum eſſe notitiam motuum internorum vel conſiliorum aut præceptorum traditorum à quibuſdam hominibus, aut etiam apparitionum, & locutionum ſenſibilium per Angelos bonos vel malos: ſubindeque juxta hanc ſententiam, diſcretio ſpirituum ſeſe extendit ad omnia, quæ vel interiùs vel exteriùs inducere poſſunt in malum, æquè ac in bonum.

Hæc autem ſpirituum diſcretio fieri poteſt duobus modis, nimirum vel per prudentiam Chriſtianam, utendo videlicet propria induſtria, & principiis fidei, necnon Scriptura ſacra admonente, maximæ primæ Joan. 4. *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint*. 2. per ſpecialem quendam inſtinctum, & motionem ſpiritus, qua inſtigantur, & moventur, præſertim viri ſpirituales, quibus maximè conceditur hæc gratia, juxta illud 1. Corinth. cap. 14. *Si quis videtur Propheta eſſe aut Spiritualis, cognoſcat, quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata*. De ea poſtrema diſcretione ſpirituum, quæ ſola eſt gratia gratis data, maximè hic agimus.

Unde diſcretio ſpirituum, quatenus eſt gratia gratis data, poteſt dici tam judicium de internis cogitationibus, quàm notitia motuum internorum, conſiliorum, apparitionum, & locutionum ſenſibilium per Angelos bonos vel malos; hic enim uterque modus omnem prorſus rerum judicandarum notitiam continet, quæ maximè incertæ ſunt, & obſcuræ; res enim quæ evidenter bonæ vel malæ ſunt, diſcretione ſpirituum non indigent, ut ab invicem ſecernantur: ac proinde hac ſpirituum diſcretione dumtaxat opus eſt, quando res obſcuræ ſunt, & cognitu difficiles, & quatenus judicio communi in errorem æquè ac in veritatem, in malum æquè ac in bonum, in ſuperſtitionem æquè ac in religionem ſub prætextu pietatis, & per quædam prodigia, quæ putantur miracula, poſſunt inducere. Qua ratione ſanctus Anſelmus dicit hanc ſpirituum diſcretionem eſſe difficillimam, tum quia ſenſus, & cogitationes hominis ſunt inextricabiles; tum quia Angelus malus plerumque ſe transfigurat in Angelum lucis; nihilominus hæc cognitio poteſt eſſe certa, & facilis; ut ait Gerſoni, *per inſpirationem intimam, & internum ſaporem ac ſpiritualem dulcedinem, vel illuſtrationem à montibus æternis, per quam effugantur tenebræ omnis dubietatis*. Qualiter autem diſcerni poſſint vera prodigia ab ementitis, & larvatis, necnon & Angelorum bonorum locutiones, & apparitiones, ab his, quæ fiunt per Angelos malos, jam diximus in Tractatu de Angelis, agendo de dæmonum infeſtatione.

§. VII.

§. VII.

Quid ſit gratia generum linguarum.

IMprimis obſervandum eſt *genera*, ſeu *donum linguarum*, intelligi poſſe duobus modis. *Primò* nimirum, ut Apoſtoli, & Apoſtolici viri unico dumtaxat idiomatè utentes, ab omnibus nationibus audirentur, & intelligerentur, ſpiritu videlicet imprimente mentibus adjunctam verborum ſignificationem, vel multiplicante voces in eorum auribus. *Secundò*, ut idem Apoſtoli, & Apoſtolici viri variis reverà idiomatibus loquerentur.

Non deſunt inter ſanctos Patres, & ſacros Interpretes, qui priorem modum approbent poſteriore relicto. Inter cæteros autem eminet Oecumenius in 2. caput Actuum; necnon & Baſilius Seleucienſis Epiſcopus ſerm. de Innocentibus his elegantibus verbis: *Quando rore Spiritus, qui è cœlis fluxit in lingua Apoſtolorum accepto congregatarum gentium auribus diſtribuit auris operatione, uniuſcujuſque vocem ad omnium gentium ſenſus accommodante, & gratia adaptante, adeo ut fluentum ſermonis, quod profundebatur ex labiis fieret familiare omnium auribus à ſpiritu transformato in id quod erat cognatum vocis uniuſcujuſque eorum, qui audiebant*. Hic pariter modus videtur confirmari poſſe ex illo Actorum 2. cap. *Quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus?* Necnon ex eo quòd Sanctus Petrus unica concione ibidem legatur convertiſſe tria millia hominum, qui tamen erant ex diverſis nationibus.

Poſteriorem modum approbant cæteri penè omnes ſancti Patres; maximè Nazianzenus oratione 44. ubi poſtquam illos duos modos recenſuit, poſteriorem præfert priori, eumque probat ex his verbis Actuum 2. *Audivimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei*: nam, inquit, hæc verba (*noſtris linguis*) non concordant ſolùm cum verbo *audivimus*, ſed etiam cum participio *loquentes*, quaſi non priùs auditæ fuerint variæ linguæ, quàm illi Apoſtoli fuerint locuti. Confirmat prætereà ex illo 1. ad Corinth. 4. *Gratias ago Deo meo, quòd omnium veſtrum lingua loquar*. Quibus verbis Apoſtolus ſignificat ſe omnium idiomate loqui. Probat inſuper ratione: Quia, inquit, juxta priorem modum, ſequeretur donum linguarum non eſſe gratiam gratis datam Apoſtolis, ſed dumtaxat audientibus. His addi poteſt, quòd ad fidem diſſeminandam, & Evangelium prædicandum non debebant Apoſtoli ſolùm ab aliis intelligi; ſed debebant prætereà alios intelligere, nimirum ut eorum objectionibus reſponderent, difficultates ſolverent, necnon & dubia amoverent.

Hæc autem poſterior ſententia probabilior apparet, licèt prior tamen probabilitate non careat. Unde reſponderi poſſet ad præfatos textus Scripturæ pro confirmatione prioris ſententiæ laudatos, vel non ſolùm Petrum concionatum fuiſſe his tribus hominum millibus, ſed etiam alios Apoſtolos juxta illud ibidem: *Nonne omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt?* Sicque fieri potuiſſe ut ſinguli propter varias nationes variis uterentur linguis: Vel eundem S. Petrum non una hora, nec uno loco, ſed diverſis concionatum fuiſſe; & ita ſecundùm opportunitatem loci, temporis & nationis alio, & alio idiomate uti potuiſſe.

Hinc genera linguarum nihil aliud ſunt, quàm *Facultas ſupernaturaliter infuſa, qua cognoſci poſſunt varia idiomata, & eorum ſignificationes, & quibus illi qui habeant talem notitiam, uti poſſunt, quoties volunt, & quoties ſeſe offert occaſio*: cujus definitionis particula omnis ſatis apparet ex mox dictis.

§. VIII.

Quid ſit interpretatio Sermonum.

E*St quædam gratia ſpecialis communicata, præſertim Doctoribus ad linguas interpretandas ſcripto vel verbo*. Cujus definitionis particulæ conſtant, ex eo quòd, ut referunt hiſtorici, in exordio naſcentis Eccleſiæ Spiritus ſanctus providerit de quibuſdam viris doctis, qui *Interpretes* dicebantur; propterea quòd interpretarentur linguas peregrinas, quibus aliqui Prophetæ vaticinabantur in Eccleſia.

Inſuper; Poſtquam Apoſtoli conciones habuerant, eorum interpretabantur ſermones iis, qui non callebant vel idioma quo fuerant uſi; vel ſenſum verborum quæ dixerant, ne ſcilicet ipſimet Apoſtoli gravioribus dediti, hoc negotio detinerentur, eoque labore gravarentur.

Digitized by Google

Denique, hujuſmodi Interpretes ſolebant exponere plebi epiſtolas ſcriptas ab Apoſtolis, & eas in aliud idioma vertere, ſicut ſeptuaginta Interpretes in græcum idioma vetus Teſtamentum verterant.

Petes, ad quid fuerit utilis, vel neceſſaria prædicta ſermonum interpretatio in primitiva Eccleſia; cùm tunc familiare fuerit omnibus donum linguarum, qui inviſibiliter ſuſcipientes Spiritum ſanctum per Baptiſma, & Confirmationem, etiam viſibiliter donabantur ejuſdem divini Spiritus chariſmatibus; maximè verò dono linguarum. Legimus enim Actuum 19. quòd cùm Paulus veniſſet Epheſum, & fidelibus recenter converſis manus impoſuiſſet: *venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant*. Iterum cap. 20. legimus eumdem Spiritum illapſum fuiſſe ſuper omnes gentes congregatas cum Cornelio: *Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum*.

Reſpondeo interpretationem ſermonum ordinatam fuiſſe ad communem utilitatem fidelium; non enim donum linguarum omnibus erat familiare, ut patet ex his verbis 1. ad Cor. 14. *Nunquid omnes loquuntur linguis?* Id verò, quod profertur ex Actuum 10. 19. ſolùm probat in quibuſdam occaſionibus ſimul cum Baptiſmo, & Confirmatione fuiſſe communicatum donum linguarum, ut ſcilicet magis appareret Baptiſmi virtus, & efficacia, magiſque fidei veritas confirmaretur.

Petes 2. cur Apoſtoli uſi fuerint Interpretibus, cùm ipſi linguarum dono pollerent, necnon & interpretatione ſermonum. Refert enim S. Irenæus lib. 3. cap. 1. & S. Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, S. Petrum uſum fuiſſe ſancto Magno Interprete, & S. Paulum Tito.

Reſpondeo interpretationem ſermonum, equidem habuiſſe Apoſtolos; nihilominus uſos fuiſſe interdum miniſterio Interpretum, non ad ſuam propriam utilitatem, ſed fidelium; poſtquam enim concionati fuerant Apoſtoli, neceſſum erat, ut aliquis peregrinas voces auditoribus eas non callentibus notas faceret, uniuſcujuſque audientium familiari idiomati utendo: opus etiam, ut profundiora fidei myſteria, quæ paucioribus verbis expreſſerant Apoſtoli, fuſiori diſcurſu iis exponerentur, quos Apoſtolus vocat *Idiotas*.

Petes denique, quanam ratione diſtinguatur interpretatio ſermonum à dono linguarum.

Reſpondeo interpretationem ſermonum ſupra linguarum donum ſignificare, & importare aſſiſtentiam quandam ſpecialem Spiritus ſancti pro ſervanda verborum fidelitate, habenda claritate ſententiarum, & aſſequendo ſermonis interpretandi ſenſu: nam, ut pluribi conqueritur ſanctus Hieronymus, valde difficile eſt in verſionibus linguarum peregrinarum obtinere hæc omnia, propter varias uniuſcujuſque idiomatis proprietates, nec enim ſufficit de verbo ad verbum tranſlatio, ſed etiam requitur certa aſſecutio ſenſus. Præterea interpretatio ſermonum addit ſupra donum linguarum, cognitionem profundiorum myſteriorum contentorum in verbis, quam quidem cognitionem S. Paulus ſæpe deſignat lato nomine Prophetiæ, eamdemque refert cum dono linguarum.

Quæres, utrùm gratiæ gratis datæ ſint habituales vel actuales.

Reſpondeo quaſdam earum eſſe habituales, eas ſcilicet, quæ permanenter inſunt, cujuſmodi ſunt ſapientia, ſcientia, fides, donum linguarum, & interpretatio ſermonum: aliæ verò ſunt actuales, & ſunt motiones, & veluti impreſſiones inſtantaneæ, & temporales, quæ ceſſante effectu deficiunt, cujuſmodi ſunt gratiæ ſanitatum, operatio miraculorum donum Prophetiæ, & diſcretio ſpirituum. Cujus reſponſionis ratio eſt; quia habitibus utimur, quando volumus: atqui his gratiis gratis datis non utebantur Sancti ad arbitrium ſuum, ſed tantùm quando movebantur à Deo; idcirco preces ſolebant ad Deum fundere, ut miraculum aliquod v. gr. operarentur: Prioribus verò gratiis utebantur pro libito, & data occaſione, ac occurrente utilitate publica; igitur priores inhærent per modum habitus; poſteriores verò dumtaxat per modum actus.

Nec refert quòd Apoſtolus primæ ad Corinth. 4. dicat quòd *ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubjecti ſunt*; nam intelligendum eſt quoad enunciationem, & locutionem dumtaxat eorum, quæ ipſis revelata ſunt, non verò quoad iſtam revelationem, quam non prout volunt accipiunt; unde ibidem ſcribit Apoſtolus: *Prophetæ duo vel tres dicant, & cæteri dijudicent, quòd ſi aliis revelatum fuerit ſedenti prior taceat*.

SE-

Digitized by Google

SECTIO SECUNDA,

De diviſione gratiæ gratum facientis, in gratiam Sanitatis, & Medicinæ.

HAnc gratiæ diviſionem pluribi commendat ſanctus Auguſtinus, ſed nullibi plenius ac planius quàm libro *de correptione, & gratia cap.* 11. ubi cùm præcedenti capite demonſtraſſet Adam per liberum arbitrium ſtare potuiſſe ſi voluiſſet, ſequentem ſic orditur. „ Quid ergo? „ Adam non habuit Dei gratiam? imò „ verò habuit magnam, ſed diſparem; ille in bonis erat, quæ bonitate ſui Conditoris acceperat ..... Sancti verò in „ hac vita, ad quos pertinet liberationis „ hæc gratia, in malis ſunt: ex quibus „ clamant ad Deum, ſed libera nos à malo. Ille in illis bonis Chriſti morte non „ eguit; iſtos à reatu, & hæreditario, & „ proprio illius Agni ſanguis abſolvit. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod „ implorant iſti cùm dicunt, *Video aliam legem in membris meis, &c.* quoniam in „ eis *caro concupiſcit adversùs ſpiritum & ſpiritus adversùs carnem*. Atque in tali „ certamine laborantes, ac periclitantes, „ dari ſibi pugnandi vincendique virtutem „ per Chriſti gratiam poſcunt: ille verò „ nulla tali rixa à ſeipſo adversùs ſeipſum „ tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco, ſua ſecum pace fruebatur: Proinde etſi non interim *Lætiore*, „ nunc veruntamen *Potentiore* gratia indigent iſti. *Et infrà*. Nec ipſum ergo „ Deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quam „ reliquit in ejus libero arbitrio; quoniam „ liberum arbitrium ad malum ſufficit: „ ad bonum autem nihil, niſi adjuvetur „ ab omnipotenti bono: quod adjutorium „ ſi homo ille per liberum non deſeruiſſet arbitrium, ſemper eſſet bonus: ſed „ deſeruit, & deſertus eſt. Tale quippe „ erat adjutorium, quod desereret cùm „ vellet, & in quo permaneret ſi vellet, „ non quo fieret ut vellet.

„ Hæc prima eſt gratia quæ data eſt primo Adam: ſed hæc *Potentior* eſt in ſecundo Adam: Prima eſt enim qua fit „ ut habeat homo juſtitiam ſi velit. Secunda ergo plus poteſt, qua etiam fit „ ut velit, & tantum velit tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat. Nec illa quidem parva erat, qua demonſtrata eſt etiam potentia liberi arbitrii, quoniam ſic adjuvabatur ut ſine hoc adjutorio in bono non maneret, ſed hoc adjutorium ſi vellet desereret: Hæc autem tantò *Major* eſt, ut parum ſit homini per illam reparare perditam libertatem, parum ſit denique non poſſe ſine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiam efficiatur ut velit.

Tunc ergo dederat Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat, rectum. Dederat & adjutorium, ſine quo in ea permanere non poſſet ſi vellet, ut autem vellet in ejus libero reliquit arbitrio; poſſet autem permanere, ſi vellet; quia non deerat adjutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet perſeveranter bonum tenere quod vellet: ſed quia noluit permanere, profectò ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet ſi permanere voluiſſet, ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium ſteterunt ipſi, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruerunt; tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros.

Si autem hoc adjutorium vel *Angelo*, vel *homini*, quàm primùm facti ſunt, defuiſſet: quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ubi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent: adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt; quibusautem datur, ſecundùm gratiam datur, non ſecundùm debitum, & tantò amplius datur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, quibus id dare Deo placuit, ut non ſolùm adſit, ſine quo permanere non poſſumus etiam ſi velimus; verùm etiam tantum ac tale ſit ut velimus.

Eſt quippe in nobis hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeveranter tenendo, non ſolùm poſſe, quod volumus, verùm etiam velle, quod poſſumus. Quod non fuit in homine primo; unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit: namque, ut reciperet bonum, gra-

tia non egebat, quia nondum perdiderat; ut autem in ea permaneret, egebat adjutorio gratiæ, ſine quo id omnino non poſſet, & acceperat poſſe ſi vellet, ſed non habuit velle, quod poſſet; nam ſi habuiſſet, perſeveraſſet; poſſet enim perſeverare etiam ſi vellet, ut nollet de libero deſcendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle poſſet, & male: quid autem erit liberius libero arbitrio, quando non poterit ſervire peccato, quæ futura erat, & homini ſicut facta eſt, & Angelis ſanctis merces meriti; nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his, qui liberantur factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat. *Subdit capite ſequenti*.

Ipſa adjutoria diſtinguenda ſunt. Aliud eſt adjutorium, *ſine quo* aliquid non fit: & aliud eſt adjutorium *quo* aliquid fit: nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit ut vivat, qui mori voluerit: Ergo adjutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit, ut vivamus: at verò beatitudo, quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus. Adjutorium eſt enim non ſolùm ſine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur. Qua propter hoc adjutorium, & quo fit eſt, & ſine quo non fit; quia & ſi data fuerit homini beatitudo continuò fit beatus, & ſi data nunquam fuerit nunquam erit. Alimenta verò non conſequenter faciunt, ut homo vivat, ſed tamen ſine illis non poteſt vivere.

Primo itaque homini (qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere) datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur; ſed tale, ut eis ipſa perſeverantia donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam, ut per hoc donum nonniſi perſeverantes ſint. *Poſt plura*.

Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeverantiam primus homo, ſed perſeverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales habebat vires ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, & nihil ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati, perſeverandi committeretur liberum arbitrium: Deo quidem præſciente quid eſſet facturus injuſtè; præſciente tamen, non ad hoc cogente; ſed ſimul ſciente, quid de illo faceret juſtè. Nunc verò poſteaquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas. Placuit enim Deo, quo maximè humanæ ſuperbiam præſumptionis extingueret, ut non *glorietur omnis caro coram ipſo*; id eſt, omnis homo. Unde autem non glorietur caro coram ipſo, niſi de meritis ſuis, quæ quidem potuit habere, ſed perdidit, hoc eſt, per liberum arbitrium propter quod non reſtat liberandis, niſi gratia liberantis? *Et infrà*: Qui eis non ſolùm dat adjutorium, quale primo homini dedit, ſine quo perſeverare non poſſunt ſi velint: ſed in eis operatur etiam & velle: ut quoniam non perſeverabunt, niſi & poſſint, & velint, perſeverandi eis poſſibilitas, & voluntas divinæ gratiæ largitate donetur: tantum quippe Spiritu ſancto accenditur voluntas eorum, ut ideo poſſint, quia ſic volunt, ideo ſic velint, quia Deus operatur, ut velint.

Nam ſi in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipſis relinqueretur voluntas ſua, ut in adjutorio Dei, ſine quo perſeverare non poſſent, manerent, ſi vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent, inter tot, & tantas tentationes infirmate ſua voluntas ipſa ſuccumberet, & ideo perſeverare non poſſent, quia deficientes infirmitate, nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut poſſent.

Subventum eſt ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur. Ita factum eſt, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla, in bono adhuc parvo perſeveraret per virtutem Dei, cùm, & voluntas primi hominis fortis, & ſana in bono

„ bono ampliore non perſeveraverit, ha-
„ bens virtutem liberi arbitrii: quamvis
„ non de futuro adjutorio Dei, ſine quo
„ non poſſet perſeverare ſi vellet; non ta-
„ men tali, quo in illa Deus operaretur,
„ ut vellet. Fortiſſimo quippe dimiſit, at-
„ que permiſit facere, quod vellet; infir-
„ mis ſervavit, ut ipſo donante, & in-
„ victiſſimè, quod bonum eſt, vellent, &
„ hoc deſerere invictiſſimè nollent. *Hæc S. Auguſtinus*: quæ paulò longiùs exſcribenda duxi, ut inde appareat, quæ fuerit ſancti Doctoris genuina mens de utriuſque gratiæ, ſanitatis videlicet, & medicinalis differentia, quam apertiùs infra declarabimus; Sed priùs ex hac abundantiſſima meſſe quædam veritatis ſegetes colligendæ ſunt, de quibus inter Catholicos, atque Hæreticos convenit.

COROLLARIUM I.

Ex præcedenti S. Auguſtini doctrina.

EX his igitur ſequitur *primò* gratiam Adamo in ſtatu innocentiæ fuiſſe neceſſariam, ut conſtat ex verbis S. Auguſtini *numero* 1. ſuprà laudatis. Hinc in Enchiridio capite 106. de primo hominis ſtatu loquens pronuntiat in hunc modum. *Quamvis ſine gratia nec tunc ullum meritum eſſe potuiſſet, quia etſi peccatum in ſolo libero arbitrio erat conſtitutum; non tamen juſtitiæ continendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi participatione immutabilis boni divinum adjutorium præberetur*. Et capite ſequenti: *Sic ergo factus eſt homo rectus, ut & manere in ea rectitudine poſſet non ſine divino adjutorio.* Ipſi ſubſcribunt ejus diſcipuli, maximè S. Proſper capite 18. contra Collatorem, Fulgentius de Incarnatione, & gratia, capite 12.

Dices: S. Auguſtinus disertè pronuntiat Adamum per naturæ, & liberi arbitrii vires potuiſſe in bono perſeverare, ſubindeque ad id opus non habebat gratia. Probatur antecedens ex libro de correptione, & gratia capite 10. ubi aſſerit Adamum potuiſſe per liberum arbitrium ſtare. *Sicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, ſteterunt ipſi*. Et capite ſequenti dixerat: *Dederat adjutorium, ſine quo permanere non poſſet ſi vellet; ut autem vellet, in ejus reliquit libero arbitrio*. Hinc præclara illa ſententia libri de bono perſeverantiæ. *Qui non infertur in tentationem*, inquit, *non diſcedit à Deo: non eſt hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc ſunt; infuerat homini antequam caderet, quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præſtantia quantum valuerit apparuit in Angelis*.

Reſpondeo S. Auguſtinum longè aliter in his, & ſimilibus ſententiis uſurpare verba illa, *Naturæ*, *naturaliter*, *liberum arbitrium*, quàm à nobis accipi ſolent. Etenim per *naturam* intelligit habituales omnes dotes, quas primus homo à Deo acceptas in poſteros unà cum humanitate transfudiſſet per generationem. Sicut enim ab illa nativitate, qua jam naſcimur, dicimur ab Apoſtolo *natura filii iræ*, ita quòd *naturæ* nomen originalem culpam ſignificet, & complectatur; ſic ab illa nativitate qua (ſi Adamus non peccaſſet) omnes ejus exemplo Filii Dei, & ſancti naſcerentur; unde ita *naturæ* nomen ſumit, ut ipſam quoque ſanctificantem gratiam comprehendat. Ita pluribi ſeſe explicat ipſemet S. Auguſtinus; nam libro 1. Retractationum capite 15. *Propriè natura dicitur*, inquit, *in qua ſine vitio creati ſumus*. Et libro 8. de libero arbitrio capite 19. diſputans cum Manichæis, ait: *Sic etiam ipſam naturam aliter dicimus, cùm propriè loquimur, naturam hominis, in qua primùm in ſuo genere inculpabilis factus eſt: aliter iſtam, in qua ex illius damnati pœna, & mortales, & ignari, & carni ſubditi naſcimur: juxta quem modum dicit Apoſtolus: fuimus enim & nos naturaliter filii iræ*. Hinc Epiſtola 107. ait: *Naturam ipſam perdidit in ſemetipſo primus Adam*. Ad quæ verba reſpiciens Concilium Arauſicanum Canone 21. affirmat *naturam per Adam eſſe perditam*. Sic denique naturalem poſſibilitatem appellat Cœleſtinus Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ capite 4. quæ voluntatem ſine vitio, & habituali gratia ornatam deſignat, dum ait. *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdidiſſe*.

Simili planè ſenſu libertatis, & liberi arbitrii nomina uſurpavit S. Auguſtinus de natura innocente ſermonem faciens, ut conſtat tum ex citatis verbis in objectione; tum pariter ex Epiſtola 107. ubi ait: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*; Et ſermone 2. de verbis Apoſtoli de primo homine, ait: *Magnas liberi arbitrii vires, homo cùm conde-*

deretur accepit: *ſed peccando amiſit*: Quibus nomine *liberi arbitrii* ſignificat voluntatem gratia ſanctificante, & cœleſtibus dotibus ornatam, quæ naturali propagatione ad poſteros, ſi ipſe non peccaſſet, erant transfundendæ.

COROLLARIUM II.

S*Equitur* 2. Gratiam medicinalem gratia ſanitatis potiorem eſſe, tribus maximè characteribus 1. Quòd illa ſit abundantior. 2. Quòd ſit potentior. 3. Quòd ſit magis determinativa voluntatis ad operationem. *Primum* patet ex illis verbis Chriſti Domini Joannis 10. *Ego veni*, *ut vitam habeant*, *& abundantiùs habeant*: Unde Apoſtolus ad Romanos 5. ait: *Ubi abundavit delictum*, *ſuperabundavit & gratia*, quæ utique oracula luculenter expendit S. Bernardus in ſermone ſuper caput 12. Apocalypſis: *Vehementer*, inquit, *nobis vir unus*, *& mulier una nocuere*, *ſed gratias Deo*, *per unum nihilominus virum*, *& mulierem unam*, *omnia reſtaurantur*, *nec ſine magno fœnore gratiarum*. *Neque enim ſicut delictum*, *ita & donum*, *ſed excedit damni æſtimationem beneficii magnitudo*: *Sic nimirum prudentiſſimus*, *& clementiſſimus artifex*, *quod quaſſatum fuerat non confregit*, *ſed utilius omnino refecit*, *&c.*

Secundum pariter conſtat ex doctrina ipſius S. Auguſtini, quam clarè expendit libro de correptione, & gratia, verbis ſuprà laudatis, *numero* 1. & 2. ubi gratiam medicinalem vocat, *potentiorem*, *majorem*, & *efficaciorem*; infirmanti ſiquidem, & per peccatum vitiatæ, ac vulneratæ humanæ naturæ remedio potentiore ſuccurrendum fuit, ne tota carnalium rerum cupiditate proſtrata jaceret; nam, ut ſuprà dicebat S. Auguſtinus: *Si in tanta infirmitate vitæ hujus ipſis relinqueretur voluntas ſua*, *ut in adjutorio Dei*, *ſine quo perſeverare non poſſent*, *manerent ſi vellent*, *nec Deus in eis operaretur*, *ut vellent*, *inter tot*, *& tantas tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet*, *& ideo perſeverare non poſſent*, *quia deficientes infirmitate*, *nec vellent*; *aut non ita vellent infirmitate voluntatis*, *ut poſſent*.

Tertium denique ſignificat ibidem S. Auguſtinus, ſubjungens: *Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ*, *ut divina gratia indeclinabiliter*, *& inſuperabiliter agetur*, quid autem ſignificent verba illa *indeclinabiliter*, *& inſuperabiliter agi*, declarabimus infrà.

COROLLARIUM III.

S*Equitur* 3. duplex adjutorium utroque in ſtatu, naturæ videlicet innocentis, & lapſæ, fuiſſe neceſſarium; nempe *intellectuale*, & *habituale*, ſeu habitum gratiæ ſanctificantis, quo homo juſtus benè agere pergat, ac perſeveret, & cœleſtem illuminationem intellectus, qua cognoſceret bonum ſectandum, malum fugiendum: de quibus duobus auxiliis convenit inter Catholicos, & Hæreticos: non ita de voluntatis adjutorio, ſeu delectatione cœleſti, qua afficitur, & movetur voluntas ad bonum: de hac namque controvertitur, an utrique ſtatui fuerit neceſſaria, ut expendemus infrà.

Dixi 1. Adjutorium habitualis gratiæ in utroque ſtatu neceſſarium eſſe ad agendum, & perſeverandum, illa ſcilicet perſeverantia, quæ repetitis divinæ charitatis actibus continetur; non verò otioſa quædam, ac veluti inerti perſeverantia, quæ nullum actum comprehendat. Atque adeò non eſt ſenſus, habitualem gratiam eſſe neceſſariam ad permanendum in habituali gratia, ut aliqui videntur explicare: hoc enim per ſe ridiculum apparet: ſed potiùs habitualem gratiam eſſe neceſſariam ad perſeverandum in actuali Dei amore, ſeu ad novos amoris actus exercendos: quo ſenſu præſens aſſertio nihil habet difficultatis, & controverſiæ, & toties à S. Auguſtino confirmatur, quoties prædicat *poſſibilitatem boni* Adamo conceſſam, & liberum arbitrium ad amandum Deum.

Dixi 2. Adjutorium cognitionis utroque in ſtatu neceſſarium fuiſſe, quam aſſertionem docet S. Auguſtinus libro 3. de libero arbitrio capite ultimo, ubi illius adjutorii neceſſitatem repetit ex ea cauſa, quæ integræ, atque corruptæ naturæ communis eſt: *Voluntatem*, inquit, *non allicit ad faciendum quodlibet*, *niſi aliquod viſum* (id eſt alicujus rei cognitio) *quid autem quiſque vel ſumat*, *vel reſpuat*, *eſt in hominis poteſtate*: *Sed quo viſo tangatur*, *nulla poteſtas eſt*, quod etiam ad primum hominem, & Angelos pertinere eodem loco affirmat. Hinc libro de ſpiritu, & littera, cap. 53. universè pronuntiat: *Nemo habet in poteſtate quid ei veniat*.

in

Digitized by Google

in mentem: Loquitur autem de cognitione indeliberata, quam Adamus innocens, perinde ac ejus poſteri accipere à Deo debuit; non verò de libera, quam in poteſtate ſua habuerit.

Hoc utrumque donum habituale, & actuale, tam naturæ integræ, quàm ſanæ fuiſſe neceſſarium, apertè ſignificat S. Auguſtinus libro de correptione, & gratia, ubi Pelagio dicenti, *Non peccare noſtrum eſt*; ita reſpondet: *Si de integra, & ſana hominis natura loqueretur, quam modò non habemus, nec ſic rectè diceret; Quòd non peccare noſtrum tantummodò ſit, quamvis peccare noſtrum eſſet, nam ibi eſſet adjutorium Dei, & tamquam lumen ſanis oculis, quo adjuti videant ſe præbere volentibus.* Quibus verbis non dicit, quòd ibi eſſet adjutorium Dei tamquam lumen ſanis oculis; ſed ut duo auxilia diſtingueret, ſignanter ait: *Ibi eſſet adjutorium Dei, & tamquam lumen ſanis oculis, &c.* Quia nimirum duo ſtatus innocentiæ adjutoria complectitur, nempe habitualem gratiam, quam generali nomine *adjutorium Dei*, & cœleſtem illuminationem, quam *lumen* quo adjuti videant, appellat. Debuit autem hoc loco iſtud utrumque adjutorium comprehendere; quia demonſtrare ſtatuerat in ſtatu innocentiæ, non peccare noſtrum tantummodò non eſſe quamvis peccare noſtrum eſſet, atque adeo non actualis gratia tantùm commemoranda fuit, ſed etiam habitualis, quæ in eo ſtatu neceſſariò, ſimul cum libero arbitrio juſtum opus operante, concurrebat; hinc enim ſequitur quidquid boni in eo ſtatu fieret, non tantùm propter actuale adjutorium, ſed etiam propter habituale ad Dei gratiam referendum eſſe.

Cùm igitur hęc in confeſſo ſint apud omnes tam Catholicos, quàm Hæreticos, aut ſaltem pauci ſint, qui adversùs doctrinam in ſuperioribus Corollariis traditam reclament: reſtat determinandum, in quo maximè, ac præcisè conſiſtat gratiæ ſanitatis à medicinali differentia. Circa quam aſſignandam triplex capitalis aſſignatur ſententia. *Prima* contendit eas invicem in hoc differre, quòd gratiæ ſanitatis diſſentiri poſſit, non ita medicinali. *Secunda* utriuſque diſcrimen ex eo repetit, quòd gratia ſanitatis præter auxilium habituale, ſolùm habeat annexum auxilium intellectuale, non autem auxilium delectationis, quo ſpecialiter afficeretur voluntas, & moveretur ad volendum. *Tertia* verò ſententia triplex hoc auxilium in utroque ſtatu deſiderat, ſed cum ſumma diſparitate infra aſſignanda. Quorum omnium, ut evidentior, & facilior habeatur notitia, placet hanc triplicem ſententiam ſub diſtinctis Paragraphis expendere.

§. I.

An gratia Medicinalis in hoc à ſanitatis gratia differat, quòd huic diſſentiri poſſit, illi verò neceſſe ſit aſſentiri.

EA fuit peſtilens, & hæretica Lutheri ſententia, hominem in ſtatu naturæ lapſæ, non poſſe ullatenus gratiæ diſſentiri, ut pluribi docet; maximè verò in libro *de ſervo arbitrio*. Quapropter Concilium Senonenſe meritò affirmat, illum in Manichæiſmum incidiſſe; quando Pelagianiſmum vitare conatus eſt, ut non rarò contingit hæreticis; ſolent enim ab uno extremo in alienum non minùs vitioſum declinare. Concilii verba ſunt: *In errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxiè, & ſcrupuloſè devitat Pelagium: metuens namque liberum arbitrium cum Pelagio efferre, omne bonum opus, quod eſt in homine, Deo tribuit, & divinæ gratiæ; nil prorſus libero arbitrio. Sicque tollens omninò liberum arbitrium Lutherus factus eſt Manichæus, dum refugit eſſe Pelagianus.* Cui peſſimæ doctrinæ ſubſcripſit Calvinus pluribi, ſed maximè in Antidoto Tridentini ad Seſſionem 6. art. 5. ubi de Patribus illius Concilii ſic loquitur: *In eo allucinantur, quòd motum nobis auferri ſomniant, qui mediam electionem nobis relinquat. Denique in eo falluntur, quòd nullum obſervant inter regenerationis gratiam, quæ nunc miſeriæ noſtræ ſubvenit, & primam, quæ Adæ data fuerat, diſcrimen, quod diligenter Auguſtinus exponit, dicens: iſtam gratiam non habuit primus homo, qua numquam vellet eſſe malus: tale quippe erat adjutorium, quod deſereret cùm vellet, non quo fieret, ut vellet, ſed potentior eſt gratia in ſecundo Adam, qua fit etiam, ut velimus.* Hinc libro 2. Inſtitutionum cap. 5. nu. 10. de auxilio gratiæ in hoc ſtatu naturæ lapſæ hominibus dato, ſic loquitur: *Voluntatem movet, non qualiter multis ſæculis traditum eſt, & creditum, ut noſtræ poſteà ſit electionis motioni obtemperari, aut refragari; ſed illam efficaciter afficiendo: illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt;*

eſt; quem trahit, volentem trahit: *quo inſinuat Dominum porrecta tantùm manu, expectare an ſuo auxilio juvari nobis adlubeſcat. Talem fuiſſe hominis adhuc ſtantis conditionem concedimus, ut potuerit ad alterutram partem inclinare: ſed cùm ſuo exemplo docuerit, quàm miſerum ſit liberum arbitrium, niſi Deus in nobis, & velit, & poſſit, ut fiet nobis ſi ad eum modulum ſuam gratiam nobis impertitur.* Quam utique erroneam ſententiam, ut proſcribamus, ſit

Aſſertio Catholica. *Gratia medicinalis Chriſti nullatenus voluntatem neceſſitat ad conſenſum: ſed in ea relinquit diſſentiendi facultatem*: ſubindeque fictitia eſt omnino illa differentia, quam hæretici inter gratiam ſanitatis, & medicinæ conſtituunt. Probatur hæc veritas illis omnibus Scripturæ textibus, quibus apertè declaratur in ſtatu naturæ lapſæ reſiſti gratiæ auxiliis etiam completè ſufficientibus; ideoque ipſi motioni internæ voluntatis, ita ut qui benè operantur, vel abſtinent laudabiliter ab omni opere malo, potuerint contrarium præſtare. Quam utique veritatem apertè legimus Eccleſiaſtici 1. ubi laudatur juſtus, quòd *potuit tranſgredi, & non eſt traſgreſſus, facere mala, & non fecit*. Additurque ad illius commendationem: *Quis eſt hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita ſua*. Si autem hæc omnia antecedenter neceſſitatus gratia medicinali, cui non poſſet reſiſtere, faceret, nil ageret mirabile, & ſingulare, quod quivis alius eadem gratia præventus pari facilitate non exequeretur. *Deinde* falſum eſſet potuiſſe illum tranſgredi, quando non eſt tranſgreſſus, id eſt, mandatis paruiſſe cum poteſtate ad oppoſitum, ſi ita neceſſitari debuiſſet; neque enim completè parere potuit, niſi quando gratia Medicinali præventus, & excitatus eſt ad parendum; illa autem poſita in ſenſu hæreticorum, non potuiſſet non parere.

Eadem veritas apparet ex illo Iſaiæ 5. *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? Expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas*. Quibus verbis Deus de Iſraelitis conqueritur, quòd ejus divinis mandatis non paruerint: ſed hæc querela nullam juſtitiæ ſpeciem prætenderet, ſi gratia medicinalis ita ad bonum opus voluntatem determinaret, ut ab eo non poſſet ullatenus reſilire. Nam meritò Judæi reſpondere potuiſſent, Deum amplius vineæ ſuæ facere debuiſſe, ut expectatum fructum referret: nempe illi concedere gratiam neceſſitantem, ſine qua nullus poteſt pietatis opera exercere: neque debuiſſet Deus illa gratia non conceſſa expectare, ut vinea faceret uvas, alioquin expectaret aliquid impoſſibile, nec magis rationi congruum, quàm qui de ſpinis uvas, & de tribulis ficus colligere prætenderet.

Verùm eamdem aſſertionem apertiſſimè confirmat Chriſtus Dominus Matth.23. ubi ſimiliter de Judæis conqueritur: *Jeruſalem, Jeruſalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum Gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Hæc enim voluntas planè ſimulatoria eſſet, ſi eis opus fuiſſet gratia neceſſaria, ut congregari vellent; quemadmodum docet Calvinus, & Deus illam non ſuppeditavit; ita ut Judæi antecedenter, neque velle congregari, neque parere vocanti potuerint. Item Actor. 7. *Vos ſemper Spiritui S. reſiſtitis*. Jerem. 10. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem, & contradicentem*. Miſſos facio alios contextus idem inſinuantes.

Probatur eadem aſſertio authoritate Conciliorum; imprimis verò Concilii Senonenſis decernentis contra Lutherum Decreto 15. auxilium gratiæ non eſſe tale, cui reſiſti non poſſit. Ait enim: *Nec tale eſt trahentis Dei auxilium cui reſiſti non poſſit; quoties enim Dominus voluit congregare filios Jeruſalem, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluit? Fruſtra certè Stephanus Judæos duræ cervicis, & incircumciſi cordis argueret, qui ſemper Spiritui ſancto reſiſterent; fruſtra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, ſpiritum ne extinguerent, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur.*

Idem clariſſimè docetur ex Concilio Tridentino ſeſſ.6. Can.4. ubi ait: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti atque vocanti, quoad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat ac præparet, neque poſſe diſſentire ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere merèque paſſivè ſe habere, anathema ſit.*

Ubi *advertendum* eſt 1. utrumque Concilium loqui de auxilio efficaci; nam Tridentinum loquitur de illo, cui homo reipſa conſentit, & cooperatur, cujuſque ope ad propriam juſtificationem ſe diſponit: de eodemque loquitur Senonenſe in decreto citato, nimirum de auxilio reipſa movente, & trahente liberum arbitrium ad conſenſum, &

cujus

cujus ope currimus in odorem unguentorum ejus: ut addit ibidem paulò poſt.

Advertendum 2. Liberum hominis aſſenſum, & cooperationem explicari à Tridentino per hoc, quòd poſſit inſpirationem illam abjicere, & diſſentire ſi velit.

Advertendum 3. Juxta doctrinam utriuſque Concilii, poſito, & ſtante auxilio efficaci, poſſe eſſe diſſenſum, & abjectionem: id eſt hominem reipſa præventum auxilio efficaci, cui de facto conſentit, & cooperatur, poſſe ſi velit, non conſentire, & divinam inſpirationem motionemque abjicere; id enim perſpicuè ſignificant verba illa Concilii Senonenſis, Non eſt tale Dei trahentis auxilium, cui reſiſti non poſſit: nec-non & iſta Concilii Trident. Can. 4. Liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum, ita cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, ut poſſit diſſentiri, ſi velit.

Probatur 3. authoritate ſanctorum Patrum, qui clariſſimè docent Deum ita vocare, & juvare conſentientes ad bene operandum, ut poſſint non conſentire vocationi, & auxilio gratiæ, cui reipſa conſentiunt. Ita ſentiunt Patres Græci, imprimis verò Origenes 1. Periarchon c. 1. ubi poſtquam docuit omnem animam rationalem eſſe liberi arbitrii compotem: ſubjungit: *Si noſtri arbitrii ſumus, inſtigare fortè poſſunt aliquæ virtutes diabolicæ ad peccatum: & aliæ juvare ad ſalutem: non tamen neceſſitate cogimur, vel agere rectè, vel malè.*

Subſcribit Irenæus lib. 4. contra hæreſes cap. 7. *Qui operantur illud*, inquit, *gloriam, & honorem percipient, quoniam operati ſunt bonum, cùm poſſent non operari illud; hi autem qui illud non operantur, juſtum judicium recipient Dei, quoniam non ſunt operati bonum cùm poſſent operari illud.*

Præ cæteris verò hanc veritatem declarat ſanctus Chryſoſtomus pluribi; maximè hom. 19. in Geneſim, ubi ait: *Quia liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, quæ ſua ſunt, omnia pro ſua miſericordia ſemper exhibet: & ſciens abſcondita in profundo mentis, & arcana, hortatur, conſulit, conatuſque noſtros malos reprimit: & neceſſitatem utique non imponit, ſed congruis remediis appoſitis, totum in ægrotantis ſententia ſuum eſſe dimittit.* Et Hom. 81. in cap. 26. Matth. *Deus vocatio*, inquit, *nullum cogit; nec mentem eorum qui virtutem volunt contemnere, ullo modo violentat; ſed hortatur quidem ac conſulit, & omnibus modis bonos eſſe perſuadet: ſi verò aliqui reluctantur, nullo modo cogit, ut boni eſſe velint.* Ubi nomine *violentiæ*, & *coactionis* neceſſitatem à virtute divinæ gratiæ excludit:

Simili modo loquuntur Latini Patres; præ cæteris autem, veritatem hanc apertè docet ſanctus Cyprianus Epiſt. 55. ad Cornelium, ubi ait: *Non increpuit recedentes, aut graviter comminatus eſt, ſed magis converſus ad Apoſtolos ſuos dixit, Numquid, & vos vultis abire? ſervans ſcilicet legem, qua homo libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus ſibimet ipſe, vel mortem appetit, vel ſalutem*: adeoque ad unum illorum non adigitur antecedente aliqua neceſſitate.

Concinit ſanctus Ambroſius lib. 2. de Jacob, & vita beata cap. 3. ubi ait: *Qui habet ſuorum actuum poteſtatem, is profectò liber eſt*: eam autem poteſtatem non habet quiſquis antecedenter neceſſitatur ad agendum; ita ut non poſſit non agere: ſubindèque S. Ambroſius ab homine libero agendi neceſſitatem proſcribit.

Adſtipulatur ſanctus Hieronymus lib. 2. adverſus Jovinianum, ubi ait: *Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes nec ad vitia neceſſitate trahimur; alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, & corona eſt.* Quam utique ſententiam refert, & approbat S. Auguſt. lib. de natura, & Gratia cap. 65.

Quapropter hic ſanctiſſimus Doctor, cujus potiſſimùm authoritate ſuum erroneum dogma propugnare nititur Calvinus, pluribi declarat penes noſtram voluntatem eſſe gratiæ conſentire, vel diſſentire. Clariſſimè verò, lib. de Spiritu, & Littera cap. 34. ubi ſcribit: *Profectò ipſum velle credere, Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia ejus prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel diſſentire ab ea, propriè voluntatis eſt.* Quibus verbis S. Auguſtinus duo inter ſe conciliat, quæ ab hæreticis nulla arte ſociari poſſe dicunt. Alterum, Deum per gratiam ſuam efficacem operari in nobis velle, & credere, id eſt, quidquid boni agimus: alterum, ita hæc operari, ut tamen gratiæ, per quam ea facit, diſſentire poſſimus.

Quòd autem reipſa reprobi reſiſtant gratiæ ſibi oblatæ, atque per eos ſtet quòd non illi conſentiant, docet idem S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. exemplo Eſau:

Eſau: *Noluit ergo Eſau*, inquit, *& non cucurrit: ſed etſi voluiſſet Dei adjutorio perveniſſet, qui etiam velle, & currere revocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret*. Ubi ſermonem facit de vocatione interna, deque adjutorio ipſius voluntatis, ſine quo non poterat currere, & pervenire; nam alioqui non ſtetiſſet per ipſius voluntatem, & contemptum gratiæ quòd non curreret, & perveniret; ſed per defectum, & abſentiam auxilii neceſſarii.

Ei ſubſcribunt ipſius diſcipuli, maximè ſanctus *Proſper* lib. 2. de vocatione gentium capite 28. *Deus*, inquit, *ad obediendum ſibi ipſum velle ſic donat, ut etiam perſeveraturis illam poteſtatem, quæ poteſt, nolle non auferat*. Et ſanctus *Anſelmus* in cap. 6. Matth. *In Paulo*, inquit, *videtur cogens*, id eſt, neceſſitans, *Dei voluntas, ſed non eſt, quia licèt ſit percuſſus, tamen voluntas erat libera, ut reſiſteret ſi vellet*.

Objectiones petitæ ex Scriptura Sacra.

Objiciunt hæretici varios Scripturæ textus, quibus probare contendunt gratiam conceſſam in ſtatu naturæ lapſæ, non ſubeſſe quoad uſum libertati voluntatis; ſed illam neceſſitare, ac determinare ad conſenſum. Sic 2. Paralip. 30. *In Judæa facta eſt manus Domini, ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum Regis, & Principum verbum Domini*. Cui ſimile eſt illud Ezechielis 36. ubi Deus ſic Judæos alloquitur: *Dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Item illud ad Philip. 2. *Deus eſt qui in nobis operatur velle, & perficere pro bona voluntate ſua*.

Reſpondeo ex his omnibus textibus, nihil aliud poſſe colligi, quàm quòd ad opera ſalutis ita egeamus gratia Dei præveniente, & cooperante, ut ſine illa nullum tale opus fieri poſſit: ad illum finem S. Auguſtinus præcitatis, & mox citandis textibus utitur contra Pelagianos, & Semipelagianos lib. de bono perſeverantiæ; & lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum.

Reſpondeo 2. quòd ex eis textibus non ſequitur gratiam antecedenter neceſſitare voluntatem; quamvis enim Deus nobis tribuat cor novum, & ſpiritum novum, & faciat ut in præceptis ejus ambulemus, detque velle, & perficere pro bona voluntate, efficiatque, ut velimus, & faciamus, exinde tamen non ſequitur, quòd id faciat per auxilium antecedenter neceſſitans, & tantæ efficaciæ, ut illi diſſentiri non poſſit voluntas; Deus enim dupliciter facit, ut exerceamus opera ſupernaturalia, & ad ſalutem pertinentia. Primò quidem moraliter; illuminando intellectum, & alliciendo voluntatem per gratiam prævenientem. 2. phyſicè cooperando cum voluntate conſentiente per gratiam concomitantem, non autem determinando per gratiam antecedenter neceſſitantem.

Objiciunt 2. alios varios textus, quibus ſignificari videtur Deum ita efficaciter voluntatem noſtram movere, & ad opus flectere, ut ab eo prorſus ceſſare non poſſit. Sic Eſther c. 14. Deum rogat: *Transfer cor illius* (nempe Aſſueri Regis) *in odium hoſtis noſtri*: Ergo, inquiunt, Eſther intelligebat cor Aſſueri Regis divino auxilio in odium hoſtis Judæorum, ita poſſe transferri, ut, eo poſito, non poſſet aliter evenire. Illuc conſpirant omnes illi textus, quibus ſignificatur Dei voluntatem omnipotentiſſimam eſſe nec quemquam ei poſſe reſiſtere. Sic Eſther 13. *Non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati*. Iſaiæ 46. *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet*. Rom. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit?* Ergo ſi Deus vult ut aſſentiar ejus gratiæ, non poſſum ei diſſentire.

Reſpondeo, quòd etſi unica ac ſimpliciſſima ſit Dei voluntas, tamen ratione divinæ operationis, & deliberationis multiplex à Theologis diſtinguitur, nempe poſitiva, & permiſſiva; antecedens, & conſequens; efficax, & inefficax; abſoluta, & conditionata. Unde diſtinguo conſequens. Non poſſum diſſentire, & reluctari voluntati Dei efficaci, & abſolutæ, de qua intelligendi ſunt præfati Scripturæ textus, concedo: voluntati inefficaci, vel dumtaxat efficaci ſub conditione pendente à libero hominis arbitrio, cujuſmodi eſt voluntas qua Deus noſtrum conſenſum, & opus intendit, nego.

Objiciunt 3. illos textus quibus voluntas dicitur à Deo trahi. Sic Cantic. 1. *Trahe me poſt te, curremus, &c.* Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me niſi Pater qui miſit me traxerit eum*. Oportet igitur ut omnis, qui ducitur ad Deum, trahatur auxilio aliquo ita potenti ac forti ut ei non reſiſtat; nam

ram ſi nos pro innata noſtra libertate Deo vocanti reſpondemus, & ſequimur, potiùs nos Deum, ut nobiſcum cooperetur, trahimus, quàm ipſe nos trahat.

Nego conſequentiam. Et ad antecedens dico Deum nos trahere ad bene, & ſalutariter operandum ſua gratia præveniente, ſine qua nemo poteſt ſalutariter operari; ultra quod auxilium præveniens, aliud cooperans conceditur, quod non prævenit neque priùs operatur quàm voluntas conſentiat; numquam tamen voluntas ita determinat auxilium cooperans, quin priùs ipſa fuerit à Deo tracta, id eſt mota, & excitata auxilio præveniente inſpirationis divinæ, de quo auxilio præfati textus ſunt intelligendi; non autem de gratia antecedenter neceſſitante voluntatem ad agendum, & cui non poſſit reſiſti. Nec difficultatem faceſſit vox illa *trahere*, nam in moralibus, & cauſis liberis non ſignificat *neceſſitare*, ſed *allicere*, juxta illud Poetæ: *Trahit ſua quemque voluptas*; voluptas, inquam, non neceſſitas, nec obligatio, ſed delectatio, inquit S. Auguſtinus Tract.26. in Joan.

Objectiones petitæ ab hæreticis ex ſancto Auguſtino pro gratia Medicinali neceſſitante.

OBjicit 1. Calvinus lib.2. Inſtit. cap.3. num.13. & aliqui ejus Sectatores varios ſancti Auguſtini textus, in quibus aſſerit gratiam Chriſti operari, primò *ipſum velle, & efficere ut velimus*, ſecundò *largiri bonam voluntatem*, tertiò *dare omnia merita, & virtutes*; & alia plurima id genus, ex quibus ille peſſimus hæreſiarcha infert *corda noſtra Dei afficientis neceſſariò ſequi motum*: Unde contumeliis, ut aſſolet, etiam ſacram Facultatem Pariſienſem impetit dicens: *Audiamus nunc Auguſtinum ſuis verbis loquentem, ne ætatis noſtræ Pelagiani, hoc eſt, Sorbonici Sophiſtæ totam vetuſtatem nobis adversùm pro more ſuo criminentur*.

Inferunt autem tam ille quàm ejus Aſſeclæ; *Primum* ex Epiſtola 107. ad Vitalem ubi ſanctus Auguſtinus ait: *Quapropter ut in Deum credamus, & piè vivamus, non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; non quia velle non debemus, & currere, ſed quia in nobis velle operatur, & currere*. Et lib. de Gratia, & Libero Arbitrio cap.17. *Sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad pietatis opera nihil valemus*. Et lib. de Dono Perſeverantiæ c.13. *Nos ergo volumus, ſed Deus operatur in nobis, & velle, & operari pro bona voluntate*.

Secundum colligunt ex eadem Epiſt.107. *A Domino greſſus hominis diriguntur, & viam ejus volet, ut intelligeremus ipſam voluntatem bonam qua incipimus velle credere, quoniam Dei via quid eſt niſi fides recta? illius eſſe donum qui greſſus noſtros propterea dirigit primitùs ut velimus*.

Tertium denique probare nititur ex Epiſt. 105. *Vita æterna etiam ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud niſi quia gratis detur: nec ideo quia meritis non datur, ſed quia data ſunt, & ipſa merita quibus datur*. Et Epiſt. 107. *Intelligendum eſt igitur*, inquit, *etiam ipſa hominis bona merita eſſe Dei munera, quibus cùm vita æterna redditur, quid niſi gratia pro gratia redditur?* Igitur verum ac germanum diſcrimen inter utramque gratiam, Medicinæ, & Sanitatis ex hoc maximè capite colligendum eſt, quòd hæc hominem ſuæ voluntatis ac bonorum operum liberum artificem ſinebat, illa verò neceſſariò ad bonum opus impellat.

Nego conſequentiam: Nam ex eo quòd Deus dicatur in nobis operari *velle*, & *bonam voluntatem* efficere, non ſequitur, nos idcirco neceſſitari per gratiam effectricem ad operandum; aliàs idem affirmandum eſſet de Angelis, & Adamo innocente; nam ipſemet S. Auguſtinus clariſſimè docet ipſi Adamo, & Angelis datam fuiſse gratiam quæ in eis efficeret velle, & bonam voluntatem operaretur, ut videre eſt lib.12. de Civitate Dei cap. 9. ubi poſtquam quæſiviſset; *An ſancti Angeli quem habent creatorem naturæ, eumdem habeant bonæ voluntatis Authorem per Spiritum ſanctum in eis charitate diffuſa*, proponit duas opiniones, quarum altera Angelos amore caſto numquam caruiſse; altera ſine eo aliquandiu ſtetiſse decernit: tum ex utraque certum eſse demonſtrat voluntatem bonam nonniſi à Deo potuiſse concedi: *Porrò*, inquit, *quia facta eſt* (bona voluntas Angelorum) *utrùm cum ipſis facta eſt, an ſine illa fuerunt priùs? ſed cum ipſis non dubium, quòd ab illo facta ſit à quo & ipſi, ſimulque ut facti ſunt, ei à quo facti ſunt, amore cum quo facti ſunt, adhæſerunt eoque ſunt iſti* (boni) *ab illorum* (malorum) *ſocietate diſcreti, quòd hi in eadem voluntate bona manſerunt, illi ab ea deficiendo mutati ſunt, mala ſcilicet voluntate .... & iſtam quis fecerat niſi ille, qui eos cum bona voluntate,*

tate, id eſt, cum amore caſto, quo illi adhærent, creavit, ſimul in eis condens naturam, & largiens gratiam? Quibus verbis non de charitate habituali, ſed de volitione bona, & actuali charitate ſermonem eſſe perſpicuum fit ex diſputationis ſcopo, & contextu; poſtquam enim de mala voluntate, ſeu amore perverſo diſſeruit; docuitque nullam illius eſſe *efficientem* cauſam, ſed potiùs *deficientem*; ex hac quæſtione ad alteram ſimilem quæ bonæ voluntatis cauſam ſpectat, ita procedit: *Si dixerimus nullam eſſe efficientem cauſam etiam voluntatis bonæ, cavendum eſt ne voluntas bona bonorum Angelorum, non facta, ſed Deo coæterna eſſe credatur*. Clarum eſt igitur utrobique diſputari de voluntatis actu ſeu malo ſeu bono.

Evidens eſt ergo ad primam volitionem bonam eliciendam Angelos accepiſſe adjutorium gratiæ illi perſimile quod in nobis operatur ipſum velle. Quid enim de Medicinalis gratiæ efficacia ad efficiendam bonam voluntatem aſſerit ſanctus Auguſtinus locis in objectione ſcriptis, quod de iſto Angelorum adjutorio pariter non affirmet? quippe tam ipſis quàm in nobis Deum bonam voluntatem, & ipſum velle efficere perſpicuè docet.

Porro quod de Angelis S. Auguſtinus docuit, idipſum de homine primo innocente ſtatuendum eſſe ſæpius inculcat, nempe cum bona voluntate actuali fuiſſe conditum. Id clarè aperit lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. *Fecit Deus*, inquit, *ſicut ſcriptum eſt, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ: non enim rectus eſſet bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas opus eſt Dei*; cum ea quippe factus eſt homo. Et cap. 27. *Cur non permitteret ut ab illa primus homo, qui rectus, id eſt, cum bona voluntate creatus fuerat, tentaretur?* Et lib. de Corrept. & Gratia: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in ea quippe illum fecerat qui fecerat rectum*.

Plura non proferam ſancti Auguſtini teſtimonia, ad eamdem veritatem inſinuandam, quippe ſufficienter præfata demonſtrant, adjutorium gratiæ quod Angelis, & Adam Deus contulit ad primum amoris actum, ea prorſus omnia habuiſſe ex quibus Medicinali gratiæ vim illam neceſſitatis inferendæ hæretici prætendunt; per illud enim Deus bonam voluntatem contulit, atque ipſum velle operatus eſt. Subindeque meritò negamus conſequentiam, quippe nihil aliud locis in objectione laudatis contendit S. Auguſtinus quàm quòd Deus præveniat voluntatem noſtram gratia excitante, & cum ea concurrat per cooperantem gratiam ad bonam voluntatem formandam, & bonum velle exercendum.

Objicit 2. Calvinus *ibidem num.* 9. Sancti ac juſti quique nunc Deum ſuppliciter exorant, ut eorum voluntates in bonum opus ac præceptorum obſervantiam inclinet, ſubindeque ut eos efficaciter ad bonum determinet: ſed idipſum non opus habebat deprecari Adamus innocens; quippe ut docebat ſuprà S. Auguſtinus *num.* 1. in ejus liberrimè poteſtate erat velle bonum: igitur gratia Medicinalis à gratia ſanitatis differt, quòd illa neceſſariò, hæc liberè in bonum inducebat.

Reſpondeo 1. *negando minorem*; ſiquidem Gelaſius ſummus Pontifex in dictis adverſus Pelagianos, quæ habentur tomo 2. Concil. diſertè pronuntiat etiam primos Parentes divinam gratiam debuiſſe exorare quæ eorum voluntatem in bonum flecteret, & firmaret. *Si in ipſis primis hominibus*, inquit, *dum ſua nimiùm felicitate confidunt, & tantam Dei gratiam in vacuum recipientes*, non orando, *quod utique nuſquam feciſſe referuntur, nec de perceptis gratias referendo, nec ut eadem intemerata duraret, ſuppliciter implorando, incolumes conſtare nequiverunt; quantò magis poſt prævaricationis ruinam, in quam mala ſui confidentia Creatorem nullatenus inquirendo lethaliter inciderunt, abſque divino munere ſuis viribus vel ægri ſtare non poſſunt ſine quo nec integri perſiſtere valuerunt?* Et infrà. *Hinc illa primæ conditionis integritas, dum ita de ſe fidit, tamquam ipſo qui condiderat non egeret; nec de perceptis agit gratias, quod nuſquam feciſſe memoratur, nec de conſervandis quæ ſumpſerat poſcit auxilium, nec ad eum etiam pulſata tentatoris acceſſu devota concurrit, & conſulit ſuaque ſe credit inter proſpera voluntati, ſine præſidio Creatoris, potuit deceptoris inſidiis*. Quibus fanè nihil planius ac clarius dici potuit ad probandum orationem fuiſſe Adamo neceſſariam ut gratiæ firmitatem ac perſeverantiam exoraret.

His juvat etiam S. Auguſtini authoritatem attexere. Hic enim lib. 14. de civit. Dei cap. 27. *Cur Deus*, inquit, *non permitteret ut ab illo* (malo Angelo) *primus homo* qui

qui rectus, hoc eſt bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur? Quando quidem ſic erat inſtitutus, ut ſi de adjutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret: ſi autem creatorem atque adjutorem Deum ſuperbè ſibi placendo deſereret, vinceretur: meritum bonum habens in adjuta divinitùs voluntate recta; malum verò in deſerente Deum voluntate perverſa; quia & ipſum confidere de adjutorio Dei, non quidem poſſet ſine adjutorio Dei. Manifeſtum eſt igitur Adamum potuiſſe dæmonem vincere per divinum auxilium quod fiducia in Deum, & oratione poterat obtinere.

Reſpondeo ſecundò, negando ſequelam majoris, nam tametſi juſti homines Deum cum Davide exorent ut inclinet eorum corda in teſtimonia ſua, inde non eſt conſequens quòd hæc inclinatio, & determinatio fiat neceſſariò; ſiquidem divina gratia poteſt liberè, & complacenter hominumm voluntates illectu morali, non autem phyſico ad bonum flectere, & determinare.

Objicit 3. Calvinus *ibidem cap.9. num.*12. 13. 14. Sanctus Auguſtinus docet gratiam perſeverantiæ Adamo conceſſam in hoc à perſeverandi auxilio dato ipſius poſteris diſcrepare, quòd illi dumtaxat poteſtatem, his verò etiam voluntatem tribuat: ergo reverà gratia medicinalis à gratia ſanitatis diſcrepat, quòd illa neceſſitatem inferat; hæc verò non ita. Probant antecedens ejus Sectatores ex variis ipſius ſancti Doctoris textibus, maximè verò ex lib. de correptione, & gratia cap.11. ubi cùm de Adamo ſæpiùs dixiſſet, quòd haberet adjutorium, ſine quo non poterat perſeverare ſi vellet, utriuſque partis optione in ejus arbitrio collocata, tandem adjicit: *Sed quia noluit permanere, profectò ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi*: Et lib. de bono perſeverantiæ cap.7. idipſum apertè tradit: *Non eſt hoc*, inquit, (videlicet non diſcedere à Deo, ſeu permanere cum Deo) *omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc ſunt; fuerat in homine antequam caderet*. Et in Enchiridio ad Laurentium 104. diſputans de divina voluntate, & aſſerens omnino fieri quodcumque ipſa vellet; cùm objiceret: Cur ergo primum hominem, quem bonum, & rectum inſtituerat, non cuſtodierit in ea ſalute, in qua creatus fuerat: Itemque, cur non cum ad meliorem immortalitatis beatitudinem tranſtulerit, ad quam eum condidiſſe, & transferre velle videbatur? Utrumque ab Adami voluntate pependiſſe, reſpondet dicens: *Quapropter etiamſi primum hominem Deus in ea ſalute, in qua conditus fuerat, cuſtodire voluiſſet, eumque opportuno tempore poſt genitos filios ſine interpoſitione mortis ad meliora perducere, ubi jam non ſolum peccatum non omittere, ſed nec voluntatem poſſet habere peccandi; ſi ad permanendum ſine peccato, ſicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum eſſe præſciſſet; quia verò eum malè uſurum libero arbitrio, hoc eſt peccaturum eſſe præſcivit, ad hoc potiùs præparavit voluntatem ſuam, ut penè ipſa faceret etiam de maleficiente*. Cujus dicti rationem reddit, quia tunc, & velle, & nolle, perſeverare, & non perſeverare propter maximam ſtatus illius libertatem, relictum erat in libero voluntatis arbitrio: *Sic enim*, inquit, cap. 106. *oportebat priùs hominem fieri, ut, & benè velle poſſet, & malè; nunc verò*, ut ſtatim addit, *voluntas ſub ſervitute peccati detinetur, qua fit ut benè velle non poſſit*; ſed voluntas per Chriſti gratiam debeat liberari, & præparari.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico Angelorum perſeverantiam fuiſſe ſpeciale donum Dei, ſicut & nunc eſt ſanctorum hominum, ut diſertè, & clariſſimè tradit ſanctus Fulgentius, lib.2. ad Traſimundum cap.2. ubi de Angelis ſic loquitur: *Cùm verò quædam pars ejus naturæ Angelicæ, de cœleſti beatitudinis culmine in imam perpetuamque cernitur devoluta miſeriam; beato Petro dicente; quia Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis inferni tradidit in judicio puniendos reſervari: profectò cognoſcitur, uniformi cunctos opprimi potuiſſe ruinæ conſortio, niſi quos vellet à caſu pravitatis virtus illa defenderet, quæ ſola naturaliter mutari depravarique non poſſet: ipſa igitur etiam homini reparando fuit neceſſaria, quia non alia ſtantem Angelum à ruina potuit cuſtodire, niſi illa quæ lapſum hominem poſt ruinam potuit reparare. Una eſt in utroque gratia operata, in hoc ut ſurgeret, in illo ne caderet; in illo ne vulneraretur, in iſto ut ſanaretur: ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non ſinit*.

Hæc *autem quæ* copiosè quidem à S. Fulgentio Auguſtinianæ doctrinæ acerrimo de-

deſenſore, & clariſſimo interprete fuſiùs explicata ſunt, præviè ab eodem ſancto Auguſtino traduntur lib. 12. de civitate Dei, cap. 9. ubi de Angelis bonis, & malis diſputans, hæc habet: *Iſtis mala voluntate cadentibus, illi ampliùs adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem unde ſe nuſquam caſuros certiſſimi fierent, pervenerunt*. Ubi per vocabula *ampliùs adjuti*, haud dubiè intelligit ſpeciale auxilium Angelis bonis ad perſeverandum conceſſum. Quod utique fuſiùs ac clariùs tradit concione 2. in Pſal. 32. ubi docet Angelicam naturam, quam *cœlorum* nomine deſignat, divina gratia indiguiſſe, quæ perſeverantiam, atque firmitatem illi conferret: *Cœli*, inquit, *ubi nulla eſt miſeria, nunquid quia non indigent miſeria, non indigent Domino? omnia indigent Domino, & miſera, & fœlicia; ſine illo miſeri non ſublevantur, ſine illo fœlix non regitur: ergo ne fortè de cœlis quæreres, cùm audires* miſericordia Domini plena eſt terra: *audi quia Domino & cæli indigent*. Verbo Domini cœli ſolidati ſunt: *Nam non à ſe ſibi ſolidamentum fuerunt; nec ipſi cœli firmitatem ſibi propriam præſtiterunt*. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum, *non habuerunt aliquid ex ſe, & tamquam ſupplementum à Domino perceperunt*. Spiritu enim oris ejus, *non pars*, ſed omnis virtus eorum. Idem poſtmodum docet de ſanctis Apoſtolis, ut nemini ſit dubium, non ſolùm ſanctos, & juſtos homines in ſtatu naturæ lapſæ; ſed etiam hominem innocentem, nec-non & Angelos divina egere gratia ad perſeverandum.

Quam utique doctrinam clariſſimè tradit, & propugnat S. Bernardus lib. de libero arbitrio, ubi docet Angelis datam fuiſſe à Deo perſeverantiam, non Adamo: *Superioribus*, inquit, *ſpiritibus datum eſt ſine peccato, & miſeria perdurare, &c. Adæ autem abſque bis quidem eſſe, ſed non etiam permanere*. Et ſermone 22. in Cant. *Qui erexit*, inquit, *hominem lapſum, dedit ſtanti Angelo ne laberetur: ſic illum de captivitate eruens, ſicut hunc à captivitate defendens: & hac ratione fuit aquè utique redemptio, ſolvens illum, & ſervans iſtum: liquet ergo ſanctis Angelis Dominum Chriſtum fuiſſe redemptionem, ſicut juſtitiam, ſicut ſapientiam, ſicut ſanctificationem*. Hinc concludit: *Sic ergo omne quod erat, Angelis factus eſt, & nobis quid? ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, redemptio*. Quibus verbis duo apertiſſimè docet: *Primum* quidem Deum Angelis dediſſe non ſolùm, ut poſſent non labi, ſed ne laberentur: *Secundum* verò, eodem modo Angelorum redemptionem eſſe, quomodo eſt eorum ſanctificatio: hæc autem dubio procul ſpeciale Dei beneficium eſt: igitur & illa.

Ex iis itaque conſtat, & apertiſſimè ſequitur: *Primò*, Angelis, & homini innocenti fuiſſe neceſſarium ſpeciale Dei adjutorium ad perſeverandum: *Secundò*, gratiam illam, qua adjuvante Angeli ſteterunt, perſeverandi neceſſitatem non attuliſſe: ſubindeque turpiter hallucinatur Calvinus, & cum eo omnes illius Sectatores cùm gratiam medicinalem idcirco neceſſitatem imponere contendunt, quòd per illam Deus, quos vult certò erigat, & à lapſu defendat: hoc enim utrique gratiæ, medicinali, & ſanitatis, commune eſt, ut per eam Deus, quos vult erigat, & à ruina protegat.

Inſtant: Sanctus Auguſtinus, lib. de correptione, & gratia, verbis ſuprà in primo Paragrapho laudatis, gratiam medicinalem appellat adjutorium *quo*, gratiam verò ſanitatis adjutorium *ſine quo*. Quibus ſignificat hominem innocentem habuiſſe quidem gratiam, qua pro libito uti poſſet ad bonum faciendum, & in eo perſeverandum: ſecus autem ejus poſteri, quibus confertur adjutorium, quo determinantur ad volendum, & perſeverandum: Sed (inquiunt) adjutorium *ſine quo* liberum ſinebat hominem; adjutorium autem, *quo* eum neceſſitat ad agendum: Ergo gratia medicinalis in hoc à gratia ſanitatis differt, quòd illa neceſſariò, hæc liberè hominem afficiat & moveat.

Probant majorem; Sanctus Auguſtinus *ibidem cap.* 12. utriuſque auxilii naturæ lapſæ, & ſanæ conceſſi diſtinctionem explicans, ait: *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò Sanctis in regnum Dei, per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur; ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur: non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint: verùm etiam ut per hoc donum nonniſi perſeverantes ſint.*

Pro-

Probat minorem Calvinus lib. 6. de libero arbitrio circa finem, nempe quòd in hoc gratia medicinalis à gratia ſanitatis diſcrepat, quòd illa hominem neceſſariò ad bonum determinet; hæc verò ſuæ libertatis compotem, & in utramque partem flexibilem relinquat: hoc enim clariſſimè indicare videtur S. Auguſtinus circa finem *ejuſdem capitis* 12. ubi ait: *Subventum eſt ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur. Ita factum eſt, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perſeveraret per voluntatem Dei: cùm & voluntas primi hominis fortis, & ſana in bono ampliore non perſeveraverit, habens virtutem liberi arbitrii, quamvis non de futuro judicio Dei ſine quo non poſſet perſeverare ſi vellet; non tamen tali quo in illo Deus operaretur ut vellet: fortiſſimum quippe dimiſit, atque permiſit facere quod vellet; infirmos ſervavit, ut ipſo donante inviƈtiſſimè nollent.* Igitur gratia medicinalis hominem neceſſariò impellit ad opus bonum.

Reſpondeo primò, duobus modis ſumi poſſe *adjutorium quo aliquid fit*, nimirum *vel* pro cauſa efficiente, *vel* formali; ſanƈtus autem Auguſtinus hic uſurpat *auxilium quo* tantum in ſenſu formali, agit enim hic tantùm de gratia neceſſaria ad perſeverandum tam primo homini innocenti, quàm ejus poſteris prædeſtinatis; ut manifeſtè patet ex initio *cap.* 10. quod ſic habet. *Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè contemnenda... quæritur enim à nobis, quantum ad hoc donum Dei quod eſt in bono perſeverare uſque in finem, quid de ipſo primo homine ſentiamus.* Vides quæſtionem tribus capitibus ſequentibus traƈtandam, cujus occaſione diſtinguit auxilium quod eſt primo homini datum ad perſeverandum, quodque appellat auxilium *ſine quo* non poterat perſeverare, ab auxilio, quod jam datur hominibus lapſis inteſtino concupiſcentiæ bello laborantibus in tenebris ignorantiæ, quod dicit eſſe majus, & fortius, & non tantùm auxilium *ſine quo poſſint perſeverare*, inquit, *ſed auxilium quo niſi perſeverantes ſint*; nec aliud omnino traƈtat in prædiƈtis capitibus. Hinc fit quòd hoc *auxilium quo* dicat tantùm ſpeƈtare ad prædeſtinatos; de ipſis namque dumtaxat egerat *cap.* 9. Unde hac diſputatione finita, *caput decimum tertium* ſic incipit: *Hæc de his loquor qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei..... non de his, qui cùm annuntiaſſet, & locutus eſſet, multiplicati ſunt ſuper numerum; ipſi autem* Vocati, *dici poſſunt, non autem* Eleƈti *quia non ſecundùm propoſitum vocati*; quibus apertè ſignificat non prædeſtinatos excludi ab auxilio, de quo egerat in tribus prioribus capitibus. Falſum eſt igitur S. Auguſtinum per *auxilium quo*, quodlibet auxilium Adæ poſteris conceſſum comprehendiſſe, ſed dumtaxat illud quo homo formaliter fit perſeverans, quemadmodum per beatitudinem formaliter fit beatus: *Beatitudo*, enim inquit capit. 12. ſuprà, *quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus: adjutorium eſt enim non ſolùm ſine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit eſt, & ſine quo non fit: quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus, & ſi data numquam fuerit, numquam erit.* Negari non poteſt S. Auguſtinum hic adjutorium quo illud appellare, non quo efficienter, ſed quo formaliter aliquid fit; nam ita beatitudo non beatos facit.

Clariſſimè verò mentem ſuam exponit, cùm definitionem *adjutorii quo* tam perſpicuis verbis, & exemplo tam illuſtri explicatam ad propoſitam de adjutorio perſeverantiæ quæſtionem accommodat; neque enim illud efficienti cauſæ, quæ in nobis perſeverantiam operatur, ſed ipſi potiùs perſeverantiæ, qua formaliter perſeverantes ſumus, applicat, dum ait eodem c. 12. *Primo itaque homini datum adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret: ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò ſanƈtis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ, datur, ſed tale ut eis perſeverantia ipſa donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint: verùm etiam ut per hoc donum nonniſi perſeverantes ſint.* En *adjutorium quo* reſpeƈtu perſeverantiæ, nempe perſeverantia ipſa, ſeu donum per quod perſeverantes ſint.

Cùm autem Presbyteri Maſſilienſes atrociter carperent illam S. Auguſtini doƈtrinam, & ex ea colligerent perſeverantiam amitti contumaciter non poſſe: S. Auguſt. in lib. de bono perſeverantiæ c. 6. ſic hanc mentem ſuam copioſè, ac dilucidè exponit:

„ nit: Nolunt, *inquit* (ut ſcribitis) iſti „ fratres, ita hanc perſeverantiam prædi- „ cari, ut non vel ſimpliciter emereri, vel „ amitti contumaciter poſſit: ubi quid di- „ cant parum diligenter attendunt. De il- „ la enim perſeverantia loquimur, qua per- „ ſeveratur uſque in finem, quæ cùm ſic „ data eſt, perſeveratum eſt uſque in fi- „ nem: ſi autem non eſt perſeveratum uſ- „ que in finem, non eſt data, quod & jam „ ſuperiùs ſatis egimus. Non itaque di- „ cant homines, perſeverantiam cuiquam „ datam eſſe uſque in finem, niſi cùm ip- „ ſe venerit finis, & perſeveraſſe, cui da- „ ta eſt, repertus fuerit in finem. Dicimus „ quippe caſtum, quem novimus caſtum, „ ſive ſit, ſive non ſit in eadem caſtitate „ manſurus; etſi quid aliud divini mune- „ ris habeat, quod teneri, & amitti po- „ teſt, dicimus eum habere quamdiucum- „ que habet, etſi amiſerit dicimus habuiſ- „ ſe. Perſeverantiam verò uſque in finem, „ quoniam non habet quiſquam, niſi qui „ perſeveraverit uſque in finem; multi poſ- „ ſunt eam habere, nullus amittere; ne- „ que enim metuendum eſt, ne forte cùm „ perſeveraverit homo uſque in finem, ali- „ qua in eo mala voluntas oriatur, ne per- „ ſeveret uſque in finem: Hoc ergo Dei „ donum ſuppliciter emereri poteſt, ſed „ cùm datum fuerit amitti contumaciter „ non poteſt: cùm enim perſeveraverit „ quiſque uſque in finem, neque hoc do- „ num poteſt amittere, neque alia quæ „ poterat ante finem: quomodò enim po- „ teſt amitti, per quod fit, ut non amit- „ tatur etiam, quod poſſet amitti? Hæc „ S. Auguſtinus.

His verbis clariſſimè docet 1. S. Doctor: Donum illud perſeverantiæ, quod libro de correptione, & gratia capitibus 11. & 12. deſcripſerat, eſſe ipſam perſeverantiam, qua formaliter perſeveratur uſque in finem: atque adeò apertè ſignificat adjutorium quo, cujus ad hanc quæſtionem illuſtrandam meminit, illud eſſe quo formaliter fit id propter quod datur: quemadmodum beatitudo, quam in exemplum adducit, eſt id quo formaliter Beati efficimur. *Nec refert*, quòd utatur voce illa (*fit*) Non enim hìc ſignificat cauſam efficientem, ſed dumtaxat formalem: Nam eodem modo hanc vocem uſurpat in ſenſu formali, in Pſal. 147. cùm ait: *Calidus calore caleſcit, frigidus frigore frigeſcit, velox ſit velocitate: quid calidius ipſo calore, quo calet quidquid ſit calidum? quid frigidius ipſo frigore, quo frigeſcit quidquid frigidum ſit? quid ergo velociùs ipſa velocitate, qua velox ſit, quidquid velociter currit?* Quibus verbis vocem (*fit*) non efficientem, ſed formalem cauſam ſignificare nemini dubium eſſe poteſt.

Docet 2. Nullam in ea perſeverantia neceſſitatem antecedentem, ſed tantùm conſequentem reperiri: quia aſſerit tunc tantùm amitti illam contumaciter non poſſe, cùm perſeveratum eſt uſque in finem: ergo non arbitratur donum illud ejuſmodi adjutoriis comparari, quibus humana libertas reluctari non poſſit: aliàs enim etiam dum hìc vivimus, contumaciter amitti non poſſet: ſiquidem illa adjutoria, ut antecedentem perſeverandi neceſſitatem, ita quoque impoſſibilitatem non perſeverandi inducerent. Habemus igitur ex S. Auguſtini mente adjutorium *quo*, nullam antecedentem, ſed tantùm conſequentem neceſſitatem involvere, quod ut pleniùs pateat,

Reſpondeo 2. Quòd etiamſi adjutorium (*quo*) ſumatur in ſenſu efficienti; nullam neceſſitatem antecedentem inferre poteſt: quippe hac ratione auxilium illud locum habebat in natura integra, quam hæretici nobiſcum admittunt fuiſſe liberrimam, & omnis antecedentis neceſſitatis expertem: Nam ſi adjutorium *quo* ſumatur pro gratia, quæ ipſum velle certò, & efficaciter operatur, negari non poteſt illud Adamo, & Angelis conceſſum fuiſſe, ut Deum in ipſo creationis articulo diligerent; ſiquidem S. Auguſtinus de primo illo Angelorum amore, ſeu de volitione bona, quam in ipſa creatione ſuſceperunt, ita loquitur lib. 12. de civitate Dei cap. 9. *Et iſtam quis fecerat, niſi ille, qui eos cum bona voluntate, ideſt cum amore caſto, quo illi adhærent creavit?* Quin etiam docet eos ejuſmodi bonam voluntatem, nonniſi operante adjutorio Creatoris habere potuiſſe: atque inde concludit de Angelis proinde, ac de nobis dici poſſe, quòd charitas Dei diffuſa ſit in eis per Spiritum ſanctum, qui datus eſt eis.

Quod de Angelis ſanctis ibi docet, idem de primo homine ſentiendum eſſe profitetur lib. 14. cap. 11. his verbis: *Bona voluntas opus eſt Dei, cum ea quippe ab eo factus eſt homo.* Et de correptione, & gratia c. 11.

Tunc

Tunc ergo, inquit, *dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum*. Ex his itaque patet hæreticos tutpiter hallucinari, & toto oſtio ab Auguſtini principiis abertare, dum aſſetunt adjutorium *quo* ſive efficax non fuiſſe collatum Angelis; & primis Parentibus in ſtatu innocentiæ: & quod Auguſtinus docet de Dei auxilio Adamo conceſſo ad perſeverandum (quod utique non fuit efficax, ſed tantùm ſufficiens, ut lugendus, & infœlix eventus nimiùm demonſtrat) ad omnia gratiæ auxilia ipſi conçeſſa volunt extendi.

Unde his ita præmiſſis ad argumentationem in forma: *Reſpondeo primò*, diſtinguendo majorem: Auxilium *quo* non fuit conceſſum Adamo innocenti, ſi ſumatur formaliter, ſeu pro cauſa fotmali, concedo; ſic enim non habuit illud auxilium *quo*, ſeu donum perſeverantiæ quo Prædeſtinati fotmaliter in finem uſque perſeverant: ſi ſumatur efficienter, & pto cauſa opetante, & effectiva, nego, ſic enim Adamus habuit auxilium efficax ad formandam bonam voluntatem, & producendum amorem caſtum, cum quo creatus eſt. Minotem ſimilitet diſtinguo; Auxilium quo neceſſitatem infett, antecedentem, & quæ libertatem petimat, nego: conſequentem, quæ hominem ſui ipſius arbitrum, & compotem relinquat, concedo. Non eſt igitut, cur tantopere hæretici ex hac S. Auguſtini auctoritate, & doctrina patrocinium ſibi affulgete jactitent pro aſtruenda gratiæ Medicinalis ſumma neceſſitante virtute, ex qua à gratia ſanitatis cenſeatur diſcrepare, quippe longè aliud per auxilium *ſine quo*, & auxilium *quo*, quàm hæretici comminiſcuntur, intellexit S. Auguſtinus; ſubindeque fruſtrà ſui erroris ex hujus duplici auxilii diſtinctione tutelam uſurpant.

Petes quare S. Auguſtinus hujus duplicis adjutorii, *ſine quo*, & *quo* uno dumtaxat loco, & ſolùm poſt debellatam Pelagii hæreſim meminerit. Enimvetò in diuturno cum Pelagianis conflictu, numquam ad eos debellandos hanc diſtinctionem adhibuit.

Reſpondeo, hoc idcircò factum, quòd ei cum Pelagianis bellum non eſſet de neceſſitate gratiæ ad perſeverandum: ſed de auxilio abſolutè neceſſario ad quodlibet opus bonum meritorium exercendum: quod utique negabant Pelagiani, admittentes dumtaxat adjutotium poſſibilitatis unà cum cæteris adjutoriis extetnis, de quibus ſæpe meminimus: Nolebant autem aliquod auxilium abſolutè deſiderari ex parte voluntatis ad bonum abſolutè faciendum, ſed tantùm ad faciliùs illud exercendum, quod utique peſſimum dogma à Pelagio invectum acerrimè oppugnavit S. Auguſtinus, demonſtrans adjutotium abſolutè eſſe neceſſatium ex patte voluntatis, ſine quo nullum bonum opus nec eſſe, nec velle poſſet.

Ubi autem explicandum habuit donum perſeverantiæ in libris de correptione, & gratia, opús fuit ipſi diſtinguete auxilium *ſine quo*, ab auxilio *quo* aliquid fit, ut nempe ſignificaret diſcrimen inter gratiam Adamo conceſſam ad perſeverandum cum qua non perſeveraverit, & eam, quæ conceditur Sanctis, ac Prædeſtinatis in ſtatu naturæ lapſæ: iilius enim doctrinæ in libris de corteptione, & gtatia, hæc ſumma eſt, ut demonſtret qualitet Deus cum Sanctis agat citca eorum perſeverentiam ſtabiliendam. Nam *capit*. 8. demonſtrat ad Dei dona pettinere perſeverantiam Sanctotum: ſive otioſam illam qua finit homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetut in malum; ſive actuoſam alteram actualis gratiæ auxiliis, voluntati ut perſeveret delectabilem perpetuitatem, & inſeparabilem fortitudinem tribuentibus comparatam: Tum *capit*. 10. agit de dono perſeverantiæ primo homini conceſſo; demonſtratque ipſum habere quidem potuiſſe perſeverantiam, ſi voluiſſet, quia ad perſeverandum ſufficientes vires habebat; cùm enim ejus voluntas eſſet ſana, ei opus non etat cæleſti delectatione, qua Deus in nobis cum ipſa perſeverandi voluntate activam illam perſeverantiam efficit: ſed eum potuiſſe cum adjutorio, quod in ipſa creatione acceperat, ita ſibi perſeverantiam comparare, ut hæc libertati potiùs, quàm divinæ gratiæ videretur tribuenda, ut fusè, explicat *cap*. 11. poſtque *cap*. 12. adjutorium perſeverantiæ Adamo conceſſum comparat cum ipſa perſeverantia, quæ modò Sanctis omnibus, ſive per improviſam mortem, ſive per gratiam voluntatis, quæ ipſum velle in eis efficit, tribuitut. Itaque ut rem planè definiat, duo adjutoriorum genera diſtinguit: altetum *ſine quo*, aliquod non fit, & alterum *quo* aliquid fit. Tum docet Adamum accepiſſe tantùm adjutorium, ſine quo non; quia non ipſam perſeverantiam, ſed id dumtaxat ſine quo perſeverate non potetat, accepit: Sanctos verò in hoc ſtatu accipere adjutotium quo petſeverant, quia ipſa pet-

ſ:verantia illis donatur; ſive cùm inopina morte, dum juſti ſunt, opprimuntur: ſive cum ad extremum uſque ſpiritum motionem voluntatis accipiunt, quæ ipſum velle in illis operatur: Tandem ubi probavit Adamum, non indiguiſſe motione voluntatis ad perſeverandum activè, ita concludit: *Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeverantiam primus homo, ſed perſeverare vel non perſeverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, & nihil ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati perſeverandi committeretur arbitrium.*

§. II.

In ſtatu naturæ integræ non ſufficiebat ad primam voluntatem bonam auxilium habituale cum illuſtratione intellectus; ſed præterea opus erat auxilio quo moveretur voluntas ad eliciendum illum actum amoris caſti, per quem homines adhærerent Deo.

PRobat hanc veritatem luculenter S. Auguſtinus à ſimili de SS. Angelis capit.9. ubi quærens, *an SS. Angeli, quem habent Creatorem naturæ, in eodem habeant bonæ voluntatis auctorem per Spiritum ſanctum in eis charitate diffuſa*. Proponit duas opiniones quarum *altera* Angelos amore caſto numquam caruiſſe; *altera* ſine eo aliquandiu extitiſſe defendit: Tum ex utraque certum eſſe demonſtrat voluntatem illam bonam nonniſi à Deo potuiſſe concedi: nam primò pertractans priorem ſententiam aſſerentem Angelum amore caſto numquam caruiſſe, ait: *Porrò, quia facta eſt* (voluntas bona Angelorum SS.) *utrùm cum ipſis facta eſt, an ſine illa fuerant priùs? ſed ſi cum ipſis, non dubium eſt, quòd ab illo facta ſit, à quo & ipſi; ſimulque ut facti ſunt, ei à quo facti ſunt, amore cum quo facti ſunt adhæſerunt, eoque ſunt iſti* (boni) *ab illorum* (malorum) *ſocietate diſcreti, quòd hi in eadem voluntate bona manſerunt, illi ab ea deficiendo mutati ſunt, mala ſcilicet voluntate*. Quibus verbis apertè ſignificat charitatem non habitualem, ſed actualem, per quam Angeli boni diſcreti ſunt à malis.

Poſtquam autem ex priori opinione, qua Angelos ſine amore caſto numquam extitiſſe decernitur, ita diſputavit, alteram ſententiam ſic expendit: Si autem, *inquit*, „ boni Angeli fuerunt priùs ſine bona „ voluntate, eamque in ſeipſis Deo non „ operante fecerunt: ergo meliores à ſeipſis, „ quàm ab illo facti ſunt: abſit. Quid „ enim erant ſine bona voluntate, niſi mali, „ aut ſi propterea non mali, quia nec „ mala voluntas eis inerat, neque enim ex „ ea, quam nondum cœperant habere, defecerant? „ rectè nondum tales, nondum „ tam boni, quàm eſſe cum voluntate bona „ cœperunt, aut ſi potuerunt ſeipſos facere „ meliores, quàm eos ille fecerat, quo „ nemo melius quidquam facit, profectò „ & bonam voluntatem, qua meliores eſſent, „ niſi operante adjutorio Creatoris, „ habere non poſſent &c. Unde ſic probata utraque illa parte, tandem concludit, primam illam bonam voluntatem fuiſſe in Angelis per Spiritum ſanctum diffuſam: *Confitendum eſt igitur*, inquit, *cum debita laude Creatoris, non ad homines pertinere; verùm etiam de SS. Angelis poſſe dici, quòd charitas Dei diffuſa eſt in eis per Spiritum ſanctum, qui datus eſt eis*.

Quod autem de Angelis docuit S. Auguſtinus, eos primam bonam voluntatem actualem non habuiſſe, niſi juvante divino gratiæ auxilio, hoc etiam de primis parentibus ſtatuendum eſſe, ſæpiùs declarat, maximè verò lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. ubi ſcribit: *Fecit Deus*, inquit, *ſicut ſcriptum eſt, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ; non enim rectus eſſet bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas opus eſt Dei; cum ea quippe ab eo factus eſt homo*. Et lib. de Corrept. & Gratia cap. 11. *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum*. Quibus verbis non ſolùm ſignificat charitatem habitualem, ſed etiam actualem, qua ab ortu primus homo Deo adhæſit, ac ſubinde quòd in ſtatu naturæ integræ gratiam Adamo, & Angelis ad amorem caſtum concipiendum collata, motionem voluntatis complectebatur; adeoque perſimilis erat illi, quæ nobis in hoc ſtatu miſeriæ noſtræ ſubvenit, & conſequenter per id gratia ſanitatis à medicinali non diſcrepat, quòd hæc requiratur ad primam bonam voluntatem exercendam; illa verò non ita.

Confirmatur ex altera ejuſdem S. Doctoris ſententia petita ex libro 8. de Geneſi ad Litteram cap. 10. 11. 12. ubi expendens illa verba cap. 2. *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis*

ut

Digitized by Google

ut operarètur, & cuſtodiret illum, dicit illius divini oraculi duplicem poſſe proferri ſenſum, nempe hominem ideo poſitum in paradiſo: *vel* ut ille hortum illum deliciarum excoleret, & cuſtodiret: *vel* ut Deus hominem ipſum virtutibus ac gratia ſanctificante illuſtraret, & exornaret: *Qua locutione*, inquit, *dicitur homo operari terram quæ jam terra erat, ut ornata, & fœcunda ſit; ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui jam homo erat, ut pius ſapienſque ſit*: Et paucis interpoſitis: *Sumpſit Deus hominem quem fecit, & poſuit eum in paradiſo operari, etiam ut juſtus eſſet....* Cujus utique aſſertionis veritatem confirmat ex illis Scripturæ locis qui de homine lapſo maximè loquuntur: *Ipſius enim*, inquit, *figmentum ſumus, nam & Apoſtolus cùm fidelibus ab impietate converſis, gratiam, qua ſalvi facti ſumus, commendaret; gratia enim inquit ſalvi facti eſtis, per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt*. Quæ verba cùm S. Doctor adhibeat ad probandum idcirco hominem fuiſſe à Deo poſitum in paradiſo *operari eum ut juſtus eſſet*, ſatis indicat Adami juſtitiam perinde ac noſtram eſſe ab eadem gratia quæ ad primam bonam voluntatem efficiendam concurrat: quapropter addit: *Et alibi cùm dixiſſet: Cum timore, & tremore veſtram ſalutem operamini, ne ſibi putarent tribuendum tanquam ipſi ſe facerent bonos; continuò ſubjecit, Deus enim eſt qui operatur in vobis. Sumpſit ergo Dominus Deus hominem quem fecit, & poſuit in paradiſo operari eum*.

Vides ergo ſanctum Auguſtinum eiſdem verbis ac textibus uti ad probandam gratiam ſanitatis Adamo fuiſſe neceſſariam ut bonam voluntatem haberet, quam S. Apoſtolus in homine lapſo commendat; ac proinde gratia ſanitatis à medicinali in eo non diſcrepat quòd hæc ad primam bonam voluntatem exercendam homini lapſo ſit neceſſaria, non ita homini innocenti. Hæc conſtabunt evidentiùs ex ſequenti paragrapho.

§. III.

In quo tandem conſiſtat diſcrimen Gratiæ Sanitatis à Medicinali.

GEnuinum diſcrimen inter gratiam *ſanitatis*, & *medicinalem*, in eo maximè poſitum eſſe videtur, quòd Adamus cum ſola habituali gratia, & adjutorio cognitionis potuerit perſeverare: Sanctis verò hoc in ſtatu naturæ lapſæ, *præter illa duo*, etiam motio voluntatis neceſſaria ſit.

Probatur ex S. Auguſtino, qui pluribi edocet diſcrimen utriuſque ſtatus circa voluntatis adjutorium verſari, in eo quòd Adamus, & Angeli habituali gratia, & adjutorio cognitionis inſtructi non egerent ad perſeverandum motione voluntatis, ſeu delectatione cœleſti ad bonum ſupernaturale pelliciente: homines verò hoc in ſtatu naturæ vitiatæ, præter habitualem gratiam, & cæleſtem illam incitationem, ulteriùs ad perſeverandum requirant gratiam actualem ipſi voluntati impreſſam, eamque interiori ſuavitate demulcentem.

Poſterior pars hujus doctrinæ toties à S. Auguſtino traditur, quoties adverſus Pelagianos contendit, in hoc naturæ corruptæ ſtatu, ſatis non eſſe ad bene agendum, ut mens cœlitùs illuminetur; ſed requiri inſuper, ut Spiritus ſanctus delectationem ſeu internam motionem, & inſpirationem charitatis voluntati imprimat. Sic lib. de Spiritu, & Littera cap. 3. *Neque liberum arbitrium*, inquit, *quidquam, niſi ad peccandum, valet, ſi lateat veritatis via: & cùm id quod agendum, & quod vitandum eſt, cœperit non latere, niſi delectet, & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene vivitur: ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per liberum arbitrium quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*. Et cap. ſequenti docet mentis illuſtrationem, nihil ad benè agendum prodeſſe, ubi S. non adjuvat Spiritus, *inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam*, hoc eſt charitatem diffundens in cordibus noſtris: quapropter lib. 4. ad Bonifacium cap. 5. Pelagianos reprehendit quòd vellent *nos à Domino Deo adjutorium cognitionis habere quo ea quæ facienda ſunt noverimus, non inſpirationem dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus*.

Illud ipſum ſic inculcat l. de Gratia Chriſti c. 15. *Hæc gratia ſi doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, ut altiùs, & interiùs eam Deus cum ineffabili ſuavitate credatur infundere, non ſolùm per eos qui plantant, & rigant extrinſecùs; ſed etiam per ſeipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultus, ita ut non oſtendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem*, Fruſtrà pluribus ejuſdem ſan-

ſancti Doctoris textibus hæc veritas probaretur; quippe eam tam ſæpe tradit, ut vix in ejus adverſùs Pelagianos lucubrationibus aliqua pagina occurrat, in qua præter adjutorium cognitionis, neceſſariam quoque ad bene agendum delectationem cæleſtem non contendat; neque huic veritati refragantur etiam hæretici, ſed non ita conſentiunt priori parti.

Probatur igitur prior illa pars aſſertionis, nempe quòd Adamus cum ſola habituali gratia, & adjutorio cognitionis potuerit perſeverare, nec ad id ei neceſſaria fuerit pia motio voluntatis. *Probatur*, inquam, *primo* ex eo quòd S. Auguſtinus nuſquam Adamo, & Angelis gratiam conceſſam ad perſeverandum, appellet his nominibus, quibus motiones voluntatis exprimit: quamvis autem hæc plurima ſint, ac propemodum innumera, tamen doctè ac dilucidè ad duodecim præcipua revocat *Antonius Deſchamps* lib.3. diſp.3. cap.16. quorum priora ſex, inquit, amorem, nempe indeliberatum maniſeſtiùs exprimunt: reliqua verò totidem delectationem apertiùs ſignificant.

Primò à charitate eam appellat *ſpiritum charitatis* lib.1. ad Simplicianum qu.1. vel *inſpirationem charitatis*, ut Epiſt. 147. verſùs finem: vel *infuſionem charitatis*, ut lib. 2. ad Bonifacium cap.8. vel denique *gratiam, qua charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris*, ut in omnibus paſſim operibus; maximè lib. de gratia Chriſti cap.26.

Secundò à dilectione nomen illi imponit, nam lib. de Spiritu, & Littera cap.3. vocat *delectationem, dilectionemque ſummi boni*. Et lib. 4. ad Bonifacium cap. 5. *inſpirationem dilectionis*.

Tertiò, eam nuncupat amoris divini inſpirationem, ut in diſp. contra Fortunatum; atque alia id genus nomina ab amore derivata frequenter illi attribuit.

Quartò bonam concupiſcentiam nominat. Ita lib. de Spiritu, & Littera cap. 4. ait: *Ubi Sanctus non adjuvabat Spiritus inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam*.

Quintò cupiditatem boni eam dicit lib. 2. ad Bonifacium cap.9.

Sextò bonam voluntatem appellat lib. de gratia Chriſti cap.24.

Pari ratione totidem nominibus ex delectatione cæleſti eam voluntatis motionem ſignificat. *Primò* namque illam appellat *ſuavitatem* pluribi, ſed maximè in Pſal.84. ubi fuſiſſimè illam Davidis ſententiam; *Dominus dabit ſuavitatem*, de gratia ipſi voluntati impreſſa exponit: *Secundò* eam nuncupat *dulcedinem* lib.2. ad Bonifacium cap. 9. dicens; *Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei. Tertiò* ſæpiſſimè *delectationis* nomen illi imponit omnibus pene in libris, quos in divinæ gratiæ defenſionem elucubravit. *Quartò* eam nuncupat *condelectationem*. Sic lib. 1. de Nuptiis, & Concupiſcentia cap.30. ait; *Gratiam Dei eſſe condelectationem legi Dei ſecundùm interiorem hominem. Quintò jucunditatem* nominat in Pſal. 85. *Sextò* denique *voluptatem* appellat tract. 26. in Joan. dicens; *Voluptate traheris: Quid eſt trahi voluptate? delectari in Domino, &c. Eſt quædam voluptas cordis, &c.* Hæc ſunt nomina, quibus S. Doctor motionem voluntatis ab intellectus illuminatione diſtinctam exprimit; ſed ex tot nominibus, quibus S. Doctor piam illam voluntatis motionem exprimere ſolet, & quæ ſemper uſurpat, & quaſi acervatim congerit, quoties de gratia medicinali verbum facit, ex tot, inquam, nominibus, ne unum quidem, vel ſemel adhibet cùm de gratia Adamo, & Angelis ad perſeverandum conceſſa diſſerit. Igitur ſignum eſt eum cenſuiſſe Adamum, & Angelos non eguiſſe illa gratia, quæ voluntatem movet, ut in bono ſibi in creatione conceſſo perſeverarent.

Confirmatur ex eo, quòd idem S. Doctor lib. 2. de peccatorum meritis cap. 19. intellectus, & voluntatis gratias accuratè diſtinguens, illam appellat *lucem*, ac *lumen*: alteram verò *ſuavitatem*, & *delectationem*; ait enim: *Intelligamus ſi poſſumus Dominum Deum bonum ideo etiam Sanctis ſuis alicujus operis juſti non tribuere, vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem, ut cognoſcant non à ſeipſis, ſed ab illo ſibi eſſe* lucem, *qua illuminantur tenebræ eorum*; *&* ſuavitatem, *qua det fructum terra eorum*. Quibus ſignificat utramque gratiam *lucis*, ac *delectationis* neceſſariam eſſe hominibus in ſtatu naturæ lapſæ: at cùm de illa gratia diſſerit, quam Adamus, & Angeli ad perſeverandum acceperunt, plerumque lucem, ac lumen eam appellat, nuſquam verò delectationem, aut ſuavitatem: Cenſet igitur Angelis, & Adamo ſatis fuiſſe ad perſeverandum gratia habituali animam informante, & actuali intellectum irradiante; non verò voluntatem ſtimulante, & movente.

Pro-

Probatur 2. Ex eo, quòd idem S. Doctor auxilium illud voluntatem ad bonum pelliciens, & movens, cenſeat idcircò neceſſarium eſſe homini gratia habituali inſtructo, quia concupiſcentiæ ſtimulis agitur in malum, & à bono ſectando revocatur: Unde ſic argumentari licet: Docet S. Doctor idcirco hominem gratia habituali inſtructum, & divina luce irradiatum, egere cæleſti delectatione voluntatem ab bonum pelliciente, propter vincendos concupiſcentiæ motus, ab ejuſmodi boni proſecutione removentes: ſed Adamus innocens nullo amoris proprii appetitu, ſeu delectatione noxia antecedente conſenſum ſtimulabarur: igitur ei non opus erat illa motione, & delectatione voluntatis ad bonum ſectandum. Majorem ſimul, & minorem apertè tradit S. Auguſtinus lib. de Correptione, & Gratia cap. 11. ubi de Adamo innocente ita ſcribit: Ille non opus habebat eo „ adjutorio, quod implorant iſti, cùm di„ cunt: Video aliam legem in membris „ meis repugnantem legi mentis meæ, & „ captivantem me in lege peccati, quæ eſt „ in membris meis. Infœlix ego homo! „ quis me liberabit de corpore mortis hu„ jus? gratia Dei per Jeſum Chriſtum Do„ minum. Quoniam in eis caro concupi„ ſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adver„ sùs carnem; atque in tali certamine la„ borantes, ac periclitantes, dari ſibi pu„ gnandi, vincendique virtutem; per Chri„ ſti gratiam poſcunt, ille verò nulla tali „ rixa à ſeipſo, adversùs ſeipſum tentatus, „ atque turbatus, in illo beatitudinis loco „ ſua ſecum pace fruebatur. *Hæc* S. Doctor. Adjutorium autem illud, quod adversùs corporis, atque animi concupiſcentiam hoc in ſtatu Sancti poſtulant, eſt delectatio cæleſtis, ut infinitis propemodum in locis S. Auguſtinus docet: Ita hom. 19. dum quærit: *Quomodo te à te liberat Deus?* Reſpondet: *Dando tibi vires pugnandi adversùs concupiſcentias tuas inſpirando virtutem, dando menti tua cæleſtem delectationem.* Et lib. de Continent. cap. 3. *Contra ſuavitatem noxiam, qua vincebat concupiſcentia, Dominus dat ſuavitatem beneficam.* Ex quibus inferre licet, quòd adjutorium, quod ſancti in hoc ſtatu adversùs concupiſcentiam poſtulant, eſt delectatio cæleſtis; at primus homo, & Angeli opus non habebant eo adjutorio, quod Sancti adversùs concupiſcentiam poſtulant: igitur primus homo, & Angeli opus non habebant delectatione cæleſti; nec proinde ulla motione voluntatis.

Probatur 3. Eis omnibus textibus, quibus S. Doctor affirmat primum hominem per liberum arbitrium potuiſſe bonum operati, & ſectati. Diſertiſſimè id docet lib. de Natura, & Gratia cap. 43. cùm de Pelagio ita loquitur: *Verum eſt, quod ait, quòd Deus tam bonus, quàm juſtus talem hominem fecerit, quo peccati malo carere ſufficeret, ſed ſi voluiſſet. Quis enim eum neſcit ſanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad juſtè vivendum poteſtate libera conſtitutum? ſed nunc de illo agitur, quem ſemivivum latrones reliquerunt.* Quibus verbis ſignificat, quod de homine lapſo Pelagius affirmabat, eum per vires naturæ bene agere poſſe, ſi vellet; hoc de Adamo verum eſſe S. Auguſtinus pronuntiat. Atque hoc ſenſu loquitur, cùm ait: *Agitur de illius mentis quadam valentia, uſuque rationis, quo præceptum Dei, legemque mandati, & docilis Adam caperet, & facilè poſſet cuſtodire ſi vellet.* Sed non alia ratione S. Auguſtinus docet hominem per liberum arbitrium potuiſſe bonum ſectari, quàm quia præter gratiam habitualem, & intellectus illuſtrationem nullo egebat actuali auxilio voluntatem ad bonum ſtimulante: ſed ipſa voluntas habituali gratia elevata per ſe poterat bonum ab intellectu manifeſtatum proſequi, & amplecti, quod idem homini lapſo non accidit; igitur gratia ſanitatis in hoc à medicinali differt, quòd hæc neceſſariò requirat actuale auxilium movens voluntatem: illa verò non ita. Probatur minor. S. Auguſtinus docet Pelagianum dogma fore verum, ſi quod de homine lapſo docebant, ſolùm de ſano aſſeruiſſent: at Pelagiani docebant hominem lapſum indigere ſola doctrina cælitus infuſa, per quam voluntas agendi poteſtatem non acciperet, ſed tantùm ut eam exereret, quam à natura habet quaſi via demonſtrata, qua ambulare debeat: igitur in ſtatu naturæ ſanæ præter gratiam habitualem, & intellectus illuminationem, qua cognoſceret homo innocens quid agendum, quidve fugiendum eſſet, ulteriori auxilio non egebat.

Dices 1. S. Auguſtinus, ut notatum eſt *num.* 1. dicit gratiam Medicinalem à gratia Sanitatis diſcrepare dumtaxat, quòd illa ſit altera *major*, & *potentior*: cenſet illas gratias non diſtingui ſecundùm entitatem,

ſed tantùm penes majus, & minus, & ſubinde præfatum diſcrimen à nobis aſſignatum eſt nullum.

Nego conſequentiam: Nam ſi conſequentia hæc foret legitima, ſequeretur pariter gratiam creationis à gratia Chriſti, & intellectus illuminationem à delectatione cæleſti voluntatem demulcente ſecundùm ſubſtantiam non diſtingui. Nam, ut S. Auguſtinus ſer. 11. de verbis Apoſtoli cap. 5. ait; *Excepta illa gratia, qua condita eſt humana natura, hæc enim Chriſtianis, Paganiſque communis eſt; hæc eſt major gratia, non quòd per Verbum homines creati ſumus, ſed quòd per Verbum carnem factum fideles facti ſumus*. Eodem modo loquitur de gratia voluntatis, & intellectus inter ſe comparatis: nam cum dixiſſet de gratia Chriſti c.26. *Cogitationem, & dilectionem eſſe diſcernendas*, addit *utramque eſſe gratiam, & donum Dei*: *ſed unum minus, alterum majus*. Quemadmodum igitur affirmari non poteſt cogitationem, & dilectionem non diſtingui ſecundùm ſubſtantiam: quia S. Auguſtinus ait hanc eſſe *majus donum Dei*; ita neque concludi poteſt gratiam ſanitatis à medicinali non diſtingui ſubſtantialiter, quia dixit hanc eſſe *majorem gratiam*.

Inſtabis: Ex S. Fulgentio, illa ipſa gratia, quæ hominem erexit, Angelum ſtantem à caſu defendit: *Una eſt*, inquit, lib.2. ad Traſimundum, *in utroque gratia operata, in hoc ut ſurgeret, in illo ne caderet*. At illa non ſolùm motionem intellectus, ſed etiam voluntatis includit; ergo & hæc utrumque auxilium complecti debet.

Diſtinguo majorem: Una & eadem gratia genericè ſumpta, quatenus videlicet ſignificat auxilium ſupernaturale naturæ meritis indebitum, operata eſt, tum in Angelo, tum in homine, quia uterque opus habuit illo cæleſti auxilio, hic ut ſurgeret à lapſu, ille ne præceps rueret in reatum, concedo: eadem gratia ſpecificè ſumpta, quatenus ſignificat auxilium non ſolùm intellectus, ſed etiam voluntatis, in utroque operata eſt, nego.

Dices 2. S. Auguſtinus lib. 11. de Civit. Dei cap.13. apertè docet, Adamo conceſſum fuiſſe duplex auxilium, nempe quo intellectus illuſtraretur, & voluntas accenderetur: ait enim; *Si voluntas* (Adami) *in amore ſuperioris immutabilis boni, à quo illuſtrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, ſtabilis permaneret*: *non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc intenebreſceret, & frigeſceret*. Quæ voces accenſionem voluntatis ab intellectus illuſtratione diſtinctam fuiſſe in Adamo, haud obſcurè ſignificant.

Reſpondeo primò, quòd ſi vox illa *accenſio* ſignificaret amorem indeliberatum, ſeu præviam delectationem in Adamo, ſequeretur eum neceſſariò perſeveraſſe, quia nulla eſſet in eo delectatio mala, quæ vim iſtius ad perſeverantiam inclinantis frangeret; quod tamen apparet falſum. Quapropter

Reſpondeo ſecundò, longè aliam fuiſſe Auguſtini ſententiam ab ea, quam prætendunt adverſarii: ibi namque contendit S. Auguſtinus primum Evæ peccatum fuiſſe ſuperbiam, qua fecit, ut illa ſerpentis inſidias non videret: Adamus verò peccaverit uxorem perversè diligendo, quem tamen perverſum amorem antegreſſa eſt ſuperbia; Porrò, inquit, malæ voluntatis initium, quod potuit eſſe niſi ſuperbia?

Atque ut clariùs oſtendat externam illam primorum parentum prævaricationem non potuiſſe ante contingere, quàm per ſuperbiam interiùs à Deo defeciſſent, ſubdit: *Si voluntas in amore ſuperioris immutabilis boni, a quo illuſtrabatur, ut videret, & accendebatur, ut amaret, ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc intenebreſceret, & frigeſceret, ut vel illa verum crederet dixiſſe ſerpentem, vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem, putaretque ſe venialiter tranſgreſſorem eſſe præcepti, ſi vitæ ſuæ ſociam non dẽſereret etiam in hac ſocietate peccati: non ergo bonum opus factum eſt, ideſt, illa tranſgreſſio, ut cibo prohibito veſcerentur, niſi ab eis, qui mali jam erant.* Non agit igitur S. Auguſtinus ibi de illuſtratione, & accenſione, quæ amorem Dei præcedant, & ad eum provocent: ſed de ipſo potiùs amore Dei, à quo primi parentes illuſtrabantur, & accendebantur ut cætera viderent, & rectè amarent; ſubindeque ex hoc contextu nullum affulget adverſariorum doctrinæ patrocinium, nec minimum quidem noſtræ ſententiæ præjudicium.

Dices 3. Illuſtratio intellectus non dat poſſe voluntati, ſed ad hoc ut poſſit voluntas id, quod ante non poterat, debet dari aliquis influxus in illam: atqui gratia, quam habuit Adamus innocens, conferebat poſſe voluntati; per eam ſiquidem perſeverare poterat ſi voluiſſet; ergo præter illuſtrationem

nem intellectus opus erat etiam auxilio voluntatem movente, & adjuvante.

Diſtinguo majorem: Illuſtratio intellectus non dat poſſe voluntati ad ordinem ſupernaturalem, per gratiam ſanctificantem non ſublimatæ, concedo: ita erectæ, & ſublimatæ, nego: talis enim erat Adami innocentis voluntas; ſiquidem habebat gratiam ſanctificantem, per quam ejus anima cum ſuis facultatibus ad ordinem ſupernaturalem promovebatur; ac proinde illius voluntas cùm repugnantem concupiſcentiam non haberet, alio non egebat auxilio ad bonum ſectandum, quàm ut ipſi per illuſtrationem intellectus monſtraretur.

Dices denique: Actus ſupernaturalis entitativè non poteſt proficiſci, niſi à potentia ad ordinem ſupernaturalem elevata: atqui per ſolam illuſtrationem intellectus, voluntas minimè elevatur ad talem ordinem: ergo ſpeciali ad id auxilio Adami voluntas egebat.

Diſtinguo majorem: Non poteſt proficiſci, niſi à potentia ad ordinem ſupernaturalem elevata, vel per commune, vel per ſpeciale auxilium, concedo: per ſpeciale dumtaxat, nego: Voluntas autem Adami elevabatur ad actum ſupernaturalem, per commune auxilium, nempe per habitum gratiæ ſanctificantis in ipſa voluntate tanquam in ſubjecto immediato præcipuè reſidentem: igitur nullo ad id ſpeciali auxilio opus habebat.

SECTIO TERTIA.

De Diviſione gratiæ actualis in Operantem, & Cooperantem: Prævenientem, & Subſequentem: Excitantem, & Adjuvantem.

§. I.

De Gratia Operante, *&* Cooperante.

G*Ratiam* actualem in *Operantem*, & *Cooperantem* meritò diſtribuit S. Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap.17. his verbis; „Deus cooperando perficit, quod operando incipit; quoniam ipſe, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apoſtolus ad Philip. 1. Certus ſum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Ut ergo velimus ſine nobis operatur: cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ſine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo, ut velimus dictum eſt ad Philip.2. *Deus eſt enim, qui operatur in nobis, & velle, & perficere*: Et de cooperante illo cùm jam volumus, & volendo facimus; *Scimus*, inquit, Rom.8. *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*.“

Ex quibus licet inferre: *Primùm*, quidem gratiam rectè dividi in operantem, & cooperantem; hæc enim diviſio fundamentum habet in Scriptura ſacra, quæ gratiam ſub utraque appellatione operationis, & cooperationis commendat. Gratia enim operans commendatur Iſaiæ 26. his verbis: *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine*; Et Philip. 2. *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere*. Et 1. ad Corinth. 12. *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus*. Cooperans verò laudatur Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Et Marci ultimo: *Domino cooperante, & ſermonem confirmante, &c.* Et 1. ad Cor. 15. *Abundantiùs illis omnibus laboravi, non ego, ſed gratia Dei mecum*. Utramque etiam gratiam inſinuat Concilium Arauſicanum Can. 9. his verbis. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, ut operemur operatur*. Et Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. ait, Deum ſua gratia nos prævenire, & excitare, deinde nobiſcum ut ad eum convertamur operari, quorum prius ad gratiam operantem, poſterius ad cooperantem pertinet.

Colligitur 2. Utriuſque gratiæ definitio: nam *gratia operans* ex S. Auguſtino *eſt ea, per quam Deus ut velimus operatur incipiens*: qualis verò ſit ille motus, quem Deus operatur incipiens, declarat paulò poſt, dum ait; *Ut velimus*, inquit, *ſine nobis operatur*; hinc enim concludere licet gratiam operantem eſſe motum primum, & indeliberatum, vel intellectus, vel voluntatis, quem Deus in nobis ſine nobis efficit, ut ſcilicet & bene velimus, & agamus.

Iſte autem motus in nobis ſine nobis dicitur fieri; non quòd intellectus, & voluntas in hunc motum nullatenus influant; nam

nam (ut diximus in præludiis :) nullus actus vitalis in potentia vitali producitur de via ordinaria ſine phyſico illius potentiæ influxu : ſed is motus dicitur fieri in nobis ſine nobis, quia liberè ad eum non concurrimus, eo ſcilicet ſenſu, quò malum concupiſcentiæ, quod patiebatur nolens Apoſtolus, dixit non ſe, ſed quod habitabat in illo peccatum operatum fuiſſe.

Gratia verò *cooperans* definitur ab eodem S. Auguſtino: *Per quam Deus volentibus cooperatur perficiens:* ſive per quam Deus cùm volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur. Unde ſequitur gratiam cooperantem eſſe concurſum Dei ſupernaturalem, quo ad omnes actus ſupernaturales, & liberos concurrit: ſive illi ſint à voluntate, vel imperante, vel exequente; ſive ab aliis potentiis ex imperio voluntatis ſupernaturaliter agentibus: ſive adhuc ſit infirma voluntas, ſive fortis, & firma.

Colligitur 3. Quòd quamvis hæc diviſio gratiæ in operantem, & cooperantem extendi poſſit ad gratiam habitualem; magis tamen propriè, & communiter tribuitur gratiæ actuali. Cujus quidem aſſertionis prior pars ſuadetur; nempe quòd illa diviſio adaptari poſſit gratiæ habituali, ratione videlicet duplicis illius effectus, quorum alter eſt afficere ſubjectum, illudque reddere formaliter gratum Deo; alter verò eſt eſſe cauſam efficientem operis meritorii. *Ratione prioris* gratia habitualis dici poteſt operans: Ratione verò poſterioris dici poteſt cooperans; quia priorem effectum ſola ipſa gratia operatur; non quidem effectivè, ſed formaliter, eo modo quo albedo dicitur facere ſuperficiem albam: *Ratione* verò *poſterioris* dici poteſt cooperans, ſive ſimul cum homine operans, quia gratia non producit opus meritorium ſe ſola, ſed cum libero arbitrio, & liberæ voluntatis concurſu, quæ reſpectu illius operis meritorii non ſe habet tantùm per modum moti, ſed etiam per modum moventis, & efficientis.

Magis tamen propriè, magiſque communiter hæc diviſio tribuitur gratiæ actuali; quia tam ſanctus Auguſtinus (ex quo diviſio illa deſumitur) quàm Scriptura ſacra in qua fundamentum habet, omnino videntur loqui de gratia actuali; ſiquidem S. Auguſtinus de ea gratia ſermonem inſtituit, de qua ipſi lis erat cum Pelagianis: at hæc non erat alia ab actuali; quia de habituali conveniebant.

Nec refert quòd S. Auguſtinus lib. de natura, & gratia c. 13. gratiam cooperantem appellet gratiam *ſanantem*, quod videtur eſſe proprium gratiæ habituali: nam *ſanare* non ſolùm gratiæ habituali, ſed etiam actuali convenit ſaltem inchoativè.

Colligitur 4. omiſſis variis Recentiorum ſententiis, gratiam *operantem* apud S. Auguſtinum, ut rectè colligit Bellarminus lib. 1. de gratia, & libero arbitrio cap. 14. eam dici, quæ primam bonam voluntatem deliberatam ſola operatur in homine, qualis eſt converſio ſive ab infidelitate ad fidem, ſive ab aliis peccatis ad pœnitentiam: *cooperantem* verò eam eſſe, quæ homini jam volenti conantique cooperatur augendo, roborandoque voluntatem, ut efficiat, & perficiat, quod vult atque conatur: Ita quòd gratia operans ſit ea, quæ ſola bonam voluntatem in hominibus operatur, ſeu quam Deus operatur in nobis ſine nobis: cooperans verò, quæ operatur aliquid in nobis, non ſola, ſed nobis ſimul cooperantibus.

Gratiam autem operantem *ſolam in nobis operari*, nihil eſt aliud quàm operari, nulla prævia noſtra voluntate, qua petamus, quæramus, deſideremus, pulſemus, atque adeo nihil boni meriti, ad illam bonam voluntatem tanquam mercedem afferendo: non verò quaſi homo non ſimul in illam bonam voluntatem influat; nam actus vitalis ordinariè non fit, niſi cum influxu vitalis potentiæ. Gratiam autem *cooperantem* non ſolam in nobis operari, idem eſt, ac non operari, niſi ſuppoſito prævio influxu voluntatis, quo pulſaverimus, deſideraverimus, aut aliquid ſimile fecerimus. Uno verbo gratia dicitur operans, quæ includit prævium influxum voluntatis, non ſimultaneum; gratia verò cooperans quæ includit ſimultaneum, & ſupponit prævium voluntatis influxum.

Itaque omnes illi motus ſupernaturales, quos Deus in nobis ſine nobis liberè concurrentibus efficit, ad gratiam operantem pertinent, ſive per eos ad primam bonam voluntatem, per quam incipimus converti, excitemur; ſive provocemur ad bonam voluntatem, per quam in gratia jam acceptæ, vel perſeverare volumus, vel actu perſeveramus.

Neque enim audiendi ſunt Recentiores non-

nonnulli, qui gratiam operantem reſtringunt ad ſolam gratiam actualem, quæ primam bonam voluntatem in homine operatur: *Tum quia* definitio allata à S. Auguſtino convenit etiam his motibus, quibus Deus hominem juſtum ad opera pietatis invitat; hi enim motus fiunt in nobis etiam dum juſti ſumus: *Tum quia* eodem capite S. Auguſtinus ait, ſine Deo, vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona opera pietatis nihil valemus: ergo nullum pietatis opus ab homine juſto fieri poteſt, niſi Deus operetur ut velit, & volenti cooperetur. *Tum denique*, quia idem S. Auguſtinus lib. de correp. & gratia cap.11. ait: *Eſſe in nobis per hanc Dei gratiam* (operantem ſcilicet) *in bono recipiendo, & perſeveranter tenendo, non ſolùm poſſe quod volumus, verùm etiam velle quod poſſumus*.

Petes, an gratia operans à cooperante realiter diſtinguatur.

Reſpondeo id probabilius videri: *Primò*, quia gratia operans nihil eſt aliud, quàm ſubitus, & indeliberatus motus intellectus, & voluntatis, quo homo excitatur ad bonum: cooperans verò eſt motus divinus per quem voluntas priori motui liberè acquieſcit: atqui motus iſti ſunt actus realiter diſtincti. *Secundò*, quia operans interdum ſeparatur à cooperante, putà cùm inſpirationi Dei homo reſiſtit, ſicut oſtendemus infrà: ergo gratia operans realiter diſtinguitur à cooperante. *Tertiò*, quia gratia cooperans in poteſtate noſtra eſt; operans verò nequaquam.

§. II.

De diviſione gratiæ in Prævenientem, *&* Subſequentem.

HAnc diviſionem commendat David Pſal.58. dicens: *Miſericordia ejus præveniet me*. Et ibidem: *Miſericordia ejus ſubſequetur me*. Utriuſque etiam meminit Eccleſia in Collecta Dominicæ 16. poſt Pentecoſten, his verbis: *Tua nos quæſumus, Domine, gratia ſemper præveniat, & ſequatur, ac bonis operibus jugiter præſtet eſſe intentos*. Eandem tradit S.Auguſtinus in Enchiridio cap.32. ubi ait: *Prævenit ut ſanemur, ſubſequitur ut ſanati vegetemur: prævenit ut vocemur, ſubſequitur, ut glorificemur*. Et lib.2. ad Bonifacium cap.9. *Si enim ſine illo nihil poſſumus facere*, inquit, *profectò nec incipere, nec perficere; quia ut incipiamus dictum eſt*, miſericordia ejus præveniet me; *ut perficiamus dictum eſt*, miſericordia ejus *ſubſequetur me*.

Notandum eſt autem (ut jam præmonuimus in præludiis nu.11.) gratiam prævenientem, & ſubſequentem à S. Auguſtino conſiderari poſſe, vel per reſpectum *ad voluntatem*, vel per reſpectum *ad ſeipſas*. Per reſpectum quidem ad voluntatem, ſive ad liberum hominis conſenſum; idque iterum duobus modis: *Primò* quidem ita ut gratia præveniens ea dicatur, quæ liberam hominis voluntatem, & præcedit, & comitatur; ſubſequens verò quæ eandem hominis voluntatem ſequitur. De gratia præveniente, & ſubſequente eo ſenſu loquitur ſanctus Auguſtinus pluribus in locis; ſed clariſſimè in Enchiridio c.3. *Præcedit*, inquit, *bona voluntas hominis multa Dei bona, ſed non omnia: quæ autem non præcedit ipſa, in eis eſt & ipſa, nam utrumque legitur in ſacris eloquiis, & miſericordia* ejus præveniet me, & miſericordia ejus ſubſequetur me: *nolentem prævenit ut velit, volentem ſequitur ne fruſtrà velit*. Sic pariter utramque gratiam uſurpat S.Fulgentius lib.1. ad Monimum; Ipſe, inquit, gratis donat indigno gratiam, ut præveniente miſericordia bonum velle incipiat, & ſubſequente miſericordia, bonum quod vult facere valeat.

Secundò, reſpectivè ad eandem voluntatem utraque gratia ſumitur alio modo; ita quòd *præveniens* dicatur, quæ antecedit voluntatem bonam, nec dum tamen ſit ipſa voluntas bona: ſic eam uſurpavit Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap.16. ubi ait, virtutem bonam, quam Chriſtus Jeſus in juſtificatos jugiter influit, bona eorum opera ſemper antecedere, comitari, & ſubſequi; hinc gratia antecedens ſive præveniens non ſolùm dicitur reſpectu primæ bonæ voluntatis, qua peccatores incipiunt ad Deum converti (ut volunt aliqui Recentiores;) ſed etiam reſpectu primæ bonę voluntatis, quam juſtificati concipiunt de operibus bonis faciendis: unde S. Auguſtinus lib.2. contra 2. Epiſtolam Pelagii, ait: *Avertat Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, poſteriorem ipſum; quoniam miſericordia ejus præveniet me, & ipſe eſt cui fideliter veraciterque cantatur. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Quibus

bus verbis ſignificat gratiam prævenientem eam appellari, quæ voluntatem humanam ad quodlibet opus bonum faciendum prævenit, & excitat.

Sumitur etiam gratia præveniens, & ſubſequens reſpectivè *ad ſeipſam*, ita ut gratia præveniens ſit prima gratia, qua ad bonum excitamur: ſubſequens verò quælibet gratia, quæ primam illam ſequitur. Sic utramque gratiam ſumpſit S. Auguſtinus, lib. de natura, & gratia, cap. 31. vel 32. Miſericordia ejus, inquit, prævenit nos: „ prævenit autem ut ſanemur, quia hæc „ ſubſequitur, ut etiam ſanati vegetemur: „ prævenit ut vocemur, ſubſequitur ut „ glorificemur: prævenit ut piè vivamus, „ ſubſequitur ut cum illo ſemper viva- „ mus. Hinc nonnulli colligunt quinque „ eſſe effectus gratiæ: Primus eſt ut anima „ ſanetur ab infirmitate: ſecundus ut bonum velit: tertius ut bonum quod vult efficaciter operetur: quartus ut in bono perſeveret: quintus ut fœliciter ad gloriam æternam perveniat. Hinc ſanctus Bernardus lib. de diligendo Deo ipſum alloquens, dicit: *Hoc valde mirum quod nemo te quærere valet, niſi qui priùs invenerit. Vis igitur inveniri ut quæraris, quæri ut inveniaris; potes enim quæri, & inveniri, ſed non præveniri*.

Petes utrùm gratia habitualis, an actualis hic dividatur.

Reſpondeo hanc diviſionem extendi poſſe ad gratiam habitualem, quatenus præveniens, & ſubſequens conſiderantur reſpectivè ad ſeipſas, ita ut gratia habitualis prima dicatur præveniens reſpectu ſecundæ; & ſecunda ſubſequens reſpectu ipſius primæ. *Secundò*, in quantum gratiæ habitualis unius ejuſdemque varii ſunt effectus, nimirum reddere hominem gratum Deo, & conſtituere illum potentem ad actus meritorios eliciendos: ita ut præveniens dicatur in quantum hominem gratum Deo conſtituit; & ſubſequens inquantum dat illi virtutem ad meritoriè operandum. *Tertiò*, reſpectivè ad gloriam, gratia habitualis, quæ eſt in via, dici poteſt præveniens, & gratia habitualis quæ manet in patria, poteſt ſubſequens appellari: propriè tamen hic gratia actualis dividitur propter rationes in ſuperiori Paragrapho aſſignatas.

Petes 2. An illa diviſio ſit adæquata.

Reſpondeo primò, ſi gratia præveniens, & ſubſequens conſiderentur reſpectivè ad ſeipſas, diviſionem ſuprà dictam adæquatam eſſe; quia quælibet actualis gratia, vel eſt illa prima gratia, qua Deus animam illuminat pièque afficit; vel eſt gratia, quæ iſtam gratiam conſequitur.

Reſpondeo ſecundò quòd ſi ſpectetur gratia tum præveniens, tum ſubſequens, prout utraque diſtinguitur à gratia comitante voluntatem, diviſio gratiæ in prævenientem, & ſubſequentem non eſt adæquata; nam præter illas admittenda eſt etiam gratia concomitans, quæ voluntatem jam divina gratia præventam adjuvat, ut opus impleat.

§. III.

De diviſione Gratiæ in Excitantem, *&* Adjuvantem.

Diviſio hæc fundamentum habet in Scriptura ſacra. Sic Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum*. Epheſ. 2. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus*. Et Pſal. 118. *Adjuva me, & ſalvus ero*. In Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. *Ut qui per peccata à Deo averſi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum ſe diſponantur*. Idem habet c. 6. Item in orationibus Eccleſiæ; *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præveni, & adjuvando proſequere*; hanc gratiæ diviſionem ſimiliter commendat S. Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis cap. 18. *Quod ad Deum nos convertimus*, inquit, *niſi ipſo excitante, & adjuvante non poſſumus*.

Hinc gratia *excitans* apud S. Auguſtinum ea eſt, quæ peccatorem excitat ut ſurgat, vel ab infidelitate, vel à peccato mortali, ut mutetur de malo in bonum; vel juſtum non operantem, ut ad opus bonum ſeſe accingat. *Adjuvans* verò ea eſt quæ voluntatem jam converſam, & ad bonum opus paratam adjuvat ad volendum, & faciendum. Quod luculenter declarat ſanctus Fulgentius, lib. 2. de veritate prædeſtinationis: *Prævenit*, inquit, *miſericordia liberum hominis arbitrium, dum in nondum bene volente ſola operatur exordium bonæ voluntatis; ſubſequitur dum bene volenti ſubminiſtrat auxilium, ut bene operando perveniat ad bonæ voluntatis affectum*.

Qua-

Quapropter in mente S. Auguſtini, & ejus Diſcipulorum, nihil eſt diſcriminis inter gratiam excitantem, & prævenientem, adjuvantem, & ſubſequentem, niſi penes diverſa officia; ita quòd eadem gratia ut prævenit voluntatem dicatur etiam excitans: ut eandem adjuvat ad opus, etiam adjuvans appelletur. Unde S. Auguſtinus in Pſal. 52. *Non ego propria exſurrexi ad te voluntate: ſed tu ad me excitandum veniſti: nam miſericordia ejus præveniet me*. Et lib. de libero arbitrio c. 17. has omnes gratias ſimul complectitur, dicens: *Ut ergo velimus, ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur*. Quod etiam probat ex illo ad Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere, pro bona voluntate ſua*.

Quæres, *an gratia excitans etiam dividi poſſit in* congruam, *&* non congruam.

AFfirmat Vaſquez 1. 2. *diſp.* 185. cui nonnulli Recentiores adſtipulantur. Verùm reclamant cæteri Theologi, eamque ſententiam Catholicis Doctoribus indignam abſolutè pronunciant. *Primò*, quia Deum crudelem eſſe: *Præterea* ipſum peccatoribus illudentem. *Denique* in Scripturis ſacris fallentem denuntiat.

Primum patet, quia aperta videtur crudelitas æternos minari, & inferre cruciatus his qui non convertuntur, in quorum tamen poteſtate non fuit illa converſio, utpote qui congruas gratias non habuerint; ſiquidem per gratias congruas intelligit Vaſquez quas Deus ea in occaſione, eoque tempore largitur, quando novit hominem eis conſenſurum: ſecus verò de gratiis incongruis, quæ eadem opportunitate, & hominis diſpoſitione non conferuntur: Igitur illa ſententia in Dei bonitatem, & paternam clementiam juſtè ac ſuaviter omnia diſponentem, apertè pugnat.

Secundum etiam oſtenditur, quia variis ſacræ Scripturæ textibus conſtat Deum omnes vocare ad pęnitentiam, velle omnes homines ſalvos fieri, &c. quod ſane prorſus illuſorium eſſet, ſi Deus non conferret gratiam congruam, per quam dumtaxat homines converti poſſent, & ſalvari.

Tertium denique patet; nam Scriptura ſacra Deum introducit Iſraelitas, & in eorum perſona omnes prævaricatores alloquentem iis verbis Iſaiæ; *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Quæro enim an illis collata fuerit gratia congrua necne? Si collata fuit, quomodo non ſunt converſi, cùm gratia congrua ſemper ſortiatur effectum? ſi collata non fuit, certè non fecit Deus vineæ ſuæ quidquid debuit; nec juſtè de illorum perduellione conquereretur; nam reponere poſſent quòd ſi dediſſet illis gratiam congruam, ſicut & aliis, procul dubio credidiſſent, & pęnitentiam egiſſent.

His adde quòd gratia *non congrua*, non mereatur ſortiri gratiæ nomen; quænam eſt enim illa gratia, quæ nullum habet effectum, nullum favorem præbet; quæve ſolùm ad id conceditur, ut homines magis reos conſtituat? *Inſuper* repugnat iſta gratia communi ſententiæ Patrum, qui carentiam effectus converſionis refundunt in ſolam pravam voluntatem peccatoris, juxta illud Oſee 13. *Perditio tua ex te Iſrael*. Docent inſuper Deum ſinceriſſimè nobiſcum agere, & omnibus offerre gratiam, qua poſſumus, & deberemus converti: hocque illuſtrant exemplo ſolis ex æquo homines illuminantis. Ita præſertim *Origenes* lib. 3. Periarchon cap. 1. *Chryſoſtomus* homilia 7. in 1. cap. Joannis, *Theodoretus* qu. 12. in Exodum.

Igitur aſſerendum eſt nullam eſſe gratiam incongruam: ſed omnem planè gratiam excitantem eſſe congruentiſſimam ex parte Dei, & ex ejus intentione, quia ea ratione nos vocat ſemper ut conſentiamus, & vocat modo congruentiori, quo poteſt. Stat enim ad oſtium, & pulſat, omniumque quaſi expectat, & explorat ingenia, temperamentum, mores, & propenſiones, ut juxta varias uniuſcujuſque noſtrum diſpoſitiones, & affectiones, etiam variam gratiam largiatur, qua, ſi velimus, poſſimus in ipſum converti. Contingit tamen plerumque, ut contra omnes modos gratiæ vocantis etiam congruiſſimæ mens obdureſcat, ut patet in Judæis, quibuſcum Chriſtus Dominus tamdiu converſatus eſt, miſſus quippe potiſſimùm fuerat ad oves quæ perierant domus Iſrael; nihilominus fuerunt rebelles lumini, & Spiritui ſancto reſtiterunt.

Objicit Vaſquez nonnullas S. Auguſtini ſententias, maximè verò id quod ſanctiſſimus Doctor habet lib. ad Simplicianum quæſt. 2. ubi loquens *de gratia congrua*, ſic ait: *An fortè illi qui hoc modo vocati non conſentiunt, poſſent alio modo vocati accommodare*

dare

dare voluntatem fidei? & ut illud verum ſit, multi vocati, pauci electi, *ut quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli vocationem ſequantur, qui ei capiendæ reperiuntur idonei. Verum eſt quia* multi vocati, pauci verò electi; *illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſequuti quamvis vocati.* Et infrà: *Quare etſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat quomodo eis vocari aptum eſt ut ſequantur.* Et iterum: *Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat. Ita S. Doctor.* Hæc ſunt præcipua teſtimonia quæ profert Vaſquez, pro aſſerenda gratia congrua.

Pro gratia autem *non congrua* proferri poſſunt quæ paulò infrà ibidem dicit S. Auguſtinus: *Quare ſi vellet*, inquit, *etiam ipſorum miſereri, poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur.* Et longè infrà: *Hic dicet aliquis, Cur ergo Eſau non ſic eſt vocatus, ut vellet obedire?* Poſt multa reſpondendo ſubjungit: *Quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in qua Jacob juſtificatus eſt? Quòd ſi tanta quoque poteſt eſſe obſtinatio voluntatis, ut contra omnes modos obdureſcat mentis averſio. Quæritur etiam utrùm de divina pœna ſit ipſa duritia? Cùm enim Deus diſerit, non ſic vocando, quomodo ad fidem moveri poteſt quis etiam ſi dicat modum quo ei perſuaderetur ut crederet etiam omnipotenti defuiſſe?* Tandem concludit, non defuiſſe; attamen ipſum modum denegaſſe Eſau: quia *cui vult miſeretur, & quem vult indurat*: neque propterea eſſe iniquitatem apud Deum. Quis autem non videat, inquit, iniquitatis argui neminem poſſe, qui quod ſibi debetur exegerit, nec eum certè qui quod ei debetur donare voluerit? Quibus ſignificat non injuſtè quibuſdam denegari gratiam congruam, quia omnes ejus indigni ſumus ratione peccati originalis.

Reſpondeo 1. S. Auguſtinum præfatis verbis, quæſtionem non tam definire, quàm ventilare; quippe nil reſolutoriè, & affirmativè profert.

Reſpondeo 2. illum valde obſcurè loqui, nec ibidem videtur agere de gratia vocante interna, de qua ſermonem inſtituimus: ſed de externa: *Videmus enim*, inquit, *alios aliter demonſtratis iiſdem rebus, vel ſignificantibus ad credendum moveri.* Hinc profert miracula quæ poſt reſurrectionem Chriſtus patravit, quibus alii crediderunt, alii non: profert & cicatrices quibus diſcipulum infidelem, vel ſaltem in fide titubantem ad fidem reduxit; quæ omnia ut apparet, non tam ad internam, quàm ad externam gratiam pertinent.

Reſpondeo 3. S. Auguſtinum ibidem, videri refundere non congruitatem gratiæ, potiùs in obſtinationem mentis, & defectum voluntatis, quàm in Deum ipſum; *Multi vocati*, inquit, *pauci verò electi: utique illi qui vocantem non contempſerunt, ſed credendo ſequuti ſunt.* Et infrà: *Non electi, quia non ſequuti.* Et iterum: *Noluit ergo Eſau, & non cucurrit, ſed & ſi voluiſſet, & cucurriſſet, Dei adjutorio perveniſſet, qui ei etiam velle, & currere præſtaret vocando, niſi vocatione contempta reprobus fieret.* Quibus verbis apertè ſignificat defectum converſionis, & ſalutis, non gratiæ inefficacitati, ſed voluntatis rebellioni eſſe tribuendum.

His addo non eſſe judicandum de intentione alicujus Authoris, ex aliqua particula illius doctrinæ: ſed ejus mens ſpectanda eſt præcipuè ex aliis locis, in quibus difficultatem, & quæſtionem expreſsè tractat: Certum eſt autem S. Auguſtinum aliud alibi ſentire; maximè lib. 12. de Civitate Dei cap. 6. ubi ita loquitur: *Si enim aliqui æqualiter affecti in animo, & corpore videant unius corporis pulchritudinem, qua viſa unus eorum ad illicitè fruendum moveatur, in voluntate pudica alter perſeveret, quid putas eſſe cauſam?* Deinde profert varias cauſas, quas varii poſſent afferre, contra quos tamen concludit: *Quid aliud apparet, niſi unum voluiſſe, alium noluiſſe à caſtitate deficere?* Et lib. de prædeſtinatione Sanctorum ſermonem faciens de Pharaone, & Nabuchodonoſore, quorum fines diverſi fuerunt, ita loquitur: *Quantum ad naturam, ambo homines erant; quantum ad conditionem, ambo Reges erant; quantum ad cauſam, ambo populum Dei captivum perſequentes; quantum ad pœnam, ambo flagellis Dei clementer admoniti: quid ergo fecit fines eorum eſſe diverſos, niſi quòd unus manum Dei ſentiens in recordatione propriæ infirmitatis ingemuit; alter libero contra miſericordiſſimam bonitatem pugnavit arbitrio?* Quibus verbis indicat S. Auguſtinus auxilia fuiſſe

om-

omnino paria ex parte Dei: & diverſitatem finium harum rerum eſſe repetendam ex eorumdem libertate.

SECTIO QUARTA.

De diviſione Gratiæ operantis in Sufficientem, & Efficacem.

QUanquam præſens gratiæ diſtributio graviſſimæ non ita pridem inter Doctores Catholicos diviſionis ac diſputationis fomes, & ſeminarium fuerit; nihilominus, quoniam imperante ventis Chriſto Domino per Eccleſiæ Præſules, ſedata eſt hæc tempeſtas, & facta per univerſam Eccleſiam tranquillitas magna: idcirco dumtaxat res nobis erit adversùs ipſius Eccleſiæ hoſtes infenſiſſimos Calviniſtas, quorum antesignanus præſentem gratiæ diviſionem non irridet ſolùm, ſed acerrimè impugnat. Nam lib.2. Inſtit. cap.3. num.11. cùm dixiſſet, voluntatem noſtram moveri à Deo: *Non qualiter*, inquit, *multis ſæculis creditum eſt, & traditum, ut noſtræ poſteà ſit electionis motioni Dei aut obtemperare, aut repugnare: ſed illam efficaciter afficiendo:* ſubdit inſolentiſſimè. *Illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt: Quem trahit volentem trahit; quo inſinuat Dominum porrecta tantùm manu expectare, an ſuo auxilio juvari allubeſcat*. Igitur adversùs hunc veſanum SS. Patrum oblocutorem, & Catholicæ doctrinæ detrectatorem, nobis pugnandum erit in ſequentibus §§. demonſtrandumque Primò, quid ſignificet gratiæ ſufficientis nomen, quæve ſit illius energia: Secundò, quòd illa gratia neceſſariò ſit admittenda: Tertiò, quòd omnibus adultis conferatur: Quartò denique, quòd ipſis etiam parvulis ante adultam ætatem ex hac vita migrantibus non denegetur auxilium ſufficiens ad ſalutem.

§. I.

Quid ſit Gratia Sufficiens, quidque hoc nomine ſignificetur.

NE propter vocis ambiguitatem fiat æquivocatio, aut hallucinatio, advertendum eſt Gratiam Sufficientem, vel generatim, vel ſpeciatim poſſe accipi. *Generatim* quidem ſumpta, dicitur auxilium præter naturæ debitum divinitus conceſſum, conferens potentiam agendi ſupernaturaliter quomodocumque; hoc eſt, declinabiliter, vel indeclinabiliter; quo ſenſu etiam gratia efficax dicitur ſufficiens 2. ad Cor. 12. *Sufficit tibi* (Paule) *gratia mea*. Quidquid enim eſt efficax, cenſetur etiam ſufficiens; quia non poteſt cauſa efficienter operari, niſi ſit ſufficiens ad operandum eo modo quo cauſa eſt. *Speciatim* verò gratia ſufficiens, prout ab efficaci diſtinguitur, rectè definitur ex Concilio Tridentino Seſſ.6. Can.4. *Interna motio, & excitatio à Deo immiſſa, cui liberum arbitrium poteſt diſſentire ſi velit*.

Conveniunt autem gratia ſufficiens, & Efficax, quòd utraque non ſolùm det poſſe agere, & conferat poteſtatem ad operandum, ſed etiam ordinentur ad ipſam operationem ex intentione Dei: non enim probare poſſum, id quod quidam affirmant; nempe gratiam ſufficientem ordinari dumtaxat ad potentiam operandi, non autem ad operationem ipſam, ut ſentire videtur Bellarminus lib.1. de gratia, & libero arbitrio c.11. Enim verò gratia ſufficiens in eo convenit cum efficaci, quòd utraque ordinetur ad actum; ab ea verò diſcrepat, quòd efficax ſemper habeat annexum ſibi conſenſum voluntatis, ſufficiens verò plerumque non ſortiatur effectum: quod utique non provenit ex aliquo defectu virtutis, ſed præſertim ex reluctatione, & negligentia voluntatis, ut colligitur ex Concilio Trid. ſeſſ.6. Can.11. ubi legimus: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis*. Quibus verbis Concilium ſtatuit hominem excitatum moveri à Deo, ut faciat quod poſſit, hoc eſt, ut potentiam quam habet bene operandi, per gratiam ſufficientem reducat ad opus: igitur Concilium cenſet gratiam ſufficientem non tantùm ordinari ad potentiam operandi, ſed etiam ad operationem ipſam.

Suffragantur etiam rationes. *Primò*, quia omnis forma activa conſtituens potentiam in actu primo reſpicit immediatè actum ſecundum, ad quem ordinat potentiam quam perficit: ſed gratia ſufficiens eſt forma ſupernaturalis activa conſtituens noſtram voluntatem, noſtrumque intellectum in actu primo: ergo immediatè reſpicit actum ſecundum ad quem illas facultates ordinat: igitur gratia ſufficiens non modò potentiam operandi, ſed etiam operationem reſpicit.

Dein-

Deinde, Illud communi conſenſu cenſetur ſufficiens quod excludit neceſſitatem cujuſcumque alterius: ergo gratia ut verè ſit ſufficiens, debet excludere neceſſitatem alterius auxilii ad actum eliciendum.

Denique, Deus non præcipit, neque exigit à nobis ſolùm poſſe bene operari, quoties ſua gratia præveniente nos excitat: ſed præcipit, & exigit bene operari de facto: igitur omnis gratia excitans, quæcumque illa ſit, datur à Deo, ut de facto bene operemur ſi velimus. Unde homini habenti gratiam ſufficientem, nihil planè deeſt ex parte principii activi ſeu gratiæ, ſed tantùm, ut diximus, ex parte reductionis principii activi ad actum; reductio autem illa fit per conſenſum liberi arbitrii: concludendum eſt igitur gratiam ſufficientem eam eſſe quæ confert & poſſe, & operari ſi velimus: nam nulla eſt quæ conferat tantùm poſſe, & non operari, aliàs non eſſet ſufficiens, imò nec gratia, utpotè cùm foret fruſtraneum auxilium, ſi ad operationem ipſam non ordinaretur.

Dices. S. Auguſtinus lib. de Prædeſtinat. Sanctorum cap. 16. ait: *Vocat enim Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, ut eos faciat membra prædeſtinati unici filii ſui, non ea vocatione, qua vocati ſunt, qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe vocatione, & Judæi vocati ſunt, quibus Chriſtus crucifixus ſcandalum eſt, & Gentes quibus Chriſtus crucifixus ſtultitia eſt: ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat, quam diſtinxit Apoſtolus, dicens, ipſis vocatis Judæis, & Græcis prædicare ſe Dei virtutem, & Dei ſapientiam; ſic enim ait*, ipſis autem vocatis: *ut illos oſtenderet non vocatos, ſciens eſſe quamdam certam vocationem eorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt*. Quibus verbis S. Auguſtinus duplicem videtur diſtinguere vocationem, unam qua vocantur prædeſtinati, quæ non ſolùm ad potentiam, ſed & ad actum ordinatur; eaque ex ſe eſt efficax: alteram verò qua vocantur reprobi, quæ ex ſe quidem eſt ſufficiens, ſed non efficax: igitur cenſet gratiam ſufficientem ex ſe non habere energiam, & conferre virtutem ad opus.

Nego conſequentiam: Licèt enim vocatis ſecundùm propoſitum Deus conferat gratiam quamdam excitantem, ſpecialem, & ſingularem, quia prævidet eos gratiæ conſenſuros, & vocationi non defuturos, quos autem tales futuros prævidet, ardentiùs amat, & majoribus auxiliis proſequitur: inde tamen non ſequitur, quòd cæteris tantùm conferat gratiam inefficacem, & non congruam. *His adde* quòd etiam ſunt aliqui eximiè prædeſtinati, quibus datur vocatio ſpecialis, ut Apoſtolis, maximè Sanctis Paulo, Mathiæ, &c.

Ut autem res ipſa pateat evidentiùs, & exactiùs declaretur, *Obſervandum* eſt quòd cùm dicitur, *auxilium ſufficiens dari homini, ut poſſit operari*, duo ibi ſunt diſtinguenda. *Unum* eſt, id videlicet quod formaliter datur per auxilium: *aliud* verò, id quod eſt quaſi terminus ſeu finis talis auxilii. Quod formaliter datur per auxilium ſufficiens, eſt *poſſe*: terminus autem ſeu finis propter quem datur, eſt *velle* ſeu *perficere*. Cùm ergo dicitur *auxilium ſufficiens dari propter poſſe*, illa aſſertio *vel* eſt de formali effectu auxilii; datur enim ut hominem conſtituat ſimpliciter potentem ad volendum; vel de fine propter quem datur: ſi autem intelligatur de fine, ſeu termino, propter quem datur, hæc expreſſio eſt falſa; nam potentia non datur propter poſſe tanquam propter ultimum terminum, ſed propter operari: ſic ergo auxilium ſufficiens non ſolùm eſt ad poſſe, ſed etiam ad operari: & ideo ut reverà ſit ſufficiens, non tantùm debet dare ſufficientiam ad poſſe, ſed etiam ad operari; ideo non poteſt dari primum ſine ſecundo; nam potentia non poteſt ſimpliciter aliquem conſtituere potentem in aliquo genere, niſi in illo ſit ad ipſum ſufficiens. Neque S. Auguſtinus in eo ſenſu diſtinxit inter auxilium ad poſſe, & ad velle, quòd unum eſt ſufficiens ad actum, & non aliud: ſed quòd unum habeat actum conjunctum, & non aliud. Poteſt autem eſſe ſufficiens ad actum, & non habere illum conjunctum ob libertatem operantis.

Confirmatur hæc doctrina per S. Auguſtinum libro de Correptione, & Gratia cap. 12. ubi diſtinguit duplex adjutorium, unum ſufficiens, & aliud deficiens: ſufficiens tamen indicat non dari dumtaxat propter potentiam operandi, ſed etiam propter operationem; modò ſcilicet accedat conſenſus noſtræ voluntatis; ait enim: *Aliud eſt adjutorium ſine quo aliquid non fit* (quibus ſignificat adjutorium ſufficiens) *aliud eſt adjutorium, quo aliquid fit* (quibus denotat adjutorium efficax, ſeu efficiens) *nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen cùm adfuerint alimenta, fit, ut qui*

nari

mori voluerit vivat; ergo adjutorium alimentorum eſt ſine quo non fit ut vivamus. Quibus verbis S. Auguſtinus declarat gratiæ ſufficienti nihil prorſus deeſſe, quo fieri poſſit bonum, præter conſenſum voluntatis, qui non complet equidem virtutem activam ejuſdem voluntatis, ſed reducendo illam ad actum, inde fit ut bene operemur. Itaque gratia ſufficiens datur à Deo ad poſſe operari de facto tamquam ad terminum, & finem, quo fine ſi fruſtratur, id non in Dei intentionem, ſed in noſtræ voluntatis vecordiam, & perduellionem referendum eſt. Unde quòd gratia ſufficiens interdum non producat effectum, non eſt ſterilitatis innatæ, ſed voluntatis perverſæ.

§. II.

Datur Gratia Sufficiens, cui humana voluntas interdum reluctatur.

PRobatur 1. hæc aſſertio illis omnibus Scripturæ, Conciliorum, & ſanctorum Patrum oraculis, quibus in ſuperiori Sectione probatum eſt, gratiam medicinalem à gratia ſanitatis in eo non diſcrepare, quòd (ut volunt hæretici) hæc liberam omnimodè ſineret voluntatem hominis innocentis; illa verò hominis lapſi voluntatem ita neceſſariò rapiat, & impellat, ut ei nullatenus poſſit reluctari. Verùm quoniam hæretici hæc ſacra præſidia ſuis cavillationibus, & falſis interpretationibus ac reſponſis, nobis elevare tentant, hinc placet aliquos eorum ſacrorum textus hìc repetere, unà cum erroneis adverſariorum replicis, & illarum præcluſionibus. Ne autem longior ſim, omiſſis variis textibus qui proferri poſſent ex veteri Teſtamento, unum aut alterum dumtaxat ex novo proferam, & expendam.

Primus textus eſt Matth. 11. v. 20. 21. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiam. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tiro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent*. Ex his Chriſtus D. exprobrat Corozaitis, quòd non egerint pœnitentiam ad aſpectum tot miraculorum: ergo reverà pœnitentiam agere non tantùm remotè, ſed & proximè potuerunt; ut enim exprobratio Chriſti valida ſit, quæ certè eſt validiſſima, neceſſe eſt, ut quemadmodum Tirii, Sidoniique viſis Chriſti miraculis non modò remotè, ſed & proximè doluiſſent; ita Corozaitæ iiſdem inſtructi præſidiis pœnitentiam agere potuiſſent. Priores enim, hoc eſt Tirii, reverà fuiſſent dolore compuncti ex oraculo jam citato: ergo poſteriores, videlicet Bethſaitæ, compungi proximè potuerunt; aliàs nulla vis in Chriſti paritate, nullumque robur extitiſſet: ſi enim illi proximè, hi remotè tantùm potuere, cur hi ſeveriùs, illi remiſſiùs, ut vult Chriſtus Dom. ibidem, verſu 22. in judicio punirentur? *Verumtamen dico vobis; Tiro & Sidoni remiſſiùs erit in die judicii, quàm vobis?* An qui plus potuit, leviores; qui verò minus graviores pœnas daturus eſt? Atqui nemo pœnitentiam illam ſalutarem, (de qua Chriſtus loquitur) agit aut agere poteſt, ex vi gratiæ tantùm exterioris: qui enim hoc aſſereret, Pelagii errore notaretur. Potuerunt igitur Corozaitæ, ut & Sidonii, ex vi gratiæ interioris pœnitentiam agere. Certum eſt autem hujuſmodi homines non egiſſe pœnitentiam, ad quam intrinſecùs impellebantur: ergo repulerunt illam interiorem pœnitentiæ gratiam per Chriſtum oblatam: hujuſmodi autem gratiam, quæ repellitur, non ſufficientem vocamus: igitur eſt admittenda.

Repones 1. quòd quando dicitur, quòd factis virtutibus iſtis in Tiro, & Sidone converſi fuiſſent urbium earum incolæ, vel ſenſus eſt, quòd Deus convertiſſet illos ex gratia interiori neceſſaria, quam ipſis largitus fuiſſet, faciendo coram eis ſigna, quemadmodum contulit habitatoribus Bethſaidæ, & Corozaidæ, dum coram illis iſta ſigna faciebat: vel ſenſus eſt, quòd Deus convertiſſet illos ex gratia, quam habebant independenter ab iſtis ſignis, & quæ ad præſentiam eorum ſuum operata fuiſſent effectum: Si primum; ergo verum eſt, quòd Tirii, & Sidonii non habuerunt gratiam neceſſariam ad converſionem; nihilominus tamen damnati ſunt: ſi ſecundum, nihil præfatum noſtrum argumentum evincit; nam deberet probare, & non ſupponere, quòd eadem gratia fuiſſet in Tiriis, & Sidoniis, quæ in habitatoribus Corozaim.

Contra. Hæc reſponſio prorſus inanis eſt, nec ullatenus præfati argumenti vim infringit: falsò namque concludit ex eo, quòd Tirii, & Sidonii non viderint ſigna, quæ Chriſtus operabatur in civitatibus Chorozaim, & Bethſaida, nec habuerint gra-

Digitized by Google

gratias illas, quæ ſufficienter ad intuitum illorum ſignorum voluntatem ſpectantium moverent ad pœnitentiam; inde ſequi, quòd non habuerint aliunde gratias ſufficientes ad ſuam converſionem; ſiquidem Deus, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & neminem vult perire, ſed omnes ad pœnitentiam converti, etiam facit ſolem ſuum juſtitiæ oriri ſuper bonos, & malos; quippe illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & pluit imbrem gratiæ ſuper juſtos, & injuſtos.

Repones 2. Quòd in illa Chriſti querimonia agitur tantùm de gratia exteriori, & miraculorum, expreſſa per hanc vocem *virtutes*, dicique à Chriſto Domino, quòd Tirii, & Sidonii fuiſſent converſi, ſi hæc ſigna vidiſſent, quæ facta ſunt in Chorozaida, & Bethſaida; non quia hæc miracula ſola potuiſſent illos convertere, id quippe nemo, niſi Pelagianus, dixerit, neque etiam, quia habebant utrique iſti populi eandem virtute gratiam interiorem, ſicut prætendit objectio: ſed quia Tirii, ac Sidonii habuiſſent à Deo gratiam interiorem converſionis, qua fuiſſent converſi, eamque gratiam Deo ita volente accepiſſent, ſuppoſito quòd apud illos factæ fuiſſent iſtæ virtutes: Chorozaitæ verò, ac Bethſaitæ eam gratiam non acceperunt, quia rebelles fuerunt, contradixeruntque maximè virtutibus iſtis: qua rebellione, & contradictione indigni facti ſunt, quibus Deus gratiam converſionis adjungeret; ſic autem non contradixiſſent Tyrii, & Sidonii. Quia, inquit S. Auguſtinus lib. de bono perſever. cap. 14. habebant naturaliter divinum munus intelligentiæ, quo moverentur ad fidem ſi congrua ſuis mentibus vel audiſſent verba, vel ſigna conſpexiſſent: *Ubi*, inquit, *Tirii relicti ſunt, & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent: ſed quoniam ut crederent non erat eis datum, etiam unde crederent eſt negatum. Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant, & tamen ſi Dei altiore judicio, à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinationis diſcretæ, nec ipſa eis adbibentur vel dicta divina, vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent utique talia vel viderent*. Igitur, inquiunt hæretici, in Tiriis, & Sidoniis habemus illuſtre exemplum ex Auguſtino, quia cùm illi haberent munus intelligentiæ, quo moverentur ad fidem, ſi vel audiſſent verba, vel ſigna vidiſſent, quia tamen non erant prædeſtinati, nec ſigna viderunt, nec audierunt verba, ſubindeque non habuerunt gratiam ſufficientem ad agendam pœnitentiam.

Contrà. Chriſti exprobratio facta Chorozaitis, quòd non egerint pœnitentiam ad aſpectum tot miraculorum, futilis prorsùs, & injuſta fuiſſet, ſi reverà Chorozaitæ pœnitentiam agere non tantùm remotè, ſed & proximè non potuiſſent, ſubindeque niſi habuiſſent gratiam proximè moventem ad pœnitendum. Ut enim exprobratio Chriſti valida ſit, & juſta, neceſſe eſt, quòd quemadmodum Tirii, Sidoniique viſis Chriſti miraculis, non modò remotè, ſed etiam proxime doluiſſent; ita Chorozaitæ eadem ſibi affulgente gratia pœnitentiam agere potuerunt: igitur falſum eſt, quòd Chorozaitæ caruerint gratia ſufficiente ad pœnitentiam agendam, propterea quòd ratione ſuæ rebellionis, illius gratiæ judicati fuerint indigni. Falſum pariter Tiriis, ac Sidoniis negatum fuiſſe gratiæ convertentis beneficium, quòd abſolutè à Deo fuerint reprobati; licèt enim, ut diximus, non habuerint illam gratiam, qua movet ad pœnitentiam viſis Chriſti ſignis, & auditis oraculis; inde non eſt conſequens, eos non habuiſſe gratias ſufficientes, quibus ſi ita voluiſſent pœnitere potuiſſent.

Secundum oraculum hanc veritatem confirmans, peti poteſt ex illo Matth. 23. ubi Chriſtus de Judæis ſub nomine Jeruſalem ita conqueritur: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Sed hæc voluntas planè ſimulatoria eſſet, ſi reverà cum vocante gratia interiore, vel exteriore non habuiſſent ſufficiens auxilium, quo poſſent congregari, ſub alas Domini, & ad Chriſtum per pœnitentiam confugere. Hinc Luc. 19. Idem Salvator videns civitatem *flevit ſuper eam, dicens, Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, &c.* Nam Judæi meritò reponere potuiſſent, fruſtrà hanc querimoniæ anſam prætendi; quippe cùm non habuiſſent ſufficiens auxilium quo vel ſe ad Chriſtum recipere, vel quæ erant ad pacem, facere poſſent.

Repones 1. His & ſimilibus textibus ſignificari tantùm vocationem cui reſiſtitur externam eſſe dumtaxat, quæ fiat per volunta-

tem

rem ſigni, non verò internam, quæ fiat per voluntatem beneplaciti; notum enim eſt in Deo duplicem eſſe voluntatem, nempe *ſigni*, & *beneplaciti*. Prior eſt, qua Deus ſe habet ad modum volentis, in quantum præcipit vel conſulit, prohibet, & permittit aliquid: poſterior verò eſt qua Deus propriè vult id, quod ſibi complacet: prior non ſemper impletur: poſterior verò, inquiunt, ſuum ſemper ſortitur effectum.

Contrà 1. Impia, & indigna Deo eſt iſta cogitatio, ſi quis exiſtimet Deum externa voce dumtaxat excitare hominem ad pœnitentiam, nec reverà velle ei ullam inſpirationem, ut ſe convertat concedi, luderet enim homines, ſi quos vocat non eos vocaret cum intentione, & animo ipſos convertendi: ſed Deus non intenderet eos convertere, niſi vocationi ſuæ externæ aliquod auxilium internum conjungeret; Nam, ut docet S. Auguſt. lib. de gratia, & lib. arbit. cap. 18. *Liberum arbitrium ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi priùs acciperet aliquid dilectionis, ut addi ſibi quæreret unde, quod jubebatur, impleret*.

Secundò: Finis legis, & per conſequens vocationis cujuſcumque exterioris, eſt ut ſi homo difficultatem patitur, poſcat auxilium; ſi facilitatem, gratias Deo rependat, ut pluribus in locis docet S. Auguſt. præſertim epiſtola 89. *Jubet ideo ut facere juſſa conati, & in noſtra infirmitate ſub lege fatigati, adjutorium gratiæ poſcere noverimus, & ſi quid facere potuerimus operis boni, ei, qui adjuvat, non ſimus ingrati*. Lib. de ſpiritu, & littera, cap. 19. *Lex data eſt, ut gratia quæreretur, gratia data eſt, ut lex impleretur*. Item evidentiſſimè S. Proſper in epiſt. ad Demetriadem: *Nec*, inquit, *ob aliud datur præceptum, niſi ut quæratur præcipientis auxilium*. Ergo vel fruſtrà Deus adhibet vocationem: vel ſaltem cum ea ſecretam, & interiorem inſpirationem impertitur, per quam ad minus admoneatur homo infirmitatis ſuæ, ut ad auxilium gratiæ confugiat.

Repones 2. Argumentum ex præfato textu Matth. 23. deductum, idem eſſe, quod Julianus objiciebat S. Auguſtino, ut conſtat ex *opere imperfecto c. 93*. Ubi ex eodem Evangelico textu colligit Julianus, voluntatem divinam ab humana interdum impediri: quod tamquam hæreticum ibidem explodit S. Auguſtinus, dicens: *Ignoſcendum eſt, quia in re multùm abdita, ut homo falleris. Abſit, ut impediatur ab homine omnipotentis, & cuncta ſcientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non ſufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente non poſſe; ſicut certum Jeruſalem filios ſuos ab illo colligi noluiſſe: ita certum eſt eum, etiam ipſo nolente, quoſcumque eorum voluit collegiſſe*: Igitur tantum abeſt, ut argumentum noſtrum Catholicæ veritati ſuffragetur, quinimò Pelagianum errorem ſapit.

Contrà 1. Si hæc ita ſint: ergo Senonenſis Concilii Patres Pelagiano errore notandi ſunt, & Juliani arma, ut peſtiferum Lutheranorum dogma exſcinderent, collegerunt, nam decreto 15. eodem argumento, quo nos utimur, probaverunt nos divinis inſpirationibus inevitabiliter non rapi, ut conſtat ex apertis illius decreti verbis. *Secundò*, Nemo eſt, qui facilè non intelligat grande inter nos, & Julianum cahos intercedere, ſi duas in Deo voluntates cum Theologis diſtinxerit, nempe voluntatem *ſigni*, per quam Deus hominem movet per media ordinaria ad faciendum quod jubet, eumque ſollicitat ad quærendum Salvatoris præſidium. Cujus quidem voluntatis eodem *cap. operis imperfecti* meminit S. Auguſt. ſubdit enim poſt jam laudata verba: *Convenit autem Scriptura plerumque hominis voluntatem, ut quod non habet, & non poteſt, admonitus ſentiat: & ab eo, à quo ſunt bona omnia, indigens poſcat*. Altera eſt *beneplaciti*, per quam efficaciter hominem provocat ad bonum. Priori voluntati reſiſti poſſe ibidem fatetur S. Auguſt. ait quippe. *Propterea per Prophetam*, Iſaiæ 1. *dictum eſt*: *Si nolueritis, & non audieritis me, gladius vos comedet*: Ex quo colligit S. Auguſtinus voluntatem ſigni, quoad effectum miſericordiæ interdum impediri; licèt non impediatur quoad effectum juſtitiæ. Poſterior autem voluntas, nempe beneplaciti, non impeditur, ut ibidem declarat S. Auguſtinus contra Julian. *Si ut dicis*, inquit, *ab intentione propria utique mala, non debet homo ulla neceſſitate revocari, cur Apoſtolus, cædem ſpirans, & ſanguinem ſitiens, violenta corporis cæcitate, & terribili deſuper voce à ſua peſſima intentione revocatur, & ex perſecutore proſtrato, illius Evangelii quod oppugnabat, laborioſior cæteris futurus prædicator erigitur? Agnoſce gratiam. Alium autem ſic, Deus quem dignatur, vocat; & Spiritus ubi vult ſpirat*. Julianus autem contendebat

Digitized by Google

quamlibet voluntatem Dei, etiam voluntatem beneplaciti per humanam voluntatem, ſuo interdum fruſtrari effectu; nos autem contendimus ſolam voluntatem ſigni, quæ ſe per media ſufficientia declarat, ac ſignificat, impediri poſſe quoad effectum miſericordiæ; licèt ſemper impleatur quoad effectum juſtitiæ: Ergo longiſſimè noſtra ſententia à Julianica diſtat.

Probari denique poteſt aſſertio iis omnibus Scripturæ textibus, quibus Deus homines invitat, & hortatur ad pœnitentiam, & ſectandam juſtitiam: Sic Cantic.5. *Aperi mihi ſoror mea ſponſa*, nec-non & illud Prophetæ Joel.2. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*. Quibus verbis, inquit Tridentinum ſeſſ.6. cap.5. libertatis noſtræ admonemur; ſicut & gratiæ neceſſitatem confitemur, dum reſpondemus Thren.5. *Converte nos Domine ad te, & convertemur*; ex eis namque, & ſimilibus textibus colligitur, quòd ſicut proprium eſt Dei prævenire nos pulſando, & excitando corda noſtra per gratiam ſufficientem; ita proprium eſt voluntatis aperire illi per liberum conſenſum ſuum, reddendo vocationem illius efficacem.

Probari poteſt etiam eadem veritas illis pariter Scripturæ textibus, quibus Deus hominum perduellionem, nec-non & continuam cum ſua divina gratia reluctantiam, & pugnam increpat, & damnat. Sic Iſaiæ 69. *Tota die expandi manus mea ad populum incredulum, qui graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas*. Proverb.1. *Vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret*: Matth.20. *Multi vocati, pauci verò electi*. Cap.22. *Miſit ſervos ſuos vocare ad nuptias, & nolebant venire*. Joan.15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Et poſteà: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & oderunt, & me, & Patrem meum*. Actor.7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Rom.2. *Ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* 2.Corinth.6. *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Apoc.3. *Sto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit, &c.* Ex quibus locis apertè ſatis colligi poteſt, quòd interdum pendeat ex humana voluntate, ut gratia ſuum ſortiatur effectum.

Verùm ut hæc ſacra præſidia nobis eleverit hæretici; varias in hos Scripturæ textus exceptiones comminiſcuntur. *Reponunt enim* 1. iis ſacris verbis ſignificari vocationem externam, non internam; vel ſi de interna ſit ſermo, non ea ſpectanda eſt vocatio, quæ eſt ſecundùm propoſitum. Obſervant enim duplicem eſſe vocationem; *internam* nempe, quæ fiat per gratiam interiorem: & *externam*, quæ fiat per legem, & doctrinam. Utriuſque vocationis iſtius meminit S. Auguſt. epiſt. 107. his verbis: *Si ergo ita præpararet, atque operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodò legem ſuam, atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio* (ecce vocationem externam) *nec vocatione illa alia, atque ſecreta* (ecce vocationem internam) *ſic ejus ageret ſenſum, ut eidem legi, atque doctrinæ accommodaret aſſenſum*. Et S. Proſper ad 5. capitulum Gall. *Si vocatio in Evangelii tantùm prædicatione intelligatur, non veraciter dicitur, quòd aliis, atque aliis aliter, atque aliter prædicetur, ſi autem ad effectum plantationis, & rigationis aſpiciatur, aliud actum eſt cum eis, quorum exteriores aures corporali voce pulſatæ ſunt: aliud in eis quorum interiorem ſenſum Deus aperuit*. Obſervant 2. vocationem interiorem duplicem eſſe, aliam *ſecundùm propoſitum*, aliam *non ſecundùm propoſitum*. Prior eſt propria ſolorum prædeſtinatorum: poſterior eſt reproborum, qui eam crediderunt, & Eccleſiæ membra fuerunt, Auguſt. lib. de prædeſt. Sanctor. cap.16. *Vocat enim Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, ut eos faciat membra prædeſtinati unici filii ſui, non ea vocatione, qua vocati ſunt, qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe vocatione & Judæi vocati ſunt, quibus Chriſtus crucifixus ſcandalum eſt, & Gentes quibus Chriſtus crucifixus ſtultitia eſt: ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat, quam diſtinxit Apoſtolus dicens, Ipſis Judæis, & Græcis, &c.* Et lib. 5. contra Julianum, cap.4. *Non omnes, qui vocati ſunt, ſecundùm propoſitum, ſunt vocati, multi enim vocati, pauci verò electi: qui ergo electi? Hi ſecundùm propoſitum vocati*. Cur autem quidam ſint vocati non ſecundùm propoſitum, docet ibidem, quia ſcilicet ad utilitatem naſcuntur prædeſtinatorum. Et loco præcedenti. *Non ut eis proſint vaſa iræ, ſed ut ipſo illis bene utente proſint vaſis miſericordiæ, ut videlicet intelligant de quàm profundo malo per gratiam Dei liberati fuerint*.

Verùm contrà. Nam, ut jam diximus, impium eſt aſſerere Deum externa voce dum-

dumtaxat excitare hominem peccatorem ad pœnitentiam, & juſtum ad ſectanda pietatis opera, nec reverà velle ei ullam inſpirationem, ullumve auxilium internum, ut ſe convertat, & bona ſectetur concedi. Propterea S. Proſper Epiſt. ad Demetriadem aſſerit *voces docentium, & litteras paginarum, quæ ad eruditionem audientium, vel legentium Deo ſerviunt, non carere ejus virtute, cui ſerviunt*: Subindeque cenſet internam vocationem ſemper annexam eſſe externæ. Quod pariter apertè docet S. Auguſtinus locis ſuprà laudatis, cùm ait lib. de Spiritu, & Littera cap. 19. *Lex data eſt ut gratia quæreretur: gratia data eſt, ut lex impleretur*. Et lib. de gratia, & libero arbitrio, c.18. *Liberum*, inquit, *arbitrium ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi priùs acciperet aliquid dilectionis, ut addi ſibi quæreret unde quod jubebatur impleret*. Falſum eſt igitur in mente S. Auguſtini vocationem externam internæ non eſſe connexam.

Nec refert, quòd duplicem vocationem ſanctiſſimus ille Doctor adſtruat, aliam *ſecundùm propoſitum*; aliam *non ſecundùm propoſitum*. Nam per vocationem non ſecundùm propoſitum, non intelligit vocationem purè externam, nudam, & ex ſe inſufficientem ad converſionem, & juſtitiam; ſed vocationem ſuo fructu carentem; idque non ex inefficacitate gratiæ vocantis, ſed ex perduellione, & malitia humanæ voluntatis reluctantis, ut ſignificat idem S. Doctor verbis laudatis lib. de Præd. Sanctorum, cap. 16. dicens: Vocatione non ſecundùm propoſitum vocatos fuiſſe eos, qui noluerunt venire ad nuptias; certum enim eſt eos reverà à Patrefamilias fuiſſe ſincerè, & cum intentione ut venirent, invitatos, ac vocatos; ut conſtat ex Evangelico textu, ait enim S. Lucas cap.14. Quòd Paterfamilias *miſit ſervum ſuum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent: quia jam parata ſunt omnia*. Quorſum enim cœnam inſtrueret, multos invitaret, ad eos ſervos dirigeret, ſi animo ſincero ad cœnam non vocaret? Nec Evangeliſta cunctationem, & repulſæ vocatorum cauſam profert ex parte vocantis, ſed ex parte ipſorum vocatorum: ait enim: *Et cœperunt ſimul omnes excuſari*; quam excuſationem, puram nolitionem, & reluctantiam voluntatis fuiſſe docet S. Matthæus, cap.22. ubi eamdem Parabolam referens, ſub nomine *nuptiarum* ait, *miſit ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire*.

Quòd autem hæc fuerit mens S. Auguſtini, nempe quòd per vocationem non ſecundùm propoſitum, ſolam externam vocationem noluerit ſignificare, ſed internam quoque voluntatis gratiam hoc nomine complecti, ſufficienter colligitur ex lib.2. Retractationum, cap. 1. ubi manifeſtè docet ſe de vera Chriſti gratia, quæ *victrix* eſt, & Prædeſtinatos *diſcernit*, diſputaſſe. *In cujus quæſtionis ſolutione*, inquit, *laboratum eſt quidem pro libero arbitrio voluntatis humanæ: ſed vicit Dei gratia: nec niſi ad illud perveniri potuit, ut liquidiſſima veritate dixiſſe intelligatur Apoſtolus: quis enim te diſcernit?* Hinc eſt, quòd eo loco affirmat hujuſmodi vocationem adeſſe debere, quia *voluntas hominis ſola non ſufficit, ut juſtè, rectèque vivamus, niſi adjuvemur miſericordia Dei*: Hinc eſt, quòd ibidem ſic illam deſcribit: *vocatio iſta eſt effectrix bonæ voluntatis*; quod in libro de prædeſtinatione Sanctorum ſic expreſſit: *Qua vocatione fit credens*. Hinc denique quòd ad ejus neceſſitatem clariùs explicandam ait: *Voluntas ipſa niſi aliquid occurrerit, quod delectet, atque invitet animum, moveri nullo modo poteſt*. Quæ omnia manifeſtè ſignificant, vocationem illam, de qua loquitur, ipſam quoque voluntatis gratiam complecti: ſiquidem illa eſt, quæ delectat *animam*, quæ *efficit bonam voluntatem*, & quæ *miſericordia Dei ad juſtè, rectèque vivendum* neceſſaria appellatur.

Repones 2. Ad teſtimonia Scripturæ ſuprà citata, vocationi etiam internæ interdum reſiſti, ſed à concupiſcentia, quæ in ipſis etiam juſtis remanet: ac plerumque ſanctiſſimis divini Spiritus motionibus repugnat.

Verùm hæc reſponſio prorſus futilis eſt: aut enim concupiſcentia reſiſtit ſine conſenſu voluntatis, aut voluntate conſentiente: *Si primùm*, ut contigit Apoſtolo, qui Rom.7. dicebat: *Nunc autem jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum*, id eſt, *concupiſcentia*, tunc rebellio illa carnis non eſt peccatum formaliter, ſed dumtaxat effectivè, ſeu peccati originalis effectus, ut pluribi docet S. Auguſtinus, maximè lib. 3. contra Julianum, cap.26. ubi ait: *Concupiſcentiam non conſentiente ſpiritu ad opera damnanda non pervenire*. Si ſecundum: igitur voluntas reluctari poteſt gratiæ interiori: Quod autem de hac poſteriori reſiſtentia ſint intelligendi Scripturæ textus, patet quia damnantur in locis allatis Scripturæ

pturæ ſanctæ, qui vocationi Dei, & Spiritui ſancto reſiſtunt: igitur, reſiſtentia illa eſt culpabilis; ac proinde voluntaria.

Secunda probatio ex Conciliis.

GRatiam ſufficientem admittendam eſſe ſtatuerunt, & definierunt Concilia; ac primò quidem *Concilium Valentinum* tertium celebratum in Gallia tempore Leonis IV. in quo Can. 2. decernitur, *Non ideo malos perire, quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt*. Hinc enim colligimus 1. gratiam malis conferri, qua boni eſſe poſſent, nam ſine gratia tales eſſe non poſſunt: neque ſolùm gratiam, quæ illuminet intellectum; nam per iſtiuſmodi gratiam boni eſſe homines non poſſent. 2. gratiam ab iis repudiari, quia boni eſſe noluerunt: gratia autem repudiata, qua homines potuiſſent eſſe boni, ſi voluiſſent, eſt gratia ſufficiens: igitur admittenda.

2. Eadem veritas ſtatuitur in *Concilio Senonenſi* celebrato tempore Clementis VII. ſub Illuſtriſſimo Cardinale, & Franciæ Cancellario *Antonio à Prato*; illud enim decreto 15. ſic nos divinis inſpirationibus non ſemper efficaciter moveri ſtatuit, & colligit ex Scriptura ſacra: *Nec*, inquit, *tale eſt trahentis Dei auxilium, cui reſiſti non poſſit; quoties enim Dominus voluit congregare filios Jeruſalem; ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluit? Fruſtra certè Stephanus Judæos duræ cervicis, & incircumciſi cordis argueret, qui ſemper Spiritui ſancto reſiſterent. Fruſtra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, Spiritum ne extinguerent, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur*. Ex quo oraculo colligitur gratiam interdum ſuo fruſtrari effectu; non ex defectu illius fœcunditatis, & virtutis, ſed ex defectu humanæ voluntatis reluctantis.

Idipſum definitur in Concilio Colonienſi celebrato anno 1536. ſub Hermanno par. 2. cap. 32. his verbis: *Quamquam nemo convertatur ad Dominum, niſi tractus per Patrem; attamen nemo hîc excuſationem prætexat, quòd non trahatur, cùm ille ſemper ſtet ad oſtium pulſans, nimirum per internum, & externum verbum commonens ut convertamur à via noſtra peſſima, &c.* Quibus, & ſimilibus verbis tam apertè tradit admittendam eſſe gratiam ſufficientem, ut hæc una ſufficere videatur hujus Concilii definitio ad illam veritatem adſtruendam. Neminem verò terreat, quod Concilium ait: *Ne momentum quidem præterire, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet*, quodque ejus interpres Clithoveus cap. 23. ſic explicat: *Deus interiore impulſu, & inſpiratione nos aſſiduè admonet*; neque enim, ut rectè Didacus Alvares annotat, ſenſus eſt, quòd pro quolibet momento quilibet peccator recipiat in ſe auxilium ſufficiens ad ſalutem: nam cùm dormit, certè non movetur actu ſufficienti auxilio: ſed hæc verba ex communi loquendi uſu, explicanda ſunt.

3. Denique, & potiſſimùm definitur ex *Concilio Tridentino* ſeſſ. 6. cap. 11. ubi apertè docet nobis gratiam ſufficientem adeſſe ad ſervanda divina præcepta; quam tamen interdum reſpuimus, ait enim: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis*. Quam ſententiam videtur Concilium hauſiſſe ex S. Auguſtino, partim ex lib. de Natura, & Gratia cap. 45. ubi iiſdem propè verbis primam habet hujus ſententiæ partem: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis*: partem autem alteram ex aliis ejuſdem ſancti Doctoris locis, in quibus docet Deum petentibus annuere; præſertim lib. 4. ad Bonifacium cap. ultimo ſub finem: *Ut petant*, inquit, *providenter inſtruis, & petentes clementer exaudis*, quod utique concordat illis Chriſti Domini verbis, dicentis Matth. 7. *Petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulſate, & aperietur vobis*.

Ex quibus gratia ſufficiens manifeſtè adſtruitur hoc argumento: Juſtificatus quilibet dum præceptum ei imponitur, monetur facere, quod poſſit, aut petere, quod non poſſit: igitur habet inſpirationem internam, ac ſecretam, qua ſic monetur facere, aut petere; nam exterior tantùm admonitio niſi comitem habeat gratiam, non arcet impoſſibilitatem implendi præcepti, ſed potiùs illius difficultatem auget ex occaſione; quia, inquit S. Auguſtinus, lib. de Spiritu, & Littera cap. 3. *Ubi ſanctus non adjuvat Spiritus, lex quamvis bona, auget prohibendo deſiderium malum, quod enim concupiſcitur fit jucundius dum vetatur*; ſubindeque Concilium agit de interiori vocatione, & motione voluntatis: at plerique juſtificati nec faciunt quod præcipitur, nec petunt auxi-

auxilium ad iſtud faciendum: ergo alterutri ſaltem inſpirationi reſiſtunt.

Repones 1. ad *Concilium Valentinum*, illius ſenſum eſſe, quòd mali, non ex præſcientia divina aut alio ſimili ad peccandum compulſi fuerint, aut neceſſitati; ſed ſua mala voluntate originali vel actuali peccaverunt: hoc enim indicat idem Concilium, cùm ipſomet 2. Canone ait: *Nec prorſus ulli malo præſcientiam Dei impoſuiſſe neceſſitatem, ut alius eſſe non poſſet*. Et poſteà: *Nec ex præjudicio ejus aliquem, ſed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari, nec ipſos malos ideò perire, quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt, ſuoque vitio in maſſa damnationis, vel merito originalis vel etiam actualis permanſerunt*. Confirmatur hæc reſponſio: Tum quia Concilium iſtud condemnavit quatuor capitula Cariſiacæ Synodi; Tum quia hunc eſſe ejuſdem ſenſum facilè colligi poteſt ex mente præſidis illius, ſcilicet Rhemigii Lugdunenſis lib. de tribus Epiſtolis, & de tenenda veritate Scripturæ.

Verùm hæc reſponſio prorſus eſt vana, quamvis enim reverà Concilium decernat malos non ex præſcientia Dei neceſſitatos fuiſſe ad peccandum, ſed ex mala ſua voluntate per originale vel actuale peccatum vitiata; nihilominus apertè docet malos idcirco perire, non quia boni eſſe, non potuerunt, ſed quia eſſe noluerunt: igitur Concilium concedit malos habuiſſe ſufficiens auxilium, quo poterant ſalvari, & eſſe boni ſi voluiſſent; quod tamen inutile prorſus, & vanum effecerunt ex perduellione ſuæ malæ voluntatis.

Repones 2. ad *Concilium Senonenſe*, illius authoritatem nullam aut modicam eſſe, quòd ſit dumtaxat Concilii Provincialis à nullo ſummo Pontifice approbati.

Deinde, Illius ſanctio nihil confert ad adſtruendam gratiam ſufficientem: Quia, inquies, non loquitur de gratiis interioribus ſolis, ſed abſtrahit ab interioribus, & exterioribus; loquitur enim de gratiis, quæ ſemper ſunt in promptu, & quas quolibet momento habemus: atqui certum eſt, inquies, quod non habeamus quolibet momento gratias interiores: igitur loquitur de gratiis abſtrahendo ab interioribus, & exterioribus.

Denique, diſtinguendum eſt maximè in Conciliis, quod decreti ſeu definitionis loco ponitur ab eo, quod tamquam ratio definitionis, ſeu decreti profertur: nam quando definiunt Concilia, agunt ut cœtus ſacri; quando verò ratiocinantur, agunt humano more; ſubindèque interdum labuntur: atqui in hoc quod citatur decretum fidei; nempe quòd *gratiæ neceſſitas libero arbitrio non præjudicat*, ratio illius definitionis eſt, *cùm illa ſemper ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat*; quæ utique ratio minùs probanda videtur. Igitur nil quidquam juvat, nec ullatenus nobis ſuffragatur præfati Concilii Senonenſis decretum.

Contra 1. Certum eſt, inquit *Canus* libro 5. de locis Theologicis cap. 4. quòd „ Concilia Provincialia, niſi ſint peculia- „ riter reprobata, communi Eccleſiæ ſcien- „ tia, vel etiam implicito conſenſu com- „ mendantur, ſi ad Eccleſiæ communem no- „ titiam pervenerint; non enim fit aliquo „ pacto veriſimile, ut Concilii Provincia- „ lis toto orbe divulgati hæreſim Eccleſia „ diu diſſimulaverit. Fuit autem iſtud Se- „ nonenſe Concilium non modò divulgatum toto orbe Chriſtiano, ſed etiam notiſſimum; nam perſæpe uſurpatum fuit à Catholicis Doctoribus ad explicandas, & ſolvendas controverſias de auxiliis.

Inſuper: Concilium Tridentinum (inquit *Suarez* Prolegom. 6. de gratia cap. 5.) quod poſt viginti annos celebratum eſt, virtute approbat totam doctrinam de gratia, quam Concilium Senonenſe tradiderat, quia eadem ferè magis explicata, ac locupletata docet, ac definit.

Denique, Non mediocrem huic Synodo authoritatem conciliat, quòd Pariſiis habita ſit, illique præter Epiſcopos interfuerint celeberrimi quique ſacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis Doctores; quocirca eam Synodum *doctiſſimorum virorum cœtum* appellat Jodocus Clictoveus illius ætatis celeberrimus Doctor, & acerrimus Lutheri debellator in libro, quem inſcripſit; *Compendium veritatum ad fidem pertinentium contra erroneas Lutheranorum aſſertiones ex actis in Concilio Senonenſi apud Pariſios celebrato*.

Repones 3. Ad Concilium *Colonienſe*, illius authoritatem nobis nullatenus opitulari: *Tum quia* illi præfuit Hermannus, quem poſteà propter hæreſim, & ab obedientia Romanæ ſedis apoſtaſiam Pius III. Pontifex, & Carolus V. Cæſar Archiepiſcopatu dejecerunt: *Tum quia* illo loco in

noſtra probatione laudato, Concilium agit dumtaxat de pœnitentia, non verò de gratia: *Tum denique*, *quia per internum verbum*, per quod Deus ibi dicitur nos ſemper commonere, non poteſt intelligi, niſi gratia intellectus; qualem gratiam admittebant Pelagiani; unde fit conſequens, quòd ſi hujus loci ſenſus ſit, quemlibet hominem habere ſemper gratiam ſufficientem ad ſuam converſionem, Concilium hoc Pelagii doctrinam approbavit.

Contra 1. Si ex Apoſtaſia Hermanni aliquid ex Conc. Colon. authoritatis decederet, plurimum quoque Nicæno Concilio, aliiſque derogaretur, quòd illis præfuerit Oſius Cordubenſis, cujus poſteà caſus tam funeſtus extitit, ut de eo Cardinalis Baronius ad annum 357. num. 18. ita ſcribat: *Superavit lapſus Oſii præteritorum omnium caſum, ſive Origenis, ſive Tertulliani, vel quorumvis aliorum dixeris. Cui non Concilio hic interfuit, atque magna pars fuit, ut Elibertino, Arelatenſi, Neocæſarienſi, Alexandrino, Gangrenſi, duobus magnis, atque Oecumenicis Conciliis Nicæno, ac Sardicenſi, & aliis quorum memoria excidit? Hunc illum ipſum Oſium, quem & Ariani Synodorum principem dicerent, & Nicæni formulam concepiſſe; hunc, inquam, in Conciliabulo Syrmienſi ignominiosè proſtratum, turpiſſimè factum eſſe ejuſdem Nicæni fidei proditorem*. Certè nemo ſanæ mentis ex illo Oſii lapſu occaſionem ſumpſerit Nicænæ Synodi rejiciendæ: igitur pari ratione non eſt, cur Hermanni Archiepiſcopi caſus Synodum Colonienſem, cui Catholicus ante præfuerat, infamare nitantur adverſarii.

Ad ſecundum dico, ludicram eſſe adverſariorum reſponſionem, quamquam enim Concilium agat ex profeſſo de providentia, non vero de gratia; nihilominus apertè ſignificat neminem poſſe ſalutarem pœnitentiam agere, niſi ad id moveatur, & adjuvetur per gratiam, quæ aliquando ſuo fruſtratur effectu, quando nempe humana voluntas pro ſua libertate ipſi obluctatur, ut ibidem monet Concil.

Ad tertium dico, per internum verbum, quo Deus dicitur nos commonere, nedum ſignificari illuſtrationem humani intellectus, ſed etiam voluntatis motionem, utpotè cùm ibidem Concilium agat de ſalutari pœnitentia, ad quam non ſolùm intellectus illuſtratio, ſed etiam voluntatis motio, & cooperatio neceſſaria eſt.

Repones 4. ad *Tridentinum*, hoc Concilii caput adversùs Lutherum, & Sectatores illius conditum fuiſſe, qui mandata Dei non ſolùm peccatoribus, ſed & juſtis etiam cum actualibus auxiliis, ajunt eſſe impoſſibilia; non autem adversùs eos, qui juſtis ajunt aliquando tum orandi, tum operandi gratiam negari, unde mandata Dei fiant illis impoſſibilia.

Verùm, hæc reſponſio prorſus eſt futilis, quamvis enim hoc caput præſertim adversùs Lutherum editum fuerit, ſententiam tamen expoſitam ſuprà præmiſerunt Patres, tamquam efficaciſſimam ad errorem dictum Lutheri prorſus confutandum. Si enim juſtificatus, vel gratiam habet, qua poſſit mandata complere, nec-non concupiſcentiæ delectationem vincere, vel ſaltem qua poſſit auxilium iſtud implorare, quid obeſſe poteſt quominus juſtificatus legem Dei poſſit implere? Et revera Concilium ex hac ſententia, aliiſque ſimilibus idem colligit: unde conſtat eos orthodoxæ religionis doctrinæ adverſari, qui dicunt, juſtum in omni bono opere ſaltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius eſt, pœnas æternas mereri.

Nec valet dicere, verum eſſe, quòd Dei præcepta non ſunt impoſſibilia ſub conditione, nempe ſi voluntas adjuvetur: ſed inde non ſequi, quòd omnibus ad ſervanda Dei mandata detur gratia ſufficiens.

Contra. Mandatum, quod non eſt poſſibile, niſi ſub aliqua conditione, cenſetur abſolutè impoſſibile reſpectu ejus, cui imponitur, niſi habeat conditionem neceſſariam, vel medium aliquod per quod illam conditionem neceſſariam poſſit aſſequi: ſed mandata Dei ſunt impoſſibilia reſpectu hominis juſtificati, niſi habeat gratiam ſanantem, vel medium per quod illam poſſit obtinere: ergo juſtificato non ſunt poſſibilia, niſi habeat vel gratiam operandi, vel talem gratiam impetrandi, & orandi.

Tertia probatio ex authoritate S. Auguſtini.

Miſſas facio omnium ſanctorum Patrum, qui S. Auguſtinum præceſſerunt, vel ſecuti ſunt, ſententias, quibus apertè ſignificant humanam voluntatem divinæ gratiæ interdum obluctari; jam enim eas ſufficienter recenſuimus *ſectione præcedenti*, referendo nempe eorumdem ſanctorum Pa-

trum

erum teſtimonia ad evincendum, gratiam Chriſti non neceſſariò, & inevitabiliter humanam voluntatem ad bonum impellere: Unicum proferam S. Auguſtinum, cujus patrocinio maximè gloriantur hæretici: hic enim ſanctiſſimus Doctor apertis verbis pluribi docet gratiam ſuo fruſtrari effectu, propter obluctationem humanæ voluntatis, in cujus libertate eſt gratiæ conſentire, vel diſſentire. Hic tamen non exſcribam omnia illius ſanctiſſimi Doctoris teſtimonia: hoc enim tædioſum eſſet: ſed præcipua dumtaxat recenſebo.

Primum itaque teſtimonium, quo ex S. Auguſtino probari poteſt hominem divinæ gratiæ interdum obluctari, ac proinde non omnem gratiam eſſe efficacem, petitur ex eo quòd doceat pluribi, hominis adulti peccatum in eo conſiſtere, quòd Dei gratiam contemnat, atque repudiet. Sic maximè lib.3.c.19. de libero arbitrio: *Cùm Deus*, inquit, *ubique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſervientem averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras, neque illud, quod vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis, iſta tua propria peccata ſunt, &c.* Quibus certè nil evidentiùs ad gratiam ſufficientem aſſerendam.

Nec valet reponere cum Davide Paræo lib.2. de libero arbitrio cap. 5. hæc ante natam Pelagii hæreſim fuiſſe ſcripta ab Auguſt. cùm adhuc errore Maſſilienſium detineretur. Nam eadem S. Auguſt. in lib. *de natura, & gratia, cap.67.* ubi Pelagianos acriùs oppugnat, totidem verbis deſcripſit. Ut autem omnem à ſe divinæ gratiæ irrogatam injuriam ablegaret, ſubdit ibidem. Ita & exhor-
„ tatus ſum quantum potui ad rectè viven-
„ dum, & gratiam Dei non evacuavi, ſine
„ qua natura humana jam tenebrata, atque
„ vitiata illuminari non poteſt, & ſanari.
Quibus verbis ſufficienter denotat cùm ſcriberet illos libros de natura, & gratia, ſe prorſus fuiſſe liberum ab omni errore circa gratiam, maximà verò à Semipelagianiſmo admittente initium fidei ex nobis eſſe; ſiquidem verbis mox laudatis apertè profitetur ſe Dei gratiam non evacuaviſſe. *Sine qua natura humana jam tenebrata, atque vitiata illuminari non poteſt, ac ſanari.* Agnoſcit ergo naturam non poſſe illuminari, niſi per gratiam, ſubindeque fatetur ad eam illuminationem fidem eſſe neceſſariam, tamquam ipſius gratiæ beneficium.

His adde omnia illius ſanctiſſimi Doctoris teſtimonia, quibus aſſerit idcirco peccatores in extremo judicio damnandos eſſe, quòd oblatam à Chriſto redemptionem ſint aſpernati. Sic tractatu 36. in Joan. *Venit Chriſtus, ſe primò ſalvare, poſteà judicare, eos judicando in pœnam, qui ſalvari noluerunt; eos perducendo ad vitam, qui credendo ſalutem non reſpuerunt*. Ex quibus colligere licet, quòd ſicut illi tantùm in judicio coronabuntur, qui ſalutem non reſpuerunt; ſic illi dumtaxat condemnabuntur, qui ſalvari noluerunt, adeoque gratiam ſanantem reſpuerunt. Hinc præclarè lib. 2. de Symb. c. 8. formidabilem Chriſti judicis vultum, &c. oratione in hæc verba deſcribit; *Inimicis ſuis*, inquit, *vulnera ſua demonſtraturus eſt; propter quod dictum eſt per Prophetam: Videbunt in quem pupugerunt: non ut eis dicat ſicut Thomæ; Quia vidiſti credidiſti: ſed ut convincens eos veritas dicat: Ecce hominem, quem crucifixiſtis, ecce Deum, & hominem, in quem credere noluiſtis. Videtis vulnera, quæ inflixiſtis; agnoſcitis latus, quod pupugiſtis, quoniam & per vos, & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis*.

Secundum momentum petitur ex illo apud S. Auguſtinum frequenti axiomate *Deus non deſerit ſi non deſeratur*. Sic libro de natura, & gratia, cap. 26. ait: *Sicut vulnere claudicans ideo curatur, ut ſanato malo præterito futurus dirigatur ingreſſus: ſic mala noſtra non ad hoc ſolùm ſupernus medicus ſanat, ut illa jam non ſint; ſed ut de cætero rectè ambulare poſſimus, quod quidem etiam ſani nonniſi illo adjuvante poterimus. Nam medicus homo cùm ſanaverit hominem; jam de cætero ſuſtentandum elementis, & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat, atque perſiſtat, Deo dimittit, &c. Ipſe autem Deus cùm per mediatorem Dei, & hominum, hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritaliter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt juſtificat impium: & cùm ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam, juſtitiamque perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper, juſtèque vivatur. Sicut enim oculus corporis etiam pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adjutus non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſimè juſtificatus, niſi externa luce juſtitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non poteſt*

vive-

homini ad perſeverandum adeſſe ſufficientem gratiam, ſine qua non poſſet perſeverare, & cum qua perſeverare poſſet ſi vellet: igitur ille qui non perſeveravit, ſufficiens habuit auxilium, quo poterat perſeverare, nec tamen perſeveravit, quia auxilium ſprevit.

Confirmatur hanc eſſe S. Auguſtini mentem, ex illis, quæ paulò antè dixerat, & quibus confirmandis ſuperiora verba adhibuit; Agitur enim an regeneratus meritò corripiatur, dum peccat; & an juſta ſit hæc ejus excuſatio, quam profert S. Doctor, cap. 6. *Quid feci, qui non accepi?* Quam quæſtionem ita ſolvit: *Si jam regeneratus, & juſtificatus in malam vitam ſua voluntate relabitur, certè iſte non poteſt dicere, Non accepi, quia acceptam gratiam Dei ſuo in malum libero amiſit arbitrio.* Unde initio capitis ſeptimi, ait: *Corripimus tamen eos, juſtèque corripimus, qui cùm benè viverent, non in eo perſeverarunt; ex bona quippe in malam vitam ſua voluntate mutati ſunt;* Tum ait inanem fore in die judicii hanc eorum excuſationem, *perſeverantiam non accepimus*. Quibus omnibus probandis, atque confirmandis iſtud adhibet, quoniam poteſt dici: *Homo in eo quod audieras, & tenueras, in eo perſeverares ſi velles;* quibus conſtat S. Auguſtinum iis verbis, *perſeverares ſi velles*, demonſtrare hominem illum ſua culpa, ſuo vitio, ſua voluntate, ſuo libero arbitrio non perſeveraſſe.

Repones S. Auguſtinum his verbis, *in eo quod audieras, & tenueras, in eo perſeverares, ſi velles*: aliud nihil docere, quàm eum hominem perſeveraturum, ſi integram, & perfectam perſeverandi voluntatem haberet; ſic enim velle perſeverare, eſt de facto perſeverare.

Contrà. Hæc ſi vera eſſent, ſequeretur S. Auguſtinum nugari, nec aliud ſignificare, per hæc verba, *perſeveraret, ſi vellet*, quàm *perſeveraret, ſi perſeveraret*, quod certè omninò nugatorium eſt. *Deinde*, S. Auguſtinus eodem modo loquitur de homine baptizato non perſeverante, quomodò de Adamo; ſicut enim ad retundendam baptizati peccatoris excuſationem hanc, *perſeverantiam non accepi*, id unum opponit, *perſeverares, ſi velles*: ita paulò poſt ad eamdem quæſtionem de Adamo decidendam, cap. 10. & 11. quam his verbis concipit: *Quid Adamus non perſeverando peccavit, qui perſeverantiam non accepit?* Sæpiùs iſtud inculcat, *perſeveraret, ſi vellet*: omnes fatentur Adamum habuiſſe completam perſeverandi poteſtatem: igitur idem de peccatore baptizato non perſeverante cenſendum eſt.

Quarta probatio petita ex ratione Theologica.

PRima ratio perſuadens gratiam ſufficientem omnibus hominibus concedi, deducitur ex poſſibili divinorum præceptorum obſervantia, quæ formari poteſt in hunc modum. Deus non præcipit impoſſibilia: atqui pleraque ejus divina præcepta ſine gratiæ ſubſidio hominibus ſunt impoſſibilia, nimirum ea quæ ſunt ſupernaturalis ordinis, & quæ ex naturali ordine graves in ſua obſervatione difficultates important: ergo cùm Deus iſtiuſmodi præcepta imponit, aut concedit gratiam, qua impleri poſſint, aut ſaltem qua vires ad illa ſervanda poſſint impetrari. Sed non omnes quibus talia præcepta præſcribuntur eadem implent, vel eorum ſervandorum vires à Deo non poſtulant; igitur eorum aliqui divinæ gratiæ reluctantur. Minorem admittunt adverſarii. Major verò probatur:

Primò, ex Scripturis, Deut. 30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, ſed juxta te eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.*

Secundò, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 11. *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis.*

Tertiò, ex ſanctis Patribus, maximè Baſilio homil. 6. in hexameron: *Si probarum*, inquit, *operationum opera penes nos ſita non ſunt, ſed ex ortu neceſſitudines emergunt, fruſtrà profectò legum latores agendas res, & non agendas præſcribunt*. Sancto Chryſoſtomo homil. 16. in Epiſtolam ad Hebræos: *Non poteſt dicere homo, non poſſum, neque accuſare Conditorem; ſi enim impotentes nos fecit, & deinde imperat, culpa ejus eſt*. S. Hieronymo lib. 3. adverſus Pelagianos: *Deus poſſibilia mandavit, hoc nulli dubium eſt.*

Sed præſertim ex S. Auguſtino pluribi, maximè verò lib. 2. de peccatorum meritis, cap. 6. *Dubitare*, inquit, *non poſſum, nec Deum aliquid homini impoſſibile præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum, & adjuvandum, quo fiat quod jubet, impoſſibile aliqid eſſe; ac per*

hoc poteſt homo ſi velit eſſe ſine peccato adjutus à Deo. Et lib. de natura, & gratia hanc veritatem ſæpiùs inculcat, maximè, cap. 43. quapropter, cap. 69. apertè profitetur: *Eo ipſo quo firmiſſimè credimus Deum juſtum, & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.*

Denique, eadem veritas hac ratione conſtat: Prima ſapienter præcipientis intentio eſt, ut id fiat quod præcipitur: ſed non poteſt id quod eſt impoſſibile fieri: ergo Deus ſapientiſſimus impoſſibilia non præcipit.

Repones, quadruplici modo præcepta dici poſſibilia: *Primò*, remotiſſimè ratione facultatis liberi arbitrii ad bonnm, & malum flexibilis; ſive ratione naturæ liberæ, quatenus capax eſt fidei, ſpei, & dilectionis. *Secundò*, paulò propinquiùs, quatenus homo jam fidem habet, quæ ſemen eſt orationis, per quam impetrare poteſt gratiam neceſſariam ad bene vivendum. *Tertiò*, multò propinquiùs, prout homo jam habet charitatem habitualem, per quam dicitur poſſe Deum diligere. *Quartò*, proximè, & completiſſimè, quando voluntas inſpirationi Spiritus ſancti ſic præparatur, ut non modò poſſit, ſed etiam velit; quod utique non fit, niſi per gratiam actualem, ſine qua charitas habitualis quantacumque magna, ac perfecta in actum exire non poteſt: quibus ſuppoſitis nihil homini præcipitur, quod non ſit poſſibile aliquo ex his quatuor modis; non tamen id ſemper præcipitur, quod ſit poſſibile proximè, & completiſſimè.

Verùm contrà: Deus nihil præcipit homini, præſertim juſto, quin habeat proximam, & completam potentiam, vel ad orandum, vel ad operandum per gratiam actualem, ut conſtat tum ex S. Auguſtino lib. de *natura*, & *gratia*, *cap*. 43. cujus ſententiam profert, & probat Concilium Tridentinum ſuprà laudatum definiens *Seſſione ſexta c*. 11. nihil homini præcipi, quin illico moneatur, & facere quod poſſit, & petere quod non poſſit; ac proinde quin præter naturam, ac fidem, & charitatem habitualem, recipiat inſuper actualem inſpirationem, vel qua poſſit præceptum implere, vel qua poſſit auxilium impetrare ad illud implendum.

Adde quòd præceptum reſtat adhuc ſimpliciter impoſſibile homini habenti naturam, fidem, & charitatem etiam habitualem, niſi præterea actualis gratia ipſi concedatur, vel qua præceptum immediatè poſſit impleri, vel ſaltem qua impetrari poſſit auxilium neceſſarium ad legem implendam: non ſecus ac præceptum faciendæ elemoſynæ reſtat impoſſibile homini non habenti pecuniam, nec potenti illam ſibi comparare, etiamſi voluntatem habeat eleemoſinam erogandi, necnon & facultatem naturalem, nempe manum ad illam diſtribuendam: ſicut ergo non imponitur præceptum faciendæ eleemoſinæ homini nec habenti pecuniam, nec potenti illam ſibi comparare, etiamſi facultatem habeat naturalem, qua poſſit illam diſtribuere, & erogare; ita præceptum faciendæ juſtitiæ aut charitatis exercendæ non imponitur homini habenti tum naturam, tum fidem, tum etiam charitatem habitualem, niſi præterea habeat, vel gratiam actualem, neceſſariam ad opera charitatis exercenda, vel ſaltem modum obtinendæ gratiæ actualis, nimirum gratiam orationis.

Concludendum igitur eſt cum S. Leone ſer. 16. de Paſſ. *juſtè nobis inſtat præcepto qui præcurrit auxilio*; necnon & cum Tertull. lib. contra Marcionem: *Non poneretur lex ei, qui non haberet obſequium debitum legi in ſua poteſtate*. Hinc ſanctus Hieronymus lib. 1. contra Pelagianos: *Fatemur poſſibilia Deum dediſſe mandata ne ipſe auctor injuſtitiæ ſit, ſi exigat fieri, quod fieri non poteſt*. Quod præclarè ſanctus Odo Cluniacenſis Abbas explicat lib. 2. Collationum num. 13. *Naturæ fragilitatem opponimus Deo, quaſi neſciat ille quales nos fecit, & oblitus noſtræ humanæ fragilitatis, impoſuerit homini mandata, quæ ferre non poſſit. O cæcam veſaniam! o profanam temeritatem! dupliciter quippe Deum videmur incuſare, neque enim juſtus, qui poſſe dedit impoſſibile aliquid imperare poteſt: neque qui pius eſt hominem damnare pro his, quæ vitare non poteſt: & quomodo ſtaret quod ipſe perhibet* jugum meum ſuave eſt? *Hanc itaque nec juſto iniquitatem, nec pio crudelitatem adſcribamus.*

Argumenta adverſariorum ex Scriptura Sacra.

OBjicit primò Calvinus *lib. 2. Inſtit. cap. 3.* illud Joannis 6. *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*: de quo S. Auguſtinus lib. de prædeſtinatione Sanctorum

rum cap. 8. *Quid eſt omnis qui audivit à Patre, & didicit, niſi nullus eſt qui audiat, & diſcat, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit, profectò omnis qui non venit non audivit à Patre, nec didicit*: Igitur nullus excitatur, & illuminatur gratia Dei, quin illico excitantem, & illuminantem ſequatur.

Diſtinguo antecedens: Omnis qui audivit à Patre, & didicit venit eruditus, & vocatus per gratiam efficacem, concedo: quomodocumque vocatus, nego: duplex enim vocationis genus diſtinguendum eſt; eorum quidem quo quis eruditur, & vocatur, ut proximè credat in Chriſtum; & qui audit hoc vocationis genere ille proculdubio diſcit, credit, & venit, ut ibi-
„ dem docet S. Auguſtinus dicens multos
„ venire videmus ad filium, quia multos
„ videmus credere in Chriſtum: ſed ubi,
„ & quomodo à Patre audierint hoc, &
„ didicerint, non videmus nimirum gra-
„ tia iſta ſecreta eſt, gratiam verò eſſe
„ quis ambigit? Hæc itaque gratia, quæ
„ occulrè humanis cordibus divina largi-
„ tate tribuitur, à nullo duro corde re-
„ ſpuitur; ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. *Aliud vocationis genus eſt* per quod ſollicitatur homo ad orandum, & impetrandum illud ſingulare, & ineffabile beneficium gratiæ emollientis cor, dum iſtud à Deo non conceditur. Cujus mentionem facit S. Auguſtinus pluribi, ſed maximè tractatu 28. in Joan. ubi præfata verba Joann. ſic expendit: *Magna gratiæ commendatio: nemo venit niſi tractus: quem trahat, & quam non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare ſi non vis errare; ſemel accipe, & intellige: non traheris; ora ut traharis*. De priori quidem vocatione intelligendus eſt S. Auguſtinus, ut ipſemet ſignificat circa finem ejuſdem capitis dicens: *Ergo trahi à Patre ad Chriſtum, & audire ac diſcere à Patre, ut veniat ad Chriſtum, nihil eſt aliud quàm donum accipere à Patre, quo credat in Chriſtum*.

Inſtabis ex eodem S. Auguſt. lib. de Gratia Chriſti cap. 4. ubi idem textus Joan. expenditur: *Quando Deus docet, non per legis litteram, ſed per Spiritus gratiam: ita docet, ut quod quiſque didicerit, non tantùm cognoſcendo videat, ſed etiam volendo appetat, agendoque perficiat: & iſto divino docendi modo etiam ipſa voluntas, & ipſa operatio, non ſola volendi, & operandi naturalis poſſibilitas adjuvatur*. Hinc concludit: *Omnis qui didicit à Patre non ſolùm poteſt venire, ſed venit; ubi jam & poſſibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus eſt*. Igitur omnis gratia eſt efficax.

Reſpondeo primò diſtinguendo antecedens: Quando Deus docet, non per legis litteram, ſed per ſpiritus gratiam efficacem, quæ ſanet vel à peccato, vel ab infirmitate; tunc quod quiſque didicit, non ſolùm videt, ſed etiam appetit, atque perficit, concedo: per gratiam ſufficientem quæ movet, & ſollicitat ad expianda peccata, & ſanitatem recuperandam, aut impetrandam, nego.

Reſpondeo ſecundò, S. Auguſtinum præfatis verbis, nihil aliud ſignificare, quàm quòd gratia neceſſaria ſit, non ſolùm habitualis, quæ compleat potentiam, qualem dumtaxat requirere videbatur Pelagius: ſed etiam actualis, quæ concurrat ad operationem. Nam, ut ibidem notat S. Auguſt. *Venire poſſe in natura ponit, vel etiam ut modò dicere cepit Pelagius in gratia, qualemlibet eam ſentiat, qua ipſa, ut dicit poſſibilitas adjuvatur: venire autem jam in voluntate, & opere eſt. Non eſt autem conſequens, ut qui poteſt venire, etiam veniat, niſi id voluerit atque fecerit*.

Urgebis ex eodem S. Auguſt. cap. 13. ejuſdem libri: *Qui novit quod fieri debeat, & non facit, nondum didicit ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm legem: non ſecundùm Spiritum, ſed ſecundùm litteram*: Igitur omnis qui bonum opus negligit, non cenſetur gratiam internam, ſed dumtaxat externam habere: ſubindeque, vel gratia ſufficiens nulla eſt, vel dumtaxat externa.

Diſtinguo antecedens: Nondum didicit ſecundum gratiam efficacem, & completam, concedo: ſecundùm ſufficientem, & quæ ſuo fruſtratur effectu, propter negligentiam, vel reſiſtentiam operantis, nego. Agnovit enim per internum ſibi præſtitum auxilium, quanta ſit ſua infirmitas, quantumque divino egeat præſidio, quod ſupplex exorare debet: ſed quia hujuſmodi inſpirationi non obedit, nec divinum auxilium impetrat, ideo ſimpliciter dicitur non didiciſſe, aut nondum audiviſſe; auditus enim ſpiritualis, propriè eſt cordis aſſenſus, ut præclarè docet S. Auguſt. lib. de dono perſeverant. c. 14. *Aures*, inquit, *audiendi ipſum eſt donum obediendi, ut qui habe-*

haberent venirent ad eum, ad quem nemo venit, niſi fuerit ei datum à Patre ipſius. Exhortamur ergo, atque prædicamus: ſed qui habent aures audiendi, obedienter omnes audiant: qui verò eas non habent, ſit in eis quod ſcriptum eſt, ut audientes non audiant; audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis aſſenſu.

Objicit ſecundò Calvinus illud Epiſt. ad Rom. cap. 9. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.* Atqui ſi quis vocatus non obtemperat, ſitque in ejus poſitum voluntate, ut obtemperare poſſit, vel non obtemperare, rectè etiam dici poterit: Non eſt dumtaxat miſerentis Dei, ſed etiam volentis, & currentis hominis bonum ſectari, atque aſſequi: quia miſericordia vocantis non magis determinabit ad bonum opus, quàm obedientia vocari, quod piæ aures non ferunt: igitur vocationi illi non poteſt homo obluctari.

Reſpondeo, Textum illum Apoſtoli intelligendum eſſe de ſingulari vocatione illa, qua quis antecedenter ad ulla merita, efficaciter, & eximiè vocatur, ut explicat S. Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum quæſtione 2. *Verùm eſt*, inquit, *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, quia etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat quomodo eis datum eſt, ut ſequantur.* Quæ utique expoſitio maximè quadrat menti Apoſtoli, intendit enim ibidem rationem proferre, cur ſpeciali vocatione Deus vocaverit Jacob non Eſau, ut patet ex textu.

Diſtinguenda eſt igitur vocatio illa ſingularis à converſione, ſeu operatione juſtitiæ, quæ vocationem illam conſequitur: *Converſio* enim ex Deo, & nobis; *Vocatio* autem ſoli Deo tribuenda eſt. Quam utique veritatem egregiè commendat S. Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 5. ubi urget Pelagianos, qui perperam textum illum Zachariæ: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, interpretabantur, ut nempe hominis converſionem ſuæ virtuti, non Dei gratiæ tribuerent: *Nec attendunt*, inquit S. Auguſt. *qui hoc ſentiunt; quia niſi donum Dei eſſet etiam ipſa ad Deum noſtra converſio, non diceretur* Deus virtutum converte nos, *&* tu Deus converſus vivificabis nos, *&* converte nos Deus ſanitatum noſtrarum, *& hujuſmodi alia, quæ commemorare longum eſſet.* Quibus verbis S. Auguſt. ſignificat converſionem noſtram partim divinæ, partim humanæ voluntati eſſe tribuendam: quod maximè urget ex illo 1. Cor. 15. Gratia Dei ſum id, quod ſum; *atque ut oſtenderet, & liberum arbitrium mox addit*: Et gratia ejus in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboravi. . . . . *Tamen ne ipſa voluntas ſine gratia Dei putetur boni aliquid poſſe, continuò cùm dixiſſet*: Gratia ejus in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboravi: *ſubjunxit, atque ait*; Non ego autem, ſed gratia Dei mecum: *id eſt, non ſolus, ſed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed gratia Dei cum illo.* Quibus ſignificat converſionem eſſe partim humanæ, partim divinæ voluntati tribuendam, licèt principaliter divinæ voluntatis, & miſericordiæ ſit opus: quòd autem ſola vocatio, Deo ſit tribuenda, ibidem docet: *Ut autem de cœlo vocemur, & jam magis, & efficaciſſima vocatione converteremur, gratia Dei erat ſola, quia merita ejus erant magna, ſed mala.*

Objicies tertiò illud primæ ad Corinth. 4. *Quis te diſcernit? quid autem habes, quod non accepiſti?* Quibus Apoſtolus ſignificat neminem poſſe ſeipſum diſcernere, necde propriis meritis gloriari; id enim ſoli gratiæ tribuendum eſt, ut explicat S. Auguſt. lib. de Prædeſtinatione Sanctorum: *Nihil*, inquit, *huic ſenſui Apoſtoli* Quis te diſcernit? *tam contrarium eſt, quàm de ſuis meritis quemquam gloriari, tamquam ipſe ſibi ea fecerit, non gratia Dei; ſed gratia, quæ bonos diſcernit à malis, non quæ communis eſt bonis, & malis.* Sed, inquiunt adverſarii, data gratia ſufficiente duobus hominibus, cui unus obtemperet, alter reluctetur, qui obtemperaverit, poteſt dicere quòd ſe diſcernat ab eo, qui obluctatur, & è propria ſua obedientia gloriari: igitur contradicet Apoſtolo.

Reſpondeo primò, præter Apoſtoli mentem, hanc illationem ex ejus verbis inferri; ſiquidem ibi Apoſtolus non agit de operatione gratiæ, qua unus ab alio diſcernatur: ſed de illo diſſidio inter Corinthios ſuborto, quòd alius ſe Pauli, alius verò Apollo diſcipulum gloriaretur; Apoſtolus autem in id unum incumbit, ne in hominibus glorientur, ut conſtat ex cap. 3. v. 21. tum capite ſequenti proſequitur idem argumentum, hortaturque ne unus adverſus alterum inflєtur, ſive pro Apollo, ſive pro ſui ipſius gratia, quia in verbi diſpenſatione

tione alter eloquentior, alter ſpiritualibus donis inſtructior videbatur, ac ſtatim adjungit: *Quis enim te diſcernit? quid autem habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Jam ſaturati eſtis, jam divites facti eſtis, &c.* Ne autem exiſtimarent diſſidium illud eſſe ſovendum ob titulum Apoſtolatus, quo donatus erat ipſe Paulus, non verò Apollo: docet idcirco Fideles per ſe ad fidem receptos, non habere ſuprà alios anſam gloriandi, quod ut probet, adjungit: *Puto enim, quòd Deus nos Apoſtolos noviſſimo oſtendit, tamquam morti deſtinatos*: ac ſi diceret: Non eſt quòd vel noſtri cauſa ſciſſuras in Eccleſia faciatis, vel ex eo quòd ab Apoſtolorum aliquo vos baptizatos fuiſſe gloriamini, quid enim eſt Apoſtolus? homo morti deditus, victima piacularis, ſpectaculum mundo, & hominibus.

Reſpondeo ſecundò, quòd ſi hæc Apoſtoli verba ad quęſtionem pręſentem traducantur, uti de facto perſæpe ea uſurpavit S. Auguſtinus, ut oſtenderet contra Pelagianos, quòd non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed tota noſtra ſufficientia ex Deo ſit, ut ex cauſa principe; ſic, inquam, uſurpato præfato textu,

Diſtinguo majorem: Nemo poteſt dicere, quòd ſe diſcernat, ſimpliciter, & abſolutè, concedo: ſecundùm quid, & quatenus per gratiam divinam motus eſt, & adjutus, nego. Quemadmodum enim puer adhuc ſcribendi artis imperitus, dum ducente, ac dirigente ſcribendi Magiſtro, litteras aliquas format, aut etiam integra verba deſcribit, non poteſt jactare ſe ſimpliciter ſcripſiſſe, quamquam tamen reverà ſcripſerit; ſic qui mandatum Dei ſervaverit alio non faciente, qui vocatus fuerat per ſimilem gratiam, non poteſt ſine arrogantia dicere ſimpliciter, quòd ipſe mandatum fecerit, ſicque ab alio ſe diſcreverit: Sicut tamen puer, qui regente ſcriba formavit aliqua verba, verè poteſt dicere ſe ſcripſiſſe, & hac ratione ab alio ſe diſcreviſſe, qui ſimiliter non ſcripſiſſet; ita poteſt homo in hypotheſi propoſita affirmare, ſe aliquatenus diſcreviſſe, non tamen propriis viribus, ſed gratiæ beneficio adjutus.

Neque verò qui ſic ſe diſcernit, per gratiam nimirum Dei, qua prævenitur, & juvatur, contradicit Apoſtolo prohibenti ſolùm homini dicere, quòd ſe diſcernat gloriando ex propriis viribus, & quaſi de bonò, quod non acceperit; imò potiùs imitatur eumdem Apoſtolum dicentem: *Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia illius in me vacua non fuit; plus enim omnibus laboravi, &c.* Quibus verbis ſibi tribuit Apoſtolus aliquid ſuprà cæteros; id tamen propriis viribus non deputat, ſed gratiæ beneficio. Quam utique interpretationem probat S. Auguſt. lib. de Spiritu, & Littera cap. 34. ubi cùm dixiſſet: *Quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat; profectò, & ipſum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia ejus prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, propriæ voluntatis eſt*. Subjungit ſtatim: *Quæ res non ſolùm non infirmat, quod dictum eſt*, Quid habes quod non accepiſti? *verùm etiam confirmat: accipere quippe, & habere anima non poteſt donum, de quibus hoc audit, niſi conſentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat Dei eſt: accipere autem, & habere utique accipientis, & habentis eſt.*

Inſtabis: Gratia quæ bonos diſcernit à malis, non eſt communis bonis, & malis, ut docet S. Auguſt. verbis in objectione laudatis: atqui gratia ſufficiens communis eſt bonis, & malis: ergo per illam non poteſt fieri diſcretio.

Diſtinguo majorem: Gratia quæ bonos diſcernit à malis diſcretione perfecta, qua quis eruitur de poteſtate tenebrarum, & transfertur in regnum Filii Dei, non eſt communis bonis, & malis, concedo: ea diſcretione per quam quis ſe præparat ad illam perfectam diſcretionem, non eſt illa communis gratia bonis, & malis, nego: omnes enim tam boni quàm mali vocantur à Patrefamilias ad nuptias, & Pater noſter cœleſtis facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos, & malos, & pluit rorem, & imbrem gratiæ ſuper juſtos, & injuſtos.

Objicies quartò illud ad Philipp. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate*. Quibus Apoſtolus ſignificat non ſolùm operis initium; ſed & conſummationem ſoli Deo eſſe tribuendam: igitur nullus relinquitur locus gratiæ ſufficienti cui reſiſtatur, ſed omnis, quæcumque tandem illa ſit, efficax eſt, quæ ſolùm velle facit in nobis, vel ſimul velle, atque perficere.

Reſpondeo primò; negando conſequentiam, quæ omnino apparebit abſurda ſi integrum Apoſtolicum textum quis expendat, ait enim

enim ibidem Apoſtolus: *Itaque chariſſimi mei ſicut ſemper obediſtis non in præſentia mei tantùm, ſed multò magis nunc in abſentia mea cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini, Deus eſt enim, qui operatur in vobis velle, & perficere.* Quibus verbis monet S. Apoſtolus ut metuamus, ac tremamus in ſalutis negotio; quia Deus operatur in nobis velle, & perficere: Ex quibus tantum abeſt, ut rectè colligatur nos non poſſe reſiſtere gratiæ; quinimò exinde inferri licet nos ipſi gratiæ poſſe reſiſtere; & idcirco magnam eſſe occaſionem, & anſam timendi: ſi enim gratia omnis eſſet efficaciſſima, proculdubiò qui hanc habent, & bene operantur, nec ſibi blandiuntur in operibus, non haberent quid timerent; ſed abſque ulla formidine ſuam ſalutem operarentur.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo antecedens: Deus operatur in nobis velle, & perficere, vel ſine nobis, vel nobiſcum, concedo: ſine nobis tantùm, nego: nam per gratiam operantem operatur in nobis ſine nobis: per cooperantem verò nobiſcum, ut docet S. Auguſt. lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 19. *Ut velimus*, inquit, *ſine nobis operatur incipiens; cùm autem volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur perficiens.* Hinc S. Bernardus lib. de gratia, & libero arbitrio præclarè ait: *Deus hæc tria, ſcilicet cogitare, velle, & perficere operatur in nobis: primum ſcilicet* cogitare, *ſine nobis*: *ſecundum, ſcilicet* velle, *nobiſcum*: *tertium, ſcilicet* perficere, *per nos.*

Argumenta petita ex Conciliis, & ſanctis Patribus ac ratione Theologica,

OBjicies 1. Canonem 4. Concilii Arauſicani, in quo ſic legimus: *Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare, non autem ut etiam purgari velimus per Spiritus ſancti infuſionem, & operationem in nobis fieri confitetur, reſiſtit ipſi Spiritui ſancto per Salomonem dicenti: Præparatur voluntas à Domino: & Apoſtolo ſalubriter prædicanti, Deus eſt qui operatur in nobis, & velle, & perficere.* Ex quibus ſic inferes, quòd ut à peccato purgemur, Deus voluntatem noſtram non expectat; ergo gratia quævis noſtram determinat voluntatem efficaciter, & ſubinde nulla datur gratia ſufficiens.

Diſtinguo antecedens: Deus non expectat voluntatem noſtram, quaſi hæc deberet ejus gratiam prævenire, & propriis viribus ſeſe ad illam præparare, ut volebant Semipelagiani, concedo: non expectat noſtram voluntatem ſequentem motum ipſius gratiæ, ut ei conſentiat, nego. Quòd autem ea ſit mens Concilii, apertiſſimè colligitur ex aliis canonibus, maximè ex ſexto, ubi anathematizatur, *quiſquis humilitati aut obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ auxilium*, hoc eſt, poſteriorem facit.

Objicies 2. Varias S. Auguſtini, & ejus Diſcipulorum ſententias, quibus ſignificari videtur divinam gratiam eſſe ſemper efficacem, nec humanam voluntatem uſquam ei obluctari. *Verùm* quoniam plurimas ex iis ſententiis jam ſolvi ſectione præcedenti, hùc dumtaxat, unam aut alteram ſubjiciam: imprimis verò id quod docet S. Auguſtinus cap. 10. de gratia Chriſti: *Sed nos eam gratiam volumus iſti aliquando fateantur, qua futuræ gloriæ magnitudo, non ſolùm promittitur, verùm etiam creditur, & ſperatur, nec ſolùm revelatur ſapientia, verùm etiam & amatur, nec ſuadetur ſolùm omne, quod bonum eſt, verùm & perſuadetur.* Et aliquantò poſt: *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, ſi vult non ſolùm vocari, ſed etiam eſſe Chriſtianus.*

Reſpondeo præfatis verbis S. Auguſtinum nihil aliud ſignificare, quàm quòd præter legem, & doctrinam, in quibus totam gratiæ rationem, & virtutem reponebat Pelagius, aliud deſideretur auxilium, quo non ſolùm ſuadeatur omne quod bonum eſt; verùm etiam perſuadeatur. Unde idem ſanctus Doctor lib. 2. operis imperfecti, c. 157. Pelagianos ſic alloquitur: *Admoneo ut intelligatis, cui gratiæ ſitis inimici, negando operari Deum voluntates in mentibus hominum, non ut nolentes credant, quod abſurdiſſimè dicitur, ſed ut volentes ex nolentibus fiant: non ſicut facit Doctor homo docendo, & hortando, minando, & promittendo in ſermone Dei, quod fruſtrà ſit niſi Deus intus operetur, & vellet per inveſtigabiles vias ſuas: cùm enim verbis Doctor plantat, & rigat, poſſumus dicere, Fortè credit auditor, cùm verò dat incrementum Deus ſine dubio credit, & proficit: ecce quid intereſt inter legem, & promiſſionem, inter litteram, & Spiritum.* Quibus verbis S. Auguſtinus carpit Julianum, qui volebat Judæos per legem, & Gentiles per naturam fieri poſſe filios Abrahæ: quod

ut

ut falſum demonſtret S. Auguſtinus, oſtendit legem ſine ſpiritu intùs operante, hoc eſt, ſine gratia adoptionis, inutilem, & fruſtraneam eſſe; nam, ut ait lib. de ſpiritu, & littera cap.19. *Lex data eſt, ut gratia quæreretur; gratia data eſt, ut lex impleretur*. Lex autem per ſe ad gratiam adoptionis non ſufficeret, niſi aliquod ſalutis initium gratiæ ſibi annexum ab authore legis inveheret: igitur non aliter S. Auguſtinus docet Deum in nobis operari velle, quàm quia præter gratiam æternam legis, & doctrinæ, etiam internum auxilium ſubminiſtrat, ſine quo nullum prorſus bonum poſſemus velle, & operari.

Objicies 3. Gratia ſufficiens in noſtra ſententia non videtur ullatenus diſcrepare à gratia poſſibilitatis, quam admittebant Semipelagiani: ſed talem gratiam poſſibilitatis repudiat S. Auguſtinus, eamque refellit pluribi, maximè lib. de gratia Chriſti: ergo gratia ſufficiens à viris Catholicis non debet admitti.

Nego majorem: Gratia enim poſſibilitatis, quam impugnat S. Auguſtinus, longiſſimè differt à gratia ſufficiente, quam admittimus, ut colligere licet ex eodem S. Auguſtino referente ſententiam Pelagii de ipſa poſſibilitatis gratia, lib. de gratia Chriſti c.4. ubi Pelagius ait: *Nos inquit, ſic tria iſta diſtinguimus, & certum velut in ordinem digeſta partimur: Primo loco poſſe ſtatuimus, ſecundo* velle, *tertio* eſſe. *Poſſe in natura, velle in arbitrio, eſſe in effectu locamus. Primum illud, id eſt poſſe, ad Deum propriè pertinet, qui illud creaturæ ſuæ contulit: duo verò reliqua hoc eſt velle, & eſſe, ad hominem referenda ſunt; quia de arbitrii fonte deſcendunt: ergo in voluntate, & opere bono laus hominis eſt, imò & hominis, & Dei, qui ipſius voluntatis, & operis poſſibilitatem dedit, quique ipſam poſſibilitatem gratiæ ſuæ adjuvat ſemper auxilio*. Ex quibus Pelagii verbis conſtat operis poſſibilitatem, ſeu naturalem potentiam, & à Deo eſſe, & gratiæ divinæ auxilio adjuvari. Sed per illud adjutorium, nihil aliud ſignificare volebat Pelagius, quàm legem atque doctrinam, peccati dimiſſionem, & Chriſti exemplum, ut eodem libro pluribi declarat S. Auguſtinus, qui è contra docet adjutorium quo poſſibilitas noſtra adjuvatur, eſſe quandam occultam inſpirationem, ſive virtutem Spiritus ſancti: ſic enim mentem ſuam aperit initio c.13. ejuſdem libri. *Hæc*, inquit, *ſi doctrina dicenda, certò ſic dicatur ut altiùs; & interiùs eam Deus cum ineffabili ſuavitate credatur infundere, non ſolùm per eos qui plantant, & rigant extrinſecùs, ſed etiam per ſeipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultus; ita ut non oſtendat tantummodò veritatem; verùm etiam impertiat charitatem: ſic enim docet Deus eos qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, ſimul donans, & quid agant ſcire, & quid ſciant agere*.

Ex quibus patet S. Auguſtinum aliter de gratia poſſibilitatis, quàm Pelagius, ſenſiſſe. Diſſentiebant inſuper invicem circa modum, quo Chriſti gratia adjuvaret: nam Pelagius volebat dumtaxat gratiam poſſibilitatis ordinari ſolùm ad potentiam naturalem, quam adjuvare, & perficere deberet; non verò concurrere ad actionem, & operationem; S. Auguſtinus verò docebat gratiam Dei operari in nobis non ſolùm poſſe, ſed etiam velle, & perficere, ſeu non ſolam poſſibilitatem, ſed etiam volitionem, & actionem. *Inſuper* Pelagius adſcribebat libero arbitrio conſenſum, quem gratię præſtabat: ſanctus autem Auguſtinus contendebat conſenſum hunc magis principaliter tribuendum eſſe gratiæ: igitur longum eſt diſcrimen inter gratiam ſufficientem, quam admittimus, & gratiam poſſibilitatis quam adſtruebant Pelagiani: *Primò* namque Pelagius adjutorium poſſibilitatis in extrinſecis tantùm auxiliis conſtituebat; nos autem cum S. Auguſtino gratiam ſufficientem in ſecreta operatione Spiritus ſancti cenſemus eſſe reponendam. *Secundò*, licèt Pelagius fortè admiſerit gratiam aliquam poſſibilitatis internam, non tamen ſenſit illam eſſe neceſſariam ad ſingulos actus pietatis, ſed dumtaxat ut faciliùs fierent, ut jam pluries monuimus; non verò gratiam ſufficientem ad ſingulos actus deſiderandam eſſe profitemur. *Tertiò*, Pelagius gratiam poſſibilitatis ſolùm volebat ordinari ad potentiam, non ad actionem; unde conſenſum principaliter adſcribebat libero arbitrio; nos autem contendimus gratiam ſufficientem ſic voluntatem excitare, ut ad volendum, & operandum neceſſaria ſit gratia concomitans, & ſubſequens, ratione cujus determinatio, & conſenſus voluntatis gratiæ virtuti principaliter deputatur.

Objicies tertiò: Idcirco Maſſilienſes tanquam hæretici damnati ſunt, quòd auxilium ad credendum neceſſarium exiſtimaverint ſufficere, ut homo præventus credere poſ-

poſſet ſi vellet: atqui gratia ſufficiens, quam admittimus eſt ejuſmodi: ergo Semipelagianis ſubſcribimus.

Reſpondeo negando majorem, cujus falſitas apparet ex damnata hac propoſitione: *Semipelagiani admittebant interioris gratiæ prævenientis neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare*. Quam utique propoſitionem Innocentius X. falſam, & hæreticam declaravit, & uti talem damnavit. Falſum eſt igitur Semipelagianos idcirco damnatos eſſe, quòd admiſerint gratiam ſufficientem prævenientem, cui poſſet homo vel conſentire, ſi vellet; vel diſſentire: ſed errabant maximè quòd docerent nos affectu credendi merè naturali, & præveniente poſſe gratiam fidei, cæteraque conſequenter dona promereri, ut jam ſæpiùs docuimus.

Objicies 4. Gratiæ efficacia non pendet à libero arbitrio: ſed ſi daretur gratia ſufficiens, quæ per conſenſum voluntatis fieret efficax: illius efficacitas penderet à libero arbitrio: ergo nulla eſt admittenda.

Diſtinguo majorem: Gratiæ efficacia non pendet à libero arbitrio in actu primo, putà virtus illa, quam habet ad movendam voluntatem indeclinabiliter, concedo: efficacitas in actu ſecundo, hoc eſt, conſenſus datus divinæ vocationi non pendet à libero arbitrio, nego: nam, ut docet ſanctus Auguſtinus lib. de ſpiritu, & littera cap. 34. *His modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat ..... profectò, & ipſum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia ejus prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, propriæ voluntatis eſt.*

§. II.

An omnibus omnino hominibus gratia ſufficiens concedatur.

AFfirmo. Eamque veritatem plurimis Scripturæ ſacræ oraculis apertè confirmare licet: quæ omnia momenta ut evidentiora fiant, juvat ea ſub diſtinctis titulis expendere.

PROBATUR PRIMO.

Ex generali vocatione, & illuminatione per Chriſtum.

ENim verò Joann. 1. de Chriſto D. dicitur, *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ex quo teſtimonio ſanctus Auguſtinus, lib. de Geneſi contra Manichæos, cap. 3. probat omnes homines, ſi velint, poſſe Dei præcepta ſervare: *Illud*, inquit, *lumen, non irrationabilium animalium oculos paſcit, ſed plura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum & temporalium ſe ad ejus præcepta ſervanda convertunt: quod omnes homines poſſunt ſi velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ipſi præluſit S. Chryſ. hom. 7. in hæc verba Joan. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: ubi ait illuminat profectò quantùm in ipſo eſt. Si qui „ autem ſponte ſua mentis oculis conni- „ ventibus ad hujus lucis radios aciem „ dirigere noluerunt; non ex luminis na- „ tura in tenebris perſtiterunt: ſed ex ma- „ litia ſua, qui ſponte tanto ſe dono in- „ dignos reddiderunt: nam gratia in om- „ nes diffuſa eſt: non Judæum, non Græ- „ cum, non Barbarum, non Scytham, „ non liberum, non ſervum, non virum, „ non mulierem, non ſenem, non juve- „ nem excipit, aut dedignatur, &c. Qui „ autem ejus munere frui negligunt, hanc „ ſuam cœcitatem ſibi ipſis imputent: cùm „ enim detur omnibus, omnibus pateat, „ & à nemine prohibeatur, perditi qui- „ dam, & nequam homines propria dum- „ taxat malitia ingredi recuſant. „

Eodem quoque pertinet quod Sapientiæ 19. dicitur generaliter, infidelibus, & omnibus hominibus, quibus non ſubeſt ſcientia Dei, non defuiſſe medium ſufficiens, quo ad ejus notitiam ſalutarem pervenire poſſent. Quod confirmat Apoſtolus Rom. 1. ver. 19. dicens, de Gentilibus, Deum ſe illis ſufficienter manifeſtaſſe, ut gloriam ipſi debitam redderent; itaut ſint inexcuſabiles, in eo quòd Deum non glorificaverunt, & poſthabito ejus cultu, idolis ſervierunt. Nimirum quia, ut rectè ait S. Proſper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 17. Ne illis quidem, qui externa verbi Dei prædicatio-

Digitized by Google

ne caruerunt olim, vel adhuc carent, defuit, aut deeſt gratia neceſſaria, & ſufficiens, ut ad fidem lucemque veritatis venire poſſint. *Etiamnum*, inquit, *in extremis mundi partibus ſunt aliquæ nationes, quibus nondum gratia Salvatoris*, (id eſt Evangelium) *illuxit: quibus menſura tamen generalis auxilii, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus eſt præſtita, non negatur*.

SECUNDA PROBATIO.

Ex generali voluntate Dei ſalvandi omnes, & ſingulos homines.

QUiſquis ſapienter, & ſincerè finem intendit; etiam vult media uſurpare ad eum finem aſſequendum abſolutè neceſſaria, ſed Deus ſapientiſſimus ſincerè intendit ſalutem omnium hominum: igitur etiam vult eis gratiam conferri qua ſalutem poſſint aſſequi. Major conſtat. Probatur minor. Primò quidem ex illo Ezechielis 33. *Quare moriemini, domus Iſrael? dicit Dominus. Vivo ego, nolo mortem impii, ſed ut convertatur, & vivat*. Ubi notat Tertull. lib. de Pœnit. cap.4. Deum juraſſe ut abſque ulla difficultate ſibi crederetur: *Jurans etiam*, inquit, *ut Dominus, Vivo, ubi credi ſibi vult. O beatos nos quorum causâ Deus jurat! ò miſeros, ſi nec juranti Deo credimus!* Sed apertiſſimè 1. ad Timot.2. ubi Apoſtolus hanc veritatem tradit, docens enim pro omnibus eſſe orandum, etiam pro Paganis, & Gentilibus, hanc rationem illius obligationis profert: *Hoc enim bonum eſt*, inquit, *& acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Quam utique veritatem hac triplici ratione confirmat: *Unus enim Deus, unus mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus: qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus, temporibus ſuis*. Quibus verbis Apoſtolus ſignificat Deum triplici titulo velle omnium hominum ſalutem. 1. quia eorum omnium Creator eſt. 2. quia omnium eſt Redemptor. 3. quia omnium debet eſſe judex, & ſanguis quem pro omnibus effudit in cruce erit in teſtimonium temporibus ſuis quòd non fuerit ipſe in cauſa cur aliqui reprobandi ſint, & damnandi. Hinc præclarè Paulus Oroſius lib. de arbitrii libertate poſt medium hanc triplicem rationem ſic complectitur; *Hic ergo Dominus Chriſtus*, inquit, *hic inquam Filius Dei, in virtute Patris, & gloria, quæ in principio condidit, & redemit in medio, etiam in noviſſimo judicabit*.

Hanc autem voluntatem ad omnes prorſus extendi, docent imprimis ſanctus Chryſoſtomus in hunc locum ſcribens: *Imitare*, inquit, *Deum tuum, ſi omnes ille vult ſalvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare*. S. Damaſcenus lib.2. orthodoxæ fidei cap.29. *Illud*, inquit, *ne nos fugiat, Deum, ut bonitate præſtantem primariè omnes quidem homines ſervari, ac regni ſui compotes eſſe velle: ut juſtum autem, iis quoque qui peccant pœnam inferri nihilominus velle*. Sed eam præ cæteris veritatem tradit S.Auguſt. pluribi; maximè lib. de Spiritu, & Littera cap. 33. *Vult*, inquit, *Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non ſic tamen ut eis adimat liberum arbitrium quo vel bene, vel malè utentes juſtiſſimè judicentur: quod cùm ſit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt: verùm ſeipſos fraudant magno, & ſummo bono, maliſque pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſtatem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt...... Ille igitur reus erit ad damnationem ſub poteſtate ejus, qui contempſerit ad credendum miſericordiam ejus. Quiſquis autem crediderit ei, qui ſe à peccatis omnibus abſolvendum, & ab omnibus vitiis ſanandum, & calore, ac lumine ejus accendendum, illuminandumque non contempſerit, habebit ex ejus gratia opera bona, ex quibus etiam ſecundùm corpus à mortis corruptione redimatur, coronetur, boniſque ſatietur, non temporalibus, ſed æternis*.

Ipſi egregiè concinit S. Proſper reſponſione 2. ad objectiones Vincentianas. *Sinceriſſimè*, inquit, *ſentiendum eſt, atque profitendum, Deum velle ut omnes homines ſalvi fiant, ſiquidem Apoſtolus, cujus iſta ſententia eſt, ſollicitè præcipit quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur, ut Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur, ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium eſt meritum; quòd multi ſalvantur, ſalvantis eſt donum*. Hinc reſponſione 8. ad capitula Gallorum, conſtanter ait: *Qui dicit, quòd non omnes homines velit Deus ſalvos fieri: ſed certum numerum prædeſtinatorum, duriùs loquitur, quàm loquendum eſt de altitudine inſcrutabilis gratiæ Dei, qui, & omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. . .

Repones omnem divinam voluntatem-

impleri, nam *omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra*. Pſalm. 134. Et, *Voluntati ejus quis reſiſtit?* Rom. 15. Unde S. Auguſtinus lib. de Correptione c. 14. *Deo volenti facere, nullum hominis reſiſtit arbitrium; ſic enim velle, & nolle in volentis, aut nolentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem*.

Cui concinit S. Fulgentius: *Quod vult*, inquit, *ſemper inſuperabiliter facit; cùm ergo vult omnes homines ſalvos fieri, hoc quippe in eis impletur, quòd omnipotentis Dei voluntas incommutabilis, & impenetrabilis habet*. Eadem etiam conſcribunt Præſules Africani exulantes in Sardinia in Epiſtola Synodica; *Semper voluntas Dei impletur, quia poteſtas ejus nullatenus vincitur: Ipſe eſt enim, qui omnia quæcumque voluit fecit in cœlo, & in terra, in mari, & omnibus abyſſis, & cujus voluntati nemo reſiſtit*: Sed non omnes prorſus homines ſalvantur: ergo ſignum eſt Deum non velle omnium hominum ſalutem.

Verùm dico cum *D. l. Moine*, Deum aliquid extra ſe velle duobus modis. *Primò*, tam efficaciter, & potenter, ut nunquam opere prohibeatur ejus intentio. *Secundò* minùs validè, ſed tamen ſufficienter, quia poſſet effectus ſubſequi, ſi non deficeret aliqua conditio. *Priori* voluntate Deus vult electorum ſalutem: quia, inquit Apoſtolus ſecundæ ad Timotheum ſecundo, *Firmum fundamentum Dei ſtat habens ſignaculum*; id eſt ſigillum quo Pater æternus in ſua præſcientia ratam fixam filiorum ſalutem obſignavit; *Novit enim Dominus, qui ſunt ejus*, & nemo rapiet eos de manu ipſius: *Poſteriori* verò omnium hominum generatim ſalutem intendit, idque ſincerè quantum ex parte ſua: ſed ipſi homines propter ſuam negligentiam, aut malitiam æterna ſalute fraudantur: quoniam ipſi divinæ voluntati refragantur; Nec tamen ipſa divina voluntas generalis adeo fit infœcunda, quin ex ea naſcantur innumerabiles gratiæ ſemper parabiles, & ad ſalutem procurandam opportunæ, ſi iis quicumque potiuntur, uti vellent. Quibus ſi fortè uti noluerint, humanam nihilominus voluntatem divina ſemper ſuperabit, finem ſecundarium ſortitura, quotieſcumque culpa noſtra fuerit defraudata. *Non ſic enim conſtituta ſunt opera Domini*, inquit S. Auguſt. in Pſal. 110. *ut creatura in arbitrio libere conſtituta Creatoris ſuperet voluntatem*. *Non vult Deus, ut pecces, nam prohibet: tamen ſi peccaveris, non putes hominem feciſſe, quod voluit, & Deo accidiſſe quod noluit: Sicut enim vult, ut homo non peccet; ita vult peccanti parcere, ut revertatur, & vivat: ita vult poſtremò, non primariò, in peccato perſeverantem punire, ut juſtitiæ potentiam, contumax non evadat. Ita quidquid elegeris, omnipotenti non deerit, unde ſuam de te compleat voluntatem*. Deus ergo vel intendit efficaciter, & determinatè ſalutem electorum, & tunc ea nuſquam fruſtratur, vel disjunctim intendit omnium ſalutem, aut certè ſi ſalvari noluerint, punitionem; eam verò peccator nunquam effugiet: atque ita fit ſemper alterutro modo divina voluntas.

Repones ſecundò, voluntatem conditionatam æquipollere voluntati abſolutæ, quando conditio ponenda pendet à voluntate: ſed ipſa conditio ex qua pendet hominum ſalus, nempe (*ſi ipſi velint*) non minùs à voluntate Dei dependet, quàm ipſa ſalus, non enim poteſt ab humana voluntate præſtari, niſi à divina voluntate præſtetur, cùm homo nec velle poſſit, nec operari, niſi Deus hoc dederit, ipſe enim eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere; igitur voluntas conditionata ſalvandi omnes æquipollet abſolutæ: atqui non eſt voluntas abſoluta in Deo ſalvandorum omnium: ergo nec voluntas antecedens, & conditionata.

Diſtinguo minorem: Conditio ex qua pendet ſalus, dependet à voluntate Dei, omnino nego: partim concedo: nam etſi homo non poſſit ſalvari, niſi volente Deo, & præparante voluntatem hominis, non ita tamen eam præparat in omnibus, quin conſenſum etiam hominis deſideret, ut præclarè docet S. Auguſtinus lib. de gratia Chriſti, & libero arbitrio cap. 17. *Ipſe*, inquit, *ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ut ergo velimus, ſine nobis operatur, cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ut ſine illo vel operante velimus, vel operante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus*.

Ipſi eleganter ſubſcribit S. Proſper lib. 2. de vocatione Gentium c. 9. Ad obedien- „
dum ſibi ipſum velle ſic donat, ut etiam „
à perſeveraturis ipſam mutabilitatem, „
quæ poteſt nolle, non auferat. Alioqui „
nemo unquam fidelium receſſiſſet à fide, „

„ ne-

Digitized by Google

„ neminem concupiſcentia vinceret: nemi-
„ nem triſtitia elideret, neminem iracun-
„ dia debellaret, nullius charitas reſrige-
„ ſceret, nullius patientia frangeretur: &
„ collatam ſibi gratiam nemo negligeret:
„ ſed quia hæc poſſunt fieri, & in conſen-
„ ſum talium tentationum facilis nimiùm
„ proclivisque deſcenſio eſt, numquam de-
„ bet in auribus fidelium vox illa Domi-
„ ni non ſonare: Vigilate, & orate, ne
„ intretis in tentationem. *Ita denique con-
„ cludit*: Igitur ſicut qui crediderunt, ju-
„ vantur ut in fide maneant; ſic & qui
„ nondum crediderunt, juvantur ut cre-
„ dant. Et quemadmodum illi in ſua ha-
„ bent poteſtate ut exeant, ita & iſti in
„ ſua habent poteſtate ut veniant: ſitque
„ maniſeſtum, quòd diverſis atque innu-
„ meris modis omnes homines vult Deus
„ ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis
„ venire: ſed qui veniunt, Dei auxilio
„ diriguntur; qui non veniunt, ſua perti-
„ nacia reluctantur.

Repones tertiò, eo modo Deum cenſeri velle omnium hominum ſalutem, quomodo eam voluntatem explicat S. Auguſtinus: ſed ſanctiſſimus ille Doctor ita voluntatem explicat, ut particulam (*omnes*,) non collectivè ſed diſtributivè uſurpet; ita quòd non ad omnes prorſus homines ſigillatim, ſed dumtaxat ad eorum aliquos illa divina voluntas ordinetur: *Primò* namque voluntatem illam divinam ſalvandi omnes homines interpretatur per diſtributionem accommodam lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap.8. *Sicut*, inquit, *integrè loquimur, cùm de aliquo litterarum magiſtro, qui in civitate ſolus eſt, dicimus, omnes iſte litteras docet: non quia omnes diſcunt, ſed quia nemo niſi ab illo diſcit, quicumque ibi litteras diſcit: ita rectè dicimus omnes Deus docet venire ad Chriſtum: non quia omnes veniunt, ſed quia nemo aliter venit*. Secundo accipit hanc ſententiam incompletè; ſeu, ut loquuntur, *non pro ſingulis generum, ſed pro generibus ſingulorum*, quia ſcilicet ex omni hominum genere, ætate, ſexu, conditione, prædeſtinati eliguntur. Sic lib. de correptione, & gratia cap.14. *Quod ſcriptum eſt*, inquit, *vult omnes homines ſalvos fieri, non tamen omnes ſalvi fiunt, multis quidem modis intelligi poteſt; ſed hìc unum dicam id ita dictum, ut intelligantur omnes prædeſtinati, quia omne genus hominum in eis eſt*. Tertiò ait Deum idcirco dici velle omnes homines ſalvare, quia facit ut omnes qui ſalvantur, velint ſalvari: quo ſenſu lib. de correptione, & grat. cap.15. interpretatur dictum illud Apoſtoli ad Galat. cap.4. *Miſit Deus Spiritum Filii ſui clamantem Abba Pater*, id eſt, nos clamare facientem. *Si ergo*, inquit, *clamantem ſpiritum rectè dicit Scriptura, à quo efficitur ut clamemus, rectè etiam & volentem Deum à quo efficitur ut velimus*. Ex quibus inferunt adverſarii Deum non intendere ſingulorum hominum ſalutem.

Verùm nego hanc illationem, his enim locis, exemplis non poteſt inferri negatio divinæ voluntatis in omnes, ſed negatio ſolùm executionis, & effectus; idcirco expoſitiones illæ ad voluntatem abſolutam, & conſequentem dumtaxat referendę ſunt; quod utique apertè conſtat ex ipſo loquendi modo ſanctiſſimo illi Doctori familiari; quærit enim ubique non tam cur Deus aut mediator liberare nolit eos qui perierunt, quàm cur reipsà non liberet, non redimat, non ſalvet: quo ſenſu dicebat Apoſtolus Galatis miſerè pereuntibus c.5. *Chriſtus vobis nihil proderit; evacuati eſtis à Chriſto*, id eſt locum ibidem exponente S. Auguſtino, *Chriſtus à vobis tamquam à poſſeſſione quam tenebat abſcedit*: quia videlicet veſtro defectu ipſius mors nihil vobis proderit.

TERTIA PROBATIO

Ex morte Chriſti pro omnibus hominibus.

EIs præparantur ac diſponuntur gratiæ ſufficientes, pro quibus Chriſtus mortem obiit, & pretioſiſſimum ſanguinem in redemptionem divino Patri obtulit: ſed obtulit eum pro ſingulis quibuslibet hominibus: igitur ſingulis præparat ac confert gratiam ſufficientem. Majorem admittunt omnes. Minor verò probatur. 1. ex illo Cor. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt*: quæ Apoſtoli illatio tripliciter poteſt intelligi. 1. Ut inferatur omnes mortuos eſſe morte peccati in Adamo. 2. Omnes mortuos eſſe veteri vitæ. 3. Debere quemlibet ſe reputare, ac ſi eſſet mortuus ſibi ipſi: quocumque autem ſenſu intelligatur hæc conſequentia, ſupponit quòd in antecedenti conceditur, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe. Nam ſi pro quibuſdam tantùm mortuus eſt

Chriſtus, quomodo inde colligitur quòd omnes mortui ſunt peccato Adæ; quòd omnes mori debeant veteri vitæ, quòd quilibet debet ſe reputare tanquam mortuum ſibi ipſi? Colligitur eadem veritas ex illo 1. Joann. 2. ubi dicitur de Chriſto Domino quòd, *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi*. Ubi nomine *totius mundi*, non ſolùm Electos ex toto mundo, ſed etiam reprobos ſignificat, ut interpretatur Concilium Tridentinum ſeſſ.6. c.3. ubi ex illo ſancti Joannis loco, quem retulit in fine capitis præcedentis, ſic infert. *Verùm etſi ille pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, ſed ii dumtaxat, quibus meritum paſſionis ejus communicatur*. Quibus verbis docet Concilium, Chriſtum etiam mortuum fuiſſe pro eis, qui mortis ejus beneficium non receperunt.

Probatur 2. eadem major authoritate ſanctorum Patrum. 1. quidem eorum, qui ſanctum Auguſtinum anteceſſerunt, quique unanimi calculo docent Chriſtum pro omnibus fuiſſe mortuum. Sic Nazianzenus orat.25. *Omnes*, inquit, *citra nullam exceptionem inſtaurati ſumus per cœleſtem Adamum, qui primi Adæ participes fuimus, & à ſerpente decepti, & peccato mortui*. Chryſoſtomus homil.4. in cap.2. Epiſt. ad Heb. *Ut gratia Dei*, inquit, *pro omnibus guſtaret mortem, non pro fidelibus tantùm; ſed pro univerſo mundo; ipſe enim pro omnibus mortuus eſt*. Epiphanius hæreſi 55. *Pro toto quidem mundo ſe obtulit ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe ſacerdos, ipſe altare, ipſe Deus, ipſe homo, ipſe rex, ipſe Pontifex, ipſe ovis, omnia in nobis pro nobis factus eſt, ut nobis omnibus modis vita fieret*. Ambroſius ſermone in Pſal.118. *Myſticus ſol ille juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit*.

Probatur 3. authoritate ipſius ſancti Auguſtini qui hanc veritatem plurimis momentis firmat: *Primò* quidem omnibus illis locis in quibus ait Chriſtum fudiſſe ſanguinem pro omnibus ac ſingulis hominibus quos in mundi fine judicabit. Sic in Pſal. 95. *Judicabit orbem terrarum in æquitate; non partem; quia non partem emit: totum judicare habet; quia pro toto pretium dedit*. Explicat paulò poſt quid nomine *orbis terrarum* intelligat, dicens: *Qui judicat orbem terrarum in æquitate, & populos in veritate ſua; quæ eſt æquitas, & veritas? congregabit ſecum electos ſuos ad judicandum: cæteros autem ſeparabit ab invicem; poſiturus eſt enim alios ad dexteram, alios ad ſiniſtram, &c.* Igitur *orbis terrarum* nomine, eos omnes intelligit qui in judicio cùm ad dexteram, tùm ad ſiniſtram collocabuntur, id eſt electos omnes ac reprobos: adeoque cùm aſſerit Chriſtum judicaturum totum orbem, quia totum emit; disertè ſignificat Chriſtum electos, ac reprobos omnes judicaturum, quia electis ac reprobis ſanguinem impendit.

Quam utique veritatem præclarè confirmat, & explicat ſermone 67. de tempore, ubi Chriſtum in extremo judicii die ita peccatores compellantem inducit: *Ego te ò homo*, de limo manibus meis feci, ego ,,
terrenis artubus infundi ſpiritum ...... ,,
cùm expulſus de Paradiſo, jure pecca- ,,
ti, mortis vinculis tenereris, virginalem ,,
uterum, ſine diſpendio virginitatis pa- ,,
riendus introivi, in præſepio expoſitus, ,,
& pannis obvolutus jacui, infantiæ con- ,,
tumelias, humanoſque dolores, quibus ,,
tibi ſimilis fierem, ad hoc ſcilicet, ut te ,,
mihi ſimilem facerem, pertuli; irriden- ,,
tium palmas, & ſputa ſuſcepi, acetum ,,
cum felle bibi: flagellis cæſus, vepribus ,,
coronatus, crucifixus, vulnere perfoſ- ,,
ſus, ut tu eripereris morti animam in ,,
tormentis dimiſi. En clavorum veſtigia, ,,
quibus affixus pependi, en perfoſſum ,,
vulneribus latus. Suſcepi dolores tuos, ,,
ut tibi gloriam darem: ſuſcepi mortem ,,
tuam, ut in æternum viveres; condi- ,,
tus jacui in ſepulchro, ut tu regnares ,,
in cœlo; cur quod pro te pertuli per- ,,
didiſti? cur ingrate redemptionis tuæ ,,
munera renuiſti? non te ego de morte ,,
mea quæro: redde mihi vitam tuam, ,,
pro qua meam dedi..... Cur me gra- ,,
viore criminum tuorum cruce, quàm ,,
illa in qua quondam pependeram affli- ,,
xiſti? Gravior enim apud me peccato- ,,
rum tuorum crux eſt, in qua invitus ,,
pendeo, quàm illa in qua tui miſertus ,,
mortem tuam occiſurus aſcendi: cùm ,,
eſſem impaſſibilis, pro te pati digna- ,,
tus ſum. Sed tu deſpexiſti in homine ,,
Deum, in infirmo ſalutem, in via redi- ,,
tum, in judice veniam, in cruce vitam,
in ſuppliciis medicinam. Hæc Doctor. ,,

Confirmat 2. eandem veritatem ſanctus ille Doctor iis omnibus teſtimoniis, quibus cla-

Digitized by Google

clarè affirmat Chriſtum pro omnibus ſanguinem fudiſſe, quos Adami culpa infecit. Sic lib.20. de civit. Dei, cap.6. ait: *Apoſtolus inquit: Ergo omnes mortui ſunt, quòd pro omnibus mortuus eſt unus: ut qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit; omnes itaque mortui ſunt in peccatis, nemine prorſus excepto: ſive in originalibus, ſive etiam voluntate additis: vel ignorando, vel ſciendo, nec faciendo quod juſtum eſt; & pro omnibus mortuis, vivus mortuus eſt unus, id eſt nullum omnino habens peccatum.* Quaſi diceret: Pro his omnibus qui mortui erant, ſive peccato originali, ſive actuali, mortuus eſt Chriſtus: ſed nullus eſt omnino hominum, qui non fuerit mortuus per peccatum, ſive originale, ſive actuale: igitur Chriſtus pro omnibus omninò hominibus mortuus eſt. Pereleganter ac noviter hanc veritatem firmat lib.2. operis imperfecti, c.174. ubi cùm Julianus ad Apoſtoli teſtimonia quædam eludenda dixiſſet: *Omnes* pro *multis* pene innumera Scripturæ teſtimonia teſtantur; reſpondet S. Auguſtinus: *Hinc te exue ſi potes, quòd unus pro omnibus mortuus eſt, & aude dicere non omnes eſſe mortuos, pro quibus mortuus eſt Chriſtus: cùm ſtatim tibi Apoſtolus fauces premat, & opprimat ad audaciſſimam vocem quid ſequeretur oſtendens, & dicens*: Ergo omnes mortui ſunt. *Noli ſic laudare Apoſtolum, noli exponere ut nolis audire: ſi unus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt, in hos omnes qui mortui ſunt, cum peccato mors pertranſiit, per illum in quo omnes moriuntur; ubi ſunt & parvuli, quia pro ipſis Chriſtus mortuus eſt, qui propterea omnibus mortuus eſt, quia omnes mortui ſunt.* Quibus apertè ſignificat eodem planè modo accipiendam eſſe hanc vocem, *omnes*, cùm dicit Apoſtolus Chriſtum pro omnibus mortuum, ac cùm ait, omnes eſſe mortuos.

Confirmat tertiò eis omnibus momentis, quibus docet multos reipſa damnari, pro quibus redimendis Chriſtus mortuus eſt: Sic in Pſalm. 38. docet Chriſtum voluiſſe quoque redimere Judam proditorem, atque ut illi ſalutem æternam conferret, ſanguinem ſuum fudiſſe; *Chriſtus pati venerat*, inquit, *& punivit, per quem paſſus eſt: Nam Judas traditor punitus eſt, & Chriſtus crucifixus eſt: ſed nos redemit ſanguine ſuo, & punivit illum de pretio ſuo; projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat; nec agnovit pretium, quo ipſe à Domino redemptus erat.* Ipſi ſubſcribit S. Fulgentius lib.2. de redempt. pecc. c.7. ubi ait: *Miſerrimus Judas, qui cùm malè crimen traditionis admiſerit, pejus illius criminis pœnitudinem geſſit; quia penitus indulgentiam non quæſivit; ac ſic illa gravis culpæ pœnitentia deterior eſt inventa, quàm culpa. Illud etenim Dominicæ traditionis peccatum habuit poſterius tempus, quo poſſet ablui; illum verò punit ſententia, quæ non converſionem habuit ſed deſperationem. Ideo pœnitentem non adjuvit, ſed peremit; quia ſibi converſionis tempus occiſione abſtulit, & indulgentiam deſperatione ſubſtraxit: tantum ergo valet opportunitas conceſſi temporis ad indulgentiam peccatorum.* Hinc vides Chriſtum fuiſſe paratiſſimum veniæ indulgendæ, ſi eam ſibi proditor non ſubſtraxiſſet morte præveniendo *poſterius tempus, quo peccatum ejus poſſet ablui*.

Eandem veritatem confirmat Joannes Malderus Epiſcopus Antuerpienſis in Antiſynodo c.7. hac invicta ratiocinatione, qua Calvinianos Chriſtum pro ſolis electis mortuum eſſe ſtatuentes, ſic impugnat: Nullus electus perit: aliquis, propter quem mortuus eſt Chriſtus, periit: ergo aliquis propter quem mortuus eſt Chriſtus, non eſt electus. Minorem probat ex illo Apoſtoli teſtimonio 1. Corinth. 8. *Peribit infirmus in tua ſententia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt*. Necnon & ex illo ad Rom.14. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt*.

Probatur denique, Chriſtum pro ſingulis hominibus mortuum ex communi S. Auguſtini diſcipulorum doctrina. Imprimis rem hanc diſertè declarat S. Proſper in præfatione ad objectiones Vincentianas, ubi clariſſimè demonſtrat Maſſilienſes Preſbyteros, qui querebantur S. Auguſt. docuiſſe Chriſtum pro omnibus ac ſingulis hominibus non eſſe mortuum, probat calumniari illos, & prodigioſo mendacio, impiam, profanam ac blaſphemam opinionem tanto Doctori affingere; ibi enim ait Aug. hoſtes collegiſſe *ineptiſſimarum quarumdam blaſphemiarum prodigioſa mendacia*; ut perſuadeant talia ab eo doceri, *qualia diabolico continentur indiculo*; quas etiam opiniones appellat, *impias, profanas, blaſphemas*: tum eas opiniones recenſens, primum locum tribuit iſti, *quòd Dominus noſter Jeſus Chriſtus, non pro omnium hominum ſalute, & redemptione ſit paſſus*: Hinc ibidem

dum ipſemet ſententiam aperit ſcribens in reſponſione ad primam objectionem, *Quod ad magnitudinem*, inquit, *& potentiam pretii, & quod ad unam pertinet cauſam generis humani*, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi: *Sed qui hoc ſæculum ſine fide Chriſti, & ſine regenerationis ſacramento pertranſeunt, redemptionis alieni ſunt. Cùm itaque propter unam omnium naturam, & unam omnium cauſam à Domino noſtro in veritate ſuſceptam, rectè omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captivitate ſint eruti, redemptionis proprietas haud dubiè penes illos eſt, de quibus princeps mundi miſſus eſt foras*. Et quibuſdam interpoſitis: *Poculum quippe immortalitatis quod confectum eſt de infirmitate noſtra, & virtute divina, habet quidem ut omnibus proſit; ſed ſi non bibitur, non medetur*. Simillimam adhibet reſponſionem, cùm Gallorum capitula diſſolvit: nam hoc quaſi fundamentum ponit: *Salvator crucifixus eſt pro omnibus nobis*. Deinde ſubjicit: *Cùm itaque rectiſſimè dicatur Salvator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ ſuſceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem: poteſt tamen dici pro his tantùm crucifixus, quibus mors ipſius profuit*. Atque ut clariùs oſtendat pro ipſis etiam reprobis Chriſtum objiſſe, *Diverſa*, inquit, *ab iſtis ſors eorum eſt, quia inter illos cenſemur, de quibus dicitur, Mundus eum non cognovit: Ut poſſit ſecundùm hoc dici Redemptor mundi dedit pro mundo ſanguinem ſuum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt*. Quibus ut explicaret quomodo Chriſtus ita hominum cauſam in cruce egerit ut nullus ab eo ſit prætermiſſus, rationes duas profert, ſub quibus omnes ac ſingulos nullo prorſus excepto in oblatione ſua Chriſtus comprehendit. *Prima* eſt, natura humana quam ſuſcepit. *Secunda*, ejuſdem naturæ originalis corruptio quæ ex Adami peccato profluit; cùm enim, & pro natura humana, & pro ejuſdem originali delicto ſanguinem ſuum deſtinarit; nulluſque ſit qui illius naturæ, & delicti non ſit particeps, ita nec ullus eſſe poteſt, cujus cauſa mortem non objerit.

S. Leo, cujus Proſper Notarius fuiſſe dicitur ſimillima profert ſermone primo de Nativitate Domini: *Dominus noſter*, inquit, *peccati mortiſque deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit*. Et ſermone 11. de Paſſione Domini: *Pro omnibus impiis mortuo Domino*, inquit, *etiam Judas in eo potuiſſet conſequi remedium, ſi non feſtinaſſet ad laqueum*.

S. Salvianus lib.2. ad Eccleſiam: *Chriſtus ſicut pro omnibus paſſus eſt, ſic pro ſingulis, & cunctis ſe impendit pariter, & ſingulis: & totum ſe dedit univerſis, & totum ſingulis: ac per hoc quidquid paſſione ſua Salvator præſtitit, ſicut totum ei debent univerſi, ſic totum ſinguli*.

Sanctus Cæſarius Arelatenſis homilia 27. aperiens cur Chriſtus in judicio vulnera pro reprobis ſuſcepta eis ſit oſtenſurus, ait: *Quid ſi requiras quomodo veniat? in illo utique corpore quod pro noſtra ſalute ſuſceptum, pro noſtra abſolutione natum, & pro noſtrorum vulnerum medicina, lancea, clavíſque confixum eſt. Prima enim erit in Reos intoleranda ſententia reverendarum præſentia cicatricum: quid igitur illo tempore facturi ſumus, quando contra illos crucifixi Domini livores, notæ peccatorum noſtrorum, & maculæ libidinis proferentur? aut quo putas vultu reſpiciet Redemptio noſtra perditionem noſtram? tantò graviora erunt humana delicta, quantò majora ſe oſtenderint divina beneficia*. Similia habent Beda in cap.24. Lucæ, & Laurentius Juſtinianus lib. ligni vitæ cap.4.

Objicies: Chriſtus Dominus pro ſolis prædeſtinatis eſt mortuus: ergo non pro omnibus, & ſingulis hominibus. Probatur antecedens. Primò ex Scriptura. Sic Joann. 10. *Animam meam pono pro ovibus meis*. Et cap. 17. *Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi*. Ubi S. Auguſt. *Mundum*, inquit, *vult hoc modo intelligi, qui non ſunt in ea ſorte gratiæ ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro his, ſed pro illis quos ei Pater dedit rogare ſe dicit*. Hinc Epiſt. 102. referens hæc verba Chriſti Domini Joan. 27. *Quos dediſti mihi, ego cuſtodivi, & nemo ex his periit*: ait *Non periit unus ex illis, pro quibus mortuus eſt Chriſtus*: Igitur, &c.

Reſpondeo, quòd ſicut duplex eſt in Deo genus intentionis circa ſalutem humanam; unum generale, quod ſæpe privatur intento, vel effectu; alterum eſt ſpeciale, quod nunquam impeditur, aut infructuoſum eſt: *in Filiis Dei, in memoriali Patris ſui inconcuſſa ſtabilitate conſcriptis*: ut loquitur S. Au-

Digitized by Google

S. Auguſt. lib. de Correptione, & Gratia cap. 9. ita duplex eſt intentio Mediatoris: Una *generalis*, quæ ſuo fraudari poteſt effectu, de qua loquebatur Apoſtolus ad Galatas, dicens: *Evacuati eſtis a Chriſto*, hoc eſt, fruſtrati eſtis meritis ejus, *pro vobis quidem mortui, ſed inutiliter propter veſtram ſocordiam, & inconſtantiam*; altera verò *ſpecialis* quæ ſpectat ad Prædeſtinatos, & eos, qui Chriſti paſſionis meritum per fidele ſuum obſequium ſibi applicant. Quam utramque Mediatoris intentionem ſic explicat S. Proſper ad objectionem nonam Gallorum: *Cùm rectiſſimè dicatur Salvator pro totius mundi redemptione crucifixus; poteſt tamen dici pro bis tantùm crucifixus, quibus mors ipſius profuit*. Eodem planè ſenſu loquitur S. Auguſt. expoſitione in Pſalmum 87. exponens hæc verba: *Tota die expandi manus meas*, ubi ait: *Solis prædeſtinatis ad æternam ſalutem, non autem omnibus ejus bona opera profuerunt*. De poſteriori intentione Mediatoris intelligenda ſunt teſtimonia in objectione poſita; non autem de priori, de qua nobis eſt ſermo.

Objicies ſecundò, illud Joan. 11. *Ego ſciebam, quia ſemper me audis*. Ex quo ſic argues: Semper Chriſtus exauditur à Patre pro his, pro quibus orat: atqui non exauditur pro ſalute Reproborum: ergo pro his nec orat, nec moritur.

Diſtinguo majorem: Exauditur Chriſtus ſemper in his, quæ poſtulat à Patre efficaciter, & abſolutè, concedo: in his quæ poſtulat tantùm conditionatè, nego; nam, ut egregiè, ait S. Thomas in cap. 17. Joan. *Chriſtus quantum eſt de ſe, pro omnibus oravit, quia oratio ſua quantum eſt de ſe efficax eſt, ut valeat toti mundo: ſed tamen non in omnibus ſortitur effectum, niſi in ſanctis, & electis Dei: & hoc propter impedimentum mundanorum*.

Inſtabis ex S. Auguſt. lib. 21. de Civitate Dei cap. 24. *Si de aliquibus certa eſſet Eccleſia, quòd prædeſtinati ſint in æternum ignem paratum diabolo, tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipſo*; atqui Chriſtus novit reprobos prædeſtinatos eſſe in ignem æternum: ergo pro eis non oravit.

Reſpondeo primò S. Auguſt. ſic non generatim aſſerere, quòd ſi noſſet Eccleſia qui prædeſtinati ſunt in ignem æternum ire cùm diabolo, tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipſo: longè enim alia eſt ipſius mens eo loco: agit enim adverſus illos, qui in judicio Dei omnibus reis propter Sanctorum preces putant eſſe parcendum. Atque hanc opinionem inde confutat, quòd, ea admiſſa, nulla cauſa eſt cur non etiam nunc pro diabolo, & Angelis ejus oret Eccleſia: quod ut abſurdum eſſe convincat, aſſerit Eccleſiam ſi modò ſciret, quinam ex viventibus prædeſtinati ſunt in ignem æternum ire, pro illis non oraturam, oratione nimirum quæ ex abſoluta ſalutis voluntate oritur, licèt orare poſſet pro eorum ad Chriſtum converſione, quamdiu ſunt in vivis. Quemadmodum enim Deus poſita præſcientia damnationis Luciferi, voluit, quantum in ſe erat, ejus ſalutem, & ſufficientia ad eam obtinendam auxilia illi contulit: Ita, inquit S. Bonaventura in 1. diſt. 46. quæſt. 1. *ſi quis ſciret aliquos eſſe præſcitos, quamvis quantum in ſe eſt, deberet eos velle ſalvari, non tamen voluntate abſoluta*. Igitur Eccleſia cognita hominis adhuc viventis reprobatione, poteſt ejus ſalutem, quantum in ſe eſt velle, & ex illa voluntate gratias ſufficientes pro eo poſtulare.

Objicies tertiò S. Auguſtinum Epiſtola 107. ubi ait: *Scimus*, inquit, *gratiam Dei majoribus ad ſingulos actus dari: ſcimus non omnibus hominibus dari; ſcimus eis quibus datur, miſericordia Dei gratuita dari; ſcimus eis quibus non datur, juſto Dei judicio non dari*. Et lib. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 19. docet juſtis interdum Deum, vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem non tribuere: *Intelligamus*, inquit, *ſi poſſumus, Deum bonum ideo etiam Sanctis ſuis alicujus operis juſti aliquando non tribuere vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem, ut cognoſcant non à ſeipſis, ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illuminentur tenebræ eorum*. Similia habet pluribi: igitur Deus aliquibus gratiam denegat.

Reſpondet Bellarminus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 8. S. Auguſtinum explicandum eſſe, maximè Epiſtola ad Vitalem de gratia, quæ diſcernit Fideles ab infidelibus, & juſtos ab impiis, ſcilicet de gratia fidei, necnon & de gratia ſanctificante. Cujus reſponſionis veritas colligitur: *Primò*, ex eo quòd de ea gratia quæſtio erat ſancto Auguſtino cum Vitale; Vitalis enim exiſtimabat, ut refert S. Auguſtin. initio ejuſdem Epiſtolæ: *Ut credamus in Deum, Evangelio conſentiamus, non eſſe donum Dei, ſed hoc nobis eſſe à nobis, id eſt ex propria voluntate, quam nobis in noſtro corde non operatus eſt ipſe*.

i?e. Hujus ſententiam adhuc clariùs exprimit S. Auguſt. in fine ejuſdem Epiſtolæ: *Tu autem, ſi ea quæ de te audio vera ſunt, initium fidei ubi eſt etiam initium bonæ, hoc eſt piæ voluntatis? Non vis donum eſſe Dei, ſed ex nobis nos habere contendis, ut credere incipiamus; cætera autem religioſæ vitæ bona Deum per gratiam ſuam jam ex fide petentibus, quærentibus, pulſantibus donare conſentis*. Secundò, qui id videtur innuere S. Auguſtinus in verbis præcedentibus, ubi eam indicat gratiam per quam renaſcimur in Chriſto: *Scimus ſecundùm Adam carnaliter natos contagionem mortis antiquæ prima nativitate contrahere, nec liberari à ſuppliciis mortis æternæ, niſi per gratiam renaſcamur in Chriſto*. Tertiò, quia S. Aug. hanc propriè gratiam ait appellari ab Apoſtolica doctrina Epiſtola 95. *Hanc*, inquit, *Apoſtolica doctrina gratiam iſto nomine appellat, qua ſalvamur, & juſtificamur à propria iniquitate*.

Urgebis. Hæc gratia, fidei ſcilicet in Chriſtum, non eſt neceſſaria ad ſingulos actus: gratiam autem quam hic S. Auguſtinus ait non omnibus dari, eadem eſt quæ dicitur neceſſaria ad ſingulos actus: igitur &c.

Reſpondet idem Bellarminus, gratiam juſtificantem neceſſariam eſſe ad ſingulos actus qui propriè actus dicuntur, ideſt, ad actus juſtitiæ. Neque ab Auguſtini ſenſu recedit omnino: cùm Sanctus Auguſtinus id ſuggerat lib. de Prædeſtinatione Sanctorum cap. *Ex fide*, inquit, *ideo dicit Apoſtolus juſtificari hominem; non ex operibus, quia prima datur, ex qua impetrentur cætera quæ propriè opera nuncupantur in quibus juſtè vivitur*.

Quòd ſi volueris S. Auguſtinum ibi agere de gratia generatim quam negat omnibus dari: *Reſpondebo* quòd idcirco dicat eam non omnibus dari, quia parvulis quibuſdam non datur: ſubdit enim: *Quomodo dicitur omnes homines eam gratiam fuiſſe accepturos, ſi non illi quibus non datur, eam ſua voluntate reſpuerent, quoniam vult Deus omnes ſalvos fieri, cùm multis non detur parvulis, & ſine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, feſtinantibuſque parentibus, miniſtriſque volentibus ac paratis, Deo nolente non datur, cùm repente, ac antequam detur expirat, pro quo ut acciperet, currebatur*.

QUÆRES PRIMO.

An ipſis quoque infidelibus Deus concedat gratiam ſufficientem, tum ad vitanda peccata, tum ad ſalutem certis gradibus promovendam.

Affirmo; hic namque divinæ bonitatis, & miſericordiæ in omnes prorſus homines, quotquot fuerunt, ſunt, & erunt, influxus apertè colligitur tum ex generali voluntate Dei, qua vult omnes homines ſalvos fieri, tum ex ſpeciali illa Chriſti Domini oblatione, pro omnium ac ſingulorum hominum ſalute.

Atque id perſpicuè inſuper colligitur ex S. Auguſtino, cùm ait adultos omnes idcircò damnandos, quòd oblatam ſibi redemptoris gratiam protervè repudient; quid enim aliud ſignificat, cùm ait lib. de natura, & gratia cap. 67. *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras: neque illud quod vulnerata membra non colligis, ſed quod volentem ſanare contemnis; iſta tua propria peccata ſunt?* Quid cùm exclamat tract. 36. in Joan. *Venit Chriſtus, ſed primò ſalvare, poſteà judicare: eos judicando in pœnam qui ſalvari noluerunt; eos perducendo ad vitam qui credendo ſalutem non reſpuerunt?* Quid tandem cùm ait lib. de catechizandis rudibus, cap. 26. *A quo interitu, hoc eſt, pœnis ſempiternis, Deus miſericors volens homines liberare, ſi ſibi ipſi non ſint inimici, & non reſiſtant miſericordiæ Creatoris ſui, miſit unigenitum Filium ſuum? &c.* Quibus declarat Deum velle homines liberare, ſi non reſiſtant miſericordiæ Creatoris ſui; ſubindeque illis gratiam impertit, per quam, qui damnantur, à pœnis ſempiternis eripi poſſint, niſi divinum illud beneficium repudiarent. Præluſit huic Doctori ejus cæleſtis Præceptor Ambroſius in Pſal. 108. in hæc verba. *Miſericordia Domini plena eſt terra*, ubi ait: *Myſticus Sol ille juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit: ideò autem paſſus eſt ut tolleret peccatum mundi; ſi quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios Solis excludat, non ideo Sol non ortus eſt omnibus, quia calore ejus ſe ipſe fraudavit: ſed quod Solis eſt, prærogativam ſuam ſervat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit*.

His

His pręclarè, & difertè ſubſcribit ſanctus Proſper, lib.2. de vocatione Gentium, c.31.
„ Elaboratum eſt, *inquit*, quantum Domi-
„ nus adjuvit, ut non ſolùm in noviſſimis
„ diebus, ſed etiam in cunctis retrò ſæcu-
„ lis probaretur gratiam Dei omnibus ho-
„ minibus adfuiſſe, providentia quidem pa-
„ ri, & bonitate generali, ſed multi mo-
„ dò opere diverſaque menſura: quoniam
„ ſive occultè, ſive manifeſtè, ipſe eſt, ut
„ Apoſtolus ait, Salvator omnium homi-
„ num, maximè fidelium: quæ ſententia
„ ſubtiliſſimæ brevitatis, & validiſſimi ro-
„ boris ſi tranquillo conſideretur intuitu,
„ totam hanc, de qua agimus, controver-
„ ſiam dirimit; dicendo enim qui eſt Sal-
„ vator omnium hominum, confirmavit
„ bonitatem Dei ſuper univerſos homines
„ eſſe generalem: adjiciendo autem *maxi-*
„ *mè Fidelium*, oſtendit eſſe partem ge-
„ neris humani, quæ merito fidei divini-
„ tùs inſpiratæ ad ſummam atque æter-
„ nam ſalutem ſpecialibus beneficiis pro-
„ vehatur.

Dices 1. Gratia illa, qua Deus infideles ad ſe vocat, ipſa eſt quam Pelagiani admittebant, aſſerentes infideles per creaturarum miniſteria ad Deum evocari: igitur reverà Deus gratiam infidelibus non largitur.

Nego majorem: Pelagiani namque dumtaxat admittebant gratiam exteriorem cohortationis, legis & doctrinæ: *Intellectum eſt enim*, inquit S. Proſper epiſtola ad Ruffinum, *ſaluberrimèque perſpectum hoc tantùm eos de gratia confiteri; quòd quædam libero arbitrio ſit magiſtra, ſique per cohortationes, per legem, per doctrinam, per creaturarum contemplationem, per miracula, perque terrores extrinſecùs judicio ejus oſtendat*.

Porrò longè ab eorum inſania, noſtra diſcrepat aſſertio; quamquam enim non abnuamus Deum ſui notitiam, & timorem ingerere infidelibus per creaturarum miniſteria, ut docet S. Auguſtinus lib. de natura, & gratia cap.67. dicens: *Cùm ubique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſervientem, averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem*; nihilominus exterior illa infidelium gratia internæ adjungitur, qua & illuſtretur eorum intellectus, & voluntas ad bonum excitetur, & juvetur; quemadmodum gratia qua homines in Chriſtum credunt, etſi fere ſemper per externam Evangelii prædicationem conferatur, interiorem tamen Spiritus ſancti afflatum comprehendit.

Quam utique veritatem luculenter declarat Oroſius in Apologètico de arbitrii libertate, ubi ita Pelagium carpit: Mea „
ſemper hæc eſt fidelis atque indubitata „
ſententia, Deum adjutorium ſuum, non „
ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccle- „
ſia, cui ſpecialia ob credentium fidem „
gratiæ ſuæ dona largitur, verùm etiam „
univerſis in hoc mundo Gentibus lon- „
ganimem ſuam æternamque clementiam „
ſubminiſtrare: non, ut tu aſſeris cum „
diſcipulo tuo Cæleſtio, cui jam apud „
Africanam Synodum occulta illa impio- „
rum dogmarum natura confuſa eſt in ſo- „
lo naturali bono, & in libero arbitrio „
generaliter univerſis unam gratiam con- „
tributam, ſed ſpeciatim, quotidie, per „
tempora, per dies, per momenta, per „
atoma, & cunctis, & ſingulis miniſtra- „
re. Ne quis tamen inde colligeret ſingulis momentis gratiam conferri, paulò poſt mentem ſuam explicat, docetque de iis momentis iſtud eſſe intelligendum: quibus dæmonis tentationi, vel domeſtica carnis corruptela ad peccandum impellimur. *Evidentiſſimè*, inquit, *declaratum eſt, nemini hominum deeſſe Dei adjutorium, præſertim cùm & ſeductor inſiſtat, & inſit infirmitas*: ideſt impotentia exequendi mandati, ex carnis infirmitate profecta.

Dices ſecundò: Semipelagiani admittebant gratiam ſufficientem in omnes effundi; atque adeò poſſe infideles ejus beneficio ad fidem accedere: Sic enim S. Proſper in epiſt. ad S. Auguſtinum de ipſis ait: *Univerſis hominibus propitiationem, quæ eſt in ſacramento ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam: ut quicumque ad fidem, & ad baptiſmum accedere voluerint, ſalvi eſſe poſſint*: igitur noſtra aſſertio Semipelagianorum errorem ſapit.

Nego conſequentiam; Semipelagiani namque docebant poſſe hominem quemlibet naturæ viribus, & ſine interna Spiritus ſancti ope, quærere, pulſare, credere; atque his naturæ operibus gratiam promereri, ut docet S. Proſper in eadem epiſtola: *Priorem*, inquit, *eſſe volunt obedientiam quàm gratiam, ut initium ſalutis ex eo qui ſalvatur, non ex eo credendum ſit ſtare qui ſalvat: & voluntas hominis divinæ gratiæ ſibi pariat opem*. Manifeſtum eſt igitur nos

ab

ab eorum hæreſibus longè diſtare: quippe ne minimum quidem voluntatis ad fidem, & ſalutem aſpirantis conatum ſine interna, & ſupernaturali gratia fieri poſſe affirmamus.

Dices tertiò: Fides eſt prima gratia: ſed infideles non habent fidem: ergo nec illam gratiam.

Reſpondeo, duplicem fidem diſtingui; nempe *Unam* qua creditur in Deum quomodocumque, ideſt, aliquo modo, ſive quatenus cognitum per creaturas, non tamen ſine aliquo ſupernaturali lumine, qualis fuit fides in Cornelio, antequam ſacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ: *alteram* à qua fideles fiunt, & à qua reverà incorporantur corpori Eccleſiæ. De priori loquitur S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. Incipit, *inquit*, „ homo percipere gratiam ex quo incipit „ Deo credere vel interna, vel externa ad- „ monitione motus ad fidem: ſed intereſt „ quibus articulis temporum, vel celebra- „ tione ſacramentorum gratia plenior, & „ evidentior infundatur: non enim cate- „ chumeni non credunt, aut verè Cor- „ nelius non credebat Deo cùm eleemo- „ ſynis, & orationibus dignum ſe præbe- „ ret, cui Angelus mitteretur: ſed nul- „ lo modo iſta operaretur, niſi ante cre- „ didiſſet: nullo modo autem credidiſſet, „ niſi vel ſecretis per viſa mentis, aut ſpi- „ ritus, vel manifeſtioribus per ſenſus cor- „ poris admonitionibus vocaretur. Sed in „ quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quan- „ ta non ſufficit ad obtinendum regnum „ cælorum, ſicut in catechumenis; ſicut in „ ipſo Cornelio antequam ſacramentorum „ participatione incorporaretur Eccleſiæ. De poſteriori verò fide loquitur idem S. Doctor ibidem, dicens: *In quibuſdam tanta eſt gratia fidei, ut jam corpori Chriſti, & ſancto Dei templo deputentur*. Prior fides offertur omnibus habentibus uſum rationis juxta illud Joann. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: Poſterior verò ſolis fidelibus propria eſt. Hinc S. Auguſtinus cap. 9. de prædeſtinatione Sanctorum: *Fides igitur*, inquit, *& inchoata, & perfecta donum Dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omninò non dubitet, qui non vult manifeſtiſſimis ſacris litteris repugnare*.

Inſtabis ex Sancto Auguſtino lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 9. Fides etiam inchoata non omnibus datur: igitur non omnes habent ſufficiens auxilium ad ſalutem.

Diſtinguo antecedens: Fides inchoata quatenus ſignificat fidem Chriſti incipientem per prædicationem Evangelii non omnibus datur, concedo: quatenus ſignificat obedientiam, & inſpirationem Dei, qua nempe Deo interiùs, & exteriùs monenti, quis parere poteſt, non omnibus datur, nego. Nec alia certè ibi fuit mens Sancti Auguſtini: ibi enim refert, & approbat, quæ ſcripſerat contra Porphyrium Epiſtola quarta; ubi agens de tempore ortus Chriſtianæ religionis, reſolvenſque cur tamdiù Deus diſtulerit adventum Chriſti, *ait*: Quid ergo mirum ſi „ tam infidelibus plenum orbem terrarum „ Chriſtus prioribus ſæculis noverat, ut „ eis apparere, vel prædicari meritò nol- „ let; quos nec verbis, nec miraculis ſuis „ credituros eſſe præſciebat? neque enim „ incredibile eſt tales tunc fuiſſe omnes, „ quales ab ejus adventu uſque ad hoc „ tempus tam multos fuiſſe atque eſſe mi- „ ramur, & tamen ab initio generis hu- „ mani aliàs occultiùs, aliàs evidentiùs, „ ſicut congruere temporibus divinitùs vi- „ ſum eſt; nec prophetari deſtitit, nec qui „ in eum crederent defuerunt: & ab A- „ dam uſque ad Moyſem, & in ipſo po- „ pulo Iſrael, quæ ſpeciali quodam my- „ ſterio gens Prophetica fuit; & in aliis „ Gentibus, antequàm veniſſet in carne. „ *Hæc S. Doctor*.

Urgebis: Eis Deus denegat auxilium fidei ſive inchoatæ, ſive perfectæ, quibus prohibet prædicari Evangelium: ſed aliquibus nationibus Deus prohibuit Evangelium prædicari; legimus enim Actuum 16. quòd Paulus, & Timotheus vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui Verbum Dei in Aſia, & cùm tentarent ire prædicaturi in Bythiniam, non permiſit eos Spiritus Jeſu: ergo gratia fidei quibuſdam negatur.

Diſtinguo minorem: Gratia Evangelicæ prædicationis quibuſdam denegatur propter præviſum abuſum, & ob eorum peccata, concedo: gratia quævis Deum manifeſtans, & ad ejus cultum inducens quibuſdam negatur: nego.

Dices 4. S. Apoſtolus Actorum 14. ait: *In præteritis generationibus dimiſit omnes Gentes ingredi vias ſuas*: Igitur non eis auxilia ſufficientia ſubminiſtravit, quibus ad ve-

Digitized by Google

verum virtutis, & ſalutis tramitem ſeſe reciperent.

Nego conſequentiam; Nam, ut præclarè ait S. Proſper lib. 2. de vocat. Gentium cap. 4. *Ne in præteritis quidem ſæculis hæc eadem gratia, quæ poſt Domini noſtri Jeſu Chriſti reſurrectionem ubique diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt*: Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ, *defuit mundo*; *quamvis enim ſpeciali cura, atque indulgentia Dei populum Iſraeliticum eſſe electum: omneſque aliæ nationes ſuas vias ingredi, hoc eſt, ſecundùm propriam permiſſæ ſunt vivere voluntatem: non ita ſe tamen æterna Creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoſcendum ſe, atque metuendum nullis ſignificationibus admoneret*. Atque ut oſtendat quo ſenſu Gentes dicantur à Deo derelictæ, ſubdit: *Qui quidem licèt in comparatione* electorum, ideſt, Judæorum, *videantur abjecti: ſed numquam ſunt manifeſtis, occultiſque beneficiis abdicati*.

Inſtabis: Idem Apoſtolus ait; *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt, aut quomodo credent ſine prædicante?* Sed plurimis nationibus non eſt prædicatum Evangelium: ſubindeque illis non eſt ſubminiſtratum medium ſufficiens ad ſalutem.

Nego conſequentiam: Nam ibidem Apoſtolus objectioni ſuæ reſpondens ait: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, quod utique intelligitur vel de Apoſtolis, & Evangelicis prædicatoribus, qui Chriſtum ubique terrarum annuntiarunt, juxta ſibi præſcriptum ab ipſo Domino mandatum. *Eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ*. *Vel* intelliguntur ea verba de ipſo cælorum concentu, & ordinatiſſima creaturarum omnium diſpoſitione, per quam facilè creator omnium poteſt cognoſci: *A magnitudine enim ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit earum creator videri*: ait Sapiens, capit. 13. *Inviſibilia namque Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas*, inquit Apoſtolus Rom. 1. itaut hæ *Gentes, quæ legem non habent*, nempe Moſaicam, vel Evangelicam, *ſine inexcuſabiles... quia cùm Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt*.

Hinc Trimegiſtus in dialogis dicit hunc mundum eſſe *præclarum ſpeculum in quo cernitur auctor naturæ*. Et Dionyſius ad Titum, *Mundum rerum divinarum, quæ non videntur, integumentum* appellat. Et Baſilius homil. in Exameron ait illum eſſe *librum, in quo legitur Deus*. Et Athanaſius oratione contra idola, eſſe *muſicum inſtrumentum*, quo ſuavis edatur divinæ notitiæ concentus: idem eſſe *picturam*, quæ ſuum probat Auctorem, quæ omnia confirmat S. Apoſtolus Rom. 10. dicens, *Non eſt diſtinctio Judæi, & Græci; nam idem Dominus dives in omnes, qui invocant eum* Ubi per *Græcum*, intelligit Apoſtolus ceteras nationes diſtinctas à Judæis, quibus Deus confert media ſufficientiſſima ad ſalutem. Hinc S. Proſper lib. de Vocatione Gentium cap. 15. *Adhibita*, inquit, *ſemper eſt univerſis hominibus quædam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris occultioriſque gratiæ fuit, ſufficit tamen ſicut Dominus judicavit quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium*. Et cap. 17. *Quemadmodum quaſdam gentes, quòd ante non norunt, in conſortium filiorum Dei novimus adoptatas; ita etiam nunc in extremis mundi partibus ſunt aliquæ nationes, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit: non ambigimus etiam circa illas occulto judicio Dei tempus vocationis eſſe diſpoſitum quo Evangelium, quod nondum viderunt, audiant, atque ſuſcipiant: quibus tamen illa menſura generalis auxilii, quæ deſuper omnibus hominibus eſt præbita, non negatur*.

Petes: An infideles per ea generalia auxilia, quæ ipſis conferuntur ad Deum cognoſcendum, & mandata ejus lumine naturali cognita ſervanda, præparari poſſint ad fidem Chriſti.

Reſpondeo, id videri probabilius: tùm quia Cornelius Actuum 10. oratione, & eleemoſynis id aſſecutus eſt, ut ad eum Deus dirigeret Angelum, qui ipſum moneret accerſendum eſſe Petrum, ut Chriſti fide inſtrueretur, & baptizaretur: Tùm quia id docent SS. Patres, & Theologi, nam S. Baſilius in regulis brevioribus interrogatione 124. ait: *Si inciderit ut aliqui Cornelio ſint ſimiles, qui in nulla re mala ſint occupati, ac cupidi perfectionis, bona illa quæcumque poſita ſunt in ipſorum facultate, ac cognitione verè, ſincerèque exerceant, his ſine dubio ea largietur Deus, quæ etiam Cornelio*. Quapropter S. Thomas quæſt. 14. de veritate art. 11. ad primum; Si, inquit, aliquis in Sylvis nu- „ triatur, ubi nihil de fide audiat, nec co- „ gnoſcere poſſit, ductum tamen ratio- „ nis

„ nis naturalis ſequeretur cum appetitu „ boni, & fuga mali, certiſſimè eſt tenendum, quòd Deus ei per internam rationem inſpiraret quæ ad credendum ſunt „ neceſſaria; vel fidei prædicatorem mitteret, ut Cornelio Centurioni. Tum denique, quia ad divinam providentiam ſpectat, ut cuilibet provideat de neceſſariis „ ad ſalutem, dummodo non fiat obex „ ex parte ſuſcipientis.

QUÆRES SECUNDO.

Utrùm infantibus omnibus providerit Deus remedia ſufficientia ad ſalutem.

OBſervandum, priuſquam quæſito fiat ſatis, hic ſermonem non inſtitui de parvulis morientibus poſt ſuſceptum ſacrum baptiſma, illis enim ſacramentum hoc eſſe remedium ſufficientiſſimum ſalutis conſequendæ nemo dubitat, ſed agimus dumtaxat de parvulis illis, qui migrant ex hac vita antequam baptizentur; qui quidem ſunt in duplici differentia: quidam enim moriuntur in uteris matrum, idque vel parentum incuria, vel ſolo caſu, ſolaque vi naturæ: alii verò moriuntur poſtquam nati ſunt, & priuſquam ad annos diſcretionis pervenerint.

Inſuper, diſtinguendum eſt inter parvulos infidelium, & fidelium; nam parvulis infidelium morientibus ſive in uteris matrum, ſive ſub dominio parentum nulla prorſus humana diligentia poteſt applicari baptiſmus. An autem parvulis fidelium, ſic decedentium poſſint applicari quædam remedia, controvertitur apud quoſdam Theologos, quidam enim cenſent non eſſe improbabile parvulis fidelium in uteris matrum decedentibus Deum extraordinariè opitulari propter ſingularem parentum pietatem, & aſſiduas eorum preces, ac continua vota, quibus Deum exorant, ut parvuli ad Baptiſmi gratiam promoveantur. Ita docuit Gabriel in 4. *diſt*.4. *qu*.2. *art*.3. ad idque adducit auctoritatem Gerſonis adhortantis parentes, ut orent pro ſuis parvulis quatenus illos Deus ſanctificet, quos prævidit gratia baptiſmi non eſſe donandos. De parvulis autem poſt nativitatem morientibus docuit Cajetanus 3. *par. qu*.68. *art*.2. ubi per humanam diligentiam applicari non poteſt baptiſmus, aliud eis remedium ſuppetere, nempe fidem parentum applicatam parvulis, vel ſigno crucis, vel invocatione S. Trinitatis, vel alio modo. Verùm S. Pius V. ſummus Pontifex hos articulos cum multis aliis, ut erroneos expungi juſſit.

Præſens difficultas non movetur de iis infantibus, quibus per hominum miniſterium procurari potuit Baptiſmus: eatenus enim Chriſtus dici poteſt providiſſe, ut eis applicaretur baptiſmus, quatenus illum ad ſalutem conſequendam inſtituit, miniſtroſque ordinavit, qui ipſum adminiſtrarent, ut præclarè docet S. Proſper *lib*.2. *de Vocatione Gent. cap*.17. Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quòd „ iſti paucorum dierum homines ad illam „ pertineant gratiæ partem, quæ ſemper „ univerſis eſt impenſa nationibus: qua utique ſi bene uterentur parentes, etiam ipſi „ per eoſdem juvarentur: omnium namque „ exordia parvulorum, totaque illa principia, necdum rationalis infantiæ, ſub arbitrio jacent voluntatis alienæ, nec ullo „ modo eis, niſi per alios conſuli poteſt: „ & conſequens eſt eos ad eorum pertinere conſortium, quorum vel recto, vel „ pravo agantur affectu: ſicut enim ex aliena confeſſione credunt, ita ex aliena infidelitate, aut diſſimulatione non credunt. Et cùm ipſi nec præſentis vitæ deſiderium habuerint, nec futuræ: quàm „ ipſorum factum eſt naſci, tam ipſorum „ efficitur non renaſci: ſicut autem circa majores, præter illam generalem gratiam parciùs, atque occultiùs omnium „ hominum corda pulſantem excellentiore opere, largiore munere, potentiore „ virtute vocatio ſpecialis exoritur, ita etiam circa innumeros parvulos eadem „ manifeſtatur electio, quæ quidem nec illis qui renati non ſunt, in parentibus „ defuit, ſed iis, qui renati ſunt, præ parentibus affuit, itaut multis ſæpe, quos „ ſuorum impietas deſeruit, alienorum cura ſervierit, & ad regenerationem venerint per extraneos, quæ eis non erat providenda per proximos. Hæc S. Proſper, „ quibus prælibatis, „

Reſpondeo primò, quòd parvulis ſive in utero, ſive extra uterum, vel caſu, vel negligentia parentum morientibus, Deus non ſolùm præparavit remedia ſufficientia ad ſalutem, ſed etiam quantum in ipſo eſt, providit ſufficienter, ut eis applicarentur. *Tùm quia* Deus voluntate antecedente vult omnes homines ſalvos fieri: igitur quantum eſt

cx

ex ſe, ſufficienter præparavit media ad ſalutem neceſſaria, providitque ut iis applicarentur: nam ſapienter agens, qui intendit finem, præparat media ſufficientia ad eum finem conſequendum, & quantum ex ſe eſt providet, ut applicentur. *Tùm quia* remedium cenſetur eſſe ſufficiens ex parte proviſoris, quando habet omnimodam virtutem conferendi effectum, ad quem ordinatur; at defectus applicationis non ſe tenet ex parte ipſius providentis: ſed Deus quatenus omnium hominum ſalutem intendit, Baptiſmum inſtituit, tamquam medium ſufficientiſſimum ad eam conſequendam, intenditque ut remedium illud ſingulis applicetur; alioqui non vellet ſincerè omnium hominum ſalutem: ergo &c. *Tùm quia denique* medicus quantum eſt ex ſe cenſetur ægroto ſufficienter providiſſe de remedio, & applicatione illius, qui non ſolùm pharmacum præparavit, ſed & miniſtris commiſit, ut illud deferant ad ægrotum, & ipſi præbeant; licèt ægrotus non poſſit illud ſumere, aut quia prohibentur miniſtri, & famuli medici, ne ad ægrotum accedant, aut quia ægrotus ipſe cùm ſit aliunde criminis capitalis reus, à lictoribus publicis poſtulatur ad mortem: igitur à ſimili, Deus quantum eſt ex ſe, dicendus eſt providiſſe ſufficienter de remedio parvulis neceſſario ad ſalutem, cùm baptiſmum ad id inſtituit, & miniſtros, ad eum applicandum ordinavit; licèt contingat interdum miniſtros impediri, aut parvulum prohiberi à cauſis naturalibus, quæ cæleſti Regi quodammodo ſervientes, criminis originalis pœnam ab ipſo exigunt.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi contingat interdum per humanam diligentiam parvulis tam in utero, quàm extra uterum morientibus, non poſſe applicari remedia inſtituta ad eorum ſalutem, nihilominus iſta inapplicatio non cenſetur poſitivè volita, & ordinata à Deo, ſed tantùm permiſſa. Hæc aſſertio ſequitur ex præcedentibus; implicat enim quòd Deus ſincerè velit omnium ſalutem, & ſimul poſitivè intendat, & ordinet aliquibus media neceſſaria non ſubminiſtrari.

Adde quòd oppoſita ſententia parentibus præberet anſam deſperationis, incuriæ, & negligentiæ, circa ea, quæ neceſſaria ſunt ad ſuorum parvulorum ſalutem.

Denique, cùm Deus neminem reprobet abſque præſcientia demeritorum, non apparet cur poſitivè intendat aliquos parvulos manere in maſſa corruptionis, & perditionis, potiùs quàm alios: convenientiùs ergo de divina voluntate, & providentia ſapit, qui cenſet Deum intendere quidem, ac velle ſincerè ſingulis parvulis applicari remedia convenientia ad ſalutem, licèt propter ſuavem ejuſdem providentiæ ordinationem nolit prohibere curſum cauſarum naturalium, quas prævidet uniendas in perniciem, & necem quorumdam parvulorum, antequam illis applicari poſſit remedium neceſſarium ad ſalutem.

Dices 1. Non cenſetur aliquis providere ſufficienter ei cujus curam gerit, qui malum ei impendens non propulſat, dum poteſt illud repellere: atqui Deus prohibere poteſt ea, quibus parvuli impediuntur ne ad Baptiſmum veniant, nec tamen impedit: ergo non cenſetur eis ſufficienter providere.

Diſtinguo majorem: Si proviſor ſit particularis, & ad ſpeciale bonum unius dumtaxat ordinatus, concedo: ſi ſit proviſor generalis, & commune bonum ſpectans, nego; cùm enim proviſori generali cura ſit omnium rerum, ſic ſingulis providere debet ut reliquarum curam non abjiciat, nec ſtatutum a ſe diſturbet: Deus autem non poteſt prohibere cauſas, quæ puero in viſceribus maternis necem procurant, & antequam ad baptiſmum perveniat, quin præjudicium earum naturæ, aut activitati afferat, & poſitum a ſe ordinem interturbet, quod utique præſtare non tenetur: *Neque enim fato cogitur Deus illis infantibus ſubvenire*, inquit S. Auguſtinus lib. de bono Perſeverantiæ cap. 12. *Illis autem non ſubvenire, cùm ſit utriſque cauſa communis, aut res humanas in parvulis non divina providentia, ſed fortuitis agi caſibus opinabimur, &c.*

Inſtabis. S. Auguſt. ibidem ait: *Plerumque feſtinantibus parentibus, & paratis miniſtris, ut baptiſmus parvulo detur, Deo tamen volente non datur, qui eum paululum in hac vita non tenuit, ut daretur*: Ergo Deus non vult illis parvulis baptiſmum applicari.

Confirmatur ex Epiſt. 107. in qua exemplo illorum parvulorum ante ſuſceptum baptiſma morientium, S. ille Doctor probat Deum non velle omnes homines ſalvos fieri: *Quomodo*, inquit, *dicitur omnes homines gratiam fuiſſe accepturos, ſi non illi quibus non donatur, eam ſua voluntate reſpuerent*;

rent; quoniam Deus vult omnes homines ſalvos fieri; cùm multis non detur parvulis, & ſine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, feſtinantibuſque parentibus, miniſtris quoque volentibus, ac paratis, Deo volente non detur, cùm repente antequam detur, expirat, pro quo ut acciperet currebatur. Unde manifeſtum eſt eos qui huic reſiſtunt perſpicuæ veritati, non intelligere omnino qua locutione ſit dictum, quòd omnes homines vult Deus ſalvos fieri, cùm tam multi ſalvi non fiant, non quia ipſi, ſed quia Deus non vult, quod ſine ulla caligine manifeſtatur in parvulis.

Reſpondeo 1. Particulam illam, *Deo volente*, non eſſe intelligendam primariam Dei volitionem perdendi aliquos parvulos abſque culpa, ſed tantùm vel permiſſionem aliquam, vel volitionem prohibitionis curſus cauſarum ſecundarum, quod utique explicat S. Auguſtinus exemplo paſſeris non cadentis in terram ſine voluntate Dei, hoc eſt, niſi Deo permittente, & cognoſcente caſum ejus. Unde *in forma diſtinguo antecedens*: Non confertur baptiſmus iſtis parvulis Deo nolente perturbare ordinem, nec prohibere virtutem cauſarum naturalium conſervando parvulo vitam pluſquam naturalis ordo exigit, concedo: nolente ſervato ordine naturæ concurrere miniſtros ad applicationem baptiſmi, nego.

Ad confirmationem dico, S. Auguſtinum ea dumtaxat dicere, ut excludat gratiam ſecundùm merita, arguit enim adverſus Pelagium repetens, & refellens duodecim capitula, quæ ipſi Pelagio objecta fuerant in Concilio Paleſtino: *Ut enim eadem*, inquit, *duodecim brevi expoſitione percurram: quomodo voluntatis humanæ meritum ſequitur gratia, cùm detur & parvulis, qui hoc nondum poſſunt velle, ſeu nolle? quomodo gratiam vel in majoribus dicuntur præcedere merita voluntatis, ſi gratia ut vera ſit gratia, non ſecundùm merita noſtra datur, &c.* Quibus S. Auguſtinus non aliud intendit, quàm præcludere Pelagianorum dogma ſtatuens gratiam nobis conferri penes bonum votum liberi arbitrii. Unde ſolùm loquitur de applicatione actuali gratiæ, non verò de præparatione, quod evidenter indicat *cùm tam multi æterna morte puniantur*, cùm ſubdit poſt verba in objectione poſita, *Sicut illud quod dictum eſt* omnes in Chriſto vivificabuntur..... *ideo dictum eſt quia omnes quicumque vitam æternam percipiunt non percipiunt, niſi in Chriſto, ita quòd dictum eſt*, omnes homines vult Deus ſalvos fieri, *cùm tam multos nolit ſalvos fieri, ideo dictum eſt, quia omnes qui ſalvi fiunt, niſi ipſo volente non fiunt*. Quibus verbis S. Auguſtinus apertè ſignificat ſe dumtaxat agere de executione divinæ voluntatis, qua vult Deus omnes homines ſalvos fieri; non verò de intentione, & ordinatione illius voluntatis.

Inſtabis: Omnia quæ fiunt in mundo, excepto peccato, Deus poſitivè vult, & ordinat: ſed illa baptiſmi carentia, qua afficiuntur parvuli, non eſt peccatum: ergo illam Deus poſitivè vult, & ordinat.

Diſtinguo majorem: Deus id vult, & ordinat, vel primaria, & antecedente voluntate, vel dumtaxat ſecundaria, & conſequente, concedo; primaria ſemper, nego: Deus autem primaria voluntate, & antecedente non vult baptiſmum negari parvulis, ſed tantùm ex conſequenti; quia nimirum vult cauſas naturales agere ſuis motibus, nec vult earum virtutem prohibere.

Urgebis: S. Auguſtinus eodem cap. de bono perſeverantiæ refundit in inſcrutabile Dei judicium, cur uni parvulo potiùs, quàm alteri baptiſmus detur.

Reſpondeo. Id dumtaxat dicere de iis, in quorum favorem occulta providentia particulares cauſas ita ordinat, ut non agant motu ſuo, nec præpediant quominus parvulus baptiſmum conſequatur, non verò id affirmat de ſingulis generatim: Hinc lib. de gratia, & libero arbitrio capit. 22. præclarè docet: *Aliquando*, inquit, *filiis infidelium præſtatur hæc gratia, cùm occulta Dei providentia in manus piorum quomodocumque perveniunt; aliquando autem fidelium filii non eam conſequuntur, aliquo impedimento exiſtente, ne poſſit periclitantibus ſubveniri; fiunt verò iſta per occultam Dei providentiam, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & inveſtigabiles viæ ejus: quod ut Apoſtolus diceret, quid prædixerit intuemini, &c.*

Inſtabis iterum: S. Auguſtinus epiſt. 105. apertè docet aliquos parvulos interdum mori ante ſuſceptum baptiſma, non propter peccatum aut negligentiam parentum, ſed propter ſolam ordinationem divinam, qua voluit eos perire; Quid dicam, *inquit*, de inopinatis, & repentinis innu- „
merabilibus mortibus, quibus ſæpè et- „
iam religioſorum Chriſtianorum præve- „
niuntur, & baptiſmo præripiuntur in- „
fan-

Digitized by Google

„ ſantes; cùm è contrario ſacrilegorum, „ & inimicorum Chriſti aliquo modo in „ Chriſtianorum manus venientes, ex hac „ vita non ſine ſacramento regenerationis „ emigrent... quæ tandem hic merita præ- „ ceſſerunt? Si eorundem parvulorum me- „ rita cogitantis nulla ſunt propria: utriuſ- „ que eſt illa maſſa communis: ſi paren- „ tum attenderis, bona ſunt illa quorum „ filii repentinis mortibus ſine Chriſti ba- „ ptiſmate perierunt: mala verò illa, quo- „ rum filii per Chriſtianorum aliquam po- „ teſtatem ad ſacramenta Eccleſiæ perve- „ nerunt. Et cur providentia Dei cui no- „ ſtri capilli numerati ſunt, ſine cujus vo- „ luntate non paſſer cadit in terram, quæ „ nec fato premitur, nec fortuitis caſibus „ impeditur, nec ulla iniquitate corrum- „ pitur, ut renaſcantur ad hæreditatem cę- „ leſtem, non contulit omnibus parvulis „ filiorum ſuorum, & nonnullis conſulit „ impiorum. Iſte infans de fidelibus con- „ jugatis ortus, lætitia parentum ſuſceptus, „ matris vel nutricis ſomnolentia ſuffoca- „ tus, fit exterus, & extorris ſuorum fi- „ dei. Ille infans de ſacrilego ſtupro na- „ ſcitur, crudeli timore patris exponitur, „ alienorum miſericordi pietate colligitur, „ eorum Chriſtiana ſollicitudine, baptiza- „ tus, fit æterni conſors, & particeps re- „ gni. Iſta cogitent, iſta conſiderent, hinc „ audeant dicere Deum, vel acceptatorem „ in ſua gratia perſonarum, vel remune- „ ratorem præcedentium meritorum. Hæc S. Auguſtinus.

Similia habet nec minùs præclara lib. 6. contra Julianum cap. 14. *ubi ait*: Quod „ multò eſt mirabilius, aliquando adoptat „ in filium, quem format in utero immum- „ diſſimæ fœminæ: & aliquando non vult „ ſuum eſſe filium quem format in utero „ ſuæ filiæ. Ille quippe ad baptiſmum ne- „ ſcio qua proviſione pervenit; iſte repen- „ tina morte non pervenit. Atque ita Deus „ in cujus poteſtate ſunt omnia, facit eſſe „ in Chriſti conſortio, quem formavit in „ diaboli domicilio; & non vult eſſe in „ regno ſuo, quem formavit in templo „ ſuo: aut ſi vult, cur non facit quod „ vult? Non etiam quod ſoletis de majo- „ ribus dicere, Deus vult, & parvulus non „ vult. Certi hìc ubi fati nulla eſt immo- „ bilitas, nulla fortunæ temeritas, nulla „ perſonæ dignitas, quid reſtat niſi miſe- „ ricordiæ, & veritatis profunditas?

Reſpondeo; his S. Auguſtinum non ſignificare, quòd Deus voluntate poſitiva arceat aliquos parvulos à gratia baptiſmatis; ſed dumtaxat permiſſiva; non impediendo videlicet concurſum, & activitatem cauſarum naturalium propter generalem ac ſuavem ſuæ divinæ providentiæ adminiſtrationem, qua fit ut priùs extinguantur parvuli, quàm ab baptiſmatis gratiam perveniant.

QUÆRES TERTIO.

An etiam inſignibus, & excæcatis ac obduratis peccatoribus Deus conferat auxilia ſufficientia ad ſalutem.

OBſervandum primò eos peccatores dici *obcæcatos*, & *obduratos*, qui ita firmo animo peccatis inhærent, & ita ſunt à divino lumine averſi, ut nec peſſimum ſuum ſtatum cognoſcant nec exhorreant, quin potiùs inde ſumunt occaſionem perſeverandi in peccato. Hinc obſtinatio, & obcæcatio duo importat; *Unum* ex parte voluntatis humanæ, nempe ipſius firmam adhæſionem in malo: *aliud* ex parte divinæ juſtitiæ quæ eſt ipſa ſubſtractio gratiæ; ex qua ſequitur quòd mens nec illuſtretur ad percipiendum malum, nec cor tangatur ad illud adverſandum.

Duæ ſunt igitur obdurationis, & in malo obſtinationis cauſæ. Prima hominis perverſitas, qua divinas gratias ſibi oblatas reſpuit, quo ſenſu ſcriptum eſt Pſalm. 94. *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Hinc monet Apoſtolus Hebr. 3. *Videte fratres ne fortè ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis diſcendendi à Deo vivo: ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie, cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* In quem ſenſum ſcribit Sanctus Fulgentius lib. de fide cap. 3. *Obduratus vivit, ſive qui non convertitur deſperans de indulgentia peccatorum ſuorum; ſive qui ſic miſericordiam Dei ſperat, ut uſque in finem vitæ præſentis in ſuorum criminum perverſitate maneat.* Secunda cauſa obdurationis eſt divina juſtitia, quæ ab homine indigno removet auxilia proxima quo poſſit converti. Sic explicat S. Auguſtinus tract. 54. in Joannis Evangelium. *Quidam*, inquit, *non crediderunt nec potuerunt credere, eo quòd occulto nec tamen injuſto judicio Dei fuerunt excæcati, & indurati, deſerente illo qui ſuperbis reſiſtit, humilibus*

Digitized by Google

autem dat gratiam; Sicque obduratio ex parte Dei nihil eſt aliud quàm gratiæ efficacis ſubſtractio. Hinc idem S. Auguſtinus epiſtola 105. *Non obdurat Deus*, inquit, *impertiendo malitiam*; *ſed non impertiendo miſericordiam*.

Obſervandum ſecundò, quæſtionem non moveri de auxilio ſufficienti operante; nemo ſiquidem dubitat quin non cooperantibus gratiæ excitanti Deus auferat auxilium adjuvans ſeu cooperans. Nec etiam ſermo eſt de auxilio ſufficienti externo, quodcumque illud ſit naturalis ordinis, quod videtur nobis concedi beneficio creationis: Sed præſertim agitur de auxilio ſupernaturali, tùm externo, qualia ſunt miracula, Evangelii prædicatio, &c. tùm interno, ut ſunt piæ illuſtrationes intellectus, & motiones voluntatis. Difficultas igitur eſt an Deus quibuslibet peſſimis, excæcatis, & obduratis peccatoribus det ſemper auxilia ſufficientia tùm interna, tùm externa ſupernaturalis ordinis, quibus proximè poſſint pœnitentiam agere: an verò ipſis ſaltem ſubminiſtret gratias remotè ſufficientes ad operandam converſionem: circa quam difficultatem reſolvendam variant Theologi, quidam affirmantes, quidam negantes. Nihilominus probabilior mihi videtur eorum ſententia qui affirmativam partem tuentur. Idcirco

Reſpondeo probabilius eſſe, quòd obduratis, & excæcatis quibuslibet hominibus detur gratia ſaltem remotè ſufficiens qua poſſint impetrare gratiam ad pœnitendum, & reſipiſcendum neceſſariam. Quæ utique aſſertio colligitur primùm ex illo Ezechiel. 19. ubi Deus ſic obteſtatur, *Nolo mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur, & vivat*. Igitur cujuslibet peccatoris, quamdiu in vivis eſt, non mortem, ſed converſionem intendit; at ſecus ageret ſi nullum ipſi ad pœnitendum auxilium ſubminiſtraret: Igitur, &c. Quod utique confirmatur ex illo ſecundæ Petri 3. ubi Deus dicitur erga peccatores patienter agere, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam converti. Quapropter Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. decernit, *Si poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſpiam relapſus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari*.

Probatur eadem aſſertio auctoritate S. Auguſtini qui non omnimodam gratiam negat deſperatiſſimis illis hominibus, qui vulgò excæcati, & obdurati appellantur. *Primò* namque S. Doctor docet propriam hujus vitæ cæcitatem, & obdurationem eſſe tantùm imperfectam, & plurimùm ab ea diſtare qua damnati dicuntur omninò in malo obfirmati. Sic in Pſalm. 6. poſt medium ita loquitur: Dedit eos in reprobum ſenſum: Nam ea eſt cæcitas „ mentis: in eam quiſquis datus fuerit, „ ab interiore Dei luce ſecluditur; ſed „ nondum pœnitus cùm in hac vita eſt. „ Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem judicii pertinere intelliguntur, ut pœnitus extra Deum ſit, quiſquis dum tempus eſt, corrigi noluerit: „ penitus enim eſſe extra Deum quid eſt, „ niſi eſſe in ſumma cæcitate? Admittit „ ergo excæcatos dùm hic vivunt, ab interiori luce non penitus ſecludi.

Confirmari poteſt ex eo quòd in Pſal. 58. idem S. Doctor cùm dixiſſet; *Omnipotenti medico nihil eſſe inſanabile*, peccatorem obduratum ſic alloquitur: *Sed & nolis curari vulnus tuum, admonet ut cureris, & averſum revocat, & refugientem quodammodo ad ſe redire compellit, & attrahit; in omnibus implet quod dictum eſt: Miſericordia ejus præveniet me*: Quibus verbis apertè ſignificat ipſos etiam obduratos Dei miſericordia præveniri, ut omnipotentis medici opem, quam implorare admonentur, petere poſſint.

Quam utique doctrinam S. Proſper diſertè tuetur, dicens lib. 1. de vocatione Gentium, c. 21. *Credimus nulli homini opem gratiæ in totum fuiſſe ſubſtractam*. Quod lib. 2. cap. 13. in ipſo Cain obduratorum omnium anteſignano clariſſimè oſtendit: nam ubi elegantiſſimis verbis expreſſit internas voces, quibus obſtinati fratricidæ cor pulſabatur, addit: *Cùm ergo talia ad Cain loqueretur Deus: nùmquid ambiguum eſt voluiſſe eum, & quantum ad illum medendi modum ſufficiebat egiſſe, ut ab illo impietatis furore reſipiſceret? Sed malitia pertinax inde facta eſt inexcuſabilior, unde debuit eſſe correctior*. Voluit igitur Deus, & quantum ſufficiebat, egit ut obduratus ille reſipiſceret.

Firmari etiam poteſt hæc ſancti Doctoris ſententia illis omnibus locis, quibus docet excæcatos, & obduratos eo ipſo tempore, quo ex cæcitate, & obduratione peccant, poſſe utramque abjicere, uberiorem nempe gratiam impetrando, qua cordis cæcitas,

cijas, & durities depellatur. Sic tractatu 53. in Joan. explicans cur obdurati Judæi credere non potuerint, ait: *Non potuerunt credere, quia hoc Iſaias Propheta prædixit: hoc autem Propheta prædixit, qui Deus hoc futurum eſſe præſcivit: quare autem non poterant, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia nolebant*. Cenſet ergo Judæos excæcatos ideo non credidiſſe, quia nolebant; & ſubinde indicat eos remota ſaltem credendi poteſtate fuiſſe præditos. Quod & clariùs affirmat lib. de prædeſt. SS. cap. 9. *Facile eſt*, inquit, *ut infidelitatem accuſemus Judæorum de libera voluntate venientem, qui factis apud ſe tam magnis virtutibus credere noluerunt*.

Denique hanc fuiſſe ſanctiſſimi Doctoris mentem colligi poteſt ex obduratorum peccatis; nullus enim, ut pluries inculcat, peccat in eo quod nullo modo cavere poteſt; quippe Deus nulli homini impoſſibilia præcipit, & peccatum omne à libera voluntate procedit: ſed ea quæ obcæcati, & obdurati contra Dei leges committunt, ipſis deputantur ad culpam, ut ipſemet S. Doctor probat pluribi: nam ſerm. 88. de tempore acerrimè eos confutat, qui cùm de criminibus à Pharaone obdurato perpetratis agitur, dicunt intra ſe: cur iniquitas illa imputatur Pharaoni? Et tract. 53. in Joan. de Judæis excæcatis diſputans, monet ne quiſquam audeat excuſare peccatum, quod obdurati commiſerunt: quin etiam lib. 5. in Julianum c. 3. de eadem Judæorum excæcatione ita pronuntiat: *Iſta cæcitas fuit Judæis grande incredulitatis malum, & grandis cauſa peccati ut occiderent Chriſtum*.

Hinc auctor lib. de prædeſtinatione, & gratia cap. 15. apud eundem S. Doctorem to. 7. ubi dicit cauſam cur Pharao perierit, eſſe quia libero contra miſericordiſſimam Dei veritatem pugnavit *arbitrio*: ſecus ac Nabuchodonoſor, qui Dei flagellis ceſſit, egitque pœnitentiam. *Quantum* ad naturam, inquit, *ambo homines erant: quantum ad dignitatem, ambo Reges: quantum ad cauſam, ambo captivum populum Dei poſſidentes: quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi quòd unus manum Dei ſentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio?*

Dices. S. Auguſtinus in expoſitione quarumdam propoſitionum ex epiſtola ad Romanos, quas reprehendit, & expendit lib. 1. retractationum cap. 23. dicit non fuiſſe imputatum Pharaoni, quòd tunc, id eſt, cùm obduratus fuerit, non obtemperarit: *Quandoquidem*, inquit, *obdurato corde obtemperare non poterat: ſed quia dignum ſe præbuit cui cor obduraretur priori infidelitate*: Igitur Pharao nullum habuit auxilium, quo poſſet obtemperare; alioquin non obtemperando peccaſſet.

Nego conſequentiam; Non enim ea fuit mens S. Doctoris; ſi enim cenſeret non poſſe obduratorum peccata ipſis imputari, nec æternis puniri ſuppliciis: ſequeretur pariter eum docere quòd bona Electorum opera nullo modo ipſis tribui, nec æterna mercede poſſint coronari: Subdit namque: *Sic enim iis quos elegit Deus, non opera, ſed fides incboat meritum, ut per munus Dei bene operentur: ſic, & in bis quos damnat, infidelitas, & impietas incboat pœnæ meritum, ut per ipſam pœnam malè operetur*. Nihil aliud itaque vult S. Auguſtinus, cùm ait non imputari Pharaoni ejus inobedientiam, ſed tantùm priorem infidelitatem, qua dignum ſe præbuit cui cor obduraretur, quàm quòd peculiari quodam imputationis genere ipſa infidelitas magis imputaretur, quàm peccata quæ ab ipſa obduratione provenerunt.

Dices ſecundò. Ex primæ Joan. 5. eſt peccatum ad mortem pro quo non eſt orandum: igitur ſunt quædam peccata quæ omnimodam Dei deſertionem important.

Diſtinguo conſequens: Si per peccatum ad mortem intelligatur impœnitentia finalis, qualiter interpretatur S. Thomas, concedo: ſi intelligatur quodlibet aliud peccatum, nego; nullum eſt enim tam grande peccatum quod remitti non poſſit in hac vita; ſubindeque pro quo juſtè non poſſit pœnitentiæ gratia impetrari.

His adde quòd illa S. Joannis verba aliter explicent SS. Patres: nam S. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 8. per peccatum ad mortem intelligit graviſſimum peccatum in unoquoque genere, pro cujus venia, inquit, non debet orare quilibet, ſed tantùm vir eximiæ ſanctitatis. S. autem Hieronym. dialogo 2. contra Jovinianum intelligit iſtam prohibitionem orandi non eſſe ſimpliciter, & abſolutè accipiendam: ſed eo dumtaxat ſenſu, quòd quicumque orat pro peccato ad mortem, debet habere tantam fiduciam, & tantam certitudinem

nem veniam obtinendi, atque ſi oraret pro aliis peccatis, quæ non ſunt ad mortem. Quæ utique interpretatio videtur eſſe genuina mens S. Joan. ut colligitur ex antecedentibus; dixerat enim. *Hæc eſt fiducia, quam habemus ad Deum; quia quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem eius audit nos*. Et paulò poſt: *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem*. Et protinus ſubdit: *Eſt peccatum ad mortem, &c.* Quibus ſignificat non eſſe cum tanta fiducia pro illo peccato orandum, quia difficillimè venia donatur. Tandem S. Auguſtinus libro de corrept. & gratia c. 12. cùm protuliſſet ea verba S. Joannis ait: *De quo peccato quoniam non expreſſum eſt, poſſunt multa, & diverſa ſentiri: Ego autem dico id eſſe peccatum, fidem quæ per dilectionem operatur, deſerere uſque ad mortem*.

Dices tertiò. Ex 12. Matthæi qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, *non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro*: Igitur homini qui peccatum iſtiuſmodi commiſit, nullum datur poſtea auxilium ſufficiens ad reſipiſcendum.

Diſtinguo pari modo conſequens. Si per verbum in Spiritum ſanctum intelligatur impœnitentia finalis, ut explicat *S. Auguſt.* lib. 4. contra Creſconium cap. 8. concedo: Si intelligatur vel blaſphemia in divinitatem, vel peccatum ex malitia, ut explicant *S. Baſilius* in regulis brevioribus reſponſione 253. & *S. Chryſoſt.* homil. 42. in Matthæum, nego: licèt enim hæc peccata difficillimè remittantur, tùm propter ſui enormitatem, tùm propter peccantis pertinaciam, & indignitatem; nihilominùs non ſunt abſolutè irremiſſibilia.

His adde, peccatum in Spiritum ſanctum illud dici, quod committitur contra manifeſta opera, quæ fiunt virtute Spiritus ſancti. Chriſtus enim Dominus cùm in digito Dei, hoc eſt, Spiritus ſancti virtute ejiceret dæmonia, quam utique mirabilem virtutem Judæi calumniantes ac blaſphemantes eam attribuebant Belzebub, ideo Chriſtus Dominus eorum malitiam carpens dixit: Si peccata veſtra eſſent in filium hominis, certè excuſationis cujuſdam anſam prætenderent, propterea quòd vos mea lateat divinitas: at verò quia peccatis contra manifeſta opera virtute Spiritus ſancti patrata, hinc fit quòd peccata veſtra nullum excuſationis motivum habeant annexum. Non tamen cenſuit omnino illa eſſe irremiſſibilia: quippe non eſt improbabile aliquos ex Judæis, qui in Spiritum ſanctum blaſphemabant, pœnitentiam egiſſe, & ad Chriſti fidem, & gratiam fuiſſe receptos.

Dices 4. S. Auguſtinus lib. de correptione, & gratia cap. 12. diſtinguens gratiam collatam primo homini ab ea quæ ejus poſteris conceditur, affirmat hanc aliquibus non dari in pœnam peccati; *Nunc autem*, inquit, *quibus deeſt tale auxilium, jam pœna peccati eſt*: ſed ſi in pœnam alicujus peccati denegari debeat gratia, maximè propter peccatum cæcitatis, & obdurationis: ergo ex mente S. Auguſtini peccatoribus obduratis gratia denegatur.

Diſtinguo majorem: Docet S. Auguſtinus adjutorium, per quod proximè fieri poſſit bonum, quod conceſſum fuit primo parenti, quibuſdam denegari, concedo: per quod implorari poſſit auxilium illud proximum, nego: nam, ut ſæpiùs docet S. Auguſtinus, maximè lib. 1. ad Simplicianum, q. 1. *Reſtat libero arbitrio in hacce mortali vita, non ut juſtitiam impleat cùm voluerit; ſed ut ſimplici pietate ſe convertat ad Deum, cujus dono illam poſſit implere*.

§.

Cur hic non fiat ſermo de Gratia efficaci.

Quamvis Catholici omnes fateantur aliquod eſſe diſcrimen inter gratiam efficacem, & ſufficientem, non conſentiunt tamen invicem in aſſignando utriuſque diſcrimine: tam varia enim eſt, totuplex oppoſita circa hanc aſſerendam veritatem Auctorum ſententia, & pugna, ut vix quidpiam certi hac in re definire liceat; cùm utrinque graviſſimi ſuboriantur difficultatum fluctus, quos declinare vix poteſt, quantumvis exercita, & illuſtrata humana mens. Nec mirum ſanè; exiſtimo namque concordiam gratiæ efficacis cum humana libertate, tam obtruſæ, ac reconditæ eſſe indagationis, ut myſterii nobis in hac miſeriarum valle degentibus prorſus impervii, nomen, ac rationem ſibi juſtè vendicet. Quoniam autem ſcrutator Majeſtatis opprimitur à gloria, ne incidamus in Scyllam, cupientes vitare Charibdim, Religionis partem duximus ab ejuſmodi inquiſitione ſuperſedere: maximè cùm id vetitum videatur à ſum-

à ſummis Pontificibus, Paulo V. anno 1612. & Urbano VIII. anno 1625. Iterumque anno 1641. Ne quis videlicet abſque ſpecialis ſummi Pontificis licentia, de ejuſmodi divinorum auxiliorum diſcrimine acriores olim ſedatos conflictus diſputationibus in lucem editis, ac prælo commiſſis reſtauraret.

DISPUTATIO TERTIA.

De Effectibus, & Præcellentiis Gratiæ ſanctificantis.

SAnctificantis gratiæ dignitatem, ac præcellentiam vix detegere, & ſatis æſtimare poteſt humanæ mentis quantumvis oculata perſpicacitas; eamquippe toti ipſi naturæ antecellere nullus eſt, qui non agnoſcat: præter enim nativum decus ſupra ſphæram naturæ ſitum, æſtimationis item jure, ac pretio ſuæ naturæ ſic eminet, ut meritò de illa dicatur illud Proverb. 8. *Melior eſt cunctis opibus pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.* Habet enim prærogativa gratiæ præ natura, hunc gloriæ titulum, ut ejus pars infima cunctis naturæ bonis præponderet: *Melior eſt enim unus timens Deum*, inquit Eccleſiaſtes, *quàm mille filii impii.*

Imò parum eſt, quòd toti naturæ emineat, niſi ſit etiam iis ſuperior quæcumque Deus mirabiliter patravit; ſiquidem Deus gloriam omnipotentiæ divinæ parcendo maximè, & miſerando manifeſtat. Quocirca annuunt Theologi, gratiam ſanctificantem omnium Dei operum eſſe præſtantiſſimum; eminet enim ſupra creationem, necnon & mortuorum ſuſcitationem: cùm enim ante actam vitam dolore criminum reſcindunt homines, ſeriòque ad frugem redeunt, majus profectò quiddam, & excellentius, quàm ſi corpus mortale immortali gloria induerent, mortuos in vitam excitarent, hominem ex nihilo crearent; nam, inquit Sanctus Auguſtinus ferm. 15. de verbis Apoſtoli: *Si hominem te fecit Deus, & juſtum tu te facis, melius aliquid facis, quàm fecit Deus.* Quapropter Sanctus Chryſoſtomus hom. 4. lethali confoſſam vulnere denuo animam inſtaurare, excellentius quiddam ait eſſe, quàm corpus mortuum excitare. Et meritò quidem tum ex Sancto Auguſtino ſerm. 44. de Verbis Domini: *Corpus vitæ reddatur iterum caſuræ, anima nunquam deſituræ.* Ex quo item affirmat Sanctus Gregorius lib. 3. Dialogo cap. 17. pluris eſſe converſionem Pauli Chriſtum perſequentis, quàm ſuſcitationem quatriduani Lazari in ſarcophago fœtentis.

Hinc egregiè Ricardus à S. Victore in Benjamin cap. 44. negat poſſe quid majus hominibus à Deo tribui, quàm ut ad vitam meliorem ſuo miniſterio nocentes revocent, & ex familia dæmonis in Dei filios traducant: grandius namque non eſt carnem fragili vitæ, boniſque perituris, & voluptatibus reddere, quàm æternis.

At quod omnibus gratiæ præcellentiis longè præſtat, eſt quòd ipſa increatæ Dei naturæ participationem conferat; cujus excellentiſſimi conſortii primus nos admonuit Sanctus Petrus, dum ea in gratiæ commendationem dixit, „ Maxima & pretioſa commiſſa nobis donavit Deus, ut „ per hæc ſiamus divinæ conſortes natu- „ ræ. Cujus doni excellentiam non poſſunt S. Doctores pro voto prædicare. Cenſet enim beatus Areopagita in ordinem, ſtatumque divinum vi gratiæ ſublatis, vitam nobis divinam inſpirari: Sanctus Maximus divinitatem dari, pervadente gratia naturam cæleſti luce, ac ultra conditionis ſuæ claſſem efferente: Sanctus Thomas, per gratiam nos deificari; *Quod enim ſubſtantialiter eſt in Deo*, inquit 1. 2. quæſt. 110. *accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem.*

Hujus autem præcellentiſſimi doni, ut aliquam pro viribus notitiam aſſequamur, præſentem diſputationem ſicut & præcedentes tribus Articulis abſolvemus: quorum *primus* aperiet, quæ ſint præviæ diſpoſitiones ad gratiam ſanctificantem deſiderandæ. *Secundus* declarabit terminum, à quo fit juſtificatio, nempe peccatorum remiſſionem, & ipſius cum peccatis gratiæ pugnam. *Tertius* denique manifeſtabit terminum, ad quem, juſtificationis, ſcilicet ipſam gratiam ſanctificantem, ejuſque eximias dotes, ac præcellentias.

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

De Diſpoſitionibus ad gratiam ſanctificantem deſiderandis.

HIc non eſt futurus ſermo de juſtificatione parvulorum, quæ fit in baptiſmate; cùm enim non ſint rationis, & libertatis compotes, apertè conſtat illos abſque ullo motu liberi arbitrii, & ſine prævia diſpoſitione ex parte ipſorum, juſtificari: nec diſputamus illam de juſtificatione, quatenus complectitur omnes illos motus, quibus excitamur à Deo, ut ad meliorem frugem recipiamur: ad hos enim motus divinitùs excitatos, certum eſt nullam ex parte hominis diſpoſitionem requiri, ſed pendere ſolùm ex mera Dei miſericordia, gratuitoque illius beneficio. Agimus igitur dumtaxat de juſtificatione adultorum, quæ fit per actum intellectus, & voluntatis; cùm enim illæ facultates ſpirituales ſint, & gratiæ, ac donorum cœleſtium ſuſceptivæ, inde fit, quòd ad illa chariſmata ſuſcipienda, adulti ſeſe diſponere debeant per aliquos actus intellectus, & voluntatis. Tria igitur maximè hìc veniunt determinanda. *Primum*, An homo ex parte ſui concurrere debeat, & ſeſe diſponere ad gratiam juſtificationis ſuſcipiendam. *Secundùm*, An & qualis actus intellectus deſideretur ad juſtificationem. *Tertium*, Quot & quinam ad eundem prærequirantur voluntatis actus.

QUÆSTIO PRIMA.

An homo ſeſe diſponere debeat ad gratiam juſtificationis.

NOtandum primò, certum eſſe, quòd homo non poſſit ex æquo per ſolas naturæ vires ſeſe præparare ad gratiam ſanctificantem; id enim apertè evincitur ex Scriptura ſacra contra Pelagianos; eis maximè textibus, quibus aſſeritur Deum nos prævenire, & ad ſe ſuis divinis motibus pellicere, & attrahere. Sic pſalmo 20. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepiſti, &c.* Hinc enim conſtat hominem ex ſe, & propriis viribus nil omnino conferre ad ſalutem: proindeque nec ad gratiam ſanctificantem, quæ eſt ſemen vitæ æternæ. Id ipſum definiunt Concilia, maximè Dioſpolitanum, in quo Pelagius coactus eſt fateri, gratiam non dari ſecundùm merita noſtra: Et Arauſicanum Can. 4. & Can. 7. ut videre eſt in præludiis hujuſce tractatus: at omnium clariſſimè Tridentinum Seſſ. 6. Can. 3. *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti illuminatione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.*

Id ipſum apertè docent SS. Patres, maximè S. Auguſtinus, qui totus eſt in adſtruenda illa gratiæ neceſſitate ad juſtificationem, in libris quos adverſùs Pelagianos edidit; præſertim verò c. 24. libri primi ad Bonifacium, ubi ait: Pelagianis non immeritò „ anathema dicimus, qui tam ſunt inimici „ gratiæ Dei, quæ venit per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ut eam dicant „ non gratis, ſed ſecundùm merita noſtra „ dari, ac ſi gratia jam non ſit gratia: „ tantumque conſtituunt in libero arbitrio, quo in profundum demerſus eſt „ homo, ut eo benè utendo, dicant hominem mereri gratiam, cùm nemo benè illo uti poſſit, niſi per gratiam, quæ „ non ſecundùm debitum redditur: ſed „ Deo gratis miſerante donatur. „

Nec obſtat quòd Proverb. 17. dicatur: *Hominis eſt præparare animam*; nam, ut optimè ait S. Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium capite 9. Hominis eſt præparare animam cum adjutorio Dei tangentis cor hominis, per auxilium gratiæ; non autem ſine ullo prorſus gratiæ beneficio; quia ex Proverb. 8. *Præparatur voluntas à Domino.* Unde ſolùm hic determinandum ſupereſt, utrùm homo prærequirat in ſe aliquas diſpoſitiones phyſicas, & morales, quas ipſe cum auxilio gratiæ poſſit adhibere, ut ſeſe ad gratiam ſanctificantem præparet, quod ut evidentiùs appareat,

Notandum ſecundò; duplicem vulgò diſtingui diſpoſitionem, unam ex parte ſubjecti, alteram ex parte agentis, ſeu cauſæ efficientis. Prior præparat ſubjectum ad formam recipiendam, v. g. calor ad formam ignis, organizatio corporis humani ad animam rationalem: Poſterior movet, atque determinat agens ad formam inducendam, idque vel *phyſicè*; qua ratione calor determinat ignem ad inducendam formam ignis in ſubjectum ultimò diſpoſitum; vel *moraliter*, qua ratione actus honeſti ſupernaturales

tales movent Deum ad communicandum hominibus ſua dona ſupernaturalia.

Sciendum inſuper, quòd duobus modis forma requirat aliquam diſpoſitionem ex *parte ſubjecti*, uno modo ad expellendam formam contrariam; alio modo ad præparandum ſubjectum, ut rationabiliter in eo recipiatur. Certum eſt autem, quòd gratia ſanctificans nullam per ſe requirat diſpoſitionem ex parte ſubjecti, ut in eo connaturaliter recipiatur: Tum quia ſine hujuſmodi diſpoſitione recipitur in parvulis, & in iis qui in utero materno ſanctificantur, ut in Jeremia, & Joanne Baptiſta; Tum quia nulla eſt aſſignabilis ejuſmodi diſpoſitio.

Talis namque diſpoſitio eſſet vel actus, vel habitus; ſi habitus, ille eſſet vel naturalis vel ſupernaturalis: at non poteſt naturalis habitus eſſe diſpoſitio phyſica ad formam ſupernaturalem, qualis eſt gratia, non etiam ſupernaturalis, alioqui, cùm hic habitus tam eſſet improportionatus naturæ, quàm gratia, aliam diſpoſitionem ejuſdem ordinis ſupernaturalis prærequireret, & ſic procederetur in infinitum. Non etiam actus, quia diſpoſitio phyſica, & forma debent eſſe in eodem ſubjecto; gratia autem ſanctificans ſubjectatur in voluntate, ut probavimus alibi: actus autem fidei, qui primus inter diſpoſitiones ad gratiam ſanctificantem inſtituitur, eſt formaliter, & in intellectu: igitur non poteſt ille eſſe phyſica diſpoſitio ad ſanctificantem gratiam recipiendam. Hic itaque ſermo eſt dumtaxat de diſpoſitione morali, quales ſunt actus moraliter boni tum intellectus cùm voluntatis.

Notandum tertiò, quòd etſi ante gratiæ ſanctificantis infuſionem homo peccator, & Deo exoſus habeatur, nihilominus omnia ejus opera etſi non ſint Deo grata, & accepta de condigno ad vitam æternam, nihilominus non omnia ſunt formaliter peccata, nec divinæ animadverſionis, & execrationis digna; aliqua enim prorſus poſſunt eſſe indifferentia, hoc eſt, nec bona nec mala moraliter: alia verò ſunt ſaltem de congruo meritoria, quæ ſcilicet eliciuntur ab intellectu, & voluntate cum gratiæ actualis auxilio, quæque hominem è peccatorum ſordibus emergere cupientem ad Deum promovet, ſuntque veluti diſpoſitiones præviæ ad gratiam ſanctificantem recipiendam. Unde hominis adhuc in peccato jacentis triplicis generis ſunt opera: alia quidem peccaminoſa, alia indifferentia, alia verò ad gratiam diſponentia, de quibus ultimis hic dumtaxat inquiritur, an reverà homo ſeſe ad gratiam ſanctificantem diſponere poſſit. Quam utique veritatem aperiet

CONCLUSIO UNICA.

De *fide eſt hominem adultum ſuis liberis actibus divino ſuffragante auxilio, ſeſe ad juſtificationis gratiam diſponere*. Ita definivit Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 9. his verbis: *Si quis dixerit ſola fide impium juſtificari, itaut intelligat nihil aliud requiri, quod ad juſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe eum ſuæ voluntatis motu præparari, atque diſponi, anathema ſit*.

Probatur primò illis omnibus Scripturæ oraculis, quibus homines ad converſionem ſui in Deum invitantur. Sic Iſaiæ 45. *Convertimini ad me, & ſalvi eritis*. Zachariæ 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*. Joelis 3. *Convertimini ad me in toto corde veſtro &c.* Converſio autem illa fieri nequit abſque motu liberi arbitrii: igitur hic eſt ad gratiam ſanctificantem prærequiſitus. Hinc Proverb. 16. *Hominis eſt animam præparare*.

Probatur ſecundò auctoritate ſanctorum Patrum; maximè verò S. Auguſtini, apertè docentis pluribi hominem neceſſariò debere Deo cooperari ad ſui juſtificationem. Sic tract. 72. in Joannem: *Salutem*, inquit, *in impio, ſed non ſine impio Chriſtus operatur*. Et ſermone 3. de verbis Apoſtoli cap. 11. exponens hæc verba: *Quotquot Spiritu Dei aguntur, ii ſunt Filii Dei*; ſic ait: *Dicit mihi aliquis, Ergo agimur, & non agimus; imò & agis, & ageris; & tunc bene agis ſi à bono ageris: Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adjutor eſt: ipſum nomen adjutoris præſcribit tibi, quia & tu ipſe aliquid agis: agnoſce quid poſcas, agnoſce quid confiteris, quando dicis*; adjutor meus eſto, ne derelinquas me. *Adjutorem, utique invocas Deum; nemo adjuvatur ſi à Deo nihil agatur*. Et rurſus exponens illud Apoſtoli: *Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, ait: *Si non eſſes operator, Deus non eſſet cooperator*. Hinc Serm. 15. celebrem ſententiam effert: *Qui fecit te ſine te, non juſtificabit te ſine te; fecit neſcientem, juſtificat volentem*.

Suffragatur etiam ratio Theologica: ſicut enim homo liberè eſt à Deo averſus per peccatum, congruum eſt etiam, ut ad eum liberè convertatur: ſed talis converſio non foret libera, niſi homo ad illum voluntariè converteretur: igitur ita eſſe debet.

Deinde, In juſtificatione movetur homo à Deo ad juſtitiam ſecundùm conditionem naturæ ſuæ: ſed homo ſecundùm propriam naturam habet, quòd ſit liberi arbitrii compos: igitur in eo qui habet uſum liberi arbitrii, non fit motio à Deo ad juſtitiam abſque motu ipſius liberi arbitrii.

Denique. Si quid obſtaret ne homo liberè concurreret ad juſtificationem, maximè, vel quia ipſius libertas ita peccato fuit detrita, ut nullatenus ampliùs uſum habeat: vel quia ita per gratiam actualem efficaciter movetur ad juſtificationem, ut potiùs agatur, quàm agat: ſed neutrum obſtare poteſt. Non quidem primum, quia per gratiam ſanatur voluntas, ut poſſit ſanata bonum illud proſequi, quod infirma non poterat. Hinc S. Aug. l. 1. operis imperfecti ait: *Tum eſſe liberum laudabiliter arbitrium, quando fuerit Dei gratia liberatum.* Non etiam ſecundum, quia, ut ait idem S. Aug. Epiſt. 89. *Voluntas libera tantò erit liberior, quantò ſanior; tantò autem ſanior, quantò divinæ miſericordiæ gratiæque ſubjectior.* Hinc lib. de Spiritu, & Littera cap. 30. *Liberum arbitrium*, inquit, *evacuamus per gratiam, abſit; ſed magis liberum arbitrium ſtatuimus: ſicut enim lex per fidem, ſic liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, ſed ſtatuitur. Neque enim lex impletur, niſi libero arbitrio, ſed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam ſanatio animæ à vitio peccati, per animæ ſanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium juſtitiæ dilectio, per juſtitiæ dilectionem legis operatio: ac per hoc ſicut lex non evacuatur, ſed ſtatuitur per fidem; quia fides impetrat gratiam qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non evacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur; quia gratia ſanat voluntatem, qua juſtitia liberè diligatur.*

Dices primò: Non poteſt homo ſeſe ad gratiam ſanctificantem diſponere per id quod peccaminoſum eſt: ſed omnes hominis peccatoris actus ante gratiam ſanctificantem adeptam, ſunt peccaminoſi; non enim poteſt arbor mala bonos fructus facere: igitur per proprios actus homo non poteſt ſeſe ad gratiam diſponere.

Diſtinguo majorem: Non poteſt homo ſeſe diſponere ad gratiam ſanctificantem per actus, qui ſunt peccaminoſi tam ſecundùm ſtatum, quàm ſecundùm affectum operantis, concedo: qui ſunt peccaminoſi duntaxat ſecundùm ſtatum, non verò ſecundùm affectum, nego: & ſimiliter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia; nam, ut diximus in tertio notabili, hominis adhuc in peccato jacentis actus diſtingui poſſunt triplicis generis; aliqui enim ſunt moraliter mali provenientes ex affectu deficiente à recto rationis dictamine, & illi ſunt formaliter peccata: alii ſunt nec boni, nec mali moraliter, ſed indifferentes: cæteri denique poſſunt eſſe moraliter boni; illi maximè, quibus homo divina gratia illuſtratus, & adjutus cupit à peccatis ad gratiam reſurgere; qui quidem actus poſſunt dici peccaminoſi ſecundùm ſtatum, quia fiunt ab homine in peccato jacente; non verò ſecundùm affectum, quia non procedunt ab affectu peccandi.

Dices ſecundò: Si homo per proprios actus poſſet ſeſe diſponere ad gratiam ſanctificantem, vera eſſet hæc propoſitio: *Homo ſe juſtificat propriis actibus*: ſed plurimi Theologi hanc propoſitionem falſam eſſe judicant: igitur & illam unde ſequitur.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Vera eſſet illa propoſitio in ſenſu formali, & totali, hoc eſt, homo ſe juſtificaret producendo formam ſeu gratiam juſtificantem, qua formaliter juſtificatur, nego: vera eſſet in ſenſu partiali diſpoſitivo, hoc eſt, homo divina gratia ex parte adjutus, etiam per proprios actus ad gratiam ſeſe diſponeret, concedo. Hac enim ratione nemo Theologorum poteſt illam propoſitionem falſitatis inſimulare; ſimiles namque in Scriptura leguntur. Sic cap. 18. Ezechielis: *Ipſe animam ſuam vivificabit*. Jeremiæ 4. *Lava à malitia cor tuum*. Secundæ ad Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* 1. Joann. 3. *Omnis qui habet hanc ſpem in eo ſanctificat ſe.*

Dices tertiò: Ex Concilio Arauſicano ſecundo cap. 4. *Ut à peccato purgemur, Deus voluntatem noſtram non expectat*: Igitur ad juſtificationem non præparatur per motum liberæ voluntatis.

Diſtinguo antecedens: Deus non expectat voluntatem, quæ præveniat ejus gratiam excitantem, & adjuvantem, concedo: quæ

cum

cum gratia adjuvante ſeſe ad ſanctificantem præparet, nego.

Dices quartò: Adulti interdum juſtificantur abſque ullo motu liberi arbitrii; narrat enim S. Auguſtinus lib.4. Confeſſ. c.4. quemdam ex ſuis amicis, dum laboraret febribus, jacuiſſetque diu ſine ſenſu in ſudore lethali; dùmque deſperaretur de ejus ſanitate mentis, & corporis, his in anguſtiis baptizatum eſſe neſcientem, & renatum: Igitur, &c.

Diſtinguo antecedens: Adulti amentes, qui nullum umquam rationis uſum habuerunt, ſanctificantur abſque ullo liberi arbitrii uſu, concedo: eadem enim eorum ratio eſt ac parvulorum: adulti amentes, qui aliquando ratione uſi ſunt. Diſtinguo rurſus: juſtificantur abſque motu liberi arbitrii præſente, cùm baptizantur, concedo: antecedente baptiſmum, putà dum eſſent ſani judicii, nego: adhuc enim, ut aliquis adultus rationis compos ita baptizetur vel abſolvatur, neceſſum eſt quòd antequam in lethalem morbum, qui rationem extinguat, incidat, priùs baptiſmum, aut reſolutionem ſacramentalem fuerit deprecatus.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter actus fidei concurrat ad juſtificationem.

Certum eſt fidem neceſſariò prærequiri ad noſtra juſtificationem, id enim apertè teſtatur Scriptura ſacra, Matth. ultimo: *Qui non crediderit, condemnabitur*. Joan. 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri bis qui credunt in nomine ejus*. Joan.3. *Qui non credit jam judicatus eſt*. Hebr.11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Et rurſus: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & requirentibus ſe remunerator eſt*. Hinc Concilium Trident. ſeſſ.6.cap.6. ait: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam dum excitat divina gratia, & adjuti fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe quæ divinitùs revelata, & promiſſa ſunt*. Unde S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanctorum, cap.7. ait: *Ex fide autem Apoſtolus ideo dicit juſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, de qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, quibus juſtè vivitur*. Quapropter pluribi docet, maximè lib. de peccatorum origine, cap.4. ſine fide Incarnationis, mortis, & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos juſtos, ut juſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari, & Dei gratia juſtificari. Difficultas dumtaxat remanet, qualis actus ille fidei eſſe deberet: quod ut percipiatur evidentiùs,

Notandum 1. hæreticos hujus temporis unà cum Calvino lib.3. Inſt. cap.2. ut aliàs dictum eſt, triplicem diſtinguere fidem: Unam *hiſtoricam*, qua credimus vera eſſe, quæ revelata ſunt à Deo, quaque credimus ea quæ in Scripturis ſacris continentur eſſe vera, quia certi ſumus ea eſſe propoſita, & tradita à Deo, qui verax eſt: de qua fide loquitur Apoſtolus ad Heb. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei*. Secundam appellant *fidem miraculorum*, quam Calvinus loco mox laudato ſic definit. Edendorum miraculorum facultas. Veriùs definiri poteſt ipſamet hiſtorica fides, quatenus annexam habet virtutem patrandi miracula, credendo nempe nihil eſſe quod à Deo fieri non poſſit: de qua fide loquitur Apoſtolus 1. Corinth. cap.13. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam*. Tertiam vocant *fidem promiſſionis*, qua credimus veras eſſe Dei promiſſiones de gratuita peccatorum remiſſione per Chriſti merita, cujus utique fidei, ſeu confidentiæ, vel fiduciæ, quam habet homo in promiſſione, & miſericordia Dei, ut ait Calvinus, fit ſermo Matth. ultimo his verbis: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſalvus erit*. Et has tres fidei ſpecies reſpondere dicunt tribus in Deo proprietatibus: fidem hiſtoricam, veritati; fidem miraculorum, potentiæ: fidem promiſſionum, bonitati ac miſericordiæ Dei.

Subjiciunt autem ad juſtificationem neceſſariam non eſſe ſolùm fidem hiſtoricam (ut volunt Catholici) nec etiam fidem miraculorum; ſed dumtaxat fidem promiſſionum; quam rurſus duplicem diſtinguunt: unam *generalem*, qua credimus promiſſam eſſe peccatorum remiſſionem his omnibus, qui in Chriſtum credunt: alteram *particularem*, qua unuſquiſque ſibi divinam promiſſionem applicans credit ſeu potiùs confidit ſibi omnia ſua peccata dimiſsa eſſe per Chriſtum; quam utique ſolam fidem ſpecialem homines juſtificare contendunt. Hinc Calvinus loco mox citato, *num.7.* Sic definit fidem juſtificantem: Nunc, *inquit*, juſta fidei definitio nobis conſtabit, ſi dicamus eſſe divinæ erga nos benevolentiæ „ firmam certamque cognitionem, quæ „ gra-

„ gratuitæ in Chriſto promiſſionis veritate „ fundata per Spiritum ſanctum, & revela- „ tur mentibus noſtris, & cordibus obſi- „ gnatur: Quibus verbis etiamſi velit fidem eſſe firmam certamque cognitionem, quia tamen vult objectum hujus cognitionis eſſe Dei benevolentiam, non aliud intelligit per fidem juſtificantem, quàm fiduciam in Deo; quæ utique fiducia non eſt actus intellectus, ſed voluntatis.

Notandum ſecundò quantum ſpectat ad præſentem difficultatem, duos poſſe diſtingui actus intellectus, quorum *primus* eſt ipſa notitia veritatis certa, & explorata: *Secundus* verò eſt aſſenſus datus veritati propoſitæ: quiquidem duo actus valde invicem diſtinguuntur; prior enim connotat in ipſo intellectu cognitionem, & intelligentiam ejus, quod affirmatur vel negatur in propoſitione; poſterior autem non poſtulat talem penetrationem, & intelligentiam ejus, quod affirmatur vel negatur, ſed dumtaxat ſignificat aſſenſum datum propoſitioni: qui utique plerumque fit abſque ulla diſquiſitione veritatis propoſitæ, ut patet in fide humana, in qua plerumque propter magnam authoritatem dicentis, aſſenſum præbemus rei aliàs nobis ignotæ. Hinc Calvinus putat hunc fidei actum eſſe notitiam veritatum in Scriptura propoſitarum, non autem aſſenſum; quapropter, *num.* 2. invehit in Doctores Catholicos, quòd ſolum aſſenſum fidei ad juſtificationem neceſſariò prærequirant: Hinc „ *num.* 5. ait hanc ſenſus ſubmiſſionem eſſe „ fidei præparationem, quæ ornatur fidei „ titulo, cujus tamen nonniſi initium eſt; „ adeoque ſumpta hac voce *fidei* impropriè. „ Subdit autem: Docilitas cum proficiendi „ deſiderio longè diſtat à craſſa ignoran- „ tia, in qua torpent, qui fide implicita, „ qualis fingitur à Papiſtis, contenti ſunt: „ nam ſi Paulus eos ſeverè damnat, qui „ ſemper diſcentes numquam ad ſcientiam „ veritatis pervenerunt; quantò graviorem „ ignominiam merentur, qui data opera „ affectant nihil ſcire?

Quibus verbis fingit Calvinus nos velle quòd ſinguli Fideles nullius myſterii fidem explicitam, & notitiam habere teneantur; quod utique apertum mendacium eſt; nemo enim eſt Catholicorum, qui non ſentiat quemlibet adultum debere explicitè credere præcipua duo fidei myſteria, ſcilicet Trinitatis, & Incarnationis, adeoque qui non teneatur iſta myſteria agnoſcere ea cognitione, quæ ad id prærequiratur: Sed negamus quòd eorum myſteriorum, quæ credimus explicitè, perfectam, & exploratam notitiam habere debeamus, quòdque non tenentur Fideles omnes ſingulorum myſteriorum talem habere cognitionem; & tandem quòd in apprehenſione, & cognitione non conſiſtat fides juſtificans, ſed in ipſo aſſenſu, qui ſequitur ad authoritatem proponentis.

Notandum tertiò, quòd fides tribus modis ſpectari poteſt in ordine ad juſtificationem: *Primò*, tamquam diſpoſitio prævia, qua homo divina gratia excitante, & adjuvante illuſtratus ſe ſe præparat ad juſtificationis gratiam: *Secundò*, tamquam cauſa formalis, ita ut ſenſus ſit utrùm per ſolam fidem apprehendentem Chriſti juſtitiam homo formaliter juſtificetur. *Tertiò* denique, conſiderari poteſt fides tamquam aliquid conſequens ad juſtitiam conſervandam, ita ut ſenſus ſit, utrùm ſola fides ſine operibus ſufficiat ad juſtitiam formandam, & ſalutem aſſequendam. Volunt autem hæretici hujus temporis fidem eſſe cauſam noſtræ juſtificationis, & ad eam prærequiri tamquam inſtrumentum juſtitiæ percipiendæ; non quòd non annexas habeat alias virtutes; ſed quòd illa ſola juſtificet impium. *Sicut* enim, inquit Calvinus in antidoto, *calor Solis, ſolus eſt, qui terram calefacit, nec tamen ſolus ipſe ineſt Soli, ſed cum ſplendore; ita fidem oportet non eſſe ſolam, ſed habere comites, licèt illæ non juſtificent, ſed ſola fides.*

His ita præſuppoſitis, tria maximè hac in quæſtione determinanda ſunt: *Primum* quidem, quòd fides conducens ad juſtificationem, non ſit fiducia, ſeu fides ſpecialis promiſſionum, ſed illa fides, ſeu aſſenſus intellectus, quo credimus vera eſſe, quæ divinitùs revelata, atque promiſſa ſunt. *Secundùm*, quòd actus ille fidei non ſit ipſa myſteriorum notitia, ſed aſſenſus qui ſequitur ad authoritatem proponentis. *Tertium* denique, quòd cæteræ virtutes, & actus moraliter boni, qui prærequiruntur ad juſtificationem unà cum fide, ſint etiam diſpoſitiones propriè dictæ, non ſecus ac fides ipſa; nec minùs ſunt inſtrumenta juſtitiæ percipiendæ, quàm ſit ipſa fides.

CONCLUSIO PRIMA.

F*ides conducens ad juſtificationem, non eſt ſpecialis iſta fiducia, qua unuſquiſque in par-*

particulari credit omnia ſua peccata propter Chriſti meritum ſibi eſſe remiſſa. Hæc eſt de fide determinata in Concil. Trident. ſeſſ.60. can.12. his verbis: *Si quis dixerit fidem juſtificantem nihil aliud eſſe, quàm fiduciam divinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua juſtificamur, anathema ſit*.

Probatur primò ex Scriptura ſacra exprimente fidem juſtificantem per verba, quæ ſignificant illam pertinere ad intellectum, & ipſam juſtificationem ipſi quoque fidei, quam hæretici hiſtoricam, & miraculorum vocant, attribuit; Sic Marci ultimo. *Prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Joan.6. *Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Rom.10. *Hoc eſt Verbum Fidei, quod prædicamus, quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris*. Heb.10. ubi dixit: *Juſtus autem meus ex fide vivit*, ſtatim capite ſequenti ſignificat hanc fidem juſtificantem pertinere ad intellectum, dicens: *Fide credimus aptata eſſe ſæcula Verbo Dei*. Et ibidem: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator eſt*; Hinc Act.8. Eunucho petenti Baptiſmum dicendo: *Ecce aquam; quis prohibet me baptizari?* reſpondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet*: & reſpondens ait, *Credo Filium Dei eſſe Jeſum Chriſtum.* Ex quibus omnibus patet fidem prærequiſitam ad gratiam ſanctificantem, pertinere ad intellectum, & ſubinde non eſſe illam fiduciam, quam obtrudere nituntur hæretici.

Eandem veritatem conſtanter docent ſancti Patres, imprimis Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 54. ubi duplicem fidem agnoſcit, & diſtinguit: unam dogmaticam, quam hiſtoricam appellat, alteram quæ eſt gratia gratis data, per quam miracula patrantur: affirmatque per fidem dogmaticam formatam latronem in cruce ſalutem fuiſſe conſecutum, & ibidem nos per eam ſalvari. Subſcribit S. Auguſtinus pluribi, maximè lib. de prædeſt. Sanctorum, ubi neceſſitatem fidei, à qua noſtra ſalus originem ducit, donum Dei eſſe demonſtrat; *Quamquam*, inquit, *& ipſum credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare, non enim omnis qui cogitat credit, cùm ideo cogitent plerique ne credant: ſed cogitat omnis, qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit*. Adſtipulatur S. Leo, ſerm.4. de Epiphania, his verbis: *Hoc eſt quod juſtificat impios, hoc eſt quod ex peccatoribus facit Sanctos, ſi in uno, eodemque Domino noſtro Jeſu Chriſto, & vera Deitas, & vera credatur humanitas*.

Probatur denique ratione. Fides quæ ad juſtificationem prærequiritur, ea eſt quàm Chriſtus, & Apoſtoli prædicaverunt, & de qua priùs inſtrui debent Catechumeni, quàm ad baptiſmum accedant: atqui fides illa pertinet ad intellectum; igitur fides ad juſtificationem neceſſaria, eſt actus intellectus. *Deinde*, Fiducia illa quam peccator quiſque habet in Dei bonitate, & miſericordia, reverà diſtinguitur à fide tamquam quid ad eam conſequens, ſeu tamquam cauſa à ſuo effectu, ut obſervat Apoſt.3. ad Epheſ. his verbis. *In quo* (ſcilicet Chriſto) *habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem ejus*. Contingit enim interdum aliquem juſtificari per actum fidei formatæ, priùs quàm habeat illam fiduciam. Sic hemoroiſſa apud Lucam, cap.8. declaratur habuiſſe actum fidei formatæ, his verbis: *Si tetigero fimbriam veſtimenti ejus, ſalva ero*; Quapropter verbis ſequentibus, vocatur à Chriſto Domino *filia*, quia, ut notat S. Hieronymus ad illum locum Evangelii, per iſtum actum fidei formatæ fuerat juſtificata, poſteà verò illam hortatur Chriſtus ad habendam fiduciam, iſtis verbis: *Confide filia*, ubi confidentia, ſeu fiducia ſupponit fidem juſtificantem præcedentem, ut aliquam ſui cauſam: igitur hæc fiducia ad gratiam juſtificationis non prærequiritur.

Denique, Fides illa ſpecialis promiſſionis, gratis conficta eſt, quippe nullibi revelavit Deus particularibus hominibus quòd eorum peccata ſint remiſſa: proferant enim hæretici aliquos Scripturæ textus, quibus ſignificetur privata eorum peccata eſſe à Deo remiſſa; nullam enim aliam revelationem præter Scripturam ipſi admittunt, & nihil fide divina, & juſtificante credi debet, niſi quod Deus revelavit, cùm fidei objectum non ſit aliud, quàm veritas à Deo revelata. Scio equidem quòd ubi eis fit talis inſtantia, illos proferre teſtimonia Scripturæ, quibus continentur promiſſiones generales, factæ omnibus ad Deum rectè converſis: aut ſpeciales, putà eas, quæ factæ fue-

fuerunt Magdalenæ pœnitenti, Lucæ 7. bono latroni. Lucæ 23. Paralitico, Matth. 9. Verùm hæc non ſignificant ipſis hæreticis parem gratiam eſſe conceſſam, nec ullo Scripturæ textu evincere poſſunt ſe in particulari, & ſigillatim eſſe ritè converſos, nec eſt conſequens quòd ſi ſpeciali privilegio id Magdalenæ, Latroni, & Paralitico revelavit, parem quoque gratiam Lutheranis, & Calviniſtis concedat: igitur fiducia illa omnino confiſta eſt, & abſque ullo fundamento excogitata.

Reponunt hæretici, ſe non negare fidem juſtificantem eſſe actum intellectus; ſed dumtaxat quòd non includat ſolùm actum intellectus, ſed etiam habeat actum confidentiæ, qui ad voluntatem ſpectat. Ita Calvinus locis citatis, ubi ſic loquitur: Non „ negamus interim, quin fidei officium ſit „ veritati Dei ſubſcribere, quoties & quid- „ quid, & quocumque modo loquitur.

Verùm hæc reſponſio non obſtat, quin reverà in errore verſentur; quippe nolunt hunc actum intellectus conferre ad juſtificationem per ſe, ſed tantùm ratione confidentiæ, ſeu fiduciæ ſibi adjunctæ, quia putant eam ſolam fidem eſſe juſtificantem, quæ cum mortali peccato conſiſtere nequit: ſed fides ut præciſè pertinet ad intellectum, poteſt cum mortali peccato conſiſtere: igitur putant fidem ut præciſè pertinet ad intellectum, non eſſe juſtificantem. *Deinde* volunt fidem juſtificantem eam eſſe, per quam apprehendimus, recipimus, & nobis applicamus juſtitiam; at cenſent nos per ſolam voluntatem accipere oblatam promiſſionem remiſſionis peccatorum: igitur nolunt fidem ad intellectum ſpectantem conferre ad juſtitiam. *Denique*; non aliter volunt fidem ad intellectum pertinentem conferre ad juſtificationem, quàm actus ſpei, & charitatis; ſed docent quòd etſi fidei juſtificanti adjuncti ſint actus ſpei, & charitatis; non tamen propriè juſtificant: ſed ſola fides: ergo à pari, volunt quòd etſi fides juſtificans includat generaliter eam fidem, quatenus ad intellectum pertinet, nempe quatenus ſumitur pro aſſenſione data rebus à Deo revelatis: ipſa tamen aſſenſio non confert ad juſtificationem, quæ doctrina directè militat in oracula Scripturæ ſacræ, & ſanctorum patrum à nobis ſuprà laudata: igitur illa hæreticorum reſponſio eos ab errore non vendicat.

Objiciunt primò, hæretici illos Scripturæ textus, qui videntur ſignificare juſtificationem ſequi ad fidem, prout illa ſignificat fiduciam, ſeu confidentiam; ſic ad Rom. 4. *ideo ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, &c.*

Reſpondeo Textum Apoſtoli non intelligi de promiſſione juſtificationis facta huic, & illi ſigillatim, & in particulari, quam hæretici volunt includi in fiducia, quæ ſecundùm illos intelligitur nomine fidei: ſed tantùm loquitur Apoſtolus de promiſſione vocationis Gentium ad fidem, & adventus Chriſti Domini, ut patet ex præcedentibus; quippe ait promiſſum fuiſſe Abrahæ, quòd eſſet futurus Pater omnium credentium, non ſolummodò in circumciſione, id eſt Judæorum, ſed etiam in præputio, id eſt Gentilium: vult autem S. Paulus promiſſionem hanc fuiſse firmam, & ſtabilem, ex ea fide dogmatica, quam habuit Abraham de omnipotentia Dei; non autem ex operibus legis Moſaicæ; unde fit ut hæc promiſſio ſeſe etiam extendat ad Gentes, ſubjungit enim: *Ideo ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini*, id eſt, impleatur promiſſio non ſolùm apud Judæos, qui ſecundùm carnem ſunt filii Abrahæ, ſed etiam apud Gentiles, qui ſecundùm fidem ſunt filii Abrahæ, igitur Apoſtolus ibi loquitur de fide quatenus pertinet ad intellectum. Quod inſuper conſtat ex verbis ſequenti- „ bus, ait enim confortatus eſt (Abraham) „ fide dans gloriam Deo; pleniſſimè ſciens, „ quia quæcumque promiſit Deus, potens „ eſt, & facere: ſed fides per quam homo „ novit Deum poſse ſtare promiſſis ſuis, pertinet ad intellectum, ſcire enim eſt actus ſolius intellectus: igitur, &c.

Objiciunt 2. illud 1. Joan. 5. *Hæc ſcribo vobis, qui creditis in Filium Dei, ut ſciatis, quia vitam habetis æternam.*

Reſpondeo præfatum textum nihil quidquam hæreticis patrocinari, cùm Apoſtolus nihil ibi doceat niſi quòd quicumque credunt ſicut oportet, habent vitam æternam in ſpe, eandem habituri in re ſi non excidant à gratia, quam per fidem illam ſunt adepti. *Deinde*, etiamſi illud ſcirent, non eſſet conſequens, quòd fides illa juſtificans ſita eſset in illa confidentia qua quiſque confideret ſibi remiſsa eſse peccata: quippe etiamſi quis noverit, quòd ſi non excidat à gratia, quam fuit adeptus, ſalvus erit, non eſt conſequens, quòd certus ſit ab eadem gratia numquam excidere.

Objiciunt 3. Eos omnes textus, in quibus cre-

credentes jubentur eſſe bono animo, nec de ſua ſalute trepidare. Sic Pſalm.26. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Rom.8. *Quis accuſabit adversùs electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnet?*

Reſpondeo hos omnes textus intelligi de ſpe firma in Deum quam quiſque fidelis habere debet in Dei bonitate, & miſericordia, maximè verò juſti: nempè quòd quandiu illos protegit Deus non habeant quod timeant: at hæc firma ſpes non adſtruit illam falſam confidentiam, quam prætexant hæretici: quippe inde non ſequitur quòd fidelis quiſque certò ſciat ſe eſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis, & peccata ſua ſibi eſſe remiſſa.

Objiciunt quartò illos omnes textus, in quibus jubemur orare Deum cum certa fiducia obtinendi ea, pro quibus rogamus: Sic Matthæi 2. *Omnia quæcumque petieritis in oratione credentes accipietis*. Marci 11. *Dico vobis: omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis*. Jacobi 1. *Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, & dabitur ei, poſtulet autem in fide nihil hæſitans*.

Reſpondeo, præfatos textus etiam hæreticorum dogma non aſtruere, tribus enim modis intelligi poteſt hominem debere habere confidentiam ſe impetraturum eſſe ea, quæ poſtulat. *Primò*, ut non dubitet Deum poſſe facere, quod ab ipſo poſtulat: *Secundò*, Deum velle concedere id, quod poſtulat homo, dummodò illius oratio fiat ſicut oportet. *Tertiò* denique, quòd in particulari certò impetraturus ſit quod poſtulat. Fateor autem quòd prima, & ſecunda ſpecies confidentiæ comitari debeat noſtras orationes, non autem tertia, quia nulli conſtare poteſt abſque ſpeciali revelatione, quòd omnes ad ritè orandum deſideratas conditiones adhibuerit.

Objiciunt denique illud Hebreorum 10. *Habentes fiduciam in ſanguine Chriſti, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei*. Et cap.11. Fides definitur *rerum ſperandarum ſubſtantia*: quibus ſignificari videtur, quòd fides eſt expectatio certa promiſſæ miſericordiæ Dei.

Reſpondeo, in priori textu Apoſtolum non agere de fide requiſita ad primam juſtificationem, ſed de augmento gratiæ, & juſtitiæ: nam ad ejuſmodi aſſenſum, ad quem eos hortatur, poſtulat præmitti emendationem à peccatis, & depoſitionem pravæ conſcientiæ: ait enim: Aſperſi corda à „ conſcientia mala, & abluti corpus aqua „ munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſio- „ nem indeclinabilem: igitur textus ille „ hæreticorum dogmati nullatenus favet.

Ad ſecundum textum dico, Apoſtolum illis verbis ſolùm ſignificare, quòd fides ſit fundamentum eorum omnium, quæ nobis ſperanda ſunt. Hanc autem fidem pertinere ad intellectum, ibidem indicat, dicit enim quòd illa eſt argumentum non apparentium: argumentum autem, & convictio pertinent ad intellectum, & cætera quæ habet in iſto capite idipſum indicant: falſum eſt igitur fidem ibi ſignificare certam expectationem promiſſæ miſericordiæ Dei ad remiſſionem peccatorum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Actus fidei prærequiſitus ad juſtificationem, non eſt notitia, ſive perfecta, ſive imperfecta rerum propoſitarum; ſed eſt aſſenſus quem præbet intellectus rebus ſibi propoſitis, & revelatis.

Probatur prima pars; nempè quòd fides conferens ad juſtificationem non ſit notitia perfecta, variis Scripturæ textibus. Primò quidem ex illo Rom.8. ubi ait Apoſtolus quòd Abraham *credidit in ſpem contra ſpem*: modus enim hic loquendi ſignificat obſcurum, & inevidentem fuiſſe actum fidei Abrahæ, quo credidit Deo dicenti ipſum jam ætate provectum fore Patrem multarum gentium: adeoque fides illa quæ ad Abrahæ juſtificationem contulit, non fuit perfecta notitia, ſeu intelligentia.

Item ex illo 2. ad Corinth. 1. *in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium fidei, & in promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam cùm impleta fuerit veſtra obedientia*. Si autem fides juſtificans impetraret perfectam notitiam, ſeu intelligentiam, non opus eſſet redigere intellectum in captivitatem, ut quis crederet rebus propoſitis: intellectus namque reſevidentes facilè, & abſque ulla captivitate deprehendit, & eis aſſentitur.

Denique, ex illo Hebræorum 11. ubi fides dicitur *argumentum non apparentium*, id eſt, quæ nec ſenſu percipiuntur, nec vi, & efficacia rationum cognoſcuntur, qua particula Apoſtolus denotat formale objectum fidei eſſe teſtificationem quandam obſcuram,

ſcuram, ſecundùm quam materiale objectum fidei non manifeſtatur.

His adde quòd nullus viatorum habuerit umquam evidentem intelligentiam, & perfectam notitiam myſteriorum fidei noſtræ, maximè Trinitatis, & Incarnationis niſi fortè aliquo ſpeciali Dei privilegio hæc evidens cognitio eximiis viris fuerit conceſſa.

Probatur ſecunda pars: nempe quòd fides conferens ad juſtificationem non ſit etiam notitia imperfecta; ſed ſimplex aſſenſus rebus propoſitis. Probatur, inquam, illis Scripturæ S. textibus, in quibus fides diſtinguitur à qualicumque notitia, & intelligentia myſteriorum. Sic Iſaiæ 7. *Si non credideritis, non intelligetis*. Quibus verbis ſignificatur aſſenſum fidei prærequiri ad obtinendam notitiam credendorum. Sic pariter Joan. cap. 20. Chriſtus Dominus loquens de acceſſu ad juſtificationem, ad quam vita æterna ſequatur, pronunciat illos beatos, qui non viderunt, & crediderunt, id eſt, qui non propter aliquas rationes, & argumenta, quibus aliqua veritas manifeſtatur, ſed ex obedientia prompta voluntatis præbent indubitatum, & firmum aſſenſum rebus à Deo revelatis, & ad credendum propoſitis. Sic tandem 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem prophetiam, & noverim myſteria omnia, & ſi habuero omnem fidem, &c.* Quibus verbis Apoſtolus diſtinguit donum tam ſapientiæ, quàm ſcientiæ, per quod habemus intelligentem veritatem ab ipſa fide divina, per quam credimus ipſis veritatibus, non propter earum evidentiam, ſed dumtaxat propter authoritatem, & veritatem revelantis.

Probatur etiam authoritate ſanctorum Patrum, maximè verò S. Auguſtini tractatu 27. in Joan. ubi docet intelligentiam myſteriorum eſſe præviam fidei. Cui ſubſcribit S. Proſper lib. 7. de Vita Contemplativa cap. 19. ubi exponens, & referens ſupra dicta verba Iſaiæ ait. Datur intelligi, quòd non fides ex intellectu, ſed ex fide intellectus exiſtat; nec qui intelligit credat, ſed qui credit, intelligat.

Adſtipulatur etiam ratio Theologica. *Primò* namque experientia conſtat multos ruſticos firmo, & indubitato aſſenſu credere myſteria fidei noſtræ, quæ tamen ne leviter quidem penetrant; in ipſis autem negare beneficium juſtificationis propter defectum illius notitiæ, eſt ſapere contra communem conceptum ſanctorum Patrum, maximè verò S. Auguſt. tractatu 40. in Joann. ubi docet idiotas rapere cœlum. Unde lib. contra Epiſtolam Fundamenti cap. 4. ait: *Turbam non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit.*

Deinde, In eo non conſiſtit fidei actus, quo poſito non ponitur fides, & quo ſublato illa non minus exiſtit: atqui poſita notitia imperfecta myſteriorum, aliquando non ponitur fides: quia poteſt eſſe in infidelibus notitia quædam, & apprehenſio myſteriorum fidei, ea autem ſublata, non minus aliquando fides exiſtit; plures namque ſunt idiotæ, ut mox diximus, qui nullatenus penetrant myſteria fidei, quæ tamen firmiter credunt ſubmittendo ſuum ſenſum. Hinc S. Auguſtinus tract. 4. in Joan. *Quid eſt fides, niſi credere quod non vides?* Et Sermone 149. de Tempore: *Conſidera quòd voceris fidelis, non rationalis*. Et Epiſt. 102. *Si propter eos ſolos Chriſtus natus eſt, qui certa intelligentia poſſunt iſta decernere, pene fruſtra in Eccleſia laboramus.*

Denique, Si fides nihil aliud eſſet, quàm ipſa myſteriorum penetratio, ſequeretur quòd eò major eſſet myſteriorum notitia quò præſtantior eſt fides, ſed falſum conſequens; nam Chriſtus Dominus in Evangelio plurimorum fidem celebrat, qui nullam tamen Evangelii, nec contentorum in illo myſteriorum notitiam fuerant adepti. Talis fuit mulier Chananea cui Chriſtus: *O mulier magna eſt fides tua*: talis eſt Centurio, de quo ait; *Non inveni tantam fidem in Iſrael.*

Objiciunt hæretici. Illorum eſt habenda notitia, quorum eſt ratio reddenda; ſed fideleſquique tenentur proferre rationem fidei, ſeu eorum quæ credunt omni poſcenti; juxta illud 1. Petri 3. *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea quæ in vobis eſt ſpe, & fide*. Igitur ſinguli veri fideles tenentur ſcire myſteria.

Reſpondeo primò, in præfato textu ſecundùm editionem Vulgatam, & Græcam non fieri mentionem *fidei*, ſed tantùm *ſpei* Chriſtianæ, de qua ſola etiam diſſerit S. Petrus, ibi enim agit de patientia, quam Chriſtiani habere debent in tolerandis tribulationibus, quæ ipſis propter fidem Chriſtianam inferuntur. Prius enim dixerat: Si quid patimini propter juſtitiam, beati: timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini, Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris parati ad ſatisfactionem, &c.

Reſpon-

Reſpondeo ſecundò: Fideles quidem teneri ad notitiam myſteriorum, non tamen eodem modo: ſufficit enim pleriſque habere ſimplicem notitiam præcipuorum fidei myſteriorum, quæ explicitè credere tenentur, cùm enim ex Apoſtolo 1. ad Corinth. cap.12. non omnes in Eccleſia ſint Doctores, ſintque gratiarum diviſiones, & aliis detur ſermo ſapientiæ, aliis ſermo ſcientiæ, non omnes Chriſtiani tenentur habere intelligentiam myſteriorum noſtræ fidei: itaut poſſint contradicentes arguere, hoc enim Apoſtolus ad Titum cap. 7. dumtaxat poſtulat ab Epiſcopo.

Objiciunt ſecundò: Poſſumus tantùm id aliis intimare, & ore confiteri, quod novimus, quia oris confeſſio procedit ex notitia confitentis: atqui Chriſtianus quilibet tenetur confiteri Chriſtum Dominum, & ejus promiſſiones: juxta illud ad Rom.10. *Si confiteris in ore tuo Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & corde tuo credideris quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris; corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Ergo quilibet fidelis tenetur habere notitiam myſteriorum.

Reſpondeo, quòd ut Chriſtiani profiteantur fidem, ſufficit quòd per generales quaſdam rationes reſpondere poſſint infidelibus interrogantibus, fidem Chriſtianam eſſe veram, omniaque illius myſteria eſſe certiſſima; tum quod ſint prænuntiata antequam exiſterent, maximèque quæ concernunt, & ſequuntur ad Chriſti Domini Incarnationem. Tum quòd à Chriſto Domino, & Apoſtolis evulgata, innumeris confirmata fuere miraculis, & per varias perſecutiones ad nos uſque propagata: quæ quidem cognitio longè inferior eſt ea notitia, & intelligentia veritatum Evangelii, quam in ipſis hominibus juſtificandis hæretici prærequirunt.

Objiciunt tertiò: Finis, & effectus juſtificationis, nempe vita æterna, non datur niſi iis, qui cognoſcunt verum Deum, & Jeſum Chriſtum; juxta illud Joan.17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Sed hæc notitia non poteſt haberi ſine penetratione myſteriorum Trinitatis, & Incarnationis; igitur illa prærequiritur ad veram fidem juſtificantem.

Nego minorem: id enim non intendit S. Joannes, nec particula illa, *cognoſcant*, ſupponit pro intelligentia, & penetratione divinæ Trinitatis, & Incarnationis: ſed pro cognitione, quæ ſupponit aſſenſum veræ fidei: Itaut illa particula, *cognoſcant*, idem ſonet, ac credant fide divina: nam quod ibi exprimit Chriſtus Dominus per verbum cognoſcant, paulò poſt explicat per verbum credere: Sic Patri loquens de ſuis Apoſtolis, „Et cognoverunt verè, quia à te „exivi, & crediderunt quia me miſiſti.

CONCLUSIO TERTIA.

A*ctus ſpei, & charitatis non ſe habent concomitanter ad juſtificationem, ſed reverà ſunt diſpoſitiones, ſicut & ipſa fides*. Hæc veritas patet ex Concilio Trid. ſeſſ.6. cap.6. ubi inter diſpoſitiones ad gratiam ſanctificantem, non ſolùm fidem, ſed etiam recenſet timorem: *Quo*, inquit, *utiliter concutiuntur ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, &c.*

Probatur ex Scriptura ſacra, in qua non ſolùm actibus fidei, ſed etiam ſpei, & charitatis, ac timoris attribuitur juſtificatio. Sic Eccleſiaſtici 1. *Timor Domini expellit peccatum*. 1. Joan.3. *Qui non diligit, manet in morte*. Actorum 3. *Pœnitemini, & convertimini ut deleantur peccata veſtra, &c.* Quibus liquet falſum eſſe, quod obtrudunt hæretici, Scripturam ſolius fidei mentionem facere, quando ſermo eſt de juſtificatione, & remiſſione peccatorum.

Dices primò: Scriptura ſacra ſolam fidem requirit ad juſtificationem: ergo cæteræ diſpoſitiones ſuperfluunt. Probatur ex illo Luc.8. *Crede tantùm, & ſalva eris*.

Nego antecedens: Et ad probationem dico, ibi non eſſe ſermonem de juſtificatione, ſed de ſuſcitatione puellæ mortuæ; quod beneficium Chriſtus parenti conceſſit, & fiduciæ quam habebat in ipſius bonitate, & clementia ad ſuſcitandam puellam mortuam.

Dices ſecundò; Ex Scriptura ſacra à diſpoſitionibus juſtificationis excluduntur opera. Sic Rom.6. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*. Et infrà. *Arbitramur hominem juſtificari per fidem ſine operibus legis*. Et cap. ſequenti: *Si Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum*. Et Epheſiorum 2. *Gratis ſalvati eſtis per fidem, & non ex operibus, ne quis glorietur*: ergo ex Apoſtolo opera timoris, ſpei & dilectionis, pœnitentiæ, &c. excluduntur à diſpoſitionibus requiſitis ad juſtificationem, ad eamque ſola fides confert.

Reſpon-

Reſpondeo duplicia eſſe opera: Alia quæ præcedunt fidem, alia quæ ſequuntur: priora excludit Apoſtolus, non verò poſteriora, cujuſmodi ſunt actus ſpei, dilectionis, & pœnitentiæ, qui fundantur in fide. Hanc verò eſſe mentem Apoſtoli conſtat, quia vult oſtendere nec Judæos ex nuda obſervatione legis Moſaicæ, nec Gentiles per bona opera ante Chriſti fidem ſuſceptam, de facto juſtitiam à Deo conſequi potuiſſe; ſed ex fide in Chriſtum, quæ eſt initium ſalutis, & juſtificationis, quæque non datur ex operibus præcedentibus, ſed eſt donum Dei: quapropter meritò dicit Apoſtolus nos gratis juſtificari, quia fides, quæ eſt primaria, & fundamentum diſpoſitionum ad juſtificationem, gratis datur.

Dices tertiò: Apertè Scriptura teſtatur nos juſtificari per ſolam fidem: ergo cæteræ diſpoſitiones ad juſtificationem ſuperfluunt. Probatur antecedens ex illo Actorum 15. *In hoc omnis, qui credit, juſtificatur*. Et Rom. 11. *Omnis qui credit in illum non confundetur*. Et c.4. *Credenti in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei*: Igitur ſola fides confert ad juſtificationem.

Nego conſequentiam: Nam per fidem in locis citatis, non intelligitur fides nuda, ſed cum cæteris actibus adjunctis, qui aliundè neceſſarii eſſe intelliguntur. Nam S. Jacobus cap.2. apertè docet quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm. Nec reponas cum hæreticis, actus quidem illos conferre ad juſtificationem, ſed dumtaxat virtute fidei. Nam contra: potiùs fides juſtificat in virtute charitatis, juxta illud ad Galatas 5. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur*. Unde S. Auguſtin. lib. 5. de Trinit. capite 18. addit: Ipſam fidem non facit utilem niſi charitas: ſine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe. Idcirco autem ſæpiùs fit mentio fidei, quàm aliorum actuum, quia ut obſervat Concil. Trident. ſeſſ.6. cap.8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire*.

Dices denique: Plurimi ex SS. Patribus abſolutè pronuntiant, quòd ſola fides juſtificat. Ita namque docent Origenes in cap.3. ad Rom. Hilarius 8. in Matthæum. Aug. in Pſalmum 88. & Bernardus Epiſt.77. igitur ita credendum eſt.

Reſpondeo ſanctos Patres nomine fidei non intelligere fidem ſolitariam, & diſtinctam à cæteris actibus intellectus, & voluntatis, ſed fidem charitate formatam, & cæteris actibus intellectus, & voluntatis illuſtratam, ut jam pluries diximus.

QUÆSTIO TERTIA.

Quot, & quæ ſint diſpoſitiones requiſitæ ex parte voluntatis ad juſtificationem.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. præter fidem enumerat 5. alias diſpoſitiones ad juſtificationem, quæ omnes fiunt per actus voluntatis; ſuntque *Primò* timor divinæ juſtitiæ; *Secundò*, ſpes veniæ ex divina miſericordia; *Tertiò*, inchoata Dei dilectio tamquam omnis juſtitiæ fontis: *Quartò*, odium, & deteſtatio peccati; *Quintò* denique, propoſitum ſuſcipiendi baptiſmi, ſi juſtificandus nondum ſit baptizatus, vel agendæ pœnitentiæ, & ſuſcipiendæ ſacramentalis abſolutionis, ac novæ vitæ inſtaurandæ, ſi poſt baptiſmum in peccatum fuerit lapſus. Verba Concilii ſunt hæc: *Dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore quo utiliter concutiuntur ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterèa moventur adversùs peccata per odium aliquod, & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam quam ante baptiſmum agi oportet: denique dum proponunt ſuſcipere baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata.*

Quoniam autem non eſt præſentis inſtituti de his quinque virtutibus profundè diſputare, ſed dumtaxat diſcutere ac reſolvere an, & qualiter ſint diſpoſitiones ad juſtificationem, hinc pauca de his quinque diſpoſitionibus ſigillatim proponemus.

Qualiter timor divinæ Juſtitiæ ſit diſpoſitio ad juſtificationem.

Concilium Tridentinum verbis ſupra ſcriptis duo de timore ſtatuit. *Alterum* eſt, quòd intelligamus nos eſſe peccatores; alte-

Digitized by Google

alterum verò quòd divinæ juſtitiæ timore utiliter peccatores concutiantur. Primum nullam difficultatem infert, ſoli namque peccatores divinam juſtitiam debent pertimeſcere, quia juſti quamdiu tales remanent, non habent quo Deum vindicem pertimeſcant juxta illud Geneſis 18. *Numquid perdes juſtum cum impio? Abſit à te ut hanc rem facias, & occidas juſtum cum impio, fiatque juſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum qui judicas omnem terram*. Poſterius autem controvertitur inter Lutheranos, & Catholicos: nam Lutherus, ut conſtat ex Bulla Leonis decimi damnantis ejus errores, docuit timorem quo quis Deum vindicem timet, eſſe peccatum, & peccatores pejores facere: quam utique aſſertionem ut hæreticam damnat Concilium Trident. ſeſſ. 6. Canone 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit*.

Aſſertio itaque Catholica eſt, timorem illum Dei vindicis eſſe ſalutiferum, quod utique probatur variis Scripturæ textibus. Proverb. 14. *Timor Domini fons vitæ*. Eccleſiaſtici 1. *Timor Domini expellit peccatum, & qui ſine timore eſt non juſtificabitur*. Iſaiæ 26. juxta interpretationem 70. Interpretum: *A timore tuo concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis*. Hinc viri quique ſalutis animarum zelantiſſimi, peccatores hortati ſunt ad pœnitentiam comminatione pœnarum. Sic Moyſes Deuteronomii 30. filios Iſrael ad pœnitentiam provocat aperiendo varias plagas, quibus Deus criminum vindex eorum peccata debebat mulctare, ni reſipiſcerent. Sic lib. 2. Regum cap. 12. hortatur Nathan Davidem ad pœnitentiam comminatione ingentium calamitatum. Sic S. Joannes Baptiſta Phariſæos, & Sadducœos venientes ad baptiſmum ſuum compellabat his verbis: *Progenies viperarum, quis demonſtravit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ .....jam enim ſecuris ad radicem poſita eſt; omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, exſcindetur, & in ignem mittetur*. Sic Chriſtus Dominus, Luc. 12. ait: *Oſtendam vobis quem Timeatis, Timete eum qui poſtquam occiderit habet poteſtatem mittere in gehennam*: Et cap. 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis*.

Eamdem veritatem conſtanter docent SS. Patres, in primis verò S. Cyprianus, qui lib. ad Quirinum cap. 2. ait, timorem eſſe fundamentum, & firmamentum ſpei, & fidei. Cui cæteri Patres ſubſcribunt; ut aliàs abundè docuimus: maximè verò S. Auguſtinus, qui pluribi hunc timorem commendat; præcipuè verò Epiſt. 120. ubi ait: *Præmiſſus timor in cor noſtrum, pellit inde conſuetudinem malorum operum, & ſervat charitati locum qua tamquam domina veniente ut illa inſideat abſcedit*. Tractatu in Epiſtolam 1. S. Joannis, ubi poſtquam docuit hæc Apoſtoli verba: *Timor non eſt in charitate*, non eſſe intelligenda de charitate inchoata, ſed de ea, de qua ſtatim locutus eſt Apoſtolus, *Perfecta charitas foras mittit timorem*, ſubjicit: *Ergo, incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor quaſi locum præparat charitati; cùm autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparavit locum: quantum enim illa creſcit, tantum iſte decreſcit: & quantum illa fit interior, tantum timor pellitur foràs: major charitas, minor timor; minor charitas, major timor; ſi autem nullus eſt timor, non eſt quò intret charitas, ſicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſeta priùs intrat; ſed niſi exeat non ſuccedit linum; ſic timor primò occupat mentem; non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem*. Lib. de catechiz. Rudibus, cap. 5. *De ipſa etiam ſeveritate Dei, qua corda mortalium ſaluberrimo timore quatiuntur, charitas ædificanda eſt*. Et poſteà. *Rariſſimè quippe accidit, imò verò nunquam, ut quiſquam veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo timore percuſſus*. Et Enarr. in Pſal. 127. *Ille timor nondum caſtus præſentiam Domini, & pœnas timet: timere facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, ſed patiendi illud malum; non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam: bonus eſt iſte timor, utilis eſt*. Idem habent ſanctus Proſper, lib. de vocatione Gentium, cap. 27. & Iſidorus de ſummo bono cap. 8.

Advertendum nihilominus hunc timorem non eſſe abſolutè neceſſarium ad juſtificationem; poteſt enim quis juſtificari ſine timore illo ſervili, licèt juſtificari nequeat ſine timore filiali, qui coincidit cum dilectione Dei: eſt tamen ad eam valde utilis; nam homo agnoſcendo ſe peccatorem, & Deum juſtum Judicem, implicitè Deum metuit,

ruit, vel formaliter: quo metu fit ut divinam miſericordiam exoret, & gratiam qua vitam innovare, & ad meliorem frugem ſeſe recipere poſſit.

Dices. Omnis diſpoſitio ad juſtificationem debet eſſe moraliter bona: ſed timor ille ſervilis non eſt talis: igitur timor ille non eſt utilis ad juſtificationem.

Diſtinguo minorem. Timor ſervilis, qua ſervilis eſt, dumtaxat, ſeu quo cavetur peccatum tantùm propter metum pœnæ; ita quòd ſi non eſſet pœna infligenda, peccatum non caveretur, nec Deus ullo honore aut cultu haberetur, concedo: timor ſervilis, qua timor eſt ſimpliciter, nego. Duo igitur ſunt in timore, nempe timor, & ſervilitas: timor quidem bonus eſt, ſervilitas verò poteſt eſſe mala; nam bonum eſt timere gehennam, quia gehenna malum eſt, bonum autem eſt fugere malum; ſed malum eſt illam timere cum excluſione amoris juſtitiæ.

Hinc facilè conciliantur ſententiæ S. Auguſtini de timore ſervili, quæ videntur invicem pugnare; nam dicit interdum timorem ſervilem eſſe bonum, ſalubrem, utilem, initium converſionis, & neceſſarium ad illam; aliquando autem videtur eundem timorem damnare, ut cùm ait Epiſt. 144. *Inaniter putat victorem eſſe peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia etſi non impletur foris negotium malæ cupiditatis: ipſa tamen cupiditas intus eſt hoſtis: & quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, ſi ſubſtrabat quod timetur? ac per hoc in ipſa voluntate reus eſt, qui vult facere quod non licet fieri: ſed ideo non facit ipſe, quia impunè non poteſt fieri quod ipſe deſiderat; ſi poſſet ſine pœna patrari*. Quod breviùs declarat libro 2. ad Bonif. cap.9. *Quando timore pœnæ non amore juſtitiæ fit bonum, nondum bene fit bonum; nec fit in corde quod fieri videtur in opere; quando mallet homo non facere ſi poſſet impunè*. Miſſas facio ſimiles alias ſententias, quibus S. Auguſtinus deprimere videtur timorem ſervilem, non ſimpliciter quòd ſervilis ſit, ſed quando accidit quòd timor ille dumtaxat revocat à peccato propter ſolum gehennæ metum; ita quòd peccatum non caveretur ſi talis gehennæ metus non adeſſet, etiamſi aliunde Deus illud prohibeat, quatenus ſuæ majeſtatis divinæ offenſivum eſt.

Qualiter ſpes veniæ ſit diſpoſitio ad juſtificationem.

Conſtat ex Scriptura ſacra ſpem ad juſtificationem diſponere: Sic Pſal.36. *Eruet eos à peccatoribus, & ſalvabit eos, quia ſperaverunt in eo*. Proverb.28. *Qui ſperat in Domino ſalvabitur*. Hinc Chriſtus Dominus peccatores ſæpiùs ad ſpem, & fiduciam hortabatur, tamquam ad diſpoſitionem neceſſariò prærequiſitam ad gratiam: Sic Matth.9. *Confide Fili, remittuntur tibi peccata tua*. Unde Apoſtolus Rom.8. ait. *Spe ſalvi facti ſumus*. Ratio eſt quia cùm juſtificatio non ſit opus humanum, à Deo eſt expectandum: ergo non poteſt homo firmiter conari ad remiſſionem peccatorum obtinendam, niſi firmiter ſperet ſe illam eſſe obtenturum. Itaque quamvis objectum ſpei ſit latum, tamen in negotio juſtificationis ſolùm reſpicit veniam peccatorum, & gratiam per merita Chriſti ad agendum pœnitentiam.

Petes, an ſpes ſit ſimpliciter neceſſaria ad juſtificationem.

Affirmo: tum ex præfatis Scripturæ textibus, quibus conſtat homines ſpe ſalvari, & ſanctificari: Tum quia Concilium Trident. ſeſſ.6. Canone 3. hanc veritatem inſinuat definiendo non poſſe hominem ſine Spiritus ſancti inſpiratione, credere, ſperare, diligere aut pœnitere ſicut oportet ut ei juſtificationis gratia conferatur: ubi paris neceſſitatis judicat eſſe actum ſpei ad juſtificationem ac actum fidei, & charitatis, quos abſolutè neceſſarios eſſe nemo dubitat: Tum denique, quia ſeſſ. 14. cap.4. contritionem quæ quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum neceſſaria fuit, dicit includere fiduciam divinæ miſericordiæ, quæ fiducia certiſſimè eſt actus ſpei. Hinc ſanctus Ambroſius lib.1. de pœnitentia cap.1. Nemo poteſt agere pœnitentiam niſi qui ſperaverit indulgentiam.

Quænam dilectio Dei ad juſtificationem prærequiratur.

Concilium de dilectione Dei ad juſtificationem neceſſaria, tria docet: *Primum* eſt, quòd juſtificandi, Deum diligere incipiunt. *Secundum*, quòd illum incipiunt diligere tamquam omnis juſtitiæ fontem. *Tertium* denique, quòd propterea moventur

tur adverſùs peccata per odium aliquod, & deteſtationem. Ubi obſervandum eſt primò per has voces *diligere incipiunt*, Concilium ſignificare dilectionem Dei inchoatam, abſtrahendo à dilectione perfecta, vel imperfecta, quia extra ſacramentum dilectio inchoata imperfecta non ſufficeret; in ſacramento verò dilectio inchoata perfecta non eſt abſolutè neceſſaria. Concilium autem loquitur de inchoata dilectione Dei, abſtrahendo à juſtificatione quæ fit in ſacramento, vel extra ſacramentum.

Obſervandum ſecundò, illam Dei dilectionem, eſſe vel amorem amicitiæ, vel concupiſcentiæ. Amorem quidem amicitiæ extra ſacramentum, concupiſcentiæ verò vel attritionis, cum ſacramento. Verùm namque eſt, quòd extra ſacramentum amor perfectæ amicitiæ actualis deſideretur tamquam diſpoſitio ad juſtificationem: nam Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. loquendo de contritione quæ eſt amor amicitiæ, ait: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius, & in homine poſt baptiſmum lapſo, ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc ſacramentum requiruntur*. Ubi ſermo eſt de contritione perfecta, nam hæc ſola omni tempore neceſſaria fuit ad juſtificationem, quippe attritio ſeu contritio imperfecta non fuit ſufficiens, nec proinde neceſſaria omni tempore ad veniam peccatorum obtinendam; Tum quia idem Concilium ſeſſione 6. Canon. 3. ait, motum charitatis debere eſſe ex gratia Dei: ergo motus charitatis Theologicæ ſicut motus fidei, & ſpei, eſt diſpoſitio ad gratiam juſtificationis. Tum denique quia idem Concilium ibidem cap. 5. declarans dilectionem neceſſariam eſſe ad gratiam ſanctificantem, utitur ad hanc veritatem inſinuandam his Zachariæ verbis, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: ſed Deus extra ſacramentum non convertitur niſi ad eum qui habet perfectam contritionem; verba enim illa dicta ſunt ad homines eo tempore quo attritio cum ſacramento non erat ſufficiens conditio ad juſtificationem, quia nedum inſtituta erant ſacramenta.

Quæ Pœnitentia diſponat ad juſtificationem.

Duo circa hanc diſpoſitionem docet Concilium: *Primum* quidem pœnitentiam eſſe odium, & deteſtationem peccatorum propter Deum, quod utique definit adverſùs Lutherum aſſerentem pœnitentiam nihil aliud eſſe, quàm novam vitam; *alterum* autem, quòd hæc pœnitentia ſit agenda ab Infideli antequam accedat ad baptiſmum, juxta illud Actorum 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti*. Quòd autem hæc pœnitentia neceſſariò præcedere debeat juſtificationem ordinariè loquendo, colligitur ex Scriptura ſacra. Sic Jeremiæ 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum adverſùs eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi ut facerem ei*. Ezechielis 18. *Cùm averterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam vivificabit*. Eccleſiaſtici 2. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei*. Luc. 13. *Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimul peribitis*. Dixi *ordinariè*, poteſt enim fieri in aliquo caſu, v. g. quando quis rapitur ad martyrium, & memoriæ non occurrunt peccata, quòd ſola expreſſa dilectione Dei ſine contritione formali, ſed ſolùm virtuali juſtificabitur. Nam poteſt tunc cogitare de divina bonitate, & eam diligere, & tunc expreſſè non pœnitet de peccatis, quia memoriæ non occurrunt, ut diximus: ergo juſtificabitur iſte ſine expreſſa contritione: patet, nam Deus diligentes ipſum diligit. De his plura in diſputatione de *Charitate*.

Qualiter propoſitum ſuſcipiendi Sacramenta baptiſmi, & pœnitentiæ, & vitæ emendandæ ac obſervandorum præceptorum, ſit neceſſarium ad juſtificationem.

Reſpondeo propoſitum illud eſſe neceſſarium quidem *primò* reſpectu baptiſmi, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. *Secundò* reſpectu Sacramenti pœnitentiæ, quia eadem eſt ratio pœnitentiæ pro baptizatis peccatoribus, quæ baptiſmi pro Infidelibus: ſed propoſitum ſuſcipiendi baptiſmatis neceſſarium eſt infidelibus ut juſtificentur: ergo, &c. ſimiliter reſpectu novæ vitæ, & mandato-

rum obſervationis; juxta illud Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam, vita vivet, & non morietur*. Quæ verba non aliud ſignificant, quàm propoſitum efficax ſervandi mandata, & obſervationes eorum, ad quæ tenetur impius cùm pœnitentiam agit, nec-non & obſervationem legum, & præceptorum, quæ præſcribuntur ad juſtitiam acquirendam, vel ſervandam. Hoc autem propoſitum non debet ſemper eſſe explicitum, & expreſſum, ſed ſufficit ut aliquando ſit virtuale, & implicitum: putà dum quis elicit actum amoris Dei ſuper omnia, per quem formaliter & proximè diſponitur ad juſtificationem: in eo namque actu ſolùm virtualiter continetur propoſitum ſuſcipiendi Sacramenti baptiſmi aut pœnitentiæ, nec non & ſervandorum Dei mandatorum, & cavendi omnia ea, quæ Deo diſplicere poſſunt.

Petes, an ad poſitionem diſpoſitionum illarum ſemper ſequatur gratia ſanctificans.

Reſpondeo diſpoſitiones aſſignatas eſſe in duplici differentia reſpectu gratiæ ſanctificantis: quædam enim ſunt remotæ, ut fides, ſpes, timor; quædam proximæ & ultimæ, ut actus pœnitentiæ, & dilectionis Dei perfectæ: De remotis non eſt difficultas, clarum eſt enim, quòd ad poſitionem illarum diſpoſitionum gratia ſanctificans non ſequatur. Unde

Reſpondeo ſecundò, quòd ad poſitionem proximæ & ultimæ diſpoſitionis probabile ſit gratiam ſanctificantem infundi, tum quia Concilium Trid. ubi laudato cap. 6. explicuit præparationes ad juſtificationem, „ caput ſequens ita incipit, Hanc diſpo„ ſitionem, ſeu præparationem juſtificatio „ ipſa conſequitur, &c. quo loquendi modo ſignificare videtur ſtatim gratiam ſanctificantem infundi. Tum quia eadem videtur eſſe ratio de formis ſupernaturalibus, ac de naturalibus: ſed formæ naturales inducuntur in ſubjectum ſtatim ac poſita eſt ultima diſpoſitio: igitur idem dicendum de gratia ſanctificante, quæ eſt forma ſupernaturalis.

Petes 2. utrùm prædictæ diſpoſitiones debeant eſſe actu, dum adultus juſtificatur.

Reſpondeo primò, quòd quando peccator juſtificatur extra ſacramentum, diſpoſitiones ultimæ debeant eſſe ſimul, ſeu in eodem inſtanti, quo gratia infunditur, quia dum ſic juſtificatur homo, nulla ratio aſſignari poteſt, quare, poſita ultima diſpoſitione, gratia non infunderetur; quippe, ut mox diximus, eodem modo ſervata proportione ratiocinandum eſt de diſpoſitionibus ad formas ſupernaturales ac ad naturales; ſed formæ naturales introducuntur eodem inſtanti, quo eſt ultima diſpoſitio ad illas; alioqui per aliquod inſtans ſubjectum exiſteret ſine forma; ſiquidem ultima diſpoſitio, v. g. ſummus calor ad formam ignis eſt incompatibilis cum ſummo frigore, quod eſt conſervativum formæ aquæ; & ſubinde poſito ſummo calore neceſſum eſt perire formam aquæ, & conſequenter inducit formam ignis, aliàs ſubjectum nullam haberet formam ſubſtantialem: igitur pari ratione, poſita diſpoſitione ultima ad gratiam ſanctificantem, congruum eſt illam infundi.

Reſpondeo ſecundo, quòd cùm juſtificatur adultus per realem ſuſceptionem Sacramenti, non eſt neceſſe ut diſpoſitiones ſint actu in eodem inſtanti, quo infunditur gratia, ſed ſatis eſt quòd præceſſerint, & virtualiter perſeverent; quod utique probatur. Virtualis motus liberi arbitrii eſt ſufficiens ad juſtificationem, quæ fit per realem ſuſceptionem ſacramenti: igitur ſi homo juſtificandus paulò ante ſuſceptum Sacramentum, elicuerit præfatos actus diſpoſitionum, nec eos revocaverit, ſufficienter erit præparatus ad ſuſcipiendum effectum ſacramenti, nempe gratiam ſanctificantem. Probatur antecedens; Ille motus ſufficiens eſt ad juſtificationem, qui ex natura ſua ſufficit ad peccatum, & per quem homo intelligitur velle aliquid more humano, non enim plus libertatis requiritur, ut juſtificetur homo, quàm ut peccet: ſed per motum voluntatis virtualem homo intelligitur velle aliquid modo humano, & actualiter peccare per talem volitionem virtualem, ſi priùs egerit aliquid ex quo peccatum infallibiliter, & neceſſariò ſequitur: igitur motus ille virtualis erit ſufficiens ad juſtificationem.

Deinde, Poteſt homo, dum ſacramentum recipit, diſtrahi inculpabiliter, & quaſi naturaliter; non apparet autem ratio, quare ſacramentum tunc non haberet effectum; quippe recipiens nullum ponit obicem. Conſtat autem ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 6. ſacramenta conferre gratiam non ponentibus

bus obicem: igitur ille gratiam ſanctificantem recipiet.

Denique, Si neceſſum eſſet, quòd diſpoſitiones illæ actu exiſterent, & perſeverarent dum infunditur gratia, ſequeretur quòd ubi formatus fuit actus illarum diſpoſitionum, ſi aliqua ſuperveniret diſtractio, quantumlibet levis, foret peccatum mortale; nihil enim impedit effectum ſacramenti, qui eſt gratia ſanctificans, niſi peccatum mortale; ſi quidem illa gratia compatitur cum peccato veniali: at hoc aſſerere nimis durum eſſet, & ſacramentorum frequentationi contrarium; ſequeretur enim omnes fere homines anxios fore, dum ad ſacramentum accederent, an illud ritè ſuſcepiſſent; cùm facillimum ſit aliquam evagationem mentis ſupervenire in receptione ſacramenti, in eaque vel avertenda, vel repellenda tantum diligentiæ, quantum neceſſe eſſet, non adhibere.

Confirmatur inſuper ex communi ſententia Theologorum docentium, quòd ſi quis adultus rationis compos ſacramentum Baptiſmi petierit, & ante illius ſuſceptionem inciderit in amentiam, nec conſtet eum talem voluntatem revocaſſe, tunc ipſi debere Baptiſmum miniſtrari, licèt nullam actualem diſpoſitionem habeat, ſed dumtaxat præſumatur habere virtualem, ſicut etiam frequenter miniſtratur Sacramentum extremæ unctionis iis, qui vix illum rationis uſum habere videntur.

Dices. Deus neminem juſtificat, niſi juxta conditionem ſuæ naturæ: at conditio hominis utentis ratione, eſt ut homo actu concurrat ad ſui juſtificationem per motum ſui liberi arbitrii: igitur diſpoſitiones ad gratiam juſtificantem debent eſſe eodem inſtanti, quo homo juſtificatur.

Diſtinguo minorem: Conditio hominis utentis ratione eſt, ut concurrat ad ſui juſtificationem, per actum, vel qui ſit eodem inſtanti, vel qui præceſſerit, & virtualiter adhuc perſeveret, concedo: quia ſit actualiter dum gratia illa infunditur, nego, quia homo cenſetur concurrere ad effectum modo ſuo naturali, quando concurrit ad actum præcedentem non revocatum, & virtualiter adhuc perſeverantem, ut dictum eſt.

Dices ſecundò: Dum homo juſtificatur extra ſacramentum, neceſſum eſt quòd diſpoſitio ultima ſit actu, dum infunditur gratia: ergo idem dicendum eſt dum juſtificatur per ſacramenti ſuſceptionem.

Nego conſeq. & ratio diſparitatis eſt, quòd non appareat cur gratia ſanctificans potiùs infunderetur poſt poſitionem ultimæ diſpoſitionis, dum extra ſacramentum homo juſtificatur, quàm quòd infundatur cum illa: tunc enim nihil aliud intervenit: at verò in ſacramento poſt ultimam diſpoſitionem ſolùm virtualiter perſeverantem ſupervenit fœcunditas ſacramenti producentis moraliter gratiam ex opere operato: igitur non eſt eadem ratio.

Petes denique, an actus ad juſtificationem diſpoſitivi debeant eſſe ſupernaturales, necnon procedere efficienter ab ipſo habitu gratiæ ſanctificantis.

Reſpondeo primò, omnes & ſingulos actus diſpoſitivos ad juſtificationem debere eſſe ſupernaturales, & ex ſupernaturali gratia elicitos, quod utique facilè colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. ubi ſic habetur: *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Ubi hæc verba, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, & ſicut oportet, declarant illos actus diſpoſitivos procedere debere ex ſupernaturali præveniente & adjuvante gratia ad hoc, ut illis poſitis gratia juſtificationis ſequatur.

Reſpondeo ſecundò, illos actus diſpoſitionis non procedere efficienter ab ipſo habitu gratiæ ſanctificantis: *Tum quia* diſpoſitiones ſunt priùs natura ipſa forma ad quam diſponunt; quod autem eſt natura prius altero, non poteſt eſſe efficaciter ab illo, quod natura prius eſt: igitur, &c. *Tum quia* Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 5. & 6. ubi deſcripſit modum, quo adultus diſponitur ad juſtificationem, & recenſuiſſet omnes illos actus diſpoſitivos, ita ſeptimum caput inchoat: *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem ipſa juſtificatio ſequitur*; igitur ſignificat Concilium infuſionem habitualis gratiæ eſſe poſteriorem reali exiſtentia illorum actuum diſpoſitivorum. *Tum denique*, quia habitus gratiæ vel exiſtit in voluntate hominis in illo priori, quo actus dilectionis Dei ſuper omnia, & contritionis de peccatis elicitur, vel ſolummodò poſtea infunditur: Si primum; ergo homo priùs eſt formaliter juſtus, & de facto juſtificatus quàm habeat prædictos actus dilectionis, & contritionis: quia hæc juſtificatio eſt for-

Digitized by Google

formalis effectus gratiæ inhærentis; abſurdum eſt autem dicere, quòd adultus peccator, qui juſtificatur extra ſacramentum, reverà ſit juſtus antequam prædictos actus dilectionis, & contritionis elicuerit: Si ſecundum: ergo prædicti illi actus, cùm jam præexiſtant, non procedunt efficienter à tali habitu gratiæ juſtificantis.

Dices: Si hæc vera eſſent, ſequeretur hominem adultum priùs diligere Deum perfecta dilectione, quàm Deus ipſum diligat: at hoc conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Major patet: Si enim illa dilectio non procedat ab habitu charitatis, & eo ſit anterior, cùm Deus hominem non diligat dilectione ſupernaturali, niſi propter juſtitiam, & charitatem, ſequitur quòd homo ille priùs Deum diligat ſupernaturaliter, quàm ita à Deo diligatur. Minor probatur ex illo 1. Joann. 4. *In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos.*

Nego minorem: Non enim ſequitur hominem priùs diligere Deum perfecta, & ſimpliciter dilectione ſupernaturali, quàm diligatur à Deo dilectione correſpondente; nam actus ille dilectionis Dei ultimò diſpoſitivus ad gratiam juſtificationis, licèt procedat à gratia actuali, non eſt tamen ſimpliciter perfectus in genere ſupernaturali, cùm eliciatur à perſona quæ in illo ſigno nondum cenſetur habere habitum charitatis; ſubindeque nondum eſſe ſimpliciter in ſtatu ſupernaturali.

ARTICULUS SECUNDUS.

De ipſa juſtificatione formali.

JUſtificationis nomen varias in ſacra Scriptura ſignificationes obtinet; quatuor enim præſertim modis uſurpatur. *Primò* quidem pro ipſa divina lege, quæ juſtitiam docet, & ad eam aſſequendam conducit: Sic Pſal. 118. *Utinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas juſtificationes tuas*. Et infra: *Juſtificationes tuas cuſtodiam; non me derelinquas uſquequaque*. Et rurſus: *In juſtificationibus tuis meditabor, non obliviſcar ſermones tuos*. Hinc Lucæ primo de Zacharia, & Eliſabeta dicitur: *Erant autem juſti ambo apud Deum incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela*. *Secundò*, pro declaratione juſtitiæ, ſeu innocentiæ facta per judices in favorem alicujus in foro externo: qua ratione *juſtificare*, idem eſt ac facere, ſeu æſtimare, pronunciare, & declarare aliquem eſſe juſtum, ſive interim ille reverà juſtus ſit, ſive non, quo ſenſu Proverb. 17. dicitur: *Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, uterque abominabilis eſt apud Deum*. Et Pſal. 81. *Judicate egeno & pupillo, humilem & pauperem juſtificate*. Iſaiæ 5. *Væ illis, qui juſtificant impium pro muneribus*. Quæ utique ſignificatio etiam extenditur ad declarationem innocentiæ auctoritate privata factam: qua ratione Job cap. 9. ajebat: *Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem oſtendero, pravum me comprobabit*. Et Lucæ 16. *Phariſæi juſtificabant ſeipſos*. Quapropter apologia, qua quis innocentiam ac juſtitiam ſuam tuetur, & manifeſtat, appellari ſolet juſtificatio: Sic Job 17. *Juſtificationem meam, quam cœpi tenere non deſeram*.

Tertiò, uſurpatur juſtificatio pro comparatione, & acquiſitione juſtitiæ, & innocentiæ, qua juſtificamur a Deo: Sic Roman. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius, &c.* Et cap. 4. *Credenti in eum, qui juſtificat impium*. Et cap. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*: Et 1. Cor. 6. *Nolite errare: neque fornicarii, neque molles, neque Idolis ſervientes regnum Dei poſſidebunt: & hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis*.

Quartò denique, vox iſta ſumitur pro incremento ejuſdem juſtitiæ: Sic Eccl. 18. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari*. Zachar. 2. *Ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm*. Apocal. ult. *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc*.

Prima juſtificationis acceptio non ſpectat ad noſtrum inſtitutum, tres verò aliæ ad ipſum conducunt. Primam enim earum uſurpant Lutherani, & Calviniſtæ ad declarandam innocentiam, quam volunt per Chriſtum nobis dumtaxat conferri per imputationem illius ſanctitatis; duæ verò poſteriores ſignificationes frequentes ſunt apud Catholicos, qui meritò contendunt juſtificationem fieri per aliquid poſitivum, quod juſtorum animabus inſit: qua ratione juſtificatio conſiderari poteſt, vel *activè*, & efficienter, quatenus ſignificat actionem Dei hominem interiùs juſtificantis: vel *paſſivè*, & ſubjectivè, prout deſignat terminum ipſius

ſius actionis Dei juſtificantis; nempè humanam animam gratia ſanctificante illuſtratam, & adornatam.

Quoniam autem *juſtificatio* à *juſtitia* derivatur, & *juſtificare* idem eſt ac *juſtum facere*: obſervandum eſt inſuper, quòd juſtitia generatim ſumitur pro rectitudine cujuſvis operis; id enim dicitur *juſtum*, quod rectum eſt, & commenſuratum, ac regulis ſuis congruens. Quapropter juſtitiæ nomen tribus præſertim modis uſurpatur: *Primò* quidem generaliſſimè, pro cujuſcumque operis rectitudine per legem præſcripta: quo ſenſu Chriſtus Dominus, Matt. 5. dicebat: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum.*

Secundò ſumitur ſpecialiùs pro ea rectitudine, quæ eſt in operibus ad alterum, quo ſenſu juſtitia ſpecialis virtus inter cardinales conſtituitur. *Tertiò* denique ſpecialiſſimè, pro ea rectitudine per quam homo ordinatur ad vitam æternam: quo ſenſu dixit Apoſtolus, Rom. 3. *Juſtitia autem Dei per fidem Jeſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum*: eam autem appellat juſtitiam *fidei*, quia incipit à fide, & *Dei*, quia donatur à Deo: Hinc ad Philip. 3. dicebat: *Et inveniar in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti Jeſu, quæ ex Deo eſt juſtitia ex fide.*

His ita præmiſſis, determinandum eſt in præſenti articulo: *Primò*, an juſtificatio impii fiat per juſtitiam inhærentem, & intrinſecam, an dumtaxat per imputativam, & externam. *Secundò*, utrùm in peccatoris juſtificatione ſic peccata remittantur ut verè deleantur, nec ullatenus ampliùs in juſtificato ſubſiſtant. *Tertiò*, an gratia ſanctificans habitualis ſubſiſtere poſſit per extraordinariam Dei potentiam cum peccato mortali. *Quartò*, an juſtitia ſemel habita poſſit amitti. *Quintò* denique, an homo poſſit eſſe certus de ſua juſtificatione.

QUÆSTIO PRIMA.

An juſtificatio impii fiat per juſtitiam inhærentem, & intrinſecam, an autem per imputativam, & externam.

N*Otandum primò*, inter innumeros hæreticorum hujus temporis errores, hunc non ultimum locum tenere quo affirmant homines non juſtificari formaliter per aliquid intrinſecum, ſed dumtaxat per juſtitiam Chriſti, fide veluti manu apprehenſam, & nobis applicatam: fide inquam illa, quam vocant juſtificantem, voluntque eſſe diſtinctam à fide hiſtorica, & à fide miraculorum; itaut per eam fidem juſtificantem homo ſibi certò perſuadeat juſtitiam Chriſti ad ſe pertinere, & propter ipſum peccata ſibi non imputari à Deo. Ita præ cæteris docet Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 11. num. 2. ubi ait; *Juſtificabitur ille fide, quia operum juſtitia excluſus, Chriſti juſtitiam per fidem apprehendit, qua veſtitus in conſpectu Dei, non ut peccator, ſed tamquam juſtus apparet.* Hinc in antidoto Concilii Tridentini ad ſeſſionis 6. capit. 8. audacter ait; *Falſum eſſe contendo, ullam juſtitiæ partem in qualitate ſitam eſſe vel habitu, qui in nobis reſidet.* Ipſi ſubſcribunt non ſolùm Calviniſtæ Galliæ, art. 20. ſuæ confeſſionis fidei, ſed & Germaniæ, ut conſtat ex Catechiſmo Palatinatus approbato in Pſeudo-Synodo Dordrechtana. Quàm autem hæc ſententia peſſima ſit, & erronea, quàmque apertè militet in ipſam Scripturam ſacram, necnon & ſanctos Patres docentes nos juſtificari per juſtitiam inhærentem, & intrinſecam, infrà patebit.

Notandum ſecundò, nos hic ſermonem inſtituere de juſtificatione peccatoris, quæ juxta Concilium Tridentinum ſeſſione 6. c. 4. rectè deſcribi poteſt, *Tranſlatio à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ, & adoptionis Filiorum Dei, per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum*: Quæ quidem tranſlatio non fit per modum ſimplicis generationis, ſeu per modum ſimplicis motus à privatione, aut negatione juſtitiæ ad ipſam, qualis fuit juſtificatio Angelorum, & primorum parentum in inſtanti ſuæ creationis: quæ propterea dici poteſt motio, ſeu mutatio à carentia gratiæ ſanctificantis ad ipſam gratiam ſanctificantem: ſed fit per motum à veluti contrario in contrarium, ſeu per tranſmutationem quamdam à ſtatu injuſtitiæ ad ſtatum ſanctitatis, & juſtitiæ ſupernaturalis, ſecundùm quam in interiori diſpoſitione hominis inferiores animæ vires ſuperiori nempe rationi ſubjiciuntur, ratio verò Deo in omnibus perfectè obſequitur, ac famulatur.

Notandum tertiò juſtitiam, qua *juſti* nominamur, poſſe juſtitiam *Dei*, & *Chriſti* bifariam appellari, vel ratione originis, vel ratione imitationis, ac ſimilitudinis. Ratione quidem *originis* juſtitia Dei appellatur,

quia *Deus eſt, qui juſtificat*, inquit Apoſtolus Rom. 8. Similiter & juſtitia Chriſti; non modò quia ejus merito juſti efficimur, ſed etiam quia nemo fit juſtus, niſi per acceptam ab eo juſtitiam, de ejus enim plenitudine omnes nos accepimus: quapropter Apoſtolus ad Philippenſes 3. dicebat: *Ut inveniar in Chriſto non habens meam juſtitiam, ſed juſtitiam quæ eſt ex fide Jeſu Chriſti*. Ratione verò ſimilitudinis juſtitia Dei appellatur, quia videlicet per eam Deo aſſimilamur. Hinc monebat Chriſtus Dominus, Matthæi 5. *Eſtote ergo & vos perfecti ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*. Pari ratione dicitur juſtitia Chriſti, quoniam per gratiam ſanctificantem *qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, ipſe eluxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie Chriſti Jeſu*: ait Apoſtolus 2. ad Cor. 4. Hinc egregiè monebat Epheſios cap.4. *Induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. Difficultas ergo dumtaxat ſolvenda ſupereſt, an etiam juſtitia noſtra ſit ipſa formalis juſtitia Chriſti, quæ per externam dumtaxat imputationem nobis attribuatur, quæ quidem difficultas ut ſolvatur, ſit

CONCLUSIO UNICA.

J*Uſtificatio impii conſiſtit formaliter in juſtitia intrinſeca, & inhærente*. Hæc eſt de fide determinata in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 10. *Si quis dixerit homines ſine Chriſti juſtitia, per quam nobis meruit juſtificari, aut per eam ipſam formaliter juſtos eſſe, anathema ſit*. Et Canone 11. *Si quis dixerit homines juſtificari, vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat aut etiam gratiam, qua juſtificamur eſſe tantùm favorem Dei, anathema ſit*.

Probatur hæc veritas illis omnibus Scripturæ textibus, in quibus *primò* dicitur Deus permanere in nobis. Sic Joannis 4. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Corint. 3. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Secundò*, ex his, in quibus dicitur homo regenerari, & renovari, cùm ſanctificatur. Epheſ. 4. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate*. 1. Petri 5. *Regeneravit nos in ſpem vivam*: at regenerationis terminus debet eſſe aliquid reale, ſicut & generationis. *Tertiò*, ex his, in quibus gratia dicitur eſſe *ſemen Dei* manens in nobis. 1. Joan. 1. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen ejus manet in eo*. Item, *pignus hæreditatis*, ut Epheſ.1. Hæc enim omnia ſignificant aliquid creatum, & inexiſtens realiter homini juſtificato. *Quartò*, ex eis in quibus ſignificatur juſtos in ſe habere aliquid, quo Deo grati ſint, & accepti. Sic Joann. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus* ſcienter autem addit, *& ſimus*, ut evidenter exprimeret nos non externa dumtaxar appellatione Filios Dei nominari, ſed & reverà eſſe.

Probatur ſimiliter eadem veritas illis omnibus oraculis, quibus clarè docetur gratiam & juſtitiam, qua juſti ſumus, eſſe aliquid in nos à Chriſti juſtitia derivatum: Sic Joan.1. *De plenitudine ejus omnes nos accepimus gratiam pro gratia*. Eph.4. *Unicuique noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti*: Per hanc autem gratiam dicimur, *ad Titum cap.4. renovari ſpiritu mentis noſtræ*. Joann.4. Renaſci in Filios Dei: *Ad Gal.3.* Vivificari in Chriſto. *Rom.8.* Accipere in nobis Spiritum ſanctum, in quo clamamus Abba Pater. *Primæ Cor.6.* Per quem abluimur, juſtificamur. Quæ omnia apertè declarant hominem juſtificari coram Deo, per gratiam inhærentem; renovari enim, renaſci & vivificari per aliquid, eſt rem illam interiùs exiſtere; nemo namque renovatur, naſcitur & vivit formaliter per vitam, quæ ſit in altero; nemo formaliter abluitur per munditiam alterius.

Probatur eadem aſſertio illis ſanctorum Patrum auctoritatibus in *prima quæſt. concluſ.1. præcedentis diſputationis* laudatis. Quibus nunc omiſſis unicum profero S. Auguſtinum, quem falsò ſibi patrocinantem hæretici mentiuntur: Sanctus enim ille Doctor plurimis locis apertè declarat nos juſtificari per juſtitiam, non quæ in Deo ſit, aut Chriſto, ſed quæ nobis inexiſtat: Sic maximè loquitur libro de ſpiritu, & littera cap.9. ubi explicans hunc Apoſtoli textum. Romanorum 3. *Juſtitia Dei manifeſtata eſt*, ait: *Non dicit juſtitia hominis, vel juſtitia propriæ voluntatis, ſed* Juſtitia Dei, *non qua Deus juſtus eſt, ſed qua induit hominem, cùm ju-*

Digitized by Google

juſtificat impium. Quod utique repetit cap. 11. 18. & 32. ubi explicans illud Romanorum 5. *Charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris*, ait; *Non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut juſtitia Dei qua juſti ejus munere efficimur; & Domini ſalus, qua nos ſalvos facit, & fides Jeſu Chriſti, qua nos fideles facit. Hæc eſt juſtitia Dei, quam non ſolùm docet per legis præceptum, verùm etiam dat per Spiritus donum*.

Probatur denique *ratione Theologica*: Ea ratione dicimur juſtificari per Chriſtum, qua inquinari per Adamum; atnon inquinamur dumtaxat per imputationem peccati Adami: ſed quia reverà in ipſo tamquam in capite peccavimus omnes, quo fit, ut peccatum originale ſingulis Adami poſteris inexiſtat, & eos per modum maculæ afficiat: igitur nec per Chriſti juſtitiæ imputationem juſtificamur. Major conſtat ex antitheſi illa celebri, quam Rom. 5. inſtituit Apoſtolus inter veterem, & novum hominem, Adamum videlicet, & Chriſtum. *Sicut enim*, inquit, *per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*. Minor pariter vera apparet ex iis, quæ diximus de peccato originali in ſecundo volumine, in quo probavimus originale peccatum reverà ſingulis Adami poſteris inexiſtere, non alia ratione, quàm quia omnes in eo, tanquam in totius naturæ humanæ capite, ac ſtipite, peccaverunt.

Secundò, Nulla forma intrinſecè, ac formaliter denominat ſubjectum, cui non inexiſtit. Albedo namque verbi gratia, non poteſt denominare parietem album, cui non inhæret: ſed id, quo dicimur juſti, eſt forma per quam efficimur formaliter juſti, non enim tales dicimur dumtaxat per denominationem extrinſecam; igitur eam appellationem ſortimur ab aliqua forma nobis inexiſtente, & ſubinde tales non denominamur per illam juſtitiam, quæ in Deo, vel Chriſto reſidet.

Tertiò denique: Juſtitia illa qua formaliter dicimur juſti, capax eſt intenſionis, & remiſſionis, juxta illud ſecundæ Petri 3. *Creſcite in gratia*: & Apocalypſis ultimo: *Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc*: quam utique veritatem apertè demonſtravimus in diſputatione præcedenti: ſed neque juſtitia Dei, neque juſtitia Chriſti ſuſcipere poſſunt magis, & minus: ergo neceſſum eſt, ut juſtificemur per juſtitiam nobis inexiſtentem, quæ ſit capax remiſſionis, & intenſionis.

Objiciunt primò hæretici varios Scripturæ textus, quos ſuo errori apertè patrocinari falsò autumant: *Primò* quidem proferunt illud ad Romanos 4. *Credenti autem in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ei ad juſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei*: id eſt, acceptatur à Deo fides ejus, qua credit juſtitiam Chriſti ad ſe pertinere, & ſibi per divinam miſericordiam imputari: quæ interpretatio videtur eſſe genuina, & maximè conformis menti Apoſtoli, qui iſto capite juſtitiam undecies appellat imputationem.

Nego hanc eſſe mentem ſancti Apoſtoli; imò contrarium ex eodem capite apparet; ibi namque probat Abraham juſtificatum fuiſſe non ex operibus, ſed ex viva, & perfecta fide in Deum, quæ ipſi reputata, hoc eſt deputata fuit ad juſtitiam; quia *contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium*: nemo autem dixerit fidem Abrahæ, per quam juſtificatus fuit, externum quiddam fuiſſe; ſubindeque Apoſtolus ibi excludit juſtificationem, quæ fieret per imputationem alicujus externi.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo antecedens: Fides credentis in Deum illi reputatur ad juſtitiam diſpoſitivè, concedo, formaliter, & actu, nego. Fateor equidem, quòd mediante fide actuali, de qua ibi ſermonem facit Apoſtolus, veluti diſpoſitione quadam, poſſit homo ſeipſum ad juſtitiam præparare; ita quòd ipſa fides ei deputetur tanquam medium ad fidem aſſequendam; ipſa quoque juſtitia Chriſti imputatur illi per modum cauſæ moralis, & meritoriæ ipſius juſtificationis; ſed non inde ſequitur, juſtificari quemquam per ſolam imputationem juſtitiæ Chriſti per fidem apprehenſæ.

Objiciunt ſecundò, Illud ad Rom. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi; ſic per unius obedientiam juſti conſtituuntur multi*; ergo & juſti per juſtitiam Chriſti ſibi imputatam.

Reſpondeo Apoſtolum illis verbis, nihil aliud intendere, quàm quòd ſicut Adamus per ſuam actualem inobedientiam fuit cauſa meritoria, ut omnes, qui ex illo naſcerentur, contraherent peccatum originale: ita Chriſtus obedientia ſua fuit cauſa meritoria, ut omnes, qui illi inſeruntur tanquam membra capiti, & ex illo renaſcuntur, & adoptantur in Filios Dei, fiant juſti

pro-

propter ipſius merita ſibi communicata. Quapropter verbis antecedentibus dixit Apoſtolus. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; ſic per unius juſtitiam, in omnes homines in juſtificationem vitæ.* Quibus verbis docet Apoſtolus eo modo per unius obeditionem juſtos conſtitui multos, quomodò multi conſtituuntur peccatores per unius inobedientiam; at quando dicit Apoſtolus per unius inobedientiam multos conſtitui peccatores; ſenſus non eſt, quòd ſint peccatores dumtaxat extrinſecè, & imputativè, ſed intrinſecè, & inhærenter, maximè in ſententia Calviniſtarum, qui conſtituunt originale peccatum in rebellione carnis, & concupiſcentiæ: ergo à pari, quando dicuntur per unius obedientiam juſti conſtituti multi, ſenſus non eſt, quòd ſint juſti dumtaxat per juſtitiam imputativam, ſed per internam, atque inhærentem.

Objiciunt tertiò, Illud 1. Corinth. 1. Chriſtus *factus nobis ſapientia à Deo, & juſtitia, & juſtificatio, & redemptio, ut quemadmodum ſcriptum eſt, qui gloriatur, in Domino glorietur*: Igitur alia non eſt nobis juſtificatio, & ſanctificatio, quàm ipſa Chriſti juſtitia, alioquin liceret aliundè, quàm in Domino, gloriari.

Diſtinguo antecedens: Chriſtus factus eſt nobis juſtitia, & ſanctificatio effectivè, & meritoriè, quia de plenitudine ejus accepimus, concedo: formaliter, nego. Sæpiùs enim in Scriptura, cauſa appellari ſolet nomine effectus, quo loquendi modo Pſalm. 26. dicitur, *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea*; quia eſt cauſa ſalutis, & illuminationis: igitur Chriſtus dicitur noſtra juſtitia, & redemptio, eo quòd ſit cauſa noſtræ juſtitiæ, & redemptionis. Quod utique patet ex eodem textu, quia Chriſtus dicitur factus eſſe nobis juſtitia, ſicut dicitur factus nobis ſapientia: at non eſt noſtra ſapientia eo ſenſu, quòd ſimus ſapientes per ejus ſapientiam formalem, quæ nobis imputetur: ergo neque eſt juſtitia noſtra eo ſenſu, quòd ejus juſtitia nobis imputetur.

Objiciunt quartò illud 2. ad Cor. 4. *Deus qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo*: Ex quo ſic argumentantur: Eodem modo efficimur juſtitia Dei, quo Chriſtus peccatum factus eſt: atqui Chriſtus factus eſt tantùm peccatum per imputationem peccati noſtri: ergo efficimur juſtitia Dei per imputationem tantùm juſtitiæ Chriſti.

Diſtinguo majorem hujus argumenti: Eodem modo efficimur Dei juſtitia, quo Chriſtus peccatum factus eſt, quantum ad aliquid, concedo; quantum ad omnia, nego. Comparatio enim in omnibus non quadrat; ſimilitudo autem in hoc dumtaxat valet, quòd Chriſtus factus ſit peccatum, hoc eſt hoſtia pro peccatis noſtris, peccatum enim interdum in Scriptura hoſtiam pro peccato ſignificat, juxta illud Oſeæ 4. ubi de Sacerdotibus dicitur: *Peccata populi mei comedent*, id eſt oblata pro peccatis: nos verò fiamus juſti per illius juſtitiam meritoriè, & effectivè: diſſimilitudo verò in eo eſt, quòd Chriſtus extrinſecè tantùm factus ſit peccatum; quia reverà peccator eſſe non potuit, nos verò intrinſecè fiamus juſti; quia aliter eſſe non poſſumus.

Objiciunt 5. illud Epheſ. 4. *Induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*; Sed induere Chriſtum nihil aliud eſt, quàm ipſius juſtitiam, & merita nobis applicare ad tegendam noſtram nuditatem, ut inde reputemur juſti, ſicut Jacob induit veſtes Eſau, ut primogenitus reputaretur.

Nego hunc eſſe Apoſtoli ſenſum; induere enim Chriſtum, nihil aliud eſt, quàm fieri Chriſto ſimiles, ejuſque gratiam, & virtutes participare, itaut intrinſecè ſimus juſti, & ſancti, ſicut ipſe intrinſecè juſtus, & ſanctus eſt: ſicut enim non dicitur aliquis induere veſtem alterius, niſi veſtis illius corpori applicetur modo illi accommodato: ita non verè induimus juſtitiam Chriſti, niſi ipſa verè, & realiter animæ noſtræ applicetur.

Cujus utique interpretationis veritas probatur 1. ex eodem Apoſtolo: eo enim modo dicit nos induere novum hominem, quo exuimus, & expoliamus veterem, ut docet ad Col. 3. his verbis: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, &c.* Atqui exuere veterem hominem eſt deponere interna vitia, & peccata, quibus eramus maculati, & infecti: ergo à contrario, induere novum, eſt induere Chriſti mores, & virtutes vitiis illis, & peccatis oppoſitos, ut exponunt ſancti Patres, maximè Chryſoſtomus in Epiſt. ad Rom. ad c. 13. nu. 14. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum*, ubi ſic ait: *Induere Chriſtum, eſt omnem ſimul in univerſum virtutem habere*. Et alibi ait *idem eſſe, ac undique in nobis per ſanctimoniam, & manſuetudinem Chriſtum con-*

ſpi-

Digitized by Google

ſpicuum eſſe: *homo enim indutus id eſſe videtur quod indutus eſt; appareat itaque in nobis Chriſtus*. Et Hieron. in c.4. ad Epheſ. nu.23. ad illa verba: *Induite novum hominem*, ſic habet; *Qui igitur converſationem illius imitari poteſt, & univerſas in ſe exprimere virtutes, ut ſit manſuetus, ſicut ille fuit manſuetus, & humilis corde: & ponat animam ſuam pro amicis ſuis, ſicut ille poſuit pro ovibus ſuis: verberatus non reſpondeat, maledictus non maledicat, ſed vincat in humilitate ſuperbiam: iſte indutus eſt novum hominem, & dicere poteſt cum Apoſtolo: Vivo ego jam non ego: vivit verò in me Chriſtus*. Et ſimiliter alii Patres, & Interpretes dicunt, induere Chriſtum, nihil aliud eſſe, quàm ornari Chriſti virtutibus, & talem eſſe, tum interiùs, tum etiam externa vita, & profeſſione, ut nos omnes ex illa velut ex veſte Chriſti, ſervos eſſe agnoſcant: ſicut magnatum famuli dignoſcuntur ex certo genere veſtium, aut coloris illorum proprii, & peculiaris.

Objiciunt 6. Hæc Apoſtoli verba ad Philip.3. *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam, & inveniar in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt, Jeſu Chriſti*. Unde concludit Calvinus, Oportet propriam juſtitiam pro delicto haberi ab eo, qui vult Chriſti juſtitiam obtinere.

Reſpondeo per hæc verba *juſtitiam meam, quæ ex lege eſt*, intelligi juſtitiam operum legis, quam idcirco ſuam appellat Apoſtolus, quoniam ad eam per circumciſionem erat deſtinatus, ut alii Iſraelitæ. Hinc ei opponitur juſtitia, quæ eſt ex fide, quæ noſtra non eſt efficienter, hoc eſt à nobis, tanquam à nobis; ſed ex Dei dono; licèt certum ſit eam noſtram eſſe ſubjectivè.

Objiciunt 7. S. Ambroſium lib. I. de Jacob, & vita beata, ubi noſtram juſtificationem explicat exemplo Jacob ſeſe occultantis habitu, & veſtitu ſui fratris: *Ut ibi*, inquit, *ſuo commodo aliena perſona benedictionem acciperet; ita nos ſub Chriſti primogeniti noſtri fratris pretioſa puritate deliteſcimus, ut teſtimonium juſtitiæ à conſpectu Dei referamus*.

Reſpondeo primò, præfatam ſententiam in eo libro non reperiri, ſubindéque ementitam eſſe, & ab ipſis hæreticis fabricatam, quocirca nullum etiam citant caput illius libri, ex quo ſententia illa ſit deſumpta.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi vel ſanctus Ambroſius vel alius è ſanctis Patribus hæc verba protulerit; tamen nihil ex eis contra noſtram aſſertionem evinci poteſt: duplex enim diſtingui poteſt in nobis juſtitia. Altera qua formaliter juſtificamur, & ex peccatoribus evadimus juſti, altera qua Deo ſatisfacimus pro culpa, & pœnis ob illam debitis. Cùm autem ſancti Patres dicunt Chriſti juſtitiam nobis imputatam repræſentari per Jacob deliteſcentem ſub veſtibus fratris ſui Eſau, ut Patris benedictionem acciperet, loquuntur de juſtitia non formali, ſed ſatisfactoria; quatenus nempe Chriſtus Dominus ſatisfaciendo pro nobis ſuo Patri erat ſponſor noſter; ita quòd ejus juſtitia jure ſatisfactionis nobis applicetur, & cenſeatur quodammodò noſtra, dum reconciliamur Deo formaliter per gratiam nobis inhærentem, nec enim noſtris operibus quantumlibet bonis ſatisfacimus Deo, niſi in quantum illa innituntur ſatisfactioni Chriſti.

Objiciunt 8. ſanctum Bernardum ſermone 61. in Cantica ita loquentem. *Nunquid juſtitias meas cantabo? Domine memorabor juſtitiæ tuæ ſolius; ipſa enim eſt & mea, nempe factus es tu mihi juſtitia à Deo. Nunquid mihi verendum, ne non una ambobus ſufficiat? non eſt pallium breve quod ſecundùm Prophetam non poſſit operire duos*.

Reſpondeo ſanctum Bernardum Chriſti juſtitiam vocare ſuam meritoriè, & non quaſi per juſtitiam Chriſti formalem ſibi imputatam juſtus ſit. Solutio evidens eſt ex antecedentibus, & conſequentibus: ibi namque S. Bernard. docet, noſtrum meritum inniti meritis Chriſti Domini: *Meum*, inquit, *proinde meritum miſeratio Domini: non planè ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum non fuerit; quòd ſi miſericordiæ Domini multæ, multis ergo in meritis ſum*. Et paulò poſt ſubjungit verba in objectione poſita. Hinc quemadmodum juxta S. Bernard. ibi meritum Chriſti D. non eſt noſtrum formaliter, ſed aliud omnino diſtinctum, dicitur tamen noſtrum ratione ſui effectus, & commodi, quatenus cedit in noſtrum bonum, utpote cui noſtrum meritum innititur; ita etiam ut omnia apud eum S. Bernard. ſibi correſpondeant, juſtitia Chriſti Domini eſt noſtra, non quidem formaliter, ſed effectu; quatenus formalis noſtra juſtitia illi innititur, & eſt aliquis novus effectus meritorius. Et certè agnovit Bernardus clariſſimis verbis juſtitiam inhærentem, quando ſermone 5. in illud: *Vidi Dominum, &c.* diſtinguit

guit

guit triplicem juſtitiam: unam Dei rectam, puram, firmamque; ſecundam Angelorum puram, rectam, ſed non firmam, quia Deus etiam in Angelis ſuis reperit pravitatem: Tertiam denique hominum poſt lapſum, non puram propter admiſſa peccata venialia, non firmam, quia poteſt homo ab illa diſcedere, ſed rectam.

Objiciunt 8. Juſtitia, qua Deo debemus eſſe grati, debet eſſe perfectiſſima, & omnibus ſuis numeris abſoluta; maximè verò carere admixtione cujuſlibet vitii: ſed juſtitia quæ ex nobis eſſet, quæcumque foret illa, ſemper eſſet admixta vitiis, & plurimis defectibus laboraret; nam, inquit Iſaias cap. 64. *Facti ſumus ut immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ*. Igitur ut per juſtitiam ſimus Deo accepti, oportet ut Chriſti juſtitia veluti pallio pretioſiſſimo tegamur.

Reſpondeo primò negando minorem, nam ex plurimis ſacræ Scripturæ contextibus patet homines juſtos propriis ſuis operibus cum gratiæ auxilio factis, Deo eſſe gratos, & acceptos, & inveniſſe gratiam in conſpectu Domini, ſubindeque falſum eſt homines propria juſtitia Deo eſſe ingratos, & odioſos.

Reſpondeo ſecundò, duplicem diſtingui poſſe perfectionem in ipſa juſtitia: eſſentialem unam, accidentalem alteram. Prior conſiſtit in ipſa eſſentia juſtificationis, nempe in adhæſione, & informatione gratiæ ſanctificantis, quæ noſtram afficit animam, & illuſtrat: poſterior verò conſiſtit in ejus intenſione, quoad gradus perfectiores accidentarios; qui autem habet juſtitiam ſecundùm priorem perfectionem, licèt careat magna intenſione illius, & aliis accidentariis perfectionibus, non propterea definit habere illam formaliter; ſicut qui habet calorem in minori gradu, reverà eſt calidus, nec aliquid frigoris habet. Quantum ad Prophetam, dico eum eſſe intelligendum vel de juſtitia legali, quæ apud Judæos tunc temporis erat omnino labefactata, vel de juſtitia deperdita per iniquitates, & publica ac manifeſta Judæorum ſcelera, cujus quidem juſtitiæ jacturam luget Propheta: non autem ejus ſenſus eſt, quòd juſtitiæ, quibus reverà homines juſti ſunt, aliquid iniquitatis habeant.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm in juſtificatione impii fiat verè remiſſio peccatorum.

N*Otandum primò*, circa præſentis quæſtionis reſolutionem, duplicem eſſe hæreticorum hujus temporis errorem: *Calvinus* enim lib. 3. Inſtit. c. 11. nu. 22. docet in juſtificatione peccata non verè tolli, ſed tegi; non eradicari, ſed radi; non deleri, ſed operiri, propter juſtitiam Chriſti nobis imputatam; ita quòd peccata dicantur eſſe tecta, quaſi à Deo non videantur, cùm ipſa non puniat: & raſa quaſi non appareant. Hinc lib. 4. cap. 15. ait: *Jam perſpicuum eſt quàm falſum ſit quod docuerant pridem nonnulli, per baptiſmum ſolvi nos, & eximi ab originali peccato*. Idem aſſeruerat Lutherus, ut conſtat ex articulo ſecundo ex damnatis à Leone X. *Secundus* eorum error eſt, peccatum in juſtificatione ita tegi, & non imputari, ut nihil unquam pœnæ Deo ſolvendum remaneat, ſed totius pœnæ reatus unà cum culpa ſemper aboleatur.

Notandum 2. duplicem cogitari poſſe peccatorum non imputationem, & tectionem. *Primò*, itaut verè ſubſiſtant, & ſolùm occultentur. *Secundò*, itaut prorſus deleantur, quemadmodum ulcera corporis à quibus hæc metaphora ſumpta eſt, dici poſſunt tegi duobus modis: Primò, videlicet illa tantùm occultando, ne appareant, quo pacto teguntur ab ipſo vulnerato. Secundò, curando, & tollendo, qualiter teguntur à medico. Quæ utique diſertè explicat S. Auguſtinus enarratione 2. in Pſal. 31. dicens: Deus ergo tegat vulnera non tu; „ nam ſi tu tegere volueris erubeſcens, me- „ dicus non curabit. Medicus tegat, & „ curet, emplaſtro enim tegit; ſub tegmi- „ ne medici ſanatur vulnus, ſub tegmine „ vulnerati celatur vulnus. Similiter du- „ plex eſt non imputatio: una quidem qua „ non imputatur id quod eſt: Secunda „ verò qua non imputatur id quod reve- „ rà non eſt; Prior tectio, & non impu- „ tatio, hæreticorum eſt figmentum: Po- „ ſterior verò eſt Catholica aſſertio. „

Notandum tertiò tantam eſſe, tamque infinitè perfectam Dei ſanctitatem, & juſtitiam, ut ſi quis hominum mortalium quantumvis juſtus cum Deo conferatur, injuſtus appareat, ſicut ſtellæ & quælibet alia

aſtra,

Digitized by Google

aſtra, etſi aliunde emicantia, Solis præſentia offuſcantur, & quaſi tenebris obducta deliteſcunt: non quòd reverà non fulgeant, ſed quia minor eorum ſplendor à ſuperfulgenti ſolis lumine velut extinguitur & ſorbetur. Hinc juſtorum unanimis vox fuit cum Jobo: *Verè ſcio, quòd ita ſit, & quòd non juſtificetur homo compoſitus Deo*. Et ibid. c. 4. *Numquid homo, Dei comparatione juſtificabitur? aut factori ſuo purior erit vir? Ecce qui ſerviunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit pravitatem: quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum conſummentur velut à tinea?* Quapropter Vates Regius Pſal. 130. orabat: *Ne intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*. Inde tamen non eſt conſequens, ut vult Calvinus l. 3. Inſtit. c. 12. homines quantumvis juſtos reverà ſemper peccato inquinari, nec ullum eſſe qualibet ſanctitate fulgentem, qui proprii admiſſi ſceleris obducta caligine non ſordeſcat, qua deformis & teterrimus coram Deo appareret, niſi per Chriſti juſtitiam veluti regium ac pretioſiſſimum pallium ſibi ſuperinductum niteret, & aſpectabilis eſſet, quem utique errorem pervincet

CONCLUSIO UNICA.

IN *juſtificatione cujuslibet peccatoris, peccata mortalia ſic remittuntur, ut verè deleantur & auferantur*. Hæc eſt de fide, determinata in Concilio Trid. ſeſſ. 5. Can. 5. his verbis: *Si quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in Baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit non tolli totum id quod veram, & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema ſit*.

Probatur hæc Catholica veritas illis omnibus Scripturæ ſacræ oraculis, quibus apertè pronunciatur Deum peccata delere, & auferre: Sic Pſalm. 50. *Dele iniquitatem meam ..... omnes iniquitates meas dele*. Iſaiæ 43. *Ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me*. Michææ 7. *Quis Deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem?* Zachariæ 3. *Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam*. Et infra: *Ecce ego cælabo ſculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una*.

Probatur ſimiliter ex iis ſacris textibus qui docent nos à peccatis mundari & lavari longè perfectiùs, quàm per naturalem aquam abluantur, & à ſordibus mundentur corpora: Sic Pſal. 50. *Aſperge me Domine hyſſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*: Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*. 1. Cor. 6. poſtquam Apoſtolus gravia Gentilium peccata recenſuiſſet, ſubdit. *Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri*. Et 1. Jo. 1. *Sanguis Jeſu Chriſti Filii ejus emundat nos ab omni peccato*. Et infra: *Si confiteamur peccata noſtra; fidelis eſt, & juſtus ut remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate*: Hæc autem divina oracula nullatenus ſubſiſterent, nec genuinam ac veram, ſed fallacem haberent ſignificationem, ſi peccatorum ſordes in juſtificatione penitus non auferrentur, & abluerentur: Igitur ita fieri fatendum eſt.

Conſtat pariter eadem veritas ex ipſis Textibus, in quibus juſti dicuntur immaculati in conſpectu Dei. Sic Pſ. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Epheſ. 1. *Elegit nos... ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus*, 2. Petri 3. *Satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace*. Quibus adde illud Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi*: Ex quibus ſic argumentor: Qui mundatur, lavatur, & ſuper nivem dealbatur, non manet reverà immundus, turpis, niger, & ſordibus infectus: ſimiliter ille cujus iniquitates delentur, auferuntur, & projiciuntur in profundum maris; nec eis ampliùs fœdatur nec maculatur. Denique is qui eſt ſine macula, & ſine ruga, non eſt dicendus infici macula ac ſorde peccati: atqui in juſtificatione peccator mundatur, lavatur ac ſuprà nivem dealbatur, & peccatum illius tollitur, deletur, & quàm longiſſimè projicitur, ita ut ipſe remaneat immaculatus in conſpectu Dei: ergo peccator juſtificatus non ampliùs inquinatur peccatis in ipſo verè ſubſiſtentibus.

Probatur ſecundò, auctoritate ſanctorum Patrum: Imprimis verò ſancti Cypriani Ep. 2. quæ eſt ad Donatum, ubi baptiſmum appel-

appellat mortem criminum, vitam virtutum: ſancti Chryſoſtomi lib. 3. de ſacerdotio, cap. 6. *Corporis lepram purgare*, inquit, *vel ut veriùs dicam, purgatam oſtendere Judæorum Sacerdotibus licebat: at verò noſtris Sacerdotibus non corporis lepram, ſed animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt*. Et lib. 2. de compunctione cordis, *Cordis compunctio ſicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit, & quantacumque in ea repererit mala, abſtergit univerſa, & penitus delet*. Hinc homilia 4. in priorem ad Corinth. comparat virum abſolutum per Regem à ſuo crimine, cum reo, qui abſolvitur à ſuis peccatis per baptiſmum. Additque illum adhuc ſervare, & retinere animum infectum; hunc verò quem abluit baptiſma, non item, ſed habere mentem, Solis radiis puriorem.

S. Hieron. lib. 3. adversùs Pelagium, loquens de regenerato per baptiſmum, ait: *Quò homo? nunc mundus factus es in lavacro, & de te dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata innitens ſupra patruelem ſuum, ut lota quidem ſit, ſed cuſtodire non valeat puritatem, niſi à Domino ſuſtentetur*. Præ cæteris autem hanc veritatem confirmat Sanct. Auguſt. maximè in libris adversùs Pelagianos, qui Catholicos præſules calumniabantur, quaſi aſſererent, *Baptiſma non dare indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur*. Sic autem hanc calumniam retundit lib. 1. ad Boniſacium, cap. 13. „ Quis hoc adversùs Pelagianos, niſi infidelis, affirmet? Dicimus enim baptiſma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, unde creſcant iterum, reſecanda peccata; nam & iſtam ſimilitudinem comperi ſuæ illos adhibere calumniæ tamquam hoc nos ſentiamus atque dicamus. Et lib. 3. referens ſimilem Pelagianorum calumniam, qua dicebant Catholicos non verè homines novos facere, id eſt, non plenam dare remiſſionem peccatorum, ſed ex parte filios Dei fieri, & ex parte filios ſæculi; id eſt, diaboli remanere: „ Reſpondet, Mentiuntur, inſidiantur, tergiverſantur; non hoc dicimus. *Et infra*; Baptiſmus igitur abluit quidem peccata prorſus omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, ſive originalia, ſive addita, ſive quæ ignoranter, ſive quæ ſcienter admiſſa ſunt. „

Probatur denique *ratione Theologica*: Si peccata in juſtificatis penitus non delerentur, ſed in eis reverà ſubſiſterent, ſequeretur animam nec à peccato verè reſurgere; nec perfectè ſanari per vivificantem, & medicinalem Chriſti gratiam: ſed conſequens illud apertè falſum eſt, militatque in illos Scripturæ textus, quibus anima dicitur per juſtificationem à morte peccati reſurgere, & ſanari: Sic primæ Joannis 5. *Nos ſcimus, quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres*. Ex Pſalmo 30. *Sana Domine animam meam, quia peccavi tibi*; non enim à morte ſurgeret, qui adhuc peccato mortali inficeretur, nec membrum diceretur ſanum, cujus vulnus emplaſtro dumtaxat tegeretur: Igitur, &c.

Sequeretur ſecundò, juſtificatos nuſquam ingreſſuros in cæleſtem civitatem, nec intraturos in regnum cœlorum: quia *nihil coinquinatum intrabit in regnum cœlorum*; neque enim mundi, ſed inquinati dici debent, in quibus remanet macula peccati mortalis; illa ſiquidem macula non poſſet ab eis tolli ante mortem in ſententia hæreticorum; *vel* enim tolleretur per actum fidei, quem tunc elicerent: *vel* per ipſam mortem. Non *primum*, quia ſequeretur juſtificatos ſubitanea morte præventos damnari defectu iſtius actus fidei, quem non potuiſſent elicere. *Secundum* etiam aſſeri non poteſt, cùm enim mors formaliter ſpectata, ſit quid naturale, eſt omnino improportionata maculæ peccati delendæ. *Tertiò* denique, ſequeretur juſtificatum adhuc habere aliquid, quo foret Deo odioſus, & ſuppliciis æternis addicendùs: ſed hoc falſum eſt: Quia, inquit Apoſtolus ad Rom. 8. *nihil eſt damnationis iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu*; hoc eſt, ait Concilium Trident. ſeſſ. 5. Can. 5. *qui verè conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma, in mortem: qui non ſecundùm carnem ambulant, ſed veterem hominem exuentes, & novum qui ſecundùm Deum creatus eſt induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti ſunt: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, itaut nihil prorſus eos ab ingreſſu cæli remoretur*.

Objiciunt hæretici primò, omnes illos Scripturæ textus, quibus peccata dicuntur tegi, & non imputari: Sic Pſalm. 31. & Rom. 4. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum*

tecta

tecta ſunt peccata: beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum: Ubi tria vocabula *remitti*, *tegi*, *& non imputari* poſita ſunt ad idem ſignificandum; itaut unum per aliud explicetur: *remitti* enim à Deo peccata, nihil aliud eſt, inquiunt, quàm ita tegi ut non videantur apparere in conſpectu Dei, & *tegi* nihil eſt aliud, quàm non imputari ad pœnam, & damnationem juxta illud Ezechielis 33. *Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato ſuo, omnia peccata ejus, quæ peccavit non imputabuntur ei*: Quo ſenſu Apoſt. ſecundæ Corinth. 5. dixit: *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum*: Igitur peccata in juſtificatione non verè remittuntur, ſed dumtaxat teguntur.

Nego conſequentiam: Duplex enim, ut diximus in tertio Notabili, eſt peccatorum tectio. Una qua dumtaxat occultantur, ne appareant; altera qua curantur ne remaneant. De poſteriori autem intelligendi ſunt præfati Scripturæ textus, non de priori. Hinc S. Auguſtinus in præfatione ad præfatum Pſalm.31. *Cooperta ſunt peccata, tecta ſunt, abolita ſunt: ſi texit peccata Deus noluit punire, noluit agnoſcere, maluit ignoſcere*. Et poſteà ſubdit: *Ne ſic intelligatis quòd dixit peccata cooperta ſunt, quaſi ibi ſint, & vivant, &c.*

Reſpondeo ſecundò, gratis aſſeri hæc verba poſita eſſe ad idem ſignificandum, & unum per aliud explicandum; poſſunt enim ad diverſa referri, & diſtinctos effectus ſignificare, quorum primus ſecundum augeat, & ſecundus tertium, itaut *remittere* ſignificet tantùm remiſſionem quoad culpam, & pœnam æternam: *tegere* verò denotet abolere memoriam præteritorum peccatorum, propter actus contrariarum virtutum: *non imputari* denique declaret ne quidem ad pœnam temporalem retineri, ſed ita expungi, & condonari, ut cum reatu culpæ, totius etiam pœnæ reatus extinguatur, quod utique non ſemper contingit.

Objiciunt ſecundò illud primæ Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*: Igitur cum charitate ſubſiſtunt peccata, quæ per ipſam tegantur. *Inſuper* illud primæ Joannis primo: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. Denique hæc orationis Dominicæ verba, *Dimitte nobis debita noſtra*. Ad quæ verba S. Epiphanius, ait: *Quàm neceſſariò, quàm ſalubriter admonemur, quòd peccatores ſimus, qui pro peccatis rogare compellimur, ut dum indulgentia de Deo petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur: ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollendo plus perdat, inſtruitur, & docetur, ſe peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare*. Igitur nullus eſt adeò ſanctus, qui peccatis non inficiatur, ſubindeque peccata in juſtificatione non delentur, ſed operiuntur.

Nego conſequentiam: & ad primum textum dico, ſenſum ejus non eſſe, quòd charitas operit multitudinem peccatorum ejus in quo eſt: ſed quòd charitas, qua diligimus proximum, operit proximi peccata, hoc eſt, efficit ut univerſa ejus peccata diſſimulemus, celemus, ac condonemus: Quòd autem ea ſit Apoſtoli mens, patet ex verbis antecedentibus, quibus fideles alloquens, ait: *Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes*. Nec non, & ſequentibus, dicens: *Hoſpitales invicem ſine murmuratione, unuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes*; quæ, ut conſtat, concernunt charitatem exercendam erga proximum.

Ad ſecundum, & tertium dico, textus illos intelligendos eſſe de peccatis venialibus, quæ cum gratia ſanctificante ſubſiſtere diximus in tractatu de peccatis.

Inſtant: peccata venialia ex conceſſis, ſubſiſtunt cum gratia ſanctificante, nec impediunt quominus homines juſti ſint aliquo vero ac reali ſenſu, quia nimirum ejuſmodi peccata non illis imputantur, quidni igitur idem poſſit dici de peccatis gravioribus, quæ mortalia appellamus?

Reſpondeo maximam eſſe diſparitatem, eò quòd veniale peccatum ſit valde exigua, & imperfecta macula, in moralibus autem parum pro nihilo reputatur; unde non mirum eſt, ſi eo non obſtante, juſti, qui aliquando in illud labuntur, dicuntur adhuc eſſe *immaculati*, id eſt, puri à gravi macula, quæ ſola ſimpliciter, & abſolutè macula dici ſolet in vulgari modo loquendi: ſicut ſolum peccatum mortale ſæpiſſimè in Scriptura vocatur abſolutè peccatum, ut Rom. 6. *Stipendium peccati mors*. Jacob.1. *Concupiſcentia cùm conceperit parit peccatum; peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem*. Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit ipſa morietur*. Non mirum etiam, ſi non obſtante peccato veniali, nominentur *juſti*; quia peccatum veniale, cùm ſit levis offenſa,

non

Digitized by Google

non diſſolvit amicitiam cum Deo, neque privat ipſius gratia, & habitibus virtutum infuſis, quibus juſtus formaliter conſtituitur; id eſt, Deo gratus, & habitualiter inſtructus ad benè operandum ſupernaturaliter in omni genere virtutum. At de peccato mortali idem dici non poteſt. Neque enim minùs maculatus eſt ille, qui reverà eſt infectus aliquo gravi peccato mortali, quamvis non imputetur in ſenſu Calviniſtico, id eſt, tegatur tantùm, & diſſimuletur. Neque minùs eſt injuſtus, tum actuali injuſtitia, quia æqualiter peccat: tum etiam habituali, quia æquè meretur privari Dei gratia, & virtutibus infuſis, ac reipſa privatur à Deo judice, qui hanc legem generalem ſtatuit Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur*. Et verſ. 26. *Cùm averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis, in injuſtitia quam operatus eſt, morietur*.

Objiciunt tertiò: In homine juſtificato ſemper remanet concupiſcentia: ſed illa eſt peccatum: ergo hoc cum gratia ſanctificante ſubſiſtit.

Reſpondeo triplicem diſtingui poſſe concupiſcentiam, quarum prima eſt inclinatio ad peccandum, quæ licèt non ſit formaliter peccatum, tamen hoc nomine appellatur in Scripturis, quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat, ut docet Conc. Trid. ſeſſ. 5. Canone 5. *Secunda* eſt motus inordinatus, qui rationem prævenit eamque peccati tenebris velut offundit, ut voluntatem non reluctante rationis dictamine faciliùs ad peccatum pelliciat. *Tertia* denique eſt motus inordinatus, & liber, quo voluntas concupiſcentiæ illecebris ac ſtimulis agitata rei vetitæ aſſenſum præbet. Concupiſcentia primo, & ſecundo modo ſumpta, poteſt remanere in homine juſto, ut pote cùm non ſit formaliter peccatum, ſed tantùm ad illud pelliciat: ſecus verò eſt de concupiſcentia tertio modo ſumpta, maximè quando res vetita, cui conſenſum præbet voluntas, magni eſt ponderis; ita quòd conſenſus ille habeat rationem peccati mortalis.

Objiciunt quartò: Nullus quantumvis juſtus eximitur à peccato, niſi perfectè impleat præceptum charitatis; etenim qui non diligit manet in morte; ſed ex S. Aug. lib. de perfectione juſtitiæ c. 8. præceptum charitatis perfectè non implebitur, niſi in futura gloria: Igitur juſtus quilibet hac in vita aliquo ſemper peccato vitiatur.

Diſtinguo minorem: Præceptum illud non implebitur perfectè, hoc eſt, appretiativè, nego: hoc eſt, intenſivè; ea ſcilicet intenſione, & perfectione, qua Deus à creatura debet diligi, concedo minorem, & nego conſequentiam quamvis enim hac in mortali vita teneamur Deum diligere, ex tota anima, ex toto corde, & ex totis viribus; non tamen tenemur id exequi ſecundùm omnimodam intenſionem, & perfectionem, qua dilectio illa poteſt à creaturis exerceri pro quovis ſtatu; certum enim eſt propottione ſervata, longè præſtantiorem eſſe virtutem beatorum, quàm viatorum. Sed tantùm virtute illius præcepti tenemur diligere Deum appretiativè; ita quòd eum pluris faciamus, quàm cætera quæque objecta diligibilia; quod utique juſtus quilibet exequitur, dum in juſtitia, & divinorum mandatorum obſervantia perſeverat.

QUÆSTIO TERTIA.

Qualiter gratia juſtificans opponatur peccato, illudque expellat.

NOtandum primò, duplicem à Theologis diſtingui rerum oppoſitionem: unam quidem phyſicam; alteram verò moralem, & demeritoriam. Prior eſt quæ intercedit inter entitates phyſicas poſitivas naturales invicem pugantes, ut inter calorem, & frigus, album, & nigrum. Altera verò reperitur inter extrema à ſeipſis diſſita, non ratione entitatum phyſicarum, ſed ratione dignitatis, & indignitatis, vel ratione ordinationis ſuperioris volentis utrumque illud extremum ſubſiſtere, ac conſervare. Hinc controverſia eſt, an gratia, & peccatum phyſicè opponantur, & ita ſeſe invicem excludant; vel poſitivè, ſicut frigus calorem; vel ſaltem privativè, ſicut lux tenebras, & tenebræ lucem: an tantùm moraliter, & ex ordinatione Dei. Priorem partem tuentur Cajetanus 1. 2. q. 93. & Vaſquez diſp. 204. quos non pauci Recentiores ſequuntur: poſteriorem verò tuentur cum ſubtili Doctore illuſtriores quique Theologi.

Notandum ſecundò, quòd etſi compertum ſit, & certum apud Theologos, gratiam ſanctificantem, & peccatum juxta ordinariam rerum diſpoſitionem, & uſitatam divinæ providentiæ ordinationem, nuſquam ſimul ſubſiſtere: inter eos tamē non conveniunt an ſecundùm extraordinariam Dei potentiam,

& præ-

& præter ſtatutas leges poſſint hæc extremè oppoſita invicem ſtare: ità quòd peccatum non ſolùm actuale, ſeu peccaminoſus actus elici poſſit ab homine juſto, non deperdente propterea juſtitiam, quam Deus extraordinaria virtute conſervavit, ſed etiam reatus ille culpæ, ſeu macula peccati poſt elicitum àctum in peccatore remanens, ſubſiſtere poſſit cum illa cœleſti, ac divina qualitate juſtificantis gratiæ. Negativam partem nonnulli Veteres, ac Recentiores tuentur; affirmativam autem plurimi cum ſubtili Doctore propugnant.

Notandum tertiò, ſeu potiùs revocandum ex præcedenti volumine, tractatu de peccatis, peccatum mortale habitualiter manens non eſſe dumtaxat privationem gratiæ ablatæ propter peccatum, eſſe ipſummet peccatum actuale moraliter manens, donec à Deo remittatur vel condigna ſatisfactione deleatur: ſicut inter homines debita, & offenſæ moraliter ſubſiſtunt, donec vel per gratiam condonentur, vel per æqualem ſatisfactionem, aut ſolutionem extinguantur. Hinc fit quòd remiſſio peccati non ſit præcisè infuſio gratiæ; ſed ut docet Doctor in 4. diſp.16. quæſt.2. illa peccati remiſſio, & gratiæ infuſio ſint revera duæ mutationes ſi non reales, ſaltem morales, ut fuſiùs infra demonſtrabimus. Quapropter non eſt abſolutè conſequens, quòd ad infuſionem gratiæ neceſſariò ſequi debeat peccati remiſſio, ut patebit infrà. Tria igitur potiſſimùm veniunt hac in quæſtione ſolvenda: *Primum* quidem, an peccatum, & gratia ſeſe invicem expellant phyſicè, & naturaliter, an dumtaxat moraliter, & ex ordinatione divina: *Secundum*, an de via ordinaria invicem ſubſiſtere poſſint, ſaltem pro aliquo temporis inſtanti. *Tertium* denique, an per extraordinariam Dei ordinationem peccatum tam actuale, quàm habituale cum ſanctificante gratia poſſit permanere.

CONCLUSIO PRIMA.

Gratia ſanctificans, & mortale peccatum non opponuntur invicem nec ſeſe expellunt phyſicè, ſed moraliter dumtaxat: idque non ex natura rei, ſed ex ordinatione divina. Hæc concluſio duabus maximè partibus conſtat: quarum *prima* eſt Doctoris in 3.d. nu.4. ubi probat odium proximi non pugnare cum charitate ex natura rei, nec illam deſtruere naturaliter, ſed dumtaxat demeritoriè. *Tranſgreſſio enim præcepti*, inquit, *non corrumpit poſitivè habitum, nec actum diligendi Deum; ſed demeretur ut Deus ſe ſubtrahat, & ſic nec habitus, nec actus poſſit ineſſe*. Idem dicendum eſt de peccato reſpectu gratiæ, quam à charitate realiter non eſſe diſtinctam, ex ipſo Doctore ſuprà probatum eſt. Quod inſuper apertè docet in 4. d.1.n.33. ubi ait, gratiam, & virtutes infuſas in nobis corrumpi per aliquem actum noſtrum, non quaſi per naturam repugnantiæ, ſed ſolùm per cauſam demeritoriam: anima enim peccans meretur quòd gratia non conſervetur in ea. Et ſic in ſecundo inſtanti naturæ propter tale demeritum quaſi præcedens, Deus non conſervat gratiam, & ſic annihilatur.

Probatur hæc veritas: Oppoſitio phyſica eſt vel relativa inter relationes invicem è diametro pugnantes, vel contraria, vel contradictoria, vel privativa: ſed neutro ex his modis peccatum, & gratia ſanctificans invicem pugnant: igitur non opponuntur invicem, nec ſeſe expellunt phyſicè. Major eſt certa. Minor itidem facilè conſtat: *Primò* namque apparet gratiam, & peccatum non invicem pugnare, nec *contrariè*, nec *relativè*; hæ ſiquidem oppoſitiones intercedunt ſolùm inter formas poſitivas in eodem ſubjecto reſpectu ejuſdem incompatibiles, ut calor, & frigus in eodem ſubjecto, paternitas, & filiatio in eodem fundamento reſpectu ejuſdem termini: peccatum autem non eſt quid poſitivum, ut abundè probavimus diſputatione de peccatis; ſubindeque iis oppoſitionibus cum gratia ſanctificante non militat.

Non etiam invicem pugnant *contradictoriè*: quippe oppoſitio hæc intercedit dumtaxat inter ens, & non ens univerſim acceptum: gratia autem, & peccatum non habent hanc generalem latitudinem entis, & non entis: imò ſunt intra determinatos, ac ſpeciales cancellos entis, & non entis ſpecialis. Denique non pugnant invicem *privativè*; nam peccatum non eſt formaliter privatio ipſius gratiæ ſanctificantis, ſed rectitudinis, & conformitatis, quæ actui peccaminoſo ineſſe deberet. Confirmabitur hæc ratio ex infrà dicendis, & quæ adverſùs hanc veritatem ſolent objici, ſimul ſolventur.

Secunda pars eſt ſimiliter ejuſdem Doctoris in 4. diſt.16. num.18. ubi ait, quòd gratia, & peccatum non ſunt oppoſita immediatè ſimpliciter ex natura extremorum, ſed ex inſti-

inſtitutione divina, & non ſequitur inductio unius ad motionem alterius, niſi in oppoſitis immediatis ſecundùm ſe: ſed an gratiam ſequatur expulſio culpæ, dubium eſt, cùm non ſint formaliter oppoſitæ; quam utique veritatem ſic probat ibidem *num.* 5. In iis quæ invicem formaliter opponuntur, cauſa effectiva, & productiva unius oppoſitorum eſt deſtructiva alterius; agens enim producens calorem v. g. deſtruit frigus, & formam in ſubjectum inducens privationem ejuſdem formæ ab ipſo removet: ſed cauſa effectiva peccati non eſt deſtructiva gratiæ; voluntas enim creata ipſa eſt effectiva peccati, quia ab ipſa eſt culpa, & actus peccaminoſi defectus, ac reatus; illa tamen non poteſt deſtruere gratiam, quia gratia non deſtruitur, niſi annihiletur; creatura autem non poteſt aliquid phyſicè annihilare, ſicut nec creare, maximè de potentia ordinaria, ut omnes fatentur: Igitur gratia, & peccatum non pugnant formaliter ex natura rei; ſed dumtaxat ex diſpoſitione, & ordinatione divina. *Secundò*, gratiæ donatio, & peccati expulſio ſunt duo diſtincta beneficia, gratis à Deo conceſſa: ergo unum non infert neceſſariò conſecutionem, & præſentiam alterius. Patet Antecedens ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. dicente juſtificationem non eſſe ſolam remiſſionem peccatorum, ſed & ſanctificationem, & renovationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum. Eamdem veritatem docet S. Auguſtinus tract. 72. in Joan. ubi ait: *Judicet qui poteſt utrùm majus ſit juſtos Angelos creare, quàm impios juſtificare: certè ſi æqualis eſt utrinque potentiæ, hoc majoris eſt miſericordiæ*. Ubi expreſsè ait, expulſionem peccati diſtinctum eſſe beneficium ab ipſa infuſione gratiæ, quæ Angelis conceſſa fuit in eorum creatione, ut cum ipſo docuimus in tractatu de Angelis. Igitur aliud eſt gratiam infundere, aliud peccatum remittere, & utrumque Dei gratuitum beneficium eſt; ſubindeque poteſt unum conferre ſeorſim ab alio, & conſequenter unum naturaliter, & neceſſariò non ſequitur ad poſitionem alterius. Patebit evidentiùs, & firmabitur inſuper hæc veritas ex dicendis infrà.

Dices. Si gratiæ infuſio non inferret neceſſariò peccati remiſſionem: hæcque eſſet quoddam beneficium ex illa conſequens, ſequeretur applicationem meritorum Chriſti non tantùm fieri in ipſa infuſione gratiæ, & donorum ſupernaturalium, ſed etiam poſt ipſius infuſionem: ſed conſequens eſt contra Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. ubi ait: *Quamquam nemo poſſit eſſe juſtus, niſi qui merito Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti communicat: id tamen in hac impii juſtificatione ſit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ Paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret: unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur per fidem, ſpem, & charitatem*. Quibus verbis ſignificat unicam eſſe cauſam formalem juſtificationis, quæ non ſolùm ſit hominis interior renovatio, ſed etiam peccatorum remiſſio. Sequela majoris patet; ſi enim peccatorum remiſſio non neceſſariò, & naturaliter ſequatur ad infuſionem gratiæ, neceſſum erit quòd Chriſti merita in ipſa infuſione gratiæ applicata denuò applicentur, ut eorum intuitu maximum donum nempe peccatorum remiſſio conferatur.

Reſpondeo negando ſequelam majoris: quamquam enim gratiæ infuſio, & peccatorum remiſſio ſit duplex beneficium, quorum unum naturaliter ex alio non ſequitur, inde non eſt conſequens, quòd ipſa Chriſti meritorum applicatio etiam debeat eſſe duplex. Ad id namque ſufficit, quòd Chriſti merita per gratiæ infuſionem ſemel applicentur, ut pariter valeant ad remiſſionem peccatorum, quæ ex gratiæ ſanctificantis infuſione, juxta decretum divinum de via ordinaria infallibiliter ſequitur, non quidem phyſicè, & ex natura rei, ſed dumtaxat moraliter, & ex ordinatione divina.

Dices ſecundò. Peccatum eſt averſio habitualis à Deo: gratia verò habitualis ad Deum converſio: ſed averſio, & converſio ex natura rei opponuntur: ergo ſecluſa quavis Dei ordinatione peccatum, & gratia opponuntur.

Diſtinguo minorem: Averſio, & converſio ejuſdem rationis, & intra eamdem lineam invicem opponuntur, concedo: Secus, nego: unde negatur conſequentia. Averſio enim à Deo per peccatum eſt quid morale, & in genere moris; converſio autem ad Deum per gratiam, eſt quid phyſicum, & in genere entis; ſubindeque unum alteri non opponetur ex natura rei. *His adde* quòd gratia ex natura rei, & vi ſuæ naturalis entitatis non habeat præciſè, quod ſit ad Deum formaliter converſio, ſed dum-

taxat

taxat ex ordinatione Dei talem qualitatem producentis, & ordinantis ut ſit medium converſionis animæ ad ipſum, & motivum ipſius amoris erga ipſam.

Dices tertiò. Dum juſtificatur peccator, duo occurrunt effectus formales, ſcilicet ipſius interioris renovatio, & peccati remiſſio, & condonatio: Duo autem illi effectus vel proveniunt ab una, eademque forma vel à duabus. Si ab una, vel ea eſt forma intrinſeca putà gratia, vel extrinſeca, nempe Dei miſerentis ſimplex, & gratuita condonatio, ac favor externus; ſi proveniant à gratia; ergo gratia ex natura rei, & formaliter expellit peccatum, & ſubinde peccati expulſio naturaliter ſequitur ad infuſionem gratiæ: ſi à favore externo; conſequens eſt, quòd non juſtificemur per gratiam inhærentem, cujus contrarium apparet ex quæſtione præcedenti. Si autem duo illi effectus pro formali proveniant à duabus cauſis, quarum una ſit pura interna gratia ſanctificans, altera verò ſit externus Dei favor, ſequitur, quòd ſit duplex cauſa formalis noſtræ juſtificationis, cujus contrarium apparet ex Concilio Tridentino ſuprà laudato: ſequitur etiam quòd juſtificemur partim per aliquid internum, partim per aliquid externum, cujus falſitas etiam conſtat ex dictis.

Reſpondeo: Duos illos formales effectus ab unica dumtaxat gratia procedere, non quidem ex natura rei, ſed tantùm ex ordinatione divina, nam favor ille externus, hoc eſt Dei miſericordia, & bonitas, eſt dumtaxat cauſa efficiens, non verò formalis juſtificationis.

CONCLUSIO SECUNDA.

G*Ratia, & peccatum mortale non poſſunt ſimul de via ordinaria ſubſiſtere pro aliquo inſtanti*. Ita Doctor in ſecundo diſtinctione quinta quæſt.1. num.6. & in 4. diſt.4. qu.5. ubi reſpondens ad tertium argumentum, ait quòd *baptiſmus expellit omne peccatum, non quia eodem inſtanti inſit gratia, & peccatum, &c.* Colligitur ex S. Auguſtino lib.3. de libero arbitrio cap. 15. ubi ait: *Ne puncto temporis, pulchritudo* (ſcilicet gratia) *turpetur ut ſit in eo peccati dedecus*.

Probatur primò. Secundùm legem, & providentiam à Deo ſtatutam nulli infunditur charitas habitualis quin Chriſto perfectè uniatur, & vivum ejus membrum efficiatur; atqui ex Concilio Tridentino ſeſſ.5. Canone 5. *Nihil eſt damnationis iis, qui verè conſepulti ſunt cum Chriſto, neque poteſt quiſquam eſſe membrum Chriſti vivum, & ſimul etiam mortuum per peccatum*. Inſuper ex 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate; in Deo manet, & Deus in eo*. Sed nemo poteſt etiam per inſtans in Deo manere, & ſimul per inſtans eſſe ab illo alienus per peccatum mortale: ergo gratia, & peccatum nequeunt eſſe ſimul.

Denique, Gratia peccatum expellit demeritoriè, ſed nulla eſt repugnantia, ut in eodem inſtanti, in quo homo meretur, ut pœna ipſa infligatur: ergo in eodem inſtanti, in quo homo peccat expellitur gratia, & ſubinde nequidem per inſtans invicem ſubſiſtunt. Minor patet à ſimili, nam dum quis ſeſe ultimò diſponit ad gratiam per confeſſionem, meretur de congruo gratiam, quæ ipſi in eodem inſtanti temporis confertur: ſimiliter augmentum gratiæ datur in eodem inſtanti temporis, in quo actu intenſiori charitatis meretur: ergo ſimiliter expulſio gratiæ, quæ eſt pœna peccati, cauſatur in eodem inſtanti temporis quo quis peccat.

Dices primò: Gratiæ ſubſtractio eſt pœna propter peccati demeritum inflicta: ergo oportet priùs ſit peccatum conſummatum, quàm gratia expellatur, & conſequenter gratia, & peccatum ſunt ſimul pro aliquo temporis inſtanti.

Nego conſequentiam: Peccatum enim conſummatum eſt prius prioritate dumtaxat naturæ, non autem prioritate temporis, quàm ſit gratiæ expulſio: ſicut privatio formæ phyſicæ prius recedit à ſubjecto prioritate naturæ, quàm inducatur forma, non verò prioritate temporis; alioquin per aliquod temporis inſtans ſubjectum exiſteret omni forma denudatum.

Dices ſecundò: Doctor ſubtiliſis *in 4. diſt.* 14. *quæſt.* 2. *num.*13. dicit quòd *in illo inſtanti, in quo deletur peccatum, charitas ineſt*: Ergo cenſet peccatum, & charitatem, quæ eadem eſt realiter cum gratia ſanctificante poſſe ſimul per aliquod inſtans exiſtere.

Nego conſequentiam: Doctor enim affirmat equidem, quòd deletio peccati, & gratia ſint ſimul, non verò quòd peccatum, & gratia ſimul exiſtant.

Inſtabis. Actualis remiſſio peccati connotat peccatum actuale exiſtens: ſed ex conceſſis gratia, & remiſſio peccati actualis poſſunt eſſe ſimul: ergo etiam peccatum, & gratia ſimul ſubſiſtere poſſunt:

Diſtinguo majorem. Remiſſio actualis peccati connotat actuale peccatum, quod exiſtit, nego: quod deſinit, concedo: ſicut à pari illuminatio connotat tenebras non exiſtentes, ſed deſinentes.

CONCLUSIO TERTIA.

PEr *extraordinariam Dei potentiam gratia ſanctificans, & peccatum mortale non modò habituale, ſed etiam actuale ſimul exiſtere poſſunt in eodem ſubjecto*: Ita Doctor in 4. diſt.16. quæſt.2. cui ſubſcribunt *Ocamus* qu.3. art.1. *Mayronus* in 2. diſt.27. *Gabriel* in 4. diſt.14. *Bellarminus* lib.2. de Juſtificatione c.16. *Suarez* lib.7. de Gratia cap.19. & Soto c.20. & celebrioresquique Recentiores.

Probaturque *primò*: Deus abſoluta ſua potentia id poteſt exequi, quod contradictionem, & aliam manifeſtam oppoſitionem non implicat: ſed nulla evidens apparet contradictio quin peccatum, & gratia in eodem ſubjecto ſimul ſubſiſtant: igitur per abſolutam Dei potentiam id fieri poteſt. Major conſtat. Minor probatur: Primò quia gratia habitualis, & peccatum invicem, ut diximus, non opponuntur, neque contradictoriè, quippe non pugnant ut ens & non ens; neque contrariè quia peccatum non eſt quid poſitivum; neque relativè, quia relationes ſunt quid poſitivum cujuſmodi non eſt peccatum, neque etiam privativè, quia peccatum non conſiſtit formaliter in phyſica privatione gratiæ habitualis, ſed in privatione rectitudinis actualis: igitur nulla oppoſitione peccatum, & gratia, invicem pugnant; ac proinde ſimul utrumque Deus ſervare poteſt in eodem ſubjecto, ita quòd poſſit non remittere peccatum ei, cui gratiam ſanctificantem largitur.

Secundò: Gratia habitualis, & ſanctificans cùm à ſolo Deo produci poſſit phyſicè, etiam ab eo ſolo phyſicè poteſt deſtrui, & ejus conſervatio ſuſpendi: ſed poſito peccato nihil eſt quod phyſicè Deum cogat ad deſtruendam gratiam & ſuſpendendum concurſum conſervativum illius: ſicut à pari producto calore in aqua, non cogitur Deus ad deſtruendum, & auferendum ab ea frigus: igitur ſicut Deus poteſt calorem, & frigus in eodem ſubjecto conſervare, pari ratione abſoluta ſua potentia poterit gratiam ſanctificantem unà cùm peccato in eadem voluntate conſervare.

Tertiò: Effectus formalis gratiæ eſt conſtituere hominem à Deo ſpecialiter diligibilem, & dilectum: effectus verò formalis peccati eſt conſtituere ſubjectum averſum à Deo, & converſum ad creaturas: ſed hæc duo non repugnant ſimul, nam diligere alterum, & mutuò non diligi, aut etiam offendi ab illo, non implicant, ut conſtat in humanis, Pater enim plerumque filium amore proſequitur, à quo non ſolùm amore reciproco non diligitur: imò inobedientia, & animi repugnantia offenditur.

Confirmatur. Si homo in natura pura conditus peccaret, Deus poſſet illum non ſtatim annihilare, ſed in ſuo eſſe naturali conſervare; at ſic illum conſervando conſequens eſſet, quòd ipſum diligeret amore naturali: ergo Deus poteſt hominem non diligentem ſe, imò ſibi averſum conſervare: igitur à ſimili, ſi homo in ſtatu gratiæ peccaret, Deus poſſet gratiam in illo conſervare, & ſic eum ſervando diligere amore ſupernaturali: ſicut enim diligere perſonam propter bonitatem naturæ, & odio habere ipſius actionem, non pugnant inter ſe: ſic nec diligere perſonam propter habitualem gratiam, & ſimul odio habere ejus pravam actionem, implicabunt.

Objicies 1. Non poteſt ſimul eſſe peccatum mortale actuale cum actuali Dei dilectione ſuper omnia: ergo nec gratia ſeu charitas habitualis, & peccatum actuale ſive habituale ſimul ſubſiſtere poſſunt.

Reſpondeo conceſſo antecedente, nego conſequentiam: diſparitas enim eſt, quòd duo actus vitales contrarii, & includentes contradictionem in objectis ſuis non poſſunt eſſe ſimul, etiam de potentia abſoluta, quia unus deſtruit objectum alterius, ut aſſenſus, & diſſenſus circa idem, vel duo aſſenſus circa objecta contradictoriè oppoſita: tales autem ſunt dilectio Dei ſuper omnia, & actuale mortale peccatum: nam dilectio Dei ſuper omnia includit formaliter, aut ſaltem virtualiter efficacem diſplicentiam omnis peccati mortalis, & nolitionem illius unà cum abſoluta voluntate, ac propoſito non peccandi; cum hoc autem propoſito, atque nolitione manifeſtè pugnat peccatum actuale, quia non committitur ſine actuali voluntate illi propoſito contraria. Secus autem eſt de gratia habituali, & peccato mortali actuali, aut habituali: quia mortale peccatum non conſiſtit formaliter in carentia phyſica habitus gratiæ, ſeu charitatis, ſed in privatione rectitudinis, cum qua manente habitualiter,

Digitized by Google

liter; vel etiam actu, non repugnat conſervari habitus gratiæ, ſeu charitatis: licèt enim habitus gratiæ ex natura ſua poſtulet moraliter, ut non conſervetur in ſubjecto tam pravè affecto, & indigno; id tamen non infert Deo neceſſitatem abſolutam non conſervandi gratiam; Deus enim poteſt non agere ſecundùm exigentiam moralem, atque etiam naturalem formæ creatæ, & ea conſervare, quæ aliàs ſeſe deſtruerent.

Objicies ſecundò: Implicat aliquem eſſe ſimul juſtum, & injuſtum, Deo gratum, & exoſum, dignum ipſius gloria, ſimulque indignum, & addictum æternæ morti, ac damnationi: atqui per gratiam ſanctificantem habet homo, quòd ſit juſtus, & Deo gratus, ac vita æterna dignus: per peccatum verò, quòd ſit injuſtus, Deo exoſus, & morti æternæ addictus: igitur implicat aliquem habere ſimul peccatum, & gratiam.

Diſtinguo minorem: Qui eſt in gratia eſt juſtus, Deo gratus, & vita æterna dignus, phyſicè, & ex natura rei, nego: moraliter, & ex beneplacito, & ex ordinatione Dei, concedo: unde neganda eſt conſequentia: gratia enim hæc homini juſtificato non confert nativa ſua virtute, ſed dumtaxat ex ordinatione divina, ut diximus: ſubindeque non obſtante hac morali diſpoſitione, & ordinatione poſſet Deus gratiam phyſicè conſervare cum peccato.

His adde quòd eſſe gratum, & exoſum Deo, idem dicendum de cæteris, non ſint effectus contradictorii, ſed dumtaxat contrarii, provenientes ex diſtinctis fundamentis. Hinc ſicut contraria divinitùs conſervari poſſunt; ſic non obſtantibus moraliter oppoſitis, principia ex quibus proveniunt, poſſunt ſimul ſubſiſtere: unus enim, & idem homo ratione diverſi principii, poteſt eſſe ejuſdem rei dignus, & indignus: ſic filius Regis jure nativitatis, & primogenituræ dignus eſt regiâ corona, & regno; quibus tamen propter facinora, aut conjurationem in Patrem judicatur indignus; ſic pariter homo qui crearetur in puris naturalibus, vi naturæ ſuæ dignus eſſet beatitudine aliqua naturali, cujus tamen fieri poſſet indignus moraliter, & demeritoriè propter peccatum.

Objicies 3. Per peccatum mortale eſt homo habitualiter averſus à Deo, per gratiam verò habitualiter ad ipſum converſus: ſed idem non poteſt ſimul eſſe converſus, & averſus reſpectu ejuſdem, ſicut nec eſſe unicus, & diſtinctus: igitur nec poteſt aliquis habere ſimul peccatum, & gratiam.

Diſtinguo majorem: Per mortale peccatum homo eſt averſus à Deo, & per gratiam converſus, omnimodè, & totaliter, nego: ſecundùm quid, concedo: peccatum enim non eſt averſio omnimoda, & totalis à Deo, ſed tantùm ſecundùm quid, nempe per modum offenſæ, & injuriæ remanentis habitualiter, donec à Deo remittatur: ſimiliter gratia ſanctificans, & charitas non eſt omnimoda converſio excludens omnem omnino averſionem, ſed tantùm eam, quæ fieret per odium Dei, unde etiam compatitur habitus vitioſos dilectioni, & converſioni ad Deum oppoſitos; & ſubinde gratia neceſſariò, & abſolutè peccatum non excludit.

Objicies quartò: Deus non poteſt ſimul eumdem hominem odiſſe, & diligere: ſed odit habentem peccatum, & diligit habentem gratiam: igitur idem homo utrumque habere non poteſt.

Diſtinguo majorem: Reſpectu ejuſdem, & ratione unius, ejuſdemque motivi, concedo: ratione diverſi, nego: Deus enim quoſvis peccatores odit, & amat; odit quidem quatenus ei adverſantur, diligit verò quia ſunt opera manuum ſuarum: *Diligis enim omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti*, Sap. 2. Inde non repugnat quòd idem diverſa ratione ſit amabile ſecundùm quid, & ſecundùm aliud odibile.

Objicies quintò: Si gratia ſubſiſtere poſſet cum peccato, ſequeretur quòd expulſio peccati non eſſet formalis effectus gratiæ, & dum Deus deſineret velle gratiam unà cum peccato conſervare, tunc peccatum non pelleretur per gratiam, ſed per ſolam Dei voluntatem: at conſequens eſt contra communem ſententiam Theologorum: ergo & illud unde ſequitur.

Nego ſequelam majoris. Cùm enim expulſio peccati ſit dumtaxat effectus ſecundarius gratiæ, non eſt conſequens, quòd ſi à Deo impediatur, cenſeatur propterea deſtrui: ſicut à ſimili expulſio frigoris non minùs eſſet effectus formalis caloris, licèt per abſolutam potentiam à Deo ſuſpenderetur aliquandiu, ut frigus cum calore in eodem ſubjecto conſervaret. Nec ſequitur etiam, quòd cùm Deus utrumque ſervare ampliùs ſimul nollet, tunc peccatum deſineret per ſolam voluntatem divinam: in eo enim caſu, reverà per gratiam pelleretur, quia tunc Deus non im-

pediret ampliùs ejus effectum ſecundarium, quem antea ſuſpendebat.

Objicies ſextò: Quando Deus non poteſt utramque formam oppoſitam conſervare, v. g. peccatum, & gratiam, non opus eſt ſpeciali Dei voluntate ad auferendam unam ex illis, ſed ſufficit, quòd inducatur forma oppoſita: ſicut quia Deus non poteſt ſimul conſervare in eadem columna denominationes dexteræ, & ſiniſtræ reſpectu unius, & ejuſdem animalis, ideo poſita denominatione dexteræ excluditur denominatio ſiniſtræ ſine alia ſpeciali Dei voluntate: ergo quia Deus nequit conſervare gratiam, & peccatum de via ordinaria, ſufficiet quòd gratia concedatur animæ, ut ab ea recedat peccatum.

Reſpondeo, antecedens eſſe verum, quando formæ ex natura rei oppoſitæ ſunt, & repugnantes, quales ſunt dextrum, & ſiniſtrum, ſecus verò ſi opponuntur dumtaxat demeritoriè, & moraliter, ut peccatum, & gratia.

Objicies ultimò Doctorem ſubtilem in 2. diſt. 37. num. 4. dicentem, quòd *privatio gratiæ non eſt peccatum, niſi in quantum eſt juſtitia debita*. Cenſet igitur peccatum eſſe privationem gratiæ debitæ: ſed forma, & privatio formæ etiam de potentia abſoluta nequeunt eſſe ſimul: igitur nec gratia, & peccatum.

Reſpondeo idcirco Doctorem appellare peccatum *privationem juſtitiæ*, quia hæc privatio eſt effectus peccati: effectus autem plerumque appellatur nomine cauſæ, qua ratione S. Paulus concupiſcentiam appellat peccatum, non quòd talis ſit formaliter, ut jam ſæpiùs diximus, ſed quòd ſit ex peccato, & ad peccatum inducat. Adde quòd ſubtilis Doctor id non profert abſolutè, ſed ex ſuppoſitione; addit enim poſtea, qua (ſcilicet gratia) voluntas demeritoriè ſe privavit.

QUÆSTIO QUARTA.

An, quot, & quæ interveniant mutationes in juſtificatione peccatoris.

N*Otandum primò*, quòd cùm peccatoris juſtificatio ſit tranſitus à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ, & à ratione hominis Deo exoſi, ad rationem dilecti, neceſſum eſt quòd tranſitus ille concipiatur veluti motus à termino à quo ad terminum ad quem, videlicet à peccato quod abjicitur, & deſeritur, ad gratiam ſanctificantem, quæ acquiritur, & ſuſcipitur: non ſecus ac in generatione naturali fit motus à privatione formæ, ad ipſam formam. Inde quæritur apud Theologos, an illa peccati abjectio, & gratiæ acquiſitio ſint unica dumtaxat, an verò duplex mutatio eſſentialiter diſtincta, quarum utraque reverà ſit realis.

Notandum ſecundò, quòd cùm ſolius Dei ſit authoritate plenaria, & abſoluta peccatum remittere, & ſolvere, ad idque ſummum, ac plenum jus habeat: cùmque duplex ſolitò concipiatur, ac diſtinguatur peccati remiſſio, *alia* quidem per ſimplicem condonationem, qua perſona læſa offendenti culpam gratis, & ex pura clementia remittit: *alia* verò per debitam ſatisfactionem, qua reus promeritas pœnas luendo exactè ſatisfacit perſonæ offenſæ ſecundùm legis præſcripta; ita quòd Judex ex æquo pronuntiare poſſit reum ab omni debito, & reatu ſolutum eſſe; hinc controvertitur apud Theologos utrùm Deus plenario jure, gratis, & ex pura clementia remittere poſſit peccatum, non ſolùm abſque ulla ſatisfactione ex parte peccatoris, ſed maximè abſque infuſione ullius gratiæ ſanctificantis, & per ſolam dumtaxat condonationem externam.

Notandum tertiò, peccatum cogitari poſſe remitti per ſolam condonationem externam, & abſque ulla condonatione gratiæ tripliciter: nimirum *Primò* mediantibus actibus ſupernaturalibus, quorum intuitu Deus peccatum remittat, tamquam propter diſpoſitiones convenientes ad remiſſionem, & ſufficientes ex ordinatione divina: *Secundò* abſolutè loquendo, & ſine ullo prævio actu ſupernaturali ex parte peccantis; ſed dumtaxat ratione quorumdam actuum purè naturalium, putà pœnitentiæ naturalis, cujus intuitu Deus plenaria ſua authoritate, tali pœnitentia, quamvis improportionata ad remiſſionem peccati, contentus, vellet tamen peccatum illud condonare, & remittere: *Tertiò* denique cogitari poteſt fieri talis remiſſio ſine ullo actu peccatoris ſive naturali, ſive ſupernaturali, atque etiam ſine ulla mutatione phyſica ipſius peccatoris.

Duo itaque veniunt in præſenti quæſtione diſcutienda: *Primum*, an peccati remiſſio, & gratiæ infuſio ſint duæ mutationes eſſentialiter diſtinctæ: *Secundum*, an

Digitized by Google

an peccatum remitti poſſit per ſolam externam, & gratuitam condonationem abſque ulla infuſione gratiæ.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Emiſſio peccati, & infuſio gratiæ ſunt duæ mutationes eſſentialiter diſtinctæ.* Ita Doctor in 4. diſt.16.qu.2. cui ſubſcribit Suarez lib.7. cap.11. nec-non & plures alii Moderni.

Probatur primò ex Concil. Trident. ſeſſ.6. cap.7. ubi ait: *Juſtificatio non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed eſt renovatio*. Et infrà, *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo*. Ubi tamquam duo diſtincta enumerat *remiſſionem peccati, & renovationem*; notetur illa conjunctio, &: Idem habet S.Chryſoſtomus homil.20. in Geneſim, dicens: *Per contritionem non ſolùm Deus largitur vulnerum curam, & à peccatis mundos oſtendit, ſed & eum qui innumeris peccatorum ſarcinis gravatur, juſtum fecit*. Quibus verbis duæ mutationes ſignificantur, non ſecus, ac cùm dicimus per calefactionem non ſolùm producitur calor, ſed etiam expellitur frigus; quo certè loquendi modo non utimur, dum de mutatione unica, ac ſimplici fit ſermo: non dicimus enim quòd per illuminationem non tantùm producitur lumen, ſed etiam tenebræ pelluntur; luminis enim diffuſio eſt ipſamet tenebrarum depulſio.

Favet etiam Concilium Moguntinum ultimum cap. 7. ubi agens de juſtificatione dicit: *Quæ juſtificatio cum peccatorum remiſſione etiam ſanctificationem, & interni hominis renovationem confert*.

Probat Concluſionem Doctor, *loco ſuprà laudato num.*4. quatuor rationibus: *Primò* quidem, Unum, & idem ſimpliciter non poteſt multiplicari, & non multiplicari alioqui eſſet unum, & non unum: ſed remiſſio peccati multiplicatur: non multiplicatur autem infuſio gratiæ; plures enim ſunt peccatorum remiſſiones, eo enim modo, quo quis dicitur peccator per actum peccati tranſeuntem, ſic multipliciter dicitur peccator à multis culpis, dum eas admiſit, quarum quælibet propriam debet habere remiſſionem, quippe cùm una remiſſio poſſit eſſe cum alia, putà ſi peccator unum peccatum admiſiſſet, & non aliud: gratiæ autem infuſio eſt unica, non enim eſt neceſſe, quòd plures infundantur gratiæ ſanctificantes, ut peccator juſtificetur, imò id foret ſuperfluum; quia per unius dumtaxat gratiæ infuſionem peccator ſufficienter juſtificatur: igitur gratiæ infuſio, & peccati remiſſio non ſunt unica dumtaxat mutatio.

Secundò, Idem non ſeparatur à ſeipſo: ſed infuſio gratiæ, & remiſſio culpæ poſſunt ab invicem ſeparari: ergo ſunt duæ diſtinctæ mutationes: Probat minorem Doctor: tum quia, ut dicemus in concluſione ſequenti, poteſt fieri remiſſio per externam condonationem abſque ulla gratiæ infuſione, ſicque remiſſio hæc ab infuſione gratiæ ſeparari poteſt: tum quia de facto Deus contulit primis parentibus abſque ulla eorum peccati præcedentis remiſſione: igitur gratiæ infuſio, & peccati remiſſio ſeorſim exiſtere poſſunt, & ſubinde non ſunt unum, & idem.

Tertiò. Culpa, & gratia non ſunt formaliter oppoſita, nec formaliter repugnantia ex natura rei; alioqui voluntas creata quæ eſt effectiva peccati, & culpæ, eſſet etiam effectivè deſtructiva gratiæ; cauſa enim productiva unius formaliter oppoſitorum, eſt deſtructiva alterius, ſiquidem ignis qui producit calorem in ſubjecto, ab eo frigus removet: ſed falſum eſt quòd voluntas creata poſſit effectivè deſtruere gratiam, alioqui virtute naturali, & propria poſſet annihilare: ſicut enim gratia non producitur, niſi per creationem, ita dumtaxat per annihilationem deſinere poteſt: at illa, quæ non ſunt formaliter oppoſita, poſſunt ſine invicem exiſtere, nec unum neceſſariò infert poſitionem alterius: igitur gratiæ infuſio, & peccati remiſſio non conſequuntur ſeſe neceſſariò, ac proinde non fiunt per unicam ſimplicem mutationem.

Quartò denique: Una mutatio non eſt ad aliquam formam poſitivam, niſi ab eo quod eſt formaliter ejus privatio: ſed peccatum, ut diximus, non eſt formaliter privatio gratiæ ſanctificantis; unica enim forma non habet niſi unicam privationem: peccatum autem multiplicari poteſt in peccatore, qui jam gratiam amiſit per primum peccatum, adeoque peccatum non eſt formaliter privatio gratiæ.

Dices primò: Concil. Trident. ſeſſ.6. cap.4. dicit juſtificationem eſſe translationem à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ. Et cap.7. *Homo*, inquit, *per ſuſceptionem gratiæ, & donorum ex injuſto fit juſtus; & ex inimico*

amicus: Ergo cenſet quòd immediatè, & ſine nova mutatione per infuſionem gratiæ peccatum formaliter remittitur: ſubindeque quòd in juſtificatione peccatoris ſit unica dumtaxat mutatio.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico quòd Concil. dumtaxat doceat in juſtificatione peccatoris fieri verum motum à contrario in contrarium terminum; ita ut ſit expulſio peccati, & introductio gratiæ: non autem intendit Concilium quòd ille motus ſit unicus dumtaxat, & ſimplex, ſed compoſitus ex duplici motu, qualis videlicet reperitur in productione caloris, & expulſione frigoris, ubi duo ſunt motus eſſentialiter diſtincti, unus à non eſſe caloris ad eſſe ejuſdem, alter verò ab eſſe frigoris in ſubjecto ad non eſſe ejuſdem.

Dices secundò: Si duplex intercedat mutatio in juſtificatione peccatoris, neceſſum eſt, quòd duplex intercedat forma; duplex enim reperitur effectus formalis, nempè hominis renovatio, & peccati depulſio: ſed id videtur eſſe contra mentem Concilii Trident. affirmantis nos per eandem gratiam à peccato mundari, & renovari: igitur non poteſt eſſe duplex mutatio.

Nego ſequelam majoris; licèt enim in juſtificatione peccatoris duplex ſit effectus, illi tamen ab unica forma poſſunt procedere, ſic ab uno calore ſubjectum ſit calidum, & frigore vacuum, ſubindeque non eſt neceſſe, quòd licèt ſit duplex mutatio, duplex etiam forma interveniat.

Petes, an mutationes illæ ſint reales.

Reſpondet Doctor *ibidem num. 6.* quòd infuſio gratiæ, & remiſſio culpæ non ſunt duæ mutationes reales; quia remiſſio culpæ cùm non ſit ad aliquam formam poſitivam, nec neceſſariò tollat aliquid reale poſitivum, non poteſt etiam eſſe mutatio realis, & poſitiva: non enim eſt mutatio realis, niſi ut in terminum realiter poſitivum, vel privationem realem: Igitur eſt unica dumtaxat mutatio realis, nempe infuſio gratiæ, quia eſt ad formam realem; alia verò moralis, quam idcirco mutationem rationis ibidem appellat Doctor, quia nempe non eſt ad aliquem terminum realem.

Petes ſecundò, quænam ex his mutationibus magis præcipuè à Deo intendatur.

Reſpondet Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 6. quòd magis præcipuè Deus intendat infuſionem gratiæ; *Nam*, inquit num. 9. *agens ſecundùm rectam rationem, principaliùs intendit perfectionem, quàm carentiam defectus ſive imperfectionis, quia non intendit illam carentiam, niſi propter perfectionem: Igitur Deus principaliùs intendit perfectionem poſitivam, putà gratiæ infuſionem, quàm carentiam imperfectionis, videlicet remiſſionis peccati.*

Dices: Ex prima Joan. cap. 5. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolveret opera Diaboli*: Sed diaboli operum diſſolutio non alia eſt, quàm peccati remiſſio: Igitur hæc præcipuè à Deo intenditur. *Inſuper* S. Auguſtinus lib. 19. de civit. Dei cap. 27. ait. *Noſtra juſtificatio potiùs remiſſione peccatorum conſtat, quàm profecutione virtutum*: Ergo præcipua mutatio eſt peccatorum remiſſio.

Denique, Gratia non infunditur, niſi ut peccatum expellatur: ergo talis expulſio eſt primò intenta. *Nego has* omnes conſequentias, & ad *primum antecedens* dico, Chriſtum Dominum præcipuum ob finem veniſſe, ut vitam gratiæ nobis largiretur, juxta illud Joannis 10. *Veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*; quæ vitæ cœleſtis, & divinæ communicatio, cùm ſit incompatibilis cum peccato: conſequenti fine cenſetur Chriſtus veniſſe, ut peccatum ſolveret.

Ad ſecundum dico S. Auguſt. non comparare infuſionem gratiæ cum expulſione peccati; ſed dumtaxat intendit, quòd noſtra juſtitia, cùm ſit labilis, & præceps, nec diu perſeverans, quippe homo ſæpè reſurgit, & iterum labitur, inde ſit quòd ratio peccati videatur eſſe diuturnior, & perſeverantior, quàm ſtatus gratiæ, & juſtitiæ.

Ad tertium dico equidem infundi gratiam, ut remittatur peccatum, non quòd peccati remiſſio ſit primarius illius infuſionis effectus, ſed dumtaxat ſecundarius, & conſequenter non primò, ſed tantùm ſecundariò intentus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Peccatum remitti poteſt de potentia Dei abſoluta per ſolam extrinſecam, & gratuitam Dei condonationem. Ita ſubtilis Doctor pluribi, maximè verò in 4. diſt. 16. quæſt. 2. num. 4. ubi ait: *Poteſt culpa remitti abſque hoc, quòd gratia infundatur, poteſt enim Deus de potentia abſoluta hominem creare in puris naturalibus ſine culpa, & ſine gratia*: Ergo & poſt lapſum talem reparare, & ita remittere culpam ſine infuſione gratiæ. Idem ſentiunt ſeraphicus Doctor in 4. diſt. 7. art. 1.

art. 1. quæſt. 7. *Ocbamus* ibidem in 4. qu. 3. art. 1. & celebriores quique Veteres. Ex Recentioribus verò *Suarez* lib. 7. de gratia cap. 23. *Silvius* 1. 2. quæſt. 113. *Martinonus* diſp. 41. qu. 7. & plures alii. Probaturque *primò*. Non minoris eſt virtutis divina voluntas, quàm humana: ſed humana voluntas remittere poteſt offenſam per puram, & ſimplicem condonationem, & relaxationem: ergo multò magis id divina præſtare poterit.

Confirmatur, quia Deus poteſt votum relaxare abſque ulla prorſus productione qualitatis in eo cui relaxatur, & ſolùm per extrinſecam voti condonationem: ergo pari ratione poterit offenſam remittere.

Nec refert quòd illa relaxatio debeat innoteſcere per revelationem; alioqui vovens non cognoſceret ſe ſolutum, &c. *Dico* enim ad voti relaxationem per accidens eſſe, quòd quis ſciat ſe eſſe ſolutum; nam ſi tunc homo teneatur implere votum, id fit non ratione obligationis voti, ſed ratione conſcientiæ erroneæ, qua judicat votum obligare, cùm tamen reverà non obliget: ſicut qui jejunat die Dominica exiſtimans eſſe diem ferialem jejunio ſacrum, tenetur jejunio non per ſe, ſed per accidens, propter conſcientiam erroneam: igitur reverà poteſt ſolvi votum, etiam ſi illa ſolutio, & relaxatio non innoteſcat.

Deinde, Gratia habitualis eſt effectus voluntatis Divinæ, qua gratis hominem diligit; ergo etiam ſecluſa gratia Deus poterit hominem diligere; ſed in eo caſu homo ſic à Deo dilectus non erit in peccato, Deus enim peccatores odio habet: igitur poterit ſolvi peccatum abſque gratiæ collatione.

Denique, Peccatum, & gratia non ſunt immediatè oppoſita: ergo tolli poteſt unum ſine introductione alterius. Conſequentia patet: Etenim quæ non ſunt immediatè oppoſita, habent medium aliquod, atque adeo poteſt ſubjectum ſine utroque exiſtere. Antecedens pariter conſtat ex præfata ratione Doctoris; potuit enim Deus ab initio hominem condere ſine peccato, & gratia, eumque conſtituere in ſtatu purè naturali: ſed poteſt eumdem ſtatum reponere poſtquam peccavit; nam qualem potuit ab initio creare, talem abſoluta ſua potentia poteſt reſtituere poſt peccatum.

Addit Doctor, quod tranſacto actu peccati, nihil remanet in peccatore præter reatum culpæ, qui maximè explicatur per obligationem ad pœnam, quam peccator tenetur luere: ſed poteſt Deus peccatori hanc obligationem remittere, eumque eximere ab ulla pœna, abſque eo quòd ipſi conferat gratiam, aut aliud donum: igitur abſque ulla infuſione gratiæ remitti poteſt peccatum per ſolam externam condonationem.

Dices 1. Non poteſt remitti peccatum, niſi per formam, quæ expellat id, quo peccator conſtituitur exoſus Deo, & odio, ac pœna dignus; talis autem forma non eſt alia, niſi gratia habitualis: igitur non poteſt remitti peccatum abſque illius gratiæ infuſione.

Nego majorem: Id enim quod conſtituit peccatorem habitualiter, & formaliter Deo exoſum, nihil eſt aliud, quàm peccatum habitualiter manens, donec remittatur: ad id autem remittendum non opus eſt abſolutè alia forma, quam relaxatione divina, per quam peccator liberatur à reatu culpæ, non ſecus, ac debitor per gratuitam remiſſionem creditoris liberatur à debito, & obligatione contracta per mutuum.

Dices ſecundò: Nequit homo eſſe objectum odii Dei ſine peccato: ergo neque objectum amoris ſine gratia.

Nego conſequentiam: Ratio autem diſparitatis eſt, quia objectum amoris fit à Deo, non autem præſupponitur, objectum verò odii non fit à Deo, ſed à peccatore, & ſic ad odium divinum præſupponitur, quapropter non poteſt Deus non odiſſe peccatorem in peccato exiſtentem, quia peccatum illud divinam indignationem provocat; poteſt verò ipſum amare abſque infuſione gratiæ, qnia poteſt objectum amabile aliter conſtituere, & efficere alio modo, quàm per gratiæ infuſionem.

Dices tertiò: Tamdiu Deus intelligitur habere odium, & indignationem erga peccatorem, donec ipſi gratiam infundat: ergo non poteſt illi remittere peccatum ſine infuſione gratiæ. Conſequentia conſtat: manet enim tamdiu peccatum habitualiter, quamdiu peccator eſt Deo odioſus, & infenſus. Antecedens probatur, quia tamdiu Deus intelligitur eſſe infenſus, & iratus erga aliquem, quamdiu illum repellit à ſua gratia, ſeu bona voluntate; atqui tamdiu repellit peccatorem à ſua gratia ſive bona voluntate, quamdiu illi non reſtituit gratiam ablatam propter peccatum; ergo, &c.

Ne-

Digitized by Google

Nego antecedens: Nam ad deponendum odium, & indignationem ſufficit, quòd Deus nolit ampliùs habere rationem peccati commiſſi, nec propter illud indignari cuntra peccatorem, ſed voluntariè cedat juri, quod habebat illum odio proſequendi, & puniendi; quod utique abſoluta ſua voluntate præſtare poteſt. Ad probationem dico, bonam Dei voluntatem, & gratiam hoc ſenſu acceptam pro quocumque favore gratuito, eſſe multiplicem; quapropter poteſt Deus poſitivè unum illorum donorum gratuitorum negare, & aliud concedere; atque ita ſi Deus alicui remitteret peccatum non infundendo gratiam ſanctificantem, non cenſeretur repellere illum ab omni ſua bona voluntate, ſeu favore gratuito: quippe illa peccati gratuita ſolutio, Dei bonæ voluntatis, & favoris, magnum foret argumentum; quamvis nollet ipſi ulterius beneficium conferre: creditor enim cenſetur grande præſtare beneficium debitori, dum ipſi debitum relaxat, etiamſi novu m favorem ei non conferat.

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſa formali, & fœcunditate noſtræ juſtificationis in bonis, ac meritoriis operibus.

DIximus in præcedentibus cauſam formalem noſtræ juſtificationis eſſe quid intrinſecum, & inhærens, idque conſtans, ac permanens; ſubindeque gratiam ſanctificantem ſortiri rationem, & appellationem habitus, quo etiam nomine denominatur à Theologis: diſceptatur nihilominus à nonnullis tum Veteribus, tum Recentioribus, an formalis illa juſtificationis ratio ita neceſſariò debeat eſſe quid jugiter perſeverans per modum habitus, anve interdum per actum contritionis, aut dilectionis Dei ſuper omnia ut quis poſſit etiam formaliter abſque ulla habitus ſupernaturalis infuſione juſtificari. Quam utique controverſiam unà cum cæteris, quæ juſtificationem formalem ſpectant, librabimus in præſenti Articulo, qui tribus potiſſimùm quæſtionibus abſolvetur: quarum *Prima* aperiet, an gratia juſtificans ſit neceſſariò actus, vel habitus, iſque ſimplex, & unicus, an multiplex, & ex aliis adunatus. *Secunda*, an juſtitia ſemel habita poſſit amitti. *Tertia*, qualis ſit juſtificatio, an videlicet æqualis in omnibus, & maximum Dei opus.

QUÆSTIO PRIMA.

An gratia ſanctificans ſit actus vel habitus, iſque unicus aut multiplex.

CUm ratio formæ internæ atque inhærentis conveniat tam actibus quàm habitibus: cùmque certum ſit apud Catholicos nos juſtificari per formam internam, meritò quæritur in præſenti, utrùm cauſa interna formalis noſtræ juſtificationis conſiſtat in actu vel habitu.

Notandum primò, circa præſentis difficultatis reſolutionem, invicem convenire Theologos: *Primò* quidem certum eſſe de fide parvulos in baptiſmate juſtificari per habitum infuſum; certa enim fide credendum eſt, quemlibet juſtum juſtitia inhærente juſtificari, id enim tam de parvulis quàm de adultis definitum eſt in Tridentino: de parvulis quidem *ſeſſ.* 4. *can.* 5. de Adultis verò *ſeſſ.* 6. *cap.* 7. Hæc autem juſtitia inhærens non poteſt in parvulis eſſe aliquis actus, cujus non ſunt capaces: debet igitur eſſe aliquis habitus, quippe aliud accidens eſſe non poteſt. Conveniunt ſecundò, adultos omnes, qui virtute ſacramenti juſtificantur à peccatis, etiam juſtificari per habitum, quia ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. attritio ſeu dolor de peccato commiſſo ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concepta, quæ extra ſacramentum non ſufficeret ad delendum peccatum, neque haberet annexam gratiam qua formaliter peccatum deleretur, ſi cum ſpe veniæ conjuncta ſit ſufficere ad remiſſionem peccatorum cum ſacramento: at accedente ſacramento non apparet quæ alia gratia, & juſtitia inhærens, pœnitenti infundatur, niſi habitualis; neque enim dici poteſt quòd infundatur actus perfectæ contritionis, aut dilectionis Dei ſuper omnia, cùm ex pluribus qui ex attritione juſtificantur per ſacramentum, vix unus experiatur ſibi talem actum infundi eo inſtanti quo ſacramentum perficitur. Certum igitur eſſe debet apud Catholicos adulto juſtificato virtute ſacramenti infundi habitum aliquem gratiæ, & ſanctitatis: ſed remanet ſolvenda difficultas, num illa habitus infuſio ita neceſſariò prærequiratur ad rationem formalem juſtificationis, ut nullus homo juſtificari poſſit formaliter per aliquem actum perfectæ contritionis aut charitatis.

No-

Notandum 2. ex ſubtili Doct. in 4. d. 14. q. 2. n. 13. quòd actus humanus poteſt cogitari dupliciter neceſſarius ad deletionem peccati; nempe *vel* per modum diſpoſitionis præviæ: *vel* per modum concomitantis; „ *Prima modo*, inquit, ſufficit actus informis, imò ſemper eſt informis, quia diſpoſitio prævia ad peccati deletionem eſt ſemper ſine gratia, & charitate à cujus ſolius inhærentia, & inclinatione ad actum dicitur actus formatus: *Secundo modo*, dico quòd requiritur actus formatus; nam in illo inſtanti, in quo deletur peccatum, charitas ineſt, & per conſequens ſi actus requiritur ut concomitans, requiritur ut formatus.

Notandum tertiò, certum eſſe in juſtificatione unà cum gratia ſanctificante, & habitu charitatis ab ipſa realiter indiſtincto, etiam alios habitus ſupernaturales infundi, ut docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. his verbis: *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem: nam fides niſi ad eam ſpes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum Chriſto, neque corporis ejus vivum membrum efficit*. Hinc difficultas eſt utrùm omnes illi habitus infuſi pari ratione cenſeantur neceſſarii ad juſtificationem ac ipſa gratia, & charitas, ita quòd cauſa formalis noſtræ juſtificationis non ſit unus ſimplex habitus, ſed plurium collectio. Tria igitur hac in quæſtione ſunt determinanda. *Primum*, an juſtificatio formalis ita neceſſariò fiat per habitum, ut nullus juſtificari poſſit formaliter per actus perfectæ contritionis, & charitatis. *Secundum*, utrùm ad hanc juſtificationem formalem neceſſariò deſiderentur plures habitus infuſi. *Tertium*, an juſtifiatio fiat propriè per habitum gratiæ ſanctificantis ſub præciſa ratione formali gratiæ: an verò quatenus eſt formaliter charitas.

CONCLUSIO PRIMA.

Neque actus charitatis, neque contritionis perfectæ juſtificant formaliter, ſed dumtaxat diſpoſitivè.

Probatur 1. ex Scriptura ſacra illis omnibus textibus, quibus remiſſio peccatorum promittitur pœnitentibus, tanquam aliquod Dei donum procedens ex pura ipſius miſericordia. Sic Pſalm. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*. Proverb. 28. *Qui confeſſus fuerit, & reliquerit ea* (ſcilicet ſcelera) *miſericordiam conſequetur*. Eccleſ. 17. *Quàm magna miſericordia illius, & propitiatio convertentibus ad ſe, &c.* Igitur juſtificatio formalis non eſt partim hominis effectus, partim Dei donum, ſed gratuitum eſt Dei beneficium.

Inſuper Scriptura ſacra pluribus in locis diſtinguit contritionem vel dilectionem Dei ſuper omnia à remiſſione peccatorum, velut à diverſo, & novo beneficio vi illius obtento, atque illi promiſſo tanquam nova gratia, & miſericordia. Ita Joelis 2. dicitur: *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu, & planctu: & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra: & convertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia benignus, & miſericors eſt, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia*. Quibus verbis prioribus, *Convertimini ad me in toto corde veſtro*, ſignificatur contritio perfecta; his autem poſterioribus, *quia benignus, & miſericors eſt*, declaratur fore ut Deus ita contritis miſericorditer ignoſcat: igitur illa converſio per actum dilectionis, & contritionis non eſt formaliter ipſa peccatorum remiſſio, & juſtificatio; ſed quid ad eam præparans, Deumque movens, quatenus peccata relaxet, & habitum gratiæ ſanctificantis infundat.

Eodem modo loquuntur ſancti Patres, qui contritionem, & peccatorum remiſſionem tanquam duo beneficia computant ac diſtinguunt; Sic S. Chryſoſtomus homil. 80. ad populum ait. Totam vitam in peccatis abſumpſi, & ſi pœnitentiam egero, ſalvabor; & maximè unde conſtat hæc Domini clementia ne tuæ confidas pœnitentiæ, tua enim pœnitentia tanta nequit peccata delere? Si ſola foret pœnitentia, jure timeres, ſed poſtquam in pœnitentia commiſcetur Dei miſericordia, confide. Subſcribit S. Ambroſius lib. 1. de Pœnitentia cap. 4. ubi ait: *Expectat gemitus noſtros, ſed temporales, ut remittat perpetuos; expectat lacrymas noſtras, ut profundat pietatem ſuam: expectat converſionem noſtram, ut revertatur & ipſe ad gratiam*; Agit autem ibi de contritione perfecta, de qua ſola verum eſt generaliter illud Iſaiæ 30. quod explicat; *Cùm ingemuerit, tunc ſalvus erit*. Idem ſentit S. Auguſtinus in Pſalm. 144. in illa verba, *Miſericors, & miſerator Dominus, longanimis, & multùm miſe-*

miſericors, ubi ſic ait: *Deus converſioni tuæ indulgentiam promiſit; ſed dilationi tuæ diem craſtinum non promiſit*. Converſio autem cui Deus promiſit veniam extra ſacramentum non eſt alia, quàm perfecta contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia: Igitur ex mente S. Auguſtini venia peccatorum eſt nova gratia à contritione diſtincta.

Probatur 2. ex *Concilio Tridentino*, idque *ſeſſ.6. cap.6.* ubi inter diſpoſitiones ad gratiam juſtificantem enumerat actus pœnitentiæ, & dilectionis, qua homo Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem incipit diligere: ait enim, *illumque* (nempe Deum) *tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod, & deteſtationem*. Mox cap. ſequenti, hanc ipſam dilectionem, & deteſtationem peccatorum unà cum reliquis peccatoris actibus ſuprà deſcriptis appellat diſpoſitionem, ſeu præparationem ad ipſam juſtificationem: *Hanc*, inquit, *diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*, Cùm autem pœnitentia abſtrahat à perfecta, & imperfecta; ſicut & inchoata Dei dilectio: & loquatur Concilium in genere de pœnitentia, & dilectione, ſequitur quòd æquè comprehendit perfectam pœnitentiam, & dilectionem Dei inchoatam atque imperfectam; diſpoſitio autem ad juſtificationem, non poteſt eſſe ipſa formalis juſtificatio: igitur Concilii mens non eſt quòd juſtificari poſſimus per actus contritionis aut dilectionis Dei.

Secundò, c. 7. ejus ſeſſionis, docet Concilium, *unicam eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis*, cùm autem pariter doceat nos juſtificari per habitum, conſequens eſt quòd cenſeat juſtificationem formalem non fieri per actum; alioquin non una dumtaxat, ſed duæ eſſent cauſæ formales noſtræ juſtificationis: ſi enim plures reverà eſſent illæ cauſæ formales, haud dubium eſt quòd eas Concilium enumeraſſet, ſicut & enumerat plures cauſas efficientes, nempe Deum ut cauſam principalem, ac Baptiſmum ut cauſam inſtrumentalem: & ſicut etiam plures refert cauſas finales, nempe Dei gloriam, & Chriſti, ac vitam æternam.

Tertio, idipſum colligitur ex *Can.3.* ejuſdem ſeſſionis, ubi ait: *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Quibus verbis, ut apparet, diſtinguit Concilium gratiam ſanctificationis ab actibus contritionis, & dilectionis, ſicut & ab actibus fidei, & ſpei.

Denique, idem Concilium *ſeſſ.14. cap.4.* docet motum contritionis fuiſſe neceſſarium quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum, & in homine poſt baptiſmum lapſo, ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum: quis autem dicat formam præparare ſeu impetrare ſuum effectum formalem? Quòd autem ibi ſermo ſit de contritione perfecta conſtat: tum quia naturam hujus contritionis declarat exemplo Davidis, cujus nemo dubitat fuiſſe contritionem perfectam: tum quia Concilium in hoc capite non ſolùm tradit modum quo poſſimus juſtificari per contritionem in Sacramento Pœnitentiæ, ſed etiam extra ſacramentum: tum denique quia docet eam fuiſſe quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum neceſſariam; ubi per particulam *quovis tempore* ſignificat etiam tempus legis naturæ, & Moſaicæ. Cùm autem in neutro iſto ſtatu adulti haberent ſacramenta, quæ conferrent gratiam ex opere operato; certum eſt quòd motus iſte contritionis, qui pro utroque hoc ſtatu ad integrandam veniam fuit neceſſarius, debuit eſſe perfecta contritio; nam ex eodem Concilio ibidem, ſupernaturalis attritio extra ſacramentum eſt inſufficiens ad veniam peccatorum obtinendam: igitur cùm dicat Concilium contritionem illam, quæ quovis tempore neceſſaria fuit ad impetrandam veniam, fuiſſe præparatoriam ad remiſſionem peccatorum, cenſet per eam nos non formaliter juſtificari.

Probatur tertiò ratione: *Primò*, Juſtificatio adulti extra ſacramentum cum voto illud ſuſcipiendi, fit eodem modo ac per eamdem cauſam formalem, per quam fit ipſius juſtificatio per ſacramentum de facto ſuſceptum; at juſtificatio impii adulti in ſacramento realiter ſuſcepto fit formaliter per habitum gratiæ; non autem per actus dilectionis, & contritionis: igitur hæc juſtificatio impii adulti extra ſacramentum non fit per ſupernaturales actus dilectionis, & perfectæ contritionis; ſed per ipſammet habitualem gratiam à Deo infuſam. Minorem admittunt omnes, utpote cùm attritio ſufficiat cum ſacramento ad obtinendam juſtificationem, quæ tamen

nec

Digitized by Google

nec formaliter, nec præparatoriè extra ſacramentum juſtificare poteſt, ſubindeque gratia collata per ſacramentum, neque eſt formaliter ille actus attritionis, neque illius effectus, ſed dumtaxat effectus ſacramenti talem gratiam producentis ex opere operato.

Major ſimiliter conſtat: votum enim ſacramenti extra realem ſuſceptionem illius, addit actui contritionis volitionem tacitam vel expreſſam accipiendi ſacramentum, & efficax deſiderium effectus talis ſacramenti: ſed talis volitio ſive expreſſa, ſive tacita nihil virtutis, & efficaciæ ſuperaddit virtuti ipſius actus contritionis, nec efficit, ut qui junctus ſacramento non eſt forma juſtificans, deveniat eadem forma extra ſacramentum, nihil enim ſupernaturale ipſi conferret: igitur ſicut actus ille perfectæ contritionis junctus cum ſacramento realiter ſuſcepto, non eſt formalis cauſa juſtificationis in adulto per ſacramentum realiter ſuſceptum, ſed illa cauſa non eſt alia, quàm habitualis gratia; ſic etiam & actus ille perfectæ contritionis non poteſt eſſe cum voto ſacramenti non formatus cauſa juſtificationis adulti extra ſacramentum.

Secundò: Remittere peccatum eſt proprium Dei opus, & beneficium, juxta illud Iſaiæ 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas*. Et Marci 2. *Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus?* Quibus etiam ratio ſuffragatur: ad eum enim ſolum ſpectat remittere peccata qui per ea offenditur: ſed ſolus Deus per peccata principaliter offenditur: igitur ſpectat ad eum ſolum peccata remittere: at ſi homo poſſet per contritionem peccata ſibi delere, non ſolus Deus, ſed etiam homo peccata ſibi remitteret contritionem efficiendo. Nam effectus quem formaliter præſtat forma, efficienter fit ab efficiente formam. Nec obſtat quòd etiam Sacerdotes peccata remittant Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; quoniam Sacerdotes peccata remittunt ut Chriſti Miniſtri, quo pacto non remitteret ſibi ſua peccata homo per contritionem à ſe elicitam.

Secunda ratio; quoniam ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 8. gratis dicimur juſtificari: & hoc ideo, quia ut Concilium ipſum teſtatur, nulla opera quæ juſtificationem præcedunt, ipſam juſtificationis gratiam promerentur, videlicet de condigno, ut Theologi explicant. Si autem contritio formaliter ſanctificaret, non gratis juſtificaremur in ſenſu à Concilio explicato: quia contritio ſecundùm probabiliorem ſententiam, natura præcedit gratiam: ergo de condigno meretur ipſam gratiam: Proinde gratia, ut ibidem Concilium ait, non eſſet gratia, ſed præmium, & merces. Conſequentia probatur: quia ſi contritio ſeipſa formaliter ſanctificaret ſubjectum, in illo priori naturæ, in quo præcederet gratiam, eſſet opus ſubjecti jam digni, & ſanctificati per ipſammet contritionem, tamquam per formam formaliter ſanctificantem: atque adeò in eo priori eſſet condignè meritoria gratiæ quæ in poſteriori inſtanti naturæ infunditur.

Objicies primò varios Scripturæ ſacræ textus, qui videntur contritioni, & dilectioni adſcribere animæ ſanctitatem, & purgationem à peccato: Sic Joan. 14. *Si quis diligit me, mandata mea ſervabit, & Pater meus diliget eum, &c.* Quibus verbis dilectioni noſtræ in Deum adſcribitur dilectio Dei in nos: ſed in hac mutua dilectione conſiſtit perfecta animæ ſanctitas. Hinc ad Coloſſenſes 1. Charitas dicitur *vinculum perfectionis*. Et 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti, & legis conſummatio*. Et ad Rom. 13. *Plenitudo legis*. Eidem charitatis actui tribuitur peccatorum remiſſio: Sic Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multùm*. Proverb. 10. *Univerſa delicta operit charitas*. 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. 1. Joan. 3. *Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus, fratres*. Ibi autem Script. loquitur non de habitu, ſed de actu charitatis: quia illis in locis hortatur nos ad actum charitatis, non ad habitum, & ideo charitatem commendans, ipſum actum dilectionis etiam commendat.

Reſpondeo hos omnes textus intelligendos eſſe de charitate actuali, quæ nobis conciliat divinum amorem, non quidem formaliter, ſed dumtaxat efficienter, & meritoriè de congruo, vel per modum proximæ diſpoſitionis, ex qua infallibiliter ſequatur talis effectus, ac proinde ex ipſis non evincitur quòd charitas actualis ſit ratio formalis, qua juſtificemur, & qua peccata ſolvantur; ſed dumtaxat quòd de congruo mereatur, noſque infallibiliter diſponat ad ſuſceptionem gratiæ ſanctificantis, quam Deus hac poſita ultima diſpoſitione infallibiliter largitur.

Obji-

Objicies ſecundò eos Scripturæ textus, quibus dilectioni Dei actuali tribuitur adhæſio cum Deo: 1. Joan. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* Sed ex 1. Cor. 6. *Qui adhæret Deo, unus Spiritus eſt*: Non poteſt autem homo in ſtatu peccati mortalis permanens vel in Deo manere, vel unus Spiritus cum illo eſſe: igitur cùm per charitatem in Deo maneat, & ipſi adhæreat, oportet, ut per illam homo juſtificetur, & à peccato ſolvatur.

Reſpondeo hos Scripturæ textus ſolvi pari ratione, qua præcedentes; non enim debent neceſſariò exponi in ſenſu formali, ſed poſſunt optimè intelligi in ſenſu cauſali, quòd nimirum dilectio ſit cauſa cur in Deo maneamus, & unus Spiritus cum eo ſimus, quatenus videlicet cauſa eſt cur à Deo viciſſim diligamur, & cur ipſius Spiritus in nobis inhabitet. Cauſa, inquam, vel moraliter efficiens, & meritoria de congruo, ſemper talem effectum inferens, vel etiam proximè diſpoſitiva, & infallibiliter cum tali effectu connexa, non autem cauſa formaliter juſtificans. Quòd autem aliud ſignificare noluerit Apoſtolus, colligitur ex ſimilibus ejuſdem Apoſtoli verbis; nam eodem capite dicit: *Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo*: Sed actus fidei non poteſt eſſe ratio formalis, ſed ſolùm diſpoſitiva cur Deus, in nobis maneat: ergo idem dicendum eſt de actibus charitatis, qui nonniſi diſpoſitivè, licèt præſtantiori, & infallibiliori modo, quàm actus fidei, concurrunt ad juſtificationem.

Objicies tertiò, S. Auguſtinum lib. de natura, & gratia, cap. 42. ubi ait. *Charitas veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimaque juſtitia eſt*: Et capite ultimo: *Charitas incboata, incboata juſtitia eſt: Charitas provecta, provecta juſtitia eſt: Charitas magna, magna juſtitia eſt: Charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt*: Igitur ex mente S. Auguſtini charitas eſt ratio formalis noſtræ juſtificationis. Subſcribit S. Bernardus ſermone 83. in Cant. ubi exponens illud Epheſ. 5. *Eſtote imitatores Dei, ſicut Filii chariſſimi, & ambulate in dilectione*: ſic ait: *Talis conformitas maritat animam Verbo: cùm cui videlicet ſimilis eſt per naturam, ſimilem nihilominus ipſi ſe exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt; Ergo ſi perfectè diligit nupſit*: Igitur ex mente illorum ſanctorum Patrum, charitas actualis eſt cauſa formalis noſtræ juſtificationis.

Nego conſequentiam; nam, ut ſæpiùs jam dixi, dilectio, & charitas actualis dicitur juſtitia, & ſanctitas animæ, non in ſenſu formali, ſed cauſali, & meritorio, eo ſcilicet modo, quo Chriſtus dicitur 1. Cor. 1. factus nobis ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, id eſt, cauſa juſtitiæ, & ſanctificationis nobis per ipſum, & propter ejus merita donatæ.

Nec refert, quòd S. Bernardus in lib. de modo bene vivendi ſermone 4. qui eſt de timore Dei dicat, *Timor iſte ſanctus eſt, quia introducit in mentem hominis perfectam charitatem, perfecta enim charitas perfecta eſt ſanctitas*.

Reſpondeo enim duplicem eſſe ſanctitatem: unam actualem conſiſtentem in actibus: alteram habitualem conſiſtentem in habitibus; perfecta autem charitas actualis dicitur perfecta ſanctitas actualis; non quòd ſit forma perficiens, & ſanctificans animam primario, & principaliter, ſed tantùm ſecundariò; quatenus videlicet eſt perfectiſſimus, & ſanctiſſimus inter actus ſupernaturales, provenientes ex ipſa charitate, & ſanctitate habituali, eamque augens, ac perficiens meritoriè, quatenus videlicet meretur illius augmentum.

Objicies quartò. Si quis exiſtens in mortali peccato, antequam ei remitteretur peccatum, aſſumeretur ad videndum Deum, eumque diligendum, abſque ullo habitu gratiæ, & charitatis, foret beatus, ac ſubinde juſtificatus; ſiquidem peccatum pugnat cum perfecta beatitudine: ſed talis juſtificatio non fieret per habitum, quem ſupponimus non infundi: igitur fieret per actum charitatis, ſubindeque ille ſufficere poteſt ad formalem juſtificationem.

Reſpondeo primò, talem non fore beatum hac in hypoteſi, ſi non remittatur ei peccatum mortale habituale; etenim beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione, & malorum omnium remotione perfectus; ideoque cum illo ſtatu peccatum mortale, quod eſt ſumma miſeria, ſubſiſtere non poteſt: poſſet autem in eo caſu illud peccatum non remitti; quia nec viſio, nec dilectio eſt condigna ſatiſfactio pro peccato mortali, neque illi æquivalet: & quamvis talis eſſet, tamen Deus poſſet illam non acceptare.

Obji-

Objicies 5. Dilectio Dei efficacior eſt, ut animam convertat ad Deum finem ultimum, quàm fuerit voluntas primi hominis ad avertendum poſteros à Deo: igitur quilibet exiſtens in originali peccato per ſolam dilectionem ſine habitu ab eo juſtificari, & mundari poteſt: imò etiam à perſonali. Patet conſequentia. Antecedens verò probatur: Nam poſteri Adæ aliena tantùm voluntate averſi ſunt à Deo, cùm autem Deum diligunt, propria voluntate ad ipſum convertuntur, qui ſanè efficacior converſionis modus eſſe videtur. Similiter adultus licèt propria voluntate per peccatum actuale converſus fuerit ad creaturam, quam dilexit; tamen per affectum contritionis ex toto corde multò perfectiùs ab ea avertitur, quàm ad eam fuerat converſus; ſiquidem avertitur ab ea expreſsè, quatenus videlicet illius amor in Deum pugnat, ſic autem ad eam non fuerat converſus.

Nego antecedens, & ad primam partem, dico quòd longè efficacior fuit voluntas primi parentis, ut nos averteret à Deo; quàm ſit noſtra voluntas, ut ad Deum convertamur: voluntas enim Adami avertit nos à Deo averſione habituali; dilectio verò noſtræ voluntatis convertit nos ad Deum dumtaxat converſione actuali. Major autem eſt averſio habitualis, quia eſt privatio juſtitiæ habitualis, quæ perfectior eſt, quàm ſit ipſa dilectio, quæ eſt converſio actualis.

Nec refert, quòd illa fiat aliena, hæc propria voluntate; id enim ſolùm probat hanc eſſe perfectiorem in ratione liberæ operationis, non autem in bonitate, & malitia morali.

Ad ſecundam partem antecedentis, dico ſimiliter, non tam eſſe potentem hominis dilectionem, ut convertat hominem ad Deum, ipſum placando, & perfectè illi ſatisfaciendo, quàm fuerit potens culpa mortalis ad ipſum offendendum, ejuſque averſionem, & indignationem incurrendam; peccatum enim habituale eſt culpa phyſicè præterita manens moraliter donec accedat condonatio gratuita, vel perfecta ſatisfactio, qualis non eſt ipſa dilectio, aut contritio peccatoris: non enim offenſus cenſetur perfectè placatus, donec retribuat id omne, quod ratione offenſæ abſtulerat: ergo nec Deus cenſebitur placatus à peccatore, donec nec ipſi retribuat ſtolam primam, videlicet gratiam ſanctificantem.

Objicies 6. Juſtificatio, quæ fit per actum, permanentior eſt, quàm quæ ſit per habitum, ablato enim habitu tollitur habitualis juſtitia: at verò licèt auferretur habitus juſtitiæ ab eo, qui actum contritionis, & dilectionis exercuiſſet, remaneret ſemper juſtus, & ſanctus virtute illius actus, ſicut remanet ſemper peccator, & injuſtus ex præterito actu peccati: ergo contritio, aut dilectio ſine habitu confert aliquam ſanctificationem à ſanctificatione habituali diſtinctam.

Nego ſubſumptum; Nam, inquit Amicus, eodem modo ſublato habitu gratiæ deſineret eſſe ſanctus, & juſtus, qui juſtificatus eſſet habitu, ac actu ſimul, ac qui tantùm habitu; quia cùm ſola gratia ſit forma juſtificans, ea ſublata tolleretur effectus formalis juſti, ac ſancti. Cæterùm quia talis habitus non deſineret demeritoriè, & culpabiliter, ſed tantùm phyſicè, & ex mera voluntate Dei, talis deſitio nullam induceret maculam in ſubjecto, ſed puram dumtaxat negationem gratiæ, quæ non conſtitueret objectum odii, & immunditiæ, ſed tantùm non amicitiæ, cùm jam ſupponeretur macula, per præteritum habitum gratiæ perfectè abſterſa, & condonata, nec per talem ſublationem gratiæ illa rediret: alioqui ſemper ad novum peccatum redirent præteritæ maculæ jam abſterſæ, & condonatæ. Eſt autem diſpar ratio de actu peccati, & contritionis, quia actus peccati potens eſt ſe ſolo formaliter conſtituere ſubjectum maculatum, & injuſtum: actus autem contritionis non tollit formaliter peccatum habituale, quòd eſt fundamentum, & objectum inimicitiæ noſtri ad Deum: ſed diſpoſitivè: peccatum verò formaliter tollit gratiam, quæ eſt fundamentum, & objectum amicitiæ noſtræ ad Deum.

Objicies ſeptimò: Pœnitentiæ proprius actus eſt intentio ſatisfaciendi Deo pro offenſa, ſeu macula peccati commiſſi: cujus intentionis objectum eſt ea forma, per quam formaliter Deo fit ſatis; & ſubinde hæc non poteſt eſſe habitus, & actus, quia ſatisfactio eſt eſſentialiter actio; nulla autem hominis actio poteſt eſſe vera formaliſque ex natura rei ſatisfactio, præter eam, quæ formaliter ex ſe, ſuaque natura maculam illam deſtruit, quia illa ſola poſita nihil ampliùs remanet juris ad exigendam ſatisfactionem: ſed ſi aliqua hominis actio ex natura ſua peccati maculam

lam deſtruere poſſit, maximè perfecta contritio: igitur hæc eſt formaliter ſanctificativa, & remiſſiva peccati.

Reſpondeo negando majorem; virtus enim pœnitentiæ non intendit exhibere Deo ſatiſfactionem condignam pro offenſa mortali, neque etiam pro pœna æterna, quæ vel ſacramento, vel ſacramenti voto unà cum culpa remittitur; ſed intendit ſatisfacere pro pœna temporali reſtante poſt culpam commiſſam; & pro ipſius culpæ remiſſione, jurisque divini reparatione quantum poſſibile eſt creaturæ jus divinum reparare.

Inſtabis. Tam Deo placet actus contritionis, quàm diſplicet offenſa moraliter: igitur ex condigno, & æquo æqualis eſt ſatisfactio pro culpa. Probatur antecedens: Tam bonus eſt actus contritionis, quàm actus peccati fuit malus, ſi quis enim, verbi gratia, peccavit mortaliter per omiſſionem actus dilectionis debiti ex præcepto, tam bona eſt hujus actus poſitio, quàm fuit mala ejus omiſſio.

Nego antecedens: Longè enim major, & gravior eſt offenſa Dei ab homine tam vili, Deoque tot beneficiis obſtricto quàm poſſit eſſe qualibet ſatisfactio Deo impendenda: quemadmodum longè minus eſt, quod ſubditus Regem diligat, quàm quòd capitalem offenſam in eum committat, nec ullus eſt, qui exiſtimet condignè Regi ſatisfieri per amorem, & dolorem offenſoris, itaut Rex nihil amplius habeat, quod ad ſatiſfactionem ab offendente exigat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Ratio formalis juſtificationis eſt unicus, & ſimplex habitus realis gratiæ ſanctificantis à charitate realiter indiſtinctus. Hæc eſt communior. Probaturque *primò*. Si præter realem habitum gratiæ ſanctificantis, & charitatis deſiderarentur alii habitus, maximè habitus fidei, & ſpei: ſed ii habitus formaliter non conferunt ad ſanctificationem, niſi per modum diſpoſitionis, & præparationis: igitur forma ſanctificans non eſt plurium habituum collectio. Major conſtat. Minor probatur: tum ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. ubi licèt pronunciet in juſtificatione infundi fidem, ſpem, & charitatem, nihilominus vim juſtificandi ſoli charitati tribuit. Nam *fides*, inquit, *niſi ad eam accedat ſpes, & charitas, neque perfectè unit cum Chriſto, neque corporis ejus vivum membrum efficit*. Non cenſet ergo fidem, & ſpem per ſe formaliter conferre ad juſtificationem, ſed dumtaxat beneficio charitatis.

Deinde, Per gratiam ſanctificantem aſſimilamur Chriſto Domino, juxtà illud Hebræorum 2. *Debuit per omnia fratribus ſimilari*. Sed nec fides, nec ſpes fuerunt in Chriſto; utpotè cùm fuerit ſemper comprehenſor: igitur illæ duæ virtutes formaliter non conferunt ad juſtificationem.

Denique, In inſtanti juſtificationis, in quo homo de injuſto fit juſtus, & de impio ſanctus, nec fides, nec ſpes quidquam conferunt ad expulſionem peccati, & conciliandum amorem Dei: igitur effectus ille ſoli gratiæ juſtificanti tribuitur.

Dices, Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. ait: In ipſa juſtificatione cum re- „ miſſione peccatorum hæc omnia ſimul in- „ fuſa accipit homo per Chriſtum, cui inſe- „ ritur, fidem, ſpem, & charitatem: igi- „ tur ex mente Concilii tres illæ virtutes ad „ juſtificationem ex æquo conferunt. „

Reſpondeo, fidem, & ſpem recenſeri à Concilio, non quidem ut partiales formas juſtificantes, ſed dumtaxat ut diſpoſitiones: fidem quidem ut fundamentum, ſpem verò ut firmamentum. Quod etiam præclarè explicat Origenes in cap. 4. Epiſtolæ ad Rom. Prima ſalutis initia, inquit, & ipſa fun- „ damenta fides eſt: profectus verò, & aug- „ mentum ædificii ſpes eſt: perfectio autem „ & culmen totius operis, charitas. „

Dices 2. De ratione juſtitiæ infuſæ eſt ut in nobis duo formaliter efficiat: Primum quidem ut nos conſtituat Deo gratos, & amicos: Secundum autem, ut nobis conferat facultatem bene operandi; ſed primum præſtat per gratiam, ſecundum autem per virtutes Theologicas: ergo tam virtutes illæ, quàm gratia, ſunt forma juſtificationis.

Nego conſequentiam: etenim ſi hæc vera eſſet, ſequeretur etiam virtutes morales infuſas, nec-non & dona Spiritus ſancti numeranda eſſe inter formas juſtificationis, quippe conferunt principium operandi naturaliter: ſicut enim non poteſt eſſe homo verè juſtus, niſi ſit verè fidelis: ita etiam niſi ſit verè Dei cultor, & verè pœnitens. Quemadmodum ergo pœnitentia, & religio non habent rationem formæ juſtificationis, ita neque virtutes Theologicæ: ſicut enim dicitur primæ Joannis 3. qui habet ſpem ſanctificat ſe, ita de agente pœnitentiam dicitur Ezechielis 18. *Ipſe animam ſuam vivificabit*.

CON-

Digitized by Google

CONCLUSIO TERTIA.

Gratia ſub conceptu proprio gratiæ, non autem ſub conceptu charitatis, eſt ratio formalis juſtificationis.

Probatur 1. ex illo ad Titum 3. *Ut juſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Ubi per eandem gratiam dicit nos juſtificari per quam ſumus hæredes vitæ æternæ: ſed per gratiam, non autem per charitatem tali jure hæreditatis donamur, cùm charitas ſolùm ſit principium operationis: igitur per gratiam præcisè juſtificamur.

Confirmatur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 5. can. 5. ubi decernit per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti. Suffragatur etiam ratio: Ea dicenda eſt ratio formalis juſtificans quæ conſtituit nos conſortes divinæ naturæ, & jus ad æternam hæreditatem confert: ſed id præſtat gratia ſub ſuo formali conceptu, non verò ſub conceptu charitatis: charitas enim nos quidem facit participes divini attributi amoris non verò divinæ naturæ: igitur ſanctificamur per gratiam ſub formali conceptu gratiæ.

Objicies 1. Plures Scripturæ textus, qui vim ſanctificandi in ipſam charitatem refundunt. Sic 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur, & ſimus.* Et cap. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt.* Et ibidem: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Hinc Rom. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio.*

Reſpondeo, hæc omnia verè equidem dici de charitate, non formaliter; ſed realiter, & quatenus eſt unus, idemque realis habitus cum gratia ſanctificante, ut etiam explicat S. Auguſtinus lib. de Spiritu, & Littera c. 32. dicens: *Charitas Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut juſtitia Dei qua juſti ejus munere efficimur.* Quaſi diceret, *nos munere gratiæ effici juſtos.* Unde in Pſalm. 118. *Quis facit in homine juſtitiam*, inquit, *niſi qui juſtificat impium, hoc eſt, per gratiam ex impio facit juſtum?* Unde ait Apoſtolus: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius.*

Objicies 2. Sanctitas ſecundùm ſanctum Dionyſium de cœleſti Hierarchia cap. 12. *eſt ab omni ſcelere libera, perfecta, & omni ex parte immaculata puritas*: Sed hoc ſolùm amori, & charitati convenit: ſicut enim impuritas contrahitur ex contactu rei impuræ, ita puritas ſumma reperitur ex unione cum Deo, qui eſt totius puritatis fons, & origo. Hæc autem unio dumtaxat fit per amorem: igitur & illa puritas, ac ſanctitas fit etiam per amorem.

Reſpondeo, his quidem probari, quòd amor ſit præparatio ad puritatem, quæ eſt gratia; non verò quòd ſit ipſa formaliter puritas, nam ſi puritas naſcitur ex adhæſione ad Deum, quæ fit per amorem, ſequitur quòd amor non ſit ipſa puritas, ſed quid ad puritatem inducens.

Adde quòd talis conjunctio animæ ad Deum fiat per actualem amorem, non formaliter, ſed ſolùm diſpoſitivè; neque per habitum charitatis formaliter, ſed dumtaxat realiter; quatenus videlicet charitas idem eſt realiter cum gratia ſanctificante.

Objicies 3. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. ubi loquens de juſtificatione ait: *Id in juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque illis inhæret.* Igitur cenſet charitatem juſtificare formaliter, qua charitas eſt.

Nego conſequentiam: Nam ut conſtat, non dicit Concilium formam juſtificationis eſſe charitatem, ſed juſtificationem fieri per gratiam, dum charitas diffunditur. *Nec refert*, quòd ibi non nominet gratiam: nam priùs ipſam tanquam cauſam noſtræ juſtificationis formalem deſignaverat in initio capitis dicens: *per ſuſceptionem gratiæ*: quocirca ſuperfluum judicavit eam iterum nominare.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Juſtitia ſemel habita poſſit per peccatum amitti.

Notandum primò eam fuiſſe peſſimam Calvini lib. 3. Inſtit. c. 2. ſententiam, quòd qui ſemel juſtificationis gratiam adeptus eſt, eam per nullum ſubſequens peccatum poſſit unquam amittere; ſi qui verò eam deperdant, reverà nuſquam habuerunt veram juſtitiam, nec veram fidem, ſed juſtificationis, & fidei umbram, ſeu imaginem: quæ ut nullius eſt momenti, ita prorſus indigna eſt veræ fidei appellatione: & ſubinde

docet veros fideles à juſtitia nuſquam poſſe excidere, & quidquid gravioris criminis admittant, nuſquam Dei indignationem, & damnationem incurrent; quam utique phanaticam, & omni execratione dignam ſententiam ſectantur plurimi Calviniſtæ, ut conſtat ex Pſeudo-Synodo *Dordrectana* ſuper quintum punctum controverſiæ art.4. 5. & 6. licèt aliqui, ut à veritate alienam, unà cum Catholicis omnibus eam execrentur. Cujus quidem nefariæ doctrinæ horrendas conſequentias hunc in modum expendit doctus
„ Grotius in diſcuſſione Apologiæ *Andreæ*
„ Riveti, ubi pagina 217. ſic ait: Chriſtiani
„ eſt pectoris horreſcere ea dogmata, quæ
„ pietati nocent; quale illud eſt non à Gro-
„ tio confictum, ſed editum ſæpe, & à non-
„ nullis defenſum; *Pecca fortiter, ſed crede*
„ *fortiùs: & nihil nocebunt tibi centum ho-*
„ *micidia, & mille ſtupra*. Hi ſunt genuini
„ fructus illius dogmatis, credere quemque
„ debere, Chriſtum pro ſe nominatim eſſe
„ mortuum: juſtitiam Chriſti ſibi imputari
„ quaſi ipſe eam præſtitiſſet: certò ſe perſe-
„ veraturum; certò, & abſolutè ſalutem
„ ſibi deſtinatam: peccata fidelium ut ut ma-
„ gna, & gravia eſſe poſſint, non imputari
„ ipſis, propter fidem in Jeſum Chriſtum:
„ poſſe eos cadere in rebellionem, homici-
„ dium, adulterium, prodirionem, & id
„ genus alia flagitia: nihilominus tamen eos
„ pro certo, firmoque habere ſe nunquam,
„ aur totalirer, aut finaliter excidere, neque
„ excidere poſſe ex parerna Dei charitate,
„ & gratia erga ſe, ſed è contrario Deum
„ Patrem ipſorum ex æterno ſuo amore, mi-
„ ſericordia, & gratia omnia ipſorum præ-
„ terita, præſentia, & futura peccata in
„ Chriſto tegere, atque remittere. Hæc
„ ſunt nimirum cogitara Chriſtiani pectoris
„ D. Riveto judice. *Et paulò poſt*: Beza, Da-
„ videm air, cùm homicidio, & adulterio
„ pollutus eſſet, retinuiſſe Spiritum ſan-
„ ctum, & perire ſe velle ſi docerer aliud.
Hinc idem Grotius in animad. pro ſuis ad Caſſendrum notis art. de diſcrimine peccati
„ *mortalis, & venialis ait*, Nullum poruit
„ in Chriſtianiſmum induci dogma perni-
„ cioſiùs, quàm hoc: hominem qui credi-
„ dit, aut qui regenitus eſt (nam hæc mul-
„ tis idem valent) poſſe prolabi in ſcelera,
„ & flagitia; ſed accidere non poſſe, ut
„ propterea divino favore excidat, aut da-
„ mnationem incurrat. Hoc nemo veterum
„ docuit, nemo docentem tuliſſet.

Notandum ſecundò, Calviniſtas, ut nefarii hujus dogmatis injuriam à ſe propulſent varia effugia quærere, & comminiſci; *Primò* namque non deſunt, qui audaciter pronuncient hoc nefarium dogma ipſis gratis & falsò à Catholicis affingi. Ita *Benefeldus* in lib. de perſeverantia Sanctorum, ubi adversùs Battum unum ex Calviniſtis Remonſtrantibus inter cætera ait: *Quòd addit nos quidem contendere, ſi ſemel renati in atrociſſima prolabantur ſcelera, homicidia, adulteria, & his graviora; nihilominùs eos apud Deum in gratia manere, Spiritum ſanctum, fidem, ſpem, & charitatem retinere, mera eſt calumnia, calumnioſè nobis impingit blaſphemiam*. Quæ aſſertio, quàm à veritate ſit aliena patet ex ſententia aliorum Calviniſtarum, qui conſtanter affirmant cum Calvino & Beza veros fideles à juſtitia nuſquàm poſſe excidere. Sic in primis Vvindelinus in compendio Calvinianæ Theologiæ lib.1. cap.24. Ad puncta fidei, inquit, præcipua quinque ſunt.... 2. *Perſeverantia, qua qui ſemel accepit fidem ſalvificam, nunquam eam amittit, vel abjicit*. Chamierus lib.6. cap.12. num.4. *Negant Calviniſtæ* (quos Catholicos mentito nomine appellat) *ullo peccato quamvis graviſſimo, nedum leviſſimo, quemquam receptum in gratiam à Deo excidere à gratia*. Piſcator parte 12. *Decimum denique doctrinæ noſtræ objectæ caput eſt nullis flagitiis renatos fidem perdere*. At hoc *docet idem Joannes loco modò citato*. Perquinſerius in dialog. de ſtatu hominis parte 40. p.44. ſupponens cum ſuis, omnes veros fideles eſſe electos & prædeſtinatos, & ſibi objiciens: Verùm obſecro quid tibi videtur? Nonne vult Deus electos ſuos condemnari ſi peccent? ſic reſpondet: *Non vult: fundamentum enim ſalutis noſtræ fundatum eſt in æterna electione Dei, itaut mille peccata, imò omnia peccata totius mundi, quin omnes diaboli qui ſunt in inferno, electionem Dei irritam facere nequeunt. Fieri quidem poteſt ut corda noſtra obfirment peccata, fidem infirment, ſpiritumque Dei in nobis triſtitia afficiant; verùm fidem auferre, & Spiritum ſanctum prorſus excutere non poſſunt. Deus neminem condemnat propter peccata, qui modò in Filium Dei adoptatus eſt in Chriſto Jeſu*. Damnianus in concordia pag. 108. *Nulli verè fideles*, inquit, *per ulla peccata poſſunt ex gratia Dei excidere, ac proinde non poſſunt fideles ex fide prorſus excidere.*

Sed

Sed conſtantiſſimè hæc Calviniſtarum aſſertio patet ex controverſia mota inter *Remonſtrantes & contra-Remonſtrantes* Miniſtros Batavos: illi namque ut conſtat ex Scriptis Synodalibus eorum art.5. affirmabant, quòd *fideles poſſunt à vera fide excidere, & in illiuſmodi prolabi peccata, quæ cum vera & juſtificante fide conſiſtere non poſſunt, nec poteſt hoc tantùm fieri, ſed & non raro fit. Verè fideles poſſunt ſua culpa in flagitia & ſcelera atrocia incidere, in iiſdem perſeverare & mori, ac proinde finaliter excidere, & perire.* Contra-Remonſtrantes verò contrarium prorſus docebant, ajunt enim in collatione habita Agæ anno 1611. pag.341. *Probabimus ex ſacra Scriptura eos, qui per veram fidem Jeſu Chriſto ſunt inſiti & proinde vivifici ejus Spiritus participes facti, quamvis poſſint per imbecillitatem carnis graviter peccare, à Deo tamen ita conſervari, ut certum ſit eos hanc veram fidem, & hunc vivificum ſpiritum, non totaliter, neque finaliter amiſſuros.*

Inſuper hanc aſſertionem Calviniſticam evidentiſſimè comprobat pſeudo-Synodus Dordrectana pag.105. ubi inter cætera ait, *Deus, qui dives eſt miſericordia ex immutabili electionis propoſito Spiritum ſanctum etiam in triſtibus lapſibus à ſuis non prorſus aufert, nec eò uſque eos prolabi ſinit, ut à gratia adoptionis, ac juſtificationis ſtatu excidant; aut peccatum ad mortem, ſive in Spiritum ſanctum committant, & ab eo penitus deſerti in exitium æternum ſeſe præcipitent.* Quam utique doctrinam unà cum cæteris ejuſdem pſeudo-Synodi aſſertionibus probarunt Calviniſtæ Galli in eorum Conventu celebrato *Alets* anno 1619. ubi inter cætera ejuſdem Conventus acta, Miniſtri proteſtantur ſe recipere deciſiones Synodi Dordrectanæ, & eas ad mortem uſque defenſuros; quibus conſtat præfatam aſſertionem de inamiſſibilitate gratiæ etiam per gravia quæque peccata, eſſe commune Calviniſtarum dogma.

Notandum tertiò, Miniſtros Calviniſtarum hujus temporis, cùm à Catholicis premerentur tot, ac tam apertis teſtimoniis, quòd reverà docerent gratiam per peccatum quantumlibet grave eſſe inamiſſibilem; animadverterentque hoc peſſimum dogma, nedum à Catholicis, ſed etiam à ſuis ſectatoribus ingratè accipi, varia commenti ſunt diverticula, quibus ſimplices luderent, & tam nefariæ doctrinæ injuriam à ſe removerent: *Primò* namque eorum nonnulli docent idcirco juſtitiam acceptam eſſe inamiſſibilem, quòd licèt per gravia peccata fides juſtificans imminuatur, tamen ſemper remanet quædam fidei ſcintilla, quæ poſtea per ſeriam pœnitentiam excitata reviviſcit. Cujus quidem effugii præludium præbuerat *Andreas Rivetus* in ſuis animadverſionibus contra notas Groſſii dicens: Deus in his, qui peccaverunt adhuc ſervat, & fovet igniculos, poſteà per ſeriam pœnitentiam excitandos. Verùm, quàm futile, quàmque vanum ſit hoc effugium, apparet ex eo quòd illi conſtantiſſimè affirment cum Calvino lib.9. cap.2. num.12. quòd *quantumvis exigua ſit in electis fides, tamen ſpiritus Dei certa arrha eſt, ac ſigillum ſuæ adoptionis.* Hinc Scarpius de juſtiſ. controverſia 4. docet, *Fides etiam infirma Chriſtum totum cum ſuis beneficiis apprehendit; quod autem in nobis infirmum, in Chriſto abſolutum & perfectum eſt. Denique ſi vel minimam veræ fidei ſcintillam habeo, certus & ſecurus ſum, quia dona Dei ſunt ſine pœnitentia.* Cenſet igitur fidem, etiam illam minimam, revera juſtificare, ſubindeque fatentur juſtitiam per quodlibet grande peccatum eſſe prorſus inamiſſibilem & quòd qui minimam illam fidem habet, æquè juſtus ſit & ſanctus, ac ſi fidem perfectiſſimam haberet, ut apertè docet Vvindelinus lib.1. cap. 24. dicens, *Æqualitas juſtificationis eſt, qua Chriſti juſtitia per fidem apprehenſa omnibus à Deo æqualiter imputatur: etiamſi aliorum fides robuſtior, aliorum imbecillior eſt.*

Denique non deſunt, qui alia ſubterfugia prætexant, affirmantes, fideles in gravia peccata lapſos juſtificari quidem quantum ad ſe, non autem quantum ad peccata. Ita *Robertus Abbas* in Tonpſonem cap.24. qui cùm affirmaret Davidem in morte, id eſt in reatu mortis verè manſiſſe quouſque manſit in homicidio, nec habuiſſe vitam æternam in ſe manentem, ita reſpondet Robertus, *Bene verò non ſecundùm hoc peccatum juſtificatus, & tamen ſimpliciter quoad perſonam juſtificatus; futurus tamen ab hac juſtificatione recidivus, niſi ab hoc quoque peccato juſtificatus.* Verùm quam parùm ſenſata ſit hæc reſponſio, quàmque diſſentanea doctrinæ Catholicæ, & fidei Chriſtianæ nemo eſt, qui non videat, inde namque foret conſequens Davidem etiam ante pœnitentiam, fuiſſe juſtificatum quantum ad perſonam, licèt non fuerit juſtifi-

[illegible] quantum ad peccatum: & ſubinde, ſi ante actam pœnitentiam mortuus fuiſſet, alterutrum fuiſſet neceſſe, vel quòd cum peccatis actualibus fuiſſet ſalvandus propter juſtificationem perſonalem, vel quod fuiſſet damnandus propter peccata, etiam ſi aliunde fuiſſet juſtus. Hæc omnia paulò longiùs prænotanda volui, ut appareat quantum quàmque peſſimè devient, qui ſemel deſecerunt à tramite veritatis quam aperiet

CONCLUSIO UNICA.

J*Uſtitia, & gratia ſanctificans ſemel accepta poteſt amitti, & reverà deperditur per ſubſequens peccatum mortale.* Hæc eſt de fide determinata in Concilio Tridentino ſeſſ.6. can.23. his verbis: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit ampliùs peccare non poſſe, neque gratiam amittere; atque adeò eum qui labitur, & peccat, nunquam verè juſtificatum fuiſſe, anathema ſit.* Et cap. 15. ait: *Aſſerendum eſt non modò infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur; ſed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amitti.*

Probatur noſtra aſſertio ex Scriptura ſacra: *Primò* quidem illis parabolis, quibus exemplo filii prodigi poſteà in gratiam recepti, & ſtola prima donati; dragmæ perditæ & recuperatæ: ovis centeſimæ errabundæ, quæſitæ & in ovile reportatæ, ſignificatur hominem juſtum à gratia penitùs excidere, & per pœnitentiam in ſtatum juſtificationis reſtitui.

Probatur ſecundò exemplis eorum, qui ſemel habitæ juſtitiæ jacturam fecerunt. Tales fuere Angeli mali, primi Parentes, David, Petrus Apoſtolus, & Galatæ, quibus Paulus primo capite exprobrat: *Miror quòd tam citò transferremini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Chriſti in aliud Evangelium:* Et cap.3. *Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini:* Et cap.5. *Evacuati eſtis à Chriſto, qui in lege juſtificamini, à gratia excidiſtis.*

Probatur tertiò illis omnibus Scripturæ textibus, quibus ſignificatur homines per peccatum mortale à gratia vivificante excidere, & in eam nonniſi per pœnitentiam reſtitui. Sic Ezechielis 18. *Cùm averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, numquid vivet? Omnes juſtitiæ ejus quas fecerit non recordabuntur; in prævaricatione qua prævaricatus eſt, & in peccato ſuo quod peccavit, in ipſis morietur.* 1. Cor.9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim ipſe reprobus efficiar.* 1. Cor. 6. *An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri ...... regnum Dei poſſidebunt, & hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis.* Quibus verbis ſignificat Apoſtolus veros fideles poſſe à gratia excidere, loquitur enim de veris Fidelibus, ut conſtat ex poſterioribus verbis: at falſum eſſet eos à regno Dei poſſe excidere, ſi eorum gratia eſſet inamiſſibilis.

Similia tradit Epheſ.5. ubi cùm dixiſſet: *Fornicatio autem, & omnis immunditia aut avaritia, nec nominetur in vobis;* hujus dicti hanc rationem profert: *Hoc enim ſcitote intelligentes quòd omnis fornicator aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei:* Manifeſtum eſt autem quòd ibi loquatur fidelibus, quippe ait: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino:* tamen illis præcipit, ut abſtineant à vitiis, quæ ibidem enumerat; alioquin non habebunt hæreditatem in regno Chriſti: ergo cenſet Apoſtolus fideles poſſe committere vitia, & propter illa excludi à participatione hæreditatis cum Chriſto.

Denique probatur illis oraculis, quibus Scriptura monet juſtificatos ut ſedulò ſibi caveant à peccatis, ne à gratia, & hæreditate æterna excidant: Sic Rom. 11. *Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time.* Et ibidem: *Vide bonitatem Dei in te, ſi permanſeris in bonitate, alioquin, & tu excideris.* Et ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore ſalutem veſtram operamini.* Et Apoc. 3. Epiſcopo juſto dicitur: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Sed hæc omnia vana eſſent, & inepta, ſi juſti nuſquam poſſent à gratia excidere: igitur id reverà poſſunt.

His adde quòd S. Auguſtinus lib. de hæreſibus, Hæreſi 82. & Hieronymus lib.2. adversùs Jovinianum inter illius hæretici errores computent: *Quòd gratiam ſanctificantem in juſtis inamiſſibilem aſſereret.* Quapropter S. Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ, cap.13. disertè pronuntiat: *Ipſos quoque regeneratos alios perſeverantes uſque in finem hinc ire; alios quouſque decedant hîc teneri;*

qui

qui utique non decidiſſent, ſi antequam laberentur hinc exiſſent. Et rurſus: *Quoſdam lapſos quouſque redeant non exire de hac vita, qui utique perirent, ſi antequam redirent exirent*. Igitur cenſet juſtos poſſe à gratia ſanctificante excidere.

Objiciunt hæretici 1. illud 1. Joan. 3. *Omnis qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non videt eum, nec cognovit eum, & omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, nec peccare poteſt, quoniam ex Deo natus eſt*.

Reſpondeo 1. id eſſe intelligendum in ſenſu compoſito, quòd ſcilicet non peccet ſecundùm quod natus eſt ex Deo, & ſemen illius in eo manet, & Deum novit, gratia enim non poteſt eſſe peccandi principium. Nam, inquit S. Auguſtinus lib. de Gratia Chriſti cap. 21. *Charitas ſecundùm quam ex Deo natus eſt, non agit perperam, nec cogitat malum: cùm ergo peccat homo, non ſecundùm charitatem, ſed ſecundùm cupiditatem peccat, ſecundùm quam non eſt natus ex Deo*.

Reſpondeo 2. Præfatos textus poſſe intelligi de prædeſtinatis, qui non peccant uſque in finem vitæ nec in perpetuum. Ita interpretatur ſanctus Bernardus lib. de Libero Arbitrio: *Dictum eſt*, inquit, *de Prædeſtinatis ad vitam, non quòd omnino non peccent, ſed quòd peccatum ipſis non imputetur, quia vel punitur condigna pœnitentia, vel in charitate abſconditur*.

Reſpondeo 3. id poſſe intelligi de nativitate conſummata, & perfecta, qualis erit in gloria. Ita explicat S. Auguſtinus lib. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 8. *Primitias itaque ſpiritus nunc habemus*, inquit, *unde jam Filii Dei reipſa facti ſumus, quia nondum ſalvi, ideo nondum pœnæ innovati, nondum etiam Filii Dei, ſed filii ſæculi. Proficimus ergo in renovationem juſtamque vitam per quod Filii Dei ſumus, & per hoc peccare omnino non poſſumus, donec totum in hoc tranſmutetur, etiam illud per quod adhuc filii ſæculi ſumus; per hoc enim & peccare adhuc poſſumus: ita fit ut qui natus eſt in Deo, non peccet*. Et ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & in nobis veritas non eſt. *Conſummetur ergo quod filii carnis, & ſæculi ſumus, & perficietur quod Filii Dei, & ſpiritu renovati ſumus*. Et lib. de perfectione juſtitiæ cap. 18. eumdem textum exponens, ait: *Secundùm id quod ex Deo nati ſumus, & in eo qui apparuit ut peccata ſolveret, id eſt, in Chriſto manemus, & non peccamus; hoc eſt autem, quod interior homo renovatur de die in diem: ſecundùm autem quod de homine illo nati ſumus, per quem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, ſine peccato non ſumus, quia ſine illius infirmitate nondum ſumus, donec illa renovatione, quæ fit de die in diem, quoniam ſecundùm ipſum ex Deo nati ſumus, infirmitas tota ſanetur*.

Objiciunt 2. illud 1. Joan. 2. *Exierunt ex nobis, nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum*. Igitur qui habent veram fidem, & juſtitiam, non poſſunt ab ea excidere.

Nego conſequentiam; Siquidem contrarium potiùs ex præfato textu ſequitur; ſignificat enim Fideles, & vera membra Eccleſiæ poſſe interdum ab ea deficere; hæc autem verba, *Non erant ex nobis, &c.* non ſignificant quòd reverà non fuerint Fideles, & vera Eccleſiæ membra, ſicut cæteri: ſed quòd cæteris non fuerint ſimiles, firmi ſcilicet, & ſtabiles ac generoſi Chriſtiani; imò potiùs leves, & inconſtantes, quo loquendi modo dicitur 1. Machab. 5. *Ipſi autem non erant de ſemine virorum illorum, per quos ſalus facta eſt in Iſrael*; Id eſt, non erant fortes, & conſtantes in bello, ſicut Machabæi.

Objiciunt 3. illud 1. ad Cor. 13. *Charitas nunquam excidit*. Unde Cant. 8. *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam*. Et Rom. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Certus ſum, quia neque mors, neque vita &c.* Hinc S. Auguſtinus Epiſt. ad Julianum: *Charitas quæ deleri poteſt, nunquam vera fuit*. Igitur charitas quæ inſeparabilis eſt à fide, vera eſt juſtitia, ubi ſemel habetur nuſquam deperditur.

Nego conſeq. Nihil enim aliud intendit Apoſtolus, quàm quòd charitas quantum eſt ex parte temporis neſcit occaſum, quòdque illa perſeverabit in juſtis adveniente æterna fœlicitate, quando linguæ, prophetiæ, & cætera dona ceſſabunt; non autem vult quòd illa nuſquam per peccatum poſſit deperdi; hujus enim propoſitionis contrarium docet ſanctus Joannes Apoc. 2. ubi Epiſcopo Epheſino Deus ſignificat: *Habeo adverſùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque unde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem, venio tibi, & movebo candelabrum*

labrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egerit.

Ad *confirmationem* dico, per eos textus pariter non ſignificari, quòd charitas per peccata non poſſit extingui, ſed quòd tanta ſit ejus vis, & efficacia adversùs tribulationes, & perſecutiones, ut nec calamitatum aquæ exundantes, nec tribulationum urgentes preſſuræ poſſint ullatenus hominem chatitate ferventem à Chriſto ſeparare.

Ad *Sanctum autem Auguſtinum*, dico præfata verba non reperiri in Epiſtola ad Julianum, quamvis illa ita citet, & referat Gratianus. Reperiuntur equidem in libro de ſalutaribus documentis cap.7. Verùm liber ille ſpurius eſt Auguſtini fœtus: & illius auctor quiſquis ille ſit, nihil aliud intendit, quàm ſignificare, quòd amicitia quæ ex loco vel conſuetudine, vel tempore, & præſentia amici pendet, non ſit vera, & perfecta charitas, quia habet verum motivum charitatis, quod ab iis omnibus debet abſtrahere, quo loquendi modo utitur ſanctus Hieronymus Epiſt. 41. ad Rufinum; *Amicitia quæ deſinere poteſt, vera numquam fuit.*

QUÆSTIO TERTIA.

An, & qualiter homo poſſit eſſe certus de ſtatu ſuæ juſtificationis.

Notandum *primò*, nomine certitudinis hic intelligi certitudinem cognitionis, quæ nihil aliud eſt, quàm firmitas, & infallibilitas ipſius aſſenſus: hæc autem certitudinis notitia quadruplex ſolitò diſtinguitur; nempe fidei, ſcientiæ, moralis, & conjecturalis. *Certitudo fidei* eſt aſſenſus ille firmus quo certò, & ſine ulla dubitatione rebus à Deo revelatis aſſentimur. *Certitudo ſcientiæ* eſt qua intellectus firmiter aſſentitur alicui propoſitioni per demonſtrationem ex aliis evidentioribus deductæ. *Certitudo moralis* eſt qua aſſentimur rebus propoſitis propter communem hominum aſſertionem, & notitiam, qualis eſt aſſenſus ille, quem habemus de iſta propoſitione, Roma eſt in Italia, Jeroſolyma in Palæſtina. *Certitudo* denique *conjecturalis* eſt qua aſſentimur alicui rei propoſitæ ob conjecturas, & argumenta, quæ probabilitatem quidem inferunt, non tamen auferunt omnem dubitandi occaſionem.

Notandum ſecundò, certum eſſe juſtos non poſſe ullam habere ſcientiæ certitudinem de ſua juſtificatione; nam ejuſmodi cognitio debet eſſe, vel à priori, vel à poſteriori: neutro autem iſtis modis poteſt aliquis certò ſcire ſe eſſe in gratia. Non quidem à *priori*, quia nulla poteſt aſſignari cauſa, ex qua infallibiliter inferatur, quòd gratia habitualis ſit in homine; quippe hæc pendet à beneplacito Dei, & illam etiam citra peccatum poſſet ab homine juſto revocare. Non etiam à *poſteriori*, quia nullum effectum gratiæ habitualis experimur in nobis, quo certò poſſimus deprehendere illam gratiam nobis inexiſtere. *Certum* eſt ſecundò juſtos omnes habere poſſe certitudinem conjecturalem de ſua juſtificatione, & ſignis quibuſdam, atque conjecturis probabilibus cognoſcere ſe eſſe in gratia, itaut illa certitudo, quamvis non excludat omnem formidinem, excludat tamen animi perturbationem, & anxietatem: putà dum quis probabiliter arbitratur ſe exactè conſcientiam ſuam examinaſſe, & cum debitis, ac requiſitis diſpoſitionibus abſolutionem ſacramentalem recepiſſe: nam, inquit S. Joan. 13. cap. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Certum denique eſt, quòd per divinam revelationem ſpecialem, & ex ſingulari privilegio poſſit homo habere certitudinem infallibilem, ſive fidei, ſive moralem de ſua juſtificatione: Deus quippe poteſt, quibus voluerit, revelare, & de hoc ſtatu certiores facere; quemadmodum Deipara Virgo hanc habuit certitudinem, dum Angelus eam ſalutavit gratia plenam; quam pariter certitudinem habuerunt S. Joannes Baptiſta, qui Angelo nunciante repletus eſt Spiritu ſancto in utero matris ſuæ, & paralyticus dum audivit. *Remittuntur tibi peccata tua*, necnon & Magdalena Chriſto dicente; *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multùm.* Unde ſolùm ſupereſt diſcutiendum an omnes juſti certitudine aliqua fidei divinæ poſſint, & debeant certò credere ſe eſſe in ſtatu gratiæ juſtificantis.

Notandum tertiò, hæreticos hujus temporis aſſerere hominem non tantùm ſcire poſſe, ſed certò credere debere ſe eſſe in gratia divina, alioqui nec juſtos eſſe nec fideles ea ſcilicet fide, qua exiſtimant fideles juſtificari. Ita imprimis docuit Lutherus, primùm quidem in theſibus publicis, quas anno 1518. ante ſuam è Monaſterio apoſtaſiam, in quibus hæ propoſitiones erant 13.

Uſque

Uſque ad infidelitatem errant, qui remiſſionem culpæ incertam aſſerunt, propter incertitudinem contritionis: Et 14. *Quantumlibet incertus ſit tam Sacerdos, quàm peccator de contritione, rata eſt abſolutio, ſi credit ſe abſolutum.* Et 15. *Certum eſt ergo remiſſa eſſe peccata, ſi credit remiſſa, quia certa eſt Chriſti Salvatoris promiſſio.* Et 16. *Abſolutus per clavem potiùs debet mori, & omnem creaturam negare, quàm de ſua abſolutione dubitare.* Et in collatione quam habuit cum Cardinali Caietano inter cætera affirmat, *Neminem juſtificari poſſe niſi per fidem; ſic ſcilicet ut neceſſe ſit eum certa fide credere ſeſe juſtificari, & nullo modo dubitare, quòd juſtitiam conſequatur. Si enim dubitat, & incertus eſt, jam non juſtificatur, ſed evomit gratiam.* Cui ſubſcribit *Melancton* in locis Theologicis de vocabulo *fidei*. Cùm
,, Paulus inquit, *juſtificamur fide*, vocabu-
,, lum *fidei* non tantùm hiſtoriæ notitiam
,, ſignificat, ut diaboli etiam norunt hiſto
,, riam, ſeu dogmata; ſed ſignificat aſſen-
,, tiri omnibus articulis fidei, & in his huic
,, articulo; Credo remiſſionem peccato-
,, rum, & vitam æternam, non tantùm aliis
,, dari, ſed mihi quoque. Cum hoc aſſenſu
,, quo tibi credis remitti, cor erigitur fi-
,, ducia promiſſæ miſericordiæ, &c.

Hoc flagitioſum dogma innovavit Calvinus lib.3. Inſtit. cap.2. n.7. & in antidoto ad
,, ſeſſ.6. cap.13. Concilii Tridentini, ubi in-
,, ter cætera ait, ſed quo meliùs tota eorum
,, Theologia pateſiat lectoribus, expendant,
,, quæ in eodem capite ſequuntur verba.
,, Sed neque illud aſſerendum, oportere
,, eos, qui verè juſtificati ſunt, abſque du-
,, bitatione apud ſeipſos ſtatuere, ſe eſſe
,, juſtificatos. Si ita eſt, videant, qua ra-
,, tione conciliari queat fiducia cum dubi-
,, tatione; *Et infrà*: Et cujus obſecro im-
,, probabilitatis eſt aſſerere, nemo ſcire *fi-*
,, *dei certitudine* poteſt ſe gratiam Dei con-
,, ſecutum; Paulus, & Joannes inter filios
,, Dei non agnoſcunt, niſi qui id ſciunt. De
,, qua ſcientia id interpretabimur, niſi quam
,, Spiritus ſancti Magiſterio didicerint? Ipſi
,, ſubſcribunt omnes Sectatores, quorum
,, nomine hæc profert *Chamierus* lib.13. c.1.
,, n.4. ubi ait: Summa eſt eorum, quæ nos
,, hac parte docemus ejus duo capita. Prius
,, fideles ſcire per fidem non tantùm....
,, aliquos ſalvos fore, vel ſalvos futuros
,, eos, qui crediderint, ſed etiam in par-
,, ticulari ſeipſos ſalvos futuros, quia cre-
,, dunt... atque adeo hanc applicationem
ſubminiſtrare differentiam fidei verè ju- ,,
ſtificantis à fide hiſtorica, quæ non ali- ,,
ter concipit quæcumque audit de Deo, ,,
ejuſque miſericordia, quàm ut pro veris, ,,
vel potiùs veracibus habeat; quod poſ- ,,
ſunt etiam infideles plurimi: imò faciunt ,,
Diaboli omnes. Alterum caput hanc ,,
ſcientiam conjunctam eſſe cum certitu- ,,
dine; cujus menſura ſit non alia, quàm ,,
fidei. His ita poſitis, ſit ,,

CONCLUSIO UNICA.

Nemo debet neque poteſt credere fide divina ſe habere gratiam ſanctificantem abſque ſpeciali revelatione ſibi facta ex aliquo ſingulari privilegio. Concluſio eſt de fide determinata in Concilio Trident. ſeſſ.6. cap.9. ubi damnando inanem fiduciam hæreticorum, ſimul etiam damnat omnem infallibilem certitudinem, quam citra divinam revelationem aliquis de propria juſtificatione prætendere poſſet his verbis, *Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deque ſacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: ſic quilibet dum ſeipſum, ſuamque propriam infirmitatem, & indiſpoſitionem reſpicit de ſua gratia formidare, & timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.* Hinc Can. 5. decernit, *Si quis dixerit omnem renatum, & juſtificatum teneri ex fide ad credendum ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorum, anathema ſit.*

Probatur primò ex Scriptura ſacra, Proverb. 20. *Quis poteſt dicere: Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Si enim non poteſt iſtud dicere, multò minùs poteſt ſcire fide divina. Item ex illo Eccleſiaſtici: *Sunt juſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrùm amore, aut odio dignus ſit; ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Quem locum ſic expendit S. Hieron. Porro inquit, hìc ſenſus eſt, ,,
etiam in hoc dedi cor meum, & ſcire ,,
volui, quos Deus diligeret, quos odiſſet, ,,
& inveni juſtorum quidem opera in ma- ,,
nu Dei eſſe, & tamen utrùm amentur à ,,
Deo, an non, nunc eos ſcire non poſſe, ,,
& ambiguè fluctuare, utrùm ad probatio- ,,
nem ſuſtineant, quæ ſuſtinent, an ad ſup- ,,
plicium. In futuro igitur ſcient, & in ,,
vultu eorum ſunt omnia, ideſt antece- ,,
dit eos cùm de vita hac deceſſerint, ve- ,,
ritas iſtius rei, quia tunc eſt judicium, ,,

„ nunc certamen, & quicumque adverſa „ ſuſtinent utrùm per amorem Dei ſuſtineant, ut Job an per odium, ut plurimi „ peccatores, nunc habetur incertum.

Item ex illo Eccleſiaſtici 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, & ne dicas: Miſeratio Domini, magna eſt; multitudinis peccatorum meorum miſerebitur*. Denique ex illo ad Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum, qui enim me judicat Dominus eſt*. Quibus Apoſtolus, juxta interpretationem S. Chryſoſtomi, ſignificat non eſſe ſatis ad certitudinem de propria juſtitia, quòd nullum in ſe peccatum animadvertat, ſiquidem Deus poſſet aliquod peccatum in illo deprehendere. Quòd ſi dixeris Apoſtolum, dum hæc ſcriberet, habuiſſe divinitùs revelationem de ſua juſtificatione: Reponam hoc dato, quòd ſenſus Verborum iſtorum ſit, *nihil mihi conſcius ſum*, ſed id non ſufficeret, ut eſſem certus de mea juſtificatione, niſi Dominus qui judicat me aliunde id mihi notificaſſet.

Probatur ſecundò auctoritate ſanctorum Patrum: *Primò* quidem Ambroſii ſermone in Pſalmum 118. ſuper hæc verba: *Aufer opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum*: ubi ait, *Volebat auferri opprobrium, quod ſuſpicatus eſt, vel quia cogitaverat in corde, & non fecerat, & pœnitentia licèt abolitum, ſuſpectus tamen erat ne fortè adbuc maneret ejus opprobrium, & ideo Deum precatur, ut illud auferat, qui ſolus novit, quod neſcire poteſt etiam ipſe qui fecit*. Auguſt. lib. de perfectione juſtitiæ, capit. 15. *Quantalibet juſtitia ſit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo quod ipſe non videt inveniatur eſſe culpandum, cum Rex juſtus ſederit in throno, cujus cognitionem fugere delicta non poſſunt, nec illa de quibus dictum eſt; Delicta quis intelligit?* Hinc lib. 50. homiliarum 35. diſertè pronuntiat. *Quamdiu vivimus hic, de nobis ipſis nos ipſi judicare non poſſumus, non dico quid erat erimus, ſed quid hodie ſumus*. Ipſi ſubſcribit S. Gregorius lib. 6. epiſt. 22. ad Gregoriam auguſtæ cubiculariam, quæ ad ipſum ſcripſerat cupiens ſcire, an ſibi remiſſa eſſent peccata, inter cætera hæc reſpondet: *Rem mihi difficilem, & tibi inutilem poſtulaſti: difficilem, quia indignus ſum, cui revelatio immittatur à Deo; tibi inutilem, quia ſecuritas negligentiam parit*.

Probatur denique ratione; Id tantùm fide credi poteſt, quod revelatum eſt ſive per Scripturam, ſive per Eccleſiam: ſed neque per Scripturam, neque per Eccleſiam revelatum eſt homini juſtificato, quòd juſtus ſit; ſi enim eſſet revelatum, maximè, vel in genere, vel in particulari; Non *in genere*, alioqui omnes juſti ſcirent ſe verè juſtificatos, quod falſum apparet; nam plurimi de ſua juſtificatione, & ſalute dubii ſunt, & anxii. Non etiam *in particulari*, quia ſi juſtorum aliquis noſſet ſe eſſe in gratia, maximè per teſtimonium Spiritus ſancti inhabitantis, ſed id non poteſt affirmari: nam cùm idem Spiritus habitet per gratiam in omnibus juſtis, omnibus teſtaretur, quòd ſunt Filii Dei; cujus tamen contrarium apparet.

Deinde, Juſtificatio non ſolùm dependet ex divina promiſſione, & revelatione, ſed ex noſtra converſione, & præparatione; atqui nemo poteſt eſſe certus, quòd verè ſit converſus ad Deum, quia neſcit homo utrùm converſio iſta ſit ex gratia, an ex concupiſcentia, & ut ait Gregorius 1. parte ſui Paſtoralis, c. 29. *Mens humana ſæpè ſibi mentitur, & fingit de bono amare, quod non amat*.

Confirmatur, Nam ut diſpoſitio ad juſtificationem ſit valida, & converſio perfecta, debet procedere ex motivo ſupernaturali; hoc autem nequit nobis eſſe certum; quia licèt nobis certum eſſe poſſit nos ad deteſtanda peccata moveri ex motivo ſupernaturali materialiter; nempe propter Deum offenſum; incertum tamen eſt an ad id etiam moveamur motivo ſupernaturali formaliter, hoc eſt, per formam, & gratiam divinitus elevantem, & excitantem; ſubindeque nemo poteſt eſſe certus ſe habere ſufficientem diſpoſitionem, ut juſtificationis gratiam conſequatur.

Denique, non convenit ordinariæ Dei providentiæ, & rerum diſpoſitioni, nec hominibus expedit, ut homines certò credant ſe eſſe juſtificatos; illa namque certitudo eſſet illis occaſio ſuperbiæ, deſpectus cæterorum, & laxioris vitæ, ſuperbiæ quidem, & complacentiæ, ſi ſciret ſe eſſe Deo gratum, deſpectus verò cæterorum, ſi nempe ſciret homo ſe eſſe juſtum, neſciret verò, an alii pariter juſti eſſent: tandem laxioris vitæ, quippe non curaret agere fructus dignos pœnitentiæ, nec in gratia proficere.

Objicies 1. Illud Joan. 13. *In hoc cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem*: ergo multò magis homo poteſt de ſeipſo cognoſcere, quòd Chriſti diſcipulus ſit, ſi dilectionem habeat ad proximum. Et cap. ſequenti: *Vos autem cognoſce-*

ſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Et poſtea: *In illa die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis:* Igitur aliquis certò cognoſcere, & fide divina habente fundamentum in Scriptura ſacra, credere poteſt ſe eſſe in gratia abſque alia ſpeciali revelatione.

Nego conſequentiam, & ad *primum* textum dico, eum eſſe intelligendum de certitudine conjecturali; quia videlicet ſignum dilectionis Dei eſt dilectio proximi, unde Tertullianus in Apologetico, capit. 39. ait: *Maximæ dilectionis operatio notam nobis inurit penes quoſdam: Vide, inquiunt, ut ſe invicem diligunt*; hoc autem non poteſt facere certitudinem abſolutam, quia ſine ſpeciali revelatione nemo ſcire poteſt, an hæc dilectio ſit ab effectu naturæ, vel gratiæ.

Ad ſecundum dico, ſenſum illius eſſe, quòd Fideles in quibus Spiritus ſanctus inhabitat, eum cognoſcant, non quidem cognitione ſterili, qualis ea eſt, quæ eſt ex fide informi; ſed fructuoſa, qualis oritur ex fide viva: Porro hæc cognitio dumtaxat eſt conjecturalis, quis enim novit, an opera bona, quæ elicit, procedant ex fide viva, aut informi?

Ad tertium, dico cum S. Auguſtino tractatu 75. in Joan. verba iſta deſignare diem futuri ſæculi, & vitæ beatæ, in quo videbimus, & cognoſcemus clarè, & intuitivè, quòd Chriſtus Dominus ſit Filius ejuſdem naturæ cum Patre, quòdque ipſi tamquam membra capiti incorporemur.

Objicies 2. Illud Rom.8. *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſimus Filii Dei*. At teſtimonium Spiritus ſancti eſt intelligibile, eique fide divina tenemur aſſentiri; unde S. Chryſoſtomus in hæc verba: *Cùm Spiritus ſanctus teſtatur, quæ tandem reſtat ambiguitas? nam ſi vel homo, vel Angelus, vel Archangelus, vel alia hujuſmodi poteſtas hoc polliceretur, par convenienſque eſſet nonnullos ſic dubitare: cùm autem ſumma eſſentia, & ea quidem quæ hoc largita eſt donum, nobis teſtimonium afferat, quis tandem de dignitate ambigat?* Igitur certitudo, quæ ex tali teſtimonio in nobis cauſatur, infallibilis ſit neceſſe eſt. *Hinc* S. Bernardus ſerm.1. de Annunciatione: *Si credis peccata tua non poſſe deleri, niſi ab eo cui ſoli peccaſti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: ſed adde adhuc ut credas, quia per ipſum tibi peccata condonantur, hoc eſt teſtimonium quod perhibet in corde noſtro Spiritus ſanctus dicens: Dimiſſa ſunt tibi* peccata tua.

Reſpondeo 1. Verba Apoſtoli intelligenda eſſe de tota Eccleſia, cui Spiritus ſanctus teſtatur, quòd habeat ſpiritum adoptionis: *tum quia* ibi confert Eccleſiam cum Synagoga, contendens Eccleſiam habere ſpiritum adoptionis, Synagogam verò habuiſſe dumtaxat ſpiritum timoris: *tum quia*, in ſequentibus ſignificat aliquos ex iis, ad quos ſcribit, eſſe contentioſos, & infirmos in fide, ut conſtat ex cap.14.

Reſpondeo 2. Quòd ſi hæc verba intelligantur de fidelibus in particulari, teſtimonium illud, de quo loquitur Apoſtolus, ſolùm fit per experientiam ſuavitatis, & tranquillitatis conſcientiæ, & per pios motus, & affectus in Deum; per hoc ſcilicet quòd Fideles, qui ſe putant juſtos, confidenter audeant dicere, *Abba Pater*: quæ omnia reperiri etiam poſſunt in hominibus non juſtis: nam hæc confidentia etiam ex præſumptuoſa, & erronea conſcientia provenire poteſt. *Denique*, dico hoc teſtimonium ſolùm eſſe conditionale, ut conſtat ex his ſequentibus verbis, *Si autem Filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur:* At incertum nobis eſt, ſi cum Chriſto, atque ejus exemplo, & gratia vitæ præſentis calamitates forti, & conſtanti animo patimur: Igitur, &c. Ad S. Bernardum dico ipſum ibi tantùm docere duo iſta eſſe credenda. *Primum* quòd Deus habeat poteſtatem remittendi peccata; *alterum* quòd etiam habeat voluntatem nobis conferendi remiſſionem peccatorum mediis ab eo inſtitutis. Sed non affirmat S. Bernardus, iſta media nobis hic, & nunc applicari, ut oportet, & ſecundùm omnimodam diſpoſitionem, quæ requiritur ad hoc, ut remiſſio infallibiliter ſequatur.

Objicies 3. Illud 1. Cor. 2. *Nos Spiritum Chriſti accepimus, ut ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis*. 2. Cor. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, & teſtimonium conſcientiæ noſtræ*. Et cap.13. *Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide, ipſi vos probate: an non cognoſcitis voſmetipſos, quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt, niſi fortè reprobi eſtis?*

Reſpondeo ad 1. Apoſtolum eo loco ſermonem facere non de omnibus omnino juſtis, ſed dumtaxat de Apoſtolis. 2. Eum non loqui de gratia ſanctificante; ſed tantùm de myſteriis Chriſtianæ religionis, necnon & de beneficiis præparatis, & conceſ-

ſis,

ſis, atque etiam concedendis ſocietati Electorum in genere, ut probant hæc ſequentia verba: *Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis*.

Ad 2. dico, hoc *teſtimonium conſcientiæ* eſſe dumtaxat conjecturale: nam, ut quis in Domino gaudeat, ſufficit quòd habeat bonam fiduciam ad Deum. *Deinde*, Apoſtolus loquitur dumtaxat de ſua propria perſona: *Denique*, teſtimonium hoc non eſt de ſtatu ſanctitatis animæ, ſed de ſimplicitate, & ſinceritate converſationis ſuæ in munere Apoſtolico obeundo; ſubdit enim quòd *non in ſapientia carnis*, *ſed in gratia Dei converſati ſumus*, ubi vox *gratia Dei*, non ſolùm ſignificat potentem Dei operationem ſibi cognitam ex miraculis quæ patrabat, ſed ex plurimorum ad fidem converſione.

Ad 3. dico, Apoſtolum non loqui de præſentia ſecundùm gratiam habitualem, ſed tantùm de præſentia Domini ſecundùm potentiam, & miracula; ita ut ſit ſenſus, Examinate conſcientias veſtras, utrùm habeatis fidem veram de poteſtate Eccleſiaſtica, quam Chriſtus Eccleſiæ ſuæ conceſſit. *Quòd* ſi velis intelligendum eſſe Apoſtolum de præſentia Chriſti per gratiam ſanctificantem, *dico* ejus verba accipienda eſſe de cognitione morali, & conjecturali: nec obſtat vox iſta reprobi: nam eò loco idem ſignificat, ac viles atque degeneres facti, unde ſubdit: *Spero autem quòd cognoſcetis*, *quia nos non ſumus reprobi*, id eſt viles, & authoritate deſtituti.

Objicies 4. illud 1. Joann. 3. *Scimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam*, *quoniam diligimus fratres*. Et illud Apocal. 3. *Vincenti dabo manna abſconditum*, *quod nemo novit*, *niſi qui accipit*. Et illud 2. Petri 1. *Fratres ſatagite*, *ut per bona opera certam veſtram vocationem*, *& electionem faciatis*: Igitur ex operibus bonis certi eſſe poſſumus de electione, & vocatione noſtra ad ſanctitatem.

Reſpondeo 1. ſanctum Joannem loqui *vel* de Eccleſia, ſeu ipſo fidelium cœtu, ita quòd certi ſimus in Eccleſia Catholica eſſe homines, qui tranſlati ſunt de morte ad vitam, quia diligunt fratres: *vel* ſi intelligatur de fidelibus in particulari; inde ſequitur tantùm, quòd id ſciamus certitudine interdum morali, non autem fide divina; quis enim abſque ſpeciali revelatione noſſe poteſt ſe diligere fratres, ſicut oportet ad ſalutem?

Ad ſecundum dico, quòd qui gratiam accipit ſignificatam per illud manna abſconditum, poteſt quidem noſſe conjecturaliter ſe illam habere, non autem certa fide, & abſque ulla formidine.

Ad Tertium dico, ſenſum illius loci non eſſe, quòd poſſimus per bona opera præſentis vitæ ita certam facere noſtram vocationem, & electionem, ut talibus operibus certi ſimus nos eſſe ex numero Electorum, ſed quòd ex parte noſtra ita bonis operibus debeamus inſudare, quatenus vitam æternam poſſimus promereri, & illam faciamus certam noſtram vocationem coram Deo.

Objicies quintò: Aliquis ſcire poteſt certitudine ſcientiæ, imò & fidei, alium eſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis: ergo poterit eadem certitudine pari ratione ſe eſſe in ſtatu gratiæ. Probatur antecedens: Certum eſt certitudine fidei infantem verè, & legitimè baptizatum eſſe in gratia habituali, quia de fide eſt baptiſmum conferre gratiam ex opere operato: atqui poteſt aliquis v.g. Sacerdos qui baptizavit infantem, ſcire ſe legitimè ipſum baptizaſſe, nempe adhibendo veram aquam elementarem, & pronunciando hanc verborum formulam; *Ego te baptizo*, *&c.* hæcque omnia feciſſe cum debita intentione faciendi quod facit Eccleſia, quæ tria ſufficiunt ad legitimum baptiſmum. Certum pariter eſt infantem non poſuiſſe obicem gratiæ ſanctificanti, quippe libertatis, & rationis non eſt compos, ſubindeque reverà poteſt aliquis noſſe alium eſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis.

Nego conſequentiam: Longè namque eſt diſparitas inter ſtatum infantis, & adulti juſtificati, ſiquidem ex parte infantis nulla prærequiritur diſpoſitio ad gratiam, ſed dumtaxat quòd baptiſmus ei legitimè conferatur; ad cujus collationem ex parte conferentis non requiritur aliquis actus ſupernaturalis, ſed ſufficit intentio naturalis actualis vel virtualis faciendi quod facit Eccleſia. Unde qui baptizavit, ſcire poteſt ſe legitimè baptiſmum adminiſtraſſe, quia omnia quæ deſiderantur ad legitimam adminiſtrationem baptiſmi, purè naturalia ſunt; videlicet ablutio, formula verborum, & intentio Miniſtri. Secus eſt autem de adulto qui cùm ſit rationis, & libertatis compos, debet ſeſe præparare ad ſuam juſtificationem, idque ex propria diſpoſitione ſupernaturali motivo elicita. Unde cùm ejus juſtificatio

Digitized by Google

tio pendeat, tum ex tali diſpoſitione, tum ex voluntate alterius conferentis ipſi ſacramentum; hinc eſt quòd cùm non poſſit certò ſcire ſe habuiſſe diſpoſitionem ex motivo ſupernaturali, nec etiam noſſe, an qui ſacramentum ipſi adminiſtravit, veram, & legitimam habuerit intentionem, conſequens eſt, quòd hæc ipſi certa eſſe non poſſint, nec pariter certa eſſe poteſt ipſi propria juſtificatio.

Objicies ſextò: Eccleſia non magis poteſt eſſe certa de Martyrio alicujus hominis, quàm ille qui iſtud paſſus eſt: ſed Eccleſia certa fide credit illum qui pro Chriſto mortem obiit reverà eſſe Martyrem, illumque ſacris Sanctorum faſtis adſcribit, & ut Sanctum à fidelibus credendum proponit: igitur & ipſe Martyr certa fide poteſt credere, & cognoſcere ſe habere gratiam ſanctificantem.

Reſpondeo primò negando majorem: Eccleſia namque in canonizatione Sanctorum ſpecialem habet aſſiſtentiam Spiritus ſancti: eſt enim columna, & firmamentum veritatis adverſùs quam portæ inferi, error videlicet, & deceptio, ſicut nec tyrannis, & perſecutio nunquam prævalere poterunt, ut ipſa decipiatur ac dejiciatur. Secùs autem eſt de Martyre qui talem infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam non habet. Hinc eſt quòd plurimi hæretici exiſtimant ſe mori pro Chriſto, & reverà eſſe Martyres; cùm tamen pro errore aſſerendo pertinaciter vitam fundant, nec ſubinde Martyrii gloria, & corona donentur.

Reſpondeo ſecundò, argumentum nullatenus adverſùs noſtram aſſertionem militare: vel enim intelligitur objectio de Martyre qui adhuc torquetur, nec Martyrium conſummavit: vel de Martyre jam conſummato, & mortuo. Si primum, certum eſt quòd in eo ſtatu ab Eccleſia nondum habeatur pro Martyre: plurimi namque in ipſis tormentis Chriſtum ejurarunt, & à Chriſtiana religione, & fide defecerunt. Si ſecundum, tunc Martyr certò novit ſe habere gratiam, quippe à Deo glorioſè coronatur, tuncque ſolùm ab Eccleſia Sanctorum faſtis adſcribitur.

Objicies ſeptimò: Quoties aliqua propoſitio particularis evidenter proponitur vel deducitur ut contenta ſub aliqua univerſali quæ eſt de fide, illius veritas certò credi poteſt certitudine fidei aut ſaltem Theologica: at hæc propoſitio: *Sum in ſtatu gratiæ ſanctificantis*, evidenter deducitur ex multis principiis revelatis: igitur ejus veritatem certò credere poſſum. Major patet! ideo namque dum adſum ſacro, certa fide credo Chriſtum eſſe in hoſtia conſecrata quam adorandam exhibet Sacerdos, quia hæc propoſitio, *Chriſtus eſt realiter in hac hoſtia*, deducitur ex hac propoſitione de fide: Chriſtus eſt realiter ſub ſpeciebus panis, & vini legitimè conſecratis: at credo hanc hoſtiam eſſe legitimè conſecratam: ergo pariter mihi credendum eſt Chriſtum in hac hoſtia eſſe realiter præſentem. Probatur minor: Unum ex principiis revelatis eſt quòd qui ſacramentum baptiſmi vel pœnitentiæ recipit cum ſufficienti dolore, conſequitur peccatorum remiſſionem: at poteſt aliquis certo experimento cognoſcere ſe cum debita diſpoſitione ad baptiſmum vel ad pœnitentiam acceſſiſſe; nempe cum debita intentione, & requiſito affectu: igitur poteſt eſſe certus ſe gratiam eſſe conſecutum.

Negomin. Tum quia nemo poteſt eſſe certus ſe habuiſſe legitimam diſpoſitionem ex motivo ſupernaturali: tum quia certò neſcit utrùm qui adminiſtrat ſacramentum, habeat veram, & legitimam intentionem illud conferendi, ſubindeque certus eſſe nequit utrùm hæc propoſitio ſit vera: ego legitimè ad verum ſacramentum acceſſi.

Objicies 8. Poteſt quis eſſe certus certitudine infallibili de ſua fide: igitur & de ſua charitate quæ realiter eſt indiſtincta à gratia ſanctificante. Conſequentia videtur legitima; idcirco enim non poteſt quis eſſe certus de ſua gratia, & charitate, quia gratia, & charitas ſunt quid ſupernaturale: ſed fides eſt etiam ſupernaturalis: ergo ſi hoc non obſtante poſſit homo habere certitudinem infallibilem de ſua fide, pari ratione poterit eſſe certus de ſua gratia, & charitate. Probatur major ex illo 2. ad Corinthios ultimo; *Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide*. In quem locum ſanctus Anſelmus ait: *Qui fidei ſenſum habet in corde, hic ſcit Chriſtum Jeſum in ſe eſſe*.

Confirmatur ex S. Auguſtino lib. 13. de Trinitate cap.1. *Suam quiſque fidem in ſeipſo videt*. Item, *Quiſque tenet fidem ſuam certiſſima ſcientia, & clamante conſcientia*.

Nego majorem, & ad primam illius probationem dico, ſanctum Paulum, ut jam diximus, intelligendum eſſe de probatione per moralem certitudinem, ut etiam in-

intelligitur illud 2. Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* Sicut enim hæc probatio tantùm fit per moralem quandam certitudinem, quam habere debent de ſtatu ſuæ juſtificationis, qui accedunt ad ſacram Synaxim; ita pariter illa probatio fidei fit tantùm per certitudinem moralem, quam habere poteſt fidelis quiſque ſe credere myſteria fidei ex fide divina; de qua pariter certitudine interpretandus eſt S. Anſelmus.

Ad S. Auguſtinum, dico ipſum ibi non loqui de fide juſtificante & ſupernaturali; ſed de omni actu fidei divinæ vel humanæ, quam quiſque habere ſe experitur dum reverà novit ſe credere aliquid propter authoritatem, vel Dei, vel hominis proponentis ac revelantis; licèt neſciat an illa fides, qua credit, ſit acquiſita vel infuſa; ſic illa S. Doctoris verba tam Turcæ, quàm Chriſtiano competere poſſunt, licèt enim ille falſa, hic vera credat, tamen uterque tenet fidem ſuam certiſſima ſcientia, & clamante conſcientia.

Objicies denique: Niſi juſtus ſit certus de ſua juſtitia neceſſum eſt, quòd ipſius conſcientia ſemper fluctuanti trepidatione vexetur, nec uſquam illa pace fruatur, quam Chriſtus dedit Apoſtolis, ſuiſque Sectatoribus ac fidelibus: ſed hoc eſt contra Apoſtolum dicentem Rom. 5. *Juſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum*: Ergo, &c.

Nego majorem: Ad hoc enim ut perpetuo conſcientiæ tumultu non vexetur juſtus, quo in deſperationem impellatur, ſufficit quòd habeat certitudinem conjecturalem, quæ licèt non auferat omnem formidinem, aufert ſaltem anxietatem. Neque verò expedit juſto ut de ſua juſtitia ſit ſecurus: nam Proverb. 18. *Beatus qui ſemper eſt pavidus*. Hinc appoſitè monet Apoſtolus ad Philip. c. 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*.

Ex his collige, non poſſe hominem quantumlibet ſanctum habere certitudinem moralem, quæ omnem formidinem excludat, quòd ſit in gratia, niſi ex ſpeciali privilegio, & ſingulari revelatione, ut docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. dicens, *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur, tametſi Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent; Deus enim niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere. Verumtamen, qui ſe exiſtimant ſtare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore ſalutem ſuam operentur, in laboribus, in vigiliis, in eleemoſynis, in orationibus & oblationibus, in jejuniis, & caſtitate, formidare enim debent ſcientes, quòd in ſpem gloriæ, & nondum in gloriam renati ſunt de pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores eſſe non poſſunt niſi cum gratia Dei.* Hinc eſt, quòd viri ſanctiſſimi licèt eximia pietate fulgentes, ac plurimis miraculis, ac ſtupendis operibus illuſtres, de ſalute ſua tantopere formidarunt, ut ipſe S. Hilarion etiam in inſtanti mortis hoc vehementi timore percuſſus, coactus fuerit dicere animæ ſuæ; *Egredere anima mea, quid times? ſeptuaginta annis ſerviſti Domino, & mortem times?*

QUÆSTIO QUARTA.

Quale, & quantum ſit Juſtificationis beneficium.

TRia maximè proponuntur hìc reſolvenda: *Primum* quidem, an juſtificatio reverà ſit opus miraculoſum, idque maximum inter divina opera: *Secundum*, an fieri poſſit in inſtanti: *Tertium* denique, an ſit æqualis in omnibus juſtis. Quæ ut faciliùs reſolvantur,

Notandum primò, ad miraculum duo maximè requiri: Primum quidem, ut ſit opus inſolitum & extraordinarium, vel in effectu, vel in modo: Secundum autem, ut fieri non poſſit per cauſas naturales propriis viribus agentes. Certum eſt autem primam ex illis conditionibus juſtificationi deeſſe ordinariè; quippe juſtificatio hominum fit quotidie per adminiſtrationem ſacramentorum, tanquam per media à Deo ordinata ad ipſam conferendam, & apud nos communi ac frequenti uſu recepta. Dixi *ordinariè*; contingit enim interdum quoſdam peccatores inſignes vocari, & juſtificari modo inſolito, & extraordinario, qualis fuit converſio Magdalenæ, Latronis pœnitentis, & Pauli; de quibus hìc non eſt ſermo; agimus enim dumtaxat de juſtificatione ordinaria, quæ fit per media communia à Deo inſtituta, & apud nos uſitata, quæ utique juſtificatio comparari poteſt cum creatione, glorificatione, incarnatione, & tranſubſtantiatione, quæ videntur eſſe maxi-

xima Divinitatis opera, ac ſubinde determinandum eſt, an ipſis præclaris Dei operibus juſtificatio præſtantior ſit, vel inferior. Poteſt autem alicujus operis magnitudo conſiderari ex modo agentis, & productionis, vel ex dignitate, & præſtantia rei productæ. Videndum eſt itaque an utroque modo juſtificatio cæteris Dei operibus præſtet.

Notandum ſecundò, juſtificationem ſpectari poſſe, *vel* quatenus eſt tranſitus à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ, comprehenditque ultimam diſpoſitionem ad infuſionem gratiæ ſanctificantis: *vel* quatenus complectitur omnes alias diſpoſitiones remotas, quas refert Concilium Trident. ſeſſ.*6*. cap.*6*. Difficultas autem eſt an utroque modo ſpectata juſtificatio fieri poſſit in inſtanti.

Notandum tertiò, hunc flagitioſum fuiſſe Joviniani errorem; qui, ſicut referunt S. Hieronymus lib.2. adverſus ipſum, & Auguſtinus epiſt.*29*. exiſtimabat cum Stoicis, omnes virtutes eſſe pares, & omnia vitia, & peccata eſſe æqualia; ac ſubinde non poſſe unum peccatorem eſſe altero pejorem, nec unum juſtum altero juſtiorem. Quem utique peſſimum errorem jampridem ſepultum denuò ab inferis ſuſcitavit Lutherus; idque primò in concione, quam habuit de nativitate beatæ Virginis, in qua hanc impietatem proferre auſus eſt: *Omnes Chriſtiani æquè magni ſumus, ſicut Mater Dei, & æquè Sancti ſicut ipſa*. Cui omnes poſtmodum errantes, maximè Calviniſtæ ſubſcripſerunt. Hinc Vvindelinus in ſua Calviniſtica Theologia lib.1. cap.24. ait: Æqualitas juſtificationis eſt qua Chriſti juſtitia per fidem apprehenſa omnibus à Deo æqualiter imputatur; etiam aliorum fides robuſtior, aliorum imbecillior eſt: nam, ut addit Scarpius de juſtificatione, Controverſia 4. fides etiam infirma Chriſtum totum cum ſuis beneficiis apprehendit, quæ aſſertio quàm ſit erronea, quàmque Scripturæ ſacræ adverſaria, infrà patebit.

CONCLUSIO PRIMA.

JUſtificatio peccatoris eſt reverà opus miraculoſum: idque majus Creatione: non verò Incarnatione, aut Glorificatione. Hæc concluſio tribus partibus conſtat, quarum

Probatur prima. Illud opus cenſetur miraculoſum, quod ſola divina virtute fieri poteſt præter naturæ ordinem, & naturalium cauſarum exigentiam: at talis eſt juſtificatio: fit enim à ſolo Deo: Deus enim eſt, qui juſtificat gratiam habitualem largiendo, & peccata dimittendo. Eſt etiam præter cauſarum naturalium exigentiam, earumque vires excedit; quia Deus ex præſcriptis divinæ Providentiæ legibus, nulla ratione tenetur peccatori veniam dare: ad id enim teneretur vel ex juſtitia, vel ex fidelitate, vel ex Providentiæ adminiſtratione; at neutro ex capite repeti poteſt tale debitum. Primò namque, Deus id non debet *ex juſtitia*: quia juſtitia divina peccatori nihil aliud, quàm pœnam & ultionem inferre tenetur; omne enim peccatum puniatur neceſſe eſt, vel ab homine pœnitente, vel à Deo vincente. Non etiam ad id tenetur *ex fidelitate*; quia fidelitas in exequendis, ſupponit promiſſionem: nullibi autem Deus promiſit peccatori gratiam juſtificationis, ſed dumtaxat homini pœnitenti. Non denique ex *Providentiæ naturalis adminiſtratione*, juſtificatio namque non ordinatur ad finem naturalem, ſed ſupernaturalem; & ſubinde non comprehenditur intra lineam naturalis divinæ Providentiæ, quæ concurrit cum cauſis ſecundis, ipſiſque neceſſaria ſubminiſtrat quibus finem ſuum naturalem poſſint aſſequi: igitur juſtificatio eſt opus omnino præter naturæ debitum & vires, ſubindeque eſt opus miraculoſum.

Probatur etiam ſecunda pars, nempe quòd juſtificatio ſit majus opus ipſa creatione & tranſubſtantiatione: Tum quia juſtificatio impii fit non ſolùm ex nihilo, ſicut & ipſa creatio, ſed prætereà fit plerumque etiam priùs reluctante humana voluntate: ut creentur enim homines, nulla ad id opus eſt eorum voluntate; ut verò juſtificentur, neceſſum eſt voluntariè cum Deo operentur: unde illud tritum S.Auguſtini, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: *Qui fecit te ſine te, non juſtificabit te ſine te*: Tum quia creatio terminatur tantùm ad bonum naturale, juſtificatio autem ad bonum ſupernaturale: Tum denique, quia Chriſtus Dominus id teſtatus eſt his verbis. *Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet*: nam, inquit ibidem S.Auguſtinus, *plus eſt juſtificare impium, quàm creare cælum & terram*; unde majora his facit quiſquis ad ſuam, aut alterius juſtificationem concurrit.

Nec id revocabit in dubium quiſquis audierit S.Thomam 3.qu.113. art.9. ad 2. dicentem:

tem: *Bonum gratiæ unius majus eſt, quàm bonum naturæ totius Univerſi*. Hinc Eccleſia prædicat præclariùs divinam omnipotentiam enitere in converſione peccatoris, quàm in creatione mundi; ait enim in Collecta Dominicæ 8. poſt Pentecoſten: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miſerando manifeſtas, &c.* Cujus ratio in promptu eſt; homo namque in juſtificatione accipit aliquod eſſe divinum, & in Filium Dei adoptatur, ac conſecratur. Quod utique adeo mirabile, ac ſtupendum eſt, ut meritò ſanctus Chryſologus ſerm. 66. & 68. exclamet: *Stupent Angeli, miratur cælum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota ſuſtinere non poteſt creatura, æſtimare non ſufficit, credere pertimeſcit*.

Nec abs re quidem; peccatoris namque juſtificatio eſt omnium veluti Dei mirabilium operum ſynopſis, & encyclopedia; quippe illa omnia æmulatur, & adumbrat. Magna proculdubio Deus olim fecit mirabilia, quæ Regius Propheta enumerat Pſal. 135. dicens: *Qui facit mirabilia magna ſolus, qui fecit cælos in intellectu: qui firmavit terram ſuper aquas: qui fecit luminaria magna, ſolem in poteſtatem diei, lunam & ſtellas in poteſtatem noctis; qui percuſſit Ægyptum cum Primogenitis eorum: qui eduxit Iſrael de medio eorum in manu potenti & brachio excelſo: qui diviſit mare rubrum in diviſiones, qui percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, &c.* Hæc omnia quotidie renovat in juſtificatione impii. Ibi cœlos facit in intellectu, qui terrenos olim & irrationales peccatores facit cœleſtes & rationales. Ibi firmat terram ſuper aquas, qui ex lacrymarum fluentis cordis in bono firmitatem operatur. Hic luminaria magna creat, qui lucem gratiæ è tenebris peccatorum eruit. Hic percutit Ægyptum, & filios Iſrael eruit à captivitate Pharaonis, qui peccatores à miſerabili liberat dæmonis ſervitute. Hic mare rubrum dividit & Pharaonem, omnemque exercitum ejus aquis immergit, qui inſurgentes affectuum inordinatorum fluctus comprimit, & omnes iniquitates noſtras in profundum maris ſuæ infinitæ miſericordiæ projicit. Hic petram in ſtagna aquarum convertit, qui ex duriſſimo corde lacrymarum fontes elicit. Denique juſtificationi impii iſtud Poetæ meritò adaptari poteſt: *Non alibi miranda magis*. Illa enim opus eſt humanæ intelligentiæ impervium, myſterium in Deo abſconditum, ſecretum horroris, ſacramentum pavoris Sanctorum, & ænigma ſacratiſſimum, & obſcuriſſimum, quod nulla humani ingenii ſolertia aperire poteſt; ut optimè obſervat Gonetus.

Probatur 3. pars; nempe quòd juſtificatio ſit minor glorificatione, & incarnatione. Eſt quidem inferior ipſa glorificatione ex parte rei productæ, quia juſtificatio eſt ſolùm ad gratiam inchoatam; glorificatio verò ad gratiam conſummatam. *Deinde* juſtificatio labilis eſt, & perire poteſt; glorificatio autem conſtans eſt, & inamiſſibilis. *Denique* juſtificatio ſemper proficere poteſt, ut mox dicemus; ſubindeque non habet in hac mortali vita ſtatum, & coronidem perfectionis; ſecus verò eſt de glorificatione: *Nam*, inquit S. Paulus, *cùm venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt*.

Eſt etiam inferior Incarnatione; quia juſtificatio eſt ſolùm unio accidentalis inter Deum & hominem: Incarnatio eſt ſubſtantialis unio, & perſonalis. *Deinde*; Incarnatio etiam includit gratiam habitualem, & addit unionem hypoſtaticam in perſona divina, quæ eſt fons omnis gratiæ, de cujus plenitudine nos omnes accepimus. *Denique*, Incarnatio ipſa includit quidquid eſt perfectionis in beatitudine, & ſubinde cùm glorificatio ſit præſtantior juſtificatione, etiam ex hac parte Incarnatio præcellit. Idem conſtat de tranſubſtantiatione, quia tranſubſtantiatio per ſe terminatur ad corpus & ſanguinem Chriſti, & conſequenter includit omnia, quæ ſpectant ad terminum Incarnationis: igitur hac ratione major eſt juſtificatione. *Deinde*, tranſubſtantiatio efficit præſentiam Chriſti Domini in adorando Euchariſtiæ ſacramento, qui in eo fons eſt totius gratiæ, & divinorum chariſmatum, quæ largiter effundit in eos omnes, qui Sacramentum hoc dignè ſuſcipiunt: fons autem gratiæ, longè cenſetur eſſe quid præſtantius ipſa ſimplici gratiæ infuſione, quæ fit per juſtificationem.

CONCLUSIO SECUNDA.

Juſtificatio Impii quatenus connotat tranſitum à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ ſanctificantis, fieri poteſt in inſtanti, ſecus verò prout etiam comprehendit omnes diſpoſitiones hominis juſtificandi. Utraque pars hujus Con-

Concluſionis facilè conſtat. *Prima* quidem, quia non major eſt difficultas, ut Deus largiatur gratiam ſanctificantem peccatori eodem inſtanti, quo ipſe peccatum ſuum deteſtatur, vel per Contritionem, vel per Attritionem junctam ſacramento Pœnitentiæ, quàm quòd eam concedat homini juſto: at homini juſto poteſt augmentum gratiæ conferre in inſtanti: ergo etiam & peccatori eam largiri. Minor conſtat. Quemadmodum enim Deus creando Angelos ſimul condendo naturam addidit, & gratiam; ita quòd gratia donati fuerint Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis, ut communiter docent omnes Theologi: ſic etiam augmentum gratiæ largitur eodem inſtanti, quo juſtus aliquis bonis ſuis operibus illud promeritus eſt. Major probatur: ſi quid enim obeſſet quominus Deus gratiam ſanctificantem unà cum peccatorum remiſſione concedere poſſet in inſtanti, maximè, quia peccatum ſimul cum gratia ſtare videretur in eodem inſtanti intrinſeco: ſed id non eſt conſequens, ſiquidem primum eſſe gratiæ eſt ultimum eſſe peccati; nec alia ratione peccatum, & gratia cenſeri poſſunt ſimul exiſtere, quàm duæ formæ ſubſtantiales, quarum una deſinit, alia incipit eſſe in ſubjecto; ſed duæ formæ ſubſtantiales hac ratione non dicuntur ſimul ſtare, quia primum eſſe unius eſt ultimum eſſe alterius: ergo neque peccatum, & gratia propterea ſimul ſunt.

Secunda pars etiam patet: experientia namque conſtat nonniſi per aliquod temporis ſpatium poſſe omnes adhiberi diſpoſitiones ab homine peccatore, quas requiri docet Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. nempe fidem, ſpem, timorem, peccatorum deteſtationem, propoſitum inchoandæ novæ vitæ, & ſervandorum Dei mandatorum, qui omnes actus fieri non poſſunt in inſtanti.

CONCLUSIO TERTIA.

NOn *omnes juſti æqualem juſtitiam habent, ſed unus eſt altero ſanctior, & juſtior.*

Probatur *primò* ex Scripturis Matth. 11. *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta*. 2. Corinth. 9. *Augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ*. 2. Petri 3. *Creſcite in gratia*. Apocal. ultimo. *Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc*. *Secundò* ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 10. & Canon. 24. nec-non ex condemnatione Joviniani, teſtibus etiam ipſis SS. Hieronymo, & Auguſtino ſuprà. *Tertiò* ex S. Auguſt. Epiſtola ad Dardanum qu. 1. *In ſanctis*, inquit, *ſunt alii aliis fœliciores abundantiùs habentes habitatorem Deum*. *Quartò* denique quia dabitur inæqualitas gloriæ in cœlo: ergo datur inæqualitas gratiæ in terra, quia gloria ſuccedit gratiæ, & graria eſt ſemen gloriæ. Antecedens eſt Chriſti Domini Joan. 14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*: Qui plura deſiderat, recurrere poterit ad priorem diſputationem, ubi ſermo fuit de augmento gratiæ habitualis.

APPENDIX.

De Merito bonorum operum.

PRimarius gratiæ ſanctificantis fœtus, & fructus ſunt ipſa bona juſtorum opera, quibus æternam vitam, ut præmium, & mercedem promerentur. Hinc ut ſuſcepto de divina Gratia tractatui coronidem imponamus, neceſſum fuit ut poſt explicatas, & reſeratas illius divinæ gratiæ fœcunditatem, & præcellentias, aliquid etiam de operibus meritoriis delibaremus: quocirca quatuor ſequentes proponemus quæſtiones enucleandas. Primò quidem, an & quid ſit meritum bonorum operum. 2. quotuplex. 3. quas conditiones requirat. 4. quid homo juſtus ſibi mereri poſſit.

QUÆSTIO PRIMA.

An & quid ſit Meritum bonorum operum.

N*Otandum primò* meriti nomen in Scripturis ſacris quatuor modis uſurpari. *Primò* namque accipitur interdum in bonam, interdum in malam partem, dum bonis, & malis operibus aliquid tribuitur; nam illa retributione præmii, hæc retributione pœnæ digna ſunt. Bonis quidem operibus tribuitur meriti nomen Eccleſiaſtici 16. *Omnis miſericordia faciet locum unicuique ſecundùm meritum operum ſuorum*, malis verò operibus idem meriti nomen adſcribitur. 2. Paralipomenon. 19. *Iram Domini merebaris*. Et Job. 6. *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui*. *Secundò* meriti nomen in bonam partem uſurpatum, generaliter exten-

extenditur ad id omne opus, cui reſpondet aliquod præmium ſive ex dignitate operantis, ſive ex liberalitate largientis; qua ratione non ſolùm infantes recenter baptizati dicuntur mereri regnum cælorum; & Eccleſia in benedictione cerei Paſchalis ait. *O fœlix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* Tertiò ſtrictiùs uſurpatur meriti nomen ad ſignificandum interdum ipſam mercedem promeritam; qualiter apud ſanctos Patres cæleſtis gloria, & æterna fœlicitas dicitur meritum bonorum operum, paſſivè ſcilicet, quia nempe eſt merces, & corona ipſorum bonorum operum. *Denique* ſtrictiſſimè, ac propriſſimè uſurpatur meriti nomen, quatenus ſignificat actionem liberam ordinatam ad præmium ſibi repromiſſum, vel ex dignitate perſonæ operantis, vel ex ipſa operis præſtantia, vel ex congruitate, aut juſtitia præmiantis. Hinc triplex ſolitò diſtinguitur meritum. Primum cui debetur ex rigore juris præmium, quod idcirco vocatur meritum *de rigore juſtitiæ*. Secundum cui præmium debetur ex juſtitia propter dignitatem operis, appellaturque meritum *de condigno*. Tertium denique illud eſt cui præmium ex decentia, & congruentia, & liberalitate præmiantis confertur, quod idcirco appellatur *meritum de congruo*.

Notandum ſecundò, meriti nomen hac in quarta, & ultima acceptione adeò exoſum eſſe hæreticis hujus temporis, ut Calvinus lib.3. inſtitutionum cap.5. ſcribere non dubitaverit quòd quicumque primus illud operibus humanis ad judicium Dei comparatis aptavit, ille fidei ſinceritati peſſimè conſuluit; quocirca ibidem nomen hoc faſtuoſiſſimum appellat. *Certè*, inquit, *ut eſt faſtuoſiſſimum, nihil quàm obſcurare Dei gratiam, & homines prava ſuperbia imbuere poteſt*. Exiſtimat enim impudentiſſimus ille hæreſiarcha nos quidquam apud Deum noſtris operibus non poſſe promereri: ait enim ibidem: Bo-
„ norum operum laudem non, ut Sophiſtæ
„ faciunt, inter Deum, & hominem par-
„ timur: ſed totam integram, ac illibatam
„ Domino ſalvamus. Tantùm hoc homi-
„ ni aſſignamus, quòd ea ipſa quæ bona
„ erant, ſua impuritate polluit, & conta-
„ minat: nihil enim ab homine erit quan-
„ tumvis perfecto, quod non ſit aliqua ma-
„ cula inquinatum. Vocet igitur Dominus
„ in judicio, quæ in humanis operibus op-
„ tima ſunt, ſuam in illis quidem juſtitiam
„ agnoſcet, hominis verò dedecus, & pro-
brum. Placent itaque Deo bona opera, „
nec ſuis auctoribus ſunt infructuoſa. „
Quid magis? ampliſſima Dei beneficia „
remunerationis loco ſtatuit, non quia „
ita merentur, ſed quia divina benigni- „
tas hoc illis ex ſeipſa præmium ſtatuit. „
Ex quibus colligere eſt, quòd ſentiat „
Calvinus bona noſtra opera non ſui di- „
gnitate, ſed ex Dei liberalitate merce- „
dem, & præmium nobis comparare. „

Notandum tertiò, quòd etſi abſolutè Deus reſpectu creaturæ non ſit dicendus debitor; quippe nihil eſt in nobis, quod ipſius divinæ omnipotentiæ, & munificentiæ non ſit opus; attamen ex bonitate, & fidelitate ſeſe noſtrum debitorem conſtituit; ſeu, ut loquitur S. Auguſtinus in Pſal. 109. *Deus fecit ſe nobis debitorem, non aliquid à nobis accipiendo, ſed tanta nobis promittendo*. Et ſer. 151. de tempore, *Promiſſor Deus debitor factus eſt bonitate ſua, non prærogantia noſtra. Quid ei dedimus, ut eum debitorem teneamus?* Concinit S. Cyprianus libro de opere, & eleemoſyna in fine: ubi de vero Miſericorde ait: *Promeretur Chriſtum judicem, Deum ſibi computat debitorem*. Et Fulgentius in prologo in Paulum ad Monimum: *Sua largitate dignatus eſt ſe facere debitorem*. Et Bernard. libro de gratia, & libero arbitrio: *Promiſſum quidem ex miſericordia, ſed tamen ex juſtitia perſolvendum*. Cùm enim Deus ſit *fidelis, & verax*, Apocal. 19. *Verax* quidem in promittendo, *fidelis*, promiſſa implendo: inde eſt quòd ubi promiſit aliquid, ex veritate, & fidelitate tenetur illud implere: & ſubinde cum ſpoponderit pluribi ſe daturum vitam æternam dignè ſacramenta ſuſcipientibus, & implentibus divina mandata, nemini dubium eſſe debet, quòd ubi homo illa præſtitit, Deum ſibi debitorem habeat. His ita præmiſſis, duo nobis ſuperſunt determinanda. *Primum*, an reverà opera bona ab homine juſto elicita aliquid promereantur. *Secundum*, quæ ſit meriti definitio, & natura.

CONCLUSIO PRIMA.

R*everà juſtus per ſua bona opera poteſt aliquid a Deo verè, & propriè mereri*. Hæc enim eſt de fide determinata in Concilio Tridentino ſeſſ.6. cap.16. his verbis: *Juſtificatis hominibus, ſive acceptam gratiam perpetuò conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, proponenda ſunt Apoſtoli verba*.

Abun-

Abundate in omni opere bono, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino, non enim injuſtus eſt Deus ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, & nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem: atque ideò bene operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa: & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hinc Can.32. ita decernit: *Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt: non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.*

Probatur 1. hæc veritas variis Scripturæ ſacræ oraculis. Primò quidem illis omnibus, quibus aſſeritur Deum bonis juſtorum operibus retribuere mercedem, nam merces, & meritum ſunt correlata: Sic Geneſis 15. Deus Abrahamo ſpondet: *Ego ero merces tua.* Sap.5. *Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum.* Eccleſiaſtici 13. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari, quia apud Dominum eſt merces bonorum operum.* Matthæi 5. *Merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* 1.ad Cor.5. *Unuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.*

Item ex eis teſtibus, in quibus Deus dicitur reddere, ſeu retribuere homini ſecundùm opera ſua. Sic Pſ.61. *Tu reddes unicuique ſecundùm opera ſua.* Idem habetur Matthæi 16. & 25. & Rom.2. Reddere autem unicuique ſecundùm opera ſua, eſt reponere prœmium bonis operibus debitum. *Item* ex his locis, in quibus dicitur juſtos facere aliquid dignum apud Deum, quæ certè dignitas alia non eſt, quàm operum, quæ digna ſunt mercede, atque prœmio; Sap. cap.3. *Deus tentavit eos, & invenit eos dignos ſe.* Ad Coloſſ.1. *Ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes.* 2.ad Theſſalon. 7. *Ut digni habeamini regno Dei.* Denique ex illis locis, in quibus habetur expreſsè, quòd Deus reddit mercedem bonis operibus tanquam meritis. Sic Eccleſ.16. Miſericordia facit unicuique locum ſecundùm meritum operum ſuorum. Ubi licèt in textu Græco non habeatur ſecundùm meritum operum, ſed ſecundùm opera, major tamen habenda eſt ratio Vulgatæ, quæ ab exemplaribus Græcis correctioribus, quàm nunc ſint, deſumpta eſt, & ſola eſt authentica, & ſine dubio verum Scripturæ ſenſum exprimit. Nam idem eſt facere alicui locum ſecundùm opera ejus, & facere illi locum ſecundùm meritum operum. *Si enim ex operibus, jam non eſt gratia*, Rom. 11. Et, *Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum*, Rom. 4.

Probatur 2. Ex Concilio Arauſic.Can.18. *Debetur merces bonis operibus ſi fiant, ſed gratia quæ non debetur præcedit ut fiant.* Lateranenſi ſub Innoc.III. & refertur cap. firmiter: *Per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo ad æternam merentur beatitudinem pervenire.* Florentino in decreto unionis Græcorum, ubi de Purgatorio docet illorum etiam animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus ſunt, purgatas in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum, & unum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diverſitate alium alio perfectiùs.

Probatur 3. Ex Cœleſtino Papa Epiſt.ad Epiſcopos Galliæ c.12. *Tanta*, inquit, *erga homines eſt bonitas Dei, ut noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona, atque pro his quæ largitus eſt, æterna præmia ſit donaturus.*

Probatur 4. Ex Patribus; Cypriano Ep. 56. & lib. de unitate Eccleſiæ his verbis: *Accipiunt merita noſtra mercedem.* Hilario Canone 9. in Matth. Ambr. in cap. 17. Luc.& ſerm.7. in Pſalm.118. ubi de juſto loquens ait, *Scis ſibi regnum cœlorum, Angelorum conſortium, coronam quoque bonorum repoſitam eſſe meritorum.*

Et S. Auguſtino Epiſt.105. *Nulla ne igitur ſunt merita juſtorum? Sunt planè quia juſti ſunt.* Et poſteà: *Sicut merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors, ita merito juſtitiæ tanquam ſtipendium vita æterna.* Et poſteà: *Quod eſt ergo meritum ante gratiam? quo merito percipit gratiam, cum omne bonum meritum noſtrum non in nobis faciat niſi gratia, & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat, quàm munera ſua?* Unde lib. de

de geſtis Pelagii c. 14. lib. de gratia; & lib. arbitrio c. 6. *Cùm data fuerit gratia, incipiunt etiam eſſe merita noſtra bona, per illam tamen, nam ſi ſeſe illa ſubtraxerit, cadit homo, non erectus, ſed præcipitatus libero arbitrio*. Et poſteà. *Conſiderans illa Apoſtoli verba, Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, &c.* ſubjungit: *Iſta utique jam merita ſua bona commemorat, ut poſt bona merita conſequatur coronam, qui poſt merita mala conſecutus eſt gratiam. Denique attendite quid ſequatur. Supereſt, inquit, mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex, cui coronam redderet juſtus judex, ſi non donaſſet gratiam miſericors Pater, &c.* Et c. 7. *Si ergo Dei dona ſunt bona merita, tua non Deus coronat merita tua tanquam merita tua; ſed tanquam dona ſua*. Et ſer. 18. de verbis Apoſtolic. 5. *Cùm Deus coronat merita tua, nihil coronat, niſi dona ſua*.

His ſubſcribit S. Proſper in reſponſione ad cap. 6. Gallorum *Juſtificatus*, inquit, *homo accepit donum quo medio acquirat, & meritum*. Et S. Bern. ſer. 68. in Cantica; *Merita*, inquit, *habere audes, habita data noveris perniciosa paupertas, penuria meritorum*.

Adſtipulatur etiam ratio; Ibi enim datur locus merito, ubi locus eſt juſtitiæ: atqui inter hominem, & Deum datur juſtitiæ locus, non quidem ſecundùm abſolutam æqualitatem, ſed ſecundùm proportionem quamdam, in quantum ſcilicet uterque operatur ſecundùm modum ſuum; Deus quidem ordinando hominem in ultimum finem, homo verò agendo ſecundùm ordinationem Dei.

Objiciunt hæretici varios Scripturæ textus, quibus probare nituntur, primò omnia noſtra opera eſſe immunda: Sic Iſaiæ 64. *Facti ſumus ut immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ*: ergo tantum abeſt, ut opera noſtra aliquid mercedis apud Deum promereantur, imò divinam indignationem provocant. Secundò quòd omnia opera noſtra ſint inutilia: Sic Lucæ 15. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, quia ſervi inutiles ſumus*. Tertiò quòd vita æterna detur tanquam hæreditas nobis ut filiis ex miſericordia, & gratia: igitur non propter bona opera. Patet antecedens ex illo Iſaiæ 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas: venite, emite abſque argento, & abſque ulla commutatione*. Item ex illo ad Rom. 8. *Si Filii, & hæredes, hæredes quidem Dei*. *Conſequentia* etiam apparet vera ex illo Rom. 11. *Ei autem qui operatur merces imputatur, non ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum*; & conſequenter cùm vita æterna nobis gratis conferatur, evidens eſt quòd non detur propter merita.

Reſpondeo, hos omnes contextus Scripturæ ſacræ nobis non adverſari. Non quidem *primus*: nam ut fatetur etiam Calvinus, mens Iſaiæ ſolùm eſt referre querimoniam Judæorum, qui in exilium miſſi iram Dei in ſe ſentiebant; non verò agit Propheta de univerſo humano genere. Vel dico cum S. Hieronymo, ibi dumtaxat ſermonem inſtitui de Judæis, quorum juſtitiæ, hoc eſt ſacrificia, obſervationes, & cæremoniæ legales, quæ tum ibi, tum alibi ſæpè in Scriptura vocantur juſtitiæ, adveniente Chriſto reputatæ ſunt immundæ: propterea quòd Judaicus populus tunc temporis multa perperam contra legis mandata adjiciendo, divinam iram provocabat, Deumque labiis tantùm, & externo ritu honorabat. Cui explicationi favet textus: nam caput, unde verba præfata deprompta fuere, totum eſt de adventu Meſſiæ; ſic enim incipit: *Utinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes*: Et poſtea. *Deſcendiſti, & à facie tua mentes defluxerunt*.

Ad ſecundum textum, dico illius loci triplicem eſſe ſenſum; quorum *Primus*, quòd ſimus ſervi inutiles, quia nihil ad vitam æternam utile facimus ſecundùm conditionem naturæ, & nativitatis humanæ, ſed ſecundùm beneficium gratiæ, & adoptionis divinæ. Ita explicat S. Ambr. lib. 8. in Lucam; *Ergo*, inquit, *agnoſce te eſſe ſervum plurimis obſequiis defæneratum, non te præferas, quia Filius Dei diceris: agnoſcenda gratia, ſed non ignoranda natura*. Secundus ſenſus, quòd ſimus ſervi inutiles reſpectu Dei, qui bonorum noſtrorum non indiget, licèt ſimus utiles reſpectu noſtri, quia quidquid boni facimus per obſervationem mandatorum, cedit in commodum, & utilitatem noſtram: ita hunc locum interpretatur Beda. *Tertius* ſenſus eſt, quòd ſimus ſervi inutiles, juxta communem modum loquendi, quo ſolemus appellare ſervum inutilem eum, qui nihil ex ſe facit, ſed tantùm ea præſtat, quæ imperantur, quæ interpretatio quadrare videtur menti Chriſti Domini, ſubjungit enim, *quod debuimus facere fecimus*.

Ad tertium dico, quòd licèt æterna vita detur ex gratia, tamen datur, ut merces: quia ut rectè dixit Concilium Arauſicanum Can. 18. *Debetur merces bonis operibus ſi fiant*:

ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.

Objiciunt ſecundò: Servus non cenſetur aliquid mereri, quando id omne, quod exequitur ſolvere debet, ut debitum obſequium Domino ſuo: ſed homines qui ſervi Dei ſunt, Deo debent id omne quod in ejus honorem, & obſequium impendunt: igitur hoc titulo nihil merentur.

Reſpondeo primò, negando majorem; tum quia, ſervus per obſequium impenſum Domino ſuo, meretur quæ ſibi neceſſaria ſunt ad victum, & veſtitum; juxta illud Cor. 9. *Non alligabis os bovi trituranti*. Tum quia quando Dominus convenit cum ſervo de mercede, tunc ſervus per obſequium vi pacti, atque promiſſionis, poteſt aliquid promereri: Deus autem convenit cum hominibus de fœlicitate æterna tribuenda ſervantibus divina mandata, & aliquid pro Dei gloria facientibus, aut patientibus.

Reſpondeo ſecundò, quòd homines nedum ſint ſervi Dei, ſed filii adoptivi, & donati libertate, quam nobis promeruit Chriſtus; ſubindeque ea libertate poſſunt aliquid apud Deum promereri per bona ſua opera.

Objiciunt tertiò: Cùm Chriſtus meruerit nobis vitam æternam, vel ipſius meritum nobis ſufficit ad eam obtinendam, vel non. Si ſufficit, merita noſtra ſuperflua ſunt: ſi non ſufficit, inſufficiens fuit ejus oblatio ad ſalutem noſtram, quod aſſerere impium eſt, & blaſphemum.

Reſpondeo, Chriſti meritum eſſe ſufficientiſſimum, nec ullatenus per cooperationem meritorum noſtrorum ejus ſufficientiam imminui; ſed dumtaxat applicari; quemadmodum enim vis agendi creaturarum in operibus naturalibus non arguit inſufficientiam omnipotentiæ divinæ, ſed magis eam demonſtrat, ac notificat, aperiendo videlicet qualiter Deus non ſolùm creaturæ dederit eſſe, ſed & operandi virtutem communicaverit; ita vis juſtorum meritoria, atque cooperatio arguit potiùs ſufficientiam, & excellentiam meritorum Chriſti, qui non ſolùm potuit juſtis concedere eſſe ſupernaturale, ſed & virtutem operandi ſupernaturaliter, ac merendi.

Adde quòd ſicut ſufficientia bonorum Chriſti operum, orationis, dilectionis, abſtinentiæ, & aliorum non excludit fidem noſtram, orationem, dilectionem, abſtinentiam, & cætera bona opera: ita neque ſufficientia meritorum Chriſti excludit bona noſtra merita.

Objiciunt denique S. Auguſtinum, qui videtur pluribi excludere humana merita, maximè lib. de Prædeſt. Sanctorum c. 15. ubi ait: *Humana hìc merita contabeſcunt, quæ perierunt per Adam; ut regnet quæ regnat Dei gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.*

Reſpondeo. S. Auguſtinum per hæc verba excludere dumtaxat humana merita ſolis naturæ viribus elicita; quippe eo capite, comparationem inſtituit inter Chriſtum, & Chriſtianum, & probat quòd quemadmodum Chriſtus non meruit ſuam Incarnationem, ita nec Chriſtianus ſuam mereri poteſt vocationem. Hinc poſt præfata verba ſubdit; *Quiſquis in capite noſtro præcedentia merita ſingularis illius generationis invenerit, ipſe in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat, neque enim retributa eſt Chriſto illa generatio, ſed tributa, ut alienus ab omni obligatione peccati de Spiritu, & Virgine naſceretur; ſic & nobis, ut ex aqua, & Spiritu renaſceremur, non retributum eſt pro aliquo merito, ſed gratis tributum.*

CONCLUSIO SECUNDA.

MEritum *eſt opus liberum, & honeſtum elicitum ab homine viatore, & acceptatum à Deo, ut dignum remuneratione aliqua bonitatis, aut juſtitiæ titulo debita*: Colligitur ex Doctore in 3. diſt. 18. num. 4. ubi ait: *Dico quòd meritum eſt aliquid acceptatum, vel acceptandum in alio; pro quo ab acceptante eſt aliquid retribuendum illi, in quo eſt, quaſi debitum illi pro illo merito, vel alteri pro quo meruit*. Ibique notat Doctor, quòd cùm reſpectu Dei nihil ſit acceptandum, quod non fuerit acceptatum ab æterno, *Ideò*, inquit, *in deſcriptione meriti, non oportet addere acceptandum in ordine ad Deum.*

Dicitur itaque primò *opus liberum*; quæ enim naturalia ſunt, aut coacta, & involuntaria nullam omnino laudem nec mercedem merentur. Additur, *honeſtum*, quo ſignificetur opus meritorium debere eſſe actum alicujus virtutis, opera namque vitioſa, & peccaminoſa non mercedem, ſed vindictam, & ultionem provocant. Sequitur, *elicitum ab homine viatore*, nam inquit Doctor in 4. diſt. 21. q. 2. *ponere meritum de congruo, vel de*

de condigno in anima poſt mortem, non videtur doctrinæ Theologicæ conſonum, quæ ponit ſtatum illum ab iſtis immunem. Cætera adduntur ad explicandam meritorum diverſitatem, nam meritis de condigno debetur prœmium titulo juſtitiæ, meritis verò de congruo dumtaxat titulo bonitatis, & miſericordiæ; omnes autem præfatæ definitionis particulæ clariùs patebunt, & firmabuntur in tertia ſequenti quæſtione, in qua conditiones ad meritum neceſſarias aperiemus.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quotuplex ſit Meritum.

N*Otandum primò*, quadruplex à nonnullis Theologis diſtingui meritorum genus. Aliud enim dicitur meritum condignitatis, aliud congruitatis, tertium dignitatis, quartum impetrationis: *Meritum condignitatis* appellatur illud quo quis meretur ex juſtitia mercedem ſupernaturalem ſibi à Deo propoſitam, & promiſſam propter condignitatem operis cum tali prœmio. *Meritum congruitatis*, dicitur illud quo non propter condignitatem, & æqualitatem operis cum mercede quis prœmium illud conſequitur, ſed dumtaxat propter congruitatem qua prœmians, & remunerans movetur ad largiendum prœmium ex ſua bonitate, & miſericordia propter opus elicitum à merente; licèt opus illud non habeat æqualitatem cum tali prœmio, nec prœmium illud ſit propter tale opus à prœmiante repromiſſum. Sic Deus intuitu operum moraliter bonorum à peccatoribus in ſtatu peccati elicitorum interdum largitur gratiam fidei, & converſionis. Seraphicus Doctor in 2. diſt. 27. artic. 2. q. 3. inter hæc duo merita condignitatis, & congruitatis exiſtimat aliud inter utrumque medians eſſe admittendum, quod appellat, *Meritum dignitatis*, quo videlicet quis meretur non quidem eſſentiale prœmium, ſed accidentale; propterea quòd dignus ſit illius prœmii conſequendi ratione dignitatis operis à ſe eliciti. Denique Recentiores aliqui præter hæc præfata meritorum genera exiſtimant inſuper quartum eſſe admittendum quod appellant, *Meritum impetrationis*, quo quis non exiſtens in gratia ſuis precibus, & orationibus à divina miſericordia converſionis gratiam impetrat, quod utique meriti genus excogitarunt, ne dicerent peccatores ex auxilio Dei mereri remiſſionem peccatorum. An autem hæc quatuor meritorum genera ſint admittenda, hîc eſt determinandum.

Notandum ſecundò, juſtitiam ſecundùm quam Deus dicitur reddere mercedem juſtorum meritis non eſſe legalem, neque diſtributivam, ſed dumtaxat commutativam; etenim *Juſtitia legalis* reſpicit jus quod habet communitas circa perſonas, & earum bona in ordine ad bonum commune, nam jus legalis juſtitiæ fundatur in titulo communitatis: at jus quod juſti acquirunt ſibi per merita apud Deum, non fundatur in titulo communitatis, ſed ex eo quòd exhibeat unuſquiſque Deo obſequia, & opera bona elicita quibus Deus condignam mercedem promiſit: *Juſtitia autem diſtributiva* reſpicit per ſe jus quod habent particulares, fundamentum in titulo communitatis quatenus ſunt illius membra, & inde habent jus participandi communibus illius bonis, unuſquiſque pro ſua dignitate; quo quidem jure, ut mox dictum eſt, non gaudent juſti reſpectu mercedis divinæ. Nec refert quòd variæ, & inæquales ſint mercedes, prout varia, & inæqualia ſunt merita. Unde reſultat proportio inæqualitatis in juſto, qui tantò plus habet juris ad mercedem quantò majora habet merita: Hoc, inquam, non refert, id enim accidentarium eſt juſtitiæ, vi cujus retribuuntur prœmia, quia illa reſpicit dumtaxat jus cujuſque ut illud proportionata mercede compenſet: unde ſi omnes eſſent pares meritis, etiam forent pares in mercede. Reſtat igitur quòd juſtitia illa, virtute cujus prœmium tribuitur juſtorum meritis, ſit ipſa *juſtitia commutativa*, quæ reſpicit jura privata particularium quatenus talium, ut illis debitum reddat ſecundùm æqualitatem, & proportionem operis ad prœmium.

Notandum tertiò, dupliciter aliquod opus dici poſſe condignum, & æquale prœmio, nimirum vel *æqualitate Arithmetica, & quantitatis, vel æqualitate Geometrica, & proportionis*: Cenſetur autem dignum prœmio æqualitate arithmetica, quando videlicet opus quatenus talis perſonæ, ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectatum tanti eſt valoris, quanti eſt prœmium quod illi retribuitur: quo pacto labor diurnus mercenarii eſt tanti valoris ſecundùm ſe quanti eſt merces qua juſtè compenſari ſolet: eſt verò dignum mercede æqualitate proportionis,

nis, quando licèt opus ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectatum quatenus eſt talis perſonæ, excedatur magnitudine prœmii; nihilominus conſideratum ſecundùm aliquas circumſtantias, putà excellentiæ promittentis, motivi propter quod promittit, & aliarum conditionum promiſſionem illam honeſtantium, & illuſtrantium, opuſillud cenſetur eſſe dignum moraliter tali prœmio. Hinc facta tali [illegible] debetur illi operi tale prœmium ex juſtitia: ſic Saul juſtè repromiſerat filiam in uxorem ei qui Goliath occideret; quamvis enim filia Regis cenſeretur eſſe præſtantius prœmium, & longè dignius quàm quod habere debuiſſet gregarius miles propter interfectionem unius adverſarii, tamen attenta ſolemni promiſſione regia, ſpectatiſque aliis circumſtantiis, quòd nempe Gigas ille Iſraelitis exercitibus illuderet, nec ullus eum ſingulari certamine aggredi auderet, juſtè David illius expugnator primogenitam Saulis filiam in uxorem promeruit, & eam ſibi denegatam, alterique nuptam requiſivit. Debet tamen eſſe aliqua proportio inter opus, & meritum, nam ludicrè, & ſtultè Herodes promiſerat ſe daturum etiam medietatem regni ſui filiæ Herodiadis propter ejus ſaltationem.

Tria igitur hac in quæſtione ſunt determinanda: ***Primum***, quotuplex ſit meritorum genus: ***Secundum***, an revera homines aliquid mereri poſſint apud Deum de condigno: ***Tertium***, an juſtorum opera ſint meritoria de condigno æqualitate arithmetica; vel dumtaxat geometrica.

CONCLUSIO PRIMA.

D*uplex dumtaxat diſtinguendum eſt meritum*, *nempe* de condigno, *&* de congruo. Hæc ſententia eſt communior, & verior.

Probatur. Totuplex aſſignari debet capitale meritorum genus, quotuplex eſt modus quo homines divina prœmia poſſunt promereri: at ille eſt duplex, nempe per condignitatem, & per congruitatem: igitur, &c. Major per ſe conſtat. Minor probatur: Tot modis poſſunt homines divina promereri beneficia, quot ſunt modi quibus divina prœmia obtinent: at illi duo ſunt dumtaxat, nempe ex juſtitia, & ex decentia, & congruitate: igitur, &c. Probatur inſuper ex Scriptura ſacra, quæ hoc utrumque meritum agnoſcit. Meritum quidem de condigno, ut evidenter apparet ex dictis: meritum etiam de congruo, namque una ex parte aſſerit nos gratis juſtificari *Rom.* 3. id eſt, ſine merito de condigno: ex alia parte *Jacobi* 2. affirmat nos juſtificari ex operibus non ſolùm in gratia factis, quæ merentur augmentum gratiæ de condigno, ſed etiam ex operibus moraliter bonis quæ fiunt in ſtatu peccati mortalis, de quibus maximè intelligi videtur S. Jacobus cùm ad id confirmandum utatur exemplo Raab meretricis. His autem operibus tantùm debetur juſtificatio ex decentia, & congruitate: igitur Scriptura ſacra agnoſcit meritum de congruo.

Confirmatur ex eo quòd eadem Scriptura teſtetur Deum promittere veniam pœnitentibus, & moveri eorum lachrymis, & actibus pœnitentiæ, ut indulgentiam concedat: igitur agnoſcit Scriptura aliquod meritum in actibus pœnitentis ante juſtificationem.

Idem meritum agnoſcunt ſancti Patres, nam Cyprianus ſermone de lapſis ait generaliter de vero pœnitente ante gratiam juſtificationis acceptam *quod lætam faciet Eccleſiam*, *nec jam ſolùm Dei veniam merebitur*, *ſed coronam*. Et Ambr. lib. de Pœnitentia cap. 3. de peccatore ſub parabola prodigi ſic loquitur: Tam *citò veniam meretur ut venienti ei adbuc longè poſito occurrat Pater*, *& oſcula tribuat*, *quod inſigne eſt ſacræ pacis*. Et Aug. in Pſalm. 50. de Ninivitis ſic loquitur, *Pœnitentiam egerunt*, *& certam miſericordiam meruerunt*. Unde Epiſt. 105. *Nec ipſa*, inquir, *remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt*; *ſi fides hanc impetrat*, *neque enim nullum fuit meritum illius qui dicebat*: *Deus propitius eſto mihi peccatori*, ubi per *meritum* intelligitur congruum, ut indicat tum vox illa *impetrat*, tum quod ait paulò ante medium ejuſdem Epiſtolæ, vitam æternam in Scriptura ſæpe vocari mercedem, & ſtipendium juſtitiæ, juſtificationem verò a peccato numquam ſic appellari, quia ſcilicet non cadit ſub meritum condignum.

Dices primò; Præter hæc duo meritorum genera alia adhuc duo à nobis jam memorata, nempe meritum dignitatis, & meritum impetrationis, neceſſariò videntur admittenda: igitur illa diviſio deficit. Probatur antecedens: Primò namque meritum dignum illud eſt quo quis meretur aliquid diſtinctum

Digitized by Google

ctum à gloria: ſed iſtud non poteſt revocari neque ad meritum condignitatis; per hoc ſiquidem meretur quis dumtaxat gratiæ augmentum vel gloriam; neque etiam ad meritum congruitatis, quod non obligationem importat, ſed dumtaxat congruitatem largiendi prœmii propter decentiam, & dignitatem operis. Similiter dum peccator meretur gratiam converſionis, aut aliud beneficium, non poteſt illud mereri merito dignitatis quia non eſt in gratia; neque merito congruitatis, quia peccatoris opera Deo ſunt exoſa: igitur præter hæc duo merita aliud aſſignari debet, nempe meritum impetrationis, quo nimirum per vim impetrationis illam gratiam impetrat.

Nego antecedens: & ad probationem dico, utrumque illud meritum dignitatis, & impetrationis revocari ad meritum congruitatis. Primum quidem, quia tale meritum non inducit negationem ex juſtitia, ſed tantùm ex congruitate conferendi homini juſto tale vel tale beneficium præter jus ad gratiæ augmentum, vel gloriæ æternæ conſecutionem. Similiter dum aliquis vel juſtus, vel peccator impetrat à Deo aliquod beneficium virtute ſuorum bonorum operum aut orationum, vel illud impetrat ratione pacti divini, & dignitatis operis ex gratia procedentis, vel dumtaxat ex pura Dei miſericordia, & bonitate: ſi primum, meritum illud eſt condignitatis: ſi verò ſecundùm, ad meritum congruitatis ſpectat; igitur nulla apparet ratio multiplicandi meritorum genera præter duo membra aſſignata.

Dices ſecundò. Nullum datur meritum de congruo: ergo præfata diviſio deficit. Patet antecedens: Meritum enim illud eſt cui ex æquo merces correſpondet: ſed nulli operi ex æquo merces correſpondet, niſi ex gratia ſanctificante procedat, Deus namque ex juſtitia nihil debet peccatori præter ultionem, & pœnam, &c.

Nego antecedens, quia meritum de congruo tunc eſt quando congruum eſt homini hoc aut illud bonum opus morale facienti, Deum illud beneficium rependere, quod homo intendit conſequi per tale opus; ſed aliquando congruum eſt Deum homini aliquid facienti retribuere illud beneficium quod conſequi intendit: ſic congruum eſt Deum dare orationibus juſtorum qui mortificationum operibus incumbunt, converſionem hominum voluptatibus deditorum. Congruum pariter peccatoribus veniam, & miſericordiam poſtulantibus concedere gratiam converſionis, & pœnitentiæ: qua ratione S. Auguſt. ait, fidem peccatorum interdum mereri juſtificationem; ſic Epiſt. 106. *Si quis dixerit quòd gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, ſed gratiſſimè confitemur*.

CONCLUSIO SECUNDA.

R*Everà homines merentur apud Deum de condigno, ſeu ex juſtitia, & ex æqualitate operis cum mercede ſupernaturali*. Hæc concluſio ſequitur ex his quæ diximus in præcedenti quæſtione, in qua probatum eſt homines reverà mereri aliquid apud Deum, propterea quòd judicet eorum opera eſſe digna mercedis, & prœmii.

Probatur inſuper illis Scripturæ teſtimoniis quibus inſinuatur verum juſtitiæ jus acquiri per merita juſtorum habentia quamdam æqualitatem cum mercede. Primò namque operum condignitatem commendat Scriptura Sapient. 3. *Deus tentavit eos* (juſtos) *& invenit eos dignos ſe*. Et Apocalipſis 3. *Ambulabunt mecum in albis quia digni ſunt*. Et 2. ad Theſſalonicenſes 1. *In omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus quas ſuſtinetis in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini*; juſtitiam verò commendat cùm addit: *ſi tamen* (pro *ſiquidem* juxta vim textus Græci) *juſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini requiem nobiſcum*. Et Hebræorum 6. *Non enim injuſtus eſt Deus ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis*.

Eamdem veritatem docent SS. Patres qui condignitatem, & juſtitiam in bonis operibus juſtorum agnoſcunt. Sic ſanctus Cyprianus Epiſt. 26. *Reddet tibi Dominus pro iſta tua charitate mercedem, & hujus tam boni operis repræſentabit debitam frugem: non minùs enim mercedem coronæ condignus eſt qui hortatus, quàm qui eſt paſſus*: Chryſoſtomus homilia 4. de Lazaro. *Si juſtus eſt Deus, & his, & illis reddet pro meritis*. Aug. pluribi; maximè lib. de natura, & gratia cap. 2. *Non eſt injuſtus Deus qui juſtos fraudet mercede juſtitiæ*.

Idem conſtat ex illis Conciliis laudatis in 1. concluſione præcedentis quæſt. maximè verò ex Concilio Trident. *ſeſſ. 6. cap. 16*.

Digitized by Google

cap.16. ubi utramque conditionem juſtitiæ, & condignitatis non obſcurè tribuit bonis juſtorum operibus. Juſtitiam quidem, cùm ait initio capitis, vitam æternam illis reddi à Deo juſto judice ut mercedem, & ut coronam juſtitiæ, condignitatem verò, & æqualitatem cum mercede agnoſcit in iiſdem operibus, cùm circa medium ejuſdem capitis ait, bonis operibus in ſacris Litteris uſque adeò tribui, ut etiam qui uni ex minimis ſuis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Chriſtus eum non eſſe ſua mercede cariturum. Et Apoſtolus teſtatur id quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis. Cùm ergo Concilium dicit *bonis juſtorum operibus uſque adeò tribui*, ſenſus eſt quòd illa opera adeò æſtimentur, & tanti fiant, ut cenſeantur digna tali mercede, nempe fœlicitate æterna.

Verùm licèt hæc receptiſſima ſint apud Theologos: nihilominùs non deſunt, qui ſecus ſentiant; nam *Vaſquez* diſp.213. cum nonnullis aliis negat meritum de condigno acquirere apud Deum verum juſtitiæ jus, vultque mercedem illi deberi ſolùm ex gratitudine. *Durandus* verò in 2. diſt. 27. q.2. exiſtimat juſtos non mereri propriè, & ſimpliciter de condigno apud Deum: non ſolùm quia non poteſt Deus obligari homini ex juſtitia, verùm etiam quia opera meritoria non habent æqualitatem cum mercede gloriæ æternæ. Ut autem eorum rationes, & fundamenta ſolvantur,

Objicies primò. Non poteſt eſſe juſtitia inter Deum, & creaturam: ergo licèt juſti verè mereantur de condigno, non tamen acquirunt erga Deum juſtitiæ jus, ſubindeque meritis non debetur merces ex juſtitia, ſed dumtaxat ex fidelitate, vel gratitudine.

Nego antecedens. Non enim repugnat eſſe in hominibus aliquod verum jus juſtitiæ reſpectu Dei ex libera ipſius inſtitutione, & conventione profectum. Tum quia Scriptura ſacra ſæpius inculcat juſtorum operibus mercedem eſſe juſtè debitam ex pacto, & promiſſione Dei: Nam Scriptura quæ alicubi Deum fidelem fore prædicat in promiſſis implendis, ſæpiùs affirmat illum fore juſtum judicem, & ut talem redditurum coronam juſtitiæ. Tum quia promiſſio onerosa ſub conditione operis habentis aliquam æqualitatem cum re promiſſa, inducit obligationem juſtitiæ in promittente: Deus autem promiſit juſtis vitam æternam ſub conditione bonorum operum elicitorum in gratia, & habentium aliquam æqualitatem cum illa mercede; utpote cùm ſint ordinis ſupernaturalis ſicut & illa merces: igitur poſſunt juſti per bona ſua opera acquirere aliquod juſtitiæ jus erga Deum.

Inſtabis. Jus illud juſtitiæ, ſi quod eſſet, maximè juſtitiæ commutativæ: ſed nullum poteſt eſſe jus juſtitiæ commutativæ hominis ad Deum: Ergo, &c. Major conſtat ex ſecundò notabili. Probatur minor. Nemo obligatur alteri ex juſtitia commutativa, niſi aliquid accipiat ſibi commodum, & utile: ſed Deus nihil commodi, & utilis accipere poteſt à creaturis: ergo, &c.

Nego minorem, & ad illius probationem: *Reſpondeo* primò negando majorem: nam, ut quis obligetur alteri ex juſtitia commutativa, non oportet ſemper, quòd ab eo recipiat aliquid ſibi commodum, & utile, ſufficit enim ſi fiat aliquid ipſi gratum ex conventione, & promiſſione mercedis.

Reſpondeo ſecundò, negando minorem: poſſunt enim homines aliquid Deo præſtare, non ſolùm ipſi gratum; verùm etiam commodum, & utile ad bonum ejus extrinſecum, nempe ad gloriam ejus externam. Licèt enim omnia hominum bona opera ſupernaturalia, ſint Dei magis, quàm hominis; quia fiunt principaliùs ab illo, & ab ejus gratia præveniente, & cooperante; ſunt tamen propria ipſi homini quatenus fiunt ab ipſo liberè, poſſuntque pro ejuſdem hominis arbitratu elici propter Dei gloriam, vel ob alium finem: quare hac ratione poteſt Deus homini obligari non ſolùm ex fidelitate, ſed etiam ex juſtitia, dum ex pacto, & ex miſericordia ſe conſtituit debitorem hominum.

Objicies ſecundò: Quidquid Deus hominibus confert, donat tantùm *vel* ex gratitudine, *vel* ex fidelitate; *vel* ex miſericordia; igitur nullum ex ipſis donum eſt ex juſtitia. Probatur antecedens. Nihil enim Deus homini confert, niſi ex pura ſua bonitate abſque ullo debito, & ſic eſt miſericordiæ beneficium, vel ex debito, proveniente ex promiſſione facta, & ſic eſt fidelitatis penſum, vel ex aliquo interveniente ex parte hominis motivo; & ſic eſt gratitudinis augmentum: Ergo, &c.

 Nego

Nego antecedens, nam præter tria hæc beneficiorum divinorum collationis genera, eſt etiam quartum, nempe ex motivo juſtitiæ, quod minus Deo repugnat, quàm ipſa gratitudo: gratitudo enim propriè dicta, reſpicit beneficium propriè dictum: at meritum hominis erga Deum non eſt beneficium propriè, ſed obſequium, & ſervitium, quod quantumcumque ſit non poteſt adæquare beneficia, quæ ipſe prius à Deo accepit; *quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* inquit Apoſtolus Rom. 11. omnia autem obſequia, & ſervitia Domino exhibita, maximè illa quæ fiunt ex præcepto, non poſſunt obligare Deum ex gratitudine, juxta illud Chriſti Luc. 17. *Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit, quod ei imperaverat? Sic & vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus.*

CONCLUSIO TERTIA.

Juſtorum opera meritoria ſunt de condigno vitæ æternæ æqualitate non quantitatis, ſed proportionis. Hæc eſt communior, & verior, probaturque primò ex Scriptura S. quæ docet opera juſtorum etiam ſpectata, prout fiunt à juſtis, & filiis Dei adoptivis non eſſe digna tanto præmio, Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futurum gloriam, quæ revelabitur in nobis*: ubi loquitur Apoſtolus de paſſionibus illis prout à filiis Dei, & ex virtute ſpei Chriſtianæ tolerantur: juxta id quod paulò ante præmiſit. *Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro quòd ſumus Filii Dei*. Et 2. Corinth. 4. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Quibus verbis rationem inæqualitatis inſinuat, quia nimirum paſſiones illæ ſunt tranſitoriæ, & finitæ, etiam prout ſunt hominis juſti, & Deo grati: præmium verò eſt infinitum, nempe viſio, & poſſeſſio Dei, quæ eſt valoris infiniti, quia eſt infinita, & æternæ durationis. Eòdem pertinet quod ait Chriſtus Luc. 6. Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperafluentem dabunt in ſinus veſtros.

Probatur ſecundò ex Conciliis, & Patribus, nam Concilium Senonenſe celebratum ſub Clemente VII. non obſcurè id docet in decreto fidei 16. cùm ſic ait. *Facietque tandem omnis miſericordiæ locum unicuique juxta menſuram operum ſuorum, non abſoluta condignitate quidem, ſed gratuita magis, & liberali repromiſſione; qua conventione facta de denario diurno conduxit operarios in vineam ſuam.*

Idem docent SS. Patres: maximè ſanctus Fulgent. lib. 1. ad Monimum c. 10. reddens rationem cur vita æterna vocetur *gratia* ab Apoſtolo Rom. 6. cùm merces meritorium ſit, *Gratia*, inquit, *non injuſtè dicitur, quia non ſolùm donis ſuis Deus ſua dona reddit, ſed quia tantum etiam ibi gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter, atque ineffabiliter omne meritum, quantumvis bonæ, & ex Deo datæ humanæ voluntatis, atque operationis excedat*.

Præluſerat Euſebius Emiſſenus homil. 3. ad Monachos. *Totis licèt*, inquit, *animæ, & corporis laboribus deſudemus, totis licèt obedientiæ viribus exerceamur, nihil tamen condignum merito pro cœleſtibus bonis compenſare, & offerre valebimus*.

Suffragatur pariter ratio: Finiti namque operis valor non poteſt mereri excellentiam prœmii infiniti ſecundùm æqualitatem quantitatis, ſed dumtaxat ſecundùm quandam condignitatem proportionis; ſed valor operum bonorum ſecundùm ſe finitus eſt: prœmium autem, nempe vita æterna, eſt infinitum; cùm ſit ipſius Dei fruitio, adeoque ſuperexcedit valorem meriti finiti; igitur inter utrumque non poteſt eſſe æqualitas quantitatis, ſed dumtaxat proportionis. Quapropter S. Apoſtolus pluribi, maximè 1. Corinth. 4. & Philip. 1. & 2. ad Timotheum 4. gloriam æternam bonis juſtorum operibus promiſſam comparat bravio, & coronæ certantibus in ſtadio propoſitæ, quæ ſola æqualitate proportionis æqualis eſſe ſolet.

Dices, Finiti ad infinitum nulla eſt proportio: ſed, ut mox dictum eſt, opera meritoria ſunt finiti valoris: igitur nulla eſt etiam æqualitas proportionis inter ipſa opera, & gloriam æternam.

Diſtinguo majorem, Nulla eſt proportio phyſica, & rei ad rem, concedo: longè enim prœmium infinitum excedit meritum finitum, ſi ſpectetur ſecundum ſuam entitatem: nulla eſt proportio moralis, & dignitatis operis ad dignitatem prœmii, nego. Opera ſiquidem meritoria habent dignitatem quamdam ſupernaturalem, & infinitam, non quidem ex propria ſua entitate phyſica, ſed ex promiſſione acceptantis illa opera ad tale prœmium, nec-non & ex intentione, & affe-

affectu operantis, qui pro viribus enititur tantum obſequii Dei impendere quantum poteſt, ac proinde ſi virtutem haberet infinitam, infinitæ entitatis actum produceret. Unde actus ab eo elicitus, licèt finitus ſit ſecundùm effectum, infinitus tamen eſt ſecundùm affectum. Cùm autem Deus potiùs penſet affectum operantis, quàm effectum operis, inde fit quòd juſtum, & æquum judicet præmium infinitum largiri pro operibus in entitate finitis.

Dices ſecundò: Si juſti de condigno mereri poſſunt vitam æternam accedente Dei ordinatione, & promiſſione, poſſunt eadem accedente mereri de condigno alteri gratiam, & conſequenter remiſſionem mortalis peccati, qui eſt ſecundarius gratiæ ſanctificantis effectus: ſed conſequens hoc militat in doctrinam ſanctorum Patrum, & Theologorum affirmantium nullam puram creaturam poſſe mereri: aut ſatisfacere de condigno pro peccato mortali: quocirca neceſſaria fuerunt Chriſti merita, ejuſque divina ſatisfactio pro peccatis noſtris.

Reſpondeo primò, negari poſſe majorem: longè enim altius, & difficilius eſt juſtum mereri de condigno alteri exiſtenti in peccato mortali gratiam, & remiſſionem peccati, quàm ſibi ipſi: quia ipſe jam cenſetur dignus gratia, & gloria æterna, quæ ſibi debetur titulo hæreditatis ratione gratiæ ſanctificantis qua donatur: ideoque non eſt conſequens, quòd ſi accedente Dei promiſſione, ejus opera quamdam habeant condignitatem cum vita æterna, quæ eſt gratia conſummata, eamdem habere debeant cum gratia ſanctificante alteri Dei inimico, & exoſo largienda: amicus enim faciliùs ſibi promereri poteſt beneficium ab amico, quàm inimico illius, qui beneficium poſſet largiri.

Reſpondeo ſecundò, negari poſſe minorem: dum enim ſancti Patres, & Theologi negant poſſe aliquam puram creaturam ſatisfacere de condigno pro peccato mortali, non loquuntur de merito, & ſatisfactione ex rigore juſtitiæ, ſeu rei ad rem; quam utique non tribuimus juſtorum bonis operibus; ſed tantùm æqualitatem proportionis.

His adde quòd illa Theologorum ſententia ſit generaliter recepta: plurimi namque cum ſubtili Doctore affirmant poſſe per extraordinariam Dei diſpoſitionem aliquam creaturam Deo ſatisfacere pro peccatis aliorum, ut dictum eſt in Tractatu præcedenti.

QUÆSTIO TERTIA.

Quot, & quæ ſint conditiones ad meritum.

NOtandum primò, quòd cùm in merito adæquatè ſumpto tria poſſint conſiderari, nempe perſona præmians, perſona merens, & opus meritorium; ex unoquoque illorum capitum aliquot conditiones deſiderantur, vid. licet *aliquæ* ex parte Dei præmiantis, *aliæ* ex parte hominis operantis, ſeu merentis; *aliæ* denique ex parte ipſius operis, ſeu meriti; Ex parte quidem Dei præmiantis, & remunerantis deſideratur pactum de mercede reddenda; ex parte verò hominis merentis requiritur ſtatus gratiæ, & viæ: ex parte denique operis neceſſaria eſt libertas, ſeu quòd opus fiat liberè libertate propriè dicta, necnon & honeſtas; quia opus meritorium debet eſſe moraliter bonum, & ſupernaturaliter; quippe meritum eſt fœtus gratiæ. De quibus omnibus conditionibus agendum eſt in præſenti quæſtione.

Notandum ſecundò, quantum ad primæ conditionis explicationem, hæc duo eſſe diſtinguenda, nempè promiſſionem Dei eſſe requiſitam ad hoc, ut opus bonum habeat æqualitatem, & proportionem cum præmio, & quòd promiſſio illa requiratur ad meritum de condigno, itaut hæc promiſſio nullam dignitatem operi meritorio conferat. Priori namque modo promiſſio eſt intrinſeca operi meritorio, quia confert ad illius dignitatem. Poſteriori verò eſt dumtaxat extrinſeca. Cujus diſtinctionis veritas intelligitur ex illis, quæ occurrunt in juſtitia commutativa apud homines: nam pactum aliquando extrinſecum eſt rei commutandæ, cùm videlicet non minùs fieret commutatio, etſi pactum non procederet: aliquando autem eſt intrinſecum rei commutandæ, quando nimirum non fit rei alicujus cum altera commutatio, niſi vi, & ratione præcedentis.

Jam dictum eſt ſuprà, bona opera elicita ex gratia habere æqualitatem proportionis cum præmio ratione promiſſionis divinæ, & pacti initi à Deo cum homine: an autem hæc promiſſio ita ſit neceſſaria ad condignitatem operis, ut ſine ipſa opus non haberet rationem adæquatam meriti, negant aliqui Theologi cum Vaſquez diſput. 214. cap. 8. ubi docet operibus juſtorum acceſſiſſe

ceſſiſſe quidem divinam promiſſionem, nullo tamen modo pertinere ad rationem meriti, ſed potiùs advenire operibus jam dignis, & meritoriis.

Notandum tertiò, neceſſitatem gratiæ ſanctificantis ad merendum, non tantùm requiri ratione peccati mortalis eluendi, quia nimirum qui ſunt in ſtatu peccati mortalis ſunt incapaces juris apud Deum acquirendi ad vitam æternam, imò damnationis, & mortis æternæ rei ſunt: verùm maximè requiritur gratia ſanctificans ad meritum ratione improportionis quam ad tantam mercedem habent opera noſtra niſi fiant à filiis Dei adoptivis, quibus omnino decet à patre proponi hæreditatem in præmium laborum; unde etiam in ſtatu innocentiæ gratia ſanctificans neceſſaria erat primis parentibus ad merendum: quapropter merito jure ſummi Pontifices Gregorius XIII. & Pius V. damnarunt hanc propoſitionem Michaelis Baii num. 18. *Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum deificum.*

CONCLUSIO PRIMA.

UT *opera juſtorum reverà ſint meritoria vitæ æternæ, requiritur ex parte Dei promiſſio, & pactum de dando præmio.* Ita ſubtilis Doctor in primum diſt. 17. quæſt. 3. num. 22. ubi loquens de actu meritorio ait: *Creditur eſſe una conditio in actu, videlicet quòd eſt acceptabilis Deo: non quadam communi acceptatione ſolummodo, quatenus acceptat omnem creaturam, vel quo etiam modo vult actum ſubſtractum peccato, alioquin non eſſet ab ipſo: ſed ex acceptatione ſpeciali, quæ eſt in voluntate divina ordinatio ejus actus ad vitam æternam tanquam meriti condigni ad præmium: hoc modo credimus etiam naturam noſtram, etiam beatificabilem, juſtam eſſe habitualiter acceptam, hoc eſt, quando non actualiter operatur: adhuc tamen voluntas divina eam ordinat ad vitam æternam, tanquam dignam tanto bono ſecundùm diſpoſitionem, quam habet habitualiter in ſe.*

Probatur concluſio; *Primò* quidem ex Concilio Senonenſi cap. 16. ubi decernit: *Fecit Deus unicuique locum juxta menſuram operum ſuorum, non abſoluta condignitate, ſed gratuita, & liberali promiſſione, qua conventione facta de denario diurno miſit operarios in vineam ſuam.* Ibidemque rationem reddit cur Deus abſque ſua promiſſione obligari nequiverit erga homines, dicens: *Et quamquam opera hæc* (juſtorum videlicet) *talia ſunt ut Deus jure quodam ſuo ea à nobis exigere poſſit: & ſancti, etiamſi omnia quæ eis præcepta ſunt, fecerint, & agnoſcere, & dicere debent, ſe eſſe inutiles ſervos; tamen cùm ex charitate profluant, & gratiæ Dei effectus ſint, at quia Deus ſecundùm ſuam voluntatem operantibus mercedem liberaliſſimè promiſit, eadem, & temporalium bonorum, & æternæ vitæ remuneratione dignatur.* Favet etiam Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. ubi ait: *Bene operantibus uſque in finem, & in Deo operantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia Filiis Dei per Jeſum Chriſtum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda.*

Probatur *ſecundò* ex Scriptura ſacra, illis videlicet omnibus oraculis, quibus vita æterna ſignificatur nobis eſſe reddenda propter divinam promiſſionem. Sic inſignis eſt illa parabola Matth. 20. ubi de operariis à Patre-familias in vineam miſſis, legimus quòd *Conventione facta cum mercenariis ex denario diurno miſit eos in vineam ſuam*; Et poſteà: *Amice non facio tibi injuriam, nonne de denario conveniſti mecum? tolle quod tuum eſt.* Quapropter Apoſtolus plerumque vitam æternam explicat nomine promiſſionis: Sic Hæbræorum 6. *Fide, & patientia hæreditabunt promiſſiones.* Et cap. 10. *Ut voluntatem Dei facientes reportetis promiſſionem.* Hinc Jacobus cap. 1. pronuntiat: *Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Et Apoſtolus 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, pariter & futuræ.*

Probatur etiam ratione: Ad meritum de condigno requiritur, ut qui meretur præmium aliquod, verum jus habeat ad illud obtinendum: ſed homo non poteſt acquirere verum aliquod jus ad aliquod præmium à Deo obtinendum: niſi divina promiſſio intercedat: ergo nec poteſt mereri de condigno apud Deum abſque hujuſmodi promiſſione. Major conſtat: quia non alia de cauſa vita æterna vocatur in Scriptura corona juſtitiæ, merces, & præmium, quàm ut oſtendatur eam homini deberi ex quadam juſtitia, & hominem jus aliquod ha-

bere

Digitized by Google

bere ad eam mercedem obtinendam. Minor verò ſuadetur; quia non poteſt homo verum jus ad præmium a Deo obtinendum habere; quin Deus teneatur ex juſtitia illi tale præmium reddere, & conſequenter quin Deus illi debitor ſit. *Ei enim qui operatur*, inquit Apoſt. Roman. 4. *merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum*. Hinc ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 83. explicans illud ad Timoth. 4. *Quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex*, ait; *Indulgentiam donabit, coronam reddet: donator eſt indulgentiæ, debitor coronæ*: Sed impoſſibile eſt Deum, qui eſt ſupremus omnium Dominus, cuique infinitis titulis omnia noſtra debemus, fieri nobis debitorem, niſi intercedat promiſſio quædam, & pactum ex parte ipſius, quo ſe obliget ad nobis reddendum præmium pro hoc, vel illo opere condigno: Deus autem cùm non poſſit homini debere præmium aliquod citra liberam ejus promiſſionem, neceſſum eſt, quòd illa intercedat, ut homo poſſit reverà mereri de condigno.

Confirmatur; Si quis alienum agrum coleret, vel aliquod aliud obſequium alteri præſtaret, nullo prorſus interveniente pacto, vel promiſſione mercedis, alter non teneretur ex juſtitia mercedem illi dare, maximè ſi operarius ille hæc opera jam debuerit facere aliquo alio titulo, ipſiuſque tum corpus, tum inſtrumenta fuerint ſub dominio, & poteſtate alterius.

Confirmatur 2. quia nulla alia poteſt reddi ratio, quàm ex defectu promiſſionis divinæ, cur non mereamur nobis de condigno perſeverantiam, & auxilia efficacia ad vincendas quaslibet tentationes, & quodlibet bonum opus exercendum; ſicut meremur vitam æternam, quæ longè præſtantior eſt ipſa perſeverantia, & illis auxiliis efficacibus: Item cur animæ defunctorum non mereantur in purgatorio, cùm nondum ſint in termino.

Denique, Cur Chriſtus Dominus nobis aliqua non meruerit de facto, quæ alioqui certè mereri poterat: v. g. auxilia efficacia omnibus ad perſeverandum, & reſtitutionem juſtitiæ originalis, aut electionem omnium efficacem ad gloriam; nam per ſe loquendo, æquè id condignè mereri potuiſſet, ac cætera beneficia, quæ propter ejus meritum à Deo ſuſcipimus, ſi Deus ita ordinaſſet, & promiſiſſet: igitur prima, & præcipua ratio eſt defectus ordinationis, & promiſſionis divinæ.

Dices primò: Promiſſio non eſt neceſſaria in merito apud homines: ergo nec apud Deum. Sequela patet à paritate rationis. Antecedens verò probatur; qui enim agrum alterius colit, ipſo jubente, & vidente aut volente, meretur à domino accipere mercedem ex juſtitia, quamvis pactio, & promiſſio expreſſa de tali mercede non interceſſerit, & compellatur in judicio ſolvere debitum pretium.

Reſpondeo primò, negari poſſe antecedens, nam etiam inter homines non poteſt eſſe meritum de condigno ex meritò juſtitiæ, ſine aliqua promiſſione publica, vel pacto privato tacito aut expreſſo: in allato enim exemplo intercedit pactum tacitum, quia cùm quis videt aut ſentit ſub ſpe lucri conſequendi, alium laborare in ſuam utilitatem, qui ad talem laborem aliunde non tenetur, tacitè conſentit ſe obligari ad compenſandum talem laborem.

Reſpondeo ſecundò, negando conſequentiam; non enim eſt par ratio hominis ad hominem, ac ejuſdem hominis comparati ad Deum, quia poteſt homo impendere ſuum laborem in utilitatem alterius, cui talem laborem non debet aliquo titulo: at omnia bona juſtorum opera alio titulo, quàm juſtitiæ, Deo debentur, ſunt enim ipſius Dei dona, & poteſt Deus illa exigere titulo gratitudinis; unde juſtorum quiſque debet uſurpare illud Davidis 1. Paralip. *Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi*: ergo non poſſunt obligare Deum ſine ipſius pacto, & promiſſione ad conferendam pro illis mercedem, maximè verò tantam, quanta eſt merces æterna.

Dices ſecundò: Peccatum quodcumque mortale, ut mereatur pœnam æternam, non eſt neceſſe quòd aliqua interveniat pactio: ergo etiam bona opera ſecluſo quocumque pacto merentur vitam æternam.

Nego conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt, quòd plus requiratur ad meritum bonum, quàm ad malum: nam in merito malo non jus eſt, ſed debitum; qui enim peccat, ſeipſum pœnæ debitorem conſtituit apud Deum, & Deus acquirit jus ad pœnam illi infligendam, ſi velit, propter acceptam injuriam; qui autem meretur de condigno, Deum ſibi debitorem facit, & jus acquirit mercedis recipiendæ; Deus autem non poteſt fieri debitor reſpectu creaturæ abſ-

que

que gratuita ejus promiſſione, ut mox dictum eſt.

Dices tertiò: Si ad rationem meriti neceſſaria eſſet promiſſio Dei, ſequeretur plures juſtos non mereri vitam æternam, quia promiſſio non obligat, niſi data, & acceptata: at quivis juſtus non acceptat illam divinam promiſſionem; quia ut acceptetur promiſſio, debet eſſe cognita ei, qui operatur: ſed plurimis juſtis, & bene operantibus incognitum eſt ejuſmodi pactum divinum de mercede reddenda: ergo, &c.

Reſpondeo negando majorem, nemo enim mereri poteſt apud Deum ſine fide, nam, ut ait S. Paulus Hebr. 11. *Accedentem ad Deum, oportet credere, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator eſt*. Quamvis autem non diſtinctè noverint, quænam, & quanta ſit illa remuneratio, & an fuerit ſolùm propoſita, an verò etiam promiſſa: ſufficit tamen ad jus acquirendum, quòd illam acceptent, quæcumque à Deo, & quomodocumque conſtituta ſit. Nullus eſt igitur fidelis, qui non habeat ſaltem confuſam fiduciam promiſſæ divinæ mercedis, quam ſaltem virtualiter, & interpretativè acceptat; quia unuſquiſque cenſetur velle ſuis operibus acquirere quidquid poteſt, facilè enim quiſque in bonum ſuum conſentit.

CONCLUSIO SECUNDA.

AD meritum de condigno requiritur ex parte operantis quòd ſit in ſtatu viæ, & gratiæ. Hæc pariter eſt communis quoad utramque partem: quarum

Probatur prima omnibus illis Scripturæ textibus quibus ſignificatur tempus merendi non aliud eſſe determinatum à Deo quàm tempus præſentis vitæ. Sic Eccleſiaſtici 9. *Quodcumque poteſt manus tua inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt apud inferos quò tu properas*. Quibus nominibus *ſcientiæ*, & *ſapientiæ* ſignificatur ea cognitio quæ ad merendum eſt neceſſaria. Et cap. 11. *Si ceciderit lignum ad auſtrum aut ad aquilonem in quocumque loco ceciderit, ibi erit*. Et Eccleſiaſtici cap. 14. *Ante obitum tuum operare juſtitiam, quoniam apud inferos non eſt invenire cibum*. Et cap. 16. *Omnis miſericordia faciet locum unicuique ſecundùm meritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum peregrinationis ipſius*. Joan. 9. *Venit nox quando nemo poteſt operari*, ubi per *noctem* Chriſtus mortem intelligit. Hinc Apoſtolus monebat 2. ad Corinth. 6. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Et ad Galatas 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*: nam, inquit Hebræorum 9. *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium*.

Idem etiam docent ſanctus Cyprianus in lib. ad Demetrianum circa finem: *Quando iſthinc exceſſum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus eſt, hic vita aut amittitur; aut tenetur*. Hieronymus exponens hæc verba ad Galatas 6. *Quæ ſeminaverit homo, hæc & metet*, ait: *Tempus ſementis eſt præſens vita quam currimus; cùm iſta vita tranſierit, operandi*, (nempe meritoriè) *tempus aufertur*. Auguſt. in Enchiridio cap. 11. *Nemo ſperet quod hic neglexit, cùm obierit apud Deum poſſe promereri*. S. denique Proſper ſententia 172. *Fruſtrà ſibi homo poſt hoc corpus promittit quod in hoc corpore comparare neglexit*.

Favet etiam ratio. Cùm enim vita præſens via ſit ad immortalitem, & præmium, congruum fuit ut ſtadium eſſet atque tempus merendi quo repromiſſum nobis præmium poſſemus aſſequi, meritum enim eſt quædam via ſeu tendentia ad præmium, & ſubinde decens fuit ut quamdiu in hujus vitæ mortalis ſtadio currimus, immortalis benedictionis præmium mereri poſſimus, non autem extra hunc ſtatum conſtituti.

Viatoris autem nomine intelligunt Theologi hominem in corpore mortali, & conditione mortali degentem: quocirca nec qui ſoluto corpore è vivis exceſſerunt, nec qui iterum aſſumpto reſurrexerunt, cenſentur viatores. Hinc beatiſſima Virgo quæ poſt mortem reſurrexit, & aſſumpta eſt in glorioſo corpore in cœlum, non eſt in numero viatorum collocanda; è contra verò Lazarus, & omnes illi qui virtute divina è mortuis fuerunt ſuſcitati, viatores reverà erant ac mereri poterant. Idem ſentiendum non eſt de *Enoch*, & *Elia* qui tametſi adhuc ſint mortales, quia tamen non vivunt conditione mortali, ſed à Deo ſequeſtrati peculiari lege fuerunt, & vivi ſervantur uſque ad extrema tempora cum Antichriſto conflicturi, non debent reputari viatores; nam, inquit Tertullianus libro adverſùs Judæos cap. 2. *Enoch nedum mortem guſtavit æternitatis candidatus*. Vel ut ait

ait libro de Reſurr. Carnis cap.43. *Enoch, & Elias nondum reſurrectione defuncti, quia nec vita functi, qua tamen de orbe tranſlati, & hoc ipſo jam æternitatis candidati*: Igitur eo in ſtatu mereri non poſſunt, alioqui vel negandus eſt illis frequens, & ordinarius Dei concurſus ad bene agendum; vel æquarent tandem, imò longè ſuperarent cæterorum Sanctorum merita, nec-non ipſius beatæ Virginis, quia incredibile eſt eos in tam longo, & diuturno tempore non multò plures actus pios, & meritorios exercuiſſe quàm ſanctiſſima Virgo in toto vitæ ſuæ ſpatio elicere potuerit: aut infinita propè bonorum actuum multitudine non adæquaſſe intenſos illius actus, maximè cùm illi vitam quietam, & tranquillam degant ab omni tentationum moleſtia liberam, atque adeò ad omnia virtutum opera paratiſſimam.

His adde quòd huic noſtræ obſervationi favere videatur ſacra Scriptura loquens de Enoch quando tranſlatus eſt, quaſi tempus ipſi non computaretur ampliùs, completaque fuerit illius ætas numero annorum 365.

Probatur etiam ſecunda pars: nempe quòd ad merendum neceſſariò deſideretur ſtatus gratiæ ſanctificantis. Probatur, inquam, ex illo Geneſis 4. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus*. Quibus verbis, ut obſervat S. Gregor. 22. Moral. cap. 8. ſignificatur Deum priùs intueri perſonam quàm munus; nec gratum habere offerentem propter munera; ſed munera propter offerentem. Sic pariter Joan. 15. Chriſtus Dominus edocet quòd ſicut palmes non poteſt ferre fructum ex ſemetipſo, ſic & vos niſi in me manſeritis; ſcilicet per fidem vivam quæ charitati, & gratiæ connexa eſt. Et paulò poſt: *Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent*.

Hinc Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. inter conditiones ad merendum requiſitas hanc ponit, quòd qui merentur ſint juſtificati, & Chriſto tanquam vivi palmites, & viva membra inſerti: Cùm „ enim, *inquit*, ille ipſe Chriſtus Jeſus tan„ quam caput in membra, & tanquam „ vitis in palmites, in ipſos juſtificatos „ jugiter virtutem influat, quæ virtus „ bona eorum opera ſemper antecedit, „ & comitatur, & ſubſequitur, & ſine „ qua nullo pacto Deo grata, & meritoria eſſe poſſent, &c. Quapropter me- „ ritò error contrarius damnatus fuit per ſummos Pontifices Pium V. & Gregor. XIII. damnantes hanc propoſitionem num. 13. Baji: *Pelagii ſententia eſt, opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non eſſe regni cœleſtis meritorium*.

Adſtipulantur etiam ſancti Patres, maximè S. Auguſtinus lib. de fide, & operibus cap. 14. Sequuntur, *inquit*, bona „ opera hominem juſtificatum, non præ- „ cedunt juſtificandum; quo loco loqui- „ tur de operibus vitæ æternæ meritoriis, „ non autem de bonis moraliter. Et lib. „ de ſpiritu, & littera cap. 27. Per ſpiri- „ tum, *inquit*, incorporatus, factuſque „ membrum ejus, poteſt quiſque, illo in- „ crementum intrinſecùs dante, operari ju- „ ſtitiam. Hinc S. Proſper ad capitula „ Gallorum, cap. 6. ait. *Juſtificatus homo*, „ *id eſt ex impio pius factus, nullo præce-* „ *dente bono merito accipit donum quo medio* „ *acquirat & meritum*. „

Favet etiam ratio: qui enim non eſt juſtificatus per gratiam juſtificantem eſt peccati reus, ratione cujus meretur de condigno mortem, & pœnam æternam, juxta illud Rom. 6. *Stipendium peccati mors*, & conſequenter incurrit carentiam gloriæ æternæ; ſed impoſſibile eſt hominem ſimul mereri carentiam, & poſſeſſionem gloriæ æternæ: igitur quamdiu in peccato jacet, non poteſt vitam æternam mereri de condigno. *Deinde*, opera omnia facta ſine gratia ſanctificante ſunt opera hominis inimici Dei, & ſubinde ipſi non poſſunt ſatisfacere: ergo multò minùs præmium promereri. *Denique*, ſi ſtatus gratiæ non requireretur ad meritum, ſequeretur quòd per unum peccatum mortale non perirent omnia merita: ſicut enim peccatum præcedens non impediret quominus fierent nova merita, ita neque peccatum ſubſequens extinguerct merita facta, ſed conſequens eſt contra Scripturam dicentem quòd, *ſi juſtus averſus fuerit à juſtitia ſua omnes juſtitiæ quas fecerit non recordabuntur ampliùs*.

Dices primò Scriptura ſacra apertè tradit quòd qui ſervat divina mandata vitam conſequetur æternam, nec ad id requirit ſtatum gratiæ. Sic Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata*; Hinc S. Auguſtinus lib. de natura, & gratia cap. 2. *Natura*, inquit, *humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, ſi poteſt ſibi ſufficere ad implen-*

implendam legem, perficiendamque juſtitiam, de præmio debet eſſe ſecura, hoc eſt de vita æterna; etiamſi in aliqua Gente, aut in aliquo ſuperiori tempore fides eam latuit ſanguinis Chriſti: non enim eſt injuſtus Deus qui juſtos fraudet mercede juſtitiæ: igitur ad merendum vitam æternam non eſt neceſſarius ſtatus juſtitiæ.

Nego conſequentiam, & ad textum Scripturæ dico neminem ſervare integrè mandata qui non diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota mente, & totis viribus, eſt enim hoc primum mandatum; vi autem iſtius amoris homo juſtificatur, ſi nondum juſtus ſit, ejuſdemque virtute ſalutem æternam conſequitur ſi mandata ſervare perſeveret.

Ad ſecundum reſpondeo, S. Auguſtinum nolle quòd homo poſſit vitam æternam mereri ſine gratia habituali; imò potiùs contrarium colligitur ex laudatis verbis, *Non enim eſt injuſtus Deus, qui juſtos fraudet mercede juſtitiæ*; ſupponit enim illis verbis illos quibus vita æterna debetur juſtos eſſe. Solùm ergo intendit oſtendere contra Pelagianos hominem non poſſe propriis viribus ſervare omnia præcepta legis: quia aliàs gratis Chriſtus mortuus eſſet, ut ipſe infert *c.*1. *&* 2. præfati libri, quam utique illationem ex eo veram eſſe demonſtrat, quòd qui totam legem ſervat, & juſtitiam implet meretur vitam æternam: Unde fit conſequens, quòd ſi quis poſſit totam legem implere, & juſtitiam ſervare ſine gratia, etiam ſine ea poteſt vitam æternam conſequi: unde ſequitur quòd Chriſtus gratis mortuus ſit, nec noſtræ glorificationis auctor ſit dicendus.

Inſtabis. S. Auguſtinus pluribi docet ſententiam Pelagianorum eſſe quòd gratia adoptionis per quam homines conſtituuntur filii Dei, neceſſaria ſit ad conſecutionem regni cœlorum: ait enim libro de peccatorum meritis, & remiſſione c.18. *Sed illi* (Pelagiani) *movent, & aliquid conſideratione, & diſcuſſione dignum. Videntur offerre qui dicunt, parvulos recens vita editos, viſceribus matrum non propter remittendum peccatum percipere baptiſmum, ſed ut ſpiritualem procreationem non habentes creentur in Chriſto, & ipſius regni cœlorum participes fiant, &c.* Idem habet pluries alibi. Pelagiani autem ex alia parte exiſtimabant gratiam non eſſe neceſſariam ad ſervandam totam legem, ſed eam poſſe impleri naturæ viribus: igitur cùm S. Auguſt. dicit (*loco ſupra citato de natura, & gratia*) naturam humanam debere eſſe ſecuram de prœmio, ſi ad mandata ſervanda ſibi ſufficiat; videtur utramque Pelagianorum ſententiam confutare, & conſequenter concedere quòd ad ſervandam legem ſit quidem auxilium gratiæ neceſſarium; ad gloriam verò æternam conſequendam, gratiam adoptionis non requiri.

Nego conſequentiam. Pelagiani enim duo docebant: primum quidem, parvulos non egere gratia adoptionis ad remiſſionem peccati originalis, quia ejuſmodi peccatum non agnoſcebant; ſecundum verò, quòd egerent gratia ad regnum cœlorum. Primam ſententiam ut erroneam, & hæreticam damnat S. Auguſtinus: non ita ſecundam; imò lib. 6. contra Jul. c. 4. hæc ſcribit, *Agimus gratias quia hoc non putatis; non enim ad regnum Dei natos niſi perfundantur admittitis, atque ita perfundi multò melius judicatis, quàm naſci*. Approbat ergo ſententiam Pelagianorum in eo quòd gratiam adoptionis exiſtimarent neceſſariam ad regnum cœlorum.

Dices ſecundò, homo poteſt mereri apud hominem, etiamſi ſit ejus inimicus: ergo etiam apud Deum.

Nego conſequentiam, Homo enim poteſt mereri apud hominem duobus modis: Primò quidem opere grato, & placenti dum ejus amicus eſt: Secundò opere quod tametſi non ſit gratum nec placens, tamen meretur mercedem propter pactum initum: ſecùs autem eſt apud Deum: homo namque non poteſt apud Deum mereri, niſi per opus quod gratum ſit, & placens ipſius divinæ majeſtati, ſubindeque niſi fiat ab homine amico Dei, etenim *dona iniquorum non probat Altiſſimus*. Eccli. c.34.

Petes, an gratia habitualis ſufficiat ad merendum.

Reſpondeo, illam non ſufficere, ſed ultrò deſiderari gratiam actualem, ut colligere eſt ex dictis in probatione præſentis concluſionis, maximè verò ex verbis Chriſti Domini Jo: 15. *Ego ſum vitis &c.* Nam quemadmodum ut palmes ferat fructum, non ſatis eſt quòd viti unitus ſit, ſed inſuper requiritur ut virtutem ab illo exſugat; ita ut homo producat bona opera, non ſufficit quòd Chriſto per gratiam ſanctificantem tamquam palmes viti, & membrum capiti cohæreat: ſed, ut inquit Tridentinum, neceſſe eſt *ut in ipſos juſtificatos jugiter virtu-*

tem

tem influam, quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur, &c. Igitur juſtorum opera, ut ſint meritoria, debent procedere ab auxilio gratiæ prævenientis, & concomitantis, quæ utique actualis eſt. *Adde* quòd opus meritorium debeat eſſe actus ſupernaturalis, qualis non eſſet præciſè niſi procederet ab auxilio gratiæ actualis, ut probabit

CONCLUSIO TERTIA.

TRes ſunt conditiones neceſſariæ ad meritum ex parte actus meritorii:

Prima eſt, quòd actus ille ſit liber, & elicitus à voluntate, vel ab ejus imperio liberè agente. *Probaturque* ex modo loquendi Scripturæ, quæ idcirco laudat hominis opera, quòd cùm potuiſſet malè agere, juſtè probèque ſe geſſit: Sic Eccl.31. poſtquam de viro juſto dictum eſt: *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit*; ſtatim ſubditur: *Ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino*. Quibus verbis ſatis declaratur ideo bona juſtorum opera eſſe laude, & præmio digna, quia à libertate procedunt: Hinc Apoſt. 1. Corinth.9. *Si volens hoc ago, mercedem habebo* per illud enim *volens* intelligit actum voluntatis liberum; quo ſenſu S. Auguſtinus uſurpat, & explicat hunc textum lib. de gratia, & lib. arbit. cap.2.

Subſcribunt etiam ſancti Patres, qui docent unanimi calculo, quòd ſicut nemo meretur pœnam, niſi liberè agendo contra præcepta legis, ita nec præmium & mercedem, niſi ipſamet præcepta liberè implendo. Sic ſanctus Baſilius homil.9. *Virtus ex voluntate percipitur*. Hieronym. lib.2. contra Jovinia. *Liberi*, inquit, *arbitrii nos condidit Deus, nec ad vitia, nec ad virtutes neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas eſt, nec corona, nec damnatio eſt*. Clemens Alexandrinus lib.1. Stromatum, *Nec laudes*, inquit, *nec vituperationes, nec honores ſunt, ſi anima non habeat poteſtatem experiendi aut aggrediendi*. Quaſi diceret nos nec laude, nec vituperio dignos eſſe, niſi propter opera bona, & mala quæ liberè fiunt. Et S. Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap.2. *Quando*, inquit, *volens facit, tunc dicendum eſt bonum, tunc ſperanda eſt boni operis merces, ab eo de quo dictum eſt, qui reddet unicuique ſecundùm opera ſua*. Hinc lib. de ſpiritu, & littera c.5. ait: *Homini Deus dedit liberum arbitrium, ſine quo nec bene, nec malè vivitur*. *Denique* ſanctus Bernardus ſermone 81. in Cantica: *Ubi*, inquit, *non eſt libertas, nec meritum: propterea quæ ſunt carentia ratione animalia nihil merentur, quia ſicut deliberatione, ita & libertate carent*.

Suffragatur etiam ratio. *Primò* quidem, quia ſicut proprietas naturalis, & phyſica ſupponit eſſe phyſicum rei, cujus eſt proprietas, ita proprietas moralis ſupponit eſſe morale: atqui meritum eſt proprietas moralis actus: igitur ſupponere debet illius eſſe morale: eſſe autem morale actus, nihil aliud eſt, quàm ejus libertas: ergo ut actus ſit meritorius, debet eſſe liber. *Secundò*, operi meritorio debetur merces; debitum autem oriri dumtaxat ex eo quòd quis dat alteri quod ſuum erat, ſeu cujus diſpoſitio erat in ſua libertate; nemo enim dare poteſt, niſi id ſolum cujus eſt dominus, homo autem reſpectu Dei ſolùm dominus eſt ſuarum actionum liberarum: ergo per ſolas actiones liberas homo acquirit ſibi jus ad præmium. *Tertiò* denique, eadem eſt ratio mercedis reſpectu boni operis, ac pœnæ reſpectu operis pravi: ſed opera mala niſi liberè fiant, non merentur pœnam: ergo nec bona merentur mercedem, niſi ex libera voluntate procedant.

Obſervandum autem hìc, *primò* aliud eſſe acceptare aliquas actiones ad vitam æternam; aliud verò eas acceptare ad præmium vitæ æternæ: priori enim modo Deus acceptare poteſt actiones non liberas, quemadmodum acceptavit mortem Innocentium, quæ licèt non fuerit libera, nec propriè meritoria, nihilominus gloriam æternam ipſis obtinuit. Hinc ſanctus Bernardus ſermone de nativit. Innocentium: *Sunt planè martyres tui Deus*, inquit, *ut in quibus nec homo, nec Angelus meritum invenit, ſingularis hæc prærogativa gratiæ evidentiùs commendetur*.

Secunda conditio operis meritorii eſt, quòd ſit *actus bonus, & honeſtus*: Suadet idipſum Scriptura, quæ non aliis operibus, quàm bonis, tribuit rationem meriti apud Deum. Sic Rom.2. ubi Apoſtolus dixit Deum redditurum unicuique ſecundùm opera ejus, addit: *Iis quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam, &c.* Secundæ Petri c.1. *Satagite ut per veſtra bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis*. Primæ

Joan.3.

Joan. 3. *Fiduciam habemus ad Deum, quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram Deo facimus.*

Ratio hujus etiam eſt aperta; opera enim quæ fiunt *vel* ſunt indifferentia, *vel* mala, *vel* bona moraliter: ſi indifferentia, nec laudem, nec vituperium, nec pœnam, nec mercedem merentur, utpote cùm vel moralem bonitatem vel malitiam induunt: ſi mala non laudem, & mercedem, ſed vituperium, & ſupplicium merentur: igitur ut præmium, & mercedem obtineant, debent eſſe bona moraliter. *Deinde*, ut opus ſit meritorium apud Deum, debet habere rationem obſequii erga ipſum: ſed actus malus non poteſt habere rationem obſequii erga Deum, neque etiam actus indifferens, niſi fortè ex fine bono aut alia circumſtantia honeſtetur; qua ratione deſinit eſſe indifferens: igitur ſolus actus moraliter bonus poteſt habere rationem obſequii, & conſequenter rationem operis meritorii. *Denique*, actus meritorius, ut mox dicemus, debet eſſe ſupernaturalis, & elici ex actuali Spiritus ſancti auxilio; at actus ſupernaturalis non poteſt eſſe malus neque indifferens; nam Spiritus ſanctus non movet, neque convertit ad actus malos, neque indifferentes: igitur, &c.

Tertia denique conditio eſt, quòd actus meritorius ſit *ſupernaturalis in entitate*; ſubindèque quòd eliciatur ex actuali auxilio gratiæ. Ita Doctor in ſecundo diſt.28. & probatur. *Primò* quidem ex illis omnibus Scripturæ textibus, quibus inſinuatur auxilium gratiæ actualis neceſſarium eſſe ad opus bonum, ut jam pluries demonſtravimus. Probatur item ex Conciliis. Sic in Dioſpolitano juſſus eſt Pelagius agnoſcere gratiam ad ſingulos actus dari: in Concilio Arauſicano ſecundo, Can.18. *Debetur*, inquit, *merces bonis operibus ſi fiant, ſed gratia quæ non debetur præcedit ut fiant*, juxta illud Chriſti Joan. 15. *Ego ſum vitis, & vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere*; & Tridentinum ſeſſ.6. cap.16. ubi definit ſine influxu virtutis Chriſti, quæ bona juſtorum opera antecedit, & comitatur, & ſubſequitur, nullatenus poſſe meritoria reputari: Hinc *ſeſſ.*14. *cap.*8. docet, quòd ad ſatisfaciendum pro pœna temporali remanente, poſt remiſſa peccata requiratur influxus gratiæ: Major autem eſt ratio quòd requiratur ad meritum de condigno, utpote cùm actus ille videatur nobilior, & difficilior ipſa ſatisfactione; quia hæc habet dumtaxat pœnam temporalem ſolvendam; ille autem actus meritorius tendit in præmium æternum aſſequendum; quapropter Concilium ibidem ſubdit: Namque ex nobis tanquam ex nobis nihil poſſumus, eo quòd per eum qui nos confortat omnia poſſumus: ita non habet homo unde glorietur, ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo vivimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus.

Quam utique Catholicam doctrinam apertè docuit Cœleſtinus Papa. Epiſt.1. ad Epiſcopos Galliæ, cap.12. ubi ait: Non enim dubitemus à Dei gratia omnia hominis merita præveniri, per quam fit, ut aliquid boni, & velle incipiamus, & facere: quo utique auxilio, & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur; tanta eſt enim erga homines bonitas Dei, ut noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona: & pro his quæ largitus eſt, æterna præmia ſit donaturus: igitur opera meritoria vel ſunt in entitate ſupernaturalia, quales maximè ſunt actus fidei, ſpei, & charitatis, quæ procedunt ab habitibus & virtutibus ſupernaturalibus: vel ſi ſint naturalia, quatenus proveniunt à virtutibus moralibus, putà temperantia, juſtitia, &c. ſunt ſaltem eatenus ſupernaturalia, quatenus ſine gratia Dei, ſpeciali auxilioque ſupernaturali fieri nequeunt.

Petes primò, quænam conditiones requirantur ad meritum de congruo.

Reſpondeo quòd ad meritum de congruo, *primò* requiratur ex parte operantis, quòd ſit in gratia ſanctificante conſtitutus; ſiquidem peccator de congruo mereri poteſt quædam auxilia neceſſaria ad pœnitentiam agendam, ut jam dictum eſt agendo de merito ex congruitate. Requiritur verò neceſſariò quòd ſit viator, propter rationes aſſignatas in præcedenti concluſione; ſiquidem eadem eſt ratio de merito congruitatis ac condignitatis quantum ad ſtatum viæ.

Ex parte verò actus requiritur etiam quòd ſit bonus, & liber, quòdque eliciatur auxilio gratiæ actualis, non enim poſſumus aliquod divinum officium promereri quod ſpectet ad ſalutem per actus purè naturales, neceſſarios, aut indifferentes, ſubindeque neceſſum eſt ut actus meritorius ſit aliqua ex parte ſupernaturalis, ſit

liber

Digitized by Google

liber elicitivè vel imperativè, & bonus tàm ex circumſtantiis, quàm ex fine.

Non autem neceſſum eſt ad meritum de congruo, quòd divina promiſſio intercedat; ſunt enim plura quæ homo de congruo meretur, putà donum perſeverantiæ, quæ tamen Deus non promiſit dare merentibus.

Adde quòd idcircò pactum requiritur in merito de condigno, ut opus inducat jus juſtitiæ ad præmium; ſed meritum de congruò non inducit tale jus: igitur non requirit pactum; contingit tamen interdum quòd pactum interveniat in merito de congruo; nam Deus in Scriptura homini pœnitenti promittit remiſſionem peccatorum; cùm tamen actibus illis pœnitentiæ ante gratiam habitualem homo dumtaxat mereatur de congruo.

Petes ſecundò, utrùm actus externus aliquid addat ſupra meritum actus interni.

Affirmo cum Doctore ſubtili quodlibeto 18. *De ſecundo in iſto art.* ubi ſimpliciter, & abſolutè docet in actu externo, eſſe peculiare meritum; unde fit quòd in actibus interno, & externo ſimul ſumptis, majus meritum interveniat quàm in ſolo interno: quemadmodum enim in illis duobus actibus ſunt duæ bonitates, & ut loquitur Doctor, duæ imputabilitates; ita pariter duo videntur eſſe merita: quæ utique ſententia probari poteſt illis Scripturæ textibus, quibus merces promittitur actibus externis: ſic Matth. 10. *Quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm, in nomine diſcipuli, amen dico vobis non perdet mercedem ſuam*: Et ibidem 22. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: Hinc 2. Cor. 4. Tribulationes, & flagella extrinſeca patienter tolerata dicuntur conferre ad promerendam gloriam æternam, *Momentaneum hoc, & leve tribulationis noſtræ .... æternæ gloriæ pondus operatur in nobis*.

Suffragatur etiam ratio; meritum enim eſt obſequium cedens in honorem aut commodum principis, & illius qui valet illo præmio compenſare: ſed actio exterior auget obſequium Dei, quia maximè cedit in ejus honorem; nam conducit ad excitandam in aliis cognitionem, & laudem Dei affectuſque internos virtutum: ergo licèt actus externus non augeat meritum ex ea parte qua eſt actio moraliter bona: tamen auget illud in ratione meriti, quia auget in ratione obſequii.

Confirmatur, quia ſatisfactio noſtrorum operum creſcit per actum externum, eo quòd ſatisfactio eſt vindicta, & caſtigatio voluntaria culpæ, quæ caſtigatur acriùs actionibus internis, & externis, quàm ſolùm internis: ergo etiam meritum creſcit actione externa.

QUÆSTIO QUARTA.

De præmio, & objecto meriti.

Notandum primò, certum eſſe jam ex dictis, quòd juſti per opera bona mereantur vitam æternam; hinc Scriptura ſacra vitam æternam nomine *mercedis*, & *coronæ* deſignat, quo ſignificetur eam concedi dignè laborantibus ac generosè pugnantibus; idque definitum eſt variis in Conciliis, Lateranenſi, Florentino, & maximè Tridentino ſeſſ. 6. Can. 32. his verbis: *Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.* Quibus verbis Concilium ſignificat hominem juſtificatum tria poſſe promereri: *Primò*, quidem gratiæ augmentum: *Secundò*, conſecutionem vitæ æternæ: *Tertiò* ipſius gloriæ augmentum; quòd mereatur conſecutionem vitæ æternæ, conſtat ex dictis; qualiter verò gratiæ, & gloriæ augmentum mereri poſſit, determinandum eſt in præſenti.

Notandum ſecundò, certum eſſe pariter ex dictis, quòd nullus juſtorum de condigno promereri poſſit gratiam perſeverantiæ finalis, ut conſtat illis omnibus Scripturæ textibus, quibus monentur juſti, ut cum timore, & tremore operentur ſalutem ſuam: Sic, *Qui ſe exiſtimat ſtare videat ne cadat*, 1. Corinth. 10. *Tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time*. Rom. 11. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*: Apocal. 3. Quapropter Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. Can. 16. decernit: *Si quis magnum illud perſeverantiæ donum ſe certò habiturum abſoluta, & infallibili certitudine*

dine dixerit, niſi hoc ſpeciali revelatione didicerit, anathema ſit. Ratio autem hujus congrua eſt, quia cùm ſtatus hujus vitæ præſentis ſit ſtatus timoris atque ſollicitudinis, conveniens fuit Deum non ſupponere perſeverantiam merito de condigno. Nihilominus docet idem Conc. ibidem cap. 13. donum illud ſaltem merito de congruo poſſe obtineri, his verbis: Nemo ſibi certi aliquid abſolutè certitudine polliceatur; tametſi in Dei auxilio firmiſſimè ſpem collocare, & reponere omnes debent; Deus enim niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere: veruntamem qui ſe exiſtimant ſtare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore ſalutem ſuam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemoſynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & caſtitate. Formidare enim debent ſcientes quòd in ſpem gloriæ, & nondum in gloriam renati ſunt, de pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores eſſe non poſſunt, niſi cum Dei gratia Apoſtolo obtemperent dicenti, Debitores ſumus non carni, ut ſecundùm carnem viviamus; ſi enim ſecundùm carnem vixeritis moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

Notandum tertiò, certum pariter eſſe quòd homo ſibi non poſſit mereri, neque de condigno, neque de congruo primam gratiam actualem; quia (ut diximus in præcedenti quæſtione) omne meritum ſupponit ipſum auxilium gratiæ actualis ex pura miſericordia nobis à Deo conceſſum, quæ utique veritas determinata fuit illis omnibus in Conciliis, in quibus jugulatum eſt, & exploſum Pelagianorum ac Semipelagianorum dogma. Hinc illud vulgare Theologicum, *principium meriti non cadit ſub meritum*; meritum enim præſupponitur mercedi vel ut exiſtens, vel ut abſolutè futurum; ideo namque redditur, & debetur alicui; quia vel jam benè operatus eſt, vel prævidetur eſſe benè abſolutè operaturus: Meritum ergo cauſat per ſuum eſſe, vel actu exiſtens, vel abſolutè futurum: ſubindeque præſupponitur ad ſuum effectum: ergo & principium à quo habet neceſſariò, ut ſit meritum, præſupponi debet effectus meriti, nec poteſt eſſe illius meriti effectus, ac proinde non poteſt cadere ſub meritum, nec eſſe illius merces, & effectus moralis; principium enim meriti neceſſariò præſupponitur iſti merito, & illius cauſalitati: Hinc apertè docet Apoſtolus Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Hinc Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. cùm explicat hæc verba Apoſtoli ad Rom. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*, ait; *Gratis autem juſtificari ideo diximus, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur, ſi enim gratia jam non ex operibus: alioquin ut idem Apoſtolus ait, gratia jam non eſt gratia.*

His itaque præſuppoſitis, tria maximè ſuperſunt hic determinanda; *Primum*, an æqualiter juſtus mereatur augmentum gratiæ ſanctificantis, & gloriæ: *Secundum*, an mereri poſſit de condigno ſuam reparationem ſiâ gratia eum excidere contingat: *Tertium* denique, quid & qualiter homo juſtus poſſit alteri promereri.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà juſti per opera bona facta ex auxilio gratiæ mereri poſſunt augmentum gratiæ ſanctificantis, & gloriæ æternæ.* Hæc aſſertio quoad utramque partem eſt de fide determinata in Concilio Trid. Can. 32. ſuprà laudato.

Probatur primò ex Scriptura ſacra, quæ docet homines juſtificatos ire de virtute in virtutem, nec non & per bona opera amplius juſtificari: Sic Proverb. 4. *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit; & creſcit uſque ad perfectam diem.* Pſalm. 91. *Juſtus ut palma florebit, ſicut cedrus libani multiplicabitur*, vel, ut habet alia verſio, *in altum ſuccreſcet*. Debet enim eſſe proportio inter juſtos, & res naturaliter viventes; itaut juſti creſcant ſecundùm juſtitiam, & ſanctitatem, ſicut res viventes creſcunt ſubſtantialiter donec attingant perfectionem ſibi convenientem. Hinc meritò Concilium Tridentinum cap. 10. disertè ait. Si ergo juſtificati, & amici Dei, ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem renovantur, ut Apoſtolus, inquit, de die in diem, hoc eſt, mortificando membra carnis ſuæ, & ea exhibendo ei arma juſtitiæ in ſanctificationem per obſervationem mandatorum Dei, & Eccleſiæ, in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperan-

,, perante fide bonis operibus creſcunt, at-
,, que magis juſtificantur, ſicut ſcriptum
,, eſt, Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc. Et
,, iterum Ne ceſſetis uſque ad mortem ju-
,, ſtificari. Et rurſus: Videtis quoniam ex
,, operibus juſtificatur, & non ex fide tan-
,, tùm. Hoc verò juſtitiæ incrementum petit
,, ſancta Eccleſia cùm orat; Da nobis Domi-
,, ne fidei, ſpei, & charitatis augmentum:
,, quod utique gratiæ augmentum non ob-
,, ſcurè ſignificavit Chriſtus Matth. 25. dum
,, expreſſa parabola talentorum conceſſo-
,, rum eis, qui negotiando alia lucrati
,, fuerant, hoc addit oraculum: Omni
,, enim habenti dabitur, & abundabit, ad
,, ſignificandum, quòd qui benè utuntur
,, gratia jam ſibi data, accepturi ſint il-
,, lius incrementum.

Probatur etiam ſecunda pars ex eadem Scriptura ſacra Matth. 19. ubi Chriſtus juvenem requirentem, quid præſtare deberet ad verè, & ſecurè obtinendam æternam vitam: Primùm reponit; *Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata*, Et poſtmodum ad perfectionem invitans, ſic affatur; *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ poſſides, & da pauperibus, & veni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo*: Id eſt, gloriam majorem obtinebis, quàm obtineant illi, qui propter ſimplicem dumtaxat mandatorum obſervantiam coronandi ſunt.

Hinc Apoſt. primæ Corinth. 5. *Sicut ſtella differt à ſtella in claritate: ſic erit reſurrectio mortuorum*. Quibus ſignificat futuram eſſe in gloria mercedis diverſitatem propter inæqualitatem meritorum: quod luculentiùs ſignificat 2. Cor. 4. dicens *Quamvis qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is, qui intus eſt, renovatur de die in diem, id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Pondus autem gloriæ reſpondere debet menſuræ gratiæ, quæ ſimiliter augetur per tribulationes Chriſti gratia toleratas, hinc cap. 4. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet*. Illis verbis alludit ad illam Chriſti parabolam Matth. 13. ubi comparat meritum regni cœlorum ſemini in terram bonam cadenti, & facienti fructum inæqualiter, aliud trigeſimum, aliud ſexageſimum, aliud verò centeſimum.

Dices primò: Vita æterna datur dumtaxat ex miſericordia, juxta illud Pſ. 102. *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus*, Inſuper appellatur *gratia* ab Apoſt. Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*. Et cap. 11. affirmat nos ſalvos fieri ex gratia, & non ex operibus: igitur nec ipſam vitam æternam, nec illius augmentum poteſt homo juſtus per bona ſua opera promereri.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico, vitam æternam appellari miſericordiæ, & gratiæ beneficium: quia, inquit, S. Auguſt. lib. de gratia, & liber. arbitr. c. 8. *Sine dubio, & vita æterna quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt: & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur; ſed illa cui datur tantummodò gratia eſt, hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium ejus eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam merces pro juſtitia*. Vel, ut ait lib. de Correptione, & Gratia c. 13. *Sine dubitatione confitendum eſt, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini: rectè quippe ipſa intelligitur quæ in Evangelio legitur gratia pro gratia*, id eſt, *pro his quæ contulit gratia*.

Dices ſecundò. Ex Apoſtolo ad Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam*. Igitur quò plura ſunt bona opera, non ampliorem mercedem promerentur.

Diſtinguo antecedens: Non ſunt condignæ ratione durationis, quia momentaneæ ſunt, concedo: non ſunt condignæ ratione valoris, nego: quia ſunt opera vivorum Chriſti membrorum, quæ ejus ſpiritu, & gratia elicita, merentur vitam æternam, & ejus augmentum, juxta illud ejuſdem Apoſtoli 2. Cor. 4. *Id quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*.

CONCLUSIO SECUNDA.

Juſti de via ordinaria non poſſunt mereri de condigno ſuam reparationem, ſi contingat eos à gratia excidere.

Probatur primò ex illo Ezechielis 18. *Si juſtus averterit ſe à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes juſtitiæ quas fecerat non recordabuntur*. Hæc enim verba falſa eſſent ſi Deus intuitu illorum operum conferat ex juſtitia homini reparationem poſt lapſum.

Digitized by Google

Deinde, Concilium Tridentinum apertè pronuntiat nullum meritum præcedere hominis juſtificationem: at ſi Deus attenderet ad bona opera ab homine in peccato exiſtente priùs elicita, ut ipſi gratiam ſanctificantem largiretur de condigno, ſequeretur quòd meritum illius hominis peccatoris præcederet gratiam ſanctificantem: igitur, &c.

Denique, Si poſſet homo juſtus promereri de condigno ſuam juſtificationem poſt lapſum, conſequens eſſet quòd qui ſemel juſtificatus eſt, nuſquam damnari poſſet, ſiquidem in ſtatu reparatæ gratiæ poſſet denuò promereri ſuam reparationem ſi iterum labatur. Hoc autem abſurdum eſt, & alienum à Catholica veritate: igitur, &c.

Objicies primò illud dictum Joſaphat Regi 2. Paralipomenon cap. 19. *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris, ſed bona opera inventa ſunt in te, eo quòd abſtuleris lucos de terra Juda*. Igitur bona opera facta in ſtatu gratiæ ſjuſtificantis mereri poſſunt reparationem poſt lapſum.

Nego conſequentiam: ibi enim non eſt ſermo de merito reparationis poſt lapſum, ſed de evaſione pœnarum temporalium, quas Deus non infligit propter bona opera præcedentia. Secundò dico quòd licèt ageretur de reparatione poſt lapſum, non colligeretur illam fieri propter opera ab ipſo Joſaphat in ſtatu gratiæ facta, jam enim juſtificatus erat ab illo peccato quod fecerat ineundo amicitiam, & confœderationem cum Rege Achab impio, quippe cap. præcedenti refert Scriptura quòd cùm Syrii circumdederint eum dimicantes, ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus eſt ei, atque avertit eos ab illo, ſubindèque jam egerat pœnitentiam, & Dominum ſibi propitium fecerat.

Objicies ſecundò illud Pſalmi 70. *Cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me*. Hæc autem oratio foret inutilis, niſi ratione bonorum operum elicitorum in gratia, concederetur homini peccatori auxilium ſufficiens ad reſurgendum: Igitur, &c.

Diſtinguo minorem, niſi concederetur ratione meriti de condigno, nego: ratione meriti de congruo: concedo. *Adde quòd* Propheta Regius illis verbis non poſtulet reparationem poſt lapſum, ſed auxilia tempore tribulationis, & infirmitatis maximè verò ne ipſum deſerat in ſenectute, quippe cùm fuiſſet ſpes ejus à juventute, confirmatur ab utero, & de ventre matris ſuæ protector.

Objicies tertiò illud Hebræorum 6. *Non eſt injuſtus Deus ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis*.

Reſpondeo, eo loci non agi de merito reparationis poſt lapſum, quippe Apoſtolus ibi loquitur ſanctis, & juſtis, ut colligere eſt ex illis verbis *Miniſtratis*, ſed de mercede bonorum operum quæ facta in gratia reviviſcunt per pœnitentiam. Vel dico quòd Apoſtolus loquatur Hebræis lapſis in peccatum mortale, ut volunt aliqui Interpretes. Verba illa *non eſt injuſtus Deus*, intelliguntur ſub hac tacita conditione, ſi reſipueritis, & pœnitentiam egeritis, itaut ſit ſenſus, Deum fore injuſtum ſi negaret mercedem juſtis pro operibus in gratia factis, ſi vel gratiam perpetuò conſervaverint, vel amiſſam recuperaverint.

CONCLUSIO TERTIA.

N*On poteſt aliquis purus homo mereri alteri de condigno primam gratiam, nec alia gratiæ beneficia: poteſt verò id mereri de congruo.*

Probatur prima pars: *Primò* quidem ex Scriptura ſacra quæ tradit unumquemque mercedem eſſe recepturum ſecundùm ſuum proprium laborem, non autem ſecundùm alienum; & Deum unicuique redditurum ſecundùm opera ejus, ut videre eſt *Matth*. 16. & 1. *Cor*. 3. Eò etiam pertinet forma judicii Chriſti tradita *Matth*. 25. in qua juſtus judex unicuique decernit præmium, vel pœnam ſecundùm propria, & privata merita, non autem aliena. Hinc infert S. Chryſoſtomus *hom*. 13. *ad populum*; neminem alteri mereri, ſed quemlibet ſibi ipſi: quia unuſquiſque judicandus eſt de factis propriis, non autem alienis. Circa quod caput rectè ponderat ſanctus Hieronymus prudentes virgines reſpondiſſe fatuis, *Ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis, &c.* non ex avaritia, ſed ex timore: unuſquiſque enim operibus ſuis mercedem recipiet; neque in die judicii aliorum virtutes poterunt aliorum vitia ſublevare.

Ratio verò hujus aſſertionis eſt ipſa divina ordinatio, qua videlicet Deus non ſtatuit concedere Juſtis, ut mercedem de condigno gratiam vel gloriam alterius, ſed dumtaxat propriam, idque juſta de cauſa quia gratia ſanctificans: quæ eſt principium mo-

meriti de condigno, per ſe primò tendit ad propriam perfectionem, & ſanctificationem ipſius juſti: conveniens ergo fuit, ut juſtus ſibipſi potiùs mereatur gratiam, & gloriam, quàm alteri.

Dices: Juſtus poteſt ex juſtitia ſatisfacere pro altero, ut patet tum ex indulgentiis, tum ex peregrinationibus ad ſatisfactionem impoſitis, quæ poſſunt interdum per interpoſitam perſonam impleri: ergo pari ratione poterit de condigno aliis mereri gloriam.

Nego conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt; quòd in ſatisfactione pœna ſit taxata ſecundùm proportionem culpæ peccantis, non verò ſecundùm eam animæ diſpoſitionem, in qua eſt dum adhuc exiſtit delictum, quia interdum maximus pœnæ temporalis reatus poteſt reperiri in magis juſto, & in minùs juſto minor; at verò meritum gloriæ de condigno taxatur ſecundùm diſpoſitionem ejus, cui debet tribui; nam pro menſura gratiæ ſanctificantis, & charitatis, erit menſura beatificæ viſionis; unde non eſt eadem ratio de ſatisfactione ac de merito.

Dices ſecundò: Primus parens cùm fuerit caput totius humani generis, peccato ſuo meruit privationem gratiæ ſanctificantis ſuis poſteris: ergo per ſuam pœnitentiam eadem ratione potuit mereri ejuſdem gratiæ reſtitutionem.

Reſpondeo primò, id quidem fieri potuiſſet, ſi Deus abſoluta ſua potentia ita ſtatuiſſet; ut de facto ſtatuere potuit; nam, ut dictum eſt in tractatu præcedenti, potuit Deus abſoluta ſua potentia communicare dignitatem capitis puro homini, licèt in aliquo inferiori gradu reſpectu gratiæ conferendæ, & promerendæ, quàm Chriſto contulit. Unde non repugnabat primum parentem, ut erat caput naturale totius humani generis propagandi, ita etiam fieri caput morale ejuſdem juſtificandi: ſi nempe Deus ita ordinaſſet: at cùm res ita non fuerint conſtitutæ, quia Adamus non fuit à Deo inſtitutus caput omnium hominum in ſpiritualibus, quantum ad influxum donorum ſupernaturalium; hoc enim reſervatum erat Chriſto Domino, ſed ſolùm quoad viſionem juſtitiæ originalis, quam pro ſe, & pro ſuis poſteris acceperat; idcirco quantumvis auſtera fuerit, & ſevera ejus pœnitentia, non potuit tamen primæ gratiæ reſtitutionem ſuis poſteris promereri.

Probatur 2. pars, nempe quòd juſtus poſſit aliis mereri de congruo gratiam, & gloriam. Id enim colligitur ex illis Scripturæ textibus, quibus per ſe vel per Prophetas ſtatuit Deus ut peccatores juſtorum opem, & orationem implorent ad impetrandam veniam. Sic Job. 42. Deus iratus in amicos ipſius Jobi eos monet, ut offerant holocauſtum: *Job autem* inquit *ſervus meus orabit pro vobis, & faciem ejus ſuſcipiam, ut non vobis imputetur ſtultitia*. Sic pariter pluribi teſtatur Deus ſe plurima Judæis contuliſſe beneficia, propter Abraham dilectum ſuum, propter Iſaac ſervum ſuum, & Iſrael ſanctum ſuum, alioſque ſanctiſſimos viros. Hinc ſanctus Ambroſius lib. 5. in Lucam affirmat Deum aliorum merito ignoſcere aliis: & dum alios probat aliis relaxare errata. Et S. Auguſtinus ſer. 99. c. 11. de ſancto Stephano, ait: *Veniam meruit inimicis: gaudere meruit in cœlis de amicitiis beati Pauli ſubſequentis*.

Ratio etiam hujus eſt, quòd cùm homines ſint membra unius humanæ Reipublicæ, veluti unius corporis moralis, poſſunt alter alteri prodeſſe per ſua bona opera, & mereri ſaltem de congruo, juxta illud Pſalmi 116. *Particeps ego ſum omnium timentium te*, faciunt ut in æternum nos ſui ipſius participes efficiant. Amen.

Finis Noni Tomi Theologiæ noſtræ de Gratia, & Merito.

INDEX
Rerum, & Sententiarum, quæ in hoc Nono Volumine continentur.

Prior numerus ſignificat paginam, poſterior verò columnam.

A

Actio.

Actiones humanæ poſſunt eſſe bonæ bonitate naturali, morali, & ſupernaturali. pag. 57. 2

Actus.

Poteſt aliquis actus in Deum referri tribus modis. 81. 1

Aliquis actus mediare poteſt inter vitioſam cupiditatem, & ſanctam charitatem. 71. 2

Adjutorium.

Adjutorium quo, in mente S. Auguſtini non ſignificat cauſam efficientem, ſed formalem, hoc eſt donum gratiæ, qua quis perſeverat. 173. 1

Amor.

In quo differat Amor naturalis à ſupernaturali. 88. 1

Qualiter Amor amicitiæ poſſit eſſe inter Deum, & homines. 93. 1

Appetitus.

Appetitus ad veritates non eſt fruſtraneus, licèt non omnes cognoſcantur. 42. 1

Arbitrium.

Aſſeritur liberum Arbitrium, quod per gratiæ *efficacitatem* non ſolvitur, ſed firmatur; gratiæ enim omni reſiſti poteſt. 24. 2

Aſſenſus.

Poſſumus aſſentiri divinæ revelationi aſſenſu ſolùm naturali. 92. 2

Licèt Deus efficiat in nobis velle, non ſequitur quòd neceſſitemur ad aſſentiendũ. 169. 2

Auditus.

Quid ſit Auditus ſpiritualis. 202. 1

S. Auguſtinus.

S. Auguſtinus quovis poſt eum ſæculo egregios habuit Præcones, maximè Summos Eccleſiæ Pontifices, & SS. Patres. 8. 2

Quo ſenſu S. Auguſtinus neget homines eſſe ſteriliter bonos. 76. 1

Auxilium.

Auxilium ſpeciale per modum cogitationis honeſtæ, & congruæ. 83. 2

Scriptura S. Concilia, & SS. Patres docent nos nihil quidquam poſſe agere ſine auxilio Dei, vel ut Auctoris gratiæ, vel ut Auctoris naturæ. 85. 1

Auxilium actuale requiritur cum gratia ſanctificante ad ſervandam legem naturalem. 101. 2

Duplex Auxilium Dei. 116. 2

Qualiter auxilium *ſine quo* ab Auxilio *quo* diſtinguatur. 175. 2.

Auxilium collatum ad operationem intelligitur dupliciter. 189. 1

B

Bonum.

Bonum multiplex. 49. 2

Nullum bonum ad ſalutem per ſe conferens fieri poteſt ſine gratia. 52. 1

C

Calviniſtæ.

Quàm abſurda, & impia Calviniſtarum de inamiſſibilitate gratiæ ſententia. 269. 2

Triplicem fidem diſtinguit Calvinus, hiſt. mirac. & promiſſ. 229. 2

Certitudo.

Quadruplex eſt certitudo fidei, ſcientiæ, moralis, & conjecturalis. 274. 1

Charitas.

Deus eſt Charitas efficiens, non formalis reſpectu noſtri. 126. 1

Charitas ſemper hic augeri poteſt ſecundùm habitum, non verò ſecundùm actum. 138. 2

Augmentum Charitatis per actum remiſſum fit maximè in iſtanti mortis. 139. 2

Quo ſenſu Charitas dicatur operire multitudinem peccatorum. 251. 1

Quomodo Charitas dicatur non poſſe deperdi. 273. 2

Concilia.

Duo fuerunt Milevitana Concilia. 18. 1

Sub quo S. Pontifice celebratum fuerit Concilium Arauſicanum. 23. 2

Quanti faciendum ſit Concil. Senon. 24. 1

Concupiſcentia.

Concupiſcentia ſumitur tribus modis. 252. 1

Converſio.

Converſio eſt partim à gratia Dei, & partim à libero hominis arbitrio. 202. 1

Debi-

Digitized by Google

D

Debitum.

Duplex eſt Debitum, unum ex parte meriti, aliud ex parte conditionis naturæ. 3. 2

Debitor.

Qua ratione Deus poſſit eſſe hominis debitor. 284. 2

Dependentia.

Dependentia à ſubjecto inhæſionis non ſemper denotat eductionem formæ accidentalis. 148. 1

Deus.

Deus eſt exorandus etiam pro iis, quæ naturaliter eveniunt. 40. 1

Deus non eſt dicendus malæ voluntatis, & operis pravi auctor, licèt ad ipſum concurrat. 81. 2

Multiplex Dei dilectio. 86. 2

Deus amari poteſt ſuper omnia tribus modis. 87. 2

Deus amari poteſt amore purè naturali ſine ullo gratiæ auxilio. 88. 2

Quomodo Deus nullum deſerat, niſi priùs ab illo deſeratur. 119. 1

Diſcernere.

Quo ſenſu dixerit Apoſtolus, *quis te diſcernit?* 202. 2

Poteſt homo ſe ab alio diſcernere cum gratiæ beneficio. 203. 1

Diſcretio.

Quid ſit diſcretio ſpirituum. 158. 1

Docere.

Quid ſit docere per legis naturam, & non per ſpiritus gratiam. 201. 2

Doctor.

Non eadem peculiari Eccleſiæ Doctori tribuitur auctoritas, ut ejus ſancitum ad fidem ſufficiat. 11. 1

Dogma.

Rejicitur impium Dogma Calviniſtarum de prædeſtinatione ad malum, & Semipelagianorum de initio fidei, & bonorum operum. 23. 2

E

Eductio.

Quid ſit Eductio. 145. 2

F

Fides.

Qua ratione dictis, & factis SS. Patrum ſit danda fides. 12. 2

Duplex eſt fides, una initialis, quam habens infideles, & una perfecta, quam habent fideles. 216. 1

Fiducia.

Hominis ad Deum fiducia exerceri poteſt tribus modis. 233. 1

Fio.

Verbum *Fio* non ſemper ſignificat actionem. 174. 1

Forma.

Aliqua forma eadem realiter poteſt eſſe operans, & non operans. 133. 2

G

Gentiles.

Quomodo Gentiles potuerint habere notitiam naturalem Dei. 217. 1

Gratia.

Utile eſt de Gratia loqui. 1

Nomen Gratiæ varia ſignificat. 3. 1

Gratia generatim triplex, ſcilicet naturalis, divina & ſupernaturalis. 4. 1

Plures aliæ Gratiæ actualis ſubdiviſiones. 6. 1

Quàm neceſſaria ſit Gratia ad omne opus meritorium. 23. 1

Exiſtentia Gratiæ patet. 32. 1

Gratia ſanctificans non eſt neceſſaria ad veritates naturales detegendas. 34. 1

Triplex error circa neceſſitatem Gratiæ erga faciendum bonum ſalutare. 50. 1

Deus Gratiam uni conferendo, non autem alteri, non eſt perſonarum acceptor. 54. 1

Gratiæ neceſſitas non deſtruit liberum arbitrium, ſed aſtruit. ib. 2

Nullum bonum ad ſalutem per ſe conferens fieri poteſt ſine Gratia. 52. 1

Abſque divina Gratia nullus nobis ineſſe poteſt bonus effectus fidei. 55. 1

Homines ſine Gratia poſſunt aliquid boni facere, non tamen conducens ad ſalutem. 71. 1

Deus ut auctor Gratiæ diligi nequit ſine Gratia. 95. 2

Gratia ſanctificans non requiritur abſolutè ad ſervandam totam legem naturæ. 100. 1

Gratia neceſſaria eſt ad tentationes ſuperandas. 104. 1

Nemo poteſt reſurgere à peccato ſine Gratia. 110. 1

Non ſufficit Gratia habitualis ad perſeverandum. 118. 2

Gratia ſanctificans eſt quid creatum. 124. 1

Triplex ſententia erronea circa naturam Gratiæ ſanctificantis. 123. 1

Duplex eſt Gratia ſanctificans. ib. 2

Gratia ſanctificans jugiter perſeverat. 126. 2

Quomodo Gratia ſanctificans naturam dignificet. 129. 1

Non

Non tamen eſt de fide ipſam eſſe habitualem. ib. 2
Gratia habitualis à fide, & ſpe diſtinguitur realiter. 130. 1
Quomodo Gratia, & charitas conveniant, & diſcrepent. ib. 2
Sunt unus, & idem realiter habitus. 131. 1
Gratia ſanctificans, & charitas non diſtinguuntur formaliter omnimodè. 135. 1
Gratia ſanctificans deperditur per quodlibet peccatum mortale. 136. 1
Deus primam Gratiam confert ex pura liberalitate, non ita illius augmentum. 138. 2
Gratia habitualis deperdi poteſt per quodlibet peccatum mortale. 140. 1
Qua ratione Gratia opponatur peccato. 141. 2
Quænam ſint cauſæ Gratiæ. 142. 1
Deus eſt cauſa magis principalis Gratię. ib. 2
Deus ſolus Gratiam producit ut cauſa principalis. ibid.
Creatura non poteſt producere Gratiam. pag. 143. 2
Nulla qualitas infundi poteſt, quę ad Gratiã producendam conferat virtutem. 145. 1
Gratia propriè creatur. 146. 2
In inſtanti naturæ Gratia nec dicitur educi, nec creari. 147. 2
Quæ & qualis ſit Gratiæ entitas, & activitas. 149. 1
Gratia non facilitatem, ſed virtutem conferr. ibid.
Quid ſit Gratia increata. 151. 1
Prædeſtinatio non cenſetur Gratia increata. ib. 2
Quid ſit Gratia gratis data, & gratum faciens. ibid.
Gratia gratum faciens eſt nobilior Gratiis gratis datis. 152. 2
Gratiæ gratis datæ ſunt novem. ibid.
Quomodo fides ſit Gratia gratis data. 155. 1
Poſſunt numerari plures Gratiæ gratis datæ, quàm novem. ib. 2
Quid ſint Gratia ſanitatum, & operatio virtutum. 157. 1
Genera linguarum qualiter accipiantur. 159. 1
Non omnes Gratiæ gratis datæ ſunt habituales. 160. 2
Gratia fuit Adamo neceſſaria in ſtatu innocentiæ, & naturæ ſanæ. 161. 1
Quale ſit diſcrimen inter Gratiam ſanitatis, & medicinæ. ib. 2
Gratia ſanitatis præcellit Gratiam medicinalem. 164. 1
In utroque ſtatu naturæ innocentis, aut integræ duplex Gratia fuit neceſſaria. ib. 2
Hæretica Lutheri, ac Calvini ſententia de Gratia medicinali. 165. 2
Gratia non neceſſitat voluntatem, & ei reſiſti poteſt. 166. 1
Explicantur Scripturæ textus, quibus abuti ſolent hæretici contra liberum conſenſum Gratiæ. 168. 1
S. Auguſtinus videtur aſſerere, quòd Gratia medicinalis neceſſitatem inferat, ſed non ita. 172. 2
Adamus innocens cum Gratia ſanctificante, & auxilio cognitionis poterat bonum operari. 177. 2
Varia nomina, quibus gratia ſanctitatis, & voluntatis appellatur. 178. 1
Gratia intellectus dicitur lux, voluntatis autem ſuavitas. ib. 2
Quomodo Gratia medicinalis, & ſanitatis dicantur eadem gratia. 179. 2
Quomodo illuſtratio intellectus hominis innocentis voluntati virtutem contulerit. 180. 2
Quid ſit gratia operans, & cooperans. 181. 1
Ratio Gratiæ operantis, & cooperantis, magis convenit gratiæ actuali, quàm habituali. 182. 1
Gratia operans videtur à cooperante diſtingui realiter. 183. 1
Quid ſit Gratia pręveniens, & ſubſequens. ib.
Quomodo Gratia tam actualis, quàm habitualis dicatur præveniens, & ſubſequens. 184. 1
Gratia excitans, & adjuvans colligitur ex Scriptura. ib. 2
Gratia excitans, & adjuvans à præveniente, & ſubſequente diſtinguuntur penes ſola munia. ibid.
Reſpuitur diviſio Gratiæ in congruam, & non congruam. 185. 1
S. Auguſtinus docet duorum hominum eadem Gratia adjutorum, unum poſſe conſentire, & alterum diſſentire. 186. 2
Quid ſignificet nomen Gratiæ ſufficientis. 187. 2
Qualiter Gratia ſufficiens cum efficaci conveniat, & ab ea diſcrepet. ib.
Gratia ſufficiens non ſolùm ad potentiam, ſed etiam ad actum ordinatur. ib. 2
Scriptura ſacra pluribus teſtatur nos poſſe Gratiæ interiori reſiſtere. 192. 1
Gratia ſufficiens probatur ex Conciliis. 194. 1
S. Auguſtinus apertè docet poſſe de facto Gratiæ reſiſti. 197. 1
Probatur ratione dari Gratiam ſufficientem. 199. 2

Quomodo Gratia ſufficiens à Gratia poſſibilitatis diſcrepet. 205. 1
Quàm diverſa fuerit S. Auguſt. & Pelagii ſententia circa gratiæ poſſibilitatem. ib. 2
Semipelagiani non ſunt damnati, quòd admitterent Gratiam ſufficientem. 206. 1
Efficacitas Gratiæ in actu ſecundo pendet à libero arbitrio. ib.
Datur omnibus Gratia ſufficiens. ib.
Infideles habent Gratiam ſufficientem, qua poſſunt ſalvari. 214. 2
Quantum hæc aſſertio à Pelagianis diſcrepet. 215. 1
Gratia quam S. Aug. dicit non omnibus dari, eſt Gratia fidei, ſive ſanitatis. 214. 1
Quo ſenſu dixerit S. Auguſt. Gratiam aliquibus deeſſe in pœnam peccati. 224. 2
Quare hic non differatur de Gratia efficaci. ib. 2
Gratia ſanctificans omnibus naturæ bonis longè præcellit. 225. 1
Non poteſt homo per ſolas naturæ vires ad Gratiam ſeſe præparare. 226. 1
Homo per Gratiam ſeſe diſponere poteſt ad juſtificationem. 227. 2
Gratia ſanctificans non opponitur phyſicè peccato, ſed tantùm moraliter. 253. 1
Quomodo duo effectus formales ab eadem Gratia procedant. 255. 1
Gratia, & peccatum non ſubſiſtunt ſimul de via ordinaria, licèt charitas adſit eo inſtanti, quo peccatum deletur. ib. 2
Gratia, & peccatum divinitus poſſunt ſimul exiſtere, licèt peccatum actuale non poſſit ſubſiſtere cum actuali dilectione Dei. ib.
Quomodo quis poſſit eſſe ſimul Deo gratus, & ingratus. 257. 1
Deus primariò intendit infuſionem Gratiæ, & ſecundariò remiſſionem peccati. 260. 2
Gratia ſanctificans verè per peccatum mortale deperditur. 272. 1
Cur ſciri poſſit infantem recens baptizatum eſſe in Gratia, non verò adultum. 278. 2
Gratia actualis requiritur interdum ad aliquos actus, qui non ſunt in entitate ſupernaturales.
Quo ſenſu gloria dicatur Gratia. 303. 2

H

Hæreſis.

Familiare eſt omnibus Hæreticis ſua nefaria dogmata S. Aug. auctoritate fulcire. 14. 1
Quomodo, & qua fide Hæretici divina myſteria credant. 48. 2
Hæreticus eſt, qui aſſerit omnia hominis juſti opera eſſe mala. 58. 1

I

Inclinatio.

Inclinatio prava movet efficaciùs ad malum, quàm recta ad bonum. 106. 2

Infideles.

An Infideles veras habeant virtutes morales. 74. 2
Quæ fuerit ſententia Juliani de operibus, & virtutibus Infidelium. 77. 2
Omnia Infideliũ opera non ſunt peccata. 64. 2
Quæ fuerit Pelagianorum ſententia de virtutibus Infidelium. 61. 2

Intentio.

Duplex eſſe poteſt Intentio recta, alia in finem ultimum, alia in finem ſubalternum. 81. 1
Duplex eſt Intentio Dei circa ſalutem hominum. 212. 2

Interpretatio.

Quid ſit Interpretatio ſermonum. 159. 2

Juſtificatio.

Quomodo homo dici poſſit ſe juſtificare. 228. 2
Qua ratione aliqui adulti ſine prævia diſpoſitione juſtificentur. 229. 1
Fides præſupponi debet ad Juſtificationem. ibid.
Fides tribus modis conſiderari poteſt in ordine ad Juſtificationem. 230. 2
Fides prærequiſita ad Juſtificationem, non eſt fiducia voluntatis, ſed aſſenſus intellectus. ib.
Inanis hæreticorum reſponſio precluditur. 232. 1
Actus fidei conferens ad Juſtificationem non eſt tantùm notitia intellectus. 233. 2
Actus ſpei, & charitatis etiam conferunt ad Juſtificationem. 235. 2
Quinque diſpoſitiones ad Juſtificationem à Concilio Trident. numerantur. 236. 2
Timor Dei confert ad Juſtificationem. ib.
Non eſt tamen abſolutè neceſſarius. 237. 2
Reverà ſpes diſponit ad Juſtificationē. 238. 2
Qualiter actus dilectionis Dei ad Juſtificationem conferat. ib.
Quomodo actus Pœnitentiæ ad Juſtificationem conferat. 239. 2
Qualiter omnes illæ diſpoſitiones requirantur cum Sacramento, & extra Sacramentum. 240. 1
Omnes illæ diſpoſitiones procedere debent à gratia non habituali. 241. 2
Quàm diverſa ſit hæreticorum à Catholicis acceptio Juſtificationis. 242. 2
Juſtitiæ nomen, unde Juſtificatio, tribus mo-

Digitized by Google

modis accipitur. 243. 1
Hæretici cenſent nos non juſtificari per aliquid intrinſecum. ib. 2
Quid ſit juſtificari à peccatis. ibid.
Juſtificatio formalis fit per formam intrinſecè exiſtentem in juſto. 244. 1
Quænā fuerit hęretica Calvini ſententia de remiſſione peccati in Juſtificatione. 248. 2
In Juſtificatione non eſt duplex applicatio meritorum Chriſti. 254. 2
Juſtificatio concipitur fieri per modum motus. 258. 1
Actus humanus bifariam confert ad juſtificationem. 263. 1
Quid præcisè homo accipiat in Juſtificatione. ibid.
Juſtificatio formalis fit per gratiam ſanctificātem habitualem, diſpoſitivè autem per actus contritionis, & dilectionis Dei. ib. 2
Charitas actualis Juſtificat non formaliter, ſed efficienter. 265. 2
Quare actualis dilectio Dei non ſit efficacior ad juſtificationem formalem, quàm voluntas primi hominis ad reatum. 267. 1
Quare actus peccati ſufficiat ad conſtituendum hominem peccatorem formaliter, non item ſufficiat actus Juſtitiæ ad conſtituendum juſtum. ib. 2
Juſtificatio formalis fit per gratiam habitualem. 268. 1
Juſti non poſſunt habere certitudinem ſcientiæ de ſua juſtificatione. 273. 1
Juſtificatio conſiderari poteſt duobus modis. 281. 1
Juſtificatio eſt opus miraculoſum. ib.
Deus maximè mirabilis apparet in Juſtificatione peccatoris, quæ eſt omnium ejus mirabilium operum ſynopſis, minùs tamen quàm glorificatio, & incarnatio eſt facienda. 282. 1
Quomodo Juſtificatio fiat, & non fiat in inſtanti. ib. 2

Juſtitia.

Non omnes Juſti æqualem habent ſanctitatem. 283. 2
Qua ratione Juſtitia intercedat inter Deum, & homines. 291. 1
Deus ſua bona hominibus largitur non ſolùm ex gratitudine, fidelitate, & miſericordia, ſed etiam ex Juſtitia. ib. 2
Quo ſenſu dixerit Iſaias omnes noſtras Juſtitias eſſe immundas. 286. 1
Triplici ratione Juſti bona facientes, dicuntur ſervi inutiles. ib. 2
Æterna vita datur gratis, & nihilominus ad mercedem. ibid.
Juſti dicuntur propriè ſervi Dei. 287. 1

M

Meritum.

Meriti nomē quatuor modis accipitur. 283. 2
Quantum Meriti nomen ſit hæreticis exoſum. 284. 1
Homo ſuis bonis operibus poteſt aliquid apud Deum mereri. ibid. 2
Servus per obſequia etiam aliunde debita mereri poteſt. 287. 1
Noſtra merita non officiunt Merito Chr. ib.
Qua ratione S. Auguſtinus humana Merita excludat. ib. 2
Meriti definitio expenditur. 288. 1
Quadruplex Meritorum genus aliqui diſtinguunt. ibid.
Juſtitia, in qua fundatur Meritum, non eſt diſtributiva, ſed commutativa. ib. 2
Duplex eſt Meriti ſpecies. 289. 1
Meritum de congruo veram habet meriti rationem. 290. 1
Reverà homines merentur aliquid de condigno. ib. 2
Quomodo juſti de condigno mereantur vitam æternam. 292. 1
Quænam ſit proportio Meriti cum vita æterna. ib. 2
Cur juſtus alteri gratiam non poſſit promereri. 293. 1
Meritum requirit conditiones triplicis generis. ib. 2
Promiſſio Dei duobus modis requiritur ad Meritum. ibid.
Quare gratia ſanctificans requiratur ad Meritum. 294. 1
Quomodo promiſſio apud homines requiratur ad Meritum. 295. 2
Cur potiùs peccatum ex ſe mereatur pœnam æternam, quàm bonum opus gloriam. ib. 2
Ad Meritum requiritur ſtatus viæ, & gratiæ. 296. 1
Qua ratione ſervantes divina mandata mereantur. 297. 1
S. Auguſtinus non improbat ſententiam Pelagianorum aſſerentium gratiam adoptionis eſſe neceſſariam ad merendum. ib. 2
Præter gratiam habitualem etiam requiritur actualis ad Meritum. 298. 1
Actus meritorius debet eſſe liber. 299. 1
Aliud eſt opera acceptare ad vitam æternam, & aliud ea acceptare ad prœmium vitæ æternæ. ib. 2
Actus meritorius debet eſſe moraliter bonus, & in entitate ſupernaturalis. ibid.
Quænam conditiones requirantur ad Meri-

ri-

Digitized by Google

ritur de congruo. 300. 2
Actus externus addit ſupra Meritum actus interni. 301. 1
Hominis juſti opera merentur vitam æternam. ib. 2.
Juſti non poſſunt mereri gratiam perſeverantiæ de condigno, ſed ſolùm de congruo. ibid.
Homo non poteſt mereri primam gratiam. 302. 1
Juſti mereri poſſunt gratiæ augmentum, & gloriæ æternæ. ib. 2
Juſtus non poteſt mereri ſuam reparationem de condigno. 303. 2
Purus homo non poteſt alteri mereri primam gratiam de condigno. 304. 2

Miraculum.

Duo requiruntur, ut opus aliquod ſit miraculoſum. 280. 2

Mutatio.

Peccati remiſſio, & gratiæ conceſſio ſunt duæ Mutationes. 252. 2
Remiſſio peccati, & gratiæ infuſio ſunt duæ Mutationes, non tamen ſunt reales. 259. 1

N

Natura.

Aliquid excedit vires naturę tribus modis. 6. 1
Poteſt aliquis naturæ viribus diligere Deum ſuper omnia, quavis occaſione, etſi illud non poſſit implere. 95. 1
Poteſt homo naturaliter diligere Deum ſuper omnia. 94. 1

Neceſſitas.

Duplex eſt neceſſitas, alia abſoluta, alia relativa; hæc alia ſimplex, alia ſecundùm quid. 32. 2

Notitia.

Quomodo ſimplex intellectus notitia ab ejus aſſenſu diſtinguatur. 230. 1
Quomodo de re incerta, & notabili poſſit haberi certa notitia. 40. 2

O

Obduratio.

Quinam peccatores dicantur obdurati. 221. 2
Quid ſit obduratio, & quę ſint illius cauſę. ib.
Obdurati habent auxilium ſufficiens ſaltem remotum. 222. 1
Obdurati non peccarent, niſi poſſent non peccare per gratiæ auxilium. ib. 2

Opus.

Opus poteſt eſſe bonum, vel ratione officii, vel ratione finis. 62. 1

Oppoſitio.

Oppoſitio duplex eſt phyſica, & moralis. 252. 2

P

Parvuli.

Deus ſufficienter providit pro Parvulis ante Baptiſmum morientibus, quanquam prævideat parvulis imminere mortis periculum, nec illud arceat. 219. 2
Huic veritati non refragatur S. Aug. 220. 1

Peccatum.

Qualiter per Peccatum originale inclinemur ad approbanda falſa pro veris. 44. 2
Homo per originale Peccatum non amiſit vim cognitivam veritatis, nec propterea debet gloriari. 45. 1
Qualiter, & quomodo id quod non eſt ex fide ſit Peccatum. 73. 1
Quidquid in Deum non refertur vel immediatè, vel mediatè, Peccatum eſt. 81. 2
Omne Peccatum mortale caveri non poteſt ſine gratia. 110. 1
Gratia neceſſaria ad vitanda Peccata tripliciter ſumitur. ibid.
Cur propriis viribus poſſimus ruere in Peccatum, non autem ab eo reſurgere. 111. 1
Quomodo ſit moraliter in poteſtate hominis omnia vitare Peccata. 114. 2
Quid ſit Peccatum in Spiritum S. 224. 1
Quid ſit Peccatum ad mortem ex mente SS. Patrum. 223. 2
Quare potiùs peccata venialia ſubſiſtunt cū gratia ſanctificante, quàm mortalia. 250. 2
Quomodo averſio à Deo per Peccatum, & converſio ad creaturam opponantur. 254. 2
Qua ratione dixerit Doctor Peccatum eſſe privationem gratiæ. 258. 1
Peccatum remittitur vel per ſimplicem condonationem, vel per ſatisfactionem. ib. 2
Remitti poteſt Peccatum per ſimplicem condonationem. 260. 2
Jovinianus præluſit hæreticis hujus temporis circa æqualitatem Peccatorum. 281. 1

Peccator.

Poteſt Peccator aliquod opus moraliter bonum exercere. 59. 1
Quis Peccator per malam arborem ſignificetur. 60. 2
Peccatoris tria poſſunt eſſe opera. 227. 1
Non omnia Peccatoris opera ſunt formaliter peccata. 228. 1

Perſeverantia.

Perſeverantia ſpectatur duobus modis. 116. 1
Nullus perſeverare poteſt ſine auxilio gratiæ ſpeciali. ib. 2
Quid importet donum Perſeverantiæ. 119. 2
Quomodo dicantur perſeverare, qui prematurè moriuntur. 120. 2
Poteſt quis donum Perſeverantiæ promereri,

non

non de condigno, ſed ſolùm de congruo. 121. 1
Qualiter donum Perſeverantiæ à confirmatione in gratia diſcrepat. 122. 1
Perſeverantia bonorum Angelorum fuit donum Dei. 171. 2
Qui non perſeveraverunt, poterant perſeverare. 198. 2

Philoſophi.

Quàm turpiter veteres Philoſophi à vero exorbitaverint. 41. 2

Pœnitentia.

Quid præcisè intendat Pœnitentiæ virtus. 260. 1

Poteſtas.

Quidquid exigitur ab homine non eſt ſemper in illius poteſtate naturali. 41.2

Præceptum.

Præcepta ſunt vel naturalia, vel ſupernaturalia, quorum obſervantia eſt diverſa. 96.2
Dei Precepta ſunt obſervatu difficilia. 23.2
Cur charitatis Præceptum hac in vita non poſſit perfectè impleri. 252. 2

Prophetia.

Prophetia variè uſurpatur. 157. 2
Qualiter Prophetia à gratia ſermonis differat. 158. 1

S

Sacramentum.

Nemo poteſt eſſe certus, ſe habuiſſe veras diſpoſitiones ad Sacramentum dignè ſuſcipiendum. 279. 2

Synodus.

Tres fuerunt celebratæ Synodi Chartagine ad Pelagianiſmum extirpandum. 18. 1
Canones Africani perperam primæ Synodo Millevitanæ adſcribuntur, ſicut & ſecundæ. ib. 2
Ipſos eſſe conditos à Carthaginenſi Synodo nationali affirmat S. Proſper, & alii. 20.1

T

Tentatio.

Tentatio duplex, & tribus modis poteſt ſuperari. 103. 2
Poſſunt vinci Tentationes leves naturæ viribus. 106. 2

Tyrii.

Qua ratione Tyrii, & Sydonii potuerint converti, quamvis ſigna, & miracula Chriſti non viderint. 189. 2

V

Veritas.

Veritas dicitur naturalis, vel ex parte objecti, ex parte medii, vel ex parte utriuſque. 34. 2
Poſſunt aliquæ Veritates naturales cognoſci ſine gratia. 35. 1
Scriptura ſacra non requirit gratiam ad veritates naturales, ſed tantùm ad ſalutares cognoſcendas. 37. 2
Aperuit Doctor qualiter veritates naturales videri poſſint in regulis æternis quatuor modis. 39. 1
Quòd homo veritatem naturalem inquirens non impingat in errorem, non eſt beneficium Dei, ut auctotis gratiæ, ſed ut ordinatoris naturæ. 40. 1
Poſſunt omnes veritates naturales cognoſci divinitus. 42. 2
Veritas practica alia mechanica, alia moralis, cognoſciturque vel per ingenitum, vel per comparatum lumen. ib.
Veritas aliqua dicitur ſupernaturalis, vel ex parte objecti, vel motivi, vel utriuſq; 45. 2
Duo requiruntur ad notitiam veritatis ſupernaturalis. 46. 1
Quæ fuerit inter Pelagianos, & Semipelagianos concordia, & diſſenſio quantum ad veritatum ſupernaturalium notitiam. ib.
Veritates ſupernaturales cognoſci nequeunt ſine auxilio gratiæ. ib. 2
Veritates ſupernaturales ſunt intra lineam objecti tranſcendentalis, & improportionati noſtri intellectus naturalis, non verò categorici, & proportionati. 49. 1

Vocatio.

Vocatio divina, cui interdum reſiſtitur, non tantùm externa eſt, ſed interna. 191. 1
Duplex eſt vocatio, una interna, alia externa. 192. 2
Duplex eſt vocatio, una ſecundùm propoſitum, & alia non ſecundùm propoſitum. ib.
Deus nuſquam vocat exteriùs ad pœnitentiam, quin interiùs vocet, & adjuvet per gratiam. 193. 1
Quid ſit vocatio ſecundùm propoſitum. ib.
Vocatio eſt à ſolo Deo. ib.

Voluntas.

Quomodo Deus expectet noſtram voluntatem. 204. 1
Qualiter voluntas, qua volumus ſalvari, pendeat à voluntate Dei. 208. 2
Deus vult aliquid duobus modis, nempè efficaciter, & ſufficienter. ib. 1
Quomodo S. Auguſtinus explicet voluntatem, qua Deus vult omnes homines ſalvos fieri. 209. 1

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google